

ДЖЕФРИ ЮДЖЕНИДИС МИДЪЛСЕКС

Превод от английски: Милена Попова, 2010

chitanka.info

ПЪРВА КНИГА

СРЕБЪРНАТА ЛЪЖИЦА

Родих се два пъти: най-напред като момиче, в един необикновено лишен от смог ден в Детройт през януари 1960 г.; и после отново — като момче в юношеска възраст, в кабинет на спешно отделение близо до Петоски, Мичиган, през август 1974 г. Възможно е хора, които следят специализираната литература, да са попадали на моя случай в труда на д-р Питър Лус „Полова идентичност при 5-алфа-редуктаза псевдохермафродити“, публикуван в „Списание по педиатрична ендокринология“ през 1975 г. А може и да сте виждали снимката ми в шестнайсета глава на вече за жалост остарялата „Генетика и наследственост“. Да, това съм аз на страница 578 — без дрехи, до скала, измерваща ръста, с черна лентичка през очите.

В свидетелството ми за раждане е вписано името Калиопа Хелън Стефанидис. В последната ми шофьорска книжка (издадена във Федерална република Германия) като лично име фигурира просто Кал. Ето и някои от заниманията ми: вратар на отбор по хоккей на трева, дългогодишно членство във фондация „Спасете морските крави“, епизодични посещения в гръцката православна църква, а през по-голямата част от зрелия си живот служител в Държавния департамент на САЩ. Също като Тирезий бях първо едно, а после — друго. Съучениците ми се подиграваха, лекарите ме използваха като опитно зайче, тялото ми бе палпирано от специалисти и проучвано от фондацията „Марч ъф Даймс“^[1]. Едно червенокосо момиче от Грос Пойнт^[2] се влюби в мен, без да знае какво съм. (Нейният брат също ме харесваше.) Влязох редом с един танк в градска битка; един аквариум ме превърна в мит; напусках тялото си, за да обитавам други — и всичко това се случи още преди да навърша шестнайсет години.

Но сега, на четирийсет и една, усещам, че се задава ново рождение. След десетилетия нехайство се улавям, че мисля за споминали се пралели и праичовци, за отдавна изгубени дядовци, за непознати пети братовчеди или — при семейство с бракове между близки родственици като моето — всички тези неща накуп. Ето защо, преди да е станало твърде късно, искам да опиша това веднъж

завинаги: шеметното пътуване през времето на един-единствен ген. О, Музо, възпей рецесивната мутация на моята пета хромозома! Възпей как разцъфнала преди два века и половина по склоновете на планината Олимп, докато козите блеели и маслините се ронели. Възпей как се предавала в течение на девет поколения, трупайки се невидимо в замърсения генофонд на рода Стефанидис. И възпей как Провидението, предрешено като масово клане, пратило този ген отново на път; как прелетял като семенце през океана до Америка, където се носил под индустриалните дъждове, докато най-накрая попаднал на плодородна почва в утробата на майка ми, родена в Средния Запад.

Прощавайте, че понякога изпадам в омировски настроения. Това също ми е генетично заложено.

Три месеца преди да се родя, вечерта след един от обилните ни неделни обеда, моята баба Дездемона Стефанидис заръчала на брат ми да ѝ донесе кутията от копринените буби. Чапър Илевън^[3] се бил отправил към кухнята да си сипе допълнително от оризовия пудинг, когато тя му препречила пътя. На петдесет и седем години, с ниското си дундесто тяло и страховитата си мрежичка за коса, баба ми все едно била родена да препречва пътя на хората. Зад нея в кухнята събралите се жени се смеели и си шушукали. Изпълнен с любопитство, Чапър Илевън се опитал да надникне зад нея, за да види какво става, но Дездемона се пресегнала и здравата го ощипала по бузата. След като вече не го разсейвало нищо, тя очертала във въздуха правоъгълна форма и посочила към тавана. Сетне изфъфлила през хлабавите си протези:

— Иди донеси на яя^[4].

Чапър Илевън знаел какво да прави. Затичал се по коридора към дневната. Изкатерил на четири крака парадното стълбище до втория етаж. Профучал по коридора край спалните. В края му имало почти невидима врата, облепена с тапет като вход към таен проход. Чапър Илевън намерил малката топка на вратата, която била на едно ниво с главата му, дръпнал я с все сила и я отворил. Зад нея имало още едно стълбище. Известно време брат ми гледал с колебание тъмнината

нагоре, а после се изкачил, вече съвсем бавно, на тавана, където живеели баба ми и дядо ми.

По гуменки той тихо отминал дванайсетте застлани с влажни вестници кафеза, които висели от гредите. Придавайки си смелост, се потопил в противната смрад на папагалите и особената миризма на баба ми и дядо ми — смес от нафталин и хашиш. Заобиколил внимателно затрупаното с книги бюро на дядо ми и колекцията му от плочи с ребетика^[5]. Накрая, след като се ударил в кожения диван и кръглата месингова масичка за кафе, стигнал до леглото на баба ми и дядо ми и напипал отдолу кутията.

Изработена от маслиново дърво, малко по-голяма от кутия за обувки, тя имала тенекиен капак с пробити малки дупчици и релефен отпечатък с иконата на неузнаваем светец. Лицето на светеца било изтрито, но пръстите на дясната му ръка били вдигнати сякаш да благословят една ниска лилава черница, която имала ужасно наперен вид. След като позяпал известно време това живописно ботаническо изображение, Чапър Илевън измъкнал кутията изпод леглото и я отворил. Вътре имало две венчални корони, изплетени от въже, и две дълги плитки, навити на кълбо като змии, всяка вързана с разнищена черна панделка. Той докоснал с показалец едната плитка. Точно тогава един папагал изкряскал и брат ми подскочил, затворил кутията, пъхнал я под мишница и тръгнал с нея надолу, към Дездемона.

Тя го чакала на вратата. Взела кутията от ръцете му, обърнала се и влязла в кухнята. Чапър Илевън най-сетне успял да надникне вътре, където всички жени стояли смълчани. Отстъпили, за да мине Дездемона, и тогава видял по средата на линолеума майка ми. Теси Стефанидис седяла отпуснато на един кухненски стол, затисната под огромното, опънато като барабан кълбо на бременния си корем. На лицето ѝ, зачервено и запотено, греело щастливо безпомощно изражение. Дездемона сложила кутията на масата и вдигнала капака. Поровила под венчалните корони и плитките и извадила предмет, който Чапър Илевън не бил забелязал — сребърна лъжичка. Дездемона вързала дръжката ѝ с конец. После се навела и я залюляла над издутия корем на майка ми и съответно над мен.

До този момент Дездемона се славела с безпогрешна репутация — двайсет и три верни прогнози. Била познала, че Теси ще бъде Теси, била предсказала пола на брат ми и на всички бебета на приятелките

си от църквата. Единствените деца, чийто пол не предрекла, били собствените ѝ, понеже това носело лош късмет — майка да се рови в тайните на собствената си утроба. Ала сега без страх разлюляла лъжичката над утробата на майка ми. След известно първоначално колебание лъжицата се люшнало от север на юг, което означавало, че ще се роди момче.

Разположена на стола, с извити навън ходила, майка ми се помъчила да се усмихне. Тя не искала момче. Вече имала едно. Всъщност била толкова сигурна, че ще е момиче, че била избрала само едно име: Калиопа. Но когато баба ми възкликнала на гръцки: „Момче!“, викът обиколил стаята, излязъл в коридора и стигнал до дневната, където мъжете бистрели политиката. И майка ми, като го чула повторен толкова пъти, повярвала, че може и да е истина.

Но щом викът стигнал до баща ми, той нахълтал в кухнята, за да каже на майка си, че този път вече лъжицата ѝ греши.

— Ти пък откъде знаеш? — попитала го Дездемона. А той отвърнал с това, което биха казали мнозина американци от неговото поколение:

— Въпрос на наука, мамо.

Щом решили да си родят второ дете — ресторантът вървял добре и Чапър Илевън отдавна бил излязъл от бебешката възраст, — Милтън и Теси се разбрали, че искат дъщеря. Чапър Илевън тъкмо бил навършил пет години. Неотдавна открил в двора мъртво птиче и го донесъл вкъщи да го покаже на майка си. Харесвало му да стреля, да удря, да троши и да се боричка с баща си. В такава мъжка къща Теси започвала да се чувства като черната овца и след десет години се виждала затворница в свят на автомобилни джанти и възпалени хернии. Единственото спасение майка ми виждала в лицето на дъщеря: съюзничка в любовта ѝ към малки кученца и към представленията на „Вариете върху лед“. През пролетта на 1959 година, когато започнали разговорите за моето зачеване, майка ми не можела да предвиди, че скоро хиляди жени ще горят сутиените си. Нейните били с подплънки, колосани, трудно запалими. Колкото и да обичала сина си, Теси знаела, че има неща, които може да сподели само с дъщеря.

Сутрин, докато пътувал към работата си, на баща ми му се привиждало неустоймо сладко чернооко момиченце. Седяло до него докато чакал на светофара и задавало въпроси на търпеливия си всезнаещ татко.

— Как се казва това, тате?

— Това ли? Това е емблемата на кадилак.

— Какво е емблемата на кадилак?

— Много, много отдавна живял един френски изследовател на име Кадилак, който основал Детройт. И този герб бил неговият фамилен герб, дошъл от Франция.

— Какво е Франция?

— Франция е страна в Европа.

— Какво е Европа?

— Тя е континент, който обхваща голяма територия, много повече от една страна. Но кадилаците вече не идват от Европа, кукло. Те идват оттук, от добрите стари Съединени щати.

Светвало зелено и той потеглял. Но моят първообраз не си отивал. Момиченцето било до него и на следващия светофар, и на последващия. Компанията му била толкова приятна, че баща ми, кипящ от предприемчивост, решил да види как може да превърне виденията си в реалност.

Ето защо от известно време в дневната, където мъжете говорили за политика, започнала да се обсъжда скоростта на спермата. Питър Татакис, чичо Пийт, както го наричахме, бил водещ член на дружеството за дебати, което се сформирало всяка седмица на черните канапета. Заклет ерген, той нямал семейство в Америка и затова се привързал към нашето. Всяка неделя пристигал с виненочервения си буик, висок, строг мъж, тъжен на вид, с неестествено буйна къдрава коса. Не се интересувал от децата. Любител на поредицата „Велики книги“ — изчетена два пъти, — чичо Пийт бил човек на сериозните размисли и италианската опера. В историята бил страстен почитател на Едуард Гибън, а в литературата — на дневниците на мадам Дьо Стал. Обичал да цитира мнението на тази духовита дама, че немският език не е подходящ за разговори, тъй като трябва да изчакаш края на всяко изречение, за да чуеш глагола и не можеш да прекъснеш събеседника си. Чичо Пийт искал да стане лекар, но „катастрофата“ бе сложила кръст на мечтата му. В Съединените щати той учил две

години в школа по хиропрактика^[6] и имал малък кабинет в Бърмингхам с човешки скелет, който все още изплащал на вноски. В онези години хиропрактиците имали съмнителна репутация. Хората не ходели при чичо Пийт, за да освободи тяхната кундалини. Той изтеглял вратове, изправял гръбнаци и изработвал по мярка стелки за дюстабан от дунапрен. И все пак от всички в къщата в онези неделни следобеди той бил най-близо до лекарската професия. Като млад му отстранили с операция половината стомах, затова пиел „Пепси-Кола“ след вечеря, за по-добро храносмилане. Безалкохолната напитка била наречена на храносмилателния ензим пептин, както заявявал дълбокомислено, и тъкмо затова била подходяща за целта.

Именно тези познания накарали баща ми да вярва на твърденията на чичо Пийт, когато ставало дума за размножителните схеми. Със събути обувки, облегат на възглавница, докато „Мадам Бътерфлай“ се леела приглушено от музикалната уредба на родителите ми, чичо Пийт обяснил как учените били установили след дълги наблюдения под микроскоп, че сперматозоидите, които носят мъжки хромозоми, плуват по-бързо от онези, които носят женски хромозоми. Това твърдение веднага развеселило собствениците на ресторанти и кожарски работилници, събрани в нашата дневна. Баща ми обаче заел позата на любимата си скулптура, „Мислителят“, чието миниатюрно копие стояло на масичката с телефона в другия край на стаята. Темата била повдигната в духа на свободните разговори, характерен за онези неделни следобеди, но станало ясно, че въпреки безличния тон на обсъжданията, сперматозоидите, за които ставало дума, били на баща ми. Чичо Пийт се изразил недвусмислено: за да има момиче, двойката трябва „да извърши полов акт двацет и четири часа преди овулацията“. Така по-пъргавите мъжки сперматозоиди щели да се втурнат напред и да загинат, а женските, мудни, но по-надеждни, щели да пристигнат точно когато яйцеклетката се спусне.

Не било лесно на баща ми да убеди моята майка да съдейства на този план. Когато на двацет и две години се омъжила за Милтън Стефанидис, Теси Зизмо била девствена. Периодът на годежа им, който съвпаднал с Втората световна война, бил съвсем целомъдрен. Майка ми се гордеела с уменията си едновременно да разпалва и да

потушава плама на баща ми, поддържайки слаб огън по време на глобалната катастрофа. Това обаче не било чак толкова трудно, тъй като тя се намирала в Детройт, а Милтън — в Анаполис, във Военноморската академия на САЩ. Повече от година Теси палила свещи за годеника си в гръцката църква, а Милтън съзрявал нейната снимка, закачена с кабарче над койката му. Искало му се Теси да застане като в някое филмово списание — в полупрофил, с обувки на висок ток, вдигнала единия си крак на стъпало, така че да се виждат почти целите й черни чорапи. На старите снимки от онова време майка ми изглежда изненадващо отстъпчива, сякаш копнеела нейният униформен годеник да я гласи в разни пози, облежната на верандите и уличните стълбове в скромния им квартал.

Тя се предала чак след Япония. След това, от сватбената им нощ нататък (нарочно запушените уши не ми попречиха да чуя думите на брат ми) родителите ми се любели редовно и с удоволствие. Ала когато се стигнало до раждането на деца, майка ми си имала свои разбирания. Тя вярвала, че зародишът може да усети с колко любов е бил създаден. Ето защо не посрещнала радушно предложението на баща ми.

— Какво си мислиш, Милт, това да не са ти олимпийските игри?

— Говорехме само на теория — казал баща ми.

— Та какво разбира чичо Пийт от правене на деца?

— Чел е в „Популярна наука“ статия по този въпрос — отвърнал Милтън и за по-голяма убедителност добавил: — Абониран е за него.

— При чичо Пийт ще отида, ако ми се сецне кръстът. Или пък ако съм дюстабан като теб. Но само толкоз.

— Доказано е. Под микроскоп. Мъжките сперматозоиди са по-бързи.

— Обзалагам се, че са и по-глупави.

— Давай, ругай колкото щеш мъжките сперматозоиди. Ние не искаме мъжки сперматозоиди. Трябва ни добрият стар, бавен и надежден женски сперматозоид.

— Дори да е вярно, звучи нелепо. Милтън, не мога да го правя по часовник.

— За мен ще е още по-трудно.

— Не искам да слушам.

— Нали искаше дъщеря.

— Искам.

— И тъкмо така ще я направим — казал баща ми.

Теси отхвърлила предложението като смехотворно. Но зад сарказма ѝ се криели сериозни морални резерви. Да се намесваш в нещо тъй тайнствено и чудодейно като раждането на дете в нейните очи било акт на самонадеяност. Първо, Теси не вярвала, че това наистина е възможно. А и да било, според нея не бивало да се опитва.

Разбира се, разказвач в моето положение (предзародишно по това време) не може да говори със сигурност за никое от тези събития. Мога единствено да обясня научната мания, обзела баща ми през пролетта на петдесет и девета година, като симптом за вярата в прогреса, която по онова време заразявала всички. Спомнете си, че „Спутник“ е бил пуснат само две години след това. Полиомиелитът, заради който в детството си родителите ми седели заключени под карантина по цяло лято, бил победен от ваксината на Салк. Хората не подозирали, че вирусите са по-умни от хората и мислели, че не след дълго ще останат в миналото. В тази оптимистична следвоенна Америка, от която аз успях да хвана края, всеки бил господар на съдбата си и било съвсем естествено баща ми да се опита да стане господар на своята.

Една вечер, няколко дни след като отворил дума пред Теси за плана си, Милтън се прибрал с подарък — кутийка за бижута, вързана с панделка.

— По какъв повод? — попитала Теси.

— Как по какъв повод?

— Нямам рожден ден. Нямаме годишнина. Защо ми правиш подарък?

— Трябва ли да има причина, за да ти правя подарък? Хайде, отвори я.

Теси присвила недоверчиво крайчеца на устата си. Но как да държи кутийката, без да надникне в нея? Накрая тя дръпнала панделката и рязко я отворила.

В нея върху черно кадифе се мъдрел термометър.

— Термометър — казала майка ми.

— Не какъв да е термометър — рекъл Милтън. — Обиколих три аптеки, за да намеря такъв.

— Луксозен, така ли?

— Точно така — кимнал Милтън. — Казва се базален термометър. Отчита температурата до една десета от градуса. — И вдигнал многозначително вежди. — Обикновените термометри отчитат с точност до две десети. Пробвай го. Сложи си го в устата.

— Нямам температура — каза Теси.

— Не е за това. Използва се, за да разбереш каква е базалната ти температура. По-точен е от другите термометри.

— Следващия път да ми донесеш колие.

Но Милтън не се предавал:

— Тес, телесната ти температура се променя непрекъснато. Може да не го забелязваш, но е така. Тя непрестанно варира. Да речем... — леко покашляне, — ... че си в овулация. Тогава температурата се покачва. В повечето случаи с шест десети от градуса. Та, ако ще прилагаме системата, за която говорихме онзи ден — продължил баща ми, разпалвайки се все повече, без да забелязва, че жена му се е намръщила, — ... казвам го само примерно... трябва *най-напред* да установиш каква ти е *базалната температура*. Може да не е трийсет и седем. Хората са различни. Това е другото нещо, което научих от чичо Пийт. Значи, след като разбереш каква ти е *базалната температура*, гледаш за покачване с три десети. И тъкмо тогава, ако ще го правим, ще знаем, че е моментът... нали се сещаш... да забъркаме коктейла.

Майка ми не каза нищо. Само сложила термометъра в кутийката, затворила я и я върнала на мъжа си.

— Добре — казал той. — Хубаво. Както искаш. Може да ни се роди още едно момче. Втори номер. Щом така искаш, нека.

— В този момент не съм сигурна, че ще ни се роди каквото и да било — отвърнала майка ми.

В това време аз се намирам в стаята на чакащите актьори. Не съм дори още искрица в окото на баща си (в този миг той гледа мрачно кутийката с термометъра в скута си). Ето че майка ми става от тъй нареченото канапе за двама, тръгва към стълбището с длан върху челото си и вероятността да се появя на бял свят изглежда все по-малка. Баща ми се надига, за да обиколи къщата, да угаси лампите, да

заклучи вратите. Докато се качва по стълбите, за мен отново се появява надежда. Моментът трябва да е съвсем точен, за да се превърна в човека, който съм. Забавиш ли акта с час — променяш избора на гените. До моето зачатие остават още няколко седмици, но родителите ми вече са започнали бавно да се движат към сблъсъка помежду си. В коридора на горния етаж свети нощна лампа „Акропол“, подарък от Джаки Халас, който има магазин за сувенири. Майка ми стои до тоалетката, когато баща ми влиза в спалнята. Размазва по лицето си „Ноксзема“ с два пръста и го попива със салфетка. Стига баща ми да каже една мила дума, и тя ще му прости. Не аз, а някой друг подобен на мен би могъл да бъде сътворен онази нощ. Безброй възможни азове се тълпят на прага, и аз между тях, но без гарантиран билет, часовете се точат, планетите в небето обикалят с обичайната си скорост, и времето се намесва, понеже майка ми се страхува от гръмотевични бури и ще се сгуши до баща ми, ако тази нощ завали. Ала не — небето е все така ясно, а родителите ми — все така заинатени. Лампата в спалнята угасва. Всеки остава в своята половина на леглото. Накрая откъм майка ми се чува: „Лека нощ“, а откъм баща ми: „Лека“. Миговете, които водят до моето появяване, се нагласяват по местата си, както е писано. Предполагам, че затова мисля за тях толкова много.

Следващата неделя майка ми отишла с Дездемона и с брат ми на църква. Баща ми никога не я придружавал, тъй като едва осемгодишен станал неверник заради безбожната цена на оброчните свещи. Подобно на него, дядо ми предпочитал да прекарва предобедите трудейки се над „реконструирани“ стихотворения на Сафо. През следващите седем години, въпреки няколкото мозъчни удара, дядо ми все така се трудеше зад малкото си бюро — съчетаваше легендарните фрагменти в една по-голяма мозайка, прибавяйки тук строфа, там кода, споявайки анапест или ямб. Вечер пускаше на грамофона своята музика от бордеите и пушеше наргиле.

През 1959 година гръцката православна църква „Успение Богородично“ била в Шарлевоа. Именно в нея щели да ме кръстят след по-малко от година, за да раста в православната вяра. „Успение Богородично“ — със сменящите се главни свещеници, които ни пращаше Патриаршията в Константинопол и всеки от тях пристигаше с авторитетната си брада и везаните одежди на светостта си, но се

уморяваше след време, по правило шест месеца, заради разприте между енорияшите, личните нападки срещу начина му на пеене, постоянната необходимост да шътка на богомолците, които се държаха в църквата сякаш се намираха на стадиона „Тайгърс“, и накрая — напрежението всяка седмица да изнася проповед по два пъти, първо на гръцки и след това на английски. „Успение Богородично“ — с оживените събирания на кафе след службата, нестабилните основи и течащия покрив, с ревностните етнически празници, с часовете по катехизис, по време на които нашето наследство за кратко се пробуждаше у нас, след което пропадеше в огромната диаспора. Теси и спътниците ѝ вървели по централната пътека, покрай пълните с пясък сандъчета с оброчни свещи. Над тях се издигал Христос Вседържител — голям като пълна с въздух фигура на парада на „Мейсис“ за Деня на благодарността. Следвал извивките на купола като самото пространство. За разлика от страдащия земен Христос, изрисуван на нивото на очите по стените на църквата, нашият Христос Вседържител бил явно трансцендентален, всемогъщ, възседнал небесата. Той протягал ръка към апостолите над олтара да им подаде четирите евангелски свитъка от овча кожа. И майка ми, която цял живот се мъчела неуспешно да повярва в Бог, вдигнала очи към него за напътствие.

Очите на Христос Вседържител блещукали под мъждивата светлина. Те сякаш придърпвали Теси нагоре. През издигащия се тамян очите на Спасителя сияели като два телевизионни екрана, на които се прожектирали събития от последно време...

Най-напред Дездемона, предната седмица, която дала съвет на снаха си:

— Защо са ти повече деца, Теси? — попитала я уж равнодушно. Наведена, за да погледне във фурната, Дездемона скрила изписаната на лицето ѝ тревога (тревога, която щеше да си остане необяснена цели шестнайсет години), докато махнала с ръка, сякаш да отхвърли идеята. — Повече деца, повече грижи...

След това и доктор Филобосян, възрастният ни семеен лекар. Подкрепен от древните си дипломи, отсъдил:

— Глупости. Мъжките сперматозоиди да се движат по-бързо? Слушай, първият човек, който видял сперматозоиди под микроскоп, бил Льовенхук. И знаеш ли на какво му заприличали? На червеи...

После пак Дездемона, от нов ъгъл:

— Бог решава какво да е бебето. Не ти...

Тези картини се нижели пред взора на майка ми по време на безконечното неделно богослужение. Богомолците ставали и сядали. На първия ред братовчедите ми Сократ, Платон, Аристотел и Клеопатра се въртели на местата си. Отец Майк се появил иззад иконите и разлюлял кадилницата. Майка ми се опитвала да се моли, но нямало полза. Едва оживяла до почерпката.

Още от дванайсетгодишна възраст майка ми не можела да започне деня си без помощта на поне две чаши ужасно силно, черно като катран горчиво кафе — привичка, която усвоила от капитаните на влекачи и изисканите ергени, обитаващи пансиона, в който била израснала. Като гимназистка, висока метър и половина, тя седяла в закувалнята на ъгъла редом с работниците от автомобилните заводи и си пиела кафето преди часовете. Докато те преглеждали залозите за конните състезания, тя си пишела домашното по обществознание. И сега, в приземието на църквата, казала на Чапър Илевън да изтича да си поиграе с другите деца, докато тя изпие едно кафе, за да живне малко.

Тъкмо вземала втората чаша, когато тих женствен глас прошепнал в ухото ѝ:

— Добро утро, Теси.

Бил зет ѝ, отец Майкъл Антониу.

— Здравей, отец Майк. Прекрасна служба — казала Теси и веднага съжалила за това. Отец Майк бил помощник-свещеник в „Успение Богородично“. Когато последният свещеник напуснал след едва три месеца служба, за да се върне да проповядва в Атина, семейството се надявало, че може да повишат отец Майк. Но накрая постът бил даден на друг свещеник от чужбина — отец Грегориос. Леля Зо, която не пропускала възможност да оплаче брака си, казала по време на обяда с гласа си на комедийна актриса:

— Мъжът ми. Винаги шаферка, никога булка.

Като похвалила службата, Теси не искала да похвали отец Грег. Положението било още по-деликатно поради факта, че преди години Теси и Майкъл Антониу били сгодени. Сега тя била омъжена за Милтън, а отец Майк бил женен за сестрата на Милтън. Теси слязла

колкото да се разведри и да си изпие кафето, а ето че денят вече излизал от релси.

Но отец Майк сякаш не забелязал обидата. Той се усмихвал, очите му гледали благо над гръмкия водопад на брадата. Добряк по характер, той бил любимец на вдовиците, които ходели редовно на църква. Те обичали да се скупчват около него, да му предлагат сладки и да се наслаждават на ангелското му присъствие. Част от това излъчване се дължало на факта, че отец Майк бил напълно доволен със своите метър и петдесет. Ниският му ръст бил сякаш благотворително пожертвование, все едно се е отказал да бъде висок. Той явно бил простил на Теси за развалянето на годежа преди много години, но това още се носело във въздуха между тях, като талка, който понякога се сипел от свещеническата му якичка.

Усмихнат, хванал внимателно чашата и чинийката, отец Майк попитал:

— Е, Теси, как са нещата у вас?

Разбира се, майка ми знаела, че като редовен неделен гост у дома отец Майк бил отлично осведомен за плана с термометъра. Тя го погледнала в очите и ѝ се сторило, че долавя присмехулен проблясък.

— Нали днес ще дойдеш у дома — казала нехайно. — Сам ще видиш.

— Нямам търпение — отвърнал отец Майк. — У вас винаги се водят толкова интересни разговори.

Теси отново погледнала отец Майк в очите, но сега те изглеждали пълни с искрена топлина. А после станало нещо, което напълно отклонило вниманието ѝ от отец Майк.

В другия край на помещението Чапър Илевън се бил качил на един стол, за да стигне кранчето на самовара с кафе. Мъчел се да напълни една чаша, но веднъж отворил кранчето, не можел да го затвори. Врялото кафе се леело върху масата. Горещата течност изпръскала момиче, което стояло наблизко. Момичето отскочило назад. Отворило уста, но оттам звук не излязъл. Майка ми се втурнала и дръпнала момичето в женската тоалетна.

Никой не си спомня името на това момиче. Не било от редовните посетители. Дори не било гъркинче. Появило се в църквата само в онзи ден и изглежда съществувало с едничкото предназначение да накара майка ми да размисли. В тоалетната момиченцето дръпнало

рокличката, от която се вдигала пара, така че да не се допира до тялото ѝ, а Теси взела мокри кърпи.

— Добре ли си, миличка? Нали не се изгори?

— Онова момче е много непохватно — казало момиченцето.

— Така си е. Пъха се навсякъде.

— Момчетата могат да бъдат доста необуздани.

Теси се усмихнала.

— Ама ти имаш много богат речник.

При този комплимент момиченцето се усмихнало широко.

— „Необуздан“ ми е любимата дума. Брат ми е много необуздан. Миналия месец любимата ми дума беше „високопарен“. Но „високопарен“ не може да се използва толкова често. Като се замисли човек, не са много високопарните неща.

— Права си — усмихнала се Теси. — Но необуздани има на път и под път.

— Напълно съм съгласна — казало момиченцето.

Две седмици по-късно. Великден 1959 година. Заради придържането в църковните празници към Юлианския календар ние за пореден път сме изостанали от квартала. Две недели преди това брат ми е гледал как другите деца на улицата търсят разноцветни яйца в близките храсти, как приятелите му отхапват главите на шоколадовите зайчета и тъпчат шепи желирани бонбони в пълните си с кариеси усти. (Застанал до прозореца, брат ми повече от всичко иска да вярва в американския Господ, който е възкръснал когато е трябвало.) Предния ден най-сетне са разрешили на Чапър Илевън да боядиса своите яйца, при това само в един цвят — червено. Навред из къщата червени яйца лъщят под удължаващите се лъчи на слънцето. Червени яйца изпълват купи на масата в дневната. Висят от мрежести торбички над вратите. Задръстват полицата над камината и се пекат с хляба във формата на кръст, наречен *цуреки*.

Но вече е късен следобед; обядът е минал. И брат ми се усмихва. Понеже идва единствената част от гръцкия Великден, която той предпочита пред търсенето на яйца и желирани бонбони, а именно чукането с яйцата. Всички се събират около масата. Прехапал устна,

Чапър Илевън избира от купата едно яйце, оглежда го и го връща обратно. Взема друго.

— Това ми се вижда добро — казва Милтън и избира друго. — Здраво като бронирана кола.

Милтън вдига своето яйце. Чапър Илевън се подготвя за атака. И точно тогава майка ми неочаквано потупва баща ми по рамото.

— Един момент, Теси. Сега се чукаме с яйцата.

Тя го потупва по-силно.

— Какво?

— Температурата ми — казва и след кратка пауза продължава: — Качила се е с шест десети.

Използвала е термометъра. До този момент баща ми не е и подозирал.

— Сега ли? — прошепва баща ми. — Божичко, Теси, сигурна ли си?

— Не, не съм сигурна. Ти ми каза да следя за покачване на температурата и аз ти казвам, че е с три десети по-висока. — И добавя по-тихо: — Освен това са минали тринайсет дни от последния ми знаеш какво.

— Хайде, тате — моли се Чапър Илевън.

— Прекъсваме — казва Милтън. Остава яйцето в пепелника. — Това е моето яйце. Никой да не го пипа, докато се върна.

Горе, в спалнята, родителите ми извършват акта. Вроденото детско благоприличие ми пречи да си представя сцената в подробности. Само това: като свършват, баща ми казва, все едно е напълнил резервоара догоре:

— Това би трябвало да е достатъчно.

Оказва се прав. През май Теси разбира, че е бременна и очакването започва.

На шест седмици аз имам очи и уши. На седем — ноздри и дори устни. Започват да се оформят гениталиите ми. По даден от хромозомите знак феталните хормони спират развитието на мюлерови и насърчават развитието на волфови канали. Моите два и три двойки хромозоми вече са се свързали и кръстосали, завъртайки колелото на рулетката, когато моят *papa* слага длан върху корема на

майка ми и казва: „Второ за късмет“. Строени в полкове, моите гени изпълняват получените заповеди. Всички с изключение на две — двойка поганци, или революционери, зависи откъде ще го погледне човек, — скрити в хромозома номер пет. Заедно те спомагат за изпускането на ензим, който спира производството на определен хормон — и това обърква живота ми.

В дневната мъжете престанали да говорят за политика и вместо това се обзалагали дали новото дете на Милт ще бъде момче, или момиче. Баща ми бил убеден. Двайсет и четири часа след деянието телесната температура на майка ми се качила с още две десети, потвърждавайки овулацията. Дотогава мъжките сперматозоиди се били предали, изтощени. А женските като костенурки спечелили състезанието. (В този миг Теси връчила на Милтън термометъра, заявявайки, че никога вече не иска да го види.)

Всичко това довело до деня, в който Дездемона разлюляла лъжицата над корема на майка ми. Тогава нямало ехографии; лъжицата била най-надеждният метод. И така, Дездемона се навела. В кухнята царяла тишина. Останалите жени прехапали устни и се вторачили в очакване. Първата минута лъжицата изобщо не помръднала. Ръката на Дездемона затреперила и след като минали няколко дълги секунди, леля Лина я уравнирила. Лъжицата се завъртяла; майка ми изохкала при едно мое ритване. И тогава бавно, движена от повей, който никой не усещал, със свръхестествената сила, която действа на дъската за призоваване на духове, сребърната лъжица мръднала, залюляла се, първо в малък кръг, но всяка орбита ставала все по-подобна на елипса, докато траекторията не се превърнала в права линия, сочеща от фурната към полицата. С други думи, от север на юг. Дездемона извикала:

— *Корос!*

И в стаята се развикали:

— *Корос, корос!*

Същата нощ баща ми казал:

— При двајсет и три подред не може да не сгреши. Този път бърка. Повярвай ми.

— Аз нямам нищо против да е момче — отвърнала майка ми. — Наистина. Стига то да е здраво, с десет пръстчета на ръцете и на краката.

— Как така „то“. Говориш за дъщеря ми.

Раждането станало една седмица след Нова година, на осми януари 1960-а. В чакалнята, запасен единствено с пури с розова панделка, баща ми се провикнал:

— Бинго!

Появило се момиче. Дълго четирийсет и осем сантиметра. Три килограма и триста грама.

На същия осми януари дядо ми получил първия от тринайсетте си удара. Разбуден от родителите ми, които се втурнали към болницата, той станал от леглото и слязъл долу, за да си направи кафе. След един час Дездемона го намерила на пода в кухнята. Въпреки че умът му останал незасегнат, в онази сутрин, когато в Родилния дом се чул моят първи плач, *papa* изгубил дар слово. Според Дездемона, рухнал точно след като бил обърнал чашата от кафето, за да види в утайката своето бъдеще.

Когато чул вестта за моя пол, чичо Пийт отказал да приеме каквито и да било поздравления. Не била замесена никаква магия.

— Освен това — шегувал се той — Милт свърши цялата работа.

Дездемона добила мрачен вид. Синът ѝ, роден в Америка, се оказал прав, и при това ново поражение старата родина, в която тя все още се опитвала да живее, макар че оттам я делели шест хиляди и петстотин километра и трийсет и осем години, се отдалечила още малко. Моето появяване белязало края на нейното гадаене на пола и началото на дългия упадък на мъжа ѝ. Кутията от бубите пак се появявала от време на време, но лъжицата вече не била сред съкровищата в нея.

Измъкнали ме, плеснали ме и после ме облели с вода. Завили ме в одеяло и ме сложили на показ сред други шест новородени, четири момчета и две момичета, чийто пол, за разлика от моя, бил правилно вписан в картоните. Не може да е вярно, но го помня: проблясъци, които бавно запълват тъмен екран.

Някой беше светнал очите ми.

[1] Здравна благотворителна организация в САЩ, чиято цел е да подобри здравето на новородените, като предотвратява дефекти по раждане, преждевременно раждане и смърт. Б.пр. ↑

[2] Предградие на Детройт. Б.пр. ↑

[3] Параграф 11 (англ.) — параграф от Закона за фалитите на САЩ, според чиито разпоредби най-често се уреждат в САЩ съдебните процедури по обявяване в несъстоятелност. Повествователят не разкрива истинското име на брат си и го нарича с това прозвище. Б.пр. ↑

[4] Баба на гръцки. Б.пр. ↑

[5] Популярни в първите десетилетия на XX в. гръцки градски песни, произлезли от сливането на фолклора на криминалните среди и музиката на бежанците от Мала Азия. Б.пр. ↑

[6] Метод за лечение на различни заболявания с помощта на мануална терапия. Б.пр. ↑

СВАГОСВАНЕ

Когато тази история види бял свят, аз може да стана най-прочутият хермафродит, живял някога. Преди мен е имало други. Алексина Барбен учила в девически пансион във Франция, преди да се превърне в Абел. Оставила автобиография, която Мишел Фуко открил в архивите на френския Департамент по обществената хигиена. (Нейните мемоари, които свършват малко преди да се самоубие, са незадоволително четиво и след като ги привърших преди време, за пръв път ми хрумна идеята да напиша свои.) Готлиб Гьотлих, роден през 1798 година, живял като Мари Розин до трийсет и три годишна възраст. Един ден Мари отишла на лекар заради стомашни болки. Той проверил за херния и вместо това открил непроявени тестиси. От този ден нататък Мари облякла мъжки дрехи, приела името Готлиб и натрупала цяло състояние, като обикаляла Европа и се показвала на медици.

От гледна точка на медицината, аз съм още по-интересен случай в сравнение с Готлиб. Доколкото феталните хормони влияят на химията и хистологията на мозъка, аз имам мозък на мъж. Но са ме отгледали като момиче. Ако търсите експеримент, с който да измерите до каква степен природата влияе на човека и до каква — възпитанието, не можете да измислите нищо по-подходящо от моя живот. По времето, което прекарах в клиниката му преди близо три десетилетия, доктор Лус ме подложи на цяла канонада от изследвания. Направиха ми теста на Бентън за визуална памет и визуално-моторния гещалт, тест на Бендер. Измериха словесния ми коефициент на интелигентност и куп други неща. Лус дори анализира стила ми на писане, за да провери дали повествованието ми е по мъжки линейно или по женски кръгово.

Но аз знам само това: въпреки моя андрогенизиран мозък историята, която имам да разкажа, притежава вродена женствена кръгообразност. Както всяка генетична история. Аз съм последното подчинено изречение преди точката; изречение, започнало много

отдавна и на друг език, което трябва да се прочете от началото до края, където е моето появяване.

И сега, след като раждането ми е факт, аз ще върна филма назад — и розовото одеялце отлита, кошчето изчезва, пъпната ми връв отново е цяла, аз проплаквам и потъвам обратно между краката на майка ми. Тя отново става огромна. Превъртам още малко назад и лъжицата спира да се люлее, а термометърът скача обратно в кадифената кутийка. „Спутник“ се връща по ракетната следа до площадката за изстрелване и полиомиелитът се развихря по света. Кратък кадър на баща ми на двайсет години, как свири на кларнет в телефонната слушалка парче на Арти Шоу, а после го виждаме в църквата, осемгодишен, възмутен до дън душа от цената на свещите; след това дядо ми раздипля на касата първата си американска банкнота през 1931-ва. После напускаме Америка; вече сме сред океана, музиката звучи смешно наопаки. Появява се параход, на палубата му една спасителна лодка се клати подозрително; по после корабът влиза в пристанището, с кърмата назад, и пак сме на твърда земя и там филмовата лента се развива, до самото начало...

В края на лятото на 1922 година баба ми Дездемона Стефанидис предсказвала не раждания, а смърт, и по-точно — своята собствена смърт. Тя била в бубарника си, високо по склоновете на планината Олимп в Мала Азия, когато сърцето ѝ неочаквано прескочило един удар. Усетила го съвсем ясно: сърцето ѝ спряло и се свило на топка. А след като тя застинала, то пак запрепускало, блъскайки в ребрата ѝ. Тя изпищяла от изненада. Нейните двайсет хиляди копринени буби, чувствителни към човешките емоции, спрели да предат пашкулите си. Присвивайки очи в сумрака, баба ми погледнала надолу и видяла, че блузата ѝ потрепва; и в този миг, като разпознала метежа в себе си, Дездемона се превърнала в това, което щяла да си остане до края на живота: болник, затворен в здраво тяло. И така, неспособна да повярва в своята дълговечност, въпреки че сърцето ѝ вече се усмирило, тя излязла от бубарника, за да погледне за последен път света, който нямало да напусне още петдесет и осем години.

Гледката била впечатляваща. На триста метра под нея старата османска столица Бурса лежала като дъска за табла, разтворена върху

зеления филц на долината. Червените диаманти на керемидените покриви били инкрустирани в белите диаманти на варосаните къщи. Тук-таме гробниците на султаните се издигали като купчини светли пулове. През 1922-ра автомобилно движение не задръствало улиците. Ски лифтове не прорязвали просеки в боровите гори. Металургични и текстилни заводи не опасвали града, изпълвайки въздуха с пушек. Поне от триста метра височина Бурса изглеждала приблизително така, както през предишните шест столетия — свещен град, некрополис на османците и център на търговията с коприна, с тихите си улички на баир, по които цъфтели минарета и кипариси. Плочките на Зелената джамия били посинели с времето, но това била едничката промяна. Дездемона Стефанидис обаче, в позицията на кибик, застанал на разстояние, се взряла в дъската и видяла това, което играчите пропускали.

Ако трябва да направим психоанализа на сърцебиенето на баба ми: то било проява на скръб. Родителите ѝ били мъртви — убити в неотдавнашната война с турците. Окуражавана от Обединените нации, гръцката армия нахлула в Западна Турция през 1919 година, завладявайки наново древните гръцки територии в Мала Азия. След като години наред живели в изолация високо в планината, жителите на Битиниос, селото на баба ми, слезли сред другите, закриляни от *мегали идея* — Голямата идея, мечтата за Велика Гърция. Сега гръцките войски били окупирали Бурса. Гръцкото знаме се веело над бившия османски сарай. Турците и техният водач Мустафа Кемал били отстъпили на изток, в Ангора. За пръв път в живота си гърците в Мала Азия не били под турско владичество. Вече не били гяури („неверни псета“), на които се забранява да носят ярки дрехи, да яздят коне и да слагат седла. Никога повече османските управници нямало да идват в селото всяка година, както правели през последните векове, и да откарват най-силните момчета да стават еничари. Сега, когато мъжете от селото носели коприната на пазара в Бурса, те били свободни гърци, в свободен гръцки град.

Ала Дездемона, която скърбяла за родителите си, още била в плен на миналото. Затова стояла на планинския склон, гледала освободения град и се чувствала измамена, понеже не можела да се зарадва като всички останали. Години по-късно, вече вдовица, след едно десетилетие на легло, през което с огромна жизненост се беше

мъчила да умре, тя най-накрая щеше да приеме, че онези две междувоенни години половин век по-рано са били единственото поносимо време в живота ѝ; но дотогава всички, които познаваше, щяха да са покойници и тя щеше да може да го каже само на телевизора.

Почти цял час Дездемона се опитвала да пренебрегне лошото си предчувствие, като работила в бубарника. До ниската колиба с тръстиков покрив се стигало като излезеш от задния вход на къщата и минеш през ухаещата на сладко лозница и стъпаловидния двор. Киселата миризма на ларви не я дразнела. Бубарникът бил личният зловонен оазис на баба ми. Навред около нея, сякаш в небесната твърд, белезникавите копринени буби се прилепвали към вързани на снопове черничеви клонки. Дездемона ги гледала как предат пашкули, движейки главите си сякаш под такта на музика. Докато ги съзерцавала, тя забравила за външния свят, за промените и сътресенията в него, за ужасната нова музика (която щяла да прозвучи всеки момент). Вместо това чула майка си Ефросина Стефанидис, която преди години ѝ разкривала тайните на бубите в същата тази колиба: „За да имаш хубава коприна, трябва да си чист човек — казвала тя на дъщеря си. — Бубите знаят всичко. Винаги се познава какво е мислил човекът, като погледнеш коприната му“. А после Ефросина давала примери — „Ето, виж Мария Пулос, която си вдига полите за всеки мъж — виждала ли си нейните пашкули? По едно петно за всеки мъж. Погледни ги другия път“. Само единайсет-дванайсет годишна, Дездемона попивала всяка дума, но и сега, вече на двайсет и една, тя все още вярвала донякъде на моралните поучения на майка си и затова огледала плеядите какавиди, търсейки някаква следа от своята нечистота (какви сънища сънувала!). Гледала да открие и други неща, понеже майка ѝ твърдяла също, че бубите разбират и исторически зверства. След всяко клане, дори в село на осемдесет километра оттам, копринените влакна ставали кървавочервени — „Виждала съм ги да кървят като нозете на самия Христос“, казвала Ефросина, и години по-късно, спомняйки си това, дъщеря ѝ присвила очи под мъждивата светлина, за да види дали някои от пашкулите не са почервенели. Тя извадила един панер и го раздрусала; после втори; и точно тогава усетила сърцето си да спира, да се свива на топка и да я блъска отвътре. Тя изпуснала тепсията, видяла как блузата ѝ се надига от

вътрешна сила и разбрала, че сърцето ѝ действа по свои собствени команди и тя няма власт над него, както всъщност и над нищо друго.

Затова моята яя, връхлетяна от първата си въображаема болест, стояла и гледала надолу към Бурса, сякаш търсела да намери там видимо потвърждение на невидимия си страх. Но ето че то дошло откъм къщата, във вид на звук: брат ѝ Елефтериос (Лефти) Стефанидис запял. На безсмислен английски, с лошо произношение:

— „Всяка сутрин, сутрин всяка, колко ни е кеф“ — пеел Лефти, изправен пред огледалото в тяхната спалня, както правел всеки следобед по това време, закопчавайки новата целулоидна яка на новата си бяла риза, а после цръкнал малко помада за коса (ухаеща на лимон) в дланта си и я втрил в новата си прическа а ла Рудолф Валентино. И продължил: — „И по всяко друго време, време друго — кефът си е кеф“.

Текстът не значел нищо и за него, но мелодията била достатъчна. Тя говорела на Лефти за лекомислената ера на джаза, за коктейли с джин, момичета с цигари; карала го да си приглажда косата със замах... а навън на двора Дездемона го чула да пее и реагирала различно. В нейното съзнание песента извиквала единствено съмнителните барове, в които ходел брат ѝ, когато слизал в града, свърталищата, където пушели хашиш и пускали ребетика и американска музика, където имало леки жени, които пеели... а през това време Лефти си облякъл новия раиран костюм и сгънал в джобчето си червената кърпа, която била в тон с червено му шалче... и тя изпитала странно усещане в тялото си, и най-вече в корема, разбунен от объркани чувства, тъга, гняв и още нещо, което не можела да определи, но то боляло най-много.

— „Нямаме за наем, мила, нито за кола“ — напявал Лефти с мелодичния си тенор, който щях да наследя от него по-късно; и отвъд музиката Дездемона пак чула гласа на майка си, последните думи на Ефросина Стефанидис, изречени точно преди да умре, пронизана от куршум: „Грижи се за Лефти. Обещай ми. Намери му жена!“... и Дездемона отвърнала през сълзи: „Обещавам, обещавам“..., всички тези гласове говорели един през друг в главата на Дездемона, докато тя вървяла през двора, за да си влезе въкъщи. Минала през малката кухня, където се готвела вечеря (за един) и отишла право в спалнята, която делеяла с брат си. Той още пеел — „Кинти не достигат, скъпа...“ —

сложил си копчетата за ръкавели и разделил косата си на път; а после вдигнал очи и видял сестра си, — „Но и без кинтите... — продължил, вече пианисимо — дори, кеф ни е като преди“ — и млъкнал.

За миг в огледалото се появили двете лица. На двацет и една, много преди зле сложените зъбни протези и самоналожената инвалидност, баба ми била красавица. Носела дългата си черна коса на плитки, прибрани с фиби под забрадката. Плитките не били нежни като на момиченце, а тежки и женствени, изпълнени с естествена мощ, като опашката на бобър. Години, сезони, студ и пек се били отпечатали в тези плитки; и когато ги разпускала през нощта, те падали до кръста ѝ. Сега в тях били вплетени и черни копринени панделки и те изглеждали още по-внушителни на онези, които можели да ги видят, а те били малцина. На показ, за обща консумация, било лицето на Дездемона: големите ѝ печални очи, восъчнобледата кожа. Трябва също да отбележа — със закърнялата завист на някога плоскогърдо девойче — пищната фигура на Дездемона. Тялото ѝ непрекъснато я притеснявало. Все се изтъквало без нейно разрешение. В църквата, когато коленичела, на двора, докато тупала чергите, под прасковата, докато беряла плодовете, женските ѝ атрибути се измъквали от хватката на сивите ограничаващи дрехи. Над полюшващото се тяло нейното забрадено лице оставало далечно, сякаш леко възмутено от деянията на гърдите и бедрата ѝ.

Елефтериос бил по-висок и по-слаб. На снимките от онова време прилича на героите от подземния свят, на които толкова се възхищавал — кльощавите мустакати крадци и комарджии, които пълнели крайбрежните барове на Атина и Константинопол. Носът му бил орлов, очите — проницателни, като цяло в лице приличал на ястреб. Но като се усмихнел, се виждала мекотата в очите му, която издавала, че Лефти всъщност не е бандит, а глезен зубрач, син на заможни родители.

В онзи летен следобед на 1922-ра Дездемона не гледала лицето на брат си. Очите ѝ се спрели на сакото, лъскавата коса и раираните панталони, докато се мъчела да разбере какво е станало с него през последните месеци.

Лефти бил с една година по-малък от Дездемона и тя често се чудела как е преживяла без него първите дванайсет месеца. Понеже, доколкото си спомняла, той винаги бил от другата страна на *келими* —

козето халище, което разделяло леглата им. Зад него той разигравал куклени представления, превръщайки ръцете си в гърбавия хитрец Карагъозис^[1], който винаги надлъгвал турците. В мрака той съчинявал стихове и пеел песни и донякъде тя мразела новата му американска музика именно защото я пеел най-вече на себе си. Открай време Дездемона обичала брат си така, както една сестра, израснала в планината, може да обича своя брат: той бил цялото ѝ забавление, най-добрият ѝ приятел и довереник, другар в търсенето на преки пътеки и монашески килии. Още от най-ранна възраст емоционалната ѝ връзка с Лефти била толкова силна, че понякога тя забравяла, че са отделни същества. Като деца катерели баирите като четирикрак човек с две глави. Тя била свикнала вечер сиамската им сянка да подскача по варосаната стена на къщата и щом се случело да види там само своя силует, струвало ѝ се, че е разрязана надве.

Мирът сякаш променил всичко. Лефти се облагодетелствал от новопридобитата им свобода. През последните месеци бил слизал в Бурса общо седемнайсет пъти. В три от тях бил останал да пренощува в странноприемницата „Пашкул“ срещу джамията на султан Ухан. Една сутрин тръгнал натам обут с ботуши, три четвърти чорапи, шаячен панталон, долама и жилетка, а на следващата вечер се върнал с раиран костюм, копринено шалче, подпъхнато под яката като на оперен певец, и черно бомбе на главата. Настъпили и други промени. Започнал сам да учи френски с помощта на малък лилав разговорник. Усвоил превзети жестове; например, пъхал си ръцете в джобовете и подрънквал дребните монети или поздравявал с повдигане на шапката. Като го перяла, Дездемона намирала в джобовете му листчета, изписани с цифри. Дрехите му миришели на мускус, на цигарен дим, а понякога и на нещо сладникаво.

В този миг сдвоените им лица в огледалото не можели да скрият, че все повече се раздалечават. И баба ми, чийто телесен разцвет бил изригнал като бясно сърцебиене, погледнала брат си, когото някога приемала като своя половинка, и усетила, че нещо липсва.

— Къде отиваш така издокаран?

— Къде да отивам? В Коза хан. Да продавам пашкули.

— Нали ходи вчера?

— Сега им е сезонът.

Лефти сресал косата си на среден път с гребен от черупка на костенурка и сложил още малко помада върху една непокорна къдрица, която не искала да стои пригладена.

Дездемона се приближила. Вдигнала шишето с помадата и я помирисала. Не такава била миризмата от дрехите му.

— И какво друго правиш, като слезеш долу?

— Нищо.

— Стоиш по цяла нощ и не правиш нищо?

— Пътят е дълъг. Докато стигна дотам, става късно.

— Какво пушиш в тези барове?

— Каквото има в наргилето. Не е прилично да се пита.

— Ако мама и татко знаеха, че пушиш и пиеш така... — тя замълчала.

— Ама не знаят, нали? — казал Лефти. — И никой нищо не може да ми направи.

Безгрижният му тон не бил убедителен. Преструвал се, че е преодолял смъртта на родителите им, но Дездемона виждала зад тази маска. Тя се усмихнала ледено на брат си и безмълвно протегнала ръка, свита в юмрук. Машинално, все възхищавайки се от себе си в огледалото, Лефти също вдигнал юмрук. И двамата преброили:

— Едно, две, три... Давай!

— Камъкът смазва змията, аз печеля — казала Дездемона. — Е, кажи ми.

— Какво да ти кажа?

— Какво толкова интересно има в Бурса?

Лефти пак си сресал косата напред и я разделил на път, обръщайки я наляво. Завъртял глава пред огледалото на едната и на другата страна.

— Как е по-добре — отляво или отдясно?

— Дай да видя.

Дездемона нежно вдигнала ръка към косата на Лефти... и я разрошила.

— Ей!

— За какво ходиш в Бурса?

— Остави ме на мира.

— Кажи, де!

— Значи искаш да знаеш? — рекъл Лефти, вече вбесен от сестра си. — Заради какво мислиш, че ходя? — и продължил натъртено. — Заради жени.

Дездемона се хванала за корема и сложила ръка на сърцето си. Отстъпила две крачки и от тази позиция изгледала брат си с нови очи. Мисълта, че Лефти, който имал нейните очи и вежди, който спял в съседното легло, може да бъде обзет от подобно желание, никога не ѝ била хрумвала. Макар и физически зряло, тялото на Дездемона продължавало да бъде чуждо на стопанката си. Нощем, в тяхната спалня, тя била виждала как насън брат ѝ се притиска към конопения дюшек, сякаш му е ядосан за нещо. Още като малки веднъж го заварила в бубарника да се потърква невинно в една дървена подпора. Но това не ѝ направило кой знае какво впечатление. „Какво правиш?“ — попитала го, докато той, осем-девет годишен по това време, стискал подпората и прикляквал, притиснат към нея. С нетрепващ, решителен глас ѝ отвърнал:

— Опитвам се да усетя онова нещо.

— Кое нещо?

— Нали знаеш... — сумтене, тежко дишане, приклякване — онова *нещо*.

Но тя не знаела. Щели да минат години, докато един ден, както режела краставица, наведена над ъгъла на кухненската маса, неволно се притиснала малко по-силно. След това заставала в същата поза всеки ден — с ъгъла, стиснат между краката ѝ. И досега, като готвела за брат си, тя понякога подновявала несъзнателно близостта си с кухненската маса. Всъщност го вършело нейното тяло, с лукавството и безмълвието на всички тела.

Но посещенията на брат ѝ в града били друго нещо. Той явно знаел какво търси; общувал безпрепятствено с тялото си. Умът и тялото му били станали едно, обсебени от една мисъл, и за пръв път Дездемона не можела да прочете тази мисъл, знаела само, че няма нищо общо с нея.

Това я влудявало. А подозирам, че изпитвала и ревност. Нали тя била най-добрата му приятелка? Нали винаги си споделяли всичко? Нали правела всичко за него — готвела, шиела, въртяла къщата както майка им преди? Нали сам-самичка се грижела за бубите, за да може той, умното ѝ братче, да ходи на уроци при свещеника, да учи

старогръцки? Нали му казвала: „Ти си гледай книгите, аз ще гледам бубите. Само трябва да продаваш пашкулите на пазара“. А когато той започнал да преспива в града, нали не се оплаквала? Нали не споменавала листчетата хартия, зачервените му очи или мускусно-сладникавата миризма, с която били пропити дрехите му? Дездемона подозирала, че отнесенният ѝ брат е започнал да пуши хашиш. Където има ребетика, винаги има хашиш. Лефти се справял със загубата на родителите им по единствения възможен начин — като чезнел в облак дим от хашиш и слушал най-тъжната музика на света. Дездемона разбирала всичко и затова не казвала нищо. Но сега виждала, че брат ѝ се опитва да избяга от скръбта по начин, който не била очаквала; и вече не желаела да мълчи.

— Искаш жена, така ли? — попитала с недоверие в гласа. — Каква жена? Туркиня ли?

Лефти мълчал. След изблика той отново се захванал да реше косата си.

— Може би искаш момиче от харем. А? Мислиш, че не знам какви са ония леки жени, ония *путани*? Знам, и още как. Не съм толкова глупава. Значи ти харесва някоя дебелана да си тресе шкембето пред тебе? С украшение на пъпа. Значи искаш една от тях? Нека ти кажа нещо. Знаеш ли защо туркините си покриват лицата? Да не мислиш, че е заради религията? Не. Понеже иначе никой няма да ги погледне!

И тук вече се разкрещяла:

— Засрами се, Елефтериос! Какво ти става? Защо не си вземеш момиче от селото?

В този момент Лефти, който си четкал сакото, изтъкнал пред сестра си нещо, което тя пропускала.

— Може да не си забелязала — рекъл той, — но в селото вече няма никакви момичета.

Всъщност нещата стояли общо взето така. Битиниос никога не е било голямо село, а през 1922-ра станало по-малко отвсякога. Хората започнали да се изселват през 1913 година, когато филоксерата унищожила черничевите дръвчета. Продължили да се изселват и по време на Балканските войни. Сурмелина, братовчедката на Лефти и Дездемона, отишла в Америка и сега живеела в град на име Детройт. Издигнато на полегат планински склон, Битиниос не било опасно

място сред планинските чукари. Къщите от жълт хоросан с червени покриви били елегантно, или поне хармонично, скупчени. Най-големите сред тях, две на брой, имали *чикма* — еркерни прозорци, издадени над улицата. Най-бедните къщи, доста на брой, представлявали всъщност едностайни кухни. Освен това имало и къщи като тази на Дездемона и Лефти, с претрупана от мебели дневна, две спални и кухня, а в задния двор — клозет с европейска тоалетна. В Битиниос нямало магазини, нито поща, нито банка, само църква и таверна. На пазар хората ходели до Бурса, до някъде пеша, а после с конски трамвай.

През 1922-ра в селото живеели едва сто души. По-малко от половината били жени. От четирийсет и седемте жени двацет и една били старици. Други двацет били на средна възраст и омъжени. Три били млади майки с пеленачета. Една от тях била сестра му. Така оставали две девойки за женене. И Дездемона побързала да му ги предложи.

— Как така да няма момичета? Ами Лусил Кафкалис? Тя е хубаво момиче. Ами Виктория Папас?

— Лусил мирише — отвърнал Лефти съвсем основателно. — Сигурно се къпе веднъж в годината. На именния си ден. А Виктория — той прокарал пръст по горната си устна, — Виктория има мустак, погъст от моя. Не искам с жена ми да ползваме общ бръснач — сетне оставил четката за дрехи и си облякъл сакото. — Не стой будна да ме чакаш — казал и излязъл от спалнята.

— Върви! — викнала след него Дездемона. — Пет пари не давам. Ама когато турската ти жена си свали фереджето, да не хукнеш обратно към селото!

Но Лефти вече бил излязъл. Стъпките му заглъхнали. Дездемона усетила как тайнствената отрова отново се надига в кръвта ѝ. Не ѝ обърнала внимание.

— Не обичам да се храня сама! — извикала, без да се обръща към никого.

Вятърът откъм долината извил както всеки следобед. Духал през отворения прозорец на къщата. Под напора му потраквали ключалката на сандъка с нейния чеиз и старата броеница на баща ѝ, която лежала отгоре. Дездемона взела броеницата. Запрехвърляла зърната между пръстите си, също като своя баща, дядо и прадядо, изпълнявайки

щателно наследения ритуал, обзета от огромна тревога. Зърната тракали и Дездемона се предала на властта им. Какво му ставало на Господ? Защо отнел родителите ѝ и я оставил да трепери за брат си? Какво да прави с него?

— Пушене, пиене, а сега и по-лошо! И откъде взема пари за тия глупости? От моите пашкули, ето откъде!

С всяко зърно, което се изнизвало между пръстите ѝ, тя отбелязвала един по един своите ядове. Дездемона с тъжните очи, с лицето на момиче, принудено да порасне твърде бързо, се тревожела, потраквайки с броеницата, също както всички мъже от рода Стефанидис преди нея и след нея (чак до мен, ако аз изобщо се броя).

Тя отишла до прозореца и подала глава навън, чула вятърът да шуми в боровете и бялата бреза. Продължила да брой зърната и малко по малко те си свършили работата. Почувствала се по-добре. Решила да продължи напред. Лефти нямало да се върне тази вечер. Много важно! На кого му е притрябвал така или иначе? По-лесно щяло да ѝ бъде, ако изобщо не си дойде. Но имала дълг пред майка си да се погрижи той да не хване някоя срамна болест или по-лошо — да избяга с някоя туркиня. Дездемона продължавала да прокарва зърната едно по едно между пръстите си. Но вече не брояла своите болки. Сега зърната извиквали в ума ѝ образите от едно списание, скрито в старото бюро на баща им. Едното зърно било прическа. Второто — копринен комбинезон. Следващото — черен сутиен. Баба ми била започнала сватосването.

А през това време Лефти, нарамил торба с пашкули, се спускал надолу по склона. Когато стигнал до града, минал през Капалъ Чарши Каддеш, свил в Бурса сокак и скоро влязъл в двора на Коза хан. Вътре, около акваариновия фонтан, имало стотици натъпкани догоре чували с пашкули, които стигали до кръста му. Гъмжало от мъже, едни продавали, други купували. Били започнали да викат веднага след като звънецът обявил началото в десет сутринта и вече били прегракнали. „Добра цена! Добро качество!“ Лефти, помъкнал своя чувал, се промушвал по тесните пътечки между пашкулите. Той никога не проявявал интерес към семейното препитание. Не можел като сестра си да оценява копринените пашкули на пипане или на мирис. Носел ги

на пазара само защото там не било позволено да ходят жени. Блъсканицата, бутането и провирането между чувалите го изнервяли. Мислел си колко хубаво би било, ако всички спрат да се движат за миг, ако замръзнат на място, за да видят как пашкулите сияят в здрача; но разбира се, никой не спирал. Продължавали да викат и да тикат пашкулите си в лицето на другите, да се надлъгват и да се пазарят. Бащата на Лефти обичал пазарния сезон в Коза хан, но синът му не наследил неговия търговски инстинкт.

Близо до закритата галерия Лефти зърнал един познат търговец. Показал му чувала си. Търговецът бръкнал надълбоко в него и извадил един пашкул. Топнал го в купа с вода и го огледал. Сетне го топнал в чаша с вино.

— Трябват ми за тъкане на органзин. Не са достатъчно здрави.

Лефти не му повярвал. Коприната на Дездемона винаги била най-добрата. Той знаел, че от него се очаква да се изрепчи, да се направи на обиден, да се престори, че ще занесе стоката си на друг. Но бил дошъл толкова късно, че още малко звънецът за затваряне щял да иззвъни. Баща му винаги го съветвал да не носи пашкули, когато денят преваля, понеже тогава трябва да ги продадеш с отстъпка. Кожата на Лефти била настръхнала под новия костюм. Той искал да приключи сделката час по-скоро. Срамувал се заради човешкия род, заради неговата любов към парите и към измамите. Без да се пазари, приел предложената цена. Щом сключили сделката, бързо излязъл от Коза хан, за да се погрижи за истинската си работа в града.

Не било това, което Дездемона си мислела. Вгледайте се внимателно в Лефти: кривнал елегантно бомбето си, крачи по стръмните улици на Бурса. Но когато минава покрай едно кафене, не влиза. Собственикът го поздравява, но Лефти само му махва. На следващата улица минава край прозорец, зад чиито кепенци го викат женски гласове, но той не им обръща внимание, следва криволичетите улички край сергии с плодове, край механи, докато не стига до друга улица, където влиза в една църква. И по-точно — бивша джамия, чието минаре е срутено, а писанията от Корана са замазани с хоросан, за да се осигури чисто платно за християнските светци, които се изографисват в този миг. Лефти подава една монета на старата жена, която продава свещи, запалва една и я бодва в пясъка. Сяда на най-задния ред. И по същия начин, по който моята майка ще се моли по-

късно за напътствията относно зачатията ми, Лефти Стефанидис, моят пращичко (и не само това) се взира в незавършения Христос Вседържител на тавана. Молитвата му започва с думи, които е научил като дете: *Кирие, елейсон, Кирие, елейсон, не съм достоен да се изправам пред трона Ти...*, но не след дълго се отклонява, добива личен оттенък: *Не знам защо изпитвам това, не е естествено...* а после става леко обвинителна: *Ти си ме направил такъв, аз не съм искал да мисля подобни неща...* но накрая стига до унижение: *Дай ми сила, Христе, не ме оставяй така, само тя да знаеше...* Здравно стиснати очи, ръце, които прегъват периферията на бомбето; думите се издигат заедно с тамяна към недовършения Христос.

Молил се пет минути. После излязъл, сложил си пак шапката и подрънкарал дребните пари в джоба си. Изкачил се обратно по стръмните улици и този път (с леко сърце) се спрял на всички места, на които устоял по пътя надолу. Влязъл в едно кафене за чаша кафе и цигара. В друго се спрял за едно узо. Табладжиите викнали:

— Ей, Валентино, една игра?

Той се оставил да го склонят, само за една игра, но изгубил и трябвало да играе двойно или нищо. (Сметките, които Дездемона намирала в джобовете на панталоните му, били дългове от комар.) Времето минавало. Узото все така се леело. Пристигнали музикантите и зазвучала ребетика. Те свирели песни за сласт, смърт и затвор, за живота на улицата.

— „Веднъж, когато пушех си хашиша на брега и търсех как с тъгата си да се простя — пеел с тях Лефти, — не щеш ли, две девойки погледа ми спряха, излезли от харема те май бяха, на пясъка лежаха като в несвят, ала красавици, каквито не бях и зървал дотогаз.“

И през това време пълнели наргилето. Към полунощ Лефти се заклатушкар навън.

Надолу по стръмното, завой, задънена улица. Отваря се врата. Едно лице се усмихва, кимва. Като се опомня, Лефти седи на един диван до трима гръцки войници и гледа седем закръглени парфюмирани жени на две кушетки насреща им. (Грамофонът върти песента, която пускат навсякъде: „Всяка сутрин, всяка вечер...“.) И в този миг неотдавнашната му молитва е напълно забравена, защото когато съдържателката се провиква „Която си поискаш, сладур“, очите му отминават русата синеока черкезка, арменката, която

многозначително дъвче праскова, и монголката с бретона. Очите му продължават да ги обхождат, докато се заковават върху едно хрисимо момиче в края кушетката, в ъгъла, с тъжни очи, съвършена кожа и тъмна коса на плитки. („За всеки кинжал си има ножница“ — казва съдържателката на турски и курвите се смеят.) Без да съзнава въздействието на своята привлекателност, Лефти се изправя, опъва сакото си и протяга ръка към своята избраница... и едва когато тя го повежда нагоре по стълбите, някакъв глас в главата му прошепва колко много това момиче прилича на... не е ли профилът ѝ също като на... но ето че вече са стигнали стаята с мръсни чаршафи и газена лампа с кървавочервено стъкло, която мирише на розова вода и мръсни крака. В опиянението на младите си сетива Лефти не обръща внимание на все повечето прилики, когато отворената роба на момичето се разкрива. Очите му поглъщат големите гърди, тънкия кръст, косите, които се сипят чак до беззащитната опасна кост; но Лефти не прави асоциации. Момичето му пълни наргиле. Скоро се унася, не чува повече гласа в главата си. В благия наркотичен унес през следващите часове изгубва представа кой е и с кого е. Краката и ръцете на проститутката стават краката и ръцете на друга жена. Няколко пъти той извиква едно име, но вече е прекалено опиянен, за да забележи. Едва по-късно, когато го изпраща, момичето го връща към действителността.

— Впрочем, аз съм Ирени. Тук нямаме Дездемона.

На следващата сутрин той се събудил в странноприемница „Пашкул“, потънал в самообвинения. Напуснал града и поел обратно към Битиниос. Джобовите му (празни) не издавали никакъв звук. С махмурлук и треска, Лефти си казал, че сестра му е права: време било да се ожени. Щял да вземе Лусил или Виктория. Щял да стане баща и да спре да ходи в Бурса и малко по малко щял да се промени; щял да остарее; всичко, което изпитвал сега, щяло да се превърне в смътен спомен и накрая да изчезне. Той кимнал решително и си нахлупил шапката.

А в Битиниос Дездемона давала последни уроци на двете начинаещи. Докато Лефти още си отспивал в странноприемница „Пашкул“, тя поканила вкъщи Лусил Кафкалис и Виктория Папас. Девойките били по-млади и от нея, още живеели с родителите си. За

тях Дездемона стояла по-високо — била стопанка на свой собствен дом. Изпълнени със завист заради красотата ѝ, те я гледали с възхита; поласкани от нейното внимание, ѝ се доверявали; и щом започнала да ги напътства за външния им вид, те я слушали. Тя казала на Лусил да се къпе по-често и я посъветвала да се маже с оцет под мишниците против потене. Пратила Виктория при една туркиня, майсторка в премахването на нежелани косми. За една седмица Дездемона научила момичетата на всичко, което самата тя била усвоила от единственото списание за красота, което била виждала — опърпан каталог със заглавие „Ленжери Паризиен“. Каталогът бил на баща ѝ. Съдържал трийсет и две страници със снимки на модели, носещи сутиени, корсети, колани с жартиери и чорапи. Нощем, когато всички спели, баща ѝ го вадел от най-долното чекмедже на бюрото. Сега Дездемона разглеждала тайно каталога и запомняла снимките, за да може по-късно да ги възпроизведе.

Казала на Лусил и Виктория да се отбиват при нея всеки следобед. Те влизали в къщата, люлеейки бедра, както ги била научила, и минавали под асмата, където Лефти обичал да чете. Всеки път носели различни рокли. Освен това променяли прическите си, походката, украшенията и жестовете. Под ръководството на Дездемона двете невзрачни момичета се превърнали в цяло едно градче с жени, всяка със свой смях, с личен скъпоценен камък, с любима песен, която си тананикала. След две седмици Дездемона излязла един следобед под асмата и попитала брат си:

— Какво правиш тук? Защо не си в Бурса? Мислех, че вече ще си намерил едно хубаво туркинче, за което да се ожениш. Да не би всичките да имат мустаци като Виктория?

— Като отваряш дума за това, забеляза ли? Виктория вече няма мустак. И още нещо — надигнал се усмихнат, — дори Лусил вече мирише хубаво. Всеки път като идва, подушвам цветя.

(Лъжел, разбира се. За него нито Виктория изглеждала по-привлекателно, нито Лусил миришела по-хубаво от преди. Ентусиазмът му бил само опит да се предаде на неизбежното: уредена женитба, домашен уют, деца — пълна катастрофа.)

Той се приближил до Дездемона.

— Ти беше права — казал. — Най-красивите момичета на света са тук, в това село.

Тя го погледнала свенливо в очите.

— Настина ли?

— Понякога човек не забелязва онова, което е под носа му.

Стояли и се гледали, и Дездемона пак усетила онова странно чувство под лъжичката. А за да ви обясня това усещане, трябва да разкажа друга история. В своето обръщение през 1968 година като председател на ежегодната конференция на Дружеството за научни изследвания на сексуалността (проведена в Мазатлан, сред множество събуждащи неприлични асоциации пиняти^[2]) д-р Лус представя понятието „перифесенция“. Сама по себе си думата не значи нищо; Лус я измисля, за да избегне каквито и да било етимологически асоциации. Но състоянието на перифесенция е добре известно. То обозначава първата трескава възбуда, когато двама души се обвързват. Причинява замайване, въодушевление, гъделичкане в гръдния кош, порив да се покатериш до балкона по въже, сплетено от косите на любимата. Перифесенцията назовава онези първи мигове на опиянение и щастие, когато часове наред лежиш до любимия и го вдишваш като уханен мак. (Тя трае, по думите на Лус, най-много две години.) Древните биха обяснили чувствата на Дездемона като дело на Ерос. В днешно време специалистите ще сведат всичко до химията на мозъка и еволюцията. И все пак трябва да подчертая: Дездемона усетила перифесенцията като топла вълна, която тръгнала от корема и се разляла в гръдите ѝ, като 90-градусов огнен поток от ментовозелен финландски ликьор. Изпомпван от две пулсиращи жлези на врата ѝ, той сгрял лицето ѝ, после на топлината ѝ хрумнало друго и нахлула в места, на които Дездемона не можела да я допусне, затова отместила очи и се обърнала. Отишла до прозореца, загърбвайки перифесенцията, и ветрецът откъм долината я охладил.

— Аз ще говоря с родителите на момичетата — каза тя, имитирайки тона на майка си. — После ти трябва да ги ухажваш.

На следващата нощ, досущ като бъдещото знаме на Турция, луната била като сърп. Долу в Бурса гръцките войски тършували за храна, гуляели и стреляли по поредната джамия. В Ангора Мустафа Кемал позволил да напишат във вестника, че ще дава чаено парти в Чанкая, а в действителност тръгнал за полевата щабквартира. Заедно с

хората си той изпил последната ракия, която щял да си позволи преди края на битката. Под прикритието на нощта турските части се придвижили не на север към Ескишехир, както всички очаквали, а на юг — към здраво укрепения град Афион. Турските части в Ескишехир запалили лагерни огньове, за да изглеждат по-многобройни. Малка част започнала диверсионна маневра на север към Бурса. А докато се разгръщали тези операции, Лефти Стефанидис, с две букетчета в ръце, излязъл от къщи и закрачил към дома на Виктория Папас.

Това било събитие от ранга на раждането или смъртта. Всеки от стотината жители на Битиниос бил чул за предстоящите посещения на Лефти и старите вдовици, омъжените жени и младите майки, както и старците, чакали да видят коя девойка ще избере. Заради малкия брой жители старите ритуали по ухажването почти били изчезнали. Липсата на романтични възможности породила порочен кръг. Няма кого да обичаш — няма любов. Няма любов — няма бебета. Няма бебета — няма кого да обичаш.

Виктория Папас стояла в полусянка, досущ като на фотографията от осма страница на „Ленжери Паризиен“. Дездемона (гардеробиерка, сценограф и режисьор закуп) била вдигнала косата ѝ с фиби, като оставила няколко букли да падат над челото и я предупредила да държи в сянка възголемия си нос. Парфюмирана, депилирана, наклепана с омекотяващ крем, с черен молив около очите, Виктория оставила Лефти да я огледа. Тя усетила горещия плам в неговия поглед, чула тежкото му дишане, чула как на два пъти понечил да каже нещо — дрезгав глас от пресъхнало гърло — и после стъпките му, които се приближавали към нея, и тогава се обърнала с онова изражение, на което Дездемона я била научила. Но усилието да свие устни като францужойка, която рекламирала бельо, така я погълнало, че не осъзнала, че стъпките не се приближават, а се отдалечават; и като се обърнала, видяла, че Лефти Стефанидис, единственият момък за женене в селото, си е тръгнал...

... През това време у дома Дездемона отворила раклата с чеиза си. Бръкнала вътре и извадила своя корсет. Бил от майка ѝ, дала ѝ го преди години с надеждата да дочака сватбената ѝ нощ с думите: „Надявам се някой ден да го изпълниш“. Сега, пред огледалото в спалнята, Дездемона вдигнала пред тялото си това странно и сложно нещо. Свалила три четвъртите си чорапи и сивото бельо, полата с

висока талия и туниката. Захвърлила забрадката и разплела косите си, които покрили голите ѝ рамене. Корсетът бил от бяла коприна. Докато го слагала, Дездемона имала чувството, че сама преде своя пашкул, очаквайки метаморфоза.

Но когато пак погледнала в огледалото, видяла себе си. Нямало смисъл. Никога нямало да се омъжи. Тази вечер Лефти щял да се върне, вече избрал невеста, а после щял да я доведе вкъщи да живее с тях. Дездемона щяла да си остане там, където била, да трака със зърната и да се почувства още по-стара. Отвън някакво куче завило. Някой се препънал в наръч съчки и изпсувал. Моята баба заплакала безмълвно, понеже щяла да прекара остатъка от дните си броейки ядове, които никога не свършвали...

... А през това време Лусил Кафкалис стояла точно както ѝ било заръчано, в полусянка, с бяла шапка със стъклени черешки, с пелеринка върху голите рамене, със светлозелена деколтирана рокля и високи токчета, като не помръдвала от страх да не падне. Дебелата ѝ майка се заклатила към къщата ухилена и викнала:

— Ей го, идва! И една минута не стоя при Виктория!...

... Вече подушвал оцета. Току-що бил прекрачил прага на Кафкалис. Бащата на Лусил го приветствал и казал:

— Ще ви оставим сами. Да се опознаете.

Родителите излезли. В стаята било полутъмно. Лефти се обърнал... и изпуснал още едно букетче.

Едно нещо Дездемона не била предвидила: нейният брат също бил висял над страниците на „Ленжери Паризиен“. В интерес на истината, правел го от дванайсет до четиринайсет годишна възраст, когато открил истинското съкровище: скрити в един стар куфар десет снимки с размера на пощенска картичка, показващи „Сермин, момичето от Палата на удоволствията“ — отегчена двайсет и пет годишна жена с дебело дупе, която заемала разнообразни пози на възглавнички с пискюли в бутафорен сарай. Когато я намерил в джоба за тоалетни принадлежности, все едно потъркал лампата с духа. Тя се въртяла сред облак блестящ прах: само по чехлички а ла „Хиляда и една нощ“ и шарф около кръста (щрак); излегната апатично върху тигрова кожа, галела ятаган (щрак); къпела се в мраморен хамам под светлината от зарешетени прозорци. Тези десет жълтеникави фотографии сложили началото на запленението на Лефти от града. Но

той така и не забравил напълно първите си любими от „Ленжери Паризиен“. Можел да си ги представи винаги, щом поискал. Когато видял Виктория Папас да имитира момичето от осма страница, Лефти бил най-силно поразен от разстоянието между нея и идеала от детството му. Опитал да си представи, че е женен за Виктория, че живее с нея, но в средата на всяка картина, която се явявала в съзнанието му, зеело празно място — отсъствието на онази, която обичал най-много и познавал най-добре от всички хора. И затова той избягал от Виктория Папас, продължил нататък по улицата и намерил Лусил Кафкалис, която също го разочаровала, защото и тя не можела да се мери с Момичето от двайсет и втора страница...

... И ето, случва се — през сълзи Дездемона сваля корсета, сгъва го и го прибира в раклата с чеиза. Хвърля се на леглото, леглото на Лефти, и продължава да плаче. Възглавницата мирише на неговата помада и тя я вдишва, хлипайки...

... накрая, отмаляла от плач, тя заспива. Сънува сън, който ѝ се явява често напоследък. В него всичко е като едно време. Двамата с Лефти отново са деца (но имат тела на възрастни). Лежат в същото това легло (но то е леглото на родителите им). Насън шават с крака и ръце (и това е много приятно, а леглото е мокро)... и тогава Дездемона се събужда, както обикновено. Лицето ѝ е пламнало. Има странно усещане в стомаха, някъде дълбоко, и сега почти може да назове това усещане...

... както си седя в стола „Аерон“^[3], разсъждавайки в духа на Е. О. Уилсън^[4]. Дали е било любов, или просто възпроизводство? Случайност или съдба? Престъпление или дело на природата? Може би генът е имал ръчно управление, което да осигури неговото проявление — и това би обяснило сълзите на Дездемона и вкусът на Лефти към проститутки; не привързаност, не емоционална връзка; единствено необходимостта това ново нещо да дойде на бял свят и оттук — играта, в която било намесено сърцето. Но аз не мога да го обясня, както и Дездемона и Лефти не са могли, така както никой от нас, като се влюби, не може да отдели хормоналното от онова, което му се струва божествено, и, кой знае, може би аз съм се вкопчил в тази работа с Бога заради някакъв вроден алтруизъм, чиято цел е да се запази вида. Опитвам да се върна мислено във времето преди генетиката, преди всички да добият навика да казват за какво ли не: „В

гените е“. Време преди днешната ни свобода — но толкова по-свободно! Дездемона нямала представа какво става. Тя не си представяла своите вътрешности като огромен компютърен код, само единици и нули, безкрайност от поредици, всяка от които би могла да съдържа дефект. Днес ние знаем, че носим навсякъде тази карта на самите себе си. Дори когато стоим на ъгъла, тя диктува съдбата ни. Тя вдълбава в лицата ни същите бръчки, отпечатва същите старчески петна, каквито имат и родителите ни. Кара ни да подсмърчаме по идиосинкратичен, характерен начин, типичен за целия род. Гените са запечатани толкова дълбоко, че контролират очните ни мускули — и две сестри примигват по един и същи начин, а близначетата пускат лиги в унисон. Понякога, когато нещо ме тревожи, аз се улавям, че си играя с хрущяла на носа, също както прави и брат ми. Нашите гърла и гласови кутии, образувани под едни и същи заповеди, изтласкват въздуха със сходни тонове и децибели. И това може да се екстраполира и назад във времето, така че когато аз говоря, говори и Дездемона. Тя пише сега тези думи. Дездемона, която не подозира за армията в себе си, изпълняваща милионите заповеди, нито за онзи войник, който не се подчинява, който извършва самоотлъчка...

... Бяга като Лефти от Лусил Кафкалис, обратно към сестра си. Тя чула бързите му стъпки, докато си обличала полата. Избърсала си очите със забрадката и си наложила да се усмихне, когато влязла в стаята.

— Е, коя си избра?

Лефти не казал нищо, само изгледал сестра си. Ненапразно цял живот бил делил една спалня с нея — веднага познал, че е плакала. Косата ѝ била разпусната, скривала почти цялото ѝ лице, но очите, обърнати към него, преливали от чувства.

— Никоя — казал той.

Дездемона изпитала огромно щастие, но казала:

— Какво ти става? Трябва да избереш.

— И двете приличат на курви.

— Лефти!

— Така е.

— Значи не искаш да се ожениш за никоя от тях?

— Не.

— Трябва. — Тя вдигнала дланта си, свита в юмрук. — Ако аз спечеля, ще се ожениш за Лусил.

Лефти, който никога не можел да устои на облог, вдигнал своя юмрук.

— Едно, две, три... давай!

— Бравата троши камъка — казал Лефти. — Аз печеля.

— Още веднъж — казала Дездемона. — Този път, ако аз спечеля, ще се ожениш за Вики. Едно, две, три...

— Змията поглъща бравата. Пак аз печеля! Сбогом, Вики.

— Тогава за коя ще се ожениш?

— Не знам — хванал ръцете ѝ и я огледал от глава до пети. — За теб?

— Жалко, че съм ти сестра.

— Не си ми само сестра. Освен това си ми и трета братовчедка. Третите братовчеди могат да се женят.

— Лефти, ти си луд!

— Така ще е по-лесно. Няма да разбутваме къщата.

Полу на шега, полусериозно, Дездемона и Лефти се прегърнали. Отначало се гушнаха както обикновено, но след десет секунди прегръдката започнала да се променя; положението на ръцете, галенето на пръстите не били обичайния израз на братска любов, те говорели на свой език, заявили нещо съвсем ново в смълчаната стая. Лефти я завъртял във валс по европейски маниер; извел я с танц навън, през двора, чак до бубарника и обратно до асмата и тя се засмяла и покрила с длан устата си.

— Добре танцуваш, братовчедо — казала и сърцето ѝ пак се разтупкало, а тя си помислила, че може да умре на място, в обятията на Лефти, но, разбира се, не умряла; продължили да танцуват. И нека не забравяме къде танцували, в Битиниос, планинското селце, в което трети братовчеди се женели понякога помежду си и всички били роднини; затова докато танцували, те се прегърнали по-силно, вече не на шега, и просто танцували, както понякога могат да танцуват мъж и жена, когато са самотни и притиснати от обстоятелствата.

И наред всичко това, преди да се изрече на глас каквото и да било и да се вземат никакви решения (преди страстта да реши вместо тях), точно тогава, наред валса, те чули взривове в далечината,

погледнали надолу и видели под светлината на огньовете как гръцката армия е в пълно отстъпление.

---

[1] Персонаж от гръцкия театър на сенките. Б.пр. ↑

[2] Традиционен мексикански многоцветен контейнер, направен от картон или глина, който се пълни с бонбони, плодове или играчки. Най-често е във формата на кълбо, от което стърчат конуси като лъчове. Б.пр. ↑

[3] Дизайнерски ергономичен офис-стол, произведен за пръв път през 1994 г. Б.пр. ↑

[4] Американски биолог-ентомолог, два пъти печелил наградата „Пулицър“ за публицистика. Б.пр. ↑

НЕСКРОМНО ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Потомък на гърци от Мала Азия, роден в Америка, сега аз живея в Европа. И по-конкретно — в квартал Шьонеберг в Берлин. Форин Сървис^[1] се дели на две части — дипломатически корпус и служители от културния отдел. Посланикът и неговите помощници провеждат външната политика от новооткритото, силно барикадирано посолство на „Нойщетише кирхщрасе“. Нашият отдел (който отговаря за четенията, лекциите и концертите) работи в колоритната циментова кутия на Америка Хаус.

Тази сутрин, както обикновено, взех влака за работа. Той ме понесе плавно на запад от Клайстпарк до „Берлинер щрасе“, а оттам, след прекачване, на север към Зоологическата градина. Една след друга се низеха гарите в бившия Западен Берлин. Повечето, обновявани за последно през седемдесетте години, бяха в цветовете на кухните от покрайнините на моето детство: авокадо, канела, слънчогледово жълто. На „Спихерн щрасе“ влакът спря, за да осъществи обмен на тела. На перона уличен музикант свиреше на акордеон съзливлива славянска мелодия. С безупречно лъснати обувки, с все още влажна коса, аз прелиствах „Франкфуртер Алгемайне“, когато тя влезе, бутайки невъобразимия си велосипед.

Преди можеше да се отгатне националността на човек по лицето му. Имиграцията сложи край на това. След това отгатвахме националността по обувките. Глобализацията сложи край на това. Финските космести апрески, немските чизми — вече не ги срещаме често. Само найкове — на баски, холандски и сибирски крака.

Колоездачката беше азиатка, поне генетично. Черната ѝ коса беше подстригана късо. Носеше маслинозелено шушляково яке, широка черна ски грейка и червеникавокафяви обувки, подобни на тези, с които се играе боулинг. В кошницата на колелото ѝ имаше чанта за фотоапарат.

Имах усещането, че е американка. Заради ретро велосипеда. В хром и тюркоазносиньо, той имаше калници, широки колкото на шевролет, дебели гуми като на ръчна количка и на вид тежеше поне

петдесет килограма. Приумица на изгнаник, ето какво представляваше това колело. Тъкмо щях да го използвам като претекст да я заговоря, и влакът пак спря. Колоездачката вдигна глава, косата ѝ се отметна от красивото закачулено лице и за миг очите ни се срещнаха. Спокойното ѝ изражение и гладката кожа превръщаха лицето ѝ в маска, зад която надничаха живи, човешки очи. В този миг те рязко се отместиха от мен, тя хвана дръжките на колелото, избута го навън и тръгна нагоре по ескалатора. Влакът потегли, но аз вече не четях. Седях си на мястото, в състояние на чувствена възбуда, докато не дойде моята спирка. Тогава слязох, олюлявайки се.

Разкопчах си сакото и извадих пура от вътрешния джоб на палтото. От друго, още по-малко джобче извадих ножче за пури и кибрит. Въпреки че не бях вечерял, запалих пурата — „Давидоф Гран Крю“ номер 3-и запуших с надеждата да се успокоя. Пурите и двуредните костюми са малко прекалени. Напълно го съзнавам. Но имам нужда от тях. Карат ме да се чувствам по-добре. След всичко, което преживях, известно свръхкомпенсиране е в реда на нещата. И така, с костюма си, шит по поръчка, и с карираната си риза, пуших среднодебела пура, докато огънят в кръвта ми стихна.

Има нещо, което трябва да разберете: аз не съм ни най-малко андрогинен. Синдромът на дефицит на 5-алфа-редуктаза позволява нормалната биосинтеза и периферно действие на тестостерона — вътреутробно, при новороденото и в пубертета. С други думи, аз функционирам в обществото като мъж. Използвам мъжката тоалетна. Никога писоарите, само кабинките. В мъжката съблекалня в спортния клуб дори вземам душ, макар и дискретно. Притежавам всички вторични полови белези на нормалния мъж, с изключение на един; неспособността ми да синтезирам дихидротестостерон ме е дарила с имунитет към оплешивяването. Повече от половината си живот живея като мъж и вече всичко се получава естествено. Когато Калиопа изплува на повърхността, това е като заекване от детството. Тя се появява ненадейно, отмятайки кичур или оглеждайки ноктите си. Прилича малко на обсебване от зъл дух. Кали се надига в мен, носейки кожата ми като свободна дреха. Пъха малките си ръчички в широките ръкави на моите ръце. Мушка маймунските си крачета в крачолите на моите крака. На тротоара усещам как момичешката ѝ походка надделява и това движение връща някакво чувство, сиротна и

сплетническа симпатия към девойчетата, които виждам да се прибират от училище. Това трае няколко стъпки. Косата на Калиопа гъделичка гърлото ми. Усещам я как притиска колебливо длан към гърдите ми — този стар невротичен навик, — за да провери дали не се случва нещо. Болестната струя на юношеското отчаяние, която тече в нейните вени, отново прелива в моите. Но сетне също така внезапно тя си тръгва, свива се, стопява се в мен и когато се обърна да погледна отражението си в някоя витрина, виждам това: четирийсет и една годишен мъж с въздълга чуплива коса, тънки мустаци и козя брадичка. Един вид съвременен мускетар.

Но стига съм говорил за себе си. Трябва да продължа оттам, откъдето експлозиите ме прекъснаха вчера. В края на краищата, нито Кал, нито Калиопа могат да дойдат на бял свят без случилото се след това.

— Казах ти! — извикала Дездемона с пълно гърло. — Казах ти, че целият тоя късмет е на лошо! Значи така ни освободиха? Само гърците могат да са такива глупаци!

До сутринта след валса лошите предчувствия на Дездемона се оправдали. Това бил краят на *мегали* идея. Турците превзели Афион. Сразена, гръцката армия бягала към морето и подпалвала всичко по пътя си. В здрача на разсъмване Дездемона и Лефти стояли на планинския склон и съзерцавали опустошението. Черен пушек се издигал навред в цялата долина. Горели всяко село, всяка нива, всяко дърво.

— Не можем да останем тук — казал Лефти. — Турците искат да си отмъстят.

— Че откога им е нужна причина за това?

— Ще идем в Америка. Може да живеем при Сурмелина.

— В Америка няма да е хубаво — отсякла Дездемона и поклатила глава. — Не вярвай на писмата на Лина. Тя преувеличава.

— Стига да сме заедно, ще сме добре.

Той я погледнал, както предната нощ, и Дездемона се изчервила. Понечил да я прегърне, но тя го спряла.

— Виж.

Пушекът долу се бил разнесъл за малко. Вече виждали пътищата, задръстени от бежанци: река от каруци, фургони, биволи, мулета и хора, които бързали да напуснат града.

— Къде можем да намерим кораб? В Константинопол ли?

— Ще идем в Смирна — казал Лефти. — Всички казват, че през Смирна е най-безопасно.

Дездемона помълчала, като се мъчела да проумее тази нова действителност. В другите къщи тътнели гласове, хората проклинали и гърците, и турците и започвали да си стягат багажа. Внезапно тя казала решително:

— Ще си взема кутията с копринените буби. И малко яйца. За да можем да изкарваме пари.

Лефти я хванал за лакътя и шеговито разтърсил ръката ѝ:

— В Америка не гледат буби.

— Нали носят дрехи? Да не би да се разхождат голи? Щом носят дрехи, значи им трябва коприна. И могат да я купуват от мен.

— Добре, както искаш. Само побързай.

Елефтериос и Дездемона Стефанидис напуснали Битиниос на 31 август 1922 година. Тръгнали пеш, като носели два куфара с дрехи, тоалетни принадлежности, съновника и броеницата на Дездемона и два от старогръцките текстове на Лефти. Под мишница Дездемона стискала и своята кутия с няколкостотин яйца на копринени буби, увити в нещо бяло. На листчетата в джобовете на Лефти сега били записани не комарджийски дългове, а адреси за препращане на пощата в Атина или Астория^[2]. Само за една седмица стотината останали жители на Битиниос си събрали багажа и тръгнали към вътрешността на Гърция, повечето на път за Америка. (Диаспора, която трябвало да предотврати моето съществуване, но не успяла.)

Преди да тръгнат, Дездемона излязла на двора и се прекръстила по православния обичай. Сбогувала се — с прашната гнила миризма на бубарника и черниците край стената, със стълбите, които никога повече няма да изкачва, и с чувството, че живее над света. Влязла в бубарника да погледне бубите си за последен път. Всички били спрели да предат. (Тя протегнала ръка, взела един пашкул от черничево клонче и го сложила в джоба на туниката си.

На 6 септември 1922 година генерал Хаджинестис, главнокомандващ на гръцките части в Мала Азия, се събудил с усещането, че краката му са от стъкло. Понеже се страхувал да стане от леглото, отпратил бръснаря, отказвайки се от сутрешното бръснене. Следобед не пожелал да слезе от кораба, за да се наслади на обичайния си лимонов сладолед на брега в Смирна. Вместо това лежал по гръб, неподвижен и тревожен, след като смърлил помощниците си — които идвали и си отивали с депеша от фронта, — да не блъснат вратата и да не тропат. Това бил един от най-просветлените, продуктивни дни на главнокомандващия. Когато турската армия нападнала Афион две седмици преди това, Хаджинестис помислил, че е умрял и че вълничките светлина, които се отразявали в стените на каютата му, били райска пиротехника.

В два часа неговият заместник влязъл на пръсти в генералската каюта и прошепнал:

— Чакам заповедите ви за контраатака, господин генерал.

— Чувате ли ги как скърцат?

— Моля?

— Краката ми. Тънките ми стъклени крака.

— Осведомен съм, че господин генералът има проблеми с краката, но позволете ми да кажа с цялото си дължимо уважение — вече малко по-силно от шепот, — че сега не е време да се съсредоточаваме върху подобни въпроси.

— Мислите, че това е някаква шега, нали, господин лейтенант? Но ако вашите крака бяха от стъкло, щяхте да разберете. Не мога да сляза на брега. Точно на това разчита Кемал! Да се изправя и той да ми натроши краката на парчета.

— Ето последните доклади, господин генерал — заместникът тикнал в лицето му лист хартия. — „Турската кавалерия беше забелязана на сто и шестдесет километра на изток от Смирна — прочете той. — Бежанците вече са 180 000.“ Увеличили са се с 30 000 от вчера насам.

— Не знаех, че смъртта ще е такава, лейтенант. Чувствам се близо до вас. Отидох си. Извървах пътя до Хадес, но пак ви виждам. Чуйте ме. Смъртта не е краят. Това открих. Ние оставаме, продължаваме да съществуваме. Мъртвите виждат, че съм един от тях.

Те са навсякъде около мен. Вие не ги виждате, но те са тук. Майки с деца, старици — всички са тук. Кажете на готвача да ми донесе обяда.

Отвън прочутото пристанище било пълно с кораби. Търговски съдове били вързани за дълъг кей редом с баржи и дървени лодки. Понататък на котва лежали корабите на съюзниците. Тяхната гледка вдъхвала увереност на гръцките и арменските жители на Смирна (и на хилядите гръцки бежанци) и когато тръгнал някой слух — предния ден в един арменски вестник пишело, че съюзниците, в желанието си да компенсират подкрепата си за гръцкото нашествие, смятат да предадат града на победилите турци, — гражданите поглеждали към френските разрушители и британските броненосци, които все още стояли наблизо, за да бранят европейските търговски интереси в Смирна, и страховете им се уталожвали.

Този следобед доктор Нишан Филобосян се бил отправил към пристанището, за да потърси именно такава сигурност. Целунал за довиждане жена си Туки и дъщерите си Роуз и Анита и шляпнал по врата синовете си Карекин и Степан, като посочил шахматната дъска и рекъл с престорена строгост:

— Да не местите фигурите.

Заклучил зад себе си входната врата, натиснал я с рамо, за да се увери, че е заключена, и тръгнал надолу по улица „Суяне“ край затворените дюкяни и разбитите витрини на Арменския квартал. Спрял пред фурната на Берберян, питайки се дали Чарлз Берберян е извел жена си и децата извън града, или се крият на горния етаж като семейство Филобосян. От пет дни се били превърнали в доброволни затворници; доктор Филобосян и синовете му разигравали безкрайни партии шах, Роуз и Анита разглеждали един брой на „Фотоплей“, който им бил донесъл от американското предградие Парадайс, Туки готвела ден и нощ, защото яденето било единственото нещо, което успокоявало нервите им. На вратата на фурната имало табела, на която пишело „Ще отворим скоро“, и портрет — при гледката на който Филобосян се намръщил — на Кемал, водача на турците, непоколебим с астраганения си калпак и кожената яка, сините му очи гледали изпитателно под кръстосаните саби на веждите. Доктор Филобосян се извърнал от лицето и продължил нататък, изреждайки наум всички аргументи срещу излагането на портрета на Кемал по такъв начин. Първо — както цяла седмица повтарял на жена си, — европейските

сили никога не биха позволили турците да влязат в града. Второ, дори да влязат, присъствието на бойните кораби в пристанището ще спре турците да разграбват. Дори по време на кланетата от 1915 година арменците в Смирна били в безопасност. И накрая — поне за неговото собствено семейство — съществувало онова писмо, което той смятал да вземе от кабинета си. Разсъждавайки така, продължил да се спуска и стигнал до Европейския квартал. Къщите станали по-богаташки. От двете страни на улицата се издигали двуетажни вили с цветни балкони и високи защитни стени. Доктор Филобосян не го канели в тези вили като гост, но често правел домашни посещения, за да преглежда левантинските момичета, които живеели в тях; осемнайсет-деветнайсет годишни, те го чакали във „водните дворци“ във вътрешните дворове, излегнати апатично на канапета сред изобилие от овощни дръвчета; момичета, чиято крайна нужда да си намерят съпруг от Европа им давала скандална свобода. Именно тази свобода била причина Смирна да се сдобие със славата на град, изключително гостоприемен към военните, тя била виновна за трескавата руменина на момичетата в утрините, в които доктор Филобосян ги посещавал, както и за характера на оплакванията им, вариращи от навехнат на дансинга глезен до по-интимни неприятности по-нагоре от глезена. По отношение на всичко това момичетата не проявявали никакъв свяж, те разгръщали копринените пенъоари с думите: „Цялата съм зачервена, докторе. Направете нещо. Трябва да бъда в казиното до единайсет“. Сега всички тези момичета ги нямало, родителите им ги извели от града още след първите боеве преди няколко седмици, завели ги в Париж и Лондон, където светският сезон започвал; къщите били тихи, докато доктор Филобосян минавал покрай тях, тежкото положение избледняло в ума му при мисълта за всички онези разтворени роби. Но после свил зад ъгъла, стигнал до кея и кризата отново се върнала.

От единия до другия край на пристанището гръцки войници, изтощени, смъртнобледи и мръсни, куцукали към Дешме, на югозапад от града, където трябвало да се качат на корабите. Дрипавите им униформи били почернели от саждите на селата, които подпалвали при отстъплението си. Само преди седмица елегантните крайбрежни кафенета на открито били пълни с морски офицери и дипломати; сега кеят приличал на ограждение за говеда. Първите бежанци били дошли — килими, кресла, радиоапарати, грамофони, лампи, тоалетки, които

разпилели по пристана, под открито небе. Пристигналите последни носели само чувал или куфар. Насред цялата бъркотия навсякъде тичали докери, които товарели корабите — тютюн, смокини, тамян, коприна и мохер. Складовете били опразнени преди турците да дойдат.

Доктор Филобосян забелязал някакъв бежанец да рови в пилешките кости и обелките от домати на едно бунище. Бил млад мъж с добре ушит, но мръсен костюм. Дори от разстояние окоето на лекаря забелязало раната на ръката му и бледостта от недохранване. Но когато бежанецът вдигнал поглед, вместо лице лекарят видял безизразна маска; по нищо не се различавал от останалите бежанци, които се тълпяли на кея. Въпреки това, втрещен в тази безизразност, докторът попитал:

— Болен ли сте?

— Не съм ял от три дни — отвърнал момъкът.

Лекарят въздъхнал:

— Елате с мен.

Повел го обратно по улиците към кабинета си. Вкарал го вътре, извадил от медицинския шкаф бинт, антисептик и пластир и прегледал ръката.

Раната била на палеца, нокътят липсвал.

— Как се случи?

— Първо нахлуха гърците — казал бежанецът. — После турците се върнаха. Ръката ми се оказа по средата.

Доктор Филобосян не казал нищо, докато почиствал раната.

— Докторе, ще трябва да ви платя с чек — продължил бежанецът. — Дано не възразявате. В момента не нося много пари.

Доктор Филобосян бръкнал в джоба си:

— Аз имам малко. Ето, вземете ги.

Бежанецът се поколебал за миг.

— Благодаря, докторе. Ще ви ги върна веднага щом стигна до Съединените щати. Моля ви, дайте ми адреса си.

— Внимавайте какво пиете — направил се, че не го е чул доктор Филобосян. — Ако има как, преварявайте водата. Ако е рекъл Господ, възможно е скоро да дойдат кораби.

Бежанецът кимнал.

— Вие сте арменец, нали?

— Да.

— Няма ли да заминете?

— Смирна е моят дом.

— Е, тогава късмет. И Бог да ви поживи.

— И вас.

С тези думи доктор Филобосян го изпратил. Гледал как бежанецът се отдалечава. Безсмислено е, помислил си. До седмица ще е мъртъв. Ако не от тиф, от нещо друго. Но това не било негова грижа. Той бръкнал във вътрешността на една пишеща машина и извадил изпод лентата дебела пачка банкноти. Поровил из чекмеджетата, открил лекарската си диплома и избеляло писмо, написано на машина: „Това писмо следва да удостовери, че доктор Нишан Филобосян излекува Мустафа Кемал от дивертикулит на 3 април 1919 година. Мустафа Кемал с уважение препоръчва д-р Филобосян на почитта, доверието и закрилата на всички лица, на които той представи това писмо“. Притежателят на писмото го сгънал и го пъхнал в джоба си.

Бежанецът вече си купувал хляб от фурната на кея. И в този миг, когато се обърнал, криейки топлия самун под мръсното сако, слънцето, отразено във водата, оживило лицето му, самоличността му излязла наяве: античният нос, ястребовото изражение, мекотата, появяваща се в кафявите очи.

За пръв път, откакто пристигнали в Смирна, Лефти Стефанидис се усмихвал. При предишните си набези се връщал само с по една гнила праскова и шест маслинки, които настоявал Дездемона да изяде заедно с костилките, за да сложи нещо в стомаха си. Сега, носейки чуреки със сусам, той се провирал между хората. Заобикалял гостните на открито (в които семействата слушали тихо радио) и настъпвал тела, в които се надявал, че само спят. Кураж му давало още едно събитие. Същата сутрин се чуло, че Гърция праща флотилия, за да евакуира бежанците. Лефти се загледал в Егейско море. Бил живял в планината двайсет години и дотогава не бил виждал море. Отвъд водата била Америка и тяхната братовчедка Сурмелина. Помирисал морския въздух, топлия хляб, антисептика от превързания си пръст и тогава я видял — Дездемона, седнала на куфара там, където я бил оставил — и се почувствал още по-щастлив.

Лефти не можел да каже в кой точно миг започнал да мисли за сестра си. Отначало само от любопитство поискал да види как изглеждат истински женски гърди. Немало значение, че са на сестра

му. Опитвал се да забрави, че са на сестра му. Зад висящия келими, който дялял леглата им, гледал силуета на Дездемона, докато се съблича. Просто тяло: можело да бъде на всяка жена, поне така си мислел.

— Какво правиш отгатък? — попитала Дездемона, докато се събличала. — Защо мълчиш?

— Чета.

— Какво четеш?

— Библията.

— Хайде де! Ти никога не си чел Библията.

Скоро се хванал, че продължава да мисли за сестра си, след като лампите угасвали. Тя нахлувала във фантазиите му, но Лефти се съпротивлявал. Вместо това слизал до града да търси голи жени, които не са му роднини.

Но от нощта на техния валс спрял да се противи. Заради това, което му казали пръстите на Дездемона, заради това, че родителите им били мъртви, селото им — сринато, а и никой в Смирна не знаел кои са, заради начина, по който Дездемона го гледала в този миг, седнала върху куфара.

А Дездемона? Какво чувствала тя? Най-вече страх и тревога, накъсвани от небивали изблици на радост. Никога преди не била отпускала главата си в мъжки скут, докато се возела на волска каруца. Никога не била спала в прегръдките на мъж; никога не се била допирала в гърба на възбуден мъж, който същевременно се опитва да говори като че нищо не се случва. „Само още осемдесет километра — казал Лефти една нощ по време на мъчителното пътуване към Смирна. — Може утре да извадим късмет и да намерим превоз. Като стигнем в Смирна, ще се качим на кораб до Атина — със сподавен странен глас, няколко тона по-висок от обикновено, — а от Атина ще вземем кораб до Америка. Добре ли ти звучи? Хубаво. Аз мисля, че е добре.“

„Какво правя? — мислела си Дездемона. — Той ми е брат!“ Тя гледала останалите бежанци на кея, очаквайки да ги види как ѝ се заканват с пръст и викат: „Срамота!“. Но те ѝ показвали единствено безжизнените си лица и празни очи. Никой не знаел. Никой пет пари не

давал. После чула радостния глас на брат си, който поднесъл хляба към лицето ѝ.

— Гледай! Манна небесна.

Дездемона вдигнала очи. Устата ѝ се напълнила със слюнка, когато Лефти разчупил чуреки на две. Но лицето ѝ останало тъжно.

— Не виждам да се задават никакви кораби — казала.

— Ще дойдат. Не се тревожи. Яж.

Лефти седнал на куфара до нея. Раменете им се докосвали. Дездемона се поотместила.

— Какво има?

— Нищо.

— Всеки път, като седна, се дърпаш.

Той погледнал Дездемона с недоумение, но после изражението му се смекчило и я прегърнал. Тя настръхнала.

— Добре, както искаш.

Пак се изправил.

— Къде отиваш?

— Да намеря още храна.

— Не отивай — примолила се Дездемона. — Съжалявам. Не ми харесва да седя тук самичка.

Но Лефти се отдалечил демонстративно. Загърбил кея и тръгнал из улиците на града, като си мърморел. Бил ядосан на Дездемона, че го отблъсква, но го било яд и на себе си, че ѝ е ядосан, понеже знаел, че е права. Но ядът му бързо преминал. Не му било в характера. Бил уморен, полумъртъв от глад, гърлото го боляло, имал рана на ръката, но въпреки това бил само на двайсет години, за пръв път далеч от къщи и с широко отворени очи за всичко ново наоколо. Щом се отдалечи от кея, човек можел да забрави, че има криза. Модните магазини и елегантните барове още работели. Спуснал се по „Рю дьо Франс“ и се озовал пред Спортния клуб. Въпреки извънредното положение, двама чуждестранни консули играели тенис на тревните кортове зад сградата. Под избледняващата светлина те се движели насам-натам, удряйки топката, а край корта тъмнокожо момче с бяло сако държало поднос с джин и тоник. Лефти продължил да върви. Стигнал до един площад с фонтан и си измил лицето. Лъхнал ветрец и довял уханието на жасмин чак от Бурнабат. И докато Лефти спира, за да го вдиша, ще ми се да използвам възможността да възкреса — по

чисто елегични причини и само в един абзац — този град, който е изчезнал веднъж завинаги през 1922 година.

Смирна остава и до днес в няколко песни ребетика и един куплет от „Пустата земя“:

*Господин Евгенидис, търговецът от Смирна,
небръснат, с джоб пълен със стафиди,
с.і.ф.^[3] Лондон, подходящи бланки,
ме покани на развален арменски
на обяд в Кенйн Стрийт Хотел,
последван от уикенд в Метропол.^[4]*

Тук се съдържа всичко, което ви трябва да знаете за Смирна. Търговецът е богат, като Смирна. Предложението му е съблазнително, като Смирна, най-космополитния град в Близкия Изток. Сред предполагаемите му основатели са, първо, амазонките (което чудесно се вписва в моята тема) и второ, самият Тантал. Тук е роден Омир, а също и Аристотел Онасис. В Смирна Изтокът и Западът, операта и *политакията*, цигулката и *зурната*, пианото и *даула* се съчетавали с такъв вкус както розовите листенца и меда в местните сладкиши.

Лефти тръгнал отново и скоро стигнал до смирненското „Казино“. Саксии с растения стояли като на пост от двете страни на входа, но вратата била широко отворена. Той влязъл. Никой не го спрял. Наоколо не се виждали никакви хора. Тръгнал по червения килим към втория етаж и игралната зала. Масите за зарове стояли празни. Няколко хора и на рулетката. В далечния ъгъл обаче група мъже играели карти. Хвърлили поглед към Лефти, без да обръщат внимание на мръсните му дрехи, но после пак се съсредоточили в играта. Именно тогава осъзнал, че комарджиите не са обичайни членове на клуба, а бежанци като него. Всички били влезли през отворената врата с надеждата да спечелят пари, за да се измъкнат от Смирна. Лефти се приближил към масата. Един от картоиграчите попитал:

— Влизаш ли?

— Влизам.

Не знаел правилата. Дотогава никога не бил играл покер, само табла, и през първия половин час губел. Но накрая започнал да проумява разликата между покер с пет карти и със седем карти и лека-полека съотношението на печалбите около масата започнало да се променя.

— Три еднакви — казал Лефти, показвайки три аса, и мъжете възнегодували. Гледали го в ръцете като раздавал, вземайки непохватността му за ловкост на професионален мошеник. Лефти започнал да изпитва удоволствие от това и след една голяма печалба викнал:

— Узо за всички!

Но след като никой не откликнал, той се огледал и отново видял, че казиното е напълно изоставено, и тази гледка го накарала да осъзнае високия залог на играта. На живот и смърт. Играели, за да си спасят живота, и сега, оглеждайки по-внимателно другите играчи, видял потта по челата им и подушил киселия им дъх. И тогава, показвайки много по-голяма умереност, отколкото четири десетилетия по-късно, когато играел на лотария в Детройт, Лефти Стефанидис се изправил и казал:

— Аз се отказвам.

Едва не го убили. Джобовите му били пълни със спечелените от тях пари и те се заинатили, че не може да си тръгне, без да им даде възможност да си ги върнат. Той се навел да си почеше крака и рекъл:

— Мога да си тръгна когато поискам.

Един от мъжете го сграбчил за лекъосаните ревери и Лефти добавил:

— Но все още не искам.

Седнал обратно, почесал си другия крак и започнал да губи. Когато всичките пари се стопили, Лефти станал и попитал с гняв и отвращение:

— Сега мога ли да си вървя?

Разбира се, върви си, отговорили мъжете през смях, докато раздавали наново картите. Лефти излязъл от казиното схванат и обезсърчен. На входа, между саксиите, се навел да извади парите, които бил напъхал във вонящите си чорапи.

Върнал се на кея и открил Дездемона.

— Виж какво намерих — казал й, като размахал парите. — Сигурно някой ги е изпуснал. Сега можем да се качим на някой кораб.

Дездемона извикала и го прегърнала. Целунала го право в устата. После се дръпнала, изчервена, и се обърнала към водата.

— Чуй — казала, — англичаните пак свирят.

Говорела за военния оркестър на кораба „Железния херцог“. Всяка нощ след вечеря оркестърът започвал да свири на палубата. Над водата се носели мелодии от Вивалди и Брамс. На чаша бренди майор Артър Максвел и неговите подчинени от флота на Нейно величество си предавали бинокъла от ръка на ръка, оглеждайки положението на брега.

— Голяма навалица, а?

— Все едно гара „Виктория“ на Бъдни вечер, сър.

— Вижте ги нещастниците. Оставени сами да се погрижат за себе си. Щом се разчуе, че гръцкият комисар заминава, ще настане хаос.

— Сър, ние ще евакуираме ли бежанци?

— Получените заповеди са да защитаваме британското имущество и граждани.

— Но сър, ако турците дойдат, със сигурност ще има клане...

— С нищо не можем да помогнем, Филипс. Живял съм години в Близкия Изток. Единственият урок, който научих, е, че с тези хора нищо не може да се направи. Нищичко! Турците са най-добрите. Според мен арменците са като евреите. Липсва им морал и интелект. Що се отнася до гърците — ами вижте ги! Изпепелиха цялата страна и сега се трупат тук и плачат за помощ. Хубава пура, нали?

— Много хубава, сър.

— Тютюн от Смирна. Най-качественият в света. Очите ми се насълзават, Филипс, като си помисля колко тютюн има в складовете отсреща.

— Вероятно можем да изпратим един отряд, който да спаси тютюна, сър.

— Саркастична нотка ли долавям, Филипс?

— Съвсем лека, сър.

— Господи, Филипс, аз не съм безсърдечен. Ще ми се да можехме да помогнем на всичките тези хора. Но не можем. Тази война не е наша.

— Сигурен ли сте, сър?

— Какво искате да кажете?

— Можеше да окажем подкрепа на гръцките части. Имайки предвид, че ние ги пратихме там.

— Та те умираха да ги пратим! Венизелос и всички около него. Съмнявам се, че оценяват сложността на положението. Ние имаме интереси тук, в Турция. Трябва да действаме извънредно внимателно. Не бива да се оставим да ни впримчат във византийските си боричкания.

— Разбирам, сър. Още коняк, сър?

— Да, благодаря.

— Но градът е красив, нали, сър?

— Много. Нали знаете какво е казал Страбон за Смирна? Нарекъл я е най-прекрасният град в Азия. Още по времето на Август. Толкова дълго е просъществувал. Добре го погледнете, Филипс. Добре го погледнете.

На 7 септември 1922 година всички гърци в Смирна, включително Лефти Стефанидис, вече носят фесове, за да минат за турци. Последните гръцки войници са евакуирани в Чешме. Турската армия е на петдесет километра — а от Атина не пристига нито един кораб, за да евакуира бежанците.

Лефти, с пари в джоба и свален фес, си пробива път през червенокапата тълпа на кея. Пресича трамвайната линия и поема нагоре по хълма. Намира една параходна агенция. Вътре чиновникът се е навел над списъка с пасажерите. Лефти изважда спечеленото в казиното и казва:

— Два билета до Атина!

Главата си остава наведена.

— На палубата или в каюта?

— На палубата.

— Петнайсет хиляди драхми.

— Не в каюта — казва Лефти, — на палубата е добре.

— Това е на палубата.

— Петнайсет хиляди ли? Аз нямам петнайсет хиляди. Вчера бяха пет хиляди.

— Вчера си е за вчера.

На 8 септември 1922 година генерал Хаджинестис сядна в леглото в каютата си, разтвива първо десния си крак, после левия, потропва с пръсти по тях и се изправя. Качва се на палубата, крачейки с голямо достойнство, така както по-късно ще върви към смъртта си в Атина, където ще го екзекутират за това, че е изгубил войната.

На кея гръцкият цивилен губернатор Аристидис Стергиадис се качва на голяма лодка, която ще го изведе от града. Тълпата го освирква и се подиграва, размахвайки юмруци. Генерал Хаджинестис наблюдава спокойно сцената. Множеството закрива бреговата линия и неговото любимо кафене. Успява да види само шатрата на киното, където преди десет дни е отишъл да гледа „La Tango de la Mort“^[5]. За миг — най-вероятно това е халюцинация — долавя уханието на свеж жасмин от Бурнабат. Вдишва го дълбоко. Лодката стига до кораба и Стергиадис, с пепеляво лице, се качва на борда.

И тогава генерал Хаджинестис дава единствената военна заповед през последните няколко седмици:

— Вдигнете котва. Пълен назад. Пълна пара.

На брега Лефти и Дездемона наблюдават как гръцката флота отплава. Хората се втурват във водата, крещят, вдигат се четири хиляди ръце. После настъпва тишина. Никой не издава звук, когато осъзнават, че собствената им страна ги е изоставила, че Смирна вече няма управници и нищо не стои между тях и настъпващите турци.

(Споменах ли как лятно време по улиците на Смирна били наредени кошници с розов цвят? И как всички в града говорели френски, италиански, гръцки, турски, английски и холандски? А казах ли ви за прочутите смокини, донесени от кервани с камили и стоварени на земята, огромни камари размекнати плодове, долу в прахта, които мърляви жени топели в солена вода, а децата клечали да акат зад камарите? Споменах ли как жените смесвали смрадта на смокините с по-приятните миризми на маслинови дръвчета, мимоза, лавър и праскови и как всички носели маски на Марди Гра и вечеряли изобилно на борда на фрегатите? Искам да спомена тези неща, защото всички те са ставали в този град, който нямал определено място, който не бил част от никоя държава, понеже бил всички държави и защото

ако сега отидете там, ще видите модерни високи сгради, безпаметни булеварди, претъпкани цехове, щабквартирата на НАТО и табела, на която пише ИЗМИР...)

Пет коли, окичени с маслинени клонки, нахлуват през градските порти. Кавалерията галопира в стройни редици. Колите минават с рев покрай покрития пазар и между аплодиращите тълпи в турския квартал, където на всяка улична лампа, на всяка врата и прозорец се вее червена кърпа. По османския закон турците трябва да окупираат най-високата точка на града, затова конвоят вече е високо над града и се насочва надолу. Не след дълго петте автомобила минават през обезлюдените части, където къщите са били изоставени или семействата са се укрили. Анита Филобосян наднича, за да види приближаването на красивите, покрити с листа коли — толкова завладяваща гледка, че тя започва да вдига щорите преди майка ѝ да я дръпне назад... има и други лица, притиснати до первазите, арменски, български и гръцки очи надзъртат от скривалищата и таваните, за да видят завоевателя и да предвидят намеренията му; но автомобилите се движат прекалено бързо и слънцето, отразено във вдигнатите саби на конниците, ги заслепява, а след това колите вече са отминали, стигнали са до пристана, където конете се втурват срещу тълпата и бежанците се разбягват с писъци.

На задната седалка на последната кола седи Мустафа Кемал. Той е измършавял от битките. Сините му очи блестят. Не е пил алкохол повече от две седмици. („Дивертикулитът“, от който доктор Филобосян е лекувал пашата, е само маскировка. Кемал, радетел за западното и светската турска държава, ще остане верен на тези принципи до края на живота си, умирайки на петдесет и седем години от чернодробна цироза.)

Докато минава, той се обръща и гледа тълпата, и точно тогава една млада жена става от куфара си. Сините очи пронизват кафявите. Две секунди. Дори по-малко. После Кемал отмества поглед; конвоят е отминал.

И сега всичко е въпрос на вятър. Един часът след полунощ, сряда, 13 септември 1922 година. Лефти и Дездемона са прекарали вече седем нощи в града. Уханието на жасмин се е превърнало в миризма на керосин. Около Арменския квартал са издигнати барикади. Турски войски блокират изхода откъм пристанището. Но вятърът продължава да духа в неправилната посока. Към полунощ обаче се обръща. Задухва на северозапад, тоест от турските височини към пристанището.

В мрака се събират факли. Трима турски войници стоят в шивашко ателие. Факлите им осветяват топове плат и костюми на закачалки. После светлината се усилва и се вижда самият шивач. Той седи зад шевната машина, десният му крак е още на педала. Светлината става още по-ярка и разкрива лицето му, зеещите очни ябълки и брадата, с откъснати от нея кървави кичури.

Навред из Арменския квартал лумват пожари. Като милиони светулки в тъмния град прелитат искри, заразяващи всяко кътче, в което попаднат, с бацила на огъня. В своя дом на улица „Суан“ доктор Филобосян окачва мокър килим над балкона, бързо се връща в тъмната къща и пуска кепенците. Но пламъците проникват в стаята, озаряват я на ивици: уплашените очи на Туки; челото на Анита, през което минава сребриста панделка като на Клара Боу във „Фотоплей“; голата шия на Роуз; тъмните оклюмали глави на Степан и Карекин.

Под светлината на пламъците доктор Филобосян чете за пети път тази нощ:

— „... с уважение препоръчва... на почитта, доверието и закрилата...“. Нали чувате? „Закрила...“.

Отсреща госпожа Бидзикян пее кулминационните три ноти от „Кралица на нощта“, ария от „Вълшебната флейта“. Музиката звучи толкова странно сред останалите звуци — изкъртвени врати, пищящи хора, плачещи момичета, — че всички те вдигат очи. Госпожа Бидзикян повтаря си бемол, ре и фа още два пъти, сякаш репетира арията, и после гласът ѝ стига до нота, която никой от тях не е чувал преди, и те осъзнават, че тя не пее никаква ария.

— Роуз, донеси ми чантата.

— Нишан, недей — възразява жена му. — Ако те видят да излизаш, ще разберат, че се крием.

— Никой няма да види.

Най-напред Дездемона възприема пламъците като светлини по корпусите на корабите. Оранжеви щрихи трептят над ватерлинията на американския „Личфийлд“ и на френския параход „Пиер Лоти“. После водата засиява, сякаш в пристанището е влязъл пасаж фосфоресциращи риби.

Главата на Лефти почива на рамото ѝ. Тя поглежда дали е заспал.
— Лефти, Лефти?

Той мълчи и тя го целува по косата. После сирените започват да вият.

Тя вижда не един пожар, а много. На хълма над тях греят двайсет оранжеви точки. Тези пожари притежават неестествено упорство. Щом пожарната потуши едно огнище, другаде лумва ново. Огънят обхваща каруци със сено и кофи с отпадъци; следва керосиновите следи по средата на улиците, завива зад ъглите, влиза през разбитите порти. Пламъците проникват във фурната на Берберян, помитат рафтовете за хляб и количките за сладкиши. Стигат до жилищните помещения и се изкачват по главното стълбище, където наред пътя срещат самия Чарлз Берберян, който се опитва да ги потуши с одеяло. Но огънят му се изплъзва и плъзва нагоре, навътре в къщата. Оттам се прехвърля върху една ориенталска черга, излиза на чардака, скача чевръсто върху въжето за простирание и минава по него до къщата отзад. Изкачва се през прозореца и спира, сякаш поразен от невероятния си късмет: понеже всичко и в тази къща е просто създадено за горене — тапицираният диван с дълги ресни, махагоновите масички и платнените абажури. Горещината сваля тапетите на листове; и това се случва не само в това жилище, а и в десет-петнайсет други; всяка къща пали съседната, докато накрая пламват цели квартали. Из града се разнася миризмата на предмети, които не са предназначени за горене: боя за обувки, отрова за плъхове, паста за зъби, струни на пиано, бандажи за херния, бебешки кошчета, индийски палки за упражнения. Също коса и кожа. Вече коса и кожа. На пристана Лефти и Дездемона се изправят заедно с всички останали — хора, прекалено шокирани, за да реагират, или все още полузаспали, болни от тиф или холера, или толкова изтощени, че им е все едно. И после внезапно всички пожари

на хълма се сливат в една огромна огнена клада, която обхваща целия град и — вече е неизбежно — започва да слиза към тях.

(И сега аз си спомням още нещо: баща ми, Милтън Стефанидис, по халат и чехли, наведен, за да запали огъня сутринта на Коледа. Само веднъж в годината необходимостта да се унищожи планината от опаковъчна хартия и картонени кутии надделяваше над упорството на Дездемона камината да не се използва.

— Мамо — предупреждаваше я Милтън, — сега ще запаля малко боклуци.

При което Дездемона извикваше „*Мана!*“ и си грабваше бастуна. Наведен над огнището, баща ми изваждаше дълга клечка от правоъгълната кутия кибрит. Ала Дездемона вече се отдалечаваше, хукнала към безопасната кухня, където фурната беше електрическа.

— Вашата яя не обича огъня — казваше баща ми. И след като драснеше клечката, я доближаваше до хартията, покрита с елфи и дядо коледовци, докато не се издигнеха пламъци и ние, американски деца, които нищо не знаеха, като луди хвърляхме в огъня хартия, кутии и панделки.)

Доктор Филобосян излязъл на улицата, огледал се в двете посоки и изтичал право до отсрещната врата. Качил се до площадката на горния етаж, откъдето видял тила на госпожа Бидзикян, седнала в дневната. Изтичал към нея и побързал да я успокои, че не е някой друг, а съседът доктор Филобосян. Госпожа Бидзикян сякаш кимнала, но главата ѝ не се върнала назад. Доктор Филобосян коленичил до нея. Попипал шията ѝ и усетил слаб пулс. Внимателно я вдигнал от креслото и я сложил на пода. Тогава чул стъпки откъм стълбите. Изтичал до другия край на стаята и се скрил зад завесите точно когато войниците нахълтали.

За петнайсет минути те претършували жилището и задигнали всичко, оставено от първата шайка. Вадели и хвърляли на пода чекмеджетата, порели диваните и дрехите, търсейки скрити в тях бижута или пари. След като си отишли, доктор Филобосян изчакал пет минути, преди да се покаже иззад завесите. Пулсът на госпожа Бидзикян бил спрял. Покрил лицето ѝ с носната си кърпа и прекръстил тялото. После си взел лекарската чанта и забързал надолу по стълбите.

Жегата идва преди огъня. Смокините, струпани на кея, ненатоварени навреме, започват да се пекат, пускат мехурчета и сок. Сладкото се смесва с миризмата на дим. Дездемона и Лефти стоят колкото може по-близо до водата, заедно с всички останали. Няма къде да се бяга. Турските войници стоят на барикадите. Хората се кръстят, вдигат ръце, молят се на корабите в пристанището. Прожекторни лъчи бродят по водата, осветяват хора, които плуват, които се давят.

— Ще умрем, Лефти.

— Няма. Ще се измъкнем оттук.

Но Лефти сам не си вярва. Когато гледа нагоре към пламъците, той също е сигурен, че ще умрат. И тази увереност го вдъхновява да каже нещо, което иначе никога не би му минало през ум.

— Ще се измъкнем оттук. И тогава ти ще се омъжиш за мен.

— Изобщо не биваше да тръгваме. Трябваше да си останем в Битиниос.

С приближаването на огъня вратите на френското консулство се отварят. Гарнизон от моряци оформя кордон през кея до пристанището. Трибагреникът се спуска. От портата излизат хора, мъже с кремави костюми и жени със сламени шапки, които вървят подръка към моторната лодка, която ги чака. Зад кръстосаните пушки на моряците Лефти вижда прясно сложената пудра по лицата на жените, запалените пури на мъжете. Една жена носи под мишница малък пудел. Друга се спъва, счупва токчето си, съпругът ѝ я утешава. След като лодката потегля, някакъв служител се обръща към тълпата:

— Ще бъдат евакуирани само френските граждани. Ще оформим визите веднага.

Когато чуват тропането, те подскочат. Степан отива до прозореца и поглежда долу.

— Сигурно е татко.

— Върви да му отвориш! Бързо! — казва Туки.

Карекин прескача по две стъпала наведнъж. Спира пред вратата, взима си дъх и бързо маха резето. Отначало, след като отваря, не вижда нищо. После долавя тихо изсъскване, последвано от звук на

разкъсване. Това сякаш няма нищо общо с него, докато внезапно едно копче на ризата му отскача и тупва на пода. Карекин поглежда надолу и ето че устата му се изпълва с нещо топло. Има чувството, че краката му се отделят от земята, усещане, което го връща към детските спомени, когато баща му го подхвърля във въздуха, и той казва: „Тате, копчето ми“, а след това се издига достатъчно високо, за да види стоманения щик, който пронизва гърдите му. Отраженията от пламъците играят по дулото на пушката, към мерника и ударника до възторженото лице на войника.

Пожарът настъпвал към тълпата на кея. Покривът на американското консулство пламнал. Пламъците се покатерили по киното, сгърчвайки шатрата. Хората отстъпвали малко по малко от топлината. Но Лефти, усещайки възможността, не се обезсърчил.

— Никой няма да разбере — казал той. — Кой може да разбере? Останахме само ние.

— Не е редно.

Покриви рухвали, хора пищели, а Лефти допрял устни до ухото на сестра си.

— Ти обеща, че ще ми намериш добро гръцко момиче. Ами добре. Ти си това момиче.

От едната страна някакъв мъж скочил в морето в опит да се удави; от другата една жена раждала, а мъжът ѝ я пазел с палтото си.

— *Каймасте! Каймасте!* — викали хората. — Горим! Горим!

Дездемона махнала с ръка към пламъците и всичко наоколо.

— Твърде късно е, Лефти. Вече няма значение.

— Ами ако оживеем? Ще се омъжиш ли за мен?

Кимнала. Това било всичко. И Лефти изчезнал, хукнал към огъня.

На черен екран две кръгчета като от бинокъл се местят насам-натам, обхващайки бежанците в далечината. Те пищят без звук. Протягат ръце, умоляват.

— Живи ще изгорят горките хора.

— Разрешете да приберем един човек, сър.

— Отказано, Филипс. Качим ли на борда един, ще трябва да вземем всички.

— Момиченце е, сър.

— На колко години?

— Изглежда на десет-единайсет.

Майор Артър Максвел сваля бинокъла. Триъгълен мускул се стяга в челюстта му, после се отпуска.

— Погледнете я, сър.

— Да не се поддаваме на чувства, Филипс. Тук са заложени поголеми неща.

— Погледнете я, сър.

Ноздрите на майор Максвел се разширяват, когато той поглежда към капитан Филипс. След това се плясва по бедрото и отива до единия борд.

Прожекторът се плъзга по водата, друг кръг като от бинокъл, но осветен. Водата изглежда странна под лъча, безцветен бульон, в който плуват всевъзможни боклуци: ярък портокал, мъжка шапка с фекалии по периферията; късчета хартия като разкъсани писма. И после, сред тази инертна маса се появява то, вкопчено в корабното въже — момиченце с розова рокля, потъмнена от водата до червено, с коса, прилепнала към малката ѝ главица. Очите му не умоляват, те се взират. Тънките му крачета ритат от време на време, като перки.

Куршуми откъм брега порят водата около него, но то не им обръща внимание.

— Изключете прожектора.

Светлината угасва и изстрелите престават. Майор Максвел си поглежда часовника.

— Часът е девет и петнайсет. Аз отивам в каютата си, Филипс. Ще остана там до седем нула нула. Ако някой бежанец бъде прибран на борда междуременно, това не бива да стига до вниманието ми. Ясно ли е?

— Тъй вярно, сър.

Доктор Филобосян не подозирал, че сгърченото тяло, което прескочил на улицата, било тялото на неговия по-малък син. Забелязал само, че входната врата е отворена. Спрял се в преддверието и се

ослушал. Пълна тишина. Бавно, все още с лекарската си чанта в ръка, изкачил стълбите. Всички лампи били запалени. Дневната била ярко осветена. Туки седяла на дивана, чакала го. Главата ѝ била отметната назад, сякаш развеселена, зъгълът отварял раната така, че проблясвала част от трахеята. Степан седял свлечен до масата, дясната му ръка, която стискала писмото за закрила, била прикована с нож за пържоли. Доктор Филобосян пристъпил, подхлъзнал се и тогава забелязал кървава диря, която вървяла в коридора. Отвела го до спалнята, където намерил двете си дъщери. И двете били голи, лежали по гръб. Три от четирите им гърди били отрязани. Ръката на Роуз била протегната към сестра ѝ, сякаш искала да нагласи сребрилата лента на челото ѝ.

Опашката била дълга и вървяла бавно. Лефти имал време да прелисти речника. Преговорил граматиката, хвърлил поглед и на разговорника. Прочел „Първи урок: Запознаване“ и докато стигнал до чиновника на масата, бил готов.

— Име?

— Елефтериос Стефанидис.

— Място на раждане?

— Париж.

Служителят вдигнал глава.

— Паспорт.

— Пожарът унищожи всичко! Изгубих си документите! — Лефти се нацупил и въздъхнал, както бил виждал да правят французите. — Вижте ме в какво съм облечен. Загубих всичките си хубави костюми.

Служителят се усмихнал кисело и подпечатал документите.

— Минавайте.

— Жена ми е с мен.

— Сигурно и тя е родена в Париж.

— Разбира се.

— Как се казва?

— Дездемона.

— Дездемона Стефанидис?

— Точно така. Като мен.

Когато се върнал с визите, Дездемона не била сама. На куфара до нея седял някакъв мъж.

— Опита да се хвърли във водата. Хванах го в последния момент. Замаян, окървавен, с бляскава лента, увита около едната ръка, мъжът не спирал да повтаря:

— Не са могли да четат. Били са неграмотни!

Лефти проверил дали не му тече кръв, но не открил рана. Развил превръзката — сребриста панделка — и я хвърлил настрани.

— Не са могли да прочетат писмото ми — казал мъжът, гледайки Лефти, който го познал.

— Пак ли вие? — попитал френският чиновник.

— Братовчед ми — казал Лефти на ужасен френски. Мъжът подпечатал още една виза и му я дал.

Моторна лодка ги откарала до кораба. Лефти не пускал доктор Филобосян, който продължавал да заплашва, че ще се удави. Дездемона отворила кутията с бубите и разгърнала белия плат, за да провери яйцата. Във водата край тях се носели тела. Някои били живи, викали за помощ. Прожектор осветил едно момче, което се било покатерило до средата на котвената верига на един броненосец. Моряците го залели с масло и то се хлъзнало обратно в морето.

На палубата на „Жан Барт“ тримата нови френски граждани се обърнали към горящия град, целият обхванат в пламъци. Пожарът щял да продължи през следващите три дни, огънят щял да се вижда от осемдесет километра. Откъм морето някой можел да сбърка издигация се дим с гигантска планинска верига. В страната, към която се били запътили, Америка, опожаряването на Смирна било на челните страници за ден-два, изместено след това от убийството на Хол и Милс (тялото на Хол, протестантски свещеник, било намерено заедно с това на госпожица Милс, привлекателна млада жена, която пеела в църковния хор) и откриването на Първенството по бейзбол. Адмирал Марк Бристъл от Военноморските сили на САЩ, обезпокоен да не би американско-турските отношения да се влошат, изпратил по телеграфа прес съобщение, в което заявил: „Не може да се определи броят на жертвите вследствие на убийства, пожари и екзекуции, но вероятно общото число не надвишава 2000 души“. Американският консул

Джордж Хортън разполагал с по-голяма цифра. От 400 000 християни, които живеели в Смирна преди пожара, за 190 000 нямало никакви сведения към 1 октомври. Хортън намалил наполовина тази цифра и направил предположение, че жертвите са 100 000.

Котвите били извадени от водата. Палубата забоботила под краката им, когато двигателите на разрушителя се задвижили на заден ход. Дездемона и Лефти гледали как Мала Азия се отдалечава.

Докато минавали покрай „Железният херцог“, британският военен оркестър засвирил валс.

---

[1] Всички служители, които работят в посолствата и консулствата на САЩ. Б.ред. ↑

[2] Квартал в нийоркския район Куинс, в който се заселват много гръцки имигранти. Б.пр. ↑

[3] Международно съкращение „цена, застраховка, фрахт“. ↑

[4] Превод Георги Рупчев. ↑

[5] „Тангото на смъртта“ (фр.). Б.пр. ↑

ПЪТЯТ НА КОПРИНАТА

Според древна китайска легенда, един ден през 2640 година пр.Хр., както принцеса Си Линг-чи си седяла под черницата, в чашата ѝ с чай паднал копринен пашкул. Като се опитала да го извади, забелязала, че е започнал да се разсуква в топлата течност. Тогава казала на слугинята си да хване единия край и да върви. От покоите на принцесата тя прекосила двора, минала през портите на двореца, излязла от Забранения град и продължила още един километър, преди нишката да се опъне. (На Запад тази легенда щяла бавно да мутира в течение на три хилядолетия, докато се превърне в разказ за един физик и една ябълка. Но и в единия, и в другия случай значението е същото: великите открития, били те на коприната или на гравитацията, винаги са плод на щастлива случайност. Осеняват хора, които се разтакават под дървета.)

Аз се чувствам малко като тази китайска принцеса, чието откритие дало на Дездемона нейното препитание. Също като нея аз разсуквам своята история и колкото по-дълга е нишката, толкова по-малко остава да се разкаже. Проследете влакното и ще стигнете обратно до началото на пашкула, до малко възелче, до първата неуверена бримка. И следвайки обратно своята история дотам, където я прекъснах, аз виждам „Жан Барт“ на пристан в Атина. Виждам баба си и дядо си отново на суша, как се готвят за друго пътешествие. Дали са им паспорти, ваксинирали са ги малко под рамото. Още един кораб се материализира на пристанището — „Гюлия“. Чува се сирена.

И погледнете: от палубата на „Гюлия“ сега се разсуква нещо друго. Нещо многоцветно, което се размотава над водите на Пирея.

По онова време било обичайно пътниците за Америка да се качват на борда с кълбета прежда. Роднините им на брега държали края. Ето защо когато сирената на „Гюлия“ проехтяла и корабът се откъснал от пристана, няколкостотин нишки се опънали над водата. Хората викали за сбогом, махали като луди, вдигали бебетата за последен поглед, който нямало да запомнят. Витлата разпенили морето; веели се кърпички и на палубата кълбетата прежда започнали

да се развиват. Червени, жълти, сини, зелени, те се разсуквали, отначало бавно, едно завъртване на всеки десет секунди, после все по-бързо, докато корабът набирал скорост. Пасажерите ги стискали колкото може по-дълго, поддържайки връзка с лицата, изчезващи на брега. Но накрая едно по едно кълбетата свършвали. Нишките се отскубвали, издигали се, понесени от вятъра.

От две различни места на палубата на „Гюлия“ Лефти и Дездемона — и сега най-накрая мога да кажа: моите баба и дядо — гледали как въздушното одеяло от нишки се отдалечава. Дездемона стояла между два отдушника във формата на гигантски тръби. В средата на кораба Лефти се намирал сред група ергени. Не се били виждали през последните три часа. Сутринта пили заедно кафе в едно кафене до пристанището, а след това, като шпиони от занаята, взели всеки своя куфар — Дездемона задържала кутията с бубите — и тръгнали в различни посоки. Баба ми носела фалшифицирани документи. В паспорта, който гръцките власти й издали, при условие че напусне страната незабавно, вместо Стефанидис било вписано моминското име на майка й — Аристос. След като минала по мостчето на „Гюлия“, тя представила този паспорт заедно с билета. После, както се били разбрали, отишла на кърмата за изпращането.

В плавателния канал сирената прозвучала отново, когато корабът обърнал на запад и увеличил скоростта. Сукмани, кърпички и сака се веели на вятъра. Няколко шапки отлетели от главите сред викове и смях. Нишките прежда образували мрежа в небето, вече едва видима. Хората гледали, докато можели. Дездемона била сред първите, които слезли долу. Лефти се помотал на палубата още половин час. И това влизало в плана им.

През първия ден в морето те не разменили нито една дума. Качвали се на палубата в часовете, определени за хранене, и се нареждали на различни опашки. След ядене Лефти се присъединявал към мъжете, които пушели до перилата, а Дездемона се бутала на палубата с жените и децата, търсейки заслон от вятъра.

— Имаш ли кой да те посрещне? — питали жените. — Годеник?

— Не, само братовчедка ми в Детройт.

— Сам ли пътуваш? — попитал един мъж Лефти.

— Да. Свободен като птичка.

Нощем се прибирали, всеки в съответния отсек на кораба. В отделни койки върху нарове от водорасли, увити в зебло, със сгънати надве спасителни жилетки вместо възглавници, те се мъчели да заспят, да свикнат с движението на кораба и да понесят миризмата. Пътниците носели всевъзможни подправки и захаросани плодове — консерви сардина, октопод във винен сос, агнешки бутчета, мариновани със скилидки чесън. В онези дни можело да разбереш националността на човек по миризмата му. Легнала по гръб със затворени очи, Дездемона долавяла издайническата лучена воня на унгарката вдясно и миризмата като на сурово месо от арменката вляво. (А те на свой ред познавали, че Дездемона е гъркиня по миризмата на чесън и кисело мляко.) Раздразнението на Лефти се дължало не само на обонятелни, но и на звукови дразнителни. От едната му страна лежал някой си Калас, който хъркал като миниатюрна корабна сирена; от другата бил доктор Филобосян, който плачел насън. Откакто напуснали Смирна, докторът не бил на себе си от скръб. Изтерзан, съкрушен, той лежал свит на кравай в койката, със синьо около очите. Не хапвал нищо. Отказвал да излиза на палубата на чист въздух. В редките случаи, когато се качвал, заплашвал да се хвърли в морето.

В Атина доктор Филобосян ги помолил да го оставят на мира. Отказал да обсъжда своите планове за бъдещето и казал, че никъде няма роднини.

— Семейството ми си отиде. Убиха ги.

— Горкичкият — казала Дездемона. — Не иска да живее.

— Трябва да му помогнем — настоял Лефти. — Той ми даде пари. Превърза ми ръката. Никой друг не се погрижи за нас. Ще го вземем с нас.

Докато чакали братовчедка им да изпрати пари по телеграфа, Лефти се опитал да утеши лекаря и накрая го убедил да иде с тях в Детройт.

— Където и да е, стига да е далече — казал доктор Филобосян. Но сега, на борда, говорел само за смърт.

Пътуването трябвало да продължи между дванайсет и четиринайсет дни. Лефти и Дездемона имали готов график. На втория ден от плаването, веднага след вечеря, Лефти направил обиколка на кораба. Криволичел между телата, налягали по палубата с най-евтините билети. Отминал стълбата към мостика и се проврял покрай

допълнителния товар — щайги с маслини и зехтин от Каламата, водни гъби от Кос. Продължил напред, прокарвайки длан по зеления брезент на спасителните лодки, докато не стигнал до веригата, отделяща палубата с най-евтините билети от трета класа. В своя апогей „Гюлия“ бил част от Англо-Унгарската линия. Изтъквайки всичките си модерни удобства („*lumina electrica, ventilatie et comfort cel mai mare*“), той пътувал веднъж месечно между Триест и Ню Йорк. Сега електрическото осветление работело само в първа класа, при това от време на време. Железните перила били ръждясали. Димът от комина бил опушил гръцкото знаме. Параходът миришел на стари кофи за миене и повръщано. Лефти още не бил свикнал с люлеенето. Все залитал към парапета. Постоял до веригата известно време, после отишъл до левия борд и накрая се върнал при кърмата. Дездемона, както се били разбрали, стояла сама до перилата. Когато минал край нея, Лефти се усмихнал и ѝ кимнал. Тя му кимнала сдържано и пак погледнала към морето.

На третия ден Лефти отново се разходил след вечерята. Отишъл напред, отново до левия борд, а сетне се върнал на кърмата. Усмихнал се на Дездемона и пак ѝ кимнал. Този път Дездемона се усмихнала в отговор. Когато се върнал при другите пушачи, Лефти попитал дали някой от тях не знае името на девойката, която пътувала сама.

На четвъртия ден Лефти спрял и се представил.

— Досега времето беше хубаво.

— Дано да остане така.

— Сама ли пътувате?

— Да.

— И аз. А къде по-точно отивате в Америка?

— В Детройт.

— Какво съвпадение! Аз също отивам в Детройт.

Поговорили си още няколко минути. После Дездемона се извинила и се върнала долу.

Слуховете за разцъфналата любовна история бързо плъзнали из кораба. Не след дълго, колкото да убиват времето, вече всички обсъждали как високият гръцки младеж с изискани обноски бил пленен от тъмнокосата хубавица, която не ходела никъде без кутията си от маслиново дърво.

— И двамата пътуват сами — казвали хората. — И двамата имат роднини в Детройт.

— Според мен не са един за друг.

— Защо?

— Той е от по-висше потекло от нея. Никога няма да се получи.

— Ама май я харесва.

— Намира се на кораб насред океана! Какво друго да прави?

На петия ден Лефти и Дездемона се поразходили по палубата заедно. На шестия ден той ѝ предложил да се облегне на ръката му и тя приела.

— Аз ги запознах! — хвалел се един мъж.

Градските момичета сумтели пренебрежително.

— Тя си носи косата на плитки. Прилича на селянка.

Общо взето отношението към дядо ми било по-благосклонно. Говорело се, че бил търговец на коприна от Смирна, който изгубил цяло състояние в пожара; син на крал Константин Първи от любовница францужойка; шпионин на кайзера по време на Голямата война. Лефти не опровергал нито един от тези слухове. Той се възползвал от възможността, която му давало презокеанското пътешествие, за да се съчини наново. Бил наметнал дрипаво одеяло като оперен плащ. Съзнавайки, че каквото се случело сега, щяло да се превърне в истина, че каквото изглеждал, такъв щял да стане — тоест вече американец, — той чакал Дездемона да се качи на палубата. А щом се появила, оправил си одеялото, кимнал на събратята си и бавно прекосил палубата, за да изкаже своите почитания.

— Здравата е хлътнал.

— Надали. Такива като него гледат само да се позабавляват. Момичето трябва да внимава, да не тръгне да разнася още нещо освен оная кутия.

Баба ми и дядо ми се наслаждавали на престореното ухажване. Когато наблизко имало други хора, те се впусkali в разговори, типични за първата или втората среща, измисляйки си своето минало.

— Е — питал Лефти, — имаш ли братя и сестри?

— Имах брат — казвала тъжно Дездемона. — Той избяга с едно туркинче. Баща ми се отрече от него.

— Много строго е постъпил. Според мен любовта побеждава всякакви забрани. Не мислиш ли?

А насаме си казвали:

— Мисля, че се получава. Никой нищо не подозира.

Всеки път, когато се срещал с Дездемона на палубата, Лефти се преструвал, че се познават от съвсем скоро. Приближавал я, повеждал светски разговор, коментирал красотата на залеза, а после галантно преминавал към красотата на нейното лице. Дездемона също играела ролята си. Отначало била резервирана. Дръпвала ръката си, когато той пускал пиперлива шега. Казала му, че майка ѝ я е предупредила да внимава с мъже като него. Пътуването им минавало, като разигравали този мним флирт и полека-лека започнали да вярват в него. Измисляли си спомени, разигравали съдбата си. (Защо го правели? Защо си давали целия този труд? Не можели ли да кажат, че вече са сгодени? Разбира се, че можели. Но те се опитвали да заблудят не другите пътници, а себе си.)

Пътуването улеснило нещата. Прекосяването на океана в компанията на петстотин абсолютно непознати спътници, носело анонимност, в която баба ми и дядо ми можели да се създадат наново. Движещият дух на „Гюлия“ бил преобразяването на себе си. Взрени в морето, селяните, които дотогава отглеждали тютюн или боядисвали коприна, си представяли, че са пилоти на състезателни коли или магнати от Уолстрийт, шапкарките се виждали като еротични танцьорки в „Зигфрид фолис“. Сивият океан се простирал във всички посоки. Европа и Мала Азия били мъртви зад гърба им. Напред се откривали Америка и новите хоризонти.

На осмия ден в открито море Лефти Стефанидис паднал на колене пред очите на всичките шестстотин шейсет и трима пасажери от най-евтината класа и тържествено поискал ръката на Дездемона Аристос, седнала на един кнехт^[1]. Девойките били затаили дъх. Женените мъже смушквали ергените: „Гледай внимателно, може да научиш нещо“. Баба ми, проявявайки театрална дарба, сродна с нейната хипохондрия, разиграла сложни чувства: изненада, първоначална радост, колебание, благоразумие, което граничело с отказ, и накрая, сред аплодисментите, които вече се разнасяли, съгласие, дадено като насън.

Церемонията се състояла на палубата. Дездемона взела назаем копrienен шал, с който покрила косата си. Капитан Контулис услужил на Лефти с вратовръзка, цялата в лекета от сос.

— Не си разкопчавай палтото и никой няма да забележи — посъветвал го.

Вместо *стефана* баба ми и дядо ми имали корони, изплетени от въже. В морето нямало цветя, затова Пелос, техният кумбарос, изпълняващ ролята на кум, разменил конопените корони на царя и царицата няколко пъти.

Невестата и младоженецът изпълнили танца на Исая. Хълбок до хълбок, с преплетени ръце, хванати за ръка, Дездемона и Лефти обиколили капитана веднъж, два пъти, три пъти, заплитайки пашкула на съвместния си живот. В случая няма никаква патриархална линейност. Ние, гърците, се женим във формата на кръг, за да си набием в главата основните съпружески факти: за да си щастлив, трябва да намериш разнообразие в повторението; за да вървиш напред, трябва да се върнеш там, откъдето си тръгнал.

А в случая с баба ми и дядо ми обикалянето в кръг подействало така: при първата обиколка Лефти и Дездемона още били брат и сестра; при втората били булка и младоженец; а при третата — съпруг и съпруга.

Нощта след сватбата на баба ми и дядо ми слънцето залязло право срещу носа на кораба, сочещ пътя към Ню Йорк. Луната изгряла, хвърляйки сребърна ивица над океана. Капитан Контулис тръгнал на вечерната си обиколка, като се спуснал от мостика и продължил с твърда крачка. Вятърът се усилил. „Гюлия“ се люлеел сред високите вълни. Палубата се надигала и се спускала, но капитан Контулис не залитнал нито веднъж и дори успял да запали от любимите си индонезийски цигари, като накривил обшитата с ширит козирка на фуражката си, за да пресече вятъра. В не особено чистата си униформа, с критски ботуши до коляното, капитан Контулис инспектирал навигационните светлини, натрупаните на куп палубни шезлонги, спасителните лодки. „Гюлия“ бил сам сред огромния Атлантик, с люкове, укрепени срещу вълните, които се разбивали над борда. На палубите нямало никой, освен двама пътници от първа класа

— американски бизнесмени, които, завити с одеяла, пиели по едно преди лягане.

— Аз дочух, че Тилдън не само играе тенис с протезетата си, ако разбираш какво искам да кажа.

— Шегуваш се.

— Е, нали купата има две дръжки...

Капитан Контулис, който не разбрал нищичко, им кимнал на минаване...

В този миг в една от спасителните лодки Дездемона казвала:

— Не гледай.

Тя лежала по гръб. Между тях нямало китеник от козя вълна, затова Лефти си закрил очите с длани, като надзъртал между пръстите. През една-единствена дупка в брезента се процеждала лунна светлина, която бавно пълнела лодката. Лефти бил виждал Дездемона да се съблича много пъти, но обикновено само като сянка и никога на лунна светлина. Тя никога не се била сгъвала по гръб така, вдигайки крака, за да си събуе обувките. Той я гледал и докато тя си смъквала полата и изхлузвала през глава туниката, бил поразен колко различна изглежда сестра му на лунна светлина, в спасителната лодка. Тя сияела. Излъчвала бяла светлина. Той примигнал зад дланите си. Лунната светлина продължила да се покачва; покрила шията му, стигнала до очите и тогава той разбрал: Дездемона носела корсет. Това било другото нещо, което взела от къщи: бялото платно, което загръщало яйцата на копринените буби, било всъщност сватбеният корсет на Дездемона. Преди си мислела, че никога няма да го сложи, но ето че го носела. Чашките на сутиена сочели към брезентовия покрив. Ребрата от китова кост стягали талията ѝ. Жартиерите не защищвали нищо, защото баба ми нямала чорапи. В спасителната лодка корсетът попил цялата лунна светлина и се случило нещо странно — лицето, главата и ръцете на Дездемона изчезнали. Тя заприличала на Крилатата победа, повалена по гръб, карана към музея на някой завоевател. Липсвали само крилетете.

Лефти си събул обувките и чорапите, посипал се пясък. Когато си свалил бельото, лодката се изпълнила с миризма на гъби. Той мигом се засрамил, но Дездемона изглежда нямала нищо против.

Тя била погълната от собствените си смесени чувства. Корсетът, разбира се, напомнил на Дездемона за нейната майка и внезапно я

врхлетяла мисълта колко е грешно това, което правят. До този момент тя си затваряла очите. Нямала време да размишлява в хаоса на последните дни.

Лефти също бил объркан. Макар да го били измъчвали мисли за Дездемона, той се радвал, че в лодката е тъмно, и по-конкретно — радвал се, че не може да види лицето ѝ. Месеци наред Лефти спял с проститутки, които приличали на Дездемона, но сега открил, че му е по-лесно да се преструва, че тя е непозната.

Корсетът сякаш имал много ръце. Една я галела нежно между краката. Две други обхващали гърдите ѝ, една, две, три ръце я притискали и милвали; и с това бельо Дездемона се видяла с нови очи — тънката талия, налетите бедра; тя се почувствала красива, желана и най-вече: друга. Вдигнала стъпала, опряла бедрата си на ключовете за греблата. Разтворила краката си. Протегнала ръце към Лефти, който започнал да се върти и наглася, като ожулил коленете и лактите си, разбутал веслата и едва не запалил една сигнална ракета, докато накрая потънал, губейки сваяст в нейната мекота. За пръв път Дездемона опитала вкуса на устата му, и единственото сестринско нещо, което направила, докато се любели, било да каже, докато си вземала дъх:

— Лошо момче. Вече си го правил.

Но Лефти само повтарял:

— Не така, не така...

Преди малко сбърках, вземам си думите обратно. Под Дездемона, отмервайки ритъма, чифт криле се удряли в дъските и я повдигали.

— Лефти — казала Дездемона, останала без дъх. — Мисля, че го усетих.

— Какво?

— Знаеш. Онова *нещо*.

— Младоженци — казал си капитан Контулис, като гледал клатещата се спасителна лодка. — Ех, да можеше пак да съм млад.

След като принцеса Си Линг-чи — улавям се, че си я представям като имперски вариант на колоездачката, която видях във влака онзи ден; по някаква причина не мога да спра да мисля за нея, продължавам

да се оглеждам всяка сутрин — та, след като принцеса Си Линг-чи открила коприната, народът ѝ я запазил в тайна три хиляди сто и деветдесет години. Всеки, който се опитвал да пренесе контрабандно яйца на копринени буби извън Китай, бил заплашен от смъртно наказание. Моите прадеди никога нямало да започнат да гледат буби, ако не бил император Юстиниан, който според Прокопий убедил двама мисионери да поемат риска. През 550 г. сл.Хр. мисионерите измъкнали яйца на копринени буби в тогавашния еквивалент на глътнати презервативи: куха тояга. Те донесли и семена на черница. Така Византия станала център на копринарството. Черниците цъфтели по турските хълмове. Бубите ядели листата. Хиляда и четиристотин години по-късно потомците на онези първи откраднати яйца изпълвали кутията на баба ми, докато плавала с „Гюлия“.

Аз също съм потомък на контрабандна операция. Без да знаят, на път към Америка и баба ми, и дядо ми носели по един мутирал ген в петата хромозома. Мутацията била неотдавнашна. Според доктор Лус този ген се появил за пръв път в родословното ми дърво около 1750 година в тялото на някоя си Пенелопа Евангелатос, моя прабаба на девета степен. Тя го предала на сина си Петрас, който пък го предал на двете си дъщери, а те — на три от петте си деца и тъй нататък, и тъй нататък. Тъй като е рецесивен, вероятно проявлението му е било капризно. Генетиката нарича това спорадична наследственост. Черта, която минава в нелегалност за десетилетия, за да се появи отново чак когато всички са забравили за нея. Така се случвало в Битиниос. От време на време се раждал хермафродит, на вид момиченце, което, като пораснело, се оказвало друго.

През следващите шест нощи, при различни метеорологични условия, баба ми и дядо ми си правели любовни среци в спасителната лодка. Чувството за вина обземало Дездемона през деня, когато седяла на палубата и се питала дали двамата с Лефти били виновни за всичко, ала нощем ѝ било самотно и искала да избяга от каютата, затова отново се промъквала до лодката и новия си съпруг.

Меденият им месец минал наопаки. Вместо да се опознават взаимно, да научават какво обича или не обича другият, кои са болните му места, Дездемона и Лефти се опитвали да се забравят. В духа на

корабната си измама те продължили да измислят свое фалшиво минало, изобретявали братя и сестри с достоверни имена, братовчеди със съмнителен морал, роднини по сватовство с тикове на лицето. Редували се да рецитират омировски генеалогии, пълни с фалшификации и заемки от истинския живот, като понякога се съдърпвали за някой любим чичо или леля и се пазарели като асистент-режисьори, подбиращи актьори за филмова продукция. Постепенно, нощ след нощ, тези фикционални роднини започнали да изкрystalизират в съзнанието им. Те се подлагали взаимно на викторини за далечни родственици:

— За коя се ожени вторият ти братовчед Янис?

А Дездемона отговаряла:

— Това е лесно. За Атина, дето накуцва.

(Дали греша, като си мисля, че моята обсебеност от семейните отношения е започнала там, в спасителната лодка? Нима майка ми не ме разпитваше по същия начин за чичовци, лели и братовчеди? Никога не питаше брат ми, понеже той отговаряше за лопатите за сняг и тракторите, докато аз трябваше да осигуря женската родова спойка, като пиша благодарствени писма и помня рождените и именните дни на всички. Ей такова родословие чух веднъж да излиза от устата на майка ми: „Това е братовчедка ти Мелия. Тя е дъщеря на Статис, зетя на Лусил, сестрата на чичо Майк. Нали го знаеш Статис пощальона, дето е малко чалнат? Мелия, значи, е третото му дете след момчетата Майк и Джони. Не може да не я познаваш. Мелия! Тя ти е братовчедка по сватовство!“.)

И ето ме тук сега, описвам ви всичко това, осигурявайки в изобилие женска спойка, както си му е редът, но усещам и тъпа болка в гърдите, защото осъзнавам, че родословието не ви казва нищо. Теси знаеше кой на кого е роднина, но нямаше представа кой е собственият ѝ съпруг или какви са един за друг свекъра и свекървата ѝ; всичко било фантазия, съчинена в лодката, където баба ми и дядо ми измислили живота си.

В сексуално отношение за тях нещата били прости. Доктор Питър Лус, големият сексолог, може да приведе поразителни статистически данни, в които се твърди, че оралният секс между омъжените не е съществувал преди 1950 година. Любенето на баба ми и дядо ми носело удоволствие, но било еднообразно. Всяка нощ

Дездемона се събличала, докато останела по корсета, и Лефти започвал да натиска неговите закопчалки и кукички в търсене на тайната комбинация, след чието изщракване дрехата се отключвала. Корсетът бил напълно достатъчен като афродизиак и за дядо ми си останал най-голямата еротична емблема в живота му. Всеки път корсетът правел Дездемона нова. Както вече казах, Лефти бил зървал сестра си гола и преди, но корсетът имал странната сила да я кара да изглежда някак още по-гола; той я превръщал в строго, бронирано създание с мека сърцевина, която той трябвало да намери. Когато закопчалките изщраквали, бронята се разтваряла; Лефти лягал върху Дездемона и двамата почти не помръдвали; океанските вълни вършели останалото вместо тях.

Тяхната перифесенция била съпътствана от едно не толкова страстно сплотяване на двойката. Във всеки миг сексът можел да отстъпи пред приятната задушевност. Ето защо, след като се любели, те лежали и гледали през отнетия брезент как нощното небе минава над тях и разсъждавали върху нещата от живота.

— Може би мъжът на Лина ще ми даде работа — казал Лефти.
— Той има свой бизнес, нали?

— Не знам какво работи. Лина все увърта.

— След като спестим малко пари, мога да отворя казино. Няколко игрални маси, бар, може би малко песни и танци. И навсякъде палми в саксии.

— Трябва да отидеш в колеж. Да станеш професор, както искаха мама и татко. Освен това трябва да построим бубарник, нали не си забравил.

— Забрави за копринените буби. Говоря ти за рулетка, ребетика, пиене, танци. Може да продавам и по малко хашиш.

— В Америка е забранено да се пуши хашиш.

— Кой е казал?

И Дездемона заявила уверено:

— Тя не е такава страна.

Те прекарвали останалото време от медения си месец на палубата, като усвоявали онова, което щяло да им помогне да се промъкнат през цедката на Елис Айланд. Вече не било толкова лесно. Лигата за

ограничаване на имиграцията била образувана през 1894 година. Хенри Кабът Лодж стъпнал на пода в американския Сенат екземпляр от „За произхода на видовете“, предупреждавайки, че напливът на по-нисши народности от южна и източна Европа застрашава „самата тъкан на нашата раса“. Законът за имиграцията от 1917 година забранил на трийсет и три нежелани категории хора да влизат в Съединените щати и така през 1922 година на палубата на „Гюлия“ пасажерите обсъждали помежду си как да се спасят от тези клопки. Нервно и припряно всички се упражнявали: неграмотните — да се преструват, че могат да четат; двуженците — да заявяват, че имат само една жена; анархистите — да отричат, че са чели Прудон; сърдечноболните — да симулират енергичност; епилептиците — да крият припадъците си, а носителите на наследствени болести — да забравят да ги споменат. Моите баба и дядо, които не подозирали за генетичната си мутация, се съсредоточили върху по-очевидни причини за непригодност. Друга недопускана категория: „Лица, склонни към престъпления или простъпки от нравствен характер“ с подгрупа „Кръвосмесителни връзки“.

Те избягвали пътниците, на които им личало, че имат трахома или кел. Странели от всеки със суха кашлица. От време на време, за кураж, Лефти изваждал свидетелството, което удостоверявало:

Елефтериос Стефанидис — ваксиниран и
обезвъшлен. Настоящето се издава в потвърждение, че
няма паразити на дата
23 септември 1922 г.
Дезинфекционна морска служба, Пирея

Грамотни, женени само веднъж (макар и за родния си брат, съответно сестра), с демократични убеждения, психически здрави и с документ, че са обезпаразитени, моите баба и дядо не виждали причина да не ги пуснат. Разполагали с нужните двайсет и пет долара на човек. Имали и поръчител: братовчедка им Сурмелина. Само преди година Законът за квотите бил намалил годишния брой на допусканите имигранти от южна и източна Европа от 783 000 на 155 000. Било почти невъзможно да се влезе в страната без поръчител или

изключителни професионални умения. За да увеличи техните шансове, Лефти оставил френския разговорник и се заловил да учи наизуст четири реда от Новия завет на Библията на крал Джеймс. „Гюлия“ бил пълен с вътрешни източници, запознати с изпита по английски език. Хората от различни националности трябвало да преведат различни части от Светото писание. За гърците откъсът бил от Евангелието на Матей, глава 19, стих 12: „... защото има скопци, родени тъй от майчина утроба; има и скопци, скопени от човеци; има и скопци, които сами са се скопили заради царството небесно“.

— Скопци ли? — трепнала Дездемона. — Кой ти каза?

— Това е откъс от Библията.

— Каква Библия? Не е от гръцката Библия. Иди питай някой друг какво дават на тоя изпит.

Но Лефти ѝ показал гръцкия текст най-горе на картончето и английския под него. Повторил откъса дума по дума, накарал я да го запомни, нищо че не го разбираше.

— Като че ли не ни стигаха скопците в Турция, та трябва да говорим за тях и на Елис Айланд!

— Американците пускат всички — пошегувал се Лефти. — Дори и скопците.

— Трябва да ни позволят да говорим на гръцки, щом са толкова гостоприемни — промърморила Дездемона.

Лятото напускало океана. Една нощ в лодката станало толкова студено, че Лефти не успял да се пребори с копчетата на корсета. Вместо това се сгушили под одеялата и се разприказвали.

— Сурмелина ще ни посрещне ли в Ню Йорк? — попитала Дездемона.

— Не. Трябва да вземем влака до Детройт.

— Защо да не ни посрещне?

— Много е далече.

— И по-добре. Тя все едно щеше да закъснее.

От постоянния морски вятър краищата на брезента плющели. Планширите на лодката се заскрежили. Те виждали върха на параходния комин, а димът му се влачел като беззвездна ивица в нощното небе. (Още не го знаели, но този наклонен комин на ивици им говорел за новия дом; нашепвал за река Руж, завода „Униройъл“ и за

„Седемте сестри и двамата братя“^[2], но те не го слушали; само сбърчили носове и се завили презглава в лодката, далеч от пушека.)

И ако миризмата на промишлеността не била станала толкова натрапчива, ако Дездемона и Лефти, които били израснали сред уханието на планински борове и така и не успели да свикнат с мръсния въздух в Детройт, не се били стаили в лодката, щели да доловят едно ново ухание, което долитало с режещия морски въздух: мирис на тиня и влажно дърво. Земя. Ню Йорк. Америка.

— Какво ще кажем на Сурмелина за нас?

— Тя ще разбере.

— Дали ще си мълчи?

— Има това-онова, което няма да иска мъжът ѝ да разбере.

— За Хелън ли говориш?

— Нищо не съм казал — рекъл Лефти.

След това заспали, а като се събудили греело слънце и едно лице ги гледало отгоре.

— Добре ли спяхте? — попитал капитан Контулис. — Да ви донеса ли завивка?

— Съжалявам — казал Лефти. — Няма да се повтори.

— Няма и да можете — рекъл капитанът и в потвърждение на думите си отметнал докрай брезентовото покривало. Дездемона и Лефти седнали. В далечината, осветен от изгряващото слънце, изплувал силуетът на Ню Йорк. Това не били нормалните очертания на град — нямало куполи, нямало минарета — и им трябвало време, за да възприемат високите геометрични форми. Над залива се къдрела мъгла. Проблясвали милиони розови прозорци. По-близо, с корона от свои лъчи и облечена като гъркиня от античните времена, ги приветствала Статуята на свободата.

— Харесва ли ви? — попитал капитан Контулис.

— Виждал съм толкова факли, че ми стигат за цял живот — казал Лефти.

Но Дездемона като никога била по-оптимистично настроена.

— Поне е жена — казала тя. — Може би тук хората няма да се избиват едни други всеки божи ден.

---

[1] Стойка за навиване на въже. Б.пр. ↑

[2] Популярното название, което известна електроцентрала в Детройт получава заради деветте си високи комина. Б.пр. ↑

ВТОРА КНИГА

АНГЛОЕЗИЧНОТО ВРЯЩО ГЪРНЕ НА ХЕНРИ ФОРД

Всеки, който строи фабрика, строи храм.

Калвин Кулидж

Детройт е направен от колела. Много преди Голямата тройка и прякора „Градът на моторите“; преди автомобилните заводи, товарните кораби и розовите химически нощи; преди хората да започнат да се мляскат в „Тъндърбърд“ и да се натискат във форд модел „Т“; преди деня, в който младият Хенри Форд разрушил стената в работилницата си, защото при изобретяването на своята „четириколеска“ бил помислил за всичко, но не и как ще изкара проклетото нещо навън; и близо век преди студената мартенска нощ на 1896 година, когато Чарлз Кинг запалил с манивела своя файтон без коне и потеглил по „Сейнт Антоан“, минал по „Джеферсън“ и свил нагоре по „Удуърд авеню“ (където двутактовият мотор, естествено, отказал); много, много време преди това, когато градът бил само късче открадната от индианците земя, намираща се до пролив, от който получила името си, укрепление, което англичаните и французите отбранявали, докато не им свършили силите и той не паднал в ръцете на американците; още тогава, преди колите и кръстовищата-детелини, Детройт бил направен от колела.

Аз съм на девет години и държа месестата изпотена длан на баща ми. Стоим до прозореца на най-горния етаж на хотел „Пончартрейн“. Слезли сме в центъра на града за ежегодния ни обяд. Аз нося къса пола и цикламен чорапогащник. На рамото ми виси бяла лачена чантичка с дълга дръжка.

По замъгления прозорец има петна. Ние сме много високо. Аз смятам след малко да си поръчам скариди с чесън и масло.

Причината ръката на баща ми да е изпотена: той се страхува от височини. Два дни преди това, когато предложи да ме заведе където поискам, аз изчуруликах:

— На върха на „Понч“!

Високо над града, сред бизнесмените и хората, търгуващи с влияние — там исках да бъда. И Милтън остана верен на обещанието си. Въпреки ускорения си пулс, той позволява на главния сервитьор да ни настани на маса до прозореца; и сега ние сме тук: келнер със смокинг дръпва стола ми, за да седна, а баща ми, още прекалено уплашен, започва урок по история.

Каква е причината да се учи история? За да разберем настоящето, или да го избегнем? Милтън, чийто маслинов тен избледнява, казва само:

— Погледни. Виждаш ли колелото?

Аз присвивам очи. На девет години, без да подозирам за опасността да получа бръчки покрай очите, аз се вирам надолу към улиците, които баща ми сочи (макар и без да ги гледа). И наистина, ето го: половинката джанта на градския площад, от която като лъчи излизат „Багли“, „Уошингтън“, „Удуърд“, „Бродуей“ и „Мадисън“.

Това е всичко, което е останало от прочутия план на Удуърд, разработен през 1807-ма от едноименния съдия, любител на чашката. (Две години по-рано, през 1805-а, градът изгорял до основи; дървените къщи и пръснатите безредно ферми на селището, основано от Кадилак през 1701 година, били унищожени за три часа. И през 1969-а с острото си зрение аз мога да различа следите от този пожар върху знамето на града, издигнато на близо километър оттам в Гранд Съркъс парк: *Speramus meliora; resurget cineribus*. („Надяваме се на по-добро; ще се вдигне от пепелищата“.)

Съдията Удуърд си представял новия Детройт като една градска Аркадия от съединени шестоъгълници. Всяко колело трябвало да бъде отделно, и все пак част от цялото, в унисон с федерализма на новата нация, а също класически симетрично, в унисон с естетиката на Джеферсън. Тази мечта така и не видяла бял свят напълно. Планирането е работа за великите световни градове, за Париж, Лондон и Рим, за градове, посветени до известна степен на културата. Детройт, от друга страна, бил американски град, и следователно — посветен на парите; ето защо дизайнът отстъпил пред целесъобразността. След 1818-ма градът започнал да се разраства по течението на реката, склад след склад, завод след завод. Колелата на съдия Удуърд били смазвани, разполовявани и притискани, докато се превърнат в обикновени правоъгълници.

Или, от друга гледна точка (от ресторант на покрива): колелата не били съвсем изчезнали, само променили формата си. До 1900 г. Детройт станал водещ производител на фургони и каруци. Към 1922-ра, когато дошли баба ми и дядо ми, Детройт произвеждал и други неща, които се въртели: морски двигатели, велосипеди, пури, навити на ръка. И разбира се, най-накрая: автомобили.

Всичко това се виждало от влака. Движейки се към поречието на река Детройт, Лефти и Дездемона гледали как новият им дом добива форма. Видели как нивите отстъпват пред оградени участъци и павирани улици. Небето се чернеело от пушек. Край тях профучавали сгради, тухлени складове с бели надписи с прагматичния шрифт „Букман“: РАЙТ И КЕЙ... ДЖ. Х. БЛАК И СИНОВЕ... ДЕТРОЙТСКИ ПЕЩИ. По водата клечали катраненочерни шлепове, хора изскачали на улицата, работници с мръсни гащеризони, чиновници, пъхнали палци под тирантите си, след това изникнали табелите на закусвални и пансиони: „Сервираме безалкохолна бира“... „Превърнете го в свой дом“... „Нахранете се за 15 цента“.

... Докато тези нови надписи нахлували в умовете на баба ми и дядо ми, те се борели с образите от предния ден. Елис Айланд, издигащ се от водата като Двореца на дожите; багажното помещение, натъпкано с куфари и бохчи до тавана. Подкарали ги нагоре по едно стълбище към Регистрационното помещение. Закарфичени с номерата от митническата декларация на „Гюлия“, те се строили в редица покрай здравни инспектори, които поглеждали очите и ушите им, разтърквали скалповете им и обръщали клепачите им. Като забелязал възпаление под клепачите на доктор Филобосян, един лекар прекратил прегледа и надраскал с тебешир „Х“ на палтото му. Извели го от редицата. Баба ми и дядо ми не го видели повече.

— Сигурно е пипнал нещо на кораба — казала Дездемона. — Или пък очите му са се зачервили от плач.

През това време тебеширът продължил да играе върху тях. Пишел „Бр“ върху корема на бременни жени. Надраскал „С“ върху болното сърце на един старец. Диагностицирал с „К“ конюнктивита, с „Ф“ фавус, с „Т“ трахома. Но въпреки опита и образованието очите на медиците не можели да забележат рецесивната мутация, която се криела в една пета хромозома. Пръстите не можели да я напипат. Обърнатите клепачи не можели да я разкрият...

Сега, във влака, баба ми и дядо ми били закичени не с митнически номера, а с картончета с местоназначението: „До кондуктора: моля, покажете на лицето къде да се прекачи и къде да слезе, тъй като не говори английски. Крайна гара: Гранд Трък. Детройт“. Седели един до друг на седалки без запазено място. Лефти, с лице към прозореца, гледал навън развълнуван. Дездемона била забила поглед в кутията с бубите, с бузи, пламнали от срам и ярост, след всичко, което трябвало да изтърпи през последните трийсет и шест часа.

— За последен път някой ми реже косата — казала тя.

— Изглеждаш добре — отвърнал Лефти, без да я погледне. — Приличаш на *американида*.

— Не искам да приличам на *американида*.

На Елис Айланд Лефти придумал Дездемона да отиде в една палатка на Организацията на младите християнки. Тя влязла с шал и забрадка и излязла след петнайсет минути в рокля с ниска талия и широка шапка с формата на нощно гърне. Току-що напудреното ѝ лице гледало сърдито. Като част от преобразяването, жените от Организацията на младите християнки били отрязали имигрантските плитки на Дездемона.

Маниакално, както човек постоянно пипа разпраното място дълбоко в джоба си, тя току бъркала под шапката, за да докосне оголеното си теме вече за трийсети или четирийсети път.

— За последен път ме подстригват — повторила.

(Тя остана вярна на това заричане. От този ден нататък Дездемона остави косата си да расте като на лейди Годайва, като я прибираще в мрежичка на огромен кок и я миеше всеки петък; отрязва я чак след смъртта на Лефти и я даде на Софи Сасун, която я продаде за двеста и петдесет долара на един перукер. Каза ни, че той направил от нея пет отделни перуки и една от тях била купена по-късно от Бети Форд, след пребиваването ѝ в Белия дом и в клиниката за алкохолици — ние успяхме да я видим по телевизията на погребението на Ричард Никсън: косата на баба ми, на главата на бившата президентша.)

Но имало и още една причина за нещастieto на баба ми. Тя отворила кутията в скута си. Вътре били двете ѝ плитки, още вързани с траурните панделки, но освен тях нямало нищо друго. След като била донесла яйцата на бубите чак от Битиниос, Дездемона била принудена

да ги изхвърли на Елис Айланд. Яйцата на копринени буби фигурирали в списъка на паразитите.

Лефти все така не помръдвал от прозореца. По целия път от Хобокън той не откъсвал очи от възхитителните гледки: електрически трамваи, а зад стъклата им розови лица, се изкачвали по възвишенията на Олбани; заводи, които пламтели като вулкани в нощта на Бъфало. Веднъж, събуждайки се призори, докато влакът минавал през някакъв град, Лефти взел банката с колони отпред за Партенона и си помислил, че отново е в Атина.

Сега река Детройт пробягвала край тях и градът се възправял лека-полека. Лефти зяпал автомобилите, паркирани като гигантски бръмбари до тротоарите. Навред се издигали комини, оръдия, които бомбардирали въздуха. Комини от червени тухли и други, високи и сребристи, строени в редици или поединично, пафкащи замислено; гора от комини, които засенчвали слънцето, а ето че накрая съвсем го скрили. Всичко почерняло: били влезли в гарата.

Гара Гранд Трънк, в днешно време развалина с грандиозни размери, навремето се опитвала да надскочи и Ню Йорк. Основата ѝ представлявала гигантски мраморен неокласически музей с коринтски колони и гравирани антаблеман. От този храм се издигала тринайсететажна офисна сграда. Лефти, който следял всички начини, по които Америка подражавала на Гърция, в този миг стигнал до точката, където трансмисията спряла. С други думи — до бъдещето. Той пристъпил напред, за да го посрещне. Дездемона, която нямала друг избор, го последвала.

Но представете си само онова време! Гранд Трънк! Звънящите телефони в стотици транспортни кантори, все още сравнително нов звук; стоките, поели на изток и на запад; пътниците, които пристигат и заминават, пият кафе в „Палм корт“ или си лъскат обувките — с четвъртити носове на bankerите, заострени на спедиторите, заоблени на контрабандистите на алкохол. Гранд Трънк, със сводестите тавани, облицовани с плочки, наредени на рибена кост в стил Густавино, с полилеите, с подовете от уелски камък. Имало бръснарница с шест стола, където градските управници бивали мумифицирани под сгорещени кърпи, и вани под наем, и входове за асансьори, осветявани от прозрачни мраморни лампиони с формата на яйце.

След като оставил Дездемона зад една колона, Лефти затърсил сред множеството на гарата братовчедката, която трябвало да посрещне влака им. Сурмелина Зизмо, по баща Пападиамандопулос, била братовчедка на баба ми и дядо ми — следователно моя първа братовчедка от второ коляно. Аз я познавах като колоритна възрастна жена. Сурмелина с опасната цигарена пепел. Сурмелина с лилавата вода в банята. Сурмелина с обедите на Теософското дружество. Тя носеше сатенени ръкавици до лактите и отглеждаше цяла сюррия миризливи дакели с насълзени очи. Къщата ѝ беше пълна с табуретки за крака, които даваха възможност на късокраките животинчета да се качват на диваните и шезлонгите. През 1922 г. обаче Сурмелина била само на двайсет и осем години. Да я позная в тълпата на Гранд Трънк би било също толкова трудно за мен, както и да назова по име гостите от сватбения албум на родителите ми, където всички лица носят маската на младостта. Лефти имал по-друг проблем. Той обикалял залата и търсел братовчедката, с която бил израснал — остроносо момиче с ухилената уста на комедийна маска. Слънцето падало косо през стъкления покрив. Той присвил очи, оглеждайки минаващите жени, докато накрая чул глас:

— Насам, братовчеде. Не ме ли познаваш? Аз съм неустоимата.

— Лина, ти ли си?

— Вече не съм на село.

През петте години, откакто била напуснала Турция, Сурмелина успяла да заличи у себе си почти всичко, което я издавало, че е гъркиня — от косата, която била боядисала в тъмнокестеняво и носела късо подстригана и накъдрена на маша, до говора, мигрирал достатъчно на запад, за да звучи загадъчно по „европейски“, от четивата („Колиърс“, „Харпърс“) до любимите храни (омари „Термидор“, фъстъчено масло) и накрая дрехите. Била облечена с къса зелена рокля с ресни на подгъва. Обувките били в тон — от зелен сатен, с пайети на върховете и тънки каишки на глезените. Черна боа от пера обгръщала раменете ѝ, а на главата ѝ имало дамска шапка „клош“, от периферията на която над оскубаните ѝ вежди се поклащали няколко висулки.

Отначало тя демонстрирала пред Лефти пълния блясък на американското си лустро, но отвътре си била същата Лина (под

модната шапка) и скоро гръцкият ѝ ентузиазъм надделял и широко разтворила ръце.

— Целуни ме за здрасти, братовчедо.

Прегърнали се. Лина притиснала покритата си с руж буза към шията му. После отстъпила една крачка, за да го огледа и избухнала в смях, докосвайки носа му.

— Все още си си същият. Ще позная този нос навсякъде.

Продължила да се смее, дори раменете ѝ се разтресли, после продължила:

— Е, къде е тя? Къде е булката ти? В телеграмата дори не ѝ пишеш името. Какво? Да не се крие?

— Тя... отиде до тоалетната.

— Сигурно е красавица. Оженил си се доста набързо. Да не би първо да си ѝ предложил, а после да си се представил?

— Май така стана.

— Как изглежда?

— Ами... като теб.

— Чак толкова добре? Невъзможно!

Сурмелина поднесла цигарето към устните си и смукнала, обхождайки с очи множеството.

— Горката Дездемона! Брат ѝ се влюбва и я зарязва в Ню Йорк. Как е тя?

— Добре е.

— Защо не дойде с тебе? Да не ревнува от жена ти?

— Не, нищо подобно.

Тя стиснала ръката му над лакътя.

— Четохме за пожара. *Ужас!* Така се тревожех, докато не получих писмото ти. Турците са го започнали. Знам си. Разбира се, мъжът ми е на друго мнение.

— Така ли?

— Един съвет, тъй като ще живеете с нас. Не говори с него за политика.

— Добре.

— Ами селото? — попитала Сурмелина.

— Всички напуснаха *хорео*, Лина. Сега там няма нищо.

— Ако не мразех това място, можеше и да пролея една сълза.

— Лина, трябва да ти обясня нещо...

Но Сурмелина се оглеждала, потропвайки нервно.

— Да не е паднала в дупката...

— ... нещо за Дездемона и мен...

— Да?

— ... жена ми... Дездемона...

— Значи бях права? Не се погаждат?

— Не... Дездемона... и жена ми...

— Да?

— Са един и същ човек.

Той дал уречения знак и Дездемона се показала иззад колоната.

— Здравей, Лина — каза баба ми. — Ние се оженихме. Недей да казваш на никого.

Така се разбрало за пръв и последен път. Изречено от баба ми под отекващия свод на Гранд Трънк, пред покритите от шапката уши на Сурмелина, признанието увиснало за миг във въздуха, а след това отлетяло с дима от цигарата ѝ. Дездемона хванала мъжа си под ръка.

Баба ми имала пълното основание да вярва, че Сурмелина ще запази тайната им. Самата тя заминала за Америка с една тайна, която беше пазена от семейството до смъртта на Сурмелина през 1979 година, а после, подобно на всички тайни, беше посмъртно разсекретена, та да могат хората да започнат да говорят за „приятелките на Сурмелина“. С други думи, това беше тайна съвсем общо казано и затова сега — когато се каня да я оповестя пред света — аз почти не изпитвам синовна вина.

Тайната на Сурмелина (по думите на леля Зо): „Лина беше от ония жени, на които е наречен островът“.

Като девойка в *хорео* Сурмелина била хваната в компрометираща я близост с няколко приятелки.

— Не много — каза ми самата тя години по-късно, — само две-три. Хората си мислят, че като харесваш момичета, харесваш всяка. Аз винаги съм била придирчива. А нямаше голям избор.

Известно време се борела с наклонностите си.

— Ходех на църква. Не помогна. По онова време това беше най-доброто място да си хванеш приятелка. В църквата! Всички ние се молахме да сме различни.

Когато заварили Сурмелина не с друго момиче, а със зряла жена, майка на две деца, избухнал скандал. Родителите на Сурмелина се

опитали да ѝ уредят женитба, но не се намерили кандидати. В Битиниос съпрузи не се намирали лесно, дори когато липсвала допълнителната пречка от една безразлична към мъжете, дефектна булка.

Тогава баща ѝ направил това, което правели всички бащи на неподлежащи на омъжване дъщери по онова време: писал до роднини в Америка. В Съединените щати имало в изобилие долари, бейзболисти, кожени палта, диамантени бижута и самотни ергени имигранти. С помощта на снимката на евентуалната булка плюс значителна зестра баща ѝ намерил жених.

Джими Зизмо (съкратено от Зизмопулос) бил пристигнал в Америка през 1907-ма на трийсетгодишна възраст. Семейството не научило много за него, ясно било само, че здраво се пазарял. В поредица писма до бащата на Сурмелина Зизмо преговарял за размера на зестрата с официалния език на адвокат, като стигнал дори дотам, да поиска чек преди деня на сватбата. На снимката, която Сурмелина получила, се виждал висок, хубав мъж с мъжествени мустаци, който държал пистолет в едната ръка и бутилка ликьор в другата. Ала когато след два месеца тя слязла от влака на Гранд Трънк, niskият мъж, който я посрещнал, бил гладко обръснат, с кисело изражение и мургавата кожа на работник. Подобно несъответствие вероятно щяло да разочарова всяка друга булка, но на Сурмелина ѝ било все едно.

Тя пишела често, разказвайки за новия си живот в Америка, но се съсредоточавала върху новите моди или своята „Аериола Джуниър“, радиото, което слушала с часове всеки ден. Слагала слушалки и започвала да си играе с настройката, като спирала само от време на време, колкото да почисти въглеродния прах, който се събирал върху кристала. Никога не споменавала нищо, свързано с онова, което Дездемона наричала „легло“ и затова братовчедите ѝ били принудени да четат между редовете на писмата с въздушна поща, като се мъчели да видят в описанието на неделната разходка с колата до Бел Айл дали лицето на съпруга ѝ зад волана е щастливо, или недоволено; или да отгатнат от един абзац за най-новата прическа на Сурмелина, наречена „въшкарник“, дали на Зизмо е позволено да я разроши.

Същата тази Сурмелина, криеща свои тайни, сега гледала новите си съконспиратори.

— Женени? Не наужким, а с леглото и всичко останало?

— Да — успял да отвърне Лефти.

Чак сега Сурмелина забелязала пепелта на цигарата си и я изтръскала.

— Ама и аз с тоя мой късмет! Напусна ли селото, и става интересно.

Но Дездемона не можела да понесе такава ирония. Тя сграбчила дланите на Сурмелина и взела да я умолява:

— Трябва да ми обещаеш, че няма да кажеш на никого. Ще си живеем така, ще умрем и това ще е краят.

— Бъди спокойна.

— Хората не бива да знаят дори, че съм ти братовчедка.

— Няма да кажа на никого.

— Ами мъжът ти?

— Той мисли, че посрещам братовчед си и неговата булка.

— И няма да му кажеш нищо?

— Това не е трудно — засмяла се Лина. — Той изобщо не ме слуша.

Сурмелина настояла да вземат носач, който да отнесе куфарите им до колата, черно-кафяв пакард. Тя му дала бакшиш и седнала зад волана, привличайки погледите на хората. Жена-шофьор била все още скандална гледка през 1922 година. След като оставила цигарето си на таблото, тя дръпнала дросела, изчакала нужните пет секунди и натиснала бутона на запалването. Тенекиеният капак на колата се разтресъл. Кожените седалки започнали да вибрират и Дездемона хванала под ръка мъжа си. Отпред Сурмелина си свалила сатенените обувки на висок ток, за да кара боса. Превключила на скорост и без да се огледа за други коли, се стрелнала по „Мичиган авеню“ към „Кадилак скуеър“. Баба ми и дядо ми се ококорили пред кипящия в града живот, трополенето на трамваите, дрънченето на звънците и едноцветните автомобили, които се вливали в движението или завивали в някоя улица. По онова време центърът на Детройт бил пълен с купувачи и бизнесмени. Пред универсалния магазин „Хъдсън“ имало същинска навалица — хората се бутали, за да влязат през токущо дошлата на мода въртяща се врата. Лина сочела надписите „Кафене Фронтенак“, „Семеен театър“ и огромните електрически табели:

„Ралстън“... „Уайт енд Бонд Блекстоун майлд — 10 цента пурата“. Над тях деветметрово момче мажело масло „Медоу Голд“ върху триметрова филия хляб. Над входа на една сграда имало редица гигантски газени лампи — рекламирала се разпродажба до 31 октомври. Навсякъде царяли хаос и глъчка, Дездемона се отпуснала на задната седалка, вече обзета от безпокойството, което техническите нововъведения щяха да пораздат у нея през годините — най-вече автомобилите, но също и тестерите, градинските пръскачки и ескалаторите; а Лефти се смеел и клател глава. През двайсетте години вече били издигнати почти всички емблематични сгради на Детройт — „Пенобскот“ и втората сграда Бул, боядисана като индиански пояс, сградата на „Ню Юниън Тръст“, Кадилак Тауър и небостъргачът „Фишър“ с позлатения покрив. За баба ми и дядо ми Детройт бил като един голям Коза хан по време на бубарския сезон. Това, което не виждали, били работниците, спящи на улиците заради недостига на жилища и гетото на изток — зона, оградена от улиците „Лиланд“, „Макомб“, „Хейстингс“ и „Бръш“, където се събирали афроамериканците, на които не било разрешено да живеят никъде другаде. С две думи, те не виждали семената на разрушението на града — на второто му разрушение, — понеже вече също били част от него, от всички тези хора, прииждащи отвсякъде, за да припечелят от обещаната от Хенри Форд петдоларова дневна надница.

Източната част от Детройт представлявала тих квартал с еднофамилни къщи, над който хвърляли сянка високи брястове. Къщата на улица „Хърбърт“, пред която спряла Лина, била скромна двуетажна постройка от жълтеникави тухли с цвят на бира. Докато баба ми и дядо ми я зяпали от колата, без да могат да помръднат, внезапно входната врата се отворила и се появил един човек.

Джими Зизмо бил толкова много неща, че не знам откъде да започна. Любител билкар, противник на суфражетките, ловец на едър дивеч, бивш затворник, наркопласьор, въздържател — изберете си каквото пожелаете. Бил на четирийсет и пет години, почти два пъти по-възрастен от жена си. Застанал на сумрачната площадка, той бил облечен с евтин костюм и риза, чиято заострена яка вече не изглеждала толкова колосана. Ситно къдравата коса му придавала необуздания вид на ерген, какъвто бил дълги години, и това впечатление се засилвало от лицето му, намачкано като неоправено легло. Веждите му обаче били

съблазнително извити като на индийска танцьорка, а миглите били толкова гъсти, че все едно им слагал туш. Но баба ми не забелязала нищо от това. Тя се била втренчила в нещо друго.

— Арабин ли е? — попитала Дездемона, щом като останала сама с братовчедка си в кухнята. — Затова ли не ни разказваше за него в писмата си?

— Не е арабин. От Черно море е.

— Това е *сала* — обяснявал през това време Зизмо на Лефти, докато го развеждал из къщата.

— От Черно море! — ахнала ужасена Дездемона, докато разглеждала хладилника. — Не е мюсюлманин, нали?

— Не всички от Черно море са си сменили вярата — подсмивала се Лина. — Да не мислиш, че щом преплува Черно море, гъркът става мюсюлманин?

— Но дали няма турска кръв? — снижила глас. — Затова ли е толкова мургав?

— Не знам и не ме интересува.

— Можете да останете тук колкото искате — Зизмо тръгнал нагоре по стълбите пред Лефти, — но има няколко правила. Първо, аз съм вегетарианец. Ако жена ти иска да готви месо, трябва да използва отделни тенджери и чинии. Освен това никакво уиски. Ти пиеш ли?

— Понякога.

— Никакво пиене! Върви в нелегална кръчма, ако искаш да пиеш. Не искам да имам никакви неприятности с полицията. А сега, за наема. Значи току-що си се оженил, така ли?

— Да.

— И каква зестра взе?

— Зестра ли?

— Да. Колко?

— Нима не знаеше, че е толкова стар — прошепнала Дездемона на долния етаж, докато разглеждала фурната.

— Поне не ми е брат.

— Тихо! Дори не се шегувай.

— Не съм взел зестра — отвърнал Лефти. — Срецнахме се на кораба по пътя насам.

— Без зестра!

Зизмо спрял наред стълбите и се обърнал изумен към Лефти:

— Че тогава защо си се оженил?

— Влюбихме се — казал Лефти.

Никога дотогава не го бил обявявал пред непознат човек и това го изпълнило едновременно с щастие и страх.

— Ако не ти плащат, не се жени! — казал Зизмо. — Аз затова чаках толкова дълго. Удържах фронта, докато получа добра цена — и му намигнал.

— Лина спомена, че сега имаш собствен бизнес — казал Лефти с внезапно пробуден интерес и влязъл в банята след Зизмо. — Какъв бизнес?

— Аз ли? Аз съм вносител.

— Не знам на какво — отговорила в това време Сурмелина в кухнята. — Вносител. Знаем само, че носи вкъщи пари.

— Но как можеш да се ожениш за човек, за когото не знаеш нищо?

— Дез, за да се измъкна от страната, бях готова да се ожения и за сакат.

— Аз имам известен опит като вносител — вметнал Лефти, докато Зизмо му демонстрирал водопровода. — В Бурса. В производството на коприна.

— Вашата част от наема е 20 долара.

Зизмо не схванал намека. Той дръпнал веригата, за да пусне водата.

— Мен ако питаш — продължавала Лина на долния етаж, — като става дума за съпрузи, колкото по-стар, толкова по-добре. — Тя отворила вратата на килера. — Ако е млад, мъжът ще си иска през цялото време. Това ще ми дойде в повече.

— Засрами се, Лина.

Но Дездемона се разсмяла пряко себе си. Чудесно било да види пак старата си братовчедка, малко късче от Битиниос, което си оставало непокътнато. Тъмният килер, пълен със смокини, бадеми, орехи, халва и сушени кайсии, също я карал да се чувства добре.

— Но откъде да взема пари за наем? — изтърсил накрая Лефти, докато слизали към долния етаж. — Не ми останаха никакви пари. Къде мога да работя?

— Не е проблем — махнал с ръка Зизмо. — Ще поговоря с някои хора.

Те пак минали през *сала*. Зизмо спрял и погледнал надолу многозначително.

— Ти не похвали килима от кожа на зебра.

— Много е хубав.

— Донесох го от Африка. Сам я застрелях.

— Бил си в Африка?

— Бил съм навсякъде.

Както всички останали в града, те се посгъстили в къщата. Дездемона и Лефти спели в стая, която била точно над спалнята на Зизмо и Лина, и през първите няколко нощи баба ми ставала и допирала ухо до пода.

— Нищо — казвала, — нали ти виках.

— Връщай се в леглото — сгълчавал я Лефти. — Това си е тяхна работа.

— Каква работа? Нали това ти говоря. Нищо не вършат.

А през това време долу в спалнята Зизмо обсъждал новите наематели.

— Каква романтика! Среща някакво момиче на кораба и се жени за нея. Без зестра.

— Някои хора се женят по любов.

— Женитбата е, за да се върти къщата и да се раждат деца. Кое то ми напомня...

— Моля те, Джими, не тази вечер.

— А кога? От пет години сме женени и никакви деца. Все си болна, все си уморена, ту едно, ту друго. Вземаш ли си бобровата мас?

— Да.

— А магнезиума?

— Да.

— Добре. Трябва да намалим жлъчката в тебе. Ако майката има прекалено много жлъчка, детето ще е вяло и няма да слуша родителите си. Лека нощ, *кирие*.

— Лека нощ, *кирия*.

Още преди края на седмицата всички въпроси на баба ми и дядо ми за брака на Сурмелина получили отговор. Заради възрастта си Джими Зизмо се отнасял с младата си жена повече като с дъщеря,

отколкото със съпруга. Постоянно ѝ казвал какво може да прави и какво не. Вайкал се заради цената на тоалетите и дълбочината на деколтето ѝ, казвал ѝ кога да си ляга, кога да става, кога да говори, кога да мълчи. Не искал да ѝ дава ключовете от колата и тя трябвало да го увещава с целувки и милувки. Шарлатанските му хранителни режими дори го карали да следи като лекар колко е редовен стомахът ѝ и някои от най-големите им скандали ставали, защото разпитвал Лина за изпражненията ѝ. Що се отнасяло до сексуалните им отношения, те съществували, но не и напоследък. От пет месеца Лина се оплаквала от въображаеми болезки, предпочитайки билковите церове на мъжа си пред любовните му попълзновения. А Зизмо на свой ред хранел неясни йогийски схващания относно ползата от задържане на семето за ума и затова нямал нищо против да почака, докато жизнеността на жена му се върне. В къщата царяло разделение на половете както в къщите в *патрида*, старата родина, където мъжете седели в *сала*, а жените — в кухнята. Два свята с отделни грижи, задължения, и дори, както би казал биологът, специалист по еволюцията — модели на мислене. Лефти и Дездемона били свикнали да живеят в своя къща, а сега трябвало да се адаптират към начина на живот на новия си хазяин. Освен това дядо ми имал нужда от работа.

По онова време имало много автомобилни компании, за които да се работи. „Налмърз“, „Мецгър“, „Бръш“, „Кълъмбия“ и „Фландърс“. А също „Хъп“, „Пейдж“, „Хъдсън“, „Крит“, „Саксън“, „Либърти“, „Рикенбакер“ и „Додж“. Джими Зизмо обаче имал връзки във „Форд“.

— Аз съм доставчик — казал той.

— На какво?

— На разни горива.

Били отново в пакарда, който вибрирал върху тънките гуми. Падала лека мъгла. Лефти присвивал очи, взирал се през замъгленото стъкло. Лека-полека, докато се приближавали по „Мичиган авеню“, той започнал да различава монолитния силует в далечината — сграда, която приличала на гигантски църковен орган с тръби, стигащи до небето.

Усетили миризма: същата, която ще се носи откъм реката години по-късно, за да ме намери в леглото или на игрището за хокей на трева.

Като моя нос, извит по същия начин като клон, носът на дядо ми застанал нащрек. Ноздрите му се разширили. Вдишал. Отначало миризмата била позната, част от органичното царство на развалените яйца и оборския тор. Но след няколко секунди химичните ѝ компоненти обгорили ноздрите му и той покрил носа си с кърпичка.

Зизмо се засмял.

— Не се тревожи. Ще свикнеш.

— Не, няма.

— Искаш ли да ти кажа тайната?

— Коя тайна?

— Не дишай.

Когато стигнали до завода, Зизмо го завел в отдела за набиране на нови работници.

— Откога живее в Детройт? — попитал началникът.

— От шест месеца.

— Можете ли да докажете това?

Зизмо снишил тон.

— Мога да мина покрай вас, да ви донеса необходимите документи.

Началникът се огледал в двете посоки.

— „Олд Лог Кабин“?

— Само най-доброто.

Шефът издал напред долната си устна, оглеждайки баща ми.

— Как е с английския?

— Не толкова добре като мен. Но напредва бързо.

— Ще трябва да изкара курса и да държи изпит. Ако не успее, изхвърча навън.

— Дадено. А сега, ако си напишете домашния адрес, можем да уредим доставката. Удобно ли е в понеделник вечерта към осем и половина?

— Елате на задния вход.

Краткото време, през което дядо ми се трудил за „Форд Мотър Къмпани“, е единственият период, когато някой от семейство Стефанидис е работил в автомобилната индустрия. Вместо коли ни било писано да правим хамбургери и гръцки салати, да станем индустриалци на спанакопитата^[1], печените сандвичи със сирене, виртуози на оризовите пудинги и банановите крем-пити. Нашата

поточна линия бил грилът; тежкото ни оборудване — сифонът за газирана вода. Но все пак тези двацет и пет седмици ни дали лична връзка с масивния, застрашителен, вдъхващ страхопочитание комплекс, който виждахме от магистралата, един контролиран Везувий от шахти, тръби, стълби, мостчета, огън и дим, известен досущ като чумата или някой монарх само с наименованието си по цвят: „Руж“.

В първия си работен ден Лефти влязъл в кухнята, наконтен с новия си гащеризон. Разтворил ръце, облечени с памучна риза, и щракнал с пръсти, танцувайки с работните си обувки, а Дездемона се засмяла и затворила кухненската врата, за да не събуди Лина. Лефти закусил сушени сини сливи и кисело мляко, докато четял гръцки вестник отпреди няколко дни. Дездемона сложила гръцкия му обяд, състоящ се от саламурено сирене, маслини и хляб, в новата американска опаковка: плик от кафява амбалажна хартия. На задния вход, когато той се обърнал да я целуне, тя се дръпнала, притеснена, че хората могат да видят. Но после си спомнила, че вече са женени. Живеели на място, наречено Мичиган, където птиците изглежда се раждали едноцветни и никой не ги познавал. Дездемона отново пристъпила напред, за да срещне устните на съпруга си. Първата им целувка във великите американски простори, на задната веранда, близо до една череша, чиито листа капели. Внезапно в нея сякаш избухнал фойерверк от щастие и увиснал във въздуха, като сипел искри, докато Лефти не се изгубил зад къщата.

Доброто настроение съпътствало дядо ми по целия път до спирката на трамвая. Други работници вече чакали, застанали небрежно, пушели и се шегували. Лефти се засрамил от своята книжна кесия и я скрил зад гърба си. Трамваят се задал най-напред като бучене под краката му. Сетне се появил на фона на изгряващото слънце, същинска колесница на Аполон, само че електрифицирана. В него мъжете се скупчвали на групи според родния си език. Лицата им били измити като за работа, но все още имали сажди в ушите — дълбоката чернилка. Трамваят потеглил. Скоро веселото настроение помръкнало и разните езици стихнали. Близо до центъра на града се качили няколко чернокожи мъже, които останали отвън на стъпалата, хванати за покрива.

И тогава на хоризонта се появил „Руж“^[2], извисяващ се сред пушека, който излизал от него. Отначало се виждали само върховете на

осемте главни комина. Всеки от тях раждал свой собствен черен облак. Те се издигали и се сливали в един голям облак, надвиснал над цялата околност, хвърлящ сянка над трамвайните релси; и Лефти разбрал, че мъжете са замлъкнали заради тази сянка, заради неизбежното приближаване към нея всяка сутрин. Когато ги покрила, другите се обърнали с гръб и само Лефти видял как светлината изчезва от небето, докато сянката обгръща трамвая и лицата на мъжете посивяват, а един *мавро* от стъпалата изхрачил кръв на пътя. След това усетил просмукалата се навсякъде миризма, отначало поносима, на развалени яйца и тор, а след това — нетърпима химическа смрад и Лефти огледал другите, за да види дали са я подушили, но те явно не били, защото продължавали да дишат. Вратите се отворили и всички слезли. През надвисналия пушек Лефти видял други трамваи, от които се изсипвали още работници, стотици сиви фигури, които се тътрели през павирания двор към входа. Край тях минавали камиони и Лефти се оставил да го повлече потокът на следващата смяна — петдесет, шейсет, седемдесет хиляди души, които припряно допушвали последната цигара и разменяли последни думи — с приближаването до завода те отново се разприказвали, не защото имали да си кажат нещо, а понеже зад неговите врати разговорите били забранени. Основната сграда, черна тухлена крепост, била на седем етажа със седемнайсет комина. От нея излизали две шахти, които завършвали с водни кули. Оттам се стигало до наблюдателни платформи и до съседните рафинерии, вече с не толкова внушителни комини. Комплексът приличал на гора, сякаш осемте главни комина били пръснали семена, за да може от плодородната земя около завода да поникнат десет, двайсет, петдесет стебла. Лефти вече виждал железопътните релси, огромните силози край реката, гигантската кутия за подправки с въглища, кокс и желязна руда и пешеходните надлези като великански паяци. Преди входът да го засмуче, той зърнал товарен кораб и късче от реката, наречена Руж от френските пътешественици заради червеникавия цвят много преди да стане оранжева от отпадните води или да бъде обхваната в пламъци.

Исторически факт: хората са престанали да бъдат човешки същества през 1913 година. Тогава Хенри Форд сложил автомобилите си върху въртящи се цилиндри и накарал работниците да следват скоростта на поточната линия. Отначало те се разбунтували. Цели тълпи напусkali, неспособни да приспособят телата си към новото

темпо на епохата. Но по-късно адаптацията се осъществила — до известна степен всички ние сме я наследили и затова така лесно боравим с джойстикове и дистанционни, с такава лекота извършваме всевъзможни повтарящи се действия.

Но през 1922 година да си машина все още било нещо ново.

Дядо ми бил обучен за новата си работа за седемнайсет минути. Част от гениалността на новия метод за производство била разделянето на процеса на множество неквалифицирани операции. Така всеки можел да бъде нает. И всеки можел да бъде уволнен. Надзорникът показал на Лефти как да вземе лагера от поточната линия, да го шлифова на струга и да го върне обратно. С хронометър в ръка той засякъл времето на новия работник. После кимнал и завел Лефти до мястото му край линията. От лявата му страна стоял мъж на име Вйержбицки; от дясната — О'Мали. За миг те са трима мъже, които чакат заедно. После се чува свирката.

На всеки четиринайсет секунди Вйержбицки райберова един лагер, Стефанидис го шлифова и О'Мали го закача към разпределителен вал. Този вал продължава нататък по конвейера, който се вие из завода сред облаци метален прах и киселинни мъгли, докато друг работник на петдесет метра по-нататък го поеме, за да го монтира към двигателния блок (двайсет секунди). Едновременно с това други мъже откачат други части от съседните конвейери — карбуратора, разпределителя, смукателя — и също ги монтират към двигателния блок. Над наведените им глави блъскат огромни валове като задвижвани от пара юмруци. Никой не казва и дума. Вйержбицки райберова лагер, Стефанидис го шлифова и О'Мали го монтира към разпределителен вал. Валът криволичи из цеха, докато една ръка не го откачи от поточната линия и не го монтира към двигателния блок, който сега става все по-чудат с тръбите и стърчащите вентилаторни перки. Вйержбицки райберова лагер, Стефанидис го шлифова и О'Мали го монтира към разпределителен вал. Докато другите работници завинтват въздушния филтър (седемнайсет секунди), монтират стартера (двайсет и шест секунди) и слагат маховика. В този момент двигателят е завършен и последният човек го изпраца по пътя му...

Само че той не е последният човек. Долу има други работници, които закачат двигателя и го вдигат, а едно шаси идва да го поеме. Тези

мъже монтират двигателя към трансмисията (двайсет и пет секунди). Вйержбицки райберова лагер, Стефанидис го шлифова и О'Мали го монтира към разпределителен вал. Дядо ми вижда само лагера пред себе си, ръцете му го откачват, шлифват го и отново го слагат на линията, докато се появява следващият. Конвейерът над главата му се простира назад до работниците, които изливат лагерите, други, които пълнят пещите със слитъци; а още по-назад е леярната, където в адската жега работят негрите. Те хвърлят желязна руда в доменната пещ и после с черпаци изливат разтопения метал в калъпи. Изливат го с идеалната скорост, защото ако е прекалено бързо, калъпът ще се пръсне, ако е прекалено бавно, металът ще изстине. Те не могат да спрат дори за да махнат парещите пръски от ръцете си. Понякога надзорникът прави това, друг път — не. Леярната представлява самите недра на завода, течното му ядро, но линията идва от още по-далече. Простира се навън чак до купчините въглища и кокс; стига до реката, където товарните кораби хвърлят котва, за да разтоварят рудата и на това място линията се превръща в самата река, която лъкатуши на север през горите, докато стигне до извора си — всъщност до самата земя, до варовика и пясъчника, а после линията тръгва обратно — от земните недра към реката, товарните кораби и накрая към крановете, лопатите и пещите, където се превръща в разтопено желязо и се излива в калъпи, изстива и добива формата на автомобилни части — зъбни колелета, задвижващи валове и резервоари на форд модел „Т“ от 1922 година. Вйержбицки райберова лагер, Стефанидис го шлифова и О'Мали го монтира към разпределителен вал. Над тях, зад тях под различни ъгли работници пълнят калъпи с пясък, набиват им запушалките с чукове или слагат кутии с отливки в куполовидната пещ. Поточните линии са много, разклоняват се и се пресичат. Други работници щамповат части от корпуса (пет секунди), сглобяват ги (четирийсет и две секунди) и ги заваряват (минута и десет секунди). Вйержбицки райберова лагер, Стефанидис го шлифова и О'Мали го монтира към разпределителен вал. Валът се носи из завода, докато един мъж не го откачи, за да го монтира към двигателен блок, който изглежда все по-чудато с вентилаторните перки, тръбите и свещите. И тогава двигателят е готов. Един работник го пуска върху шасито, което идва да го посрещне, а през това време други трима изваждат от пещта корпуса на автомобила, в чиято изпечена до блясък черна боя могат да

се огледат, и за миг разпознават лицата си, а после пускат корпуса върху шасито. Един човек скача на предната седалка (три секунди), запалва колата (две секунди) и се отдалечава.

Денем — никакви думи; вечер — стоици. Всяка вечер дядо ми излизал изтощен от завода и се замъквал до съседната сграда, в която се помещавало Училището по английски на Форд. Сядал на чина с отворен пред него учебник. Имал чувство, че чинът вибрира, движейки се по пода със скоростта от 2 километра в час на поточната линия. Гледал нагоре към английската азбука, изписана върху фриз по стените на класната стая. В редици около него други мъже седели над същите учебници. С коси, сплъстени от изсъхнала пот, очи, зачервени от металния прах, с ожулени длани, те рецитирали с покорността на момчета от църковен хор:

„Работниците трябва да използват много сапун и вода у дома си.“

„Нищо не допринася така за праведния живот, както чистотата.“

„Не плюйте на пода у дома.“

„Не допускайте да има мухи в къщата ви.“

„Най-напредналите хора са най-чистите.“

Понякога уроците по английски продължавали на работното място. Една седмица, след лекция от главния майстор за повишаване на производителността, Лефти заработил по-бързо, като шлифовал лагера за 12 секунди, вместо за 14. По-късно, като се върнал от тоалетната, той открил, че някой е написал отстрани на неговия струг думата „плъх“. Ремъкът бил срязан. Докато намери нов ремък в сандъка с резервни части, се чула сирена. Линията била спряна.

— Какво ти става, по дяволите? — креснал му надзорникът. — Всеки път, като спрем линията, губим пари. Ако стане пак, изхвърчаш оттук. Разбра ли?

— Да, сър.

— Добре! Пускайте!

И поточната линия отново тръгна. След като надзорникът си отишъл, О'Мали се огледал на двете страни, навел се и му прошепнал:

— Не се опитвай да биеш рекорди за скорост. Разбра ли! Така всички трябва да работим по-бързо.

Дездемона си стояла вкъщи и готвела. Нямала копринени буби, за които да се грижи, нито черничевы листа за бране, немала съседи, с които да клюкарства, нито кози, които да дои, затова баба ми си запълвала времето с готвене. Докато Лефти шлифовал лагери, баба ми майсторяла пастицио, мусака и млечна баница. Покривала кухненската маса с брашно и с помощта на почистена с белина дръжка от метла точела кори, тънки като лист. Корите слизали от нейната поточна линия една след друга. Изпълвали кухнята, дори дневната, където предварително покривала мебелите с чаршафи. Дездемона ходела напред-назад край поточната линия, прибавяла орехи, масло, мед, спанак, сирене, още точени кори, и още масло, а после закалявала новосглобените си творения във фурната. В „Руж“ работниците припадали от жега и умора, а на улица „Хърлбът“ баба ми давала двойни смени. Ставала сутрин, за да приготви закуска и да опакова обяда на мъжа си, после мариновала агнешко бутче с вино и чесън. Следобед правела домашни суджуци с копър и ги окачвала върху тръбите на отоплението в мазето. В три започвала да приготвя вечерята и едва когато тя вече била на печката, Дездемона си взимала почивка и сядала до кухненската маса, за да провери в съновника значението на сънищата си от предната нощ. По всяко време на печката къкрели поне три тенджери. От време на време Джими Зизмо водел вкъщи някой от аверите си, едри мъжаги с големи глави, едва натикани в шапките. Дездемона им сервираше храна по всяко време на деня. После те си тръгвали, връщали се в града, а Дездемона чистела и миела след тях.

Единственото, което отказвала да прави, било да пазарува. Американските магазини я объркваха. Видът на продуктите в тях я потискаше. Дори години по-късно, като видеше ябълки от сорта „Крогърс Макинтош“ в нашата кухня в предградията, все ги взимаше на подбив: „За нищо не стават. Ние такива давахме на козите“. В местния супермаркет ѝ липсвало уханието на прасковите, смокините и кестените от Бурса. През първите си месеци в Америка Дездемона

била измъчвана от „носталгията, за която няма лек“. Затова след работата в завода и часовете по английски език, преди да се прибере, Лефти трябвало да купи агнешкото и зеленчуците, подправките и меда.

И така те живеели... един месец... три... пет. Страдали през първата си зима в Мичиган.

Януарска нощ, тъкмо е минало един след полунощ. Дездемона Стефанидис спи, сложила омразната шапка от Организацията на младите християнки, за да я пази от вятъра, който прониква през тънките стени. Радиаторът стене, потраква. Лефти завършва домашното си на свещ, опрял тетрадката на коленете си, с молив в ръка. Откъм стената: шумолене. Той вдига поглед и вижда чифт червени очи, които блестят през една дупка в ламперията. Той пише: П-Л-Ъ-Х, а после хвърля молива си по гризача. Дездемона продължава да спи. Той я погалва по косата. Казва на английски: „Здравей, скъпа“. Новата страна и нейният език са помогнали да остави миналото още по-далеч зад гърба си. С всяка нощ спящото тяло до него е все по-малко и все по-малко сестра му и все повече — неговата жена. Причините да влязат в някоя от категориите, забранени от онзи закон за имиграцията, отпадат ден след ден, всички спомени за престъплението биват заличени. (Но това, което хората забравят, го помнят клетките. Тялото, този слон...)

Дошла пролетта на 1923 година. Дядо ми, свикнал с разнообразните спрежения на старогръцките глаголи, установил, че английският, въпреки цялата му непоследователност, е сравнително лесен език за овладяване. След като погълнал солидно количество английски думи, започнал да вкусва познатите съставки: гръцките семена в корените, представките и наставките. Завършването на Училището по английски на Форд трябвало да бъде отпразнувано с драматизация. Като отличен ученик, Лефти бил поканен да участва в нея.

— Що за драматизация? — попитала Дездемона.

— Не мога да ти кажа. Изненада е. Но трябва да ми ушиеш костюм.

— Какъв?

— Като от *патрида*.

Било сряда вечер. Лефти и Зизмо седели в *сала*, когато внезапно Лина влязла, за да слуша „Часът на Рони Ронет“. Зизмо я изгледал

неодобрително, но тя се скрила зад слушалките си.

— Мисли се за една от онези *американиди* — казал Зизмо на Лефти. — Погледни. Виждаш ли? Дори си е кръстосала краката.

— Тук е Америка — казал Лефти, — сега всички сме *американиди*.

— Тук не е Америка — възразил Зизмо. — Тук е моята къща. Тук не харесваме *американидите*. Твоята жена го знае. Да я виждаш в *сала* да си показва краката или да слуша радио?

Някой почукал на вратата. Зизмо, който изпитвал необяснима омраза към неканените гости, подскочил и посегнал да бръкне под сакото си. Направил знак на Лефти да не мърда. Лина, забелязвайки, че нещо става, си свалила слушалките. Отново се почукало.

— *Кирие* — казала Лина, — ако смятаха да те убиват, щяха ли да почукат?

— Кой ще убива! — казала Дездемона, която дотичала откъм кухнята.

— Просто така се казва — рекла Лина, която знаела за бизнеса на съпруга си повече, отколкото показвала. Отишла до вратата и я отворила.

На прага стояли двама мъже. Носели сиви костюми с раирани вратовръзки и черни туристически обувки. Имали къси бакенбарди. Държали еднакви куфарчета. Като си свалили шапките, под тях се показала еднаква кестенява коса, грижливо разделена на път по средата. Зизмо си извадил ръката изпод сакото.

— Ние сме от социологическия отдел на Форд — казал високият. — Дали господин Стефанидис е у дома?

— Да? — казал Лефти.

— Господин Стефанидис, нека да ви кажа защо сме дошли.

— Ръководството предвиди — продължил без прекъсване ниският, — че пет долара дневна надница в ръцете на някои хора може сериозно да ги отклони от почтения и праведен живот и да ги превърне в заплахата за обществото като цяло.

— Затова г-н Форд постанови — подел отново високият, — че никой не бива да получава тези пари, ако не може да ги използва разумно и умерено.

— Освен това — отново ниският, — ако някой отговаря на условията на плана, но по-късно прояви слабости, в правомощията на

компанията е да му отнеме дела от печалбите до момента, в който се поправи. Може ли да влезем?

След като прекрачили прага, те се разделили. Високият извадил от куфарчето един бележник.

— Ще ви задам няколко въпроса, ако не възразявате. Пиете ли, г-н Стефанидис?

— Не, не пие — отговорил вместо него Зизмо.

— А вие кой сте, ако смея да попитам?

— Казвам се Зизмо.

— Наемател ли сте тук?

— Това е моята къща.

— Значи г-н и г-жа Стефанидис са наемателите?

— Точно така.

— Не е добре, не е добре — казал високият. — Ние насърчаваме нашите работници да вземат ипотечи.

— Той работи по въпроса — казал Зизмо.

През това време високият се озовал в кухнята. Надникнал в тенджерите, отворил вратичката на фурната, хвърлил едно око в кофата за боклук. Дездемона понечила да възроптае, но Лина я спряла с поглед. (Отбележете в този момент как носът на Дездемона започва да потръпва. Вече два дни обонянието ѝ е невероятно остро. Храните вече ѝ миришат странно: сиренето — на мръсни чорапи, маслините — на кози барабонки.)

— Колко често се къпете, г-н Стефанидис? — попитал високият.

— Всеки ден, господине.

— Колко често си миете зъбите?

— Всеки ден, господине.

— Какво използвате?

— Сода за хляб.

Ниският вече се качвал по стълбите. Нахълтал в спалнята на баба ми и дядо ми и огледал внимателно чаршафите. Влязъл в банята и разгледал тоалетната чиния.

— Отсега нататък използвайте това — казал високият. — Това е паста за зъби. Ето ви и нова четка.

Смутен, дядо ми взел подадените вещи.

— Ние идваме от Бурса — обяснил той. — Това е голям град.

— Следвайте посоката на зъбите, четкайте надолу при горните зъби и нагоре при долните. По две минути сутрин и вечер. Хайде да видим. Пробвайте.

— Ние сме цивилизовани хора.

— Да разбирам ли, че отказвате да бъдете инструктирани по отношение на личната ви хигиена?

— Я ме чуйте — казал Зизмо. — Гърците са построили Партенона, а египтяните — пирамидите, още когато англосаксонците са се обличали в животински кожи.

Високият изгледал Зизмо продължително и написал нещо в бележника си.

— Така ли? — попитал дядо ми. Грозно озъбен, движел четката за зъби нагоре-надолу в сухата си уста.

— Точно така. Добре.

Ниският се появил откъм горния етаж. Отворил бележника си и започнал:

— Първа точка. Кофата за боклук в кухнята няма капак. Втора точка. Муха на кухненската маса. Трета точка. Прекалено много чесън в храната. Причинява лошо храносмилане.

(И сега Дездемона открива виновника: косата на ниския. Гади й се от миризмата на брилянтин.)

— Много мило от ваша страна да дойдете и да се поинтересувате от здравето на работниците си — казал Зизмо. — Не искаме някой да се разболе, нали? Може да се намали производителността на труда.

— Ще се направя, че не съм го чул — казал високият, — като се има предвид, че вие не сте служител на „Форд Мотър Къмпани“. Обаче — обърнал се пак към дядо ми — трябва да ви уведомя, господин Стефанидис, че в доклада си ще отбележа социалните ви контакти. Ще препоръчам вие и госпожа Стефанидис да се преместите в свой дом веднага щом финансите ви го позволят.

— А мога ли да попитам каква е вашата професия, господине? — поинтересувал се ниският.

— Занимавам се с превоз на стоки — отговорил Зизмо.

— Господа, много мило от ваша страна, че наминахте — намеси се Лина. — Но се налага да ни извините, тъкмо сядахме да вечеряме. След това трябва да ходим на църква. И разбира се, Лефти

трябва да си легне до девет, за да може да си почине. Той обича да е бодър.

— Много добре. Хубаво.

Сложили си шапките едновременно и излезли.

И така стигаме до седмиците преди празненството по случай завършването. До Дездемона, която шие елече *паликари* и го извезва с червени, бели и сини конци. До Лефти, който излиза от работа в петък вечер и отива до „Милър роуд“ да му платят от една бронирана кола. Пак до Лефти, който в навечерието на тържеството взима трамвая до „Кадилак скуеър“ и влиза в магазина за дрехи „Голд“. Там има среща с Джими Зизмо, който ще му помогне да изберат костюм.

— Вече е почти лято. Какво ще кажеш за кремав? С жълта копринена вратовръзка?

— Не. Учителката по английски ни каза само синьо или сиво.

— Искан да те превърне в протестант. Съпротивлявай се!

— Ако обичате, бих искал синия костюм, благодаря ви — казва Лефти на най-добрия възможен английски.

(Изглежда и тук собственикът на магазина дължи на Зизмо услуга. Дава им двамайсет процента отстъпка).

През това време на „Хърлбът“ отец Стилянопулос, главен свещеник на гръцката православна църква „Успение Богородично“, най-накрая е дошъл да благослови къщата. Дездемона нервно наблюдава как свещеникът отпива от чашата метакса, която му е поднесла. Когато двамата с Лефти станали негови енориаши, старият свещеник ги попитал, чисто формално, дали са венчани по православния обичай. Дездемона отговорила положително. Тя била израснала с убеждението, че свещениците разбират кога някой казва истината и кога лъже, но отец Стилянопулос само кимнал и вписал имената им в църковния регистър. Сега той оставя чашата си. Изправя се и започва напевно да благославя къщата, ръсейки прага със светена вода. Но преди да свърши, носът на Дездемона пак се обажда. Тя подушва какво е обядвал свещеникът. Долавя миризмата изпод мишниците му, когато той прави кръстния знак. На вратата, докато го изпраща, тя затаява дъх.

— Благодаря, отче. Благодаря.

Стилянопулос си тръгва. Но какво от това. Щом отново си поема дъх, тя надушва цветните лехи и зелето, което вари госпожа Чеславски в съседната къща, освен това е готова да се обзаложи, че някъде има отворено бурканче с горчица — всички тези миризми я връхлитат отвсякъде и тя притиска с длан стомаха си.

Точно тогава вратата на спалнята се отваря със замах. Влиза Сурмелина. Пудра и руж покриват едната половина на лицето ѝ; другата половина, оголена, изглежда зеленикава.

— Подушваш ли нещо? — пита тя.

— Да. Подушвам всичко.

— Боже господи!

— Какво има?

— Не мислех, че това някога ще ми се случи. На теб — може би да. Но не и на мен.

Ето че вече сме в голяма зала — детройтския „Аресанал на леката пехота“, по-късно същата вечер, в седем. Две хиляди зрители притихват, когато осветлението намалява постепенно. Видни ръководители на фирми се здрависват. Джими Зизмо, в нов кремав костюм и с жълта вратовръзка, кръстосва крака, полюшвайки обувката си. Лина и Дездемона се държат за ръце, съединени в тайнствен съюз.

Завесата се вдига сред възклицания и откъслечни аплодисменти. На декорите се вижда нарисован параход — два огромни комина и част от палубата и перилата. Подвижно мостче води до другия център на сцената — огромен сив котел, на който са изписани думите ВРЯЩОТО ГЪРНЕ НА УЧИЛИЩЕТО ПО АНГЛИЙСКИ НА ФОРД. Прозвучава европейска фолклорна мелодия. Внезапно на мостчето се появява самотна фигура. Облечен в балканска носия, с елече, потури и кожени ботуши до коляното, емигрантът носи вещите си във вързоп, закачен на тояга. Той се оглежда боязливо и после влиза в котела.

— Каква пропаганда! — мърмори Зизмо откъм мястото си.

Лина му изшътква да мълчи.

Ето че и СИРИЯ се спуска в котела. После ИТАЛИЯ. ПОЛША. НОРВЕГИЯ. ПАЛЕСТИНА. И накрая — ГЪРЦИЯ.

— Гледай, това е Лефти!

С бродираното елече *паликари*, *пукамизото* с бухнали ръкави и плисираната пола *фустанела*, дядо ми стои на мостчето. Той спира за миг, за да погледне към публиката, но ярките прожектори го

заслепяват. Не вижда баба ми, която го гледа, и едва удържа тайната си. ГЕРМАНИЯ го потупва по гърба.

— *Macht schnell*. Извинявай. Върви по-бързо.

На първия ред Хенри Форд кима одобрително, явно харесва представлението. Г-жа Форд се опитва да му прошепне нещо в ухото, но той махва с ръка да не му пречи. Сините му като на чайка очи пробягват от лице на лице, докато учителите по английски се появяват на сцената. Те носят дълги лъжици, с които бъркат във врящото гърне. Прожекторите се оцветяват в червено и започват да примигват, докато учителите разбъркват. Над сцената се издига пара.

Вътре в гърнето, наблъскани един до друг, мъжете смъкват емигрантските си носии и обличат костюми. Ръцете им се преплитат, настъпват се един друг по краката. „Прощавай, извинявай“ — казва Лефти, чувствайки се американец до мозъка на костите докато навлича сините вълнени панталони и сакото. В устата му — трийсет и два зъба, измити по американски маниер. Подмишниците му — обилно напръскани с американски дезодорант. Лъжиците се спускат отгоре, мъжете се блъскат един в друг...

... Двама мъже, нисък и висок, стоят зад кулисите и държат лист хартия...

... А сред публиката баба ми гледа изумена...

... И накрая гърнето престава да ври. Червените светлини отново стават бели. Оркестърът засвирва „Янки Дудъл“. Един по един завършващите училището по английски на Форд излизат от гърнето. Облечени в сини и сиви костюми, те се измъкват, размахвайки американски знаменца под оглушителни ръкопляскания.

Завесата едва паднала, когато се появили двамата от Социологическия отдел.

— Издържах последния изпит — казал им дядо ми. — Деветдесет и три процента! И днес ще си открия спестовен влог.

— Звучи добре — казал високият.

— Но за жалост е твърде късно — добавил ниският. Той извадил от джоба си лист с цвят, добре известен в Детройт — розов.

— Направихме някои проверки на вашия хазяин. Така нареченият Джими Зизмо. Той има досие в полицията.

— Аз не знам нищо — рекъл дядо ми. — Сигурно е грешка. Той е добър човек. Работи здраво.

— Съжалявам, господин Стефанидис. Но сигурно разбирате, че господин Форд не може да има работници, поддържащи такива връзки. Не е нужно да идвате в завода в понеделник.

Докато дядо ми се мъчел да преглътне тази вест, ниският се навел доверително към него.

— Дано си вземете поука от това. Общуването с неподходящи хора може да ви съсипе. Вие имате вид на добър човек, господин Стефанидис. Наистина. Желая ви всичко най-хубаво в бъдеще.

Няколко минути по-късно Лефти излязъл да посрещне жена си. Изненадал се, когато тя го прегърнала пред всички и продължила да го притиска към себе си.

— Значи тържеството ти хареса?

— Не е затова.

— А защо?

Дездемона погледнала мъжа си в очите. Но не тя, а Сурмелина обяснила всичко.

— Двете с жена ти сме надули корема — казала на чист английски.

---

[1] Гръцка баница със спанак и праз. Б.пр. ↑

[2] Съкратеното име на заводския комплекс „Форд Ривър Руж“. Б.пр. ↑

МИНОТАВРИ

Събитие, с което аз никога няма да имам нищо общо. Подобно на повечето — но съвсем не на всички — хермафродити, аз не мога да имам деца. Това е една от причините да не се оженя. Това е една от причините, освен срама, да реша да вляза във Форин Сървис. Никога не съм искал да стоя на едно място. След като заживях като мъж, с майка ми напуснахме Мичиган и оттогава не съм спирал да се местя. След година-две ще напусна Берлин, ще ме пратят някъде другаде. Ще ми бъде тъжно. Този някога разделен град ми напомня за мен самия. За моята битка за единение, *Einheit*. Родом от град, който все още е разполовен от расова омраза, в Берлин аз изпитвам надежда.

Няколко думи за срама ми. Аз не търся извинение за него. Правя всичко възможно да го преодоля. Движението на интерсексуалните си е поставило за цел да сложи край на операциите за корекция на външните полови органи при бебета. Първата стъпка в тази битка е да бъде убеден светът — и по-конкретно педиатрите ендокринолози, — че хермафродитните гениталии не са заболяване. Едно на всеки две хиляди бебета се ражда с неопределени полови органи. Това значи, че днес в Съединените щати, с население от двеста седемдесет и пет милиона души, живеят сто трийсет и седем хиляди интерсексуални.

Но ние, хермафродитите, сме хора като всички други. Аз не съм политически активист по природа. Не обичам групите. Макар да съм член на Обществото на интерсексуалните в Северна Америка, никога не съм участвал в неговите демонстрации. Живея си своя живот и сам си ближа раните. Не е най-добрият начин да се живее. Но съм такъв.

Най-прочутият хермафродит в историята ли? Аз? Приятно ми беше да го напиша, но ми предстои дълъг път. В работата никой не знае какъв съм, разкривам се само пред неколцина приятели. Когато по коктейлите се случва до бившия посланик (също родом от Детройт), си говорим за „Тайгърс“. Само няколко души тук в Берлин знаят моята тайна. Сега казвам на повече хора, отколкото преди, но в това няма никаква логика и последователност. Случва се някоя нощ да го споделя

с хора, с които току-що съм се запознал. В други случаи запазвам мълчание завинаги.

Това важи с особена сила за жените, които ме привличат. Когато срещна жена, която харесвам и която като че ли ме харесва, аз се отдръпвам. Често вечер, като отида на заведение и добия кураж от доста скъпото риоха^[1], аз забравям за физическото си затруднение и си позволявам да се надявам. Шитият по поръчка костюм пада. Ризата „Томас Пинк“ също. Дамите неизменно се впечатляват от физическата ми форма. (Под бронята на двуредните сака има още една — от напompани в залата мускули.) Но последната защита, широките, дискретни боксерки — тях не махам. Никога. Вместо това си тръгвам, като измислям някакво оправдание. Тръгвам си и никога повече не се обаждам. Като истински мъж.

И не след дълго пак подхващам същото. Опитвам още веднъж, играейки по правилата. Тази сутрин пак видях моята колоездачка. Този път научих името ѝ: Джули. Джули Кикучи. Израснала в Северна Калифорния, завършила Школата по дизайн на Роуд Айланд, понастоящем в Берлин със стипендия от „Кюнстлерхаус Бетаниен“. Но по-важното в момента: момичето, с което ще изляза в петък вечер.

Нищо особено, първа среща. Няма да стигна доникъде. Няма причина да споменавам чудатостите си, броденето из лабиринта през всичките тези години, далеч от погледите на хората. И от любовта.

Едновременното оплождане се случило в ранните часове на двадесет и четвърти март 1923 година, в отделни спални, намиращи се една над друга, след ходене на театър. Без да подозира, че скоро ще го уволнят, дядо ми бил развързал щедро кесията си и купил четири билета за представлението „Минотавър“, което се играело в Семейния театър. Отначало Дездемона не искала да отиде. Тя не одобрявала театъра по принцип, и особено водевила, но в крайна сметка, неспособна да устои на елинската тема, си сложила нови чорапи, черна рокля и палто и излязла с останалите, а после седнала в страховития пакард.

Когато завесата в Семейния театър се вдигнала, моите роднини очаквали да видят цялата история. Как Минос, царят на Крит, не принася в жертва на Посейдон бял бик. Как Посейдон в гнева си прави

така, че жената на Минос Пасифая да се влюби лудо в един бик. Как детето от този съюз, Астерий, се ражда с глава на бик и тяло на човек. А след това Дедал, Лабиринтът и тъй нататък. Ала щом прожекторите светнали, нетрадиционният уклон на постановката станал ясен. Защото по сцената заподскачали... балерини. Облечени в сребристи трика и прозрачни ризи върху тях, те танцували, рецитирайки строфи, чийто ритъм се разминавал с мистериозната мелодия на флейтите. Появил се Минотавър, актьор с глава на бик от папиемаше. Лишен от каквото и да било усет за психологията на античността, актьорът изобразявал своя герой получовек като истинско чудовище от филмите. Той изръмжал, барабани задумкали; балерините запищели и побягнали. Минотавър ги погнал и, разбира се, ги хващал една по една, забивал в тях зъбите си и завличал поредното бледо, безжизнено тяло навътре в лабиринта. И накрая завесата паднала.

На осемнадесетия ред баба ми изразила критичното си мнение.

— Като картините в музея — казала тя. — Най-обикновено оправдание да се показват хора без дрехи.

Тя настояла да си тръгнат преди второ действие. У дома, докато се приготвяли за лягане, четиримата вършели обичайното за всяка вечер. Дездемона си изпрала чорапите, запалила кандилото в коридора. Зизмо изпил чаша сок от папая, който хвалел като благотворен за храносмилането. Лефти закачил прилежно костюма си, изпъвайки всяка гънка на панталона, а Сурмелина си махнала грима със студена сметана и си легнала. И четиримата — всеки в своята орбита — се престрували, че пиесата не им е повлияла ни най-малко. Ето че Джими Зизмо угасил светлината. Легнал в единичното си легло — и открил, че то вече е заето! Сурмелина, която сънувала балерините, била минала като сомнамбул по килимчето, което разделяло леглата им. Шепнейки строфи, тя се отпуснала върху съпруга си — дубльор. („Виждаш ли? — казал Зизмо в мрака. — Няма вече жлъчка. От бобровата мас е.“). На горния етаж Дездемона може би щяла да чуе нещо през дъските на пода, ако не се преструвала, че спи. Колкото и да не ѝ се искало, представлението било възбудило и нея. Дивите, мускулести бедра на Минотавър. Неприличните протягания на неговите жертви. Засрамена от възбудата си, тя с нищо не я показала. Угасила лампата. Пожелала лека нощ на съпруга си. Прозинала се (също театрално) и се обърнала с гръб към него. А Лефти се прилепил към нея.

Стоп кадър. Изключително важна нощ за всички замесени лица (и аз сред тях). Искам да регистрирам позициите (Лефти — по гръб, Лина — по корем), обстоятелствата (амнистията на нощта) и пряката причина (пиеса за едно чудовище-хибрид). Би трябвало родителите да предават на децата си физически черти, но аз съм убеден, че в наследство преминават и всякакви други неща: мотиви, сюжети, дори съдби. Няма ли и аз да се примъкна към някое момиче, като се преструвам, че спя? Няма ли и в моя живот да има представление, в което някой умира на сцената?

Оставям настрана тези въпроси на родословието и се връщам към биологичните факти. Също, като студентки, които живеят в една стая в общежитието, Дездемона и Лина били синхронизирали месечния си цикъл. Тази нощ бил четиринайсетият ден. Не било потвърдено с термометър, но няколко седмици по-късно това сторили гаденето и свръхчувствителното обоняние.

— Който го е нарекъл сутрешно гадене, е бил мъж — обявила Лина. — Просто го е забелязал сутринта, когато се е прибирал вкъщи.

Гаденето не идвало в определен час; то нямало часовник. Повдигало им се и следобед, и посред нощ. Бременността била кораб в бурно море и те не можели да слязат. Затова се завързали за мачтите на леглата си и гледали да оцелеят в бурята. Всичко, до което се докосвали — чаршафи, възглавници, самият въздух, — започнало да ги дразни. Дъхът на мъжете им станал нетърпим и когато не им се гадело толкова, че да не могат да мръднат, те ги отпъждали, като просто махвали с ръка.

Бременността направила съпрузите смирени и кротки. След първоначалния прилив на мъжка гордост те бързо осъзнавали дребната роля, която природата им била отредила в драмата на размножаването, и скоро, зашеметени и безмълвни, се отдръпнали в запас, след като изпълнили ролята си на катализатори в експлозия, която не можели да обяснят. Докато жените им страдали величествено в спалните, Зизмо и Лефти се оттегляли в *сала*, за да слушат музика, или отивали с колата до едно кафене в Грийктаун, където миризмата им нямало да дразни никого. Израели табла, бистрели политиката и никой не говорел за жени, защото всеки мъж в кафенето бил ерген, независимо на колко години бил или колко деца му е родила жена му — деца, чиято компания предпочитала пред неговата.

Разговорите били все за едно и също — за турците и техните зверства, за Венизелос и грешките му, за крал Константин и неговото завръщане и за неотмъстеното престъпление — опожаряването на Смирна.

— И дава ли някой пет пари? Не!

— Така е, както Беренже казал на Клемансо: „Онзи, който владее петрола, владее света“.

— Проклетите турци! Главорези и насилници!

— Оскверниха „Агия София“, а сега разрушиха и Смирна!

Но тук се обади Зизмо:

— Стига сте се вайкали. Гърците си бяха виновни за войната.

— Какво!

— Кой нахлу? На чия територия? — попитал Зизмо.

— Турците нахлуха. Още през 1453 година.

— Гърците не могат да управляват дори собствената си страна.

Защо им е друга?

В този момент мъжете рипнали и столовете им се прекатурили.

— Зизмо, кой си ти, по дяволите? Проклет понтиец! Симпатизант на турците!

— Аз симпатизирам на истината — извикал Зизмо. — Няма доказателства, че турците са запалили огъня. Направили са го гърците, за да хвърлят вината върху турците.

Лефти се вклинил между мъжете, за да предотврати сбиването. След този случай Зизмо вече не споделял гласно своите политически възгледи. Седял навъсен и пиел кафе, прочитал някое и друго списание или брошура с теории за пътуване в космоса и древните цивилизации. Дъвчел си лимоновите кори и съветвал Лефти да следва примера му. Между тях се установило случайното другарство на мъже, които били в предградията на раждането. И както при всички бъдещи татковци, мислите им се насочили към парите.

Дядо ми така и не бил казал на Джими причината да го уволнят от „Форд“, но Зизмо бил съвсем наясно защо е станало така. Затова няколко седмици по-късно той се опитал да го компенсира, както можел.

— Дръж се така, все едно сме излезли да се поразходим с колата.

— Добре.

— Ако ни спрат, не казвай нищо.

— Добре.

— Тази работа е по-добра, отколкото в „Руж“. Вярвай ми. Пет долара на ден са нищо. Тук можеш да ядеш толкова чесън, колкото ти душа иска.

Двамата са в пакарда, карат покрай увеселителните съоръжения на „Електрик Парк“.

Навън е мъгливо, късна нощ — малко след три часа. Честно казано, лунапаркът би трябвало да е затворен по това време, но за целите на моето повествование този път той работи цяла нощ, а и мъглата внезапно се вдига, единствено за да може дядо ми да погледне през прозореца и да види как едно увеселително влакче се носи по релсите. Само миг на евтина символика, а после трябва да се подчиня на строгите правила на реализма, тоест да призная: те не виждат абсолютно нищо. Пролетна мъгла се стеле над подпорите на новооткрития мост „Бел Айл“. Жълтите глобуси на уличните лампи сияят, сдобили се с ореол в мъглата.

— Доста коли за толкова късен час — учудва се Лефти.

— Да — казва Зизмо, — мястото е много популярно нощем.

Мостът плавно ги издига над реката и отново ги спуска от другата страна. Бел Айл, остров с формата на чехълче на сред река Детройт, се намира на по-малко от километър от канадския бряг. Денем паркът е пълен с хора, излезли на пикник или на разходка. Рибари стърчат край тинестите му брегове. Религиозни групи опъват шатри за събирания. Но стъмни ли се, над острова пада сухоземната атмосфера на разпуснати нрави. Любовници паркират в уединени кътчета. Автомобили, тръгнали на съмнителни мисии, минават по моста. Зизмо шофира в мрака край осмоъгълните беседки и паметника на героя от Гражданската война и влиза в гората, където навремето индианците отава издигали летния си бивак. Мъглата забулва предното стъкло. От брезите се посипва пергамент под мастиленочерното небе.

Нещо, което липсва при повечето коли през двайсетте години: огледало за обратно виждане.

— Поеми кормилото — повтаря Зизмо и се обръща назад, за да види дали не ги следят.

По този начин, като ту единият, ту другият държи кормилото, те карат по елипсата на „Сентръл авеню“ и „Странд“, обикаляйки острова три пъти, докато Зизмо не се успокои. Спира колата в североизточния край с преднища, насочена към Канада.

— Защо спираме?

— Почакай и ще видиш.

Зизмо примигва с фаровете три пъти. После излиза от колата. Лефти също. Те стоят в мрака сред звуците от реката, плисъка на вълните, сирените за мъгла на товарни кораби. Сетне се чува друг звук — далечно бръмчене.

— Имаш ли си кантора? — пита дядо ми. — Склад?

— Това ми е кантората — Зизмо прави полукръг с ръка. Сочи към пакарда. — А това ми е складът.

Бръмченето се засилва; Лефти присвива очи, за да види нещо в мъглата.

— Навремето работех за железниците — Зизмо вади от джоба си сушена кайсия и я захапва. — На запад, в Юта. Счупих си гръбнака. После поумнях.

Но бръмченето вече е стигнало почти до тях; Зизмо отваря багажника. И от мъглата изниква извънбордов мотор, лодка с двама мъже на борда. Те изключват мотора и лодката се скрива в тръстиките. Зизмо подава плик на единия мъж. Другият отмята брезента на кърмата. Под лунната светлина се белеят спретнато подредени дванайсет дървени щайги.

— А сега си имам своя железница — казва Зизмо. — Започвай да разтоварваш.

Така било разкрито точното естество на вносителския бизнес на Джими Зизмо. Той не внасял сушени кайсии от Сирия, халва от Турция и мед от Ливан. Внасял уискито на Хайрам Уокър от Онтарио, бира от Квебек и ром от Барбадос по река Сейнт Лорънс; сам въздържател, той си изкарвал прехраната, като търгувал с алкохол.

— Какво да правя, като всичките американци са пияници? — оправдал се, когато си тръгнали няколко минути по-късно.

— Трябваше да ми кажеш! — извикал ядосано Лефти. — Ако ни хванат, няма да получа гражданство. Ще ме върнат в Гърция.

— Какъв избор имаш? Да не би да ти предлагат по-добра работа? И не забравяй: и двамата скоро ще ставаме бащи.

Така започнал престъпният живот на дядо ми. През следващите осем месеца той бил част от контрабандната схема на Зизмо и, подчинявайки се на нередовния график, ставал посред нощ и вечерял призори. Усвоил жаргона на нелегалната търговия, обогатявайки английския си речник четири пъти. Научил се да нарича алкохола „стока“, „бинго“, и „роса“, а заведенията — „дупки“, „бърлоги“, „халби“. Научил къде се намират незаконните кръчми в целия град, погребалните бюра, които пълнели труповете не с течност за балсамиране, а с джин, църквите, които предлагали нещо повече от осветено вино, и бръснарниците, в чиито буркани с „Барбицид“^[2] имало „Синя смърт“^[3]. Лефти опознал бреговете на река Детройт, скритите заливчета и тайните пристани. Можел да разпознае полицейските лодки от четвърт миля. Контрабандата на алкохол била опасна работа. В голямата си част тя се контролирала от Пурпурната банда и мафията. Те великодушно позволявали да тече известно количество любителска контрабанда — едnodневните пътувания до Канада, рибарските лодки, излезли на нощна разходка. Жените взимали ферибота до Уиндзор с шишета от по един галон, скрити под роклите. Стига подобна контрабанда да не пречела на сериозния бизнес, бандите я позволявали. Но Зизмо прехвърлял границата многократно.

Излизали пет-шест пъти седмично. Багажникът на пакарда побирал четири каси алкохол, широката задна седалка, закрыта със завеска — още осем. Зизмо не зачитал нито правила, нито територии.

— Веднага щом гласуваха забраната, отидох в библиотеката и погледнах картата — казал веднъж, обяснявайки как е влязъл в бизнеса. — И ей ги на, Канада и Мичиган, почти се допираха. Затова си взех билет за Детройт. Като дойдох тук, нямах пукната пара. Отидох при един сватовник в Грийктаун. Защо, мислиш, давам на Лина да кара колата? Тя плати за нея. — Той се усмихнал доволен, но после продължил наум мисълта си и лицето му станало сериозно. — Да знаеш, не одобрявам жени да карат кола. А сега им дават и да гласуват! — измърморил. — Помниш ли оная пиеса, дето я гледахме? Всички жени са такива. Стига да могат, всичките биха развратничили с бик.

— Това са само легенди, Джими — казал Лефти. — Не можеш да ги приемаш буквално.

— Защо не? — продължил Зизмо. — Жените не са като нас. Те са похотливи по природа. Най-доброто, което можеш да направиш с тях, е да ги затвориш в лабиринт.

— За какво говориш?

Зизмо се засмял.

— За бременността.

Наистина било като лабиринт. Мъчейки се да намери удобна поза, Дездемона се въртяла насам и натам, на лявата страна и на дясната страна. Без да става от леглото, бродела из тъмните коридори на бременността, като се препъвала в костите на жените, които били минали по този път преди нея. Първо майка ѝ Ефросина (на която тя неочаквано започнала да прилича), бабите ѝ, пралелите ѝ и всички жени преди тях, далеч назад в праисторията чак до Ева, чиято утроба била прокълнатата. Дездемона опознала физически тези жени, споделяла техните болки и въздишки, техния страх и закрилническо чувство, тяхното възмущение, тяхното очакване. Също като тях тя слагала длан на корема си, крепейки света; чувствала се всемогъща и горда; а после някой мускул на гърба ѝ се свивал в болезнен спазъм.

Ето ви сега цялата бременност в поредица от снимки с отместване във времето. В осмата седмица Дездемона лежи по гръб, завита до подмишниците. Светлината от прозореца примигва със смяната на ден и нощ. Тялото ѝ мърда рязко; легнала е настрани, коремът ѝ се вижда; завивките сменят формата си. Вълненото одеяло се появява и изчезва. Подноси с храна се появяват на нощното шкафче, изчезват за миг и отново се връщат. Но по време на лудия танц на неодушевени предмети в центъра на картината си остават промените в нейното тяло, което не спира да се върти. Гърдите ѝ набъбват. Зърната потъмняват. В четиринайсетата седмица лицето ѝ започва да се закръгля и така за пръв път аз мога да разпозная яя от моето детство. В двайсетата седмица тайнствена черта тръгва надолу от пъпа ѝ. Коремът ѝ се надига като тиган с пуканки. В трийсетата седмица кожата ѝ изтънява, а косата ѝ става по-гъста.

Тенът ѝ, отначало блед от гаденето, лека-полека се освежава, докато накрая се появява и руменина. Колкото повече наедрава, толкова по-инертна става. Вече не лежи по корем. Неподвижна, тя се издува в посока на фотоапарата. Примигването на прозореца продължава. В трийсет и шестата седмица сякаш преде в пашкула на

чаршафите. Те се издигат и спускат, разкривайки лицето ѝ, изтощено, еуфорично, примирено, нетърпеливо. Очите ѝ се отварят. Тя изплаква.

Лина мажела краката си с маджун, за да предотврати разширени вени. Разтревожена, че дъхът ѝ мирише лошо, тя държала кутийка с ментови бонбони до леглото. Теглела се всяка сутрин с прехапана долна устна. Радвала се на новата си закръглена фигура, но се терзаела за последствията.

— Гърдите ми никога няма да са същите. Знам си. След това просто ще увиснат. Както в „Нашънъл Джеографик“.

Бременността я карала да се чувства като животно. Срамно било да си така публично колонизиран. Лицето ѝ пламтяло от изблика на хормони, потяла се; гримът ѝ се размазвал. Целият този процес бил остатък от по-примитивни стадии на развитието. Той се свързвал с нисшите форми на живот. Тя си мислела за пчелите-майки, които изхвърляли яйца. Мислела за колито на съседите, което предната пролет копаело дупка в двора.

Единственото спасение било радиото. Не сваляла слушалките в леглото, на дивана, във ваната. През лятото изнасяла своята „Аериола Джуниър“ навън и сядала под черешата. Изпълвайки главата си с музика, тя се изплъзвала от тялото си.

В една октомврийска сутрин през третия триместър пред къщата на „Хърлбът“ номер 3467 спряло такси и оттам слязъл висок и слаб човек. Той проверил адреса на едно листче, взел си багажа — чадър и куфар — и платил на шофьора. Свалил си шапката и се втренчил в нея, все едно четял инструкции, написани на хастара ѝ. После пак си я сложил и тръгнал към портата.

Дездемона и Лина чули почукването едновременно. Засекли се при входа.

Като отворили, мъжът взел да мести поглед от единия към другия корем.

— Значи съм дошъл тъкмо навреме — казал.

Бил доктор Филобосян. С ясни очи, гладко избръснат, преодолял скръбта.

— Запазих адреса ви.

Те го поканили вътре и той им разказал историята си. На борда на „Гюлия“ наистина се бил заразил от фавус, заболяване на очите. Но лекарската диплома го спасила от връщане в Гърция; Америка се

нуждаела от лекари. Доктор Филобосян прекарал един месец в болницата на Елис Айланд, след което с поръчителство от Агенцията за помощ на арменците бил допуснат в страната. През последните единайсет месеца живял в Ню Йорк, в южен Ист Сайд. „Шлифовах леци при един очень лекар.“ Неотдавна успял да си върне някои авоари от Турция и пристигнал в Средния Запад.

— Смятам да отворя кабинет тук. В Ню Йорк вече има твърде много лекари.

Останал за вечеря. Деликатното положение на жените не ги освобождавало от домашните задължения. Въпреки подутите си крака, разнасяли чинии с агнешко и ориз, бамя в доматен сос, гръцка салата, оризов пудинг. След това Дездемона сварила гръцко кафе и го поднесла в малки чашки с кафява пяна, *лакия*, отгоре. Доктор Филобосян рекъл на мъжете, седнали насреща:

— Вероятността е сто на едно. Сигурни ли сте, че е станало в една и съща нощ?

— Да — отвърнала Сурмелина, която пушела до масата. — Сигурно е имало пълнолуние.

— Обикновено на жената са необходими пет-шест месеца, за да забременее — продължил лекарят. — А това вие двете да го направите в една и съща нощ — сто на едно!

— Сто на едно? — Зизмо погледнал към Сурмелина в другия край на масата, а тя отместила поглед.

— Най-малко сто на едно — уверил го лекарят.

— За всичко е виновен Минотавъра — пошегувал се Лефти.

— Не ми споменавай за онази пиеса! — сгълчала го Дездемона.

— Защо ме гледаш така? — попитала Лина.

— Нима не мога да те гледам? — отговорил мъжът ѝ.

Сурмелина въздъхнала раздражено и си избърсала устата със салфетка. Настъпило напрегнато мълчание. Доктор Филобосян, наливайки си още една чаша вино, го нарушил.

— Раждането е нещо удивително. Да вземем дефектите например. Преди хората са мислели, че причина за тях е въображението на майката. Онова, което майката е гледала или за което си е мислела по време на съпружеския акт, оказвало влияние върху детето. Има една легенда от Дамаск за някаква жена, над чието легло висяло изображение на Йоан Кръстител, облечен с

традиционната риза от камилска вълна. В разгара на страстта горката жена случайно погледнала към тази картина. Девет месеца по-късно бебето ѝ се родило космато като мече!

Докторът се засмял развеселен, отпивайки от виното.

— Нали това не е истина? — попитала Дездемона, внезапно разтревожена.

Но доктор Филобосян бил във вихъра си.

— Има и друга история за някаква жена, която докоснала жаба, докато се любела. Бебето ѝ се родило с изпъкнали очи и цялото покрито с брадавици.

— Това в някоя книга ли го пише? — попитала Дездемона с напрегнат глас.

— Повечето истории са от „За изчадията и чудесата“ на Паре. Църквата също се интересува от това. В своята „Embryologia Sacra“ Канджиамила препоръчва вътреутробно кръщение. Тревожете се, да речем, че носите изчадие. Има си лек за това. Просто се напълва една спринцовка със светена вода и бебето се кръщава, още преди да бъде родено.

— Не се безпокой, Дездемона — казал Лефти, виждайки тревогата ѝ. — Лекарите вече не мислят така.

— Разбира се — потвърдил доктор Филобосян. — Всички тези бабини деветини идват от Средновековието. Сега вече знаем, че повечето деформации се дължат на единокръвието на родителите.

— На какво? — попитала Дездемона.

— На бракове между кръвни роднини.

Тя пребледняла.

— Това причинява всевъзможни проблеми. Дебилност. Хемофилия. Я вижте Романови. Или кое да е царско семейство. Мутанти, всичките до един.

— Не помня за какво съм си мислила в онази нощ — казала по-късно Дездемона докато миела чиниите.

— Аз помня — рекла Лина. — За третата отляво с червената коса.

— Очите ми бяха затворени.

— Тогава няма за какво да се тревожиш.

Дездемона пуснала по-силно водата, за да заглуши гласовете им.

— Ами онова, другото нещо? Онова единно... единно...

— Единокръвие то ли?

— Да. Как се разбира дали бебето го има?

— Не може да разбереш преди да се роди.

— *Мана!*

— Защо, според теб, църквата не разрешава да се женят братя и сестри? Дори първи братовчеди трябва да получат разрешение от владиката.

— Мислех, че... защото... — тя млъкнала, нямала отговор.

— Не се тревожи — рекла Лина. — Лекарите преувеличават. Ако бракът с роднини беше толкова опасен, тогава всички щяхме да имаме по шест ръце и нито един крак.

Но Дездемона продължила да се тревожи. Мислела за Битиниос, мъчела се да си спомни колко деца там са се родили с някакъв недостатък. Мелия Салакас имала дъщеря, на която липсвало парче по средата на лицето. Брат ѝ, Йоргос, цял живот си останал осемгодишен. Дали е имало някакви бебета с козина? Ами бебета-жаби? Дездемона си спомнила, че майка ѝ разправяла за някакви странни деца, които се раждали в селото. Те се появявали през няколко поколения, бебета с някаква болест, която Дездемона не можела да си спомни точно, пък и майка ѝ говорела с недомлъвки. Тези бебета се появявали от време на време и винаги свършвали трагично: или сами се убивали, или избягвали и влизали в някой цирк, или пък ги виждали години по-късно в Бурса да просят или да продават телата си. Нощем, докато лежала сама в леглото, а Лефти бил навън по работа, Дездемона се мъчела да си спомни подробностите около тези истории, но било твърде отдавна, а Ефросина Стефанидис била вече мъртва и нямало кого да попита. Тя се опитала да си представи нощта, в която забременяла, да възстанови събитията. Легнала на една страна. Сложила възглавница на мястото на Лефти, притиснала я към гърба си. Огледала стаята. На стената нямало никакви картини. Не била докосвала жаби.

— Какво виждах? — попитала се. — Само стената.

Ала не само нея я мъчели страхове. Сега малко безразсъдно и предварително отхвърляйки всякакви претенции за истинността на това, което ще съобща — понеже от всички актьори в моя Епидавър на

Средния Запад този, който носи най-голямата маска, е Джими Зизмо, — ще ви помогна да надзърнете в неговите емоции през последните три месеца. Бил ли се развълнувал за това, че ще става баща? Носел ли вкъщи хранителни корени и правел ли хомеопатичен чай? Не, не носел, не, не правел. След онази вечер, в която доктор Филобосян дошъл на вечеря, Джими Зизмо започнал да се променя. Може би заради онова, което докторът казал за едновременното забременяване. Шанс сто към едно. Може би тази едничка реплика била виновна за все по-мрачното му настроение, за подозрителните погледи, които хвърлял към бременната си жена. Може би се чудел каква е вероятността един-единствен полов акт след пет месеца суша да доведе до успешно забременяване. Дали Зизмо оглеждал младата си жена и се чувствал стар? Измамен? В късната есен на 1923 година минотаври преследвали моето семейство. За Дездемона те идвали под формата на деца, от които непрекъснато течала кръв или били покрити с козина. Чудовището на Зизмо било добре познато, онова, зеленоокото. То се вторачвало в него от речния мрак, докато чакал на брега доставката на алкохол. Криело се край пътя и изскачало пред пакарда. Претъркулвало се в леглото, когато се прибирал вкъщи преди разсъмване — зеленооко чудовище, легнало до младата му непроницаема жена, но после Зизмо примигвал и чудовището изчезвало.

Когато жените били в осмия месец, паднал първият сняг. Лефти и Зизмо носели ръкавици и шалове, докато чакали на брега на Бел Айл. Но макар че бил добре опакован, дядо ми треперел. На два пъти през изминалия месец полицията едва не ги пипнала. Полудял от ревниви подозрения, Зизмо не можел да се съсредоточи, забравял да насрочва срещи, избирал места за предаване на стоката без необходимата подготовка. И още по-лошо, Пурпурната банда консолидирала влиянието си върху контрабандата на алкохол в града. Било само въпрос на време да се сблъскат с тях.

Междувременно на „Хърлбът“ една лъжица се люлеела. Сурмелина лежала по гръб в будоара си с превързани крака, докато Дездемона правела първото от многото си предсказания, които щели да свършат с мен.

— Кажи ми, че е момиче.

— Не ти трябва момиче. Прекалено много грижи създават. Трябва да се тревожиш за тях, като излизат с момчета. Да събираш зестра, да им намериш мъж...

— В Америка не се дава зестра, Дездемона.

Лъжицата се залюляла.

— Ако е момче, ще те убия.

— Дъщеря, с която да се караш.

— Дъщеря, с която да си говоря.

— Син, когото ще обичаш.

Дъгата, изписвана от лъжицата се разширила.

— Ще... Ще...

— Какво?

— Започни да спестяваш пари.

— Така ли?

— Заклучи прозорците.

— Така ли? Наистина?

— Готви се за скандали.

— Значи е...

— Да. Момиче. Категорично.

— Слава тебе, Господи.

... И една от стаите за дрехи бива разчистена. Боядисват стените в бяло, за да стане на детска стая. От „Хъдсън“ пристигат две еднакви кошчета. Баба ми ги подрежда в детската, а после окачва между тях одеяло, в случай че нейното дете е момче. Навън в коридора спира до кандилото, за да се помоли на всички светии:

— Нека моето бебе да няма онова с хемофилията! Ние с Лефти не знаехме какво правим. Кълна се — никога повече няма да родя друго бебе! Само това!

Трийсет и три седмици. Трийсет и четири. В басейните на утробите бебетата изпълняват сложни фигури, премятат се презглава. Сурмелина и Дездемона, така синхронизирани в забременяването, накрая се разминали. На 17 декември, докато слушала една радиопиеса, Сурмелина си свалила слушалките и обявила, че има болки. Три часа по-късно доктор Филобосян изродил момиче, както

Дездемона била предсказала. Бебето тежало само килограм и деветстотин грама и трябвало да го държат в инкубатор една седмица.

— Видя ли? — казала Лина на Дездемона, докато гледала бебето през стъклото. — Доктор Фил сбърка. Виж! Косата ѝ е черна. Не червена.

После Джими Зизмо се приближил до инкубатора. Свалил си шапката и се навел съвсем близо, за да се взре по-добре. Дали потрепнал от болка? Дали светлата кожа на бебето потвърдила съмненията му? Или пък дала някакви отговори? Например защо една жена постоянно се оплаква от всякакви болезки? Или защо като по чудо ѝ минава, за да докаже, че тъкмо той е бащата? (Независимо от всички съмнения, детето било негово. Просто тенът на Сурмелина бил надделял. Генетика, напълно непредсказуема работа.)

Всичко, което знам, е следното: скоро след като Зизмо видял дъщеря си, той замислил последния си удар. Седмица по-късно казал на Лефти:

— Готви се. Довечера ни чака работа.

В този момент големите къщи по брега на езерото са осветени от коледни лампички. На просторната заснежена морава на „Роуз Терас“, имението на семейство Додж, се издига дванайсетметрова коледна елха. Елфове се надбягват около нея в миниатюрни седани „Додж“. Шофьорът на Дядо Коледа е елен с шапка на главата. (Рудолф все още не е измислен, затова носът на елена е черен.) Край портите на имението минава черно-кафяв пакард. Шофьорът гледа право напред. Пътникът зяпа огромната къща.

Джими Зизмо кара бавно, заради веригите на гумите. Минават по „Джеферсън“, покрай „Електрик Парк“ и моста „Бел Айл“. (И ето че сме тук, в моя квартал: Грос Пойнт. Тук е къщата на семейство Старкс, където Клемънтайн Старкс и аз ще „се упражняваме“ да се целуваме през лятото преди трети клас. Тук е и девическото училище „Бейкър енд Инглис“, високо на хълма над езерото.) Дядо ми е съвсем наясно, че Зизмо не е дошъл в Грос Пойнт, за да се възхищава на големите къщи. С известна тревога той чака да види какво е намислил Зизмо. Недалеч от „Роуз Терас“ се открива изглед към езерото — черно, празно и заледено. Близо до брега ледът е натрупан на късове. Зизмо

кара покрай брега и стига до една отбивка, където лодките застават на пристан през лятото. Той свива в нея и спира колата.

— Да не би да смяташ да минеш по леда? — пита дядо ми.

— Най-лесният път до Канада в момента.

— Сигурен ли си, че ще издържи?

В отговор на въпроса на дядо ми Зизмо само отваря вратата откъм своята страна — за да може по-лесно да излезе. Лефти следва примера му. Предните колела на пакарда стъпват върху леда. Сякаш цялото замръзнало езеро се раздвижва. Следва остър пронизителен звук, все едно зъби се забиват в ледени кубчета. След няколко секунди това спира. Стъпват и задните. Ледът се успокоява.

Дядо ми, който не се е молил откакто е напуснал Бурса, изпитва желание да го стори. Езерото Сейнт Клеър се контролира от Пурпурната банда. Няма дървета, зад които да се скрият, нито странични пътища, по които да се измъкнат. Той захапва палеца си, чийто нокът липсва.

В безлунната нощ виждат само това, което слабите фарове осветяват: четири метра и половина зърниста леденосиня повърхност, пресечена от следи на гуми. Снегът се завихря пред тях. Зизмо избърсва с ръкава на ризата си замъгленото предно стъкло.

— Отваряй си очите за тъмен лед.

— Защо?

— Означава, че е тънък.

Не след дълго се появява първият такъв участък. Там, където има плитчини, плискащата се вода изтънява леда. Зизмо завива покрай него. Скоро обаче се появява нов тъмен участък и той трябва да свърне в друга посока. Надясно. Наляво. Надясно. Пакардът върви на зигзаг, следвайки следите от гумите на други контрабандисти. От време на време ледница им препречва пътя и те трябва да заобикалят по същия път, по който са дошли. Ту надясно, ту наляво, ту назад, ту напред, движат се в мрака по лед, гладък като мрамор. Зизмо се навежда над волана, присвил очи към мястото, където се губят лъчите от фаровете. Дядо ми държи вратата си отворена, заслушан в стенанията на леда...

... Но ето че над шума от двигателя се чува друг шум. Същата тази нощ в другия край на града баба ми сънува кошмар. Тя е в спасителна лодка на борда на „Гюлия“. Капитан Контулис е коленичил между краката ѝ, маха сватбения ѝ корсет. Разкопчава го, разгръща го,

пушейки карамфилова цигара. Дездемона, засрамена заради внезапната си голота, поглежда надолу към предмета, който е приковал вниманието на капитана — дебело корабно въже, което изчезва в недрата ѝ. „Раз-два!“ — вика капитан Контулис и тогава се появява Лефти с разтревожен вид. Той хваща края на въжето и започва да дърпа, а после...

Болка. Болка насън, истинска, но не действителна, само треска на невроните. Дълбоко в Дездемона се взривява балон с вода. Топлина струи по бедрата ѝ и кръв изпълва лодката. Лефти дръпва въжето, после още веднъж. Кръв изпръсква лицето на капитана, но той нахлупва ниско козирката си и устоява. Дездемона изплаква, лодката се люлее, после се чува гърмеж и на нея ѝ става зле, все едно я разкъсват на две, а там, накрая на въжето, е нейното дете, възелче от мускули с цвят на ожулено и тя търси с поглед ръчичките, но не ги намира, търси с поглед крачетата, но не ги намира, а после главичката се надига и тя поглежда лицето на своето бебе, само един полумесец от зъби, който се отваря и затваря, без очи, без уста, само зъби, нагоре и надолу...

Дездемона се събужда рязко. Минава миг, преди да осъзнае, че истинското ѝ реално легло е цялото подгизнало. Водите ѝ са изтекли...

... а на леда фаровете на пакарда светят по-силно при всяко натискане на газта, понеже повече ток тече от акумулатора. Вече са в средата на езерото, на еднакво разстояние от двата бряга. Над тях небето е огромна черна купа, пронизвана от огънчетата на звездите. Те вече са забравили по кой път са дошли, колко пъти са завили, къде е коварният лед. Замръзналата повърхност е издраскана със следи от вериги, които водят във всички възможни посоки. Минават покрай изоставени таратайки с предници, пропаднали в леда и врати, надупчени от куршуми. Има разхвърляни полуоси, тасове и няколко резервни гуми. В мрака и снежната вихрушка очите на дядо ми му играят номера. На два пъти му се привижда колона от приближаващи автомобили. Колите си играят с него, изникват ту отпред, ту отстрани, ту отзад, идват и си отиват толкова бързо, че не е сигурен дали изобщо ги е видял. В пакарда вече се разнася и друга миризма, по-силна от миризмата на кожа и на уиски — строга, металическа миризма, която надделява над дезодоранта на дядо ми — миризмата на страх. Точно тогава Зизмо казва със спокоен глас:

— Не мога да се начудя на едно. Защо не казваш на никого, че Лина ти е братовчедка?

Този въпрос, зададен ни в клин, ни в ръкав, хваща дядо ми натясно.

— Не го пазим в тайна.

— Така ли? — казва Зизмо. — Никога не съм те чувал да го споменаваш.

— Там, откъдето идваме, всички са братовчеди — опитва се да се пошегува Лефти. — Докъде трябва да стигнем?

— От другата страна на плавателния канал. Все още сме от американската страна.

— А там как ще ги намериш?

— Ще ги намеря. Искаш ли да карам по-бързо? — И без да дочака отговор, Зизмо настъпва педала.

— Така е добре. Дай по-бавно.

— И още нещо, което винаги съм искал да знам — казва Зизмо, като продължава да натиска газта.

— Джими, внимавай.

— Защо Лина е трябвало да напусне селото, за да се омъжи?

— Караш прекалено бързо. Не смогвам да огледам леда.

— Отговори ми.

— Защо замина ли? Ами защото нямаше за кого да се омъжи. Искаше да дойде в Америка.

— Само това ли? — и той отново натиска педала.

— Джими. Намали!

Но Зизмо натиска педала докрай. И вика:

— Ти си!

— За какво говориш?

— Кой е? — изревава отново Зизмо и моторът вече вие, ледът свисти под колата. — Питам те, кой е?

... Но преди дядо ми да измисли отговор, друг спомен препуска към тях по леда. Неделя вечер, аз съм дете и баща ми ме завежда на кино в Детройтския яхтклуб. Качваме се по стълбите, застлани с червен килим, минаваме покрай сребърните купи и масления портрет на състезателя с хидроплан Гар Уд. Влизаме в залата на втория етаж. Дървени сгъваеми столове са наредени пред филмов екран. Ето че

светлините угасват и тракацият прожекционен апарат пуска лъч светлина сред милиони пращинки, танцуващи във въздуха.

Единственият начин, който баща ми можеше да измисли, за да ми внуши чувство за културното ми наследство, беше да ме води на озвучени италиански версии на древногръцки митове. И така всяка седмица ние виждахме как Херакъл убива немейския лъв, открадва пояса на царицата на Амазонките („Пояс и половина, а, Кали?“) или е хвърлен безпричинно в змийско гнездо. Но най-любим ни беше Минотавърът...

... На екрана се появява актьор с проскубана перука.

— Това е Тезей — обяснява Милтън. — Виж, той носи кълбо прежда, което му е дала неговата приятелка. То ще му помогне да намери пътя за излизане от лабиринта.

Ето че Тезей влиза в лабиринта. Факлата му осветява каменните стени, направени от мукава. Кости и черепи се търкалят в краката му. Кървави петна тъмнеят по фалшивия камък. Без да откъсвам очи от екрана, протягам ръка. Баща ми бърка в джоба на сакото си за бонбонче лакта. Докато ми го дава, шепне:

— Ето, идва Минотавърът!

И аз треперя от страх и възхита.

Тогава за мен това е нещо отвлечено, тъжната съдба на едно чудовище. Астерий, без вина родено чудовище. Отровният плод на предателството, обект на срам, скрит надалече; на осем години аз не разбирам нищо. Само стискам палци на Тезей...

... а баба ми през 1923 година се готви да посрещне създаването, скрито в нейната утроба. Сяда на задната седалка на таксито, като си придържа корема, а Лина, настанена отпред, вика на шофьора да побърза. Дездемона вдишва и издишва, като спринтьор, който успокоява пулса си.

— Изобщо не ти се сърдя, че ме събуди — казва Лина. — Така или иначе сутринта щях да ходя в болницата. Позволяват ми да си взема бебето вкъщи.

Но Дездемона не слуша. Тя отваря куфара, стегнат предварително, и търси опипом сред нощниците и чехлите своята броеница. Нейните зърна, кехлибарени като захаросан мед, разтопен от топлината, са я превели през кланетата, през похода на бежанците и

горящия град и тя ги отброява едно по едно, докато таксито се носи по тъмните улици, опитвайки се да изпревари нейните контракции...

... а Зизмо пришпорва пакарда по леда. Стрелката на скоростомера се покачва. Моторът трещи. Веригите на гумите се хлъзгат и оставят ветрилообразни следи. Пакардът фучи в тъмното и занася на места.

— Двамата с нея сте го планирали, нали? — крещи той. — Лина да се омъжи за американски гражданин, за да може да ти стане поръчителка!

— За какво говориш? — опитва се да го вразуми дядо ми. — Когато вие с Лина се оженихте, аз дори не знаех, че ще идвам в Америка. Моля те, намали.

— Такъв ли беше планът ви? Да намерите мъж и после да се нанесете в неговата къща!

Неизменните неочаквани обрати във филмите за Минотавъра. Чудовището винаги се появява там, откъдето най-малко го очакваш. По същия начин на езерото Сейнт Клеър дядо ми си отваря очите на четири за Пурпурната банда, докато всъщност чудовището е до него, зад волана на колата. Вятърът, който нахлува през отворената врата, развява назад къдравата коса на Зизмо като грива. Той е свел глава, с разширени ноздри. Очите му блестят от ярост.

— Кой е?

— Джими! Обърни! Ледът! Ти не гледаш леда.

— Няма да спра, докато не ми кажеш.

— Няма какво да ти кажа. Лина е добро момиче. Добра съпруга. Кълна ти се!

Но пакардът продължава да лети. Дядо ми се залепя към облегалката.

— Ами бебето, Джими? Помисли за дъщеря си.

— Кой казва, че е моя?

— Разбира се, че е твоя.

— Изобщо не трябваше да се женя за това момиче.

Джими няма време да спори. Без да отговаря повече на никакви въпроси, той се претъркулва през отворената врата, изпада от колата. Вятърът го удря със силата на твърд предмет и го блъска в задната броня. Той гледа като на забавен каданс как шалът му на забавен каданс се увива около задното колело на пакарда. Усеща го как се стяга

като примка, но след това се изхлузва от врата му и тогава времето отново забързва и Лефти се отгласква от автомобила. Покрива лицето си, когато пада на леда и се плъзга доста надалеч. Щом вдига очи, вижда пакарда, който продължава напред. Не може да прецени дали Зизмо се опитва да обърне, или да удари спирачка. Лефти се изправя, цял и невредим, и гледа как Зизмо лети като луд в мрака... петдесет метра... осемдесет... сто... докато внезапно се чува друг шум. Силен трясък надвива рева на мотора, последван от светкавица, която пълзи под краката му — пакардът е попаднал на тъмен участък в замръзналото езеро.

Също като леда и човешкият живот се пропуква. Характери. Идентичности. Наведен над волана на пакарда, Джими Зизмо вече се е променил до неузнаваемост. И точно тук следата изстива. Мога да ви доведе дотук, но не и по-нататък. Може да е било яростен пристъп на ревност. Или пък е преценил какви възможности се очертават пред него. Сравнил е зестрата с разходите по отглеждане на дете, помислил си е, че това не може да продължи завинаги, разцвета на контрабандата при забрана на алкохола.

А има и още една възможност: може през цялото време да се е преструвал.

Но няма време за тези размишления. Защото ледът се пропуква с гръм и трясък. Предните колелета на Зизмо пропадат. Тромав като слон, който застава на предните си крака, пакардът се изправя върху решетката си. За миг фаровете осветяват леда и водата под него, като басейн, но после покривът пропада с трясък и след дъжд от искри настава мрак.

В Родилния дом Дездемона ражда в продължение на шест часа. Доктор Филобосян изродил бебето, чийто пол разкрил по обичайния си начин — разтворил краката и погледнал.

— Поздравления! Син.

Дездемона проплакала с огромно облекчение:

— Има коса само по главата.

Лефти пристигнал в болницата скоро след това. Бил се върнал пеш до брега, а после един камион, разнасящ мляко, го взел на стоп. Сега стоял до прозореца на бебешкото отделение, като подмишниците

му още вонели на страх, дясната му буза била зачервена от падането на леда, а долната му устна била отекла. По щастливо стечение на обстоятелствата същата сутрин бебето на Лина било наддало достатъчно, за да го извадят от инкубатора. Сестрите вдигнали към прозореца двете деца. Кръстили момчето Милтиадис, на великия атински генерал. Но всички щели да го знаят като Милтън, великия английски поет. Момичето, което щяло да израсне без баща, било наречено Теодора, скандалната императрица на Византия, от която Сурмелина се възхищавала. По-късно и то щяло да получи американско умалително име.

Но има още нещо, което искам да спомена за тези две бебета. Нещо, което не можело да се види с невъоръжено око. Погледнете повнимателно. Ей там. Точно така.

Всяко имало по една мутация.

---

[1] Испанско вино. Б.пр. ↑

[2] Син на цвят дезинфектант. Тук авторът допуска анахронизъм, тъй като той е изобретен от Морис Кинг през 1947 г. Б.пр. ↑

[3] Коктейл от син джин и тоник. Б.пр. ↑

БРАК СРЕД ЛЕДОВЕТЕ

Погребението на Джими Зизмо се извършило тринайсет дни по-късно с разрешение от владиката в Чикаго. Почти две седмици роднините му стояли вкъщи опетнени от смъртта и посрещали от време на време гости, които идвали да поднесат съболезнования. Черни кърпи покривали огледалата. Черна лента висяла на вратата. Понеже човек не бива да проявява суета в присъствието на смъртта, Лефти спрял да се бръсне и до деня на погребението бил пуснал съвсем прилична брада.

Забавили се толкова, понеже полицията не можела да открие тялото. На следващия ден след произшествието двама следователи отишли да огледат мястото. През нощта ледът отново се бил втвърдил и паднали още десетина сантиметра сняг. Следователите ходили напред-назад в търсене на следите от гуми, но след половин час се отказали. Приели историята на Лефти, че Зизмо е отишъл да лови риба през дупка в леда и сигурно се е напил. Единият уверил Лефти, че труповете често се появяват напролет, удивително съхранени от ледената вода.

Семейството продължило с жалейката. Отец Стилянопулос представил случая на вниманието на владиката, който разрешил да се направи православно погребение при условие, че ако по-късно открият тялото, ще се извърши опело при гроба. Лефти се погрижил за уреждането на погребението. Той избрал ковчег, намерил парцел, поръчал надгробен камък и платил за некролозите във вестника. По онова време гръцките емигранти вече били започнали да използват погребални бюра, но Сурмелина настояла поклонението да се състои у дома ѝ. Повече от седмица опечалените пристигали в затъмнената гостна, където щорите били пуснати и във въздуха висяло тежко ухание на цветя. Дошли съмнителните бизнеспартньори на Зизмо, хора от кръчмите, с които той търгувал, а също и няколко приятели на Лина. Първо поднасяли съболезнованията си на вдовицата, после отивали до отворения ковчег. В него имало фотография в рамка на Джими Зизмо, подпряна на една възглавница. Бил в три четвърти профил, втрещен в

звездния блясък на студийното осветление. Сурмелина била срязала лентата, съединяваща брачните им корони, и сложила неговата в ковчега.

Мъката на Сурмелина заради смъртта на съпруга ѝ била далеч по-голяма от привързаността ѝ към него, докато бил жив. За два дни тя стояла общо десет часа на колене до празния ковчег на Джими Зизмо, редейки *мирология*. В най-добрия театрално превзет селски стил Сурмелина дала воля на възвишени арии, в които оплаквала съпруга си и го укорявала, че е умрял. Когато свършила със Зизмо, започнала да хули Бога за това, че го е прибрал толкова рано и да оплаква участта на новородената си дъщеря.

— Ти си виновен! Вината е само твоя! — викала тя. — За какво ти беше да умираш? Остави ме вдовица! Остави детето си на улицата!

Кърмела бебето както била коленичила и от време на време го вдигала, за да може Зизмо и Господ да видят какво са направили. Като я слушали как беснее, другите емигранти имали чувство, че се завръщат към детството си в Гърция, към спомените за погребенията на техните баби и дядовци или майки и бащи, и всички били единомдушни, че такава проява на скръб ще гарантира на душата на Джими Зизмо вечен покой.

Според църковния канон погребението се състояло в делничен ден. Отец Стилянопулос, с висок *калимавкион* на главата и голям кръст на гърдите, дошъл в къщата в десет сутринта. След като прочел молитва, Сурмелина му донесла една свещ, която горяла в чиния. Тя я духнала, вдигнал се пушек, разсеял се и отец Стилянопулос счупил свещта надве. След това всички се наредили в колона отвън, за да тръгне шествието към църквата. Лефти бил наел лимузина и отворил вратата ѝ, за да влязат жена му и братовчедка му. След като и той се качил, помаhal на човека, когото избрали да остане в къщата, препречвайки прага, за да не може духът на Зизмо да се върне обратно. Този човек бил Питър Татакис, бъдещият хиропрактик. Следвайки традицията, чичо Пийт пазил вратата повече от два часа, докато продължавала службата в църквата.

Обредът включвал пълна погребална литургия, като била пропусната само финалната част, когато богомолците целуват за последен път покойника. Вместо това Сурмелина минала покрай ковчега и целунала брачната корона, последвана от Дездемона и

Лефти. Църквата „Успение Богородично“, която по това време се помещавала в малък магазин на улица „Харт“, била почти празна. Джими и Лина не ходели редовно на църква. Повечето от опечалените били стари вдовици, за които погребенията представлявали един вид забавление. Накрая изнесли ковчега навън за погребалната фотография. Всички се събрали около него, с простичката църква на улица „Харт“ на заден фон. Отец Стилянопулос заел мястото си при горната част на ковчега. Самият ковчег бил наново отворен, за да се покаже снимката на Джими Зизмо, положена върху надипления сатен. От двете страни на ковчега вдигнали знамена — гръцкото и американското. Никой не се усмихнал, преди да блесне светкавицата. След това погребалното шествие продължило до гробището „Форест Лон“ на „Ван Дайк“, където прибрали ковчега за съхранение до пролетта. Все още имало възможност тялото да се материализира с пролетното топене.

Въпреки че изпълнили всички необходими ритуали, роднините на Джими Зизмо смятали, че душата му не е намерила покой. След смъртта си душите на православните християни не отлитат направо на небето. Те предпочитат да се мотаят на земята и да вбесяват живите. През следващите четирийсет дни, винаги когато баба ми си губела съновника или броеницата, тя обвинявала духа на Зизмо за това. Той витаел в къщата, карал прясното мляко да се пресича и крадял сапуна в банята. Като наближил края на времето за траур, Дездемона и Сурмелина приготвили *коливо*. То приличало на сватбена торта, направена от три ослепително бели пласта.

Оградка опасвала най-горния слой, където се издигали борови дръвчета, направени от зелен желатин. Имало езеро от синьо желе, а името на Джими Зизмо било изрисувано със сребристи дражета. На четирийсетия ден след погребението била отслужена още една литургия, след което всички се върнали на улица „Хърлбът“. Събрали се около *коливото*, което било поръсено с пудрата захар на задгробния живот, смесена с безсмъртните семена на нара. Щом изяли тортата, всички усетили как душата на Джими Зизмо напуснала земята, отлетяла на небето и нямало вече да ги тормози. В разгара на тържеството Сурмелина предизвикала скандал, като се върнала от стаята си, облечена в ярко оранжева рокля.

— Какво правиш? — прошепнала Дездемона. — Вдовицата носи черно до края на живота си.

— Четирийсет дни са достатъчни — казала Лина и продължила да яде.

Едва тогава можели да кръстят бебетата. Следващата събота, обзета от противоречиви чувства, Дездемона гледала как кръстниците на децата ги вдигат над кръщелния купол в „Успение Богородично“. Когато влязла в църквата, баба ми изпитала огромна гордост. Хората се тълпели наоколо, опитвали се да зърнат новороденото й бебе, което имало чудодейната способност да превръща дори най-старите жени отново в млади майки. По време на ритуала отец Стилянопулос отрязал кичур от косата на Милтън и го пуснал във водата. Той помазал с кръстния знак челото на бебето. Топнал го във водата. Но докато Милтън бил пречистван от първородния грях, Дездемона продължила да съзнава своята греховност. Тя безмълвно повторила своята клетва никога повече да не ражда деца.

— Лина... — започнала след няколко дни изчервена.

— Какво?

— Нищо.

— Не е нищо. Нещо е. Какво?

— Чудех се. Как ти... ако не искаш... — и после направо изтърсила: — Как се пазиш да не забременееш?

Лина се засмяла гърлено.

— Вече няма да ми се налага да се притеснявам за това.

— Но знаеш ли как? Има ли начин?

— Майка ми винаги казваше, че докато кърмиш, не можеш да забременееш. Не знам дали е вярно, но тя така казваше.

— Ами след това какво става?

— Просто е. Не спиш с мъжа си.

За момента било възможно. След раждането на бебето били престанали да се любят. Дездемона стояла будна половината нощ заради кърменето. Все била изтощена. Освен това при раждането перинеумът й се разкъсал и раната още сълзяла. Лефти деликатно се въздържал от любовни опити, но след като минал втория месец, започнал да се примъква към нейната половина от леглото. Дездемона го държала на разстояние колкото може по-дълго.

— Рано е още — казала. — Нали не искаме друго бебе.

— Защо не? Милтън има нужда от братче.

— Боли ме.

— Ще бъда внимателен. Ела насам.

— Не, моля те, не тази вечер.

— Какво? Да не се превръщаш в Сурмелина? Веднъж годишно ти стига, така ли?

— Тихо. Ще събудиш бебето.

— Пет пари не давам дали ще събудя бебето.

— Не викай. Добре. Ето. Готова съм.

Но след пет минути:

— Какво става?

— Нищо.

— Не ми казвай, че е нищо. Все едно съм със статуя.

— О, Лефти!

И тя избухнала в сълзи.

Лефти я утешил и помолил за прошка, но щом се обърнал на другата страна, за да заспи, усетил, че го обгръща самотата на бащинството. С раждането на сина си Елефтериос Стефанидис видял своето бъдеще на непрекъснато смаляване в очите на жена си и, заравяйки лице във възглавницата, разбрал жалбите на бащите по цял свят, които живеели като наематели в собствените си домове. Изпитвал луда ревност към сина си — Дездемона като че ли чувала единствено неговия плач, само той бил даряван с безкрайни грижи и милувки. Синът изтикал собствения си баща от сърцето на Дездемона чрез уж божествена хитрост — като бог, който се превръща в малко прасенце, за да суче от гърдата на една жена. През следващите няколко седмици и месеци Лефти наблюдавал от своята сибирски ледена половина на леглото как разцъфва тази любовна история между майка и бебе. Видял как жена му притиска лицето си към лицето на малкия, за да му гука; удивлявал се как тя не изпитва никакво отвращение към телесните функции на пеленачето, дивял се на нежността ѝ, когато почиствала и пудрела бебешкото дупе, като го разтривала с кръгови движения и дори веднъж за изумление на Лефти разтворила малките полукълба, за да намаже с течен парафин розовата пъпка между тях.

От този момент нататък отношенията между баба ми и дядо ми започнали да се променят. Бракът на Милтън и Дездемона бил необичайно интимен и егалитарен за времето си. Но щом започнал да

се чувства изолиран, Лефти си отмъстил с помощта на традицията. Той престанал да нарича жена си кукла, и започнал да ѝ вика *кирия*, което значело „госпожа“. Възстановил разделението на полове в къщата, запазвайки *сала* за приятелите си мъже и ограничавайки Дездемона в кухнята. Започнал да дава заповеди. „*Кирия*, вечерята ми“. Или: „*Кирия*, донеси питиетата!“. В това отношение той се държал като своите съвременници и никой с изключение на Сурмелина не забелязал нищо необичайно. Но дори и тя не можела да се отърси изцяло от оковите на селото и когато Лефти канел у дома приятелите, за да пушат пури и да пеят бунтовни песни, тя се оттегляла в спалнята.

Затворен в уединението на бащинството, Лефти Стефанидис се съсредоточил върху намирането на по-безопасен начин да си изкарва прехраната. Той писал до издателство „Атлантис“ в Ню Йорк, предлагайки услугите си като преводач, но в отговор пристигнало писмо, в което му благодарели за интереса, и един каталог. Той дал каталога на Дездемона, която си поръчала нов съновник. Облечен със синия си протестантски костюм, Лефти посетил лично местните университети и колежи, за да потърси работа като преподавател по гръцки. Но местата били малко и до едно заети. Дядо ми нямал нужната диплома по класически езици; той дори не бил завършил университет. Макар че се научил да говори свободно малко ексцентричен английски, писменият му бил в най-добрия случай посредствен. С жена и дете, които чакали на него, било немислимо да се върне и да учи. Въпреки тези препятствия, или може би именно заради тях, по време на четирийсетдневния траурен период Лефти си стъкмил кабинет в дневната и се върнал към научните си занимания. Упорито, като чисто бягство от действителността, той прекарвал часове наред да превежда Омир и Мимнерм^[1] на английски. Използвал красиви, възсъпки бележници от Милано и пишел с писалка, пълна със смарагдовозелено мастило. Вечер наминавали други млади емигранти, които носели нелегално уиски и всички седели, пиели и играели табла. Понякога Дездемона надушвала познатата мускусно-сладка миризма, която се процеждала под вратата.

Денем, щом се почувствал като затворен в клетка, Лефти нахлупвал ниско новата си шапка и излизал от къщи, за да помисли. Отивал пеша до „Уотъруъркс Парк“, удивен, че американците са построили такъв дворец, за да сложат в него водопроводни филтри и

клапи. Слизал до реката и стоял между лодките, изтеглени на сух док. Немски овчарки, завързани с верига в побелели от скреж дворове, ръмжали насреща му. Той надничал във витрините на затворените през зимата магазини за стръв. При една от тези разходки минал покрай разрушен жилищен блок. Фасадата била съборена, разкривайки стаите вътре като къща за кукли. Лефти видял кухните, облицовани с ярки плочки, и баните, които висели във въздуха — отворени само от едната страна помещения, чиито наситени цветове му напомняли за гробниците на султаните. И тогава му хрумнала една идея.

На следващата сутрин слязъл в сутерена на „Хърлбът“ и се заловил за работа. Свалил от тръбите на отоплението суджуците на Дездемона. Обрал паяжините и постлал килим на мръсния под. Взел кожата от зебра на Джими Зизмо и я закачил на стената. Сковал пред мивката малък бар от изхвърлена дървесина и го облепил със събрани от сметицето фаянсови плочки: синьо-бели в арабски стил, шахматни, неаполитански, с червени хералдични дракони, и местните от Пеуабик, с цвят на глина. Вместо маси сложил обърнати макари от кабели и ги застлал с покривки. Опънал отгоре чаршафи, за да скрие тръбите. Благодарение на старите си връзки в бизнеса с контрабанда на алкохол взел под наем ротативка и поръчал ежеседмична доставка на бира и уиски. И така в една студена петъчна вечер през февруари 1925 година той отворил заведението.

„Зебра“ била квартална кръчма с нередовно работно време. Когато искал да отвори, Лефти слагал икона на Свети Георги на прозореца в дневната, който гледал към улицата. Редовните клиенти влизали отзад, като почуквали на вратата на сутерена по уговорения начин — едно дълго и две къси почуквания, и после още две дълги. След това вече не били в Америка на труда в заводите и тираничния надзорник, слизали в Аркадия, в една пещера на забравата. Дядо ми сложил в ъгъла грамофон, а на бара — *кулурия*, преплетени гевреци със сусам. Посрещал хората с веселието, което те очаквали от един чужденец, и флиртувал с жените.

Зад бара греел цветен стъклопис от бутилки: синьото на английския джин, тъмночервеното на бордото и мадейрата, златистокафеникавото на скоча и бърбъна. Лампата, която висяла от тавана, се въртяла на веригата си, нашарвайки кожата от зебра със светлина, от което посетителите се чувствали още по-замаяни. От

време на време някой ставал от стола си, започвал да танцува и да щрака с пръсти в ритъма на странната музика, а приятелите му се смеели.

Там, в тази подземна кръчма, дядо ми се превърнал в бармана, който щеше да бъде до края на живота си. Насочил интелектуалните си способности към науката за коктейлите. Научил се как да обслужва клиентите през вечерния час пик в стила на човека-оркестър, наливал уиски с дясната си ръка, докато с лявата пълнел халби с бира, побутвайки подложките за чаши с лакът и помпайки от бурето с крак. Той работел по четиринайсет-шестнайсет часа на ден в тази разкошно декорирана дупка в земята и нито за миг не оставал на едно място. Ако не сипвал питиета, пълнел таблите с *кулурия*. Ако не търкалял ново буре с бира, слагал твърдо сварени яйца в метален панер. Тялото му било непрекъснато заето, за да не може умът му да мисли за все по-голямата студенина в живота му или за това как престъплението им ги преследва. Преди Лефти си мечтаел да открие казино и „Зебра“ била най-близкото подобие на казино, което успял да постигне. Не играели комар, нямало палми в саксии, но звучала ребетика и често се пушел хашиш. Едва през 1958-ма, когато напуснал завинаги мястото си зад бара на една друга „Зебра“, дядо ми вече имал свободното време, необходимо, за да си спомни за младежката си мечта за рулетката. А после, опитвайки се да компенсира изгубените години, щял да се разори и накрая неговият глас в моя живот да замлъкне завинаги.

Дездемона и Сурмелина останали горе, да гледат децата. Практически погледнато, това означавало, че сутрин Дездемона ги събуждала, хранела, измивала и сменяла пелените, а след това ги носела при Сурмелина, която вече посрещала първите гости и още миришела на резенчетата краставица, които си слагала на клепачите нощем. Като видела Теодора, Сурмелина разтваряла ръце и загуквала: „*Крисо фили!*“ — грабвала златното си момиче от ръцете на Дездемона и покривала лицето му с целувки. През останалото време до обяд, докато пиела кафе, Лина се забавлявала, като слагала туш на миглите на малката Теодора. Като ѝ замиришело, тя връщала бебето на Дездемона с думите:

— Май нещо направи.

Сурмелина вярвала, че душата не влиза в тялото, преди да проговори. Тя оставяла на Дездемона да се тревожи за подсечени

дупета и коклюш, за болки в ушите и кръв от нослетата. Но когато в неделя ѝ идвали гости за обяд, Сурмелина ги посрещала с натруфеното бебе на рамото ѝ, като брошка. Не я бивало да гледа бебета, но била страхотна с юношите. Винаги можело да се поговори с нея за първите любовни трепети и разбитите сърца, за официалните рокли и изпробването на изтънчени състояния като аномията. И така, в ранните си години Милтън и Теодора растели заедно по традиционния за семейство Стефанидис начин. Така както някога *келими* разделял брат и сестра, сега вълнено одеяло делеяло вторите братовчеди. И както някога двойна сянка подскачала по хълма, сега подобно сдвоена сянка пробягвала по задната веранда на къщата на „Хърлбът“.

Те растели. На годинка ги къпели в една и съща вода в банята. На две рисували с общи постели. На три Милтън седял в самолетче-играчка, а Теодора въртяла перката. Но източната част на Детройт не била малко планинско селце. Имало много други деца, с които да си играеш. И така, когато станал на четири, Милтън се отказал от другаруването с братовчедка си, понеже предпочитал да играе със съседските момчета. Теодора не се обидила. Тя вече си имала друга братовчедка, с която да играе.

Дездемона правела всичко възможно, за да изпълни обещанието си да не ражда повече деца. Кърмила Милтън докато станал на три години. Продължила да отблъсква опитите на Лефти. Но било невъзможно да го прави всяка нощ. Имало случаи, когато вината, че се оженила за Лефти, влизала в конфликт с вината, че не го удовлетворява. Имало случаи, когато нуждата на Лефти изглеждала толкова крайна и я изпълвала с такава жалост, че не можела да устои и му се отдавала. А имало и случаи, когато самата тя се нуждаела от физическа нежност и отпускане. Ставало не повече от няколко пъти годишно, макар и по-често през лятото. Понякога Дездемона пийвала повечко вино на нечий имен ден и тогава също се случвало. А една гореща нощ през юли 1927 година се оказала много важна — резултатът бил дъщеря: Зоуи Хелън Стефанидис, леля ми Зо.

От мига, в който разбрала, че е бременна, отново започнали да я измъчват страхове, че бебето ще има ужасен дефект по рождение. По каноните на православната църква не се разрешавало дори децата на тясно свързани кръстници да се женят, тъй като това се разглеждало като духовно кръвосмешение. Но какво било то в сравнение с тяхното?

Това било много по-лошо! И така, Дездемона се терзала и не можела да спи нощем, докато новото бебе растяло в нея. Фактът, че била обещала на Панагия^[2], Пресветата Дева, да няма никакви други деца, само засилвал увереността на Дездемона, че сега вече ръката на възмездието ще се стовари върху нея. Но и този път безпокойствата ѝ били напразни. През следващата пролет, на 27 април 1928 г., се родила Зоуи Стефанидис — едро, здраво момиченце, наследило леко ъгловатата глава на баба си, което плачело гръмогласно и всичко му било наред.

Милтън слабо се интересувал от сестра си. Предпочитал своите приятели и стрелбата с прашка. Реакцията на Теодора била тъкмо обратната. Тя била очарована от Зоуи. Навсякъде носела бебето със себе си като нова кукла. Тяхното приятелство, което щяло да мине през много перипетии, започнало още от първия ден, когато Теодора се преструвала, че е майка на Зоуи.

Появата на още едно бебе създала усещането, че къщата на „Хърлбът“ е пренаселена. Сурмелина решила да се изнесе. Намерила си работа в един цветарски магазин и оставила на Лефти и Дездемона да изплащат ипотеката за къщата. През есента на същата година Сурмелина и Теодора се преместили да живеят недалеч, в пансиона на О’Тул, точно зад къщата на „Хърлбът“ на булевард „Кадиллак“. Гърбовете на двете къщи били един срещу друг и Лина и Теодора продължили да са толкова наблизко, че се виждали почти всеки ден.

На 24 октомври 1929 г., вторник, на „Уолстрийт“ в Ню Йорк мъже с елегантни костюми, шити по поръчка, започнали да скачат от прозорците на прочутите градски небостъргачи. Отчаянието им, подобно на това на лемингите, на пръв поглед било твърде далеч от улица „Хърлбът“, но лека-полека тъмният облак преминал над цялата страна, носейки се в посока, обратна на времето, докато стигнал Средния Запад. Лефти усетил Депресията по нарастващия брой празни столове. След като почти шест години заведението работело с пълен капацитет, дошъл застой, вечери, когато само две трети или само половината от местата били заети. Нищо не можело да отклони алкохолиците стоици от тяхното призвание. Въпреки международната конспирация на банкерите (демаскирана от отец Кофлин по радиото)

тези предани хора се явявали на служба винаги когато Свети Георги се явявал на прозореца. Но посетителите, които идвали само за компания, както и семейните мъже, престанали да се отбиват. До март 1930 г. само половината от редовните клиенти почуквали с тайния дактило-спондеически знак на вратата на сутерена. Бизнесът се позакрепил през лятото.

— Не се тревожи — казал Лефти на Дездемона. — Президентът Хърбърт Хувър се грижи за нещата. Най-лошото мина.

Преживели криво-ляво следващата година и половина, но към 1932-ра само няколко души идвали всеки ден. Лефти обслужвал на кредит, намалявал цената на алкохола, но нямало полза. Скоро вече не можел да плаща за доставките. Един ден дошли двама мъже и отнесли ротативката.

— Беше ужасно! Ужасно! — разплакваше се Дездемона цели петдесет години след това, когато описваше онези времена. През цялото ми детство дори и най-беглото споменаване на Депресията караше моята яя да изиграе цялата пантомима от ридания и удряне в гърдите. (Дори и в един случай, когато всъщност ставаше дума за „маниакална депресия“.) Тя се отпускате на стола, стискаше лице между дланите си като фигурата от „Писъкът“ на Мунк и започваше:

— *Мана!* Депресията! Толкова беше ужасно, че няма да повярвате! Никой нямаше работа. Аз помня походите заради глада, всичките хора, дето маршируват по улицата, един милион, един след друг, един след друг — отиваха да кажат на господин Хенри Форд да отвори завода. После в уличката една нощ се вдигна ужасен шум. Хората убиваха плъхове, с тояги, за да ги ядат. Божичко! А Лефти нямаше тогава работа в завода. Имаше само кръчмата, където хората идваха да пият. Нищо не ядяха, пък как пиеха? И затова скоро вашите *папу* и яя останаха без пари, а после — тя притискаше ръка към сърцето си, — после трябваше да отида да работя за ония *маврос*. За черните! Божичко!

Ето как се случило. Една нощ дядо ми понечил да си легне в леглото при баба ми и открил, че тя не е сама. Милтън, вече на осем години, се бил сгушил от едната ѝ страна. От другата страна лежала Зоуи, едва четиригодишна. Лефти, който бил капнал от работа, погледал известно време тази менажерия. Харесвало му да гледа спящите си деца. Въпреки проблемите в брака, никога не би могъл да

вини за тях сина си или дъщеря си. Но пък и рядко ги виждал. За да печели достатъчно, трябвало да държи кръчмата отворена по шестнайсет, а понякога и осемнайсет часа. Работел седем дни в седмицата. За да издържа семейството си, се налагало да бъде изгнаник в собствения си дом. Сутрин, когато се мотаел из къщи, децата се държали с него като с любим роднина, може би чичо, но не и баща.

А съществувал и проблемът с жените в бара. Сервирайки денонощно напитки в полумрачната пещера, той имал възможност да среща жени, които пиели в компанията на свои приятелки или дори сами. През 1932 година дядо ми бил на трийсет. Вече не бил толкова кльощав, бил възмъжал; очарователен, дружелюбен, винаги добре облечен — и все още в разцвета на силите си. Горе в къщата жена му все още била твърде уплашена, за да прави секс, но долу в „Зебра“ жените отправяли към Лефти дръзки, страстни погледи. Сега, докато съзерцавал трите фигури, спящи в леглото, всички тези неща били едновременно в главата му: любовта към децата, любовта към жена му, неудовлетвореност от брака и хлапашко, ергенско вълнение, когато бил около жените в бара. Той свел лицето си по-близо до Зоуи. Косата ѝ още била мокра от банята и ухаела. Изпитал бащинска радост, но в същото време си оставал настрани. Лефти знаел, че всички тези неща в главата му не можели да съжителстват. И затова, след като се полюбувал на красотата на лицата на децата си, той ги вдигнал от леглото и ги занесъл обратно в тяхната стая. Върнал се и легнал до спящата си жена. Започнал да я гали нежно, плъзгайки ръка нагоре под нощницата ѝ. И внезапно очите на Дездемона се отворили.

— Какво правиш?

— Какво правя според теб?

— Аз спя.

— Аз те будя.

— Засрами се.

Баба ми го отблъснала и Лефти отстъпил. Гневен се претърколил по-далеч от нея. Настанало дълго мълчание, а накрая той казал:

— Нищо не получавам от теб. Претрепвам се от работа и нищо не получавам.

— Да не мислиш, че аз не работя? Имам две деца, за които да се грижа.

— Ако беше нормална жена, може би щеше да си струва да имаме и повече.

— Ако ти беше нормален мъж, щеше да ми помагаш с децата.

— Как мога да ти помагам? Ти изобщо не разбираш как се изкарват пари в тая страна. Да не мислиш, че се забавлявам там долу?

— Пускаш музика, пиеш. Чувам музиката от кухнята.

— Това ми е работата. Хората затова идват. А ако не идват, няма да можем да си плащаме сметките. Всичко на мен разчита. Точно това не го разбираш. Аз работя денем и нощем, а после, като си легна, не мога дори да спя. Няма място за мен!

— Милтън имаше кошмар.

— Аз имам кошмари всеки ден.

Той светнал лампата и Дездемона се загледала в лицето на мъжа си, изкривено от злоба, която никога дотогава не била виждала. Вече не било лицето на Лефти, лицето на брат ѝ или на съпруга ѝ. Било лицето на нов непознат човек, с когото живеела. И това ужасяващо ново лице ѝ дало ултиматум:

— Утре сутрин — изсъскал Лефти през зъби — ще си намериш някаква работа.

На следващия ден, когато Лина наминала за обяд, Дездемона я помолила да ѝ прочете вестника.

— Как мога да работя? Аз дори не знам английски.

— Е, поназнайваш го.

— Трябваше да отидем в Гърция. Там никой мъж не кара жена си да ходи да работи.

— Не се тревожи — каза Лина, като вдигнала вестника. — Не се предлагат много места.

През 1932 обявите в „Детройт таймс“, насочени към население от четири милиона, заемали само една колона и малко отгоре. Сурмелина присвила очи в търсене на нещо подходящо.

— Сервитьорка — прочела Лина.

— Не.

— Защо не?

— Мъжете ще флиртуват с мен.

— Не ти ли харесва да флиртуваш?

— Чети по-нататък — каза Дездемона.
— Щамповане на десени и боядисване — прочела Лина.
— Какво е това? — намръщила се баба ми.
— Не знам.
— Нещо като боядисване на платове ли?
— Може би.
— Продължавай — каза Дездемона.
— Свиване на пури — продължила Лина.
— Не понасям дима.
— Домашна прислужничка.
— Лина, моля те. Не мога да съм ничия прислужничка.
— Майстор-копринар.
— Какво?
— Майстор-копринар. Само това пише. Даден е и адрес.
— Майстор-копринар ли? Че аз съм точно това. Знаем всичко.
— В такъв случай поздравления, получаваш работата. Ако не я дадат на друг, докато стигнеш дотам.

Час по-късно, спретната като за търсене на работа, баба ми излязла от къщи с неохота. Сурмелина я убеждавала да облече една нейна рокля с дълбоко деколте.

— Сложи това и никой няма да обърне внимание на английския ти — каза тя.

Но Дездемона се отправила към трамвайната спирка, облечена с една от обикновените си рокли — сива на кафяви точки. Обувките, шапката и дамската ѝ чантичка били в подобен кафяв цвят.

Въпреки че го предпочитала пред автомобилите, трамваят също не се нравел на Дездемона. Трудно ѝ било да различава отделните линии. Своенравните, захранвани с призрачна енергия мотриси винаги правели неочаквани завой, отнасяйки я в непознати части на града. Още щом първият трамвай спрял, тя извикала на кондуктора:

— Към центъра?

Той кимнал. Качила се, свалила една сгъваема седалка и извадила от чантичката си адреса, написан от Лина. Когато кондукторът минал край нея, тя му го показала.

— Улица „Хейстингс“? Там ли искате да отидете?

— Да. Улица „Хейстингс“.

— Продължете с този трамвай до Грашиът. След това вземете линията до центъра и слезте на „Хейстингс“.

При споменаването на Грашиът Дездемона изпитала облекчение. С Лефти били вземали линията от Грашиът до Грийктаун. Сега всичко ѝ се изяснило. *Не правели коприна в Детройт, а?* — попитала ликуващо тя отсъстващия си съпруг. — *Толкова си знаел и ти.* Трамваят се засилил. Навън се виждали магазините на „Мак авеню“ и много от тях били затворени, с изтрити от витрините надписи. Дездемона притиснала лицето си към прозореца, но сега, понеже била сама, имала повече да каже на Лефти. *Ако ония полицаи на Елис Айланд не бяха ми взели копринените буби, можех да направя бубарник в задния двор. Тогава нямаше да трябва да си търся работа. Можехме да спечелим много пари. Казах ти.* В онези дни дрехите на пътниците, макар и все още шик, били износени: шапките не били опъвани на калъп с месеци, подгъвите и ръкавелите били протрити, вратовръзките и реверите — на лекета. Един мъж на тротоара държал вдигната табела с написано на ръка: РАБОТА ИСКАМ, А НЕ ПОДАЯНИЯ. КОЙ ЩЕ МИ ПОМОГНЕ ДА СИ НАМЕРЯ РАБОТА? 7 ГОДИНИ В ДЕТРОЙТ. НЯМАМ ПАРИ. ОТЛИЧНИ ПРЕПОРЪКИ. *Вижте го горкичкия. Мана. Прилича на изгнаник. Този град все едно е Смирна. Каква е разликата?* Трамваят напредвал бавно, отдалечавал се от местата, които тя познавала, зарзаватчията, кинотеатъра, пожарните кранове и кварталните сергии за вестници. Нейните селски очи, които за миг различавали дървета от храсти, все едно били слепи за табелите по пътя, за лишените от смисъл латински букви, които се оплитали една в друга, за дрипавите афиши, показващи американски лица, чиято кожа се лющела, лица без очи или без уста, или без всичко, освен нос. Когато разпознала диагоналната ивица на Грашиът, тя се изправила и извикала със звънлив глас:

— Мамката му!

Нямала никаква представа какво означава тази английска фраза. Била чувала Сурмелина да я използва винаги щом пропуснела спирката си. Както обикновено, свършила работа. Шофьорът спрял трамвая и пътниците бързо се отдръпнали, за да ѝ направят път. Видимо се изненадали, когато тя се усмихнала и им благодарила.

Щом се качила в трамвая от Грашиът, тя казала на кондуктора:

— Ако обичате, искам да стигна до улица „Хейстингс“.

— „Хейстингс“? Сигурна ли сте?

Тя му показала адреса и го повтори по-високо:

— Улица „Хейстингс“.

— Добре. Ще ви кажа.

Трамваят потеглил към Грийктаун. Дездемона огледала отражението си в прозореца и си нагласила шапката. Покрай бременностите била понапълняла, закръглила се в талията, но кожата и косата ѝ все още били красиви, била привлекателна жена. След като се огледала добре, тя отново насочила вниманието си към пейзажа навън. Какво друго може да е видяла баба ми по детройтските улици през 1932-ра? Сигурно е видяла мъже с шапки с широка периферия да продават ябълки по кръстовищата. Сигурно е видяла работници, навиващи пури, излезли пред фабриките без прозорци, за да подишат чист въздух, с лица, трайно обагрени в кафяво от тютюневия прах.

Сигурно е видяла работници, раздаващи брошури в защита на профсъюзите, докато детективи на „Пинкертон“ ги следели. Може да е видяла в страничните улички побойници, на които било платено да се разправят с онези, които раздавали листовки. Сигурно е видяла полицаи — пеш и на кон, — шейсет процента от които били тайно членове на белия Протестантски орден на черния легион и имали свои методи за разправа с чернокожите, комунистите и католиците. „Хайде стига, Кал — чувам гласа на майка ми, — нищо хубаво ли не можеш да кажеш?“ Добре, добре. През 1932-ра Детройт бил известен като „град на дърветата“. Тук имало повече дървета на квадратна миля, отколкото във всеки друг град в страната. За да пазаруват, хората разполагали с „Кърн“ и „Хъдзън“. На „Удуърт авеню“ магнатите автопроизводители били издигнали красивия детройтски Институт на изкуствата, където в същия този миг, докато Дездемона пътувала, за да кандидатства за работа, един мексикански художник на име Диего Ривера работел над своята поръчка: стенопис, изобразяващ новата митология на автомобилната индустрия. Той седял в сгъваем стол, поставен върху скелето, и скицирал великата творба: четири андрогинни раси на човечеството на горните панели, които гледали надолу към река Руж, към поточната линия, където работници се трудели, с мъка синхронизирайки телата си. Различни по-малки панели показвали „зародишната клетка“ на ембрион, увит в луковица от растение, чудото и ужаса на медицината, местни плодове и зърнени храни, характерни

за Мичиган; а в далечния ъгъл — самият Хенри Форд със сиво лице, строг, над някакви книги.

Трамваят отминал „Макдугъл“, „Дж. Кампоу“ и „Чейни“, а после, като се разтресъл леко, пресякъл улица „Хейстингс“. В този миг всички пътници, до един бели, направили жест, имащ силата на талисман. Мъжете потупали портфейлите си, жените попипали закопчалките на чантите си. Ватманът дръпнал ръчката, която затваряла задната врата. Забелязвайки всичко това, Дездемона погледнала навън и видяла, че трамваят е навлязъл в гетото Блак Ботъм.

Нямало барикада или ограда. Трамваят не спрял, пресичайки невидимата граница, но в същото време по протежението на улицата светът бил различен. Светлината като че ли се променила, посивявайки, сякаш филтрирана от въжетата с пране. Мракът от предните веранди и апартаментите без електричество се процеждал на улицата, а буреносният облак на бедността, увиснал над квартала, насочвал вниманието надолу, към яркостта на запуснати, лишени от сянка предмети: червени тухли, които се ронели от една площадка, купчини боклуци и бедрени кости, използвани гуми, счупени книжни въртележки от миналогодишния панаир, изгубена стара обувка. Тишината на запустението траела само миг, а след това Блак Ботъм изригнал от всичките си улички и прагове. *Гледай всичките тези деца! Толкова много!* Внезапно децата се затичали покрай трамвая, махали и викали. Играели си на храбреци, скачали пред трамвая. Други се катерели отзад. Дездемона се хванала за гърлото. *Защо имат толкова много деца? Какво им има на тези хора? Жените мавро трябва да кърмят бебетата си по-дълго. Някой трябва да им каже.* Сега тя видяла и мъже в уличките, които се миели на външни чешми. Полуголи жени показвали бедрата си на балкони на втория етаж. Дездемона гледала онемяла и с ужас всички лица, които изпълвали прозорците, всички тела, които изпълвали улиците, почти половин милион души, натъпкани в дванайсет улици, които се пресичали. Още от Първата световна война насам, когато Е. И. Вайс, управител на „Пакард Мотър Къмпани“ докарал в града, по собствените му думи, първия „товар негри“, върхушката възнамерявала да ги държи именно тук, в Блак Ботъм. Сега тук гъмжало от хора с всевъзможни професии — леяри и адвокати, прислужници и дърводелци, лекари и гангстери,

но по-голямата част от хората, нека не забравяме, че било 1932 г., били безработни. И все повече и повече пристигали всяка година, всеки месец, търсейки работа на север. Изпълвали всеки диван във всяка къща. Сковавали си бараки по дворовете. Спели върху покривите. (Разбира се, това положение на нещата не можело да продължи дълго. С течение на годините, въпреки всички опити на белите да го ограничат, Блук Ботъм щял да завзема бавно улица след улица, квартал след квартал, докато така нареченото гето не се превърне в самия град по време на управлението на кмета Колман Йънг през 1970 година в свободния от данъци, напускан от белите Детройт, известен като столицата на убийствата, за да могат черните хора най-накрая да живеят където поискат...)

Но сега, отново през 1932-ра, се случвало нещо странно. Трамваят намалил скоростта си. По средата на Блук Ботъм спрял и — нещо нечувано! — отворил вратите си. Пътниците се размърдали неспокойно. Кондукторът потупал Дездемона по рамото.

— Госпожо, тук е „Хейстингс“.

— Улица „Хейстингс“ ли? — не можела да повярва тя. Показала му отново адреса. Той посочил вратата.

— Тук ли е фабриката за коприна? — попитала тя кондуктора.

— Не мога да ви кажа точно. Не е моят квартал.

И така, баба ми слязла на улица „Хейстингс“. Трамваят потеглил и белите лица се обърнали назад към нея — жена, изхвърлена зад борда. Тя тръгнала. Стиснала чантичката си, закрачила бързо по „Хейстингс“, все едно знаела къде отива. Гледала право напред. На тротоара деца скачали на въже. От един прозорец на третия етаж някакъв мъж разкъсал лист хартия и извикал: „Ей, пощальонът, отсега нататък може да ми пращаш писмата в Париж“. Предните веранди били пълни с мебели от дневната, стари кушетки и кресла, с хора, които играели на дама, карали се, заканвали се и избухвали в смях. *Все се смеят, тези маврос. Смеят се, смеят се, все едно всичко е смешно. Какво е толкова смешно, кажете ми? И какво е това... боже господи!... Един мъж си върши работата на улицата! Няма да гледам.* Минала покрай двора на човек, който правел изкуство от боклуци: седемте чудеса на света, изработени от капачки на бутилки. Престарял пияница с колоритно сомбреро се движел на забавен каданс, засмукал устни в беззъбата си уста и протегнал длан за дребни

монети. Но какво могат да направят? Нали нямат никаква канализация. Нито тръби, нито нищо, ужас. Минала покрай една бръснарница, където мъже си изправяли косата, нахлупили шапки за баня като жени. От другата страна на улицата някакви младежи ѝ подвикнали:

— Ей, маце, с тия форми ще предизвикаш катастрофа!

— Сигурно си поничка, щото от теб кремът ми кипва.

Тя ускорила крачка, а зад нея избухнал смях. Навлиerala все понавътре в квартала, пресичала улици, чиито имена не знаела. Във въздуха се носела миризмата на непозната храна — риба от близката река, свински джолан, варена царевица, пържена наденица, зрял боб. Но и много къщи, в които не се готвело нищо, където никой не се смеел, дори не говорел, тъмни стаи, пълни с изморени лица и улични кучета. Именно от една такава веранда най-накрая я заговорил някой. Жена, слава богу.

— Изгубихте ли се?

Дездемона огледала мекото сиво лице.

— Търся фабрика. Копринена фабрика.

— Няма фабрики наоколо. А и да имаше, щяха вече да са ги затворили.

Дездемона ѝ подала адреса.

Жената посочила към една сграда отсреща на улицата.

— Ей там.

И какво видяла Дездемона, като се обърнала? Дали видяла кафява тухлена сграда, позната до неотдавна под името „Макферсън Хол“? Място, което се давало под наем за политически сбирки, сватби или демонстрации на някой и друг пътуващ ясновидец? Забелязала ли орнаменталните щрихи от двете страни на входа, римските урни, изсипващи плодове от гранит, мраморната мозайка? Или вместо това очите ѝ се заковали върху двамата чернокожи младежи, застанали на пост до входа? Дали забелязала безупречните им костюми, единият светлосин като покритите с вода части от земното кълбо, а другият с бледо лилавия цвят на френските бонбони за смучене? Несъмнено забелязала войнишката им стойка, ослепително лъснатите обувки, ярките вратовръзки. Не може да не е усетила контраста между увереността, която излъчвали тези младежи и атмосферата в бедняшкия квартал, но каквото и да е изпитала в онзи миг, реакцията ѝ

е стигнала до мен като потрес при осъзнаването на едно-единствено нещо.

Фесове. Те носели фесове. Меки, тъмночервени, равни отгоре като фесовите на предишните мъчители на баба ми и дядо ми. Били наречени на един град в Мароко, откъдето идвала алената боя, същата боя, която (на главите на войниците) прогонила баба ми и дядо ми от Турция, обагряйки земята в тъмночервено. И ето че ги имало и тук, в Детройт, на главите на двама красиви млади негри. (Фесовите ще се появят още веднъж в разказа ми, в деня на едно погребение, но съпадението, от онези, които само истинският живот може да поднесе, е твърде добро, за да го издавам отсега.)

Дездемона пресякла улицата колебливо. Казала на мъжете, че е дошла заради обявата. Единият кимнал и рекъл:

— Трябва да заобиколите отзад.

Любезно тръгнал с нея по една пътечка и я въвел в пометен заден двор. В този миг сякаш по невидим сигнал задният вход се отворил широко и Дездемона изживяла втори шок. Появили се две жени с чадори. В очите на баба ми те изглеждали като набожни мюсюлманки от Бурса, с изключение на цвета на дрехите. Не били черни, а бели. Чадорите тръгвали под брадичката и стигали чак до глезените им. Бели шалове покривали главите им. Не носели фереджета, но като пристъпили към нея, Дездемона видяла на краката им кафяви обувки с токче.

Фесове, чадори, а после и това: джамия. Отвътре бившата „Макферсън Хол“ била преустроена в мавритански стил. Жените, които придружавали Дездемона, я повели по под, застлан с плочки в геометрични форми. Минавали покрай тежки пищни завеси, които не пропускали никаква светлина. Не се чувало нищо, освен шумоленето на дрехите на жените и някъде в далечината — глас, който сякаш шептял или се молел. Най-накрая я въвели в един кабинет, където някаква жена закачвала картина.

— Аз съм сестра Уанда — казала жената, без да се обърне. — Върховен капитан на Храм Номер Едно.

Тя носела съвсем друг вид чадор, с ширити и еполети. На картината, която закачвала, се виждала летяща чиния, кръжаща над нюйоркските небостъргачи. От нея излизали лъчи.

— Значи си дошла за работата?

— Да. Аз съм майстор-копринар. Имам голям опит. В производство на коприната, правене на бубарник, тъкане на...

Сестра Уанда се обърнала. Огледала изпитателно лицето на Дездемона.

— Има проблем. Ти каква си?

— Гъркиня.

— Гъркиня, значи. Един вид бяла, нали? Родена си в Гърция?

— Не, Турция. Идваме от Турция. Мъжът ми и аз.

— Турция ли? Ама защо не каза! Турция е мюсюлманска страна. Ти си мюсюлманка?

— Не, гъркиня съм. Гръцка църква.

— Но си родена в Турция.

— *Не.*

— Какво?

— Да.

— Значи си родом от Турция?

— Да.

— Е, малко сте се поомесили. Не сте всичките.

Дездемона се поколебала.

— Виж, опитвам се да видя как да го измислим — продължила сестра Уанда. — Отец Фард, който пристигна тук от светия град Мека, все ни повтаря колко е важно да се уповаваме само на себе си. Не можем вече да разчитаме на никой бял човек. Трябва сами да се оправяме, нали разбираш? — тя заговорила по-тихо. — Проблемът е там, че никой свестен човек не се появи за обявата. Идват едни, *казват*, че разбират от коприна, но нищо не разбират. Само се надяват да ги вземем на работа и после да ги уволним. След като им платим една дневна надница. — Тя присвила очи. — И ти ли си от тях?

— Не. Аз искам само да ме вземете. Без да ме уволнявате.

— Но каква си? Гъркиня, туркиня? Каква?

Дездемона пак се поколебала. Тя помислила за децата си. Представила си как се прибира у дома без храна. И после преглътнала с мъка.

— Всички сме смесени. Турци, гърци, все същото, същото.

— Тъкмо това исках да чуя — усмихнала се широко сестра Уанда. — Отец Фард и той е смесен. Дай да ти покажа какво ни трябва.

Тя повела Дездемона по дълъг, облицован с ламперия коридор, през кабинета на телефонен оператор и после в още един тъмен коридор. В далечния край тежки завеси преграждали главното преддверие. На пост стояли двама млади мъже.

— Дойдеш ли да работиш при нас, трябва знаеш няколко неща. Никога, ама никога не минаваш зад онези завеси. Там е главният храм, където отец Фард чете проповеди. Ще стоиш тук, в помещенията за жените. Освен това най-добре си сложи нещо на главата. Тази шапка не ти покрива ушите, което е изкушение.

Дездемона инстинктивно си пипнала ушите, като погледнала пак към пазачите. Техните лица си оставали невъзмутими. Тя се обърнала и тръгнала след върховния капитан.

— Дай да ти покажа нашето предприятие — каза сестра Уанда. — Имаме всичко. Трябва ни само майстор-копринар.

Тя тръгнала по едни стълби и Дездемона я последвала.

(Имат да се качват доста, цели три етажа, а коленете на сестра Уанда са болни, затова ще им отнеме известно време, докато стигнат до най-горе. Нека да ги оставим да се качват, докато аз ви обясня в какво се забъркала баба ми.)

„По някое време през пролетта на 1930 г. в чернокожото гето на Детройт се появил приветлив, но малко мистериозен арабин, както се смята — цитирам от книгата на Ч. Ерик Линкълн «Чернокожите мюсюлмани на Америка», — макар че неговата расова и национална принадлежност остава неподкрепена с доказателства. Той бива радушно посрещнат в домовете на жадните за култура афроамериканци, купувачи с радост коприната и артефактите, предлагани от него, за които той твърди, че са носени от чернокожите хора в тяхната родина от другата страна на океана... Неговите клиенти изпитват такова силно желание да научат повече за своето минало и за страната, от която са дошли, че не след дълго амбулантният търговец започва да провежда сбирки в различни къщи на общността.

Отначало «пророкът», както става известен, ограничава проповедите си до разказ за своите преживявания из чуждите земи, съвети да се избягват определени храни и как слушателите му да подобрят здравето си. Той е мил, дружелюбен, скромен и търпелив.“

„След като събужда интереса на своя домакин — вече минаваме към «Първият човек» от Клод Андрио Клег III, — (амбулантният

търговец) обикновено изнася рекламната си лекция за историята и бъдещето на афроамериканците. Този метод върши добра работа и в крайна сметка той го усъвършенства до такава степен, че в частни домове се провеждат сбирки, на които се събират любопитни чернокожи хора. По-късно за неговите беседи биват наемани обществени зали и в тежко поражение от бедността Детройт започва да се оформя организационна структура на неговата «Ислямска нация».

Този амбулантен търговец имал много имена. Понякога се наричал господин Фарад Мохамад или господин Ф. Мохамад Али. Друг път се назовавал Фред Дод, професор Форд, Уолас Форд, У. Д. Форд, Уоли Фарад, Уордъл Фард или У. Д. Фард. Версиите за произхода му били също толкова многобройни. Някои твърдели, че е чернокож жител на Ямайка, чийто баща бил мюсюлманин от Сирия. Според друг слух бил арабин от Палестина, разпалил расови вълнения в Индия, Южна Африка и Лондон, преди да дойде в Детройт. Разказвали също, че бил син на богати родители от племето курайш — племето на самия пророк Мохамед, а според досиетата на ФБР Фард бил роден или в Нова Зеландия, или в Портланд, Орегон, а родителите му били или от Хаваите, или от Великобритания, или от Полинезия.

Едно е ясно: през 1932 г. Фард вече бил основал Храм Номер Едно в Детройт. Именно по задното стълбище на този храм се изкачвала Дездемона.

— Продаваме дрехите от коприна направо в храма — обяснявала сестра Уанда, която вървяла пред нея. — Правим ги сами по модели на отец Фард. Като онези, които носели нашите предци в Африка. Преди поръчвахме плата и ние само шиехме дрехите. Но с тази депресия все по-трудно се намира коприна. И отец Фард получи прозрение. Дойде при мен една сутрин и каза: „Трябва усвоим копринарството от край до край.“ Така рече. Златни уста има, нали? Може да накара куче салам да зареже.

Докато се изкачвала, Дездемона започнала да проумява нещата. Елегантните костюми на мъжете отвън. Архитектурата и обзавеждането вътре. Сестра Уанда стигнала до площадката — „Тука са нашите ученици“ — и отворила широко вратата. Дездемона влязла вътре и ги видяла.

Двайсет и три момичета със светли чадори и шалове на главите шиели дрехи. Никоя от тях не вдигнала глава, когато върховният

капитан въвел непознатата. С наведени глави, с карфици, които се подавали от устите им, с обувки с връзки, покрити от края на дрехите им, те натискали невидимите педали и продължавали да работят.

— Това е нашият клас по Обучение и обща култура на мюсюлманските момичета. Виждаш ли колко са добри и порядъчни? Няма да си отворят устата, преди да ги попиташ. „Ислям означава подчинение“. Знаеш ли това? Но да се върнем към въпроса защо пуснах обявата. Коприна не ни стига. Май всички са фалирали.

Тя повела Дездемона към другия край на стаята, където имало отворена дървена кутия, пълна с пръст.

— И затова ето какво направихме, поръчахме тези копринени буби от една фирма. Нали знаеш, по пощата. Очакваме и още. Проблемът е, че май не им харесва тук, в Детройт. Аз ги разбирам. Продължават да измират. А като умрат — ууу, каква смрад! Божичко Ису... — и тя млъкнала. — Нали така се казва. Израснала съм като християнка. Чуй, как ти беше името?

— Дездемона.

— Слушай, Дез, преди да стана върховен капитан, правех прически и маникюр. Не съм селско момиче, нали разбираш. Тези ръце не са работили земя. Помогни ми. Какво обичат тия копринени буби? Как да ги накараме, такова... да правят коприна?

— Няма да е лесно.

— Нищо.

— Нужни са пари.

— Имаме колкото искаш.

Дездемона взела една сгърчена гъсеница, полужива. Загукала ѝ на гръцки.

— Чуйте сега, сестри — казала сестра Уанда и като едно момичетата престанали да шият, скръстили ръце в скута си и я погледнали съсредоточено. — Новата дама ще ни научи как да правим коприна. Тя е мулатка като отец Фард и ще ни разкрие знанието за изгубеното изкуство на нашия народ. За да можем го правим сами.

Двайсет и три чифта очи се впили в Дездемона. Тя събрала кураж. Превела на английски това, което искала да каже, като го повторила наум два пъти преди да отвори уста.

— За да правите хубава коприна — започнала първия си урок пред класа за обучение и обща култура на мюсюлмански момичета, —

трябва да бъдете чисти.

— Опитваме се, Дез. Хвала на Аллах. Опитваме се.

---

[1] Древногръцки поет, който твори приблизително в периода 630–600 г. пр.Хр. Б.пр. ↑

[2] Всесвета (гр.) — прозвище на Богородица. Б.пр. ↑

ЛЪЖЕНАУКА

Така баба ми започнала да работи за „Ислямска нация“. Като чистачките в Грос Пойнт тя идвала и си отивала през задния вход. Вместо шапка носела шал на главата, за да крие изкусителните си уши. Говорела шепнешком. Никога не задавала въпроси, никога не се оплаквала. След като била израснала в страна, управлявана от други, всичко това ѝ било познато. Фесовете, молитвените килимчета, полумесеците: донякъде било като завръщане у дома.

Докато за жителите на Блак Ботъм било пътуване до друга планета. За разлика от повечето врати в Америка, вратата на храма била отворена за чернокожите и затворена за белите. Предишните картини в преддверието — пейзажи, вдъхновени от Предопределението^[1], сцени с избиването на индианците — били свалени в мазето. На тяхно място сега имало изображения на сцени от африканската история: принцове и принцеси, които се разхождали край кристално бистри реки; съвет от чернокожи учени, разговарящи под открито небе.

Хората идвали в Храм Номер Едно, за да слушат лекциите на Фард, а освен това и да пазаруват. В някогашното гардеробно помещение сестра Уанда излагала дрехите, които по думите на пророка били „същите, каквито негрите използват у дома на изток“. Тя диплела многоцветните тъкани под светлината, докато новопокръстените пристъпвали, за да платят. Жените сменяли слугинските дрехи на робуването с белите чадори на еманципацията. Мъжете хвърляли гащеризоните на потисничеството и слагали копринените костюми на достойнството. Касата на храма била пълна догоре. Дори и в трудните времена джамията процъфтявала. Форд затварял заводи, но на улица „Хейстингс“ номер 3408 бизнес предприятието на Фард продължавало да работи.

Горе, на третия етаж, Дездемона не виждала почти нищо от това. Сутрин тя преподавала в класната стая, а следобедите си прекарвала в Копринената стая, където съхранявали ненарязаните тъкани. Един ден донесла своята кутия за копринени буби за нагледна демонстрация.

Докато ученичките си я предавали от ръка на ръка, тя им разказала нейната история, как дядо ѝ я е издялкарал от маслиново дърво и как оцеляла в един пожар — и успяла да разкаже всичко това без нито една лоша дума за онези, които имали същата религия като нейните ученички. Всъщност момичетата били толкова мили и дружелюбни, че Дездемона си спомнила времената, когато гърци и турци живеели в разбирателство.

Но въпреки това чернокожите хора все още били твърде ново нещо за моята яя. Тя била поразена от различните открития, които правела.

— Отвътре ръцете на *маврос* са бели като нашите — осведомявала мъжа си.

А друг път:

— *Маврос* нямат синини, само цицини.

Или:

— Знаеш ли как се бръснат *маврос*? С прах! Видях го на витрината на магазина.

По улиците на Блак Ботъм Дездемона се ужасявала от начина, по който живеели хората.

— Никой не мете. Боклукът се трупа на верандите и никой не мете. Ужасно.

Но в храма било различно. Мъжете работели здраво и не пиели. Момичетата били чисти и скромни.

— Този господин Фард прави нещо добро — казала по време на един неделен обяд.

— Хайде стига! — възразила Сурмелина. — Ние оставихме фереджетата в Турция.

Но Дездемона поклатила глава.

— На американските момичета няма да им е излишно някое и друго фередже.

Самият Пророк си оставал неясен за Дездемона. Фард бил като Господ — присъствал навсякъде, но не го виждали никъде. Неговата светлина греела в очите на хората, които си тръгвали от лекцията. Държал да се спазва диета, в която преобладават типичните африкански храни — див сладък картоф, маниока — и забранявал да се яде свинско месо. От време на време Дездемона виждала паркирана пред храма колата на Фард — чисто нов „Крайслер“ купе. Тя винаги

приличала на току-що измита и излъскана, хромираната ѝ решетка била полирана. Но Дездемона нито веднъж не видяла Фард зад волана.

— Как очакваш да го видиш, ако е господ? — попитал насмешливо Лефти една вечер, като си лягали.

Дездемона лежала и се усмихвала, сякаш първата ѝ седмична надница, скрита под дюшека, я гъделичкала. — Ще трябва да получа видение — казала.

Първото ѝ начинание в Храм Номер Едно било да превърне една барака в бубарник. Мобилизирайки „Плода на исляма“, както било известно военното крило на „Ислямската нация“, тя стояла и гледала как младежите изнасят дървен клозет от паянтовата барака. Запълнили клоаката с пръст и махнали от стените календарите с момичета, отмествайки поглед встрани, докато хвърляли на боклука скверните снимки. Монтирали полици и пробили на тавана дупка за проветрение. Но въпреки всичките им усилия лошата миризма не се махнала.

— Само почакайте — казала им Дездемона, — това е нищо в сравнение с копринените буби.

На горния етаж в класа за обучение и обща култура ислямските момичета плетели панери за хранене на бубите. Дездемона се опитала да спаси първата партида копринени буби. Държала ги на топло под електрически крушки и им пеела гръцки песни, но бубите не се хващали на измамата. След като се излюпвали от черните си яйца, те усещали сухия въздух на затвореното помещение и изкуственото слънце на електрическите крушки и започвали да се спаружват.

— Ще дойдат още — казала сестра Уанда, пренебрегвайки временния неуспех. — Ще пристигнат директно.

Дните минавали. Дездемона свикнала с белите длани на негрите. Свикнала да използва задния вход и да не се обажда, без да я питат. Когато не преподавала на момичетата, чакала на горния етаж в Копринената стая.

Копринената стая: трябва да ѝ направим описание. (Толкова много неща са се случили в това пространство от четири и половина на шест метра: Бог проговорил; баба ми се отрекла от расата си; Сътворението било обяснено; и това било само началото.) Това била малка стая с нисък таван и маса за рязане в единия край. Топове

коприна били подпрени на стените. От пода до тавана стените били покрити с плюш, като вътрешността на кутия за бижута. Намирането на коприна ставало все по-трудно, но сестра Уанда имала доста на склад.

Понякога сякаш коприната танцувала. Раздвижвани от въздушни течения с тайнствен произход, тъканите пърхали и се носели из стаята. Дездемона трябвало да ги улавя и да ги навива на мястото им.

Един ден, по средата на призрачно па-дъо-дъо, къс зелена коприна се развял, Дездемона отстъпила назад и чула глас:

— РОДЕН СЪМ В СВЕЩЕНИЯ ГРАД МЕКА НА 17 ФЕВРУАРИ 1877 ГОДИНА.

Отначало помислила, че някой е влязъл в стаята, но когато се обърнала, видяла, че няма никой.

— БАЩА МИ БЕШЕ АЛФОНСО, МЪЖ С ЦВЯТ НА АБАНОС ОТ ПЛЕМЕТО ШАБАЗ. МАЙКА МИ СЕ КАЗВАШЕ БЕЙБИ ДЖИЙ. ТЯ БЕШЕ БЯЛА ДЯВОЛИЦА.

Какво? Дездемона не чувала добре. И не разбираше откъде идва гласът. Сега като че ли прониквал през пода.

— БАЩА МИ Я СРЕЩНАЛ СРЕД ХЪЛМОВЕТЕ НА ИЗТОЧНА АЗИЯ. ВИДЯЛ В НЕЯ ПОТЕНЦИАЛ. ВЪВЕЛ Я В ПРАВИЯ ПЪТ, ДОКАТО ТЯ СТАНАЛА СВЕЩЕНА МЮСЮЛМАНКА.

Не това, което гласът казвал, заинтригувало Дездемона — тя не долавяла думите. Не това, а звукът на гласа, дълбокият бас, карал гръдния ѝ кош да трепери. Тя пуснала танцуващата коприна. Навела забрадената си глава и се заслушала. И когато гласът отново прозвучал, потърсила откъде идва сред топовете коприна.

— ЗАЩО БАЩА МИ СЕ ОЖЕНИЛ ЗА БЯЛА ДЯВОЛИЦА ЛИ? ЗАЩОТО ЗНАЕЛ, ЧЕ СИНЪТ МУ Е ОПРЕДЕЛЕН ДА ПОСЕЕ ИСТИНАТА СРЕД ИЗГУБЕНАТА ЧАСТ ОТ ПЛЕМЕТО ШАБАЗ.

Прехвърлила три, четири, пет топа и я видяла — решетка на тръба за отопление. Сега гласът бил по-силен.

— СЛЕДОВАТЕЛНО ТОЙ СМЯТАЛ, ЧЕ АЗ, НЕГОВИЯТ СИН, ТРЯБВА ДА ИМАМ ТАКЪВ ЦВЯТ НА КОЖАТА, КОЙТО ДА МИ ДАДЕ ВЪЗМОЖНОСТ ДА СЕ ОТНАСЯМ СПРАВЕДЛИВО И ЧЕСТНО КАКТО С БЕЛИТЕ, ТАКА И С ЧЕРНОКОЖИТЕ ХОРА.

ЗАТОВА ЕТО МЕ ТУК, МУЛАТ, КАТО МУСА ПРЕДИ МЕН, КОЙТО ДОНЕСЪЛ БОЖИИТЕ ЗАПОВЕДИ НА ЕВРЕИТЕ.

От дълбините на сградата се издигал гласът на Пророка. Той се раждал в залата три етажа по-надолу. Процеждал се през трапа на сцената, същия този трап, от който на конференциите на едновременните производители на тютюн изскачало момиче, увито само в лента за пура. Гласът кънтял в тясното пространство, което водело към кулисите, а оттам влизал в отвора за отоплението и обикалял из цялата сграда, изкривен и отекващ, докато излитал топъл от решетката, до която сега се била свила Дездемона.

— МОЕТО ОБРАЗОВАНИЕ, КАКТО И КРАЛСКАТА КРЪВ, КОЯТО ТЕЧЕ ВЪВ ВЕНИТЕ МИ, МОЖЕХА ДА МЕ НАКАРАТ ДА ТЪРСЯ НЯКАКЪВ ПОСТ ВЪВ ВЛАСТТА. НО, БРАТЯ, АЗ ЧУХ МОЯТ ЧИЧО ДА РИДАЕ. ЧУХ МОЯТ ЧИЧО В АМЕРИКА ДА РИДАЕ.

Сега тя доловила слаб акцент. Зачакала да чуе още, но нищо. Усецала в лицето си мириса на пещ. Навела се още по-ниско и се заслушала. Но следващият глас, който чула, бил на сестра Уанда, застанала на прага:

— Ехооо! Дез! Готови сме за теб.

И тя се отдръпнала от решетката.

Моята баба била единственият бял човек, чул някога проповед на У. Д. Фард, но не разбрала и половината от думите му. Причина за това били лошата акустика на тръбите за отопление, нейният несъвършен английски и фактът, че постоянно вдигала глава, за да чуе дали не идва някой. Дездемона знаела, че ѝ е забранено да слуша лекциите на Фард. Освен това за нищо на света не искала да изгуби работата си. Но нямало къде другаде да отиде.

Всеки ден в един часа откъм решетката долитало боботене. Отначало чувала как хората влизат в залата. Следвало пеене. Изтърколила допълнителни топове коприна пред решетката, за да заглуши звука. Преместила стола си в другия край на Копринената стая. Но нищо не помогнало.

— МОЖЕ БИ СИ СПОМНЯТЕ ОТ МИНАЛАТА НИ ЛЕКЦИЯ КАК ВИ РАЗКАЗАХ ЗА ОТКЪСВАНЕТО НА ЛУНАТА?

— Не, аз не помня — казала Дездемона.

— ПРЕДИ 60 ТРИЛИОНА ГОДИНИ ЕДИН БОГ-УЧЕН ИЗКОПАЛ ДУПКА В ЗЕМЯТА, НАПЪЛНИЛ Я С ДИНАМИТ И ВЗРИВИЛ ЗЕМЯТА, ТАКА ЧЕ ТЯ СЕ РАЗЦЕПИЛА НАДВЕ. ПОМАЛКОТО ОТ ПАРЧЕТАТА СЕ ПРЕВЪРНАЛО В ЛУНАТА. НАЛИ ПОМНИТЕ?

Баба ми си затулила ушите с длани; на лицето ѝ било изписано отрицание. Но от устата ѝ се изплъзнал въпрос:

— Някой е взривил земята ли? Кой?

— ДНЕС ИСКАМ ДА ВИ РАЗКАЖА ЗА ЕДИН ДРУГ БОГ-УЧЕН. ЗЪЛ УЧЕН НА ИМЕ ЯКУБ.

И тогава пръстите ѝ се разтворили, за да може гласът да стигне до ушите ѝ...

— ЯКУБ ЖИВЯЛ ПРЕДИ 84 000 ГОДИНИ В НАСТОЯЩИЯ 25 000-ГОДИШЕН ЦИКЪЛ ОТ ИСТОРИЯТА. ТОЗИ ЯКУБ ПРИТЕЖАВАЛ НЕОБИКНОВЕНО ГОЛЯМ ЧЕРЕП. УМЕН МЪЖ. ГЕНИАЛЕН МЪЖ. ЕДИН ОТ НАЙ-ВИДНИТЕ УЧЕНИ НА ИСЛЯМСКАТА НАЦИЯ. ТОЙ ОТКРИЛ ТАЙНИТЕ НА МАГНЕТИЗМА КОГАТО БИЛ ЕДВА ШЕСТГОДИШЕН. ИГРАЕЛ СИ С ДВЕ ПАРЧЕТА ЖЕЛЯЗО И ГИ ДОПРЯЛ, И ТОГАВА ОТКРИЛ ТАЗИ НАУЧНА ФОРМУЛА — МАГНЕТИЗМА.

Също като магнит гласът въздействал и на Дездемона. Карал ръцете ѝ да се отпуснат от двете страни на тялото ѝ. Карал я да се наведе още по-напред...

— НО ЯКУБ НЕ СЕ ЗАДОВОЛИЛ С МАГНЕТИЗМА. В СВОЯ ГОЛЯМ ЧЕРЕП ТОЙ ИМАЛ ДРУГИ ВЕЛИКИ ИДЕИ. И ТАКА ЕДИН ДЕН СИ ПОМИСЛИЛ, ЧЕ АКО МОЖЕ ДА СЪЗДАДЕ РАСА ОТ ХОРА, НАПЪЛНО РАЗЛИЧНИ ОТ ПЪРВИТЕ ХОРА — ГЕНЕТИЧНО РАЗЛИЧНИ, — ТАЗИ РАСА МОЖЕ ДА ЗАПОЧНЕ ДА ГОСПОДСТВА НАД ЧЕРНАТА НАЦИЯ ЧРЕЗ ЛЪЖЕНАУКА.

... А когато навеждането не било достатъчно, тя се примъквала по-близо. Прекосила стаята, преместила встрани топовете коприна и коленичила пред решетката, докато Фард продължавал да проповядва:

— ВСЕКИ ЧЕРЕН ЧОВЕК Е НАПРАВЕН ОТ ДВА ЗАРОДИША: ЧЕРЕН ЗАРОДИШ И КАФЯВ ЗАРОДИШ. И ТАКА ЯКУБ УБЕДИЛ 59 999 МЮСЮЛМАНИ ДА СЕ ПРЕНЕСАТ НА ОСТРОВ ПЕЛАН. ОСТРОВ ПЕЛАН Е В ЕГЕЙСКО МОРЕ. ДНЕС МОЖЕТЕ ДА ГО

НАМЕРИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ КАРТИ ПОД ФАЛШИВО ИМЕ. И ТАМ ЗАПОЧНАЛ СВОЕТО АШЛАДИСВАНЕ.

Вече чувала и други неща. Стъпките на Фрад, докато ходел по сцената. Скърцането на столовете, когато слушателите се навеждали напред в желанието си да уловят всяка дума.

— В СВОИТЕ ЛАБОРАТОРИИ НА ПЕЛАН ЯКУБ ПРЕЧЕЛ НА ПЪРВИТЕ ЧЕРНИ ХОРА ДА СЕ ВЪЗПРОИЗВЕЖДАТ. АКО СЕ СЛУЧЕЛО ЧЕРНОКОЖА ЖЕНА ДА РОДИ ДЕТЕ, УБИВАЛИ ГО. ЯКУБ ОСТАВЯЛ ЖИВИ САМО КАФЯВИТЕ БЕБЕТА. И ПОЗВОЛЯВАЛ САМО НА ХОРА С КАФЯВА КОЖА ДА СЕ СНОШАВАТ.

— Ужасно — казала Дездемона на третия етаж. — Ужасен, ужасен човек този Якуб.

— ЧУВАЛИ СТЕ ЗА ТЕОРИЯТА НА ДАРВИН ЗА ЕСТЕСТВЕНИЯ ПОДБОР, НАЛИ? ТОВА БИЛ НЕЕСТЕСТВЕН ПОДБОР. ЧРЕЗ СВОЕТО НАУЧНО АШЛАДИСВАНЕ ЯКУБ СЪЗДАЛ ПЪРВИТЕ ХОРА С ЖЪЛТА И ЧЕРВЕНА КОЖА. НО ТОЙ НЕ СПРЯЛ ДОТАМ. ПРОДЪЛЖИЛ ДА СНОШАВА СВЕТЛОКОЖОТО ПОТОМСТВО НА ТЕЗИ ХОРА. В ТЕЧЕНИЕ НА МНОГО, МНОГО ГОДИНИ ТОЙ ПРОМЕНИЛ ГЕНЕТИЧНО ЧЕРНИЯ ЧОВЕК, ПОКОЛЕНИЯ СЛЕД ПОКОЛЕНИЯ, КАТО ГО ПРАВЕЛ ВСЕ ПОБЛЕД И ВСЕ ПО-СЛАБ. РАЗВОДНЯВАЛ НЕГОВАТА ЧЕСТНОСТ И НРАВСТВЕНОСТ, НАСОЧВАЛ ГО ПО ПЪТЯ НА ЗЛОТО. И НАКРАЯ, БРАТЯ МОИ, ЕДИН ДЕН ЯКУБ СВЪРШИЛ ДЕЛОТО СИ. КАКВО БИЛА СЪЗДАЛА НЕГОВАТА ПОРОЧНОСТ? КАКТО ВЕЧЕ СЪМ ВИ КАЗВАЛ: ВСИЧКО ПОРАЖДА ПОДОБНО НА СЕБЕ СИ. ЯКУБ БИЛ СЪЗДАЛ БЕЛИЯ ЧОВЕК! РОДЕН ОТ ЛЪЖИ. РОДЕН ОТ УБИЙСТВА. РАСА НА СИНЕОКИ ДЯВОЛИ.

Отвън класът за обучение и обща култура на мюсюлманските момичета слагал по местата им панерите за черничевите листа. Работели в мълчание и мечтаели за различни неща. Руби Джеймс си мислела колко красив изглеждал сутринта Джон 2X и се питала дали някой ден ще се оженят. Дарлийн Уд започвала да се муси, защото всичките ѝ братя се отървали от робските си имена, но отец Фард още не бил стигнал до момичетата и тя все още си била Дарлийн Уд. Лили Хейл си мислела единствено за новата модна прическа, скрита под забрадката ѝ, и как вечерта ще си подаде главата от прозореца на

спалнята, уж да види какво е времето, за да може съседът Лъбок Тхас да я забележи. Бети Смит си мислела: *слава на Аллаха, слава на Аллаха, слава на Аллаха*. Мили Литъл искала дъвка.

А горе, с лице, зачервено от идващия откъм шахтата въздух, Дездемона се съпротивлявала на новия обрат в сюжетната линия.

— Дяволи ли? Всички бели хора? — изсумтяла тя. Станала от пода и се изтупала. — Стига толкова. Няма повече да слушам този луд човек. Аз работя. Те ми плащат. И толкоз.

Но на следващата сутрин била пак в храма. В един часа гласът заговорил и баба ми отново се заслушала:

— НЕКА СЕГА ДА НАПРАВИМ ФИЗИОЛОГИЧНО СРАВНЕНИЕ МЕЖДУ БЯЛАТА РАСА И НАЙ-ПЪРВИТЕ ЧЕРНИ ХОРА. БЕЛИТЕ КОСТИ ЧИСТО АНАТОМИЧНО СА ПО-ЧУПЛИВИ. БЯЛАТА КРЪВ Е ПО-РЯДКА. БЕЛИТЕ ПРИТЕЖАВАТ ПРИБЛИЗИТЕЛНО ЕДНА ТРЕТА ОТ ФИЗИЧЕСКАТА СИЛА НА ЧЕРНИТЕ. КОЙ МОЖЕ ДА ОТРЕЧЕ ТОВА? ЗА КАКВО ГОВОРИ ОНОВА, КОЕТО ВИЖДАТЕ С ОЧИТЕ СИ?

Дездемона спорела мислено с гласа. Присмивала се на изреченото от Фард. Но дните минавали, а баба ми се уловила, че послушно застила с коприната пода пред вентилационната шахта, за да не ѝ убива на коленете. Тя заставала на колене, приведена напред, опряла ухо до решетката, като челото ѝ почти допирало пода.

— Той е най-обикновен шарлатанин — казвала си. — Взима парите на хората.

Но не помръдвала. След миг откъм тръбата се чувало боботене и долитали последните откровения.

Какво се случвало с Дездемона? Дали тя, винаги така възприемчива към басовия глас на свещениците, не изпадала под влиянието на гласа на Фард, лишен от тяло? Или пък, след като живяла десет години в града, най-накрая се превърнала в жителка на Детройт, тоест започнала да вижда всичко в черно и бяло?

Има и една последна възможност. Дали пък чувството за вина на баба ми, онзи влажен, малариен страх, който редовно я обземал — дали този неизлечим вирус не я направил податлива за притегателната сила на Фард? Дали под тормоза на чувството за греховност не усещала, че обвиненията на Фард са основателни? Дали не приемала

лично неговите обвинения към цялата раса? Една нощ попитала Лефти:

— Как мислиш, дали може нещо да не е наред с децата?

— Не. Добре са си.

— Откъде знаеш?

— Погледни ги.

— Какво ни стана? Как можахме да направим това?

— Нищо ни няма.

— Не, Лефти — разплакала се тя. — Ние не сме добри хора.

— Децата са си наред. Ние сме щастливи. Всичко това вече е в миналото.

Но Дездемона се хвърлила на леглото.

— Защо те послушах? — заридала. — Защо не скочих в морето като всички останали!

Дядо ми се опитал да я прегърне, но тя го отблъснала.

— Не ме пипай!

— Дез, моля те...

— Ще ми се да бях умряла в пожара! Кълна ти се! Ще ми се да бях умряла в Смирна!

Тя започнала да наблюдава внимателно децата си. Ако не се смятал един случай, при който много се уплашили — на пет години Милтън едва не умрял от възпаление на ухото, — и двамата били здрави. При порязване кръвта им се съсирвала. Милтън получавал добри бележки в училище, Зоуи — над средното ниво. Но това не успокоявало Дездемона. Тя продължавала да чака нещо да се случи, някаква болест, някаква аномалия, страхувала се, че наказанието за тяхното престъпление ще ги сполети по най-ужасния възможен начин, че не нейната душа ще пострада, а телата на децата ѝ.

Вече мога да усетя как къщата се е променила през последните месеци на 1932-ра. Студ, проникващ през тухлите със златистия цвят на бира, нахлувал в стаите и угасял кандилото, което горяло в коридора. Студен вятър разлиствал страниците на съновника, с който Дездемона се консултирала, за да изтълкува все по-честите си кошмари. Сънища, в които зародиши бълбукали, делели се. Страховити създания, изникващи от бяла пяна. Двамата вече избощо

не се любели, дори през лятото, дори след три чаши вино на нечий имен ден. След известно време Лефти спрял да настоява. Баба ми и дядо ми, някога неразделни, се били отчуждили един от друг. Когато Дездемона тръгвала сутрин за Храм Номер Едно, Лефти спял, след като цяла нощ държал кръчмата отворена. А после изчезвал в сутерена, преди тя да се върне вкъщи.

Следвайки този студен вятър, който продължил да духа през циганското лято на 1932-ра, аз се нося надолу по стълбите към сутерена, за да намеря дядо ми, който брои пари на сутринта. Лишен от ласките на жена си, Лефти Стефанидис се съсредоточил върху работата. Бизнесът му обаче бил претърпял известни промени. Реагирайки на намалялата клиентела в кръчмата, дядо ми започнал да влага пари в различни предприятия.

Денят е вторник, малко след осем сутринта. Дездемона е тръгнала за работа. Една ръка маха иконата на Свети Георги от прозореца към улицата. До тротоара спира стар даймлер. Лефти изтичва навън и се качва отзад. Ето ги новите бизнес партньори на дядо ми: отпред седи Мейбъл Рийс, дваисет и шест годишна, от Кентъки, с лице, покрито с руж и коса, която мирише на изгоряло от машината за къдрене.

— В Падука — казва тя на шофьора — живее един глух мъж, който има фотоапарат. Обикаля край реката и прави снимки. Какви ли не дивотии.

— Аз също — отговаря шофьорът. — Но от моите се изкарват пари.

Морис Плантадженет, чийто фотоапарат „Кодак“ е на задната седалка до Лефти, се усмихва на Мейбъл и подкарва по „Джеферсън авеню“. Годишите, предшествващи Новия курс, не са били благосклонни към творческите наклонности на Плантадженет. Докато карат към Бел Айл той изнася беседа за историята на фотографията, за това как Нисефор Ниепс я е изобретил и как Дагер получил цялата слава. Описва първата фотография на човек — картина на една парижка улица, направена с толкова дълга експонация, че никой от бързо движещите се минувачи не влязъл в кадъра, освен един-единствен мъж, който спрял, за да му лъснат обувките.

— И аз самият искам да попадна в книгите по история. Но не смятам, че това е начинът.

На Бейл Айл Плантадженет кара даймлера по „Сентръл авеню“. Вместо да се отпрати към „Странд“, той свива по един черен път, който се оказва без изход. Паркира и всички излизат от колата. Плантадженет нагласява фотоапарата си на подходящо място с оглед на светлината, докато Лефти се грижи за автомобила. Той излъсква с носната си кърпа спиците и фаровете; изчегъртва с крак калта от стъпалата, почиства предното стъкло и страничните прозорци. Плантадженет казва:

— Маестрото е готов.

Мейбъл Рийс си съблича палтото. Остава само по корсет и жартиери.

— Къде да застана?

— Излегни се върху капака.

— Така ли?

— Да. Добре. С лице към капака. А сега си разтвори краката съвсем малко.

— Така ли?

— Да. Сега обърни глава и погледни към обектива. Добре, усмихни се. Все едно аз съм твоето гадже.

Така протичали нещата всяка седмица. Плантадженет снимал. Дядо ми осигурявал моделите. Не било трудно да се намират момичета. Идвали в кръчмата всяка нощ. Имали нужда от пари като всички останали. Плантадженет продавал снимките на търговец в центъра и давал на Лефти процент от печалбата. Формулата била проста: жени по бельо, излегнати в автомобили. Оскъдно облечените момичета се гушели на задната седалка, разголвали гърдите си на предната или сменяли спукани гуми, наведени до земята. Обикновено снимали по едно момиче, но понякога имало по две. Плантадженет улавял с обектива всички хармонии — между извивката на бедрото и калника, между корсета и диплите на тапицерията, между жартиерите и вентилаторния ремък. Идеята била на дядо ми. Спомняйки си едновременното скрито съкровище на своя баща, „Сермин, момичето от Палата на удоволствието“, той проявил далновидността да осъвремени един стар идеал. Дните на харемите били отминали. Да живее епохата на задната седалка! Автомобилите били новите палати на удоволствието. Те превръщали обикновения мъж в султан на широкия път. Фотографиите на Плантадженет създавали

впечатлението за пикник на закътани местенца край пътя. Момичетата се излягали на страничните стъпала или се навеждали, за да извадят резервна гума от багажника. В разгара на Депресията, когато хората нямали пари за храна, мъжете намирали пари за автоеротиката на Плантадженет. Фотографиите осигурявали на Лефти постоянен страничен доход. Всъщност той започнал да спестява, което по-късно го довело до следващата възможност.

От време на време на битпазарите или в някоя книга за фотография аз попадам на някоя от старите снимки на Плантадженет, обикновено погрешно датирана от двайсетте заради даймлера. Продавани по време на Депресията за пет цента, сега цената им може да надхвърли дори 6 000 долара. Всички „художествени“ творби на Плантадженет са забравени, но неговите еротични етюди на жени и автомобили си остават популярни. Той влезе в книгите по история с работата, свършена през почивния ден, когато си е мислил, че прави компромис с изкуството си. Ровейки в сандъците, гледам жените, снимани от него, нагласеното бельо, неискрените усмивки. Взирам се в лицата, в които се е взирал и дядо ми преди много години и се питам: защо Лефти е спрял да търси лицето на сестра си и е започнал да търси други — блондинки с тънки устни, гангстерски метреси с предизвикателен задник? Дали интересът му към тези модели е бил изцяло финансов? Дали студеният вятър, духащ вкъщи, го е накарал да търси топлина другаде? Или вината е започнала да заразява и него и за да престане да мисли за онова, което е направил, се е захванал с разните Мейбъл, Луси и Долорес?

Без да мога да отговоря на тези въпроси, сега се връщам в Храм Номер Едно, където новопокръстените вярващи се съветват с компаси. На компасите с формата на сълза — бели с черни цифри — е нарисуван камъкът от Кааба. Те не са още съвсем наясно с действителните изисквания на новата им вяра и не се молят в определените часове. Но поне вече имат тези компаси, купени от добрата сестра, която продава дрехите. Мъжете се въртят, стъпка по стъпка, докато стрелката на компаса не посочи 34, цифрата за Детройт. Те се консултират с върха на стрелката, за да определят посоката на Мека.

— НЕКА СЕГА ПРЕМИНЕМ КЪМ КРАНИОМЕТРИЯТА. ЩО Е КРАНИОМЕТРИЯ? ТОВА Е НАУЧНОТО ИЗМЕРВАНЕ НА

МОЗЪКА, НА ТОВА, КОЕТО МЕДИЦИНСКАТА ОБЩНОСТ НАРИЧА „СИВО ВЕЩЕСТВО“. МОЗЪКЪТ НА СРЕДНОСТАТИСТИЧЕСКИЯ БЯЛ ЧОВЕК ТЕЖИ СТО И СЕДЕМДЕСЕТ ГРАМА. МОЗЪКЪТ НА СРЕДНОСТАТИСТИЧЕСКИЯ ЧЕРЕН МЪЖ ТЕЖИ ДВЕСТА И ДЕСЕТ ГРАМА.

Фард не притежава пламенността на баптистки пастор, нито красноречието на дълбоката емоция, но за неговата публика от хора, отчуждени от християнството (и една православна вярваща) това се оказва предимство. Те са уморени от екстаза, търкалянето по пода, виковете, потните чела и тежкото дишане. Омръзнала им е робската религия, чрез която Белият убеждава Черния, че робството е нещо священо.

— НО ИМА ЕДНО НЕЩО, В КОЕТО БЯЛАТА РАСА ПРЕВЪЗХОЖДА ПЪРВИТЕ ХОРА. ПО СИЛАТА НА СВОЯТА СЪДБА И ЧРЕЗ СОБСТВЕНОТО СИ ГЕНЕТИЧНО ПРОГРАМИРАНЕ БЯЛАТА РАСА НИ Е НАДМИНАЛА В ЛЪЖЕНАУКАТА. ТРЯБВА ЛИ ДА ВИ КАЗВАМ ТОВА? ВИЕ ВЕЧЕ ГО ЗНАЕТЕ. ЧРЕЗ ЛЪЖЕНАУКАТА ЕВРОПЕЙЦИТЕ ДОВЕЛИ ПЪРВИТЕ ХОРА ОТ МЕКА И ДРУГИ ЧАСТИ НА ИЗТОЧНА АЗИЯ.

ПРЕЗ 1555 ГОДИНА ЕДИН ТЪРГОВЕЦ НА РОБИ НА ИМЕ ДЖОН ХОКИНС ДОВЕЛ ПЪРВИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА ПЛЕМЕТО ШАБАЗ НА БРЕГОВЕТЕ НА ТАЗИ СТРАНА. ХИЛЯДА ПЕТСТОТИН ПЕТДЕСЕТ И ПЕТИМА. ИМЕТО НА КОРАБА? „ИСУС“. ИМА ГО В ИСТОРИЧЕСКИТЕ КНИГИ. МОЖЕТЕ ДА ОТИДЕТЕ В ДЕТРОЙТСКАТА ОБЩЕСТВЕНА БИБЛИОТЕКА И ДА ГО НАМЕРИТЕ.

КАКВО СТАНАЛО С ПЪРВОТО ПОКОЛЕНИЕ НА НАЙ-ПЪРВИТЕ ХОРА В АМЕРИКА? БЕЛИЯТ ЧОВЕК ГИ ИЗБИЛ. ЧРЕЗ ЛЪЖЕНАУКАТА. ИЗБИЛ ГИ, ЗА ДА МОГАТ ТЕХНИТЕ ДЕЦА ДА ИЗРАСНАТ БЕЗ ДА ЗНАЯТ КОЙ Е НАРОДЪТ ИМ И ОТКЪДЕ СА ДОШЛИ. ПОТОМЦИТЕ НА ТЕЗИ ДЕЦА, ПОТОМЦИТЕ НА ОНЕЗИ КЛЕТИ СИРАЦИ — ТОВА СТЕ ВИЕ. ВИЕ ТУК, В ТАЗИ ЗАЛА. И ВСИЧКИ ТАКА НАРЕЧЕНИ НЕГРИ В ГЕТАТА НА АМЕРИКА. АЗ ДОЙДОХ ТУК, ЗА ДА ВИ КАЖА КОИ СТЕ. ВИЕ СТЕ ИЗГУБЕНИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА ПЛЕМЕТО ШАБАЗ.

Минаването с трамвая през Блак Ботъм не помагало. Сега Дездемона осъзнала защо имало толкова много боклук по улиците: градската управа не го събирала. Белите собственици давали под наем апартаментите и ги оставяли да се рушат, а същевременно все вдигали наема. Един ден Дездемона видяла как една бяла продавачка отказала да вземе дребни монети от купувачката негърка. „Просто ги оставете на тезгяха“ — казала тя. *Не иска да докосне ръката на жената!* — помислила си Дездемона. През всичките изпълнени с вина дни в ума ѝ били само теориите на Фард и баба ми започнала да вижда истина в доводите му. В целия град живеели дяволи със сини очи. И гърците имали стара поговорка: „Червена брада и сини очи дявола вещаят“. Очите на баба ми били кафяви, но това не я карало да се чувства по-добре. Ако някой бил дявол, това била тя. Нищо не можела да направи, за да промени истината. Но трябвало да се погрижи това да не се случи отново. И тя отишла при доктор Филобосян.

— Това е много крайна мярка, Дездемона — казал ѝ той.

— Искам да е напълно сигурно.

— Но ти си още млада.

— Не, доктор Фил, не съм — казала баба ми с уморен глас. — Аз съм на осемдесет и четири години.

На 21 ноември 1932 г. „Детройт Таймс“ публикувал на първа страница следното заглавие: „Човешко жертвоприношение пред олтара“. А по-нататък пишело: „Сто последователи на водача на негърска секта, арестуван за човешко жертвоприношение върху импровизиран олтар в своя дом, бяха отведени днес в полицията за разпит. Самообявилият се за крал на «Ордена на исляма» е Робърт Харис, на 44 години, живущ на «Дюбоа авеню» 1429. Жертвата, която според неговите признания е пребил с полуоска и е намушкарал със сребърен нож в сърцето, се казва Джеймс Дж. Смит, на 40 години, негър, наемател в дома на Харис.“ Въпросният Харис, който станал известен като „вуду убиецът“, се навъртал около Храм Номер Едно. Много е възможно да е чел уроци номер 1 и 2 на изгубения намерен мюсюлманин, включващи абзаца: **ВСИЧКИ МЮСЮЛМАНИ ЩЕ УБИВАТ ДЯВОЛА, ЗАЩОТО ТЕ ЗНАЯТ, ЧЕ ТОЙ Е ЗМИЯ И АКО МУ ПОЗВОЛЯТ ДА ЖИВЕЕ, ЩЕ УХАПЕ ОЩЕ НЯКОГО.**“

По-късно Харис основал свой собствен орден. Търсил (бял) дявол, но след като видял, че в неговия квартал трудно ще намери такъв, се задоволил с дявола, който му бил подръка.

Три дни по-късно арестували Фард. При разпита той заявил, че никога не е нареждал на никого да принася в жертва човешко същество. Твърдял, че е „най-висшето същество на Земята“. (Поне това казал по време на първия разпит. Втория път, когато го арестували, няколко месеца по-късно, той „признал“, според полицията, че „Ислямска нация“ не е нищо друго, освен „мошеничество“. Бил измислил пророчествата и космологиите, „за да изкопчи колкото може повече пари“.) Но каквато и да била истината по този въпрос, крайният резултат бил следният: в замяна на снемане на обвиненията Фард се съгласил да напусне Детройт завинаги.

И така стигаме до май 1933 година. И до Дездемона, която се сбогува с Класа за обучение и обща култура на мюсюлманските момичета. По лицата, обрамчени със забрадки, текат сълзи. Момичетата се нареждат в редица, целуват Дездемона по двете бузи. (Те ще липсват на баба ми. Тя много се е привързала към тях.)

— Майка ми казваше, че в тежки времена бубите не могат да предат — казва тя. — Правят лоша коприна. Правят лоши пашкули.

Момичетата поглъщат тази истина и търсят по новоизлюпените буби признаци на отчаяние.

В Копринената стая всички полицаи са празни. Фард Мухамад е прехвърлил властта на новия водач. Брат Карим, преди това Илайджа Пул, вече се казва Илайджа Мухамад, върховен свещеник на „Ислямска нация“. Той има други възгледи за икономическото бъдеще на „Нацията“. Отсега нататък това ще бъдат недвижимите имоти, а не дрехите.

И ето, Дездемона слиза по стълбите. Стига до първия етаж и се обръща, за да погледне фойето. За пръв път „Плодът на исляма“ не охранява входа във фойето. Завесите са разтворени. Дездемона знае, че трябва да продължи към задния вход, но вече няма какво да губи и затова дръзва да поеме към предния. Пристъпва към двукрилата врата, бута я и влиза в Светая светих.

През първите петнайсет секунди стои неподвижна, докато представите ѝ за помещението бъдат заменени от действителността. Преди това тя си е представяла висок купол, турски килим с пъстри

шарки, но помещението е една обикновена зала. Малка сцена от единия край, сгъваеми столове, наредени покрай стените. Тя разглежда всичко това безмълвно. И тогава за пореден път чува глас:

— Здравей, Дездемона!

На празната сцена — Пророкът, Махди, Фард Мухамад, застанал зад подиума. Той е само силует, слаб и елегантен, с шапка, която хвърля сянка върху лицето му.

— Не би трябвало да си тук — казва той, — но може би днес е разрешено.

С разтуптяно сърце Дездемона успява да попита:

— Откъде знаеш името ми?

— Не си ли чула? Аз знам всичко.

Идващ през тръбата на отоплението, дълбокият глас на Фард Мухамад е карал слънчевия ѝ сплит да вибрира. Сега, по-отблизо, той пронизва цялото ѝ тяло. Тътенът плъзва надолу по ръцете, чак пръстите ѝ изтръпват.

— Как е Лефти?

Този въпрос я разтърсва. Тя занемява. Мисли за много неща наведнъж. Първо, откъде Фард знае името на мъжа ѝ, дали го е казала на сестра Уанда?... И второ, ако е вярно, че той знае всичко, тогава и останалото трябва да е вярно, за синеоките дяволи, за злия учен и за Самолета-майка от Япония, който ще дойде, за да унищожи света и да отведе надалеч мюсюлманите. Обхваща я страх и в същото време тя си спомня нещо, пита се къде е чувала този глас преди...

Ето че Фард Мухамад излиза напред, прекосява сцената и слиза в залата. Тръгва към Дездемона, като не спира да показва своята осведоменост.

— Още ли върти кръчмата? Тези дни са преброени. По-добре Лефти да си намери друга работа. — С шапката, накривена на една страна, костюм, закопчан догоре, с лицето му в сянка, Махди се приближава към нея. Тя иска да избяга, но не може. — А как са децата? — пита Фард. — Милтън на колко стана вече, на осем ли?

Вече е само на три метра от нея. Сърцето на Дездемона бие лудо, Фард Мухамад сваля шапката и открива лицето си. И Пророкът се усмихва.

Не може вече да не сте познали. Точно така: Джими Зизмо.

— *Мана!*

— Здравей, Дездемона!

— Ти!

— Че кой друг?

Тя го гледа с широко отворени очи.

— Джими, мислехме, че си умрял! В колата. В езерото.

— Джими наистина умря.

— Но ти си Джими — след като казва това, Дездемона осъзнава последиците и започва да му се кара. — Защо изостави жена си и детето? Какво ти става?

— Аз имам дълг само към моя народ.

— Какъв народ? *Маврос*?

— Първите хора.

Тя не може да разбере дали той говори сериозно, или се шегува.

— Защо не харесваш белите? Защо ги наричаш дяволи?

— Виж доказателствата. Този град. Тази страна. Не си ли съгласна?

— Навсякъде има дяволи.

— И особено в къщата на „Хърлбът“.

Умълчават се, а след това Дездемона пита предпазливо:

— Какво искаш да кажеш?

Фард, или Зизмо, се усмихва отново.

— Много от онова, което беше скрито, ми се разкри.

— Какво е било скрито?

— Моята тъй наречена съпруга Сурмелина е жена с... да речем... неестествени наклонности. Ами ти и Лефти? Да не мислите, че сте ме преметнали?

— Моля те, Джими.

— Не ме наричай така. Това не е името ми.

— Какво искаш да кажеш? Ти си ми зет.

— Ти не ме познаваш! — изкрещява. — Никога не си ме познавала! — После се овладява: — Нямаше никаква представа кой съм аз, нито откъде идвам.

След тези думи Махди минава покрай баба ми, през фоайето и двукрилата врата и излиза от нашия живот.

Дездемона не видяла тази последна част. Но тя е добре документирана. Най-напред Фард Мухамад стиснал ръка на младежите от „Плод на исляма“. Те едва сподавяли сълзите си, докато се

прощавали с него. След това си пробил път сред тълпата, събрала се пред Храм Номер Едно и стигнал до своя крайслер купе, паркиран до тротоара. Сложил крак на стъпалото. По-късно всеки един от събралите се щял да твърди убедено, че Махди през цялото време е гледал в очите именно него. Жените плачели открито, умолявали го да не си тръгва. Фард Мухамад си свалил шапката и я притиснал към гърдите си. Погледнал благо надолу и казал:

— Не се тревожете. Аз съм с вас.

Вдигнал шапката, обгърнал с жест целия квартал, гетото с бедняшките веранди, непавираните улици, проснатото пране, което представлявало тъжна гледка.

— Скоро ще се върна при вас, за да ви изведе от този ад.

След това Фард Мухамад се качил в крайслера, запалил го и с последна усмивка, вдъхваща кураж, си заминал.

Никога повече не видели Фард Мухамад в Детройт. Той се скрил от хората също като Дванайсетте имами на шиитите. Според един доклад го видели на презокеански параход, на път за Лондон през 1934-та. Според чикагски вестници от 1959 година У. Д. Фард бил „нацистки агент, роден в Турция“, който впоследствие работил за Хитлер през Втората световна война. Една теория на конспирацията твърди, че в смъртта му била замесена полицията или ФБР. Никой не знае със сигурност. Фард Мухамад, мой дядо по майчина линия, се завърнал в нищото, откъдето бил дошъл.

А що се отнася до Дездемона, възможно е нейните срещи с Фард да са допринесли за драстичното решение, което взела приблизително по същото време. Скоро след изчезването на Пророка баба ми претърпяла една сравнително новаторска медицинска процедура. Хирург направил два разреза под пъпа ѝ. След като разтворил тъканите и мускулите, за да стигне до преплитащите се жици на фалопиевите тръби, той завързал на възел всяка една от тях и повече не се родили никакви други деца.

---

[1] Термин, с който през XIX в. се обозначава вярата, че Съединените щати имат предопределението и Божията заръка да обхванат целия континент Северна Америка. Б.пр. ↑

СЕРЕНАДА С КЛАРНЕТ

Излязохме на среща. Взех Джули от нейното ателие в Кройцберг. Исках да видя творбите ѝ, но тя не ми позволи. И така отидохме да вечеряме в едно заведение, наречено „Австрия“. „Австрия“ прилича на ловна хижа. Стените са покрити с еленови рога, петдесет-шейсет чифта. Тези рога изглеждат смешно малки, сякаш са от животни, които можеш да убиеш с голи ръце. Ресторантът е мрачен, топъл и уютен, целият в дърво. Човек, който не би го харесал, е човек, когото аз не бих харесал. Джули го хареса.

— След като не пожела да ми покажеш творбите си — казах, когато седнахме, — ще ми разкажеш ли поне какви са?

— Фотографии.

— Вероятно не искаш да споделиш какво представляват.

— Нека първо пийнем.

Джули Кикучи е трийсет и шест годишна. Изглежда на двайсет и шест. Ниска е, но не дребна. Държи се безцеремонно, но не грубо. Известно време е ходила на психоаналитик, но е престанала. Има лек артрит на дясната ръка след злополука в асансьор. Ето защо като държи фотоапарат дълго, ръката я заболява. „Трябва ми помощник — каза ми тя, — или нова ръка.“ Ноктите ѝ не са особено чисти. Всъщност те са най-мръсните нокти, които съм виждал у такъв прекрасен, чудесно ухаещ човек.

Гърдите ѝ ми въздействат по същия начин, както биха въздействали на всеки с моето ниво на тестостерон.

Преведох ѝ менюто и си поръчахме. Появиха се подносите с варено говеждо, купите със сос и цветно зеле, кнедлите, големи колкото топки за софтбоул. Поговорихме за Берлин и за разликите между европейските страни. Джули ми разказа една история за Барселона, за това как тя и нейният приятел останали заключени в Парк Гюел след края на работното време. Ето, почва се, помислих си. Призован е първият бивш приятел. Скоро ще се появяват и останалите. Ще се скупчат около масата, за да демонстрират своите недостатъци, да разкажат какво обичат, да разкрият неверните си сърца. А след това

ще бъде мой ред да изложва своята галерия. И точно тук обикновено се объркват моите първи срещи. Липсва ми достатъчна информация. Тя не е с обема, с който мъж на моите години трябва да разполага. Жените усещат това и в очите им се появява странен въпросителен поглед. И тогава аз вече се отдръпвам от тях, още преди да сервират десерта...

Но това не се случи с Джули. Приятелят се появи за малко в Барселона и толкоз. Не последваха други. И не защото не ги беше имало. А защото Джули не си търсеше съпруг. Затова не беше нужно да ме подлага на събеседване за този пост.

Харесвам Джули Кикучи. Много я харесвам.

В мен се раждат обичайните въпроси. Какво иска тя от...? Как би реагирала, ако...? Дали да ѝ кажа, че...? Не. Твърде рано е. Дори не сме се целунали. А и в момента трябва да се съсредоточа върху друга любовна история.

Пренасяме се в една лятна вечер на 1944 г. Теодора Зизмо, която вече всички наричат Теси, лакира ноктите на краката си. Тя седи на една кушетка в пансиона на О'Тул с възглавница под крака ѝ и с топчета памук между пръстите. Стаята е пълна с повехнали цветя и разхвърляните навред вещи на майка ѝ: кутийки за грим без капачета, чорапи, книги по теософия и една кутия с шоколадови бонбони, също без капак, пълна с обвивки и няколко нахапани и захвърлени бонбона. Там, където седи Теси, е по-прибрано. Писалките и моливите са сложени в чаши. Романите, които е купувала на градински разпродажби, са подредени между месингови подпорни, представляващи миниатюрни бюстове на Шекспир.

Двайсетгодишното стъпало на Теси Зизмо: номер четири и половина, бледо, със сини вени и червени нокти, разперени като опашка на паун. Тя разглежда един по един пръстите си със строго изражение и точно тогава една мушица, привлечена от парфюмирания лосион, с който се е намазала, каца на палеца и се залепва.

— По дяволите! — казва Теси. — Проклети насекоми.

Тя пак се залавя за работа, маха мушицата и слага нов слой лак.

Тази вечер, по средата на Втората световна война, след малко ще започне серенада. Само след няколко минути. Ако се заслушате, може да чуете как се отваря прозорец, как в мундщука на инструмента е

сложен нов платък. Музиката, с която е започнало всичко и от която, може да се каже, зависи цялото ми съществуване, ще прозвучи след малко. Но преди мелодията да се разлее с пълна сила, нека ви осведомя за случилото се през последните единайсет години.

Поне сухият режим бил отменен. През 1933-та чрез ратифициране от всички щати 21-вата поправка отменила 18-ата. На Конгрес на американския легион в Детройт Джулиъс Стро отпушил канелката на Позлатеното буре „Стро Бохемиън Биър“. Президентът Рузвелт бил фотографиран как отпива от коктейл в Белия дом, а на улица „Хърлбът“ моят дядо Лефти Стефанидис свалил кожата от зебра, разтурил подземната си кръчма и се появил отново на горната земя.

С парите, които спестил от автомобилната еротика, направил първа вноска за сграда на улица „Пингрий“, съвсем наблизо до булевард „Уест Гранд“. Така се появила надземната „Зебра“ — бар и грил ресторант, разположен наред оживен търговски квартал. По време на моето детство съседните магазини още съществуваха. Спомням си ги, макар и смътно: оптиката на А. А. Лори с неонова табела във формата на очила; „Нюйоркър Клоутс“, на чиято витрина видях за пръв път в живота си голи манекени, танцуващи убийствено танго. След това беше месарницата „Валю Мийт“, рибният магазин „Хейгърмоузър“ и бръснарницата „Файн Кът“. На ъгъла беше нашето заведение, тясна едноетажна постройка с дървена глава на зебра, щръкнала над тротоара. Нощем примигващите неонов светлини очертаваха муцуната, врата и ушите.

Клиентите били предимно работници от автозаводите. Идвали след смяна. Доста често се отбивали и *преди* работа. Лефти отварял бара в осем сутринта и към осем и половина столчетата на бара вече се заемали от мъже, притъпяващи сетивата си, преди да отидат на работа. Докато ги наливал с бира, Лефти научавал какво се случва в града. През 1935-а клиентите му отпразнували създаването на профсъюза на авторботниците. Две години по-късно псували въоръжените пазачи на „Форд“, които пребили техния водач Уолтър Ройтър в „Битката на надлеза“. Дядо ми не взимал страна в тези разисквания. Работата му била да слуша, да кима, да долива чашите и да се усмихва. Не казал нищо през 1943 г., когато в бара започнали да се разменят по-силни думи. В една августовска неделя на Бейл Айл се стигнало до юмручен бой между чернокожи и бели.

— Негър изнасиллил бяла жена — обадил се един от клиентите.
— Сега всички негри ще си платят. Чакай да видиш.

До понеделник сутринта вече били започнали расови безредици. Но когато в ресторанта влязла група мъже, които се хвалели, че са пребили до смърт един негър, дядо ми отказал да им сервира.

— Защо не се върнеш в собствената си страна? — викнал един от тях.

— Това е моята страна — казал Лефти и за да го докаже, направил нещо много американско: бръкнал под тезгяха и извадил пистолет.

Сега, по времето, когато Теси си лакира ноктите, тези конфликти са вече в миналото, засенчени от много по-голям конфликт. През 1944-та навсякъде в Детройт автомобилните заводи вече са преустроени. В „Уилоу рън“ вместо форд седан от поточната линия слизат бомбардировачи. В „Крайслер“ произвеждат танкове. Индустриалците най-накрая са открили лек за икономиката в застои — войната. Градът на моторите, който още не е получил прякора Мотаун, се превръща за известно време в „арсенал на демокрацията“. А в пансиона на булевард „Кадилак“ Теси Зизмо си лакира ноктите и чува звука на кларнет.

Във влажния въздух се носи големият хит на Арти Шоу „Танцувай бегуин“. Музиката вцепенява катеричките по телефонните стълбове, които застават нащрек, заслушани. Раздвижва листата на ябълковите дръвчета и завърта петлото на ветропоказателя. С бързия си ритъм и къдрава мелодия се издига над зеленчуковите лехи и градинските мебели в задните дворове, над обвитите в калини плетове и люлките по верандите; прескача оградата на задния двор на пансиона на О’Тул, заобикаля писта за игра на боулинг и забравени чукчета за крикет, с които спортуват наемателите, предимно мъже, а след това се изкатерва по занемарения бръшлян, пълзящ по тухлената фасада, минава покрай прозорците, където ергените дремят, чешат си брадите или — в случая с господин Данеликов — съставят шахматни задачи; рее се все по-нависоко. Най-добрият и най-обичаният запис на Арти Шоу от 1939-а, който все още може да се чуе по радиоапаратите из целия град, музика толкова бодра и жизнена, че сякаш е свидетелство за чистотата на американската кауза и за евентуалната победа на Съюзниците; но ето че най-сетне тя се прехвърля през прозореца на

Теодора, докато момичето духа на ноктите си, за да изсъхнат по-бързо. И когато я чува, майка ми се обръща към прозореца и се усмихва.

Първоизточникът на музиката бил не друг, а Орфей с покрити с брилянтин коса, който живеел точно зад тях. Милтън Стефанидис, двайсетгодишен студент, стоял до прозореца в стаята си и пръстите му умело пробягвали по клавишите на кларнета. Бил облечен с униформа на бойскаут. С вирната брадичка, разтворени лакти, отмервайки ритъма с десния крак, той пуснал на воля любовната си песен в летния ден, свирейки с плам, който беше напълно угаснал двайсет и пет години по-късно, когато аз открих на тавана същия този кларнет, потънал в прах. Милтън бил трети кларнет в оркестъра на гимназията „Саут Истърн“. На училищните концерти бил принуден да свири Шуберт, Бетовен и Моцарт, но сега, след като бил завършил, можел да свири каквото си поиска — тоест суинг. Арти Шоу бил неговият кумир. Имитирал неговата темпераментна, ексцентрична поза — сякаш пометен назад от мощта на собствената си музика. Сега, до прозореца, украсявал свиренето си с изящните, калиграфски завъртулки на Шоу. Гледал над лъскавия черен инструмент къщата, от която го делели два вътрешни двора, но най-вече — бледото, свенливо, развълнувано лице на прозореца на третия етаж. Клоните на дърветата и телефонните жици го закривали от погледа му, но той все пак успявал да види дългата черна коса, която лъщяла като кларнета.

Тя не му махнала. С нищо, освен с усмивката, не показала, че го е чула. В съседните дворове хората продължавали да си гледат работата без да обръщат внимание на серенадата. Те поливали моравите или пълнели хранилките за птици, малките деца гонели пеперуди. След като стигнал до края на песента, Милтън отпуснал инструмента и се облегал ухилен на перваза. А после пак започнал отначало.

На долния етаж Дездемона, която правела компания на гостите, чула кларнета на сина си и сякаш в съзвучие с него въздъхнала дълбоко. От цели четирийсет и пет минути Гас и Джорджия Василакис и тяхната дъщеря Гая седели в дневната. Било неделя следобед. На масичката за кафе чинийка с желе от рози отразявала светлината от искрящите чаши вино, което пиели възрастните. Гая държала чаша с хладко джинджифилово безалкохолно питие. На масата имало отворена кутия с маслени бисквити.

— Какво мислиш за това, Гая? Милтън е дюстабанлия. Дали това ще те накара да се откажеш от сделката? — пошегувал се баща ѝ.

— Татеее — провлачила тя засрамено.

— По-добре да си дюстабан, отколкото изобщо да те няма — казал Лефти.

— Точно така — съгласила се Джорджия Васиلاكис. — Имате късмет, че не са взели Милтън. Според мен в това няма нищо срамно. Не знам какво щях да правя, ако трябваше да изпратя сина си на фронта.

От време на време, докато разговаряли, Дездемона потупвала Гая Васиلاكис по коляното и казвала:

— Милти ще дойде. Ей сега ще дойде.

Повтаряла го, откакто гостите влезли. Повтаряла го всяка неделя през последния месец и половина, при това не само на Гая Васиلاكис. Била го казвала и на Джийни Даймънд, чиито родители я довели предната неделя, и на Вики Логатетис, която пък се отбила по-предната неделя.

След като навършила четирийсет и три, Дездемона, както било обичайно за жените от нейното поколение, била на практика възрастна жена. В косата ѝ се виждали бели косми. Започнала да носи очила със златни рамки, зад които очите ѝ изглеждали по-големи и това още повече засилвало изражението ѝ на постоянна тревога. Склонността ѝ да изпитва безпокойство (напоследък усилена от суинга, долитащ от горния етаж), отново ѝ донесла сърцебиене. Вече се случвало всеки ден. Ала на пръв поглед Дездемона си оставала все така дейна — непрекъснато готвела, чистела, грижела се с любов за своите деца и децата на другите, викала с цяло гърло, вечно шумна и енергична.

Въпреки очилата, светът на баба ми си оставал разфокусиран. Дездемона не разбирала за какво се бият хората. В Смирна Япония била единствената страна, изпратила кораби в помощ на бежанците. Заради това баба ми хранеше чувство на благодарност до края на живота си. Когато хората заговорили за неочакваното нападение срещу Пърл Харбър, тя казвала: „Не ми говорете за остров насред океана. Като че тая страна не е достатъчно голяма, та трябва да има и всички други острови, така ли?“. Полът на Статуята на свободата не променял нищо. Навсякъде било едно и също: мъжете и техните войни. За щастие, не взели Милтън в армията. Вместо да отиде на фронта, той

учел вечерно и помагал в бара през деня. Единствената униформа, която бил носил някога, била на бойскаутите, на които бил ръководител. От време на време ги водел да лагеруват на север.

След още пет минути в очакване на Милтън, който все така не се появявал, Дездемона се извинила пред гостите и изтичала на горния етаж. Спряла пред стаята на Милтън и се намръщила на музиката, която идвала отвътре. Влязла без да почука.

Застанал пред прозореца, с вдигнат кларнет, Милтън свирел напълно отнесен. Поклащал бедра неприлично, устните му лъщели, както косата му. Дездемона прекосила стаята с твърда стъпка и затворила прозореца.

— Хайде, Милти, тръгвай — наредила му. — Гая е долу.

— Упражнявам се.

— Ще се упражняваш по-късно.

Присвила очи и погледнала към пансиона на О'Тул от другата страна на двора. Сторило ѝ се, че на прозореца на третия етаж вижда как една глава се скрива надолу, но не била много сигурна.

— Защо винаги свириш до прозореца?

— Защото се разгорещявам.

Дездемона се разтревожила.

— Как така се разгорещяваш?

— От свиренето.

Тя изсумтяла.

— Хайде. Гая ти е донесла бисквити.

От известно време баба ми подозирала голямата близост, която свързвала Милтън и Теси. Забелязала вниманието, с което Милтън посрещал Теси, когато идвала на обяд със Сурмелина. В детството си Теси винаги играела със Зоуи, която била най-добрата ѝ приятелка. Но сега сядала в люлката на верандата с Милтън, а не със сестра му. Когато Дездемона попитала Зоуи: „Защо вече не излизаш с Теси?“, тя отвърнала с леко огорчение: „Заета е“.

Ето защо баба ми отново започнала да страда от сърцебиене. След всичко, което била направила, за да изкупи прегрешението си, след като превърнала брака си в арктическа пустош и се оставила да ѝ завържат фалопиевите тръби, единокръвието продължавало да не ѝ дава мира. И така, ужасена, баба ми отново подхванала дейността, в

която веднъж си била опитала силите с очевидно съмнителни резултати. Дездемона отново станала сватовница.

Също като в Битиниос всяка неделя цяла върволица моми за женене влизали в къщата на „Хърлбът“. Единствената разлика била, че сега вече не били все едни и същи две момичета, умножени до безкрайност. В Детройт Дездемона разполагала с голям избор. Имало момичета с пискливи гласчета и с меки алтове, пълни и слаби, инфантилни девойчета с медальони-сърчица и преждевременно пораснали момичета, които били принудени да работят като секретарки в застрахователни фирми. Една от тях била Софи Гергопулос, която имала странна походка, защото по време на един излет била стъпила върху жарава; друга била Матилда Ливанос, красавица с отегчен вид, която не показала никакъв интерес към Милтън и дори не си била измила косата. Те идвали седмица след седмица, подтиквани или принуждавани от родителите си, и седмица след седмица Милтън Стефанидис се извинявал, качвал се в спалнята си и свирел на кларнет до прозореца.

Сега, след като Дездемона го подбрала, той слязъл да види Гая Васиلاكис. Тя седяла между родителите си на морскозеления диван, едро момиче с бяла кринолинена рокля с дантела по края и буфан ръкави. Късите ѝ бели чорапки също имали дантелки. Те напомняли на Милтън за дантелената покривчица върху коша с мръсно бельо в банята.

— Лелеее, колко много значки имаш — казал Гас Васиلاكис.

— Трябваше му само още една и можеше да стане „орел“ — подхвърлил Лефти.

— Коя?

— За плуване — отговорил Милтън. — Изобщо не мога да плувам.

— И мен не ме бива в плуването — рекла Гая усмихната.

— ’Земи си бисквита, Милти — подканила го Дездемона.

Милтън погледнал кутията и взел една бисквита.

— Гая ги е правила — пояснила Дездемона. — Харесват ли ти?

Милтън задъвкал умислено. След миг вдигнал ръка в бойскаутски поздрав.

— Не мога да лъжа — казал. — Бисквитата е скапана.

Дали изобщо има нещо по-невероятно от любовния роман на собствените ти родители? Или нещо по-трудно от това, да осъзнаеш факта, че тези двама играчи-ветерани, вече завинаги в списъка на извадените от строя, някога са били в стартовия екип?

Невъзможно е да си представя как баща ми, за когото знаех, че се възбужда само от намаляването на банковите лихви, страда от бурните младежки страсти на плътта. Милтън, който лежи в леглото и мечтае за майка ми така, както по-късно аз ще мечтаю за Неясния обект. Милтън, който пише любовни писма, а след като прочита във вечерното училище „На свенливата ми възлюбена“ на Марвъл прописва дори и любовни *стихотворения*. Милтън, който смесва елизабетинската метафизика с грубоватите рими на Едгар Берген:

*О, Теси Зизмо, не бих те сравнил
и с най-чудесния автомобил!
Ти си единствена на света,
по-красива от всяка кола!*

Дори когато гледам към миналото с всеопрощаващите очи на дъщеря, трябва да призная: баща ми никога не е бил красавец. На осемнайсет години бил неестествено кльощав, като болен от охтика. Лицето му било покрито с черни точки. Под печалните му очи вече тъмнеели торбички. Брадичката му била слабоволева, носът — прекомерно голям, а намазаната с брилянтин коса — толкова буйна и лъскава, че приличала на желе. Ала Милтън не си давал сметка за тези физически недостатъци. Той притежавал несломима самоувереност, която като броня го пазела от враждебността на света.

Физическата привлекателност на Теодора била очевидна. Тя била наследила красотата на Сурмелина в умален мащаб. Била висока само метър и петдесет, с тънка талия, малки гърди, дълга лебедова шия и красива глава със сърцевидно лице. Ако Сурмелина била по-скоро американка от европейски тип, един вид Марлене Дитрих, Теси представлявала напълно американизираната дъщеря, която Дитрих би

могла да има. Сред нейните черти на типично и дори леко провинциално американско момиче фигурирали дори малкото разстояние между зъбите и чипото носле. Често различните характеристики се предават през поколение. У мен има нещо много повече гръцко, отколкото у майка ми. Незнайно как Теси се беше превърнала отчасти в плод на Юга. Дори употребявала типично южняшки изрази. Лина, която всеки ден ходела на работа в цветарския магазин, оставяла Теси на грижите на различни възрастни жени, повечето с шотландско и ирландско потекло от Кентъки, и така произношението на Теси придобило слаб носов акцент. В сравнение със строгите, мъжествени черти на Зоуи, Теси имала така наречената типично американска външност и несъмнено това също привличало баща ми.

Заплатата на Сурмелина в цветарския магазин не била висока. Майката и дъщерята били принудени да правят икономии. В магазините за дрехи втора ръка Сурмелина винаги посягала към нещо, което би носила вариететна танцьорка във Вегас. Теси пък избирала практично облекло. В пансиона тя преправяла вълнените поли и перяла на ръка блузите; скубела топчетата мъх от пуловерите и лъскала използваните обувки с нисък ток. Но леката миризма на магазин за бедни никога не изчезвала от дрехите напълно. (Години по-късно щеше да преследва и мен, когато тръгнах на път.) Миризмата вървяла в комплект с това, че нямала баща и растяла в бедно семейство.

Джими Зизмо — всичко, което останало от него, били следите в тялото на Теси. Костите ѝ били деликатни като неговите, косата ѝ, макар и мека, била черна като неговата. Като не я миела често, тя се омазнявала и душейки възглавницата си, Теси си мислела: „Може би така е миришел баща ми“. Зимно време получавала афти (за да се предпази от тях Зизмо взимал витамин С). Но Теси била със светла кожа и по-лесно изгаряла на слънце.

Откакто Милтън се помнел, Теси била в къщата им, облечена със строгите като за църква дрехи, които майка ѝ намирала за толкова удивително подходящи.

— Погледнете ни двете — казвала Лина. — Като меню в китайски ресторант. Сладко и кисело.

Теси се дразнела, когато Лина говорела така. Тя не смятала, че е кисела, а прилична. Искала и майка ѝ да се държи така. Когато майка ѝ прекалявала с пиенето, именно Теси я завеждала вкъщи, събличала я и я слагала да спи. Лина била екхибиционистка, затова Теси станала воайорка. Лина била гръмогласна, затова Теси израснала мълчалива. Тя също свирела на музикален инструмент — акордеон. Той стоял в кутията си под леглото ѝ. От време на време го изваждала, премятала ремъците през раменете си, за да може да крепи огромния хриптящ инструмент с безброй клавиши. Акордеонът изглеждал голям почти колкото самата нея. Свирела на него прилежно, лошо и винаги с намек за карнавална тъга.

Като малки Милтън и Теси имали обща спалня и вана, но това било много отдавна. Доскоро Милтън мислел, че Теси му е първа братовчедка. Винаги, когато се случело някой от неговите приятели да прояви интерес към нея, Милтън го съветвал да се откаже.

— Все едно мед от хладилника — казвал той в духа на Арти Шоу. — Не можеш да я намажеш на филия.

Но един ден Милтън се прибрал вкъщи с нови платци от музикалния магазин. Окачил си палтото и шапката на закачалката в антрето, извадил платците и смачкал книжния плик на топка. Отишъл в дневната, прицелил се и стрелял. Книжната топка прелетяла през стаята, ударила се в ръба на кошчето и отскочила. В този момент един глас казал:

— По-добре си гледай музиката.

Милтън се огледал да види кой е. И видял. Но тя вече не била онази, предишната.

Теодора лежала на дивана и четяла. С пролетна рокля на червени цветя. Краката ѝ били боси и точно тогава Милтън ги видял — червените нокти. Той дори не подозирал, че Теодора е от онези момичета, които си лакират ноктите на краката. Червените нокти ѝ придавали женствен вид, докато всичко останало — слабите бели ръце, крехкото вратле — си оставало момичешко както винаги.

— Аз наглеждам печеното — обяснила му.

— Къде е майка ми?

— Излезе.

— Така ли? Тя никога не излиза.

— Днес излезе.

— Къде е сестра ми?

— Във „Фор Ейч“^[1] — Теси погледнала черния калъф, който той държал. — Това ли е кларнетът ти?

— Да.

— Изсвири ми нещо.

Милтън сложил калъфа на дивана. Докато го отварял и вадел кларнета, продължил да мисли за това, че краката на Теси са голи. Поставил мундщука и раздвижил пръсти по клавишите. А после, завладян от непреодолим импулс, се навел, притиснал блестящия край на кларнета до голото коляно на Теси и изсвирил продължителна нота.

Тя изпищяла и дръпнала коляното си.

— Това беше ре бемол — казал Милтън. — Искаш ли да чуеш ре диез?

Теси все още притискала с длан жужащото си коляно. От вибрацията на кларнета тръпка пробягала чак до бедрото ѝ. Станало ѝ забавно, сякаш щяла да се разсмее, но не го сторила. Гледала братовчеда си и мислела: „Гледай го как се хили. Още има пъпки, а се мисли за голяма работа. Откъде това самочувствие?“.

— Добре — отговорила накрая.

— Хубаво — рекъл Милтън. — Ре диез. Ето го.

Първия път били коленете на Теси. Следващата неделя Милтън се появил зад гърба ѝ, опрял кларнета във врата ѝ и го надул. Звукът излязъл заглушен. Кичури от косата ѝ се разлетели. Теси запищяла, но скоро млъкнала.

— Страхотно! — казал Милтън, застанал зад нея.

И така се почнало. Той свирел „Танцувай бегуин“ на ключицата ѝ. Свирел „Кръгло лице“ на гладките ѝ бузи. Притискал кларнета към червените нокти, които толкова го поразявали, и свирел „Краката ми се подкосяват“. С потайност, за която си затваряли очите, Милтън и Теси се озовавали в уединени кътчета на къщата и там, като си повдигала полата, събувала чорап, а веднъж, когато нямало никой, дори си набрала нагоре блузата, за да разголи кръста. Теси позволявала на Милтън да притиска кларнета си към нейната кожа и да изпълва тялото ѝ с музика. Отначало тя само я гъделичкала. Но след известно време нотите започнали да проникват по-надълбоко в тялото ѝ. Тя усещала как вибрациите се просмукват в мускулите ѝ, пулсират на вълни, как раздвижват костите ѝ, а вътрешните ѝ органи запявали.

Милтън свирел на кларнета със същите пръсти, които използвал за бойскаутския поздрав, но мислите му далеч не били благочестиви. Задъхан, наведен над Теси, треперещ и съсредоточен, той движел кларнета в кръг като змиеукротител. А Теси била кобрата — хипнотизирана, укротена, пленена от звука. Накрая, един следобед, когато били сами, Теси, благоприличната му братовчедка, легнала по гръб. Закрила с лакът лицето си.

— Къде да свиря — прошепнал Милтън, чиято уста била толкова пресъхнала, че нямало да може да изсвири нищо.

Теси разкопчала едно копче на блузата си и казала със задавен глас:

— Върху корема ми.

— Не знам песен за корема — рискувал Милтън.

— Тогава върху ребрата.

— Не знам нито една песен за ребра.

— Гръдната ми кост?

— Тес, никой не е писал песен за гръдна кост.

Тя разкопчала още няколко копчета и затворила очи. С едва доловим шепот промълвила:

— Ами тук?

— За тук знам — казал Милтън.

Когато не можел да свири с кларнет, опрян върху кожата на Теси, Милтън отварял прозореца на стаята си и ѝ правел серенади от разстояние. Понякога звънял в пансиона и питал госпожа О'Тул дали може да говори с Теодора.

— Един момент — казвала госпожа О'Тул и се провиквала по стълбите:

— Зизмо на телефона!

Милтън чувал тропота на крака, тичащи надолу по стълбите, а после гласът на Теси, която казвала: „Ало“. И започвал да свири на кларнета си по телефона.

(Години по-късно майка ми щеше да си спомня за дните, когато била ухажвана с кларнет.

— Баща ти не свиреше много добре. Знаеше само две-три песни. И толкова.

— Какви ги говориш! — протестираше Милтън. — Имах цял репертоар.

Той започваше да подсвирва „Ганцувай бегуин“, като къдреше звука, за да наподобява вибратото на кларнет, и свиреше с пръсти във въздуха на въображаемия инструмент.

— Защо вече не ми правиш серенади? — питаше Теси. Но Милтън мислеше за друго:

— Какво ли е станало със стария кларнет?

И после Теси:

— Откъде да знам! Да не мислиш, че помня всичко?

— Дали не е долу в мазето?

— Може би съм го изхвърлила!

— Изхвърлила си го! Защо да го хвърляш, по дяволите?

— И какво ще правиш, Милт, ще репетираш ли? Още тогава нищо не можеше да изсвириш.)

На всички любовни серенади все някога идва краят. Но през 1944 година музиката нямала край. Още преди да дойде юли, когато телефонът звънял в пансиона на О’Тул, понякога от слушалката се леела друг вид любовна песен: „*Кирие, елейсон, Кирие, елейсон*“. Тих глас, почти толкова женствен, колкото гласа на Теси, напявал в телефонната слушалка на няколко пресечки оттам. Пеенето продължавало поне минута. А след това Майкъл Антониу питал:

— Как беше?

— Бомба — казвала майка ми.

— Така ли?

— Също като в църквата. Никога нямаше да се досетя.

Кое то ме води до последния сложен елемент в тази пренаситена със сюжетни линии година. Разтревожена от близостта между Милтън и Теси, баба ми не само се опитвала да го ожени за друга. До лятото тя вече била избрала съпруг и за Теси.

Майкъл Антониу — отец Майк, както щеше да стане известен в нашето семейство — по това време бил семинарист в гръцкото православно богословско училище „Светия кръст“ в Помфрет, Кънектикът. Когато се прибирал вкъщи за лятната ваканция, той не спирал да се навърта край Теси Зизмо. През 1933 г. църквата „Успение Богородично“ се изнесла от помещението на улица „Харт“. Богомолците вече имали истинска църква на „Върнър Хайуей“. Била

изградена от жълти тухли. Имала три гълъбовосиви купола, подобни на шапки, и сутерен, където хората да се събират на приказки. Докато пиели кафе, Майкъл Антониу разказвал на Теси за живота си в „Светия кръст“ и я просвещавал за не толкова известни страни от гръцкото православие. Разказвал и за монасите от планината Атон, които в стремежа си към чистота забранили в манастира на острова да стъпват не само жени, но и женски животни и птици. На планината Атон нямало женски птици, нямало женски змии, женски кучета или котки.

— Прекалено строго според мен — казал Майкъл Антониу и се усмихвал на Теси многозначително. — Аз искам само да бъда енорийски свещеник. Женен и с деца.

Майка ми не се изненадала, че проявява интерес към нея. Понеже била дребничка, тя била свикнала ниски мъже да я канят на танц. Не ѝ се нравело да бъде избирана заради ръста си, но Майкъл Антониу не се предавал. Нищо чудно да я преследвал, защото била единственото момиче, по-ниско от него. Или пък да откликвал на нуждата в очите на Теси, на отчаяния ѝ копнеж да повярва, че животът може да ѝ донесе нещо повече.

Дездемона се възползвала от възможността.

— Майки е добро гръцко момче, хубаво момче — казала на Теси. — И ще стане свещеник!

А на Майкъл Антониу рекла:

— Теси е дребна, но силна. Как мислиш, отче Майк, колко чинии може да носи?

— Още не съм отец, госпожо Стефанидис.

— Хайде, хайде, колко?

— Шест?

— Само толкова? Шест?

С вдигнати във въздуха две ръце рекла:

— Десет! Десет чинии може да носи. И няма да счупи нито една.

Тя започнала да кани Майкъл Антониу на обяд в неделя. Присъствието на семинариста пречело на Теси, която вече не се отклонявала към горния етаж за частни сеанси със суинг. Милтън, който все повече се цупел заради новото положение, подхвърлял язвителни забележки на масата.

— Сигурно е много по-трудно човек да е свещеник тук, в Америка, а?

— Какво имаш предвид? — попитал Майкъл Антониу.

— Ами това, че в старата родина хората не са кой знае колко образовани — казал Милтън. — Вярват на всичко, което им разправят свещениците. Тук е различно. Можем да отидем в колеж и да се научим да мислим с главите си.

— Църквата не иска хората да не мислят — отвърнал Майкъл, без да се обижда. — Църквата вярва, че мисленето може да доведе човека само донякъде. Там, където свършва мисълта, започва откровението.

— *Крисостомос!* — възкликнала Дездемона. — Отец Майк, ти имаш златни уста.

Но Милтън не се предавал:

— Аз пък мисля, че където свършва мисленето, започва глупостта.

— Така живеят хората, Милт — продължил Майкъл Антониу все така мило и благо, — като разказват истории. Така ние научаваме кои сме, откъде идваме. Историите са всичко. А коя история трябва да разказва Църквата? Проста работа. Най-великата история, разказвана някога.

Докато слушала този спор, майка ми не можела да не забележи пълния контраст между двамата си ухажори. От едната страна — вяра; от другата — скептицизъм. От едната страна — благост; от другата — враждебност. Безспорно нисичък, макар и приятен на вид младеж, срещу кльоцав, пъпчив момък, негоден за военна служба, с кръгове под очите като гладен вълк. Майкъл Антониу дори не се бил опитал да целуне Теси, докато Милтън я отклонил от правия път с кларнета си. Ре бемоли и ла диези по нея като безброй огнени езици, зад коляното, по шията, точно над пъпа... това изброяване я изпълвало със срам. Покъсно същия следобед Милтън я спипал в един ъгъл.

— Тес, имам нова песен за теб. Тъкмо днес я научих.

Но Теси му казала:

— Махай се!

— Защо? Какво е станало?

— Не е... не е... — тя се опитвала да формулира най-неодобрителната оценка — не е хубаво!

— Миналата седмица каза друго нещо.

Милтън размахал кларнета и нагласил платъка с намигване, а Теси най-накрая каза:

— Не искам да го правя повече! Разбра ли? Остави ме на мира!

Всяка събота до края на лятото Майкъл Антониу идвал до пансиона на О'Тул да вземе Теси. Докато се разхождали, той хващал чантичката ѝ и я полюшвал за каишката, все едно е кадилница.

— Трябва да се прави по точно определен начин — казвал ѝ. — Ако не я люлееш достатъчно силно, верижката се криви и тамянът пада.

Докато вървели по улицата майка ми се опитвала да не мисли за срама, че хората я виждат с мъж, който люлее дамска чантичка. До сифона за газирана вода в дрогерията тя го гледала как подпъхва салфетка под яката на ризата си, преди да си вземе от мелбата. Вместо да лапне черешката, както би направил Милтън, Майкъл Антониу винаги я предлагал на нея. По-късно, когато я изпращал до вкъщи, той ѝ стискал ръката и я гледал с искрен поглед.

— Благодаря ти за поредния приятен следобед. Ще се видим в църквата утре.

След това се отдалечавал със скръстени зад гърба си ръце. Още едно нещо, което упражнявал — да върви като свещеник.

След като той се скривал от погледа ѝ, Теси влизала вътре и се качвала в стаята си. Лежала на канапето и четяла. Един следобед, след като не могла да се съсредоточи, сложила книгата върху лицето си. Точно тогава отвън засвирил кларнет. Теси послушала известно време, без да помръдва. Накрая ръката ѝ се вдигнала, за да махне книгата от лицето. Ала не стигнала дотам. Помаяла се във въздуха, сякаш дирижирала музиката, а след това разумно, примирено и отчаяно затворила прозореца с трясък.

— Браво! — извикала Дездемона по телефона няколко дни по-късно. А после притиснала слушалката до гърдите си: — Майки Антониу току-що предложи на Теси! Те са сгодени! Ще се оженят веднага щом той завърши семинарията.

— Не се вълнувай чак толкова много — каза Зои на брат си.

— Защо не млъкнеш?

— Недей да си го изкарваш на мен. Не аз ще се женя за него. По-добре да ме застрелят — каза тя, като не подозирала какво ще ѝ

донесе бъдещето.

— Ако иска да се омъжва за свещеник — казал Милтън, — нейна си работа. Да върви по дяволите.

Лицето му почервеняло, станал рязко от масата и изтичал нагоре по стълбите.

Но защо майка ми направила това? Така и не успя да ни обясни. Причините, поради които хората се женят за онези, за които се женят, невинаги са очевидни за всички замесени лица. Затова аз мога само да правя предположения. Може би майка ми, след като била израснала без баща, се опитвала да си вземе мъж от бащински тип. Възможно е също решението ѝ да е било продиктувано от практични съображения. Веднъж попитала Милтън какво иска да прави в живота си.

— Мислех си да поема бара на татко.

Към всички останали противоположности може би се прибавила и последната: барман — свещеник.

Невъзможно е да си представя как баща ми риде заради разбитото си сърце. Невъзможно е да си представя как отказва да се храни. И също толкова невъзможно — как се обажда в пансиона отново и отново, докато накрая госпожа О'Тул казала: „Слушай, миличък. Тя не иска да говори с теб. Не разбра ли?“. И все пак...

— Да — преглътнал с труд Милтън, — разбрах.

— В морето риби — колкото щеш.

Невъзможно е да си представя всички тези неща, но всъщност те са се случили.

Може би морската метафора на госпожа О'Тул му дала идея. Във вторник сутринта, една седмица след като Теси се стодила, Милтън оставил кларнета завинаги и отишъл до „Кадилак Скуеър“, за да смени бойскаутската си униформа с друга.

— Е, направих го — казал на семейството същата вечер, докато се хранели. — Записах се.

— В армията! — възкликнала ужасена Дездемона.

— За какво ти беше да го правиш? — попитала Зоуи. — Войната почти свърши. Хитлер е победен.

— Не знам за Хитлер. Мен ме тревожи Хирошито. Влязох във флота. Не в армията.

— Ами стъпалата ти? — изплакала Дездемона.

— Не ме питаха за стъпалата.

Дядо ми, който по време на серенадите с кларнета стоял без да се намесва, както правел и с всичко останало, добре съзнавайки техния смисъл, но изпитващ съмнения доколко е разумно да се забърква, сега погледнал изпитателно сина си.

— Ти си много глупав младеж, знаеш ли? Да не мислиш, че това е някаква игра?

— Не, сър.

— Това е война. Да не мислиш, че войната е някакво забавление? Голям номер, който да погодиш на родителите си?

— Не, сър.

— Ще видиш какво забавление е.

— Флота! — Продължавала да хленчи Дездемона. — Ами ако корабът ти потъне?

— Виждаш ли какво направи? — поклатил глава Лефти. — Майка ти ще се поболее от тревоги.

— Нищо няма да ми стане — казал Милтън.

Загледан в сина си, Лефти видял болезнена картина: самият той преди двайсет години, изпълнен с глупав, самонадеян оптимизъм. И нищо друго не можел да направи с обзелия го страх, освен да избухне ядосан.

— Добре, върви във флота! — извикал Лефти. — Но знаеш ли какво забрави, господин почти „орел“? — И посочил към гърдите на Милтън. — Забрави, че така и не успя да спечелиш значка за плуване.

---

[1] Младежка организация в САЩ. Б.пр. ↑

НОВИНИ ОТ СВЕТА

Изчаках да минат три дни, преди отново да се обадя на Джули. Беше десет вечерта и тя все още работеше в ателието. Не беше вечеряла, затова предложих да хапнем заедно. Казах, че ще мина да я взема.

Този път тя ме покани да вляза. Ателието ѝ беше разхвърляно, стряскащо с хаоса си, но след първите няколко стъпки забравих всичко това. Вниманието ми прикова това, което видях по стените. На тях бяха закачени пет-шест големи снимки с индустриалния пейзаж на химически завод. Джули беше снимала завода от кран и зрителят имаше чувство, че се носи над виещи се тръби и комини.

— Добре, стига толкова — каза тя, като ме побутваше към вратата.

— Чакай — казах. — Аз харесвам заводи. Роден съм в Детройт. Това тук е за мен все едно Ансел Адамс.^[1]

— Вече видя всичко — каза тя, като ме пъдеше, зарадвана, смутена, усмихната, опърничава.

— В дневната имам една снимка на Бернд и Хила Бехер — похвалих се аз.

— Имаш снимка на Бернд и Хила Бехер? — тя спря да ме бута.

— Стара фабрика за цимент.

— Добре де, хубаво — каза Джули умиловивена. — И аз снимам фабрики. Това правя. Снимам фабрики и заводи. На тези е „Ай Джи Фарбен“ — тя се намръщи. — Безпокоя се, че това е типичното нещо, което един американец може да прави тук.

— Имаш предвид индустрия на Холокоста?

— Не съм чела тази книга, но, да, това имам предвид.

— Ако открай време снимаш заводи, мисля, че е различно — казах ѝ. — Значи наистина се вълнуваш от това. Ако се интересуваш от заводи, как би могла да не снимаш „Фарбен“.

— Значи мислиш, че няма нищо лошо?

Посочих снимките.

— Страхотни са.

Умълчахме се, загледани един в друг и без да мисля, аз се наведох и леко я целунах в устата.

Когато целувката свърши, тя отвори широко очи.

— Помислих те за гей, когато се запознахме.

— Сигурно заради костюма.

— Радарът ми за гейове е излязъл от строя — поклати глава Джули. — Аз винаги съм подозрителна, бидейки последната преграда.

— Последната какво?

— Не си ли чувал за това? Азиатките са последната преграда. Ако някой мъж не иска да си признае, че е гей, той сваля азиатки, защото телата им приличат повече на телата на момчета.

— Твоето тяло не прилича на момчешко — казах аз.

Джули се засрами. Отмести поглед встрани.

— Много ли прикрити гейове те свалят? — попитах я.

— Два пъти в колежа, после в университета — отговори Джули.

Нямаше какво друго да отговоря, освен пак да я целуна.

За да подхвана наново историята на моите родители, трябва да спомена един много смущаващ спомен, свързан с американец от гръцки произход — Майкъл Дукакис върху неговия танк. Спомняте ли си го? Онзи един-единствен образ, който обрече на смърт надеждите ни да вкараме грък в Белия дом: Дукакис, с прекалено голяма военна каска, как се друса върху „Уокър Булдог М41“. Как се опитва да изглежда като президент, но прилича на момченце на увеселително влакче в лунапарк. (Всеки път, когато грък се насочи към Овалния кабинет, нещо се обърква. Първо беше Агню с неплатените данъци, а след това Дукакис с танка.) Преди Дукакис да се покатери върху бронираната машина, преди да съблече своя костюм „Дж. Прес“ и да сложи военната униформа, всички ние — тук говоря от името на моите събратя американци от гръцки произход, независимо дали те искат това, или не — всички ние ликувахме. Този човек беше кандидатът на демократите за президент на Съединените щати! Той беше от Масачузетс като семейство Кенеди! Изповядваше религия дори още по-странна от католицизма, но никой не повдигаше този въпрос. Годината беше 1988-ма. Може би най-накрая беше дошло време, когато всеки би могъл — но не и все същите стари лица — да стане

президент. Вижте плакатите на конгреса на Демократическата партия! Погледнете стикерите отзад на всички волва — „Дукакис“. Човек, в чието име имаше повече от две гласни букви, се кандидатираше за президент! За последен път това се беше случило с Айзенхауер (който обаче изглеждаше добре върху танк). Като цяло американците предпочитат президентите им да имат в имената си най-много две гласни букви. Труман. Джонсън. Никсън. Клинтън. Ако имат повече от две гласни (Рейгън), тогава съгласните не бива да са повече от две. А още по-добре е да има само една гласна — Буш. Тогава го избират два пъти. Защо Марио Куомо реши да не се кандидатира за президент? До какво заключение е стигнал той, когато се е оттеглил, за да обмисли нещата? За разлика от Майкъл Дукакис, който беше от академичния Масачузетс, Марио Куомо беше от Ню Йорк и знаеше как стоят нещата. Куомо знаеше, че никога няма да спечели. Вярно, той беше твърде либерален за онова време. Но освен това: прекалено много гласни.

Покачен върху танк, Майкъл Дукакис вървеше към стена от фотографии и оттам към своя политически залез. Колкото и да е болезнен споменът ми за този образ, аз неслучайно го споменавам. Точно така изглеждал моят баща, новопостъпилият на служба матрос втори клас Милтън Стефанидис, докато се поклащал в десантната лодка край калифорнийския бряг през есента на 1944-та. Също като на Дукакис, каската му била огромна. Като при Дукакис, ремъкът под брадичката изглеждал все едно го е стегнала майка му. Като при Дукакис, изражението на Милтън издавало все по-ясното съзнание, че е направил грешка. Милтън също не можел да слезе от превозното средство. И той пътувал към своята гибел. Единствената разлика била липсата на фотографии, понеже било среднощ.

Един месец след като влязъл във военноморския флот на САЩ, Милтън бил изпратен в базата „Коронадо“ в Сан Диего. Зачислили го в амфибийните части, чиято работа била да транспортират войниците до Далечния изток и да им помагат при десанти. Работата на Милтън — засега само по време на учения — била да спуска десантните лодки отстрани на транспортния кораб. В продължение на един месец, шест дни седмично, десет часа на ден, правел това — спускал лодки, пълни с мъже, при различни атмосферни условия.

А когато не спускал десантни лодки, самият той бил в тях. Три-четири нощи седмично трябвало да упражняват нощни десанти. Те били изключително трудни. Брегът около Коронадо бил опасен. За неопитните кормчии било трудно да насочват лодката към сигналните светлини на брега и често подкарвали право към скалите.

Каската пречела на Милтън да вижда в настоящето, но му давала доста добра картина за бъдещето. Тежала колкото топка за боулинг. Била с дебелината на автомобилна ламарина. Слагала се на главата като шапка, но изобщо не приличала на шапка. При контакт с черепа каската предавала образите директно в мозъка. Образите на предмети, които била проектирана да не пропуска. Куршуми, например. И шрапнели. Каската изолирала мозъка, за да може да размишлява върху тези жизненоважни факти от действителността.

Но ако сте човек като баща ми, вие започвате да мислите как да избягате от тези житейски факти. След една седмица учения Милтън осъзнал, че постъпвайки във флота е направил ужасна грешка. Едва ли битката можела да бъде по-опасна от подготовката за нея. Всяка нощ имало по някой ранен. Вълните ги лашкали към корпуса на кораба, момчетата падали зад борда и водата ги подмятала. Преди седмица едно хлапе от Омаха се удавило.

Денем тренирали, като играели футбол на брега, обути с войнишки обувки, за да си закаляват краката, а нощем се провеждали учения. Изтощен, страдащ от морска болест, Милтън стоял притиснат като сардина в консерва, нарамил тежка раница. Той винаги е искал да бъде американец и сега имал възможността да види що за хора са неговите събратя американци. Плътно притиснат до тях, той трябвало да търпи дебелашки цинизъм и глупави разговори. Дълги часове прекарвали заедно в лодките, подмятани насам-натам, заливани от вълните. Лягали си в три-четири сутринта. После слънцето изгрявало и идвало време всичко да започне отначало.

Защо постъпил във флота? За да си го върне, за да избяга. Искал да отмъсти на Теси, но искал и да я забрави. Не се получило нито едното, нито другото. Монотонността на войнишкия живот, безкрайното повторение на задълженията, опашките за храна, за тоалетната, за бръснене никак не разнообразявали нещата. Стоенето на опашка по цял ден извиквало тъкмо онези мисли, които Милтън искал да избегне — за отпечатъка от кларнет, като огнен пръстен, върху

зачервеното бедро на Теси. Или за Ван Ден Брок, хлапето от Омаха, което се удавило — смазаното му лице, морската вода, която течала през избитите му зъби.

В лодката на всички около Милтън вече им се гадело. Десет минути сред вълните и превитите надве моряци вече повръщали върху набраздения на ивици метален под говеждата яхния и разтворимото картофено пюре, с които били вечеряли, без това да породи каквито и да било коментари. Противната течност, неестествено синя под лунната светлина, се плискала, като опръскала обувките на всички. Милтън вдигнал лице, мъчейки се да поеме поне глътка въздух.

Лодката се люлеела, подхвърляла ги наляво и надясно. Издигала се върху вълните и падала с трясък, а целият корпус треперел. Приближавали се към брега, шумът от прибоя се усилвал. Другите си наместили раниците и се приготвили за въображаемия десант; и матрос Стефанидис напуснал уединението на своята каска.

— Видях го в библиотеката — морякът до него казал в този момент на своя другар. — На таблото с обявите.

— Що за изпит?

— Нещо като приемане. За Анаполис.

— Да бе, в Анаполис само такива като нас чакат.

— Няма значение дали ще те приемат, или не. Номерът е, че който ще се явява на изпита, го освобождават от учения.

— Какво каза за някакъв изпит? — намесил се Милтън.

Морякът се огледал, за да провери дали някой друг не ги е чул.

— Да си мълчиш, чу ли! Ако всички се запишем, няма да мине.

— Кога е?

Но преди морякът да успее да отговори, се чуло страховито стържене — пак се ударили в скалите. От внезапното спиране всички полетели напред. Каските се удряли една в друга, чупели се носове. Всички изпадали един връз друг, лодката се наводнила и лейтенантът се разкрещял. Заедно с всички други Милтън скочил в хаоса — черните скали, подводното течение, което ги засмуквало, бутилките мексиканска бира, подплашените раци.

А в Детройт, също в тъмното, майка ми била на кино. Годеникът ѝ Майкъл Антониу се бил върнал в „Светия кръст“ и сега съботите ѝ

били свободни. На екрана на кинотеатър „Ескуайър“ примигвали цифри... 5... 4... 3... И започнал кинопрегледът. Протръбили приглушени фанфари. Говорител започнал да чете сводките от фронта. През цялата война този човек бил все един и същ и Теси имала чувство, че вече го познава; почти като роднина. Седмица след седмица той я информирал за Монти и англичаните, които изтласквали танковете на Ромел от Северна Африка, за американските части, които освобождавали Алжир и направили десант в Сицилия. Ядейки пуканки, Теси гледала екрана, докато месеците и годините минавали. Кинопрегледът следвал определен ред. Най-напред се съсредоточавал върху Европа. Показвали танкове, минаващи през малки селца и френски момичета, които махали с кърпички от балконите. Френските момичета нямали вид на преживели война; те носели красиви клоширани поли, бели къси чорапки и копринени шалчета. Никой от мъжете не носел кепе, което изненадало Теси. Тя открай време искала да отиде в Европа, не толкова в Гърция, колкото във Франция или Италия. Докато гледала тези кинопрегледи, това, което забелязвала, не били разрушените от бомбардировките сгради, а откритите кафенета, фонтаните, спокойните градски кученца.

Две съботи по-рано тя видяла как Съюзниците освобождават Антверпен и Брюксел. Сега, когато вниманието се насочило към Япония, пейзажът се променил. В кинопрегледите се появявали палми и тропически острови. Този следобед на екрана била изписана датата октомври 1944 и говорителят обявил: „Докато американските части се приготвят за последната офанзива в Тихия океан, генерал Дъглас Макартър, който се кълне, че ще изпълни обещанието си да се върне, прави преглед на войските“. Кадрите показвали моряци — едни стояли мирно на палубата, други плъзгали в оръдията артилерийски снаряди, трети правели физиономии на брега, махали на роднини и приятели вкъщи. А моята майка, седнала сред публиката, открила, че прави нещо налудничаво. Търсела лицето на Милтън.

Все пак той й бил втори братовчед, нали? Съвсем естествено било да се тревожи за него. Освен това не били точно влюбени, свързвало ги нещо по-незряло, като увлечение, заплесване. Нищо подобно на онова, което изпитвала към Майкъл. Теси поизправила гръб, нагласила си чантичката в скута. Седяла благоприлично като млада сгодена дама. Но след като кинопрегледът свършил и започнал

филмът, тя забравила за желанието си да се прави на голям човек. Прегърбила се и си опряла краката на предната седалка.

Може би този ден филмът не бил много добър или пък напоследък тя се преситила от филми — ходела на кино всеки ден през последните осем дни, — но каквато и да била причината, Теси не можела да се съсредоточи. Продължавала да мисли, че ако нещо се случи с Милтън, че ако го ранят или, не дай Боже, изобщо не се върне — в известен смисъл вината ще е нейна. Тя, разбира се, не му е казала да се запише във флота. Ако я беше попитал, щеше да го разубеди. Но знаела, че го е сторил заради нея. Приличало малко на „Сред пясъците“ с Клод Барън — филмът, който била гледала преди две седмици. В него Клод Барън се записва в Чуждестранния легион, защото Рита Карол се омъжва за друг. Другият се оказва мошеник и пияница и Рита Карол го напуска и поема към пустинята, където Клод Барън се бие с арабите. Когато Рита Карол успява да стигне до него, той вече лежи ранен в болницата, всъщност не точно болница, а само една палатка, и тя му казва, че го обича, а Клод Барън отговаря: „Заминах за пустинята, за да те забравя. Но пясъкът беше с цвета на твоята коса. Небето в пустинята беше с цвета на твоите очи. Където и да идех, ти беше там“. И после умира. Теси си изплакала очите. Тушът ѝ за мигли се разтекъл и оставил ужасни петна по яката на блузата ѝ.

Нощни учения и сутрешни прожекции в събота, скокове в морето и прегърбване на седалката, тревога, съжаления, надежда и опити да забравиш — но ако трябва да бъдем напълно честни, това, което хората правели най-много през войната, било да пишат писма. В подкрепа на личното ми убеждение, че истинският живот не може да се мери с неговото описване, членовете на моето семейство като че ли прекарвали по-голямата част от онази година, водейки кореспонденция. От „Светия кръст“ Майкъл Антониу пишел на годеницата си два пъти седмично. Писмата му пристигали в светлосини пликове с лика на патриарх Бенямин, щампован в горния ляв ъгъл, а на листовете вътре неговият почерк, подобно на гласа му, бил женствен и четлив. „Най-вероятно първото място, където ще ме пратят след ръкополагането, ще бъде някъде в Гърция. Сега, след като нацистите си отидоха, много неща ще трябва да се градят наново“.

На бюрото си под подпорките за книги, изобразяващи Шекспир, Теси отговаряла предано, макар и не съвсем искрено. Повечето неща, които правела, не ѝ се виждали достатъчно добродетелни, за да ги разкаже на годеник-семинарист. И затова започнала да си измисля по-благопристоен живот. „Тази сутрин със Зо отидохме да помогнем като доброволки в Червения кръст — пишела майка ми, след като била прекарала целия ден в кинотеатър «Фокс», ядейки ябълки. — Дадохме ни да късаме стари чаршафи на ленти за бинтове. Да знаеш само какъв мехур ми излезе на палеца. Огромно нещо.“ Отначало не пишела тия безразборни измислици, а откровено си разказвала какво е правила през деня. Но в едно писмо Майкъл Антониу ѝ писал: „Няма нищо лошо във филмите, но в това време на война се питам дали те са най-добрият начин да си прекарваш времето“. След това Теси започнала да си измисля разни неща. Тя оправдавала своите лъжи, като си казвала, че това е последната ѝ година на свободен човек. Следващото лято щяла да бъде попадия и да живее някъде в Гърция. За да смекчи донякъде своята неискреност, тя избягвала да пише за себе си, а изпълвала писмата си с похвали за Зоуи. „Тя работи шест дни в седмицата, но всяка неделя става в ранни зори, за да заведе госпожа Цонтакис на църква — тя, горкичката, е на 93 години и едва ходи. Такава си е Зоуи. Все мисли за другите“.

Междувременно Дездемона и Милтън също си пишели. Преди да замине на война, баща ми обещал на своята майка, че най-накрая ще усвои писмения гръцки. Сега, в Калифорния, легнал на койката си вечер, толкова разранен и натъртен, че едва можел да помръдне, Милтън ровел в гръцко-английския речник, за да докладва за флотския си живот. Но независимо колко се стараел, когато писмата пристигали на улица „Хърлбът“, нещо при превода се губело.

— Що за хартия е това? — питала мъжа си Дездемона и вдигала лист, който приличал на швейцарско сирене. Досуц като мишки, военните цензори изгривали писмата на Милтън, преди да ги сервират за консумация на Дездемона. Те отхапвали всяко споменаване на думата „инвазия“, всяка поява на „Сан Диего“ или „Коронадо“. Изяждали цели абзаци, описващи военноморската база, разрушителите и подводниците, акостирали в нея. И тъй като гръцкият на цензорите

бил по-лош и от този на Милтън, те често правели грешки и кастрели нежните думи, целувките и прегръдките.

Въпреки дупките в посланията на Милтън (и материални, и синтактически) баба ми долавяла колко опасно е положението му. В неговите разкрити сугми и делти съзирала треперещата ръка на нарастващата му тревога. Зад граматическите грешки долавяла нотката на страх в гласа му. Самите листове на неговите писма я плашели, защото вече ѝ изглеждали разкапани.

Матрос Стефанидис обаче правел всичко възможно да си спаси кожата. В сряда сутринта той отишъл в библиотеката на базата, за да се яви на приеман изпит за военноморската академия на САЩ. През следващите пет часа, щом вдигнал очи от изпитните документи, виждал как другите моряци правят гимнастика под палеците слънчеви лъчи. Не можел да сдържи усмивката си. Докато другарите му се пържели навън, Милтън седял под вентилатора и извеждал математическо доказателство. Те били принудени да тичат насам-натам из покритото с пясък игрище, а Милтън четял текст от някой си Карлайл и отговарял на въпросите под него. А вечерта, когато те щели да се блъскат в скалите, той щял да спи блажено в леглото си.

В първите месеци на 1945-а всички гледали да кръшнат от задълженията си. Майка ми бягала от благотворителна дейност, като ходела на кино. Баща ми се скатавал от маневри, държейки изпит. Но като говорим за спасение, баба ми търсела помощ не от кого да е, а от самите сили небесни.

Една неделя през март отишла в „Успение Богородично“ преди да започне светата литургия. Влязла в една ниша, пристъпила към иконата на Свети Христофор и му предложила следната сделка.

— Моля те, Свети Христофоре — Дездемона целунала върховете на пръстите си и докоснала с тях челото на светеца, — ако запазиш Милти жив и здрав във войната, ще го накарам да обещае, че ще се върне в Битиниос да ремонтира църквата.

Тя вдигнала очи към Свети Христофор, мъченика на Мала Азия.

— Ако турците са я съборили, Милти ще я построи. Ако има нужда само от боядисване, той ще я боядиса.

Свети Христофор бил великан. С тояга в ръка преминал буйна река, докато на гърба си носел малкия Исус, най-тежкото бебе, живяло някога, защото държало света в ръцете си. Кой светец би закрилял по-

добре нейния син, изложен на опасности в морето? Дездемона се молела в полумрака. Движела устни, изричайки условията.

— Ще ми се още, ако е възможно, Свети Христофоре, да освободят Милтън от обучението. Казва ми, че било много опасно. Сега вече ми пише на гръцки, Свети Христофоре. Не е много добре, но става. Освен това ще го накарам да обещае да сложи в църквата нови пейки. Ако искаш, и няколко килима.

Тя спряла и притворила очи. Прекръстила се безброй пъти, очаквайки отговор. После внезапно изправила гръб. Отворила очи, кимнала, усмихнала се. Целунала пак пръстите си и докоснала с тях изображението на светеца, а после се забързала към къщи, за да съобщи на Милтън добрите вести.

— Да бе, как не — казал баща ми, като получил писмото. — Свети Христофор си няма друга работа.

Той пхнал писмото в гръцко-английския речник и отнесъл и двете до пещта за горене на смет зад бараката. (Това бил краят на уроците по гръцки на баща ми. Той продължил да говори на гръцки с родителите си, но така и не успял да се научи да пише, а с възрастта започнал да забравя значението дори на най-простите думи. Накрая не можел да каже кой знае колко повече от Чапър Илевън или мен, тоест почти нищо.)

Сарказмът на Милтън бил разбираем, като се имат предвид обстоятелствата. Тъкмо предния ден командирът му дал ново назначение в предстоящото нападение. Отначало той не проумял новината, както се случва с всички лоши вести. Сякаш думите на командира, истинските срички, които отправил към Милтън, били разбъркани и размесени от момчетата в разузнавателния отдел. Той отдал чест и излязъл. Слязъл на брега все още недоумяващ лошата новина, сякаш тя действала с известна предпазливост, като му отпуснала тези последни няколко мига на покой и заблуждение. Загледал се в залеза. Възхищавал се на група тюлени върху скалите, невъзмутими като неутралната Швейцария. Събул си обувките, за да усети пясъка под краката си — тепърва опознавал света, а не се канел да го напусне. Но после се появили пукнатините. Процеп отгоре на главата му, през който със свистене нахлула лошата новина;

притреперване в коленете, които поддали, и внезапно Милтън не можел повече да си затваря очите.

Трийсет и осем секунди. Това била новината.

— Стефанидис, прехвърлен си да служиш като сигналист. Яви се в сграда Б в седем нула нула утре сутрин. Свободен си.

Това му казал командирът. Само това. И честно казано, той не се изненадал. С приближаването на нашествието се разразила внезапна епидемия от наранявания сред сигналистите. Едни си режели пръстите, докато давали наряд в кухнята. Други се прострелвали в краката, като си чистели оръжието. По време на нощните учения сигналистите пламенно се хвърляли срещу скалите.

Трийсет и осем секунди била продължителността на живота на един сигналист. По време на десанта матрос Стефанидис щял да стои най-отпред в лодката. С помощта на нещо като фенер щял да изпраща сигнали с морзовата азбука. Фенерът щял да свети ярко, отлична мишена за вражеските позиции на брега. Точно за това си мислел той, докато стоял на брега със събути обувки. Мислел си, че никога няма да наследи бара на баща си. Мислел си, че никога повече няма да види Теси. Вместо това след няколко седмици щял да стои изправен в лодката, изложен на вражеския огън, хванал ярката светлина. Поне известно време.

Невключен в „Новини от света“ кадър на транспортния кораб, с който баща ми напуснал военноморската база в Колорадо и се отправил на запад. В кинотеатър „Ескуайър“, вдигнала крака над лепкавия под, Теси Зизмо наблюдава как бели стрели прекосяват Тихия океан. „Дванайсета военноморска флотилия на САЩ напредва в Тихия океан — казва говорителят. — Крайна точка: Япония“. Една стрелка тръгва от Австралия, движейки се през Нова Гвинея към Филипините. Друга стрелка започва от Соломоновите острови, трета — от Марианските острови. Теси изобщо не е чувала за тези места. Но ето че стрелките продължават, напредват към други острови, които са й неизвестни — Иво Джима, Окинава, — всеки от тях отбелязан със знамето с изгряващото слънце. Стрелките от три посоки се събират върху Япония, която всъщност е само група острови. Докато Теси се оправя с географията, кинопрегледът показва документални кадри.

Една ръка пуска в действие звънец за тревога; моряците скачат от койките, изкачват стълбите на бегом, заемат бойните позиции. Изведнъж ето го него — Милтън, — тича по палубата на парахода! Теси познава кльощавия му гръден кош, очите на миеща мечка. Забравя, че подът лепне и си пуска краката. В кинопрегледа оръдията на разрушителя стрелят беззвучно и на другия край на света в елегантния салон на старомодното кино Теси Зизмо усеща тътена им. Киното е полупълно, предимно с млади жени като нея. Те също похапват бонбони по емоционални причини; и те търсят в зърнистия образ на екрана лицата на своите годеници. Въздухът мирише на „Тутси Попс“^[2], на парфюм и на цигари, защото разпоредителят пуши във фойето. През по-голямата част от времето войната е абстрактно събитие, което се случва някъде другаде. Само тук, за четири-пет минути, вмъкната между анимационния и игралния филм, тя става конкретна. Може би размиването на идентичността, масовото освобождаване на чувствата оказва влияние върху Теси, пораждайки истерия като тази, която предизвиква Синатра. Но независимо от причината, в приглушената светлина на кинотеатъра Теси Зизмо си разрешава да си спомни неща, които е опитвала да забрави: кларнет, който напредва нагоре по голия ѝ крак като частите, осъществяващи атаката, като стрела, сочеща към нейната собствена островна империя, империя, която, осъзнава го в този миг, тя смята да даде не на когото трябва. Докато проблясващият лъч на прожекционния апарат пронизва косо мрака над главата ѝ, Теси признава пред себе си, че не иска да се омъжи за Майкъл Антониу. Не иска да стане попадия, нито пък да се премести в Гърция. Докато се взира в Милтън на екрана, очите ѝ се изпълват със сълзи и тя казва на глас:

— Където и да идех, ти беше там.

И докато хората ѝ шъткат, морякът от кинопрегледа се приближава към камерата и Теси осъзнава, че той не е Милтън. Но няма значение. Тя е видяла това, което е видяла. Става и си тръгва.

На улица „Хърлбът“ същия този следобед Дездемона лежала в леглото си. Не била ставала три дни, откакто пощальонът донесъл още едно писмо от Милтън. То не било на гръцки, а на английски и Лефти трябвало да ѝ го преведе.

Скъпи родители,

Това е последното писмо, което ще мога да ви пратя. (Мамо, извинявай, че не пиша на родния език, но в момента нямам много време.) Офицерите няма да ми позволят да кажа много за това какво става, но просто исках да ти пратя тия два реда, за да ти кажа да не се тревожиш за мен. Изпращат ме на безопасно място. Тате, поддържай бара в добра форма. Някой ден войната ще свърши и аз искам своя дял от семейния бизнес. Кажете на Зо да не влиза в стаята ми.

Любов и усмивки, Милт

За разлика от предишните писма, това пристигнало непокътнато. Нито една дупка. Отначало това обнадежило Дездемона, но после проумяла какво означава. Вече нямало нужда от секретност. Инвазията била в ход.

И тогава Дездемона се изправила зад кухненската маса и с вид на тържествуваща безутешност заявила мрачно:

— Бог ни праща възмездието, което заслужаваме.

Прекосила дневната, където пътъм оправила възглавничките на дивана, и се качила по стълбите до спалнята. Там се съблякла и си сложила нощницата, макар че било десет часа сутринта. А после за пръв път от времето, когато била бременна със Зоуи, и за последен път, преди да остане в леглото завинаги, баба ми легнала задълго.

Лежала три дни, като ставала само за да отиде до тоалетната. Напразно дядо ми се опитвал да я придума. Преди да тръгне за работа на третата сутрин, той ѝ оставил малко храна — чиния с бял боб в доматиен сос и филия хляб.

Храната си стояла непокътната на нощното шкафче, когато се чуло почукване на входната врата. Дездемона не станала, за да види кой е, а захлупила възглавницата върху главата си. Но макар и приглушено, чувала, че чукането продължава. След малко вратата се отворила, по стълбата се чули стъпки, които накрая влезли в нейната спалня.

— Лельо Дез? — казала Теси.

Дездемона не помръднала.

— Трябва да ти кажа нещо — продължила Теси. — Искях най-напред ти да научиш.

Фигурата в леглото останала неподвижна. Но това била неподвижността на човек, застанал нащрек, и Теси разбрала, че Дездемона е будна и слуша. Тя поела дълбоко въздух и обявила:

— Ще отменя сватбата.

Мълчание. Дездемона бавно махнала възглавницата от лицето си. Взела си очилата от нощното шкафче, сложила ги и се изправила в леглото.

— Не исках да се омъжваш за Майки, така ли?

— Не искам.

— Майки е добро гръцко момче.

— Знам какъв е. Но не го обичам. Обичам Милтън.

Теси очаквала Дездемона да прояви изумление или възмущение, но за нейна изненада баба ми просто регистрирала признанието.

— Ти не знаеш това, но Милтън ме помоли да се омъжа за него преди известно време. Аз му отказах. А сега ще му пиша, че съм съгласна.

Дездемона свила рамене.

— Пиши му каквото исках, миличка. Милти няма да го получи.

— Не е незаконно. Дори и първи братовчеди могат да се женят. А ние сме втори. Милтън беше проверил всички закони.

Дездемона пак свила рамене. Изтощена от тревога, изоставена от Свети Христофор, тя престанала да се съпротивлява на една възможност, която изобщо не била предопределена да се случи.

— Ако вие с Милти искате да се жените, имате моята благословия — казала. После, след като я дала, тя се облегла на възглавниците и затворила очи, сякаш обзета от болката на живота.

— И дано Господ да не ти даде да имаш дете, което да умре в океана.

Открай време в моето семейство погребалните гозби са украсявали сватбените трапези. Баба ми се съгласила да се ожени за дядо ми, защото била сигурна, че няма да доживее тази сватба. И сега благословила брака на родителите ми, след всичките си енергични усилия да го осуети, само защото била сигурна, че Милтън няма да оцелее до края на седмицата.

В морето баща ми си мислел същото. Застанал на носа на транспортния кораб, той се взирал над водата към своя стремително приближаващ се край. Не бил изкушен да се моли или да си оправя сметките с Господ. Виждал безкрая пред себе си, но не го сгривал с човешки желания. Безкраят бил огромен и студен като океана, простиращ се около кораба, и сред цялата тази празнота това, което Милтън усещал най-остро, била реалността на собствения му трескав ум. Някъде отвъд водата бил куршумът, който щял да сложи край на живота му. Може би вече бил зареден в японската пушка, която щяла да се прицели в него; или пък още бил сред мунициите. Милтън бил на двайсет и една години, с мазна кожа и изпъкнала адамова ябълка. Помислил си, че е глупак, щом може да избяга да се бие заради едно момиче, но после си взел мислите назад, понеже това не било кое да е момиче, а Теодора. И точно когато лицето ѝ изплувало в съзнанието му, един матрос го потупал по гърба.

— Кого познаваш във Вашингтон?

И подал на баща ми заповед за прехвърляне, влизаща в сила незабавно. Трябвало да се яви във военноморската академия в Анаполис. На приемните изпити Милтън бил постигнал резултат от 98%.

Във всяка гръцка драма трябва да има деус екс машина. Моят се появил във формата на плъзгащо се по въже столче, което вдигнало баща ми от палубата на транспортния кораб и го пренесло по въздуха до палубата на разрушителя, който се връщал обратно към американския бряг. После той се качил в луксозен вагон от Сан Франциско до Анаполис, където го записали като кадет.

— Казах ти, че Свети Христофор ще те измъкне от войната — ликувала Дездемона, когато той ѝ се обадил вкъщи с новината.

— Направи го, и още как.

— Сега ще трябва да ремонтираш църквата.

— Какво?

— Църквата. Ще трябва да я ремонтираш.

— Добре де, добре — казал морският кадет Стефанидис и може би наистина възнамерявал да го направи.

Милтън изпитвал благодарност, че е жив и че отново има бъдеще. Но по една или друга причина все отлагал пътуването си до Битиниос. След една година вече бил женен; по-късно станал баща.

Войната свършила. Завършил академията в Анаполис и служил във войната в Корея. Накрая се върнал в Детройт и влязъл в семейния бизнес. От време на време Дездемона напомняла на сина си за неизпълненото задължение към Свети Христофор, но баща ми все си намирал оправдание. И един ден, когато старата гръцка кръв кипне, това отлагане щяло да има катастрофални последици, ако вярвате в подобни неща, а аз вярвам.

Родителите ми се оженили през юни 1946-а. Демонстрирайки благородство, Майкъл Антониу дошъл на сватбата. Вече ръкоположен, той показвал достойнство и великодушие, но към втория час от сватбеното тържество вече станало ясно, че е съкрушен. Прекалил с шампанското по време на вечерята и когато оркестърът засвирил, намерил тази, която най-много приличала на булката: шаферката Зоуи Стефанидис.

Зоуи го гледала от горе на долу — с около 30 сантиметра по-висока от него. Той я поканил на танц. Докато тя се усети, вече били на дансинга.

— Теси ми е разказвала много за теб в писмата си — казал Майкъл Антониу.

— Дано не са били много лоши неща.

— Точно обратното. Разказваше ми каква добра християнка си.

Дългите одежди скривали малките му стъпала и на Зоуи й било трудно да го следва. Близко до тях Теси танцувала с Милтън, облечен с бялата флотска униформа. Когато двойките се разминали, Зоуи направила физиономия на Теси и й прошепнала беззвучно: „Ще те убия“. Но след това Милтън завъртял Теси и двамата съперници застанали лице в лице.

— Здравей, Майк — казал Милтън приветливо.

— Вече съм отец Майк — отговорил победеният ухажор.

— Повишили са те, а? Поздравления. Значи мога да ти поверя сестра си.

И той продължил да танцува, отвеждайки настрани Теси, която хвърлила поглед назад с мълчаливо извинение. Понеже знаела колко гаден може да бъде брат й, Зоуи изпитала жалост към отец Майк. Предложила му да си вземат от сватбената торта.

[1] Известен американски фотограф и природозащитник, чиито прочути фотографии запечатват изображения на девствени природни кътчета. Б.пр. ↑

[2] Марка близалки с шоколадов вкус. Б.пр. ↑

EX OVO OMNIA^[1]

И така, да резюмираме: Сурмелина Зизмо (по баща Пападиамандопулос) ми беше не само пралеля. Тя ми беше и баба. Баща ми беше племенник на собствената си майка (и баща). Освен че ми се падаха баба и дядо, Дездемона и Лефти ми бяха също пралеля и праичичо. Родителите ми ми бяха и втори братовчеди, а Чапър Илевън — и брат, и трети братовчед. Родословното дърво на семейство Стефанидис, начертано в книгата на д-р Лус „Автозомното пренасяне на рецесивни характеристики“, стига до по-големи подробности, отколкото вероятно искате да знаете. Аз се съсредоточих само върху последните няколко пренасяния на гена. Ето че вече сме почти края. В чест на госпожица Бари, моята учителка по латински от осми клас, ще ми се да привлече вниманието ви към цитата по-горе: „Ex ovo omnia“. Ставайки на крака (както правехме винаги когато госпожица Бари влезеше в стаята), аз я чувам да пита:

— Деца? Може ли някой от вас да преведе тази малка фраза и да ни каже откъде идва?

Аз вдигам ръка.

— Ще започне Калиопа, нашата муза.

— От Овидий. „Метаморфози“. Историята за Сътворението.

— Поразително. А би ли могла да го преведеш на английски?

— Всичко започва с едно яйце.

— Чухте ли, деца? Тази класна стая, вашите умни личица, дори добрият стар Цицерон на бюрото ми — всички те са тръгнали от едно яйце!

Сред мистериите, които доктор Филососян разказвал по време на неделните обеди през годините (освен чудовищните последици от въображението на майките), била и теорията за преформацията от XVII век. Привържениците ѝ с имена като на увеселителни влакчета в лунапарк — Спалацани, Свамердам, Льовенхук — вярвали, че цялото човечество съществува в миниатюра още от Сътворението или в семето на Адам, или в яйчника на Ева, като всеки човек се помещава в

друг като руска матрьошка. Всичко започнало, когато Ян Свамердам отделил със скалпел най-външния слой на едно насекомо. Кое точно? Ами... представител на типа Антропода. Латинското му име? Е, щом настоявате: *Bombyx mori*. Насекомото, използвано от Свамердам в експериментите му през 1669-а, било не друго, а копринена буба. Пред група учени Свамердам обелил кожата на бубата, за да разкрие вътре нещо, което изглеждало като умален модел на бъдещата пеперуда, от хоботчето и антените до сгънатите криле. Така се родила теорията за Преформацията.

По същия начин аз обичам да си представям как ние с брат ми се носим заедно още от Сътворението на света на нашия сал с яйца. Всеки е затворен в прозрачна мембрана, всяко момче или момиче (а в моя случай и двете) има вече определен час за раждане. Ето го Чапър Илевън. Винаги блед, оплешивял преди да навърши двацет и три години — идеалният хомункулус. Добре оформеният му череп говори за неговите бъдещи заложи в математиката и инженерните науки. Нездравата бледнина подсказва дебнещата го болест на Крон. До него съм аз, за известно време негова сестра, лицето ми вече е главоблъсканица, на него като на стереокартичка се сменят два образа: тъмнокосото красиво момиченце, което бях някога, и строгият мъж с орлов профил като от римска монета, който съм днес. И така ние се носим двамата още от началото на света в очакване да ни повикат на сцената, загледани в представлението наоколо.

Например: Милтън Стефанидис завършва академията в Анаполис през 1949 г. и хвърля бялата си фуражка във въздуха. После го разпределят в Пърл Харбър, където двамата с Теси живеят в скромна семейна квартира, майка ми, двацет и пет годишна, получава ужасно слънчево изгаряне и никои повече не я вижда по бански костюм. През 1951-ва ги прехвърлят в Норфък, Вирджиния — и тогава съседната яйчена торбичка на Чапър Илевън започва да вибрира. Въпреки това той остава още известно време, за да наблюдава корейския конфликт, където мичман втори ранг Стефанидис служи на кораб — бомбардировач на подводници. Виждаме как през тези години се оформя индивидуалността на Милтън като зрял човек, как той добива практичните качества на нашия бъдещ баща. Военноморският флот на САЩ го научава на прецизността, с която Милтън Стефанидис разделя косата си на път, на навика му да лъска токата на колана си с

ръкава на ризата, на неговите „тъй вярно“ и „тип-топ“ и на упорството, с което по-късно ще ни кара да сверяваме часовниците помежду си, когато ходим в търговския център. Под месинговия орел и ликторския сноп на мичманската си фуражка Милтън Стефанидис оставя бойскаутите зад гърба си. От флота той се сдобива с любовта си към ветроходството и омразата си към опашките. Още по онова време се оформят и политическите му възгледи, неговият антикомунизъм, недоверието му към руснаците. Пристанища в Африка и Югоизточна Азия вече формират неговите възгледи за равнището на интелигентността на расите. Покрай социалните подигравки на командващите го офицери той усвоява омразата си към източните либерали и към престижните университети, като същевременно започва да харесва дрехите от „Брукс Брадърс“. Лека-полека започва да предпочита мокасини с ресни и къси гащи от крепон. Ние знаем всичко това за баща си още преди да се родим, а после ще го забравим и ще трябва отново да го научим. Когато Корейската война свършва през 1953-та, Милтън отново е разквартируван в Норфък. А през март 1954-та, след като баща ми вече е направил оценка на бъдещето си, Чапър Илевън ми маха за сбогом, вдига ръце и поема надолу по водната пързалка към света.

И аз оставам в самота.

Събитията през годините преди моето раждане: след като танцувал със Зоуи на сватбата на родителите ми, отец Майк я ухаждал неотклонно през следващите две години и половина. На Зоуи не ѝ харесвала идеята да се омъжи за човек както толкова религиозен, така и толкова миниатюрен. Отец Майк ѝ предлагал женитба три пъти и всеки път тя отказвала, очаквайки да се появи някой по-добър. Но никой не се появил. Накрая, тъй като усещала, че няма друг избор (и придумвана от Дездемона, която продължавала да мисли, че женитбата за свещеник е чудесно нещо), Зоуи се предала. През 1949 г. тя се омъжила за отец Майк и скоро след това двамата заминали за Гърция. Там тя щяла да роди четири деца, моите братовчеди, и да остане през следващите осем години.

В Детройт през 1950 година гетото Блак Ботъм било сринато от булдозери, за да се направи място за магистрала. „Ислямската нация“, чиято главна квартира вече бил Храм Номер Две в Чикаго, се сдобила с нов свещеник на име Малкълм Екс. През зимата на 1954 година

Дездемона за пръв път започнала да говори за това как някой ден може да се оттеглят във Флорида. „Знаеш ли как се казва един град във Флорида? Ню Смирна Бийч!“. През 1956-а последният трамвай в Детройт спрял и заводът „Пакард“ бил закрит. През същата тази година, уморен от армейския живот, Милтън Стефанидис напуснал флота и се завърнал вкъщи, за да осъществи една своя стара мечта.

— Направи нещо друго — казал на сина си Лефти Стефанидис, докато пиели кафе в „Зебра“. — Нима завърши военноморската академия, за да станеш барман?

— Не искам да бъда барман. Искам да управлявам ресторант. Цяла верига. А това е добра отправна точка.

Лефти поклатил глава. Облегнал се на стола и разтворил ръце в широк шест, посочвайки заведението.

— Това място не е подходящо за никакво начало — казал.

Имал известно основание. Въпреки усърдието, с което доливал чашите и бършел плота, барът на улица „Пингрий“ бил изгубил блясъка си. Старата кожа от зебра, все още закачена на стената, била изсъхнала и напукана. Цигареният дим опушил тавана от гофрирана ламарина. С течение на годините бар „Зебра“ замирисал на клиентите си, предимно работници в автомобилните заводи — на тяхната бира и тоник за коса, на работническата мизерия, опънатите нерви и профсъюзите им. Кварталът също се променял. Когато дядо ми отворил бара през 1933-та, в района живеели предимно бели хора от средната класа. Сега ставал все по-беден и населен предимно с чернокожи. В неизбежния кръг от причини и следствия, щом на някоя улица се настани първото чернокожо семейство, белите съседи веднага обявявали къщите си за продан. Свръхпредлагането сваляло цените на недвижимите имоти, което дало възможност на по-бедни хора да се нанесат в квартала; с бедността дошла и престъпността, а с престъпността се появили все повече и повече камиони за пренасяне на мебели.

— Бизнесът вече не върви — казал Лефти. — Ако искаш да отваряш бар, пробвай в Грийктаун или в Бърмингхам.

Баща ми отхвърлил тези възражения.

— Може би бар не би вървял добре — казал той. — Причината е, че наоколо има твърде много барове. Прекалено голяма конкуренция. Но кварталът има нужда от прилична закусвалня.

Веригата „Херкулес хот-догс“, която в апогея си имала шейсет и шест заведения в Мичиган, Охайо и Югоизточна Флорида, като всяко от тях се познавало отдалеч по характерните „колони на Херкулес“ пред заведението — та за тази верига може да се каже, че началото ѝ е сложено в една снежна февруарска утрин през 1956-а, когато баща ми пристигнал в „Зебра“, за да започне преустройството. Най-напред махнал от витрините увисналите венециански щори, за да пусне повече светлина. Боядисал вътрешността в ослепително бяло. Със заема, отпускан от Департамента по делата на ветераните, превърнал бара в тезгях на ресторант и инсталирал малка кухня. Работници наредили до стената в дъното червени винилови диванчета и претапицирали старите столове на бара с кожата от зебра на Зизмо. Една сутрин двама носачи вкарали през вратата джубокс. Докато чуковете кънтели и се вдигал прах, Милтън се запознал с документите, които Лефти трупал безредно в една кутия от пури под касата.

— Какво е това, по дяволите? — попитал баща си. — Имаш цели три застрахователни полици за това място.

— Застраховката никога не е в повече — отвърнал Лефти. — Понякога компаниите не плащат. По-добре човек да се подсигури.

— Да се подсигури? Всяка от тях е за много повече, отколкото заведението струва. Плащаме за всичко това? Чисто прахосване на пари.

До този момент Лефти бил оставил сина си да прави каквито промени иска. Но сега не пожелал да отстъпи.

— Чуй ме, Милтън. Ти не си преживявал пожар. Не знаеш какво е това. Понякога при пожар изгаря и застрахователната компания. И после какво можеш да направиш?

— Но три...

— Имаме нужда от три — заинатил се Лефти.

— Отстъпи — посъветвала Теси мъжа си по-късно вечерта. — Родителите ти са преживели много.

— Разбира се, че са преживели много. Но не те, а ние трябва да плащаме вноските.

И въпреки това послушал жена си и продължил да плаща и по трите полици.

„Зебра“, както я помня от детството, беше пълна с изкуствени цветя — жълти лалета, червени рози, миниатюрни дръвчета с восъчни ябълки. От чайниците никнеха пластмасови маргаритки; нарциси избуяваха от глинени крави. Снимки на Арти Шоу и Бинг Кросби красяха стените, редом с табели, написани на ръка: „ПОРЪЧАЙТЕ СИ ЧУДЕСЕН ДЖИН С ЛАЙМ! ПО-ДОБРИ ОТ НАШИТЕ ПЪРЖЕНИ ФИЛИЙКИ НЯМА В ЦЕЛИЯ ГРАД!“. Имаше снимки на Милтън как слага черешка в млечен шейк или как, подобно на кмета, целува нечие бебе. Имаше фотографии и на истинските кметове, Мириани и Кавана. А великият бейзболист Ал Кейлин, който наминал на път за тренировка на стадиона на „Тигрите“, сложил автографа си на снимка: „На моя приятел Милт, страхотни яйца!“. Когато една гръцка православна църква в Линд изгоряла, Милтън взел оттам един от оцелелите стъклописи. Закачил го на стената над диваните. Тенекиени кутии от маслините „Атина“ били наредени до витрината редом с бюст на Доницети. Всичко било една мешавица: старовремски лампи стояли до репродукции на Ел Греко; бичи рога висели на шията на статуя на Афродита. Над кафемашината на полицата марширували най-различни фигурки: Пол Бъниан и Синият вол Бейб^[2], Мики Маус, Зевс и Котарака Феликс. Дядо ми, който се опитвал да помага, отишъл някъде един ден и се върнал с петдесет чинии.

— Аз вече поръчах — казал Милтън. — От една фирма, която снабдява ресторанти. Дават ни ги с намаление от десет процента.

— Значи тия не ги искаш? — казал разочарован Лефти. — Добре. Ще ги върна.

— Ей, тате — извикал след него синът му. — Защо не си починеш? Аз мога да се оправя тук.

— Не ти трябва помощ, така ли?

— Прибери се вкъщи. Нека мама ти направи обяд.

И Лефти постъпил, както му казали. Но докато карал по булевард „Уест Гранд“ с чувството, че е безполезен, минал покрай „Санитарни принадлежности Рубсамен“ — магазин с мръсни витрини и неонов

надпис, който примигвал и през деня — и почувствал тръпката на едно старо изкушение.

Следващия понеделник Милтън открил новия ресторант. Отворил в шест сутринта заедно с новоназначените двама служители — Елени Папаниколас в униформа на сервитьорка, която купила със свои пари, и нейният съпруг Джими, който щял да приготвя бързи закуски.

— Не забравяй, Елени, ти работиш най-вече за бакшиши — насърчавал я Милтън. — Затова се усмихвай.

— На кого? — попитала Елени. Защото въпреки червените карамфили във вазичките, украсяващи всяко сепаре, въпреки менютата, кибритите и салфетките, украсени с шарки на зебра, ресторантът бил празен.

— Много смешно — усмихнал се Милтън.

Иронията на Елени не го притеснявала. Той бил измислил всичко. Намерил ниша и я запълнил.

За да спестим време, сега ви предлагам откъслечни кадри от развитието на капиталистическото предприятие. Виждаме как Милтън посреща първите си клиенти. Виждаме как Елени им сервира бъркани яйца. Виждаме как Милтън и Елени стоят отзад, прехапали устни. Но ето че клиентите се усмихват и кимат! Елени тича да им долее кафе. След това Милтън, с други дрехи, посреща нови клиенти; готвачът Джими чупи яйцата с една ръка; Лефти изглежда като паднал от небето.

— Дай две пържени и уиски — вика Милтън, фукайки се с новия жаргон. — Сухо бяло, 68, без лед!

Близък план на чекмеджето на касата, което със звън се отваря и затваря; ръцете на Милтън, броящи пари; Лефти, който си слага шапката и се измъква незабелязано. А после още яйца; яйца, които се чупят, пържат, обръщат и разбиват; яйца, пристигащи на картони през задния вход и излизащи от кухнята в чинии; пухкави блестящожълти бъркани яйца; и чекмеджето, което пак се отваря; парите, които се трупат. Докато най-накрая виждаме Милтън и Теси, издокарани в официални дрехи, да обикалят голяма къща, водени от агент на недвижими имоти.

Кварталът Индиан Вилидж бил само на дванайсет пресечки западно от „Хърлбът“, но представлявал съвсем различен свят. На четирите големи улици „Бърнс“, „Ирокез“, „Семинол“ и „Адамс“ (дори в Индиан Вилидж Белият човек бил откраднал половината имена) се издигали внушителни постройките в еkleктични стилове. Джорджианска къща от червени тухли стояла до тюдорска, а до нея трета — във френски провинциален стил. Къщите в Индиан Вилидж имали големи дворове, широки тротоари, живописно окислени куполи, градински фигурки (чиито дни били преброени) и аларми против крадци (които тепърва ставали популярни). Но докато обикалял внушителния нов дом на сина си, дядо ми запазил мълчание.

— Какво ще кажеш за големината на дневната? — попитал го Милтън. — Ето, седни. Настани се удобно. С Теси искаме ти и мама да се чувствате тук като у дома си. Сега, след като се пенсионира...

— Как така съм се пенсионира?

— Добре де, почти се пенсионира. Сега вече можеш да си починеш, да направиш всичко онова, което някога си искал. Виж, тук е библиотеката. Можеш да идваш и да работиш върху преводите си. Какво ще кажеш за писалището? Достатъчно ли е голямо според теб? Лавиците са вградени в стената.

Отстранен от ежедневно функциониране на „Зебра“, дядо ми започнал да прекарва дните си в шофиране из града. Ходел до Обществената библиотека, за да чете чуждестранните вестници. След това се отбивал да поиграе табла в едно кафене в Грийктаун. На петдесет и четири години Лефти Стефанидис все още бил в добра форма. За да се раздвижва, минавал по пет километра всеки ден. Ядъл умерено и коремът му бил по-плосък от този на сина му. Ала времето неизбежно вземало своето. Сега Лефти трябвало да носи бифокални очила. Страдал от бурсит в рамото. Дрехите му били демоде, поради което изглеждал като статист в гангстерски филм. Един ден, оглеждайки строго образа си в огледалото в банята, Лефти осъзнал, че се е превърнал в един от онези зализващи назад косата си старци, предани на епоха, която вече никой не помнел. Потиснат от този факт, той взел книгите и отишъл с колата до „Семинол“, смятайки да използва библиотеката, но когато стигнал, не спрял. Вместо това с необуздан блясък в очите се отправил към „Санитарни принадлежности Рубсамен“.

Щом веднъж слезеш в долната земя, никога не забравяш пътя дотам. До края на живота си запазваш умението да забелязваш червената лампа на прозореца на горния етаж или чашата с шампанско върху вратата, която се отваря чак след полунощ. От години, минавайки с колата покрай „Рубсамен“, дядо ми забелязвал все същите изложени на витрината бандажи за херния, медицински яки и патерици. Забелязвал отчаяните, изпълнени с безумна надежда лица на негрите, и мъже, и жени, които влизали и излизали без да купуват нищо. Дядо ми разпознавал това отчаяние и знаел, че сега, след като насила го пенсионирали, това било неговото място. Колела на рулетка се въртели пред очите на Лефти, докато карал към Уест Сайд. Ушите му чували само тракането на зарове, докато натискал педала на газта. Кръвта му кипнала от старо вълнение, сърцето му забило по-бързо, както не се било случвало от времето, когато слизал от планината, за да броди из черните улички на Бурса. Паркирал и бързо влязъл вътре. Минал покрай стреснатите клиенти (които не били свикнали да виждат бели хора); отминал с твърда крачка реквизицията от шишенца аспирин, пластири и лекарства за разхлабване и отишъл право при гишето на аптекаря в дъното.

— Какво обичате? — попитал аптекаря.

— Двайсет и две — казал Лефти.

— Дадено.

В опит да пресъздаде драматизма на комарджийските си дни дядо ми започнал да залага в нелегалната лотария на Уест Сайд. Отначало играел с дребни суми. Скромни залози от по два-три долара. След няколко седмици, за да компенсира загубеното, ги вдигнал на десет долара. Всеки ден залагал по малко от новоизкараното в ресторанта. Един ден спечелил и затова на следващия заложил „двойно или нищо“ и изгубил. Залозите си правел сред грейките с топла вода и иригаторите. Заобиколен от хапчета против кашлица и мехлем за херпес, той започнал да играе „тройка“, тоест на три цифри едновременно. Както навремето в Бурса джобовете му се напълнили с листчета. Правел списъци на цифрите, с които е играл, заедно със съответните дати, за да не ги повтаря. Залагал на рождената дата на Милтън, рождената дата на Дездемона, датата на гръцката независимост без последната цифра, годината на опожаряването на

Смирна. Когато намирала листчетата в дрехите за пране, Дездемона мислела, че са свързани с ресторанта.

— Мъжът ми, милионерът — казвала, мечтаейки си за живот във Флорида.

За пръв път в живота си Лефти търсел съвет от съновниците на Дездемона с надеждата да изчисли печелившото число със сметалото на своето подсъзнание. Отварял си очите на четири за всички числа, които се появявали в сънищата му. Много от негрите, които често ходели в „Рубсамен“, забелязали какво внимание отделя на съновника и след като спечелил две седмици поред, мълвата се разнесла. Това довело до единствения принос, който гърците са правили някога за афроамериканската култура (освен носенето на златни медальони) — чернокожите в Детройт започнали да купуват съновници. Издателство „Атлантис“ ги превеждало на английски и ги разпращало до големите градове в цяла Америка. Не след дълго възрастни негърки станали подвластни на същите суеверия, на които робувала баба ми, вярвайки например, че бягащият заек означава неочаквано забогатяване, а черната птичка на телефонната жица е поличба за смърт.

— В банката ли ще носиш тези пари? — питал Милтън, като виждал как баща му изпразва касата.

— Да, в банката.

И Лефти наистина отивал в банката. Ходел да тегли пари от спестовния си влог, за да продължи упоритата си атака срещу всичките деветстотин деветдесет и девет възможни пермутации на трицифрената променлива величина. Когато не печелел, се чувствал ужасно. Искал да спре. Искал да се прибере вкъщи и да признае всичко на Дездемона. Единствената противоотрова за това чувство обаче била перспективата да спечели на следващия ден. Възможно е в това увлечение по лотарията на дядо ми да е имало известна саморазрушителна нотка. Изпълнен с вината на оцелелия, той се предавал във властта на произволните сили във вселената в опит да се накаже, че все още е жив. Но преди всичко залагането просто изпълвало празните му дни.

Аз, от частната ложка на своето първично яйце, виждах какво става. Милтън беше прекалено зает с ресторанта, за да забележи. Теси беше твърде заета, грижейки се за Чапър Илевън, за да забележи.

Сурмелина може би забелязваше нещо, но през тези години тя вече не идваше в къщата ни толкова често.

През 1953 г. на сбирка на Теософското дружество леля Лина се запознала с една жена на име госпожа Ивлин Уотсън. Госпожа Уотсън била привлечена от Теософското дружество с надеждата да се свърже с покойния си съпруг, но не след дълго изгубила интерес към общуването със света на духовете и вместо това предпочитала да си шушука със Сурмелина от плът и кръв. Шокиращо скоро леля Лина напуснала работата си в цветарския магазин и се преместила на югоизток с госпожа Уотсън. Оттогава насам всяка Коледа тя пращала на родителите ми колет с лютив сос, цъфнал кактус и снимка на тях двете с госпожа Уотсън пред някой национален паметник. (Една оцеляла до днес снимка показва двойката в обредна пещера на племето анасази в Бандалиър, на която госпожа Уотсън е покрита с бръчките на мъдростта като Джорджия О'Кийфи, а Лина с огромна шапка против слънце се спуска по стълбата в една „кива“^[3].

Що се отнася до Дездемона, между своята петдесет и шейсетгодишна възраст тя преживяла кратък и напълно нетипичен за нея период на задоволство. Синът ѝ се върнал жив и невредим от още една война. (Свети Христофор удържал на думата си по време на „полицейската акция“ в Корея и по Милтън дори не стреляли.) Бременността на нейната снаха ѝ донесла обичайната тревога, разбира се, но Чапър Илевън се родил здрав. Ресторантът вървял добре. Всяка седмица семейството и техните приятели се събирали в новата къща на Милтън в Индиан Вилидж за неделен обяд. Един ден Дездемона получила брошура от Търговската камара на Ню Смирна Бийч, която била поискала с писмо по пощата. Градчето изобщо не приличало на Смирна, но поне било слънчево и имало сергии с плодове. А междувременно дядо ми имал добро предчувствие. След като бил залагал на поне едно число всеки ден през последните две години, вече бил покрил всички числа от 1 до 740. До 999 му оставали само 259! А после какво? Какво друго? Да започне отначало. Касиерите в банката давали на Лефти пачки с пари, които той на свой ред връчвал на аптекаря зад гишето. Заложил на 741, 742 и 743. После заложил на 744, 745 и 746. А след това една сутрин касиерът осведомил Лефти, че в сметката му няма достатъчно средства, за да тегли. Показал му баланса: 13 долара и 26 цента. Дядо ми благодарил на касиера и

прекосил фоайето на банката, като си оправял вратовръзката. Внезапно му се завил свят. Комарджийската треска, която го владяла в продължение на двацет и шест месеца, минала, изпращайки по кожата му последна гореща вълна и внезапно избила го пот. Лефти си избърсал челото, излязъл от банката и така се запътил към една старост без пукната пара.

Пронизителният вик, който баба ми надала, когато научила за катастрофата, не може да бъде описан на хартия. Письците нямали край, тя си скубела косата, раздирала дрехите си, после рухнала на пода.

— КАКВО ЩЕ ЯДЕМ! — виела Дездемона, търкаляйки се из кухнята. — КЪДЕ ЩЕ ЖИВЕЕМ!

Разтворила ръце, молейки Господ, удряла се в гърдите, а накрая хванала левия си ръкав и го отпрала.

— ЩО ЗА СЪПРУГ ЩЕ ПРИЧИНИ ТОВА НА ЖЕНА СИ, КОЯТО МУ Е ГОТВИЛА, ЧИСТИЛА, РОДИЛА МУ Е ДЕЦА И НИКОГА НЕ СЕ Е ОПЛАКВАЛА! — Тя отпрала и десния ръкав. — НЕ ТИ ЛИ КАЗАХ ДА НЕ ЗАЛАГАШ? НЕ ТИ ЛИ КАЗАХ?

Вече минала към роклята. Хванала с две ръце подгъва, а от гърлото ѝ се леели древни блискоизточни вопли.

Дядо ми гледал изумен как стеснителната му съпруга къса пред очите му дрехите си на парцали, полата, колана на талията, деколтето. Последно усилие и роклята се разпрала надве, а Дездемона лежала на линолеума, излагайки пред света мизерията на бельото си, преливащия сутиен с банели, посивелите гащи и безумния колан с жартиери. Но накрая спряла. Преди да остане напълно гола, Дездемона се отпуснала, сякаш изтощена. Свалила мрежичката от главата си, косите ѝ се разпилели и я покрили и тя затворила изнурено очи. В следващия миг казала делово:

— Сега ще трябва да се преместим да живеем при Милтън.

Три седмици по-късно, през октомври 1958-ма, баба ми и дядо ми се изнесли от „Хърлбът“ една година преди последната вноска по ипотеката. Една събота и неделя в топлото циганско лято баща ми и опозорилият се мой дядо изнесли мебелите навън за градинска разпродажба — морскозеления диван и креслата, които все още изглеждали чисто нови под найлоновите калъфи, кухненската маса, библиотеките. Лампите били наредени на тревата заедно със старите

бойскаутски наръчници на Милтън, куклите и обувките за степ на Зоуи и снимка в рамка на патриарх Атинагорас, както и цял гардероб с костюмите на Лефти, които баба ми го накара да продаде за наказание. С коса, прибрана под мрежичката, Дездемона ходела навъсена из двора, потънала в толкова дълбоко отчаяние, че дори не можела да плаче. Тя разглеждала всеки предмет, като въздишала шумно преди да му сложи етикетче с цената и току подвиквала на мъжа си да не вдига неща, които са прекалено тежки за него.

— Да не си въобразяваш, че си млад? Остави го на Милтън. Вече си стар.

Под мишница стискала кутията на бубите, която не била за продан. Когато видяла портрета на патриарха, ахнала ужасена.

— Нима вече не ни се случиха достатъчно лоши неща, та искаш и патриарха да продадеш?

Грабнала го и го прибрала вътре. До края на деня останала в кухнята, понеже не можела да гледа как разни безскрупулни хора, обикалящи градинските разпродажби, се ровят в личните ѝ вещи. Имало неделни търсачи на антики от предградията, дошли с кучетата си, семейства, едва свързващи двата края, които завързвали столовете върху покрива на очуканите си автомобили, и двойки мъже, ценители, които обръщали всичко наопаки, за да потърсят отдолу фабричната марка. Дездемона едва ли щяла да се срамува повече, ако самата тя беше изложена за продан, гола върху зеления диван, с етикетче с цената, закачено на крака ѝ. След като всичко било продадено или подарено, Милтън закарал останалите вещи на баба ми и дядо ми с един камион под наем на дванайсет пресечки оттам, до „Семинол“. За да живеят на спокойствие, моите родители им предложили тавана. Рискувайки да се сецнат, баща ми и Джими Папаниколас качили всичко по тайното стълбище зад вратата, покрита с тапет. Там, в стаята със скосени тавани, те внесли разглобеното легло на баба ми и дядо ми, кожената отоманка, месинговата масичка за кафе и грамофонните плочи с ребетика на Лефти. В опит да се сдобри с жена си дядо ми донесъл вкъщи първия от множеството папагали, които щели да гледат през годините и лека-полека, живеейки над всички нас, Дездемона и Лефти устроили предпоследното си жилище заедно. През следващите девет години Дездемона се оплаквала от теснотията и от болката в краката, когато слизала по стълбите, но всеки път, когато баща ми ѝ

предлагал да се преместят на долния етаж, тя отказвала. Според мен тя обичала тавана, защото световъртежът от живота във висините ѝ напомнял за планината Олимп. От таванския прозорец се откривала хубава гледка (не към гробниците на султани, а към завода „Едисън“) и когато отваряла прозореца, вятърът нахлувал през него както в Битиниос. Гореставата Дездемона и Лефти се върнали към точката, от която били тръгнали.

Както и моята история.

Защото сега Чапър Илевън, моят петгодишен брат, и Джими Папаниколас държат в ръка по едно червено яйце — боядисани в цвета на кръвта Христова. Още яйца изпълват купата на масата в дневната. Червени яйца са наредени на полицата над камината. Висят в мрежички над вратите.

Зевс освободил всичко живо от едно яйце. *Ex ovo omnia*. Белтъкът полетял нагоре и се превърнал в небе, жълтъкът се спуснал и станал на Земя. И на гръцкия Великден ние все още играем играта с чуване на яйца. Джими Папаниколас подлага своето яйце, а Чапър Илевън го удря отгоре. Винаги се чупи само едното.

— Аз победих! — вика Чапър Илевън.

Ето че и Милтън си избира яйце от купата.

— Това ми изглежда добро. Прилича на камион „Бринкс“.

Той го взима. Чапър Илевън се готви да го удари. Но преди да се случи каквото и да било, майка ми потупва баща ми по рамото. Държи в устата си термометър.

След като чиниите са вдигнати от масата, родителите ми се качват ръка за ръка към спалнята си. Докато Дездемона чука яйцето на Лефти, баща ми и майка ми се разсъбличат. А докато Сурмелина, която си е дошла от Ню Мексико за празниците, се чука с яйцето с госпожа Уотсън, баща ми изпуска лек стон, претъркулва се настрани от майка ми и заявява:

— Това би трябвало да свърши работа.

В спалнята настава покой. Вътре в майка ми един милиард сперматозоиди плуват нагоре по течението, мъжките най-отпред. Те носят не само указания за цвета на очите, височината, формата на носа, производството на ензими, устойчивостта на микофаги, но и история. Плуват на черния фон, дълга, бяла копринена нишка, която се раздипля. Нишката е тръгнала в един ден преди двеста и петдесет

години, когато боговете на биологията си поиграли за забавление с един ген в петата хромозома на едно бебе. То предало мутацията на сина си, който я предал на двете си дъщери, а те на три от децата си (моите пра-пра-пра-пра роднини и така нататък), докато накрая тя не се озовала в телата на баба ми и дядо ми. Генът слязъл на автостоп от планината, като оставил селото зад себе си. Попаднал в капан в един горящ град, но се спасил благодарение на няколко френски думи. Докато прекосявал океана, изиграл една любовна история, обикалял палубата на кораба и се любил в една спасителна лодка. Отрязали му плитките. Взел влака за Детройт и се нанесъл в една къща на „Хърлбът“; съветвал се със съновници и отворил кръчма под земята; намерил си работа в Храм Номер Едно... а след това генът продължил да се движи, пренесъл се в нови тела... Станал бойскаут и си лакирал ноктите в червено. Свирил „Танцувай бегуин“ на прозореца към двора; отишъл на война и си останал вкъщи да гледа кинопрегледите; явил се на приеман изпит; позирал като във филмовите списания; получил смъртна присъда и сключил сделка със Свети Христофор; излизал на срещи с бъдещ свещеник, а после развалил годежа; бил спасен от столче на въже... движейки се все напред, устремен, само още няколко завоя оставали по пътя, Анаполис и един кораб за борба с подводници... докато боговете на биологията разбрали, че е дошъл техният час, именно това чакали, и докато лъжицата се въртяла и една баба се тревожела, моята съдба била определена... На 20 март 1954 г. се появил Чапър Илевън и боговете на биологията поклатили глава: не, съжаляваме... но все още имало време, всичко било приготвено, увеселителното влакче се спускало надолу, неограничавано от нищо, и вече нямало какво да го спре, на баща ми му се привиждали малки момиченца, а майка ми се молела на Христос Вседържител, в когото не вярвала много, докато накрая — точно в този миг! — на самия гръцки Великден 1959-а година това се случва. Генът среща своя близък.

Щом сперматозоидът се среща с яйцеклетката, аз усещам разтърсване. Чува се силен звук, свръхзвуков гръм — и моят свят се пропуква. Усещам, че се движа, губейки по малко своето предрождено всезнание, напирайки към белия лист на съществуването. (С трошица от всезнанието, което ми остава, виждам как девет месеца по-късно, във вечерта на моето раждане, дядо ми Лефти Стефанидис обръща в чинийката кафена чашка. Виждам как утайката от кафето оформя

някакъв знак, докато болката избухва в слепоочието му и той рухва на пода.) Сперматозоидът отново удря моята мембрана; и аз осъзнавам, че не мога да го отлагам повече. Договорът за наем на страхотното ми апартаментче е изтекъл и ме изселват оттам. Затова вдигам юмрук — типично по мъжки — и започвам да блъскам по стените на яйчената си черупка, докато тя се пропуква. След това, хлъзгав като жълтък, се гмурвам в света надолу с главата.

— Съжалявам, малко момиченце — казала в леглото майка ми, като докоснала корема си, вече говорейки на мен. — Искях да бъде по-романтично.

— Значи искаш романтика? — казал баща ми. — Къде ми е кларнетът?

---

[1] Всичко произлиза от едно яйце (лат.). Б.пр. ↑

[2] Персонажи от американския фолклор. Б.пр. ↑

[3] Подземно светилище на индианците пуебло. Б.пр. ↑

ТРЕТА КНИГА

ДОМАШНИ ФИЛМИ

Ето какво виждам, когато най-после проглеждам: медицинска сестра, протегнала ръце да ме поеме от лекаря; голямото колкото Маунт Ръшмор^[1] тържествуващо лице на майка ми, която ме гледа как се отправям за първото си къпане. (Да, казах, че е невъзможно, но все пак помня това.) И други неща, материални и нематериални: неумолимият блясък на лампите в операционната; белите обувки, скърцащи по белия под; муха, която сее зараза по марлята; и навред около мен, над мен и под мен по коридорите на Родилния дом — разгръщащите се лични драми. Усещам щастieto на семействата, които държат първото си отроче и стоицизма на католиците, които поемат деветото. Долавям разочарованието на млада майка, видяла на лицето на новородената си дъщеря слабоволевата брадичка на баща ѝ, както и ужаса на млад баща, смятащ наум колко излиза да се гледат тризнаци. На етажите над родилното отделение в стаи без цветя лежат жени, претърпели хистеректомии и мастектомии. Девойчета в пубертета със спукани кисти на яйчниците се унасят, упоени от морфин. Още от самото начало навсякъде край мен е теглото на женското страдание с неговото библейско оправдание и стопяване като с магия.

Сестрата, която ме измива, се казва Розали, хубава дълголика жена от планините на Тенеси. След като изсмуква слузта от ноздрите ми, тя ми слага инжекция с витамин К за съсирване на кръвта. Браковете между близки роднини, както и генетичните малформации, се срещат често в Апалачите, но сестра Розали не забелязва в мен нищо необичайно. Обезпокоява я лилавото петно на бузата ми, заприличало ѝ на леке от портвайн. Оказва се плацентата, която се отмива. След това сестра Розали ме отнася обратно на д-р Филобосян за анатомичен преглед. Слага ме на масата, но продължава да ме придържа с една ръка за всеки случай. Забелязала е треперещата длан на лекаря по време на раждането.

През 1960 година д-р Филобосян е на седемдесет и четири. Главата му клюма върху превития врат като на камила и сякаш само

бузите му се движат. Бели коси, подобни на ореол, опасват иначе плешивото му теме и затулват като памук големите му уши. На хирургическите му очила са прикрепени квадратни лупи.

Той започва прегледа от врата ми, като търси гънки, симптом за дебилност. Преброява пръстите на ръцете и краката ми. Преглежда небцето ми; забелязва без изненада рефлекса на Моро. Опипва опасната кост за дефекти. А после, след като ме обръща пак по гръб, хваща извитите ми крачета и ги разтваря.

Какво вижда? Чистата соленоводна слуз на женските гениталии. Възпалена област, отекла от хормоните. Червеното маймунско дупе, каквото имат всички бебета. Д-р Филобосян трябва да разтвори гънките, за да види по-добре, но не го прави. Защото точно в този миг сестра Розали (за която мигът също е съдбовен) докосва ръката му без да иска. Д-р Фил вдига поглед. Старческо далекогледство. Арменските очи срещат очите на средна възраст от Апалачите. Задържат се на тях, а след това рязко се извъръщат. Аз съм само на пет минути, но темите на моя живот — случайността и сексът — вече са се заявили. Сестра Розали се изчервява.

— Красавица — казва д-р Филобосян, като има предвид мен, но гледа помощничката си. — Толкова красиво момиченце.

На „Семинол“ празничното настроение от раждането било поприглушено от надвисналата смърт.

Дездемона открила Лефти на пода в кухнята, проснат до обърната чаша кафе. Тя коленичила до него и допряла ухо до гърдите му. След като не чула туптене, извикала името му. Вопълът ѝ отекал в твърдите повърхности в кухнята: тестера, фурната, хладилника. Накрая тя рухнала на гърдите му. Ала в последвалото мълчание Дездемона усетила как в нея се надига странно чувство. То се разстлало в пространството между паниката и скръбта. Все едно я изпълвал някакъв газ. Миг по-късно тя рязко отворила очи, защото разпознала това чувство: било щастие. По лицето ѝ се стичали сълзи, тя вече упреквала Бога заедно ѝ е отнел мъжа, но на обратната страна на тези подобаващи чувства било съвсем нередното облекчение. Станало най-лошото. Точно така: най-лошото. Защото за пръв път в живота си баба ми нямала за какво да се тревожи.

Животът ме е научил, че чувствата не могат да се опишат с една-единствена дума. Аз не вярвам в „тъга“, „радост“, „съжаление“. Може би най-доброто доказателство за патриархалността на езика е това, че той опростява чувствата прекалено много. Иска ми се да разполагам със сложни хибридни чувства, думи, навързани по немски маниер като влакови композиции, например „щастieto, съпътстващо бедата“. Или пък: „разочарованието, когато преспиваш с фантазиите си“. Ще ми се да покажа как „усещането, че всички сме тленни, на което ни навеждат остаряващи роднини“ се свързва с „омразата към огледалата, идваща със средната възраст“. Бих искал да разполагам с дума за „тъгата, породена от банкрут на ресторанти“, както и за „вълнението да си намериш стая с минибар“. Никога не съм имал точните думи, с които да опиша живота си, а сега, след като влязох в своя разказ, те ми трябват повече от всякога. Вече не мога да се облека и да наблюдавам от разстояние. Оттук нататък всичко, което ви разказвам, е обогрено от субективното изживяване да бъдеш част от събитията. Ето къде историята ми се дели, размножава, претърпява мейоза. Сега, след като вече съм част от него, светът ми се струва по-тежък. Говоря за превръзки и подгизнал памук, за мириса на плесен в кинотеатрите, за всичките въшливи котки и смрадливите им сандъчета, за дъжда по улиците на града, когато прахта се вдига и старите италианци внасят вкъщи сгъваемите си столове. До този момент това не беше моят свят. Не беше моята Америка. Но ето ни най-накрая и нас.

Дездемона не изпитвала дълго щастieto, съпътстващо бедата. Няколко секунди по-късно тя отново опряла глава в гърдите на мъжа си — и чула сърцето да бие! Спешно закарали Лефти в болницата. Два дни по-късно той дошъл в съзнание. Умът му бил бистър, паметта — непокътната. Но когато понечил да я попита дали бебето е момче, или момиче, той открил, че не може да говори.

Според Джули Кичучи красотата винаги е странна. Вчера, на щрудел и кафе в кафене „Айнщайн“, тя се опита да ми го докаже.

— Погледни тази манекенка — рече, като вдигна едно модно списание. — Виж й ушите. Все едно са на марсианка. — Прелисти страниците. — Или виж устата на тази. Можеш да пхнеш вътре цяла глава.

Аз се опитвах да си поръчам още едно капучино. Сервитьорките с австрийските си униформи не ми обръщаха внимание, както им е обичаят, а навън жълтите липи сякаш ронеха листа и сълзи.

— А какво ще кажеш например за Джаки О.? — продължи да привежда примери Джули. — Очите ѝ бяха толкова раздалечени, че на практика се намираха от двете страни на главата ѝ. Приличаше на риба чук.

Горните думи ми дават повод да направя физическо описание на себе си. Бебешките снимки на невръстната Калиопа показват разнообразни черти в своята странност. Родителите ми, надвесени с любов над кошчето, обожавали всяка една от тях. (Понякога си мисля, че не друго, а лицето ми, което приковавало погледите и леко смущавало хората, отклонявало вниманието на всички от усложненията по-долу.) Представете си кошчето ми като диорама в музей. Натискате едно копче и ушите ми грейват като два златни тромпета. Натискате друго — и засиява острата ми брадичка. Още едно — и от мрака изплуват високите ми неземни скули. Засега впечатлението не е обещаващо. Ако се вземат предвид ушите, брадичката и скулите, може да съм Кафка като малък. Но следващото копче осветява устата ми и нещата започват да се подобряват. Устата е малка, но добре оформена, подканваща към целувки, музикална. А след това, в средата на картата, се появява носът. Той няма нищо общо с носовете, които виждате у класическите гръцки скулптури. Това е нос, който като самата коприна идва от Мала Азия, от Изтока. В случая — от Близкия Изток. И ако се вгледате по-отблизо, носът на бебето в диорамата вече оформя арабеска. Уши, нос, уста, брадичка — а сега и очите. Те са не само раздалечени (като на Джаки О.), но и големи. Твърде големи за бебешко лице. Като очите на баба ми. Големи и тъжни като очи в картина на Кийн. Обрамчени с дълги черни ресници, за които майка ми не можела да повярва, че са се образували вътре в нея. Как тялото ѝ измайсторило такава подробност? Тенът около тези очи: бледомаслинов. Косата: лъскавочерна. А сега натиснете всички копчета едновременно. Виждате ли ме? Изцяло? Вероятно не. Никой всъщност не ме е виждал.

У мен като бебе, дори като момиченце, всички забелязвали една неловка, екстравагантна красота. Сама по себе си никоя от чертите ми не била каквато трябва, но всички заедно правели нещо пленително.

Непреднамерена хармония. А също и изменчивост, сякаш под видимото ми лице имало друго, на различно мнение.

Дездемона не се интересувала от външността ми. Вълнувало я състоянието на душата ми.

— Момиченцето е на два месеца — казала тя на баща ми през март. — Защо още не я кръщавате?

— Не искам да я кръщавам — отвърнал Милтън. — Това са куп измишльотини.

— Измишльотини, значи? — закарнала му се с пръст Дездемона. — Мислиш, че светата традиция, пазена от църквата две хиляди години, е измишльотина? — А след това се провикнала към Панагия, като я назовавала с всяко от имената ѝ. — Пресвета, пречиста, преблагословена и всевъзпявана Дево Богородице, майко на Господа, чуваш ли какви ги приказва синът ми Милтън?

И след като баща ми продължавал да се противи, тя пуснала в ход тайното си оръжие. Започнала да си вее.

Трудно е да се опише пред човек, който не го е изпитвал лично, злокобното, буреносно веене на баба ми. Отказвайки да спори повече с баща ми, тя отишла с подутите си крака на покритата веранда. Седнала в едно плетено кресло до прозореца. Зимната светлина, която я огрявала в профил, направила носа ѝ прозирно-червен. Тя взела картоненото си ветрило. На предната му част били отпечатани думите: „Турски зверства“. А под тях, с по-дребен шрифт следвали подробностите: погромът в Истанбул от 1955-а, при който били убити 15 гърци, изнасилени 200 гръцки жени, разграбени 4348 магазина и сринати 59 православни църкви, като дори гробовете на патриарсите били осквернени. Дездемона имала шест ветрила със зверства. Били част от колекционерски комплект. Всяка година тя пращала дарение до патриарха в Константинопол и няколко седмици по-късно получавала ново ветрило с описания на зверства, а в един от случаите — със снимка на патриарх Атинагорас сред развалините на разграбена катедрала. В онзи ден, неописано върху ветрилото на Дездемона, но въпреки това осъдено от нея, било най-последното престъпление, извършено не от турците, а от грък, собствения ѝ син, отказал да кръсти дъщеря си с православен ритуал, както си му е редът. Веенето на Дездемона не било въпрос само на движение на китката; смутът идвал някъде от дълбоко. Тръгвал от точката между стомаха и черния

дроб, където, както ми каза по-късно, обитава Светият Дух. Извирал по-дълбоко и от собственото ѝ заровено престъпление. Милтън опитал да се прикрие зад вестника, но разлюляният от ветрилото въздух зашумолял в страниците. Мощта на веенето ѝ се усещала в цялата къща; то завихрило валмата прах на стълбището; раздвижило щорите на прозорците; и разбира се, тъй като било зима, накарало всички да зъзнат. Не след дълго сякаш в цялата къща задухал вятър. Той преследвал Милтън дори в олдсмобила му, чийто радиатор започнал да съска тихичко.

Но освен че не спирала да размахва ветрилото, баба ми апелирала към семейното чувство. По това време отец Майк, неин зет и мой роден вуйчо, вече се бил върнал след годините, прекарани в Гърция и служел като помощник-свещеник в гръцката православна църква „Успение Богородично“.

— Моля те, Милти — казала Дездемона. — Помисли за отец Майк. В църквата никога не му дават важна работа. Смяташ ли, че ако собствената му племенничка остане некръстена, ще изглежда добре? Помисли за сестра си, Милти, за горкичката Зоуи. Те нямат много пари.

В крайна сметка в знак на благосклонност баща ми попитал майка ми:

— Сега колко взимат за кръщение?

— Безплатно е.

Милтън вдигнал учудено вежди. Но след като помислил малко, кимнал, тъй като вътрешно подозренията му се потвърдили.

— Точно така. Пускат те вътре без пари. А после трябва да плащаш до гроб.

През 1960-а гръцкото православно паство в Ист Сайд на Детройт се сдобило с нова богослужебна сграда. „Успение Богородично“ се преместила от „Върнън Хайуей“ на нов терен в Шарлевоа. Издигането на църквата в Шарлевоа породило голямо вълнение. От първоначалните скромни партерни помещения на улица „Харт“, през приличното, но далеч не впечатляващо обиталище в пресечка на „Бенито“, „Успение Богородично“ най-накрая щяла да получи величествен храм. Много строителни фирми кандидатствали за поръчката, но накрая се решило да я дадат на „човек от общността“ и този човек бил Барт Скиотис.

Мотивите за построяването на новата църква били двойки: да се възкреси древното величие на Византия и да се покаже на света колко е заможна благоденстващата гръцко-американска общност. Не били жалени никакви средства. Докарали иконописец от Крит, който да изрисува стените. Той стоял повече от година, спял в недовършената постройка на тънък дюшек. Традиционалист в работата си, той се лишавал от месо, алкохол и сладкиши, за да пречисти душата си и да получи божествено вдъхновение. Дори и четката му била по канона, направена от крайчеца на опашка на катерица. Полека-лека, в течение на две години недалеч от магистралата „Форд“ се издигнала нашата истсайдска „Агия София“. Имало само един проблем. За разлика от иконописеца, Барт Скиотис не бил работил с чисто сърце. Станало ясно, че е използвал долнокачествени материали, а остатъка от парите е прехвърлял в собствената си сметка. Положил основите не както трябва и скоро по стените тръгнали пукнатини, оставяйки белези върху стенописите. Освен това покривът протекъл.

В тази неотговаряща на стандартите за качество църква в Шарлевоа, буквално върху нестабилни основи, са ме кръстили в православната вяра; вяра, съществувала много преди протестантството да има срещу какво да протестира и преди католицизмът да се нарече така; вяра, стигаща до началата на християнството, когато е била гръцка, а не латинска, вяра, която като си нямала Тома Аквински да я постави на научна основа, останала забулена в мъглата на традицията и мистерията, откъдето била тръгнала.

И ето — моят кръстник Джими Папаниколас ме поема от ръцете на баща ми. Поднася ме към отец Майк. Усмихнат, преизпълнен с радост, че поне веднъж играе главна роля, отец Майк отрязва кичур от косата ми и го хвърля в купела. (Именно тази част от ритуала, както заподозрях по-късно, беше виновна за мъхнатите стени на нашия купел. Хвърляните с години бебешки коси, подхранени от животворната вода, бяха пуснали корен и пораснали.) Но ето че отец Майк е готов за потапянето.

— Кръщава се Божията рабиня Калиопа Хелън в името на Отца, амин... — и ме топва вътре за първи път. Ние, в православната църква, не се задоволяваме с частично потапяне, при нас няма само едно поръсване или мацване по челото. За да се преродиш, трябва първо да те погребат, затова аз влизам под водата. Цялото семейство гледа,

майка ми затаява тревожно дъх (ами ако глътна вода?), брат ми пуска едно петаче, когато никой не го гледа, баба ми спира да си вее за пръв път от седмици. Отец Майк ме изважда отново.

— ... и Сина, амин... — и отново ме топва. Този път отварям очи. Петачето на Чапър Илевън, което пада плавно, проблясва в мътилката. То потъва чак до дъното, а там, както забелязвам в този миг, са насъбрани куп неща: други монети, фибри, стара лепенка. В зеленикавата пенеста светена вода усещам покой. Цари тишина. Засърбява ме кожата от двете страни на врата, там, където хората навремето са имали хриле. Имам смътното усещане, че това начало е донякъде показателно за останалата част от живота ми. Семейството ми е събрано около мен, аз съм в Божиите ръце. Но и в своята собствена, отделна стихия, намирам в еволюционната обвивка. Съзнанието за това проблясва в ума ми, след това отец Майк ме изважда отново.

— „... и Светия Дух, амин...“

Остава още едно потапяне. Надолу и пак нагоре, към светлината и въздуха. Трите потапяния са отнели доста време. Освен мътна, водата е и топла. Ето защо при третото изваждане аз наистина се прераждам — във фонтан. Между херувимските ми крачета във въздуха шурва струйка кристална течност. Под светлината от купола жълтото ѝ блещукане привлича вниманието на всички. Струята се издига като арка. Тласкана от пълния мехур, тя измива ръба на купела. И преди моят кръстник да успее да реагира, уцелва отец Майк право в лицето.

Сподавен смях откъм пейките, ужасени ахкания на няколко възрастни жени, а после мълчание. Опозорен от собственото си частично потапяне — и попиващ челото си като протестант, — отец Майк приключва обряда. Взема миро с върха на пръстите си, помазва ме и ме прекръства — най-напред челото ми, после очите, ноздрите, устата, ушите, гърдите, дланите и стъпалата. При всяко докосване казва: „Печатът на дара на Светия Дух“. Накрая ми дава първото причастие (с едно изключение: отец Майк не ми опрощава греха).

— Браво на татковото момиче — перчи се Милтън на път към къщи. — Препика попа.

— Стана без да иска — настоява Теси, още изчервена от срам. — Горкият отец Майк! Няма да го преживее.

— Ама колко надалече стигна! — още се чуди Чапър Илевън.

В цялата суматоха никой не се пита на какъв точно механизъм се дължи това.

Дездемона възприела моето несполучливо кръщение, извършено от нейния зет, като лоша поличба. Вече потенциално отговорна за удара на мъжа ѝ, аз бях извършила светотатство още при първата литургическа възможност. Освен това я бях унизила, раждайки се момиче.

— Може би трябва да се пробваш да предсказваш времето — дразнела я Сурмелина. А баща ми натяквал:

— За нищо не става твоята лъжица, мамо. Май силата ѝ вече я няма, а?

Истината е, че в онези дни Дездемона се борела срещу натиска за асимилация, на който не можела да устои. Макар четирийсет години да била живяла в Америка като вечна изгнаница, като гостенка, някои късчета от втората ѝ родина се промъквали под заключената врата на нейното неодобрение. След като Лефти се върнал от болницата, баща ми качил на тавана телевизор, за да им осигури някакво забавление. Малък черно-бял „Зенит“, чийто образ непрекъснато играел. Милтън го сложил на едно нощно шкафче и слязъл обратно, а телевизорът останал да боботи и да примигва. Лефти си нагласил възглавниците за гледане. Дездемона се опитала да върши къщна работа, но се хванала, че все по-често хвърля поглед към екрана. Тя не харесвала автомобилите. Запушвала си ушите винаги като пускали прахосмукачката. Но телевизорът бил някак по-различен и баба ми веднага свикнала с него. Той бил първото и единствено американско нещо, което одобрявала. Понякога забравяла да го изключи и се будела в два часа през нощта от звуците на химна в края на програмата.

Телевизорът заел мястото на разговорите, които липсвали на баба ми и дядо ми. Дездемона гледала по цял ден, възмутена от любовните истории в „Откакто свят светува“. Но най-много харесвала рекламите за всякакви препарати и как оживелите сапунени мехури търкат и помитат всякаква мръсотия.

Животът на улица „Семинол“ допринасял за културния империализъм. В неделя, вместо да сервира метакса, Милтън правел

коктейли на гостите си.

— Питиета с имена на хора — оплаквала се Дездемона на немия си съпруг, като се приберели на тавана. — „Том Колинс“, „Харви Уол Банг“. И това ми било питие! Освен това слушат музика на онова, как се казваше, стереоуредбата. Милтън слага тая музика и пият „Том Колинс“ и понякога дори танцуват един с друг, мъжете с жените. Както в борбата.

Нима Калиопа можела да бъде за Дездемона друго, освен поредното знамение за края на света? Тя се опитвала да не ме гледа. Криела се зад ветрилата си. Но един ден Теси трябвало да излезе и Дездемона била принудена да поеме ролята на бавачка. Тя влязла предпазливо в моята стая и приближила на пръсти креватчето ми. Облечената в черно шейсетгодишна жена се навела, за да разгледа повитото в розово пеленаче. Може би нещо в изражението ми събудило тревогата ѝ. Може би вече започвала да прави връзки, асоциации между децата от селото и това бебе, родено в предградията, между бабините деветини и модерната ендокринология... А може и да е било съвсем иначе. Понеже, както се взирала с недоверие над преградката на креватчето ми, тя видяла моето лице — и се обадила кръвта. Тревожното ѝ лице се надвесило над моето също така объркано изражение. Печалните ѝ очи се взирали в моите също толкова големи очи. Всичко у нас — почти еднакво. И затова ме взела на ръце и аз съм направила това, което правят всички внуци: заличила съм годините между нас. Върнала съм на Дездемона миналото ѝ.

От този момент нататък тя ме заобича. Сутрин помагала на майка ми, като ме взимала на тавана. Лефти вече си бил възвърнал по-голяма част от силата и въпреки говорната парализа останал жизнен и енергичен. Всеки ден ставал рано, къпел се, бръснел се, слагал си вратовръзка и в продължение на два часа преди закуска превеждал от старогръцки. Вече нямал аспирации да публикува своите преводи, но вършел това, защото му харесвало и понеже поддържало остротата на ума му. За да общува с останалите от семейството, винаги носел със себе си малка черна дъска. Изписвал посланията си с думи и с лични йероглифи. Съзнавайки, че двамата с Дездемона са в тежест на родителите ми, Лефти гледал да помага с каквото може — правел ремонти, чистел, изпълнявал домашни задачи. Всеки следобед, независимо от времето, се разхождал по пет километра и се завръщал

бодър и усмихнат. Вечер слушал на тавана своите плочи с ребетика и пушел наргиле. Винаги когато Чапър Илевън го питал какво има в наргилето, Лефти пишел на дъската: „турска кал“. Родителите ми вярвали, че това е ароматен сорт тютюн. Откъде Лефти се сдобивал с хашиш, никой не знаел. Вероятно по време на разходките, понеже все още имал в града много познати от Гърция и Ливан.

Всеки ден от десет до дванайсет за мен се грижели баба ми и дядо ми. Дездемона ме хранела с шишето с биберон и ми сменяла пелените. Решела косата ми с пръсти. Когато се чуело хленчене, Лефти ме разнасял из стаята. Понеже не можел да ми говори, той ме подхвърлял, тананикал и допирал големия си гърбав нос до моето малко, все още неоформено носле. Дядо ми приличал на изпълнен с достойнство негримиран мим — аз осъзнах, че му има нещо едва към петгодишна възраст. Когато се уморяваше да прави физиономии, той ме занасяше до таванския прозорец, за да гледаме квартала, потънал в зеленина, от двата противоположни края на живота.

Скоро прохождам. На кадрите от домашните филми на баща ми тичам от щастие към подаръците в ярки опаковки. В онези първи целулоидни Коледи приличам на натруфена инфанта. След като толкова дълго е мечтала за дъщеря, Теси не проявява мярка в облеклото ми. Розови полички, дантелени воланчета, коледни панделки в косата ми. Аз не харесвам нито дрехите, нито бодливата елха и обикновено ме показват как драматично се заливам в сълзи...

А може и да е заради операторските умения на баща ми. Камерата на Милтън е пристигнала в комплект с няколко безмилостни прожектора. Заради яркото осветление тези филмчета приличат на разпити на Гестапо. С подаръците в ръце, всички ние се свиваме, все едно са ни хванали с контрабандна стока. Освен ослепителната яркост, филмчетата на Милтън имат още една особеност: също като Хичкок той винаги се появява в тях. Единственият начин да провери колко лента е останала в камерата, е да погледне брояча в обектива. И така наред коледното празненство или рождения ден винаги идва миг, когато окото на Милтън изпълва екрана. И затова сега, докато се опитвам набързо да скицирам ранното си детство, най-яркият образ е сънливото мечешко око на баща ми. Постмодерен щрих в нашето

домашно кино, който подчертава измамата и насочва вниманието към механиката. (И ми завещава моята естетика.) Окото на Милтън ни разглежда. Примигва. Голямо като окото на Христос Вседържител в църквата, то е по-добро от всяка мозайка. Живо око с леко зачервена роговица, гъсти мигли, с тъмен кръг под него. Това око се взира в нас цели десет секунди. Накрая камерата се отмества, все така записвайки. Виждат се таванът, лампата, подът и после пак ние: семейство Стефанидис.

Най-напред Лефти. Все още пъргав, въпреки пораженията от удара, с колосана бяла риза и пепитени панталони, той пише нещо на дъската си и я вдига: „Христос Анести“. Насреща му седи Дездемона, която прилича на костенурка заради зъбните протези. На това домашно филмче, надписано „Великден 1962“, на майка ми ѝ остават две години, докато стане на четирийсет. Бръчиците около очите ѝ са още една причина (освен прожекторите) да засенчва с ръка лицето си. В този жест аз виждам постоянното си емоционално съпричастие с Теси — и тя, и аз не обичахме да ни гледат, чувствахме се най-добре, когато ние гледахме другите. На лицето зад дланта ѝ виждам следите от романа, който е чела до късно предната нощ. Всички сложни думи, които е трябвало да потърси в речника, изпълват догоре уморената ѝ глава, за да се появят в писмата, които ми пише днес. Тази ръка е също и отказ, единственият начин да си го върне на един съпруг, който е започнал да я пренебрегва. (Милтън се прибирал вкъщи всяка вечер; нито пиел, нито ходел по жени, но вечно загрижен за бизнеса, с всеки изминал ден той започнал да оставя по малко от себе си в ресторанта, и мъжът, който се прибирал вкъщи при нас, все повече заприличвал на робот, който реже пуйката и снима празниците, но всъщност изобщо го няма.) И затова вдигнатата ръка на майка ми е своеобразно предупреждение, предшественик на черната кутия.

Чапър Илевън се изтяга на килима и дъвче бонбони. Внук на двама бивши бубари (единият с черна дъска, другият с броеница), на него никога не му се бе налагало да помага в бубарника. Никога не бе ходил в Коза хан. Обкръжаващата го среда вече го е белязала със своя отпечатък. Той има тираничния егоистичен поглед на американските деца...

Ето че влизат в кадър и двете кучета — нашите боксери Руфъс и Уилис. Руфъс подушва пелените ми и с идеален нюх за комичното сяда

върху мен. По-късно щеше да ухапе някого и двете кучета щяха да бъдат подарени. Появява се майка ми и го пропъжда... И ето ме пак мен. Изправям се на крака и щапуркам към камерата, усмихвам се, опитвам да махам с ръка...

Знам наизуст този филм. „Великден, 62-ра“ бе филмчето, което доктор Лус придума родителите ми да му дадат. Именно него той прожектираше всяка година на студентите си в медицинското училище на Корнелския университет. Този 35-секунден откъс доказваше, според Лус, неговата теория, че половата идентичност се формира в най-ранното детство. Това беше филмът, който доктор Лус ми показва, за да ми обясни кой съм. Но кой беше това? Погледнете екрана. Майка ми ми подава кукла-бебе. Аз я вземам и я притискам до гърдите си, а после поднасям шишето-игрчка към устата ѝ, за да ѝ дам мляко.

Най-ранното ми детство отмина, и на филма, и в живота. Отгледаха ме като момиче и аз нямах никакви съмнения в това. Майка ми ме къпеше и ме учеше как да поддържам хигиената си. От всичко, случило се по-късно, мога да предположа, че тези наставления за женската хигиена са били съвсем повърхностни. Не помня никакви конкретни разговори за половите ми органи. Те бяха твърде интимна и деликатна зона, където майка ми никога не търкаше силно. (Членът на Чапър Илевън биваше наричан „пици“. Но за това, което имах аз, нямаше никаква дума.) А баща ми беше още по-гнуслив. В редките случаи, когато ми сменяше пелените или ме къпеше, Милтън старателно обръщаше глава встрани.

— Изми ли я навсякъде? — питаше го майка ми, говорейки със заобикалки, както обикновено.

— Не съвсем навсякъде. Това е по твоята част.

Но така или иначе нямаше да има значение. Синдромът на дефицита на 5-алфа-редуктаза умее да се дегизира. Докато влязох в пубертета и мъжките полови хормони не нахлуха в кръвта ми, трудно можеше да се забележи нещо, по което да се различавам от другите момиченца. Детският ми лекар никога не забеляза нищо особено. А когато станах на пет години, Теси започна да ме води при доктор Фил — недвиждащият доктор Фил с повърхностните прегледи.

На 8 януари 1967 г. станах на седем години. Тази година беляза края на много неща в Детройт, но сред тях бяха и домашните филмчета на баща ми. „Седмият рожден ден на Кали“ беше последният от Милтъновите 8-милиметрови филми. Действието се развива в нашата гостна, украсена с балони. На главата ми се мъдри обичайната островърха шапка. Дванайсетгодишният Чапър Илевън не седи при момчетата и момичетата на масата, а подпира стената и пие пунш. Заради възрастовата разлика, като малки никога не бяхме близки с брат ми. В моите бебешки години Чапър Илевън е бил вече дете, а когато аз пораснах, той беше тийнейджър. Като влязох в пубертета, той се беше превърнал в зрял човек. На дванайсет години любимото занимание на брат ми беше да реже на две топки за голф, за да види какво има вътре. Обикновено вивисекцията на топките „Уилсън“ и „Сполдинг“ разкриваше ядро от сноп здраво вързани ластиси. Но понякога го чакаха изненади. Всъщност, ако внимателно погледнете брат ми на това домашно филмче, ще забележите нещо странно: лицето, ръцете, ризата и панталоните му са покрити с хиляди бели точки. Точно преди да започне празненството, Чапър Илевън слязъл в своята лаборатория в мазето и подхванал с трион новозакупената „Титлайст“, която според рекламата имала „течно ядро“. Топката била здраво стисната в менгеме, докато Чапър Илевън я режел. Като стигнал до центъра, тя изпукала и се вдигнал облак прах. Сърцевината ѝ била празна. Чапър Илевън бил озадачен. Но когато излезе от мазето, всички видяхме, че целият е покрит с бели точки...

Отново на празненството. Появява се тортата за рождения ми ден със седем свещи. Майка ми мърда беззвучно устни, като ме подканя да си намисля някакво желание. Какво си поисках на седем години ли? Не помня. Навеждам се и угасям свещите с еолийски полъх. След миг те се запалват наново. Аз пак ги духам. Пак същото. И тогава Чапър Илевън се смее, най-накрая развеселен. Така приключват нашите домашни филми, номерирани според моя рожден ден. Със свещи, които имат няколко живота.

Въпросът си остава: защо това беше последният филм на Милтън? Може ли да се обясни с обичайното отминаване на родителския ентузиазъм да запечатваш детето си на лента? Или с факта, че Милтън е направил стотици бебешки снимки на Чапър Илевън и не повече от два пъти на мен? За да отговоря на тези

въпроси, аз трябва да застана зад камерата и да погледна нещата през очите на баща ми.

Милтън изчезваше от живота ни полека-лека, тъй като ресторантът, отворен преди десет години, вече не носеше печалба. Ден след ден баща ми гледаше през витрината (над тенекиите от зехтин „Атина“) промените на улица „Пингрий“. Бялото семейство насреща, постоянни клиенти, се беше преместило и сега собственик на къщата беше чернокож мъж на име Морисън. Той идваше да си купува цигари, поръчваше кафе, милион пъти искаше да му доливат и пушеше. Никога не поръчваше нещо за ядене. Изглежда нямаше работа. Понякога в къщата му идваха да живеят и други хора — млада жена с деца, може би негова дъщеря. После те изчезваха и той пак оставаше сам. На покрива на къщата му имаше дупка, покрита с насмолено брезентово платнище, затиснато с тухли.

Малко по-нататък по улицата откриха заведение, което работеше до късно и когато си тръгваха, клиентите пикаеха до вратата на ресторанта. На Дванайсета улица се появили проститутки. Ограбиха химическото чистене на съседната улица и жестоко пребиха белия собственик. А. А. Лори, който държеше оптиката в съседство, свали от стената таблицата за проверка на зрението, докато работници махаха неоновите очила отвън. Местеше се в нов магазин в Саутфийлд.

Баща ми започна да обмисля същото.

— Целият квартал отива по дяволите — каза веднъж Джими Фиоретос, докато седяха след неделния обяд. — Бягай, докато дават добра цена.

Гюс Панос, който беше претърпял трахеотомиа и говореше през дупка на гърлото си, се обади със свистене:

— Джими е прав... с-с-с-с-с... Трябва да се преместиш с-с-с-с... в Блумсфийлд Хилс.

Чичо Пийт възрази, като се застъпи както обикновено за интеграцията и подкрепи войната на президента Джонсън срещу бедността.

Няколко седмици по-късно Милтън поръча да му направят оценка на заведението. Очакваше го шок: „Зебра“ струваше по-малко, отколкото когато Лефти го беше купил през 1933-та. Милтън беше закъснял с продажбата. Измъкването вече не си струваше.

И така „Зебра“ остана на ъгъла на „Пингрий“ и „Декстър“, като суингът от джубокса звучеше все по`демоде и все по-малко хора разпознаваха знаменитостите и спортните герои по стените. В събота дядо ми често ме извеждаше на разходка с колата. Ходехме до Бейл Айл да търсим елени, а на връщане спирахме да обядваме в семейния ресторант. Сядахме в някое сепаре и Милтън идваше да ни вземе поръчката, уж, че сме обикновени клиенти. Записваше пожеланото от Лефти и намигаше.

— А какво ще желае госпожата?

— Аз не съм госпожа!

— Не сте ли?

И всеки път аз поръчвах чийзбургер, млечен шейк и лимонов пай с целувки за десерт. Милтън отваряше чекмеджето на касата и ми даваше един фишек от монети по четвърт долар, които да пускам в джубокса. Докато избирах песни, аз се оглеждах през витрината, като се надявах да видя своя приятел от квартала. Обикновено в събота той стоеше на ъгъла, заобиколен от други младежи. Понякога се качваше върху счупен стол или тухла от сгурия и държеше речи. Непрекъснато жестикулираше, размахваше ръце. Но ако се случеше да ме види, вдигнатият юмрук се разтваряше и той ми махаше.

Казваше се Мариус Викзевиксард Чалухличилцес Граймс. Забранено ми беше да говоря с него. Според Милтън, Мариус беше разбойник, мнение, което споделяха много от редовните посетители на „Зебра“, както чернокожи, така и бели. Аз обаче го харесвах. Той ми викаше „малката кралица на Нил“. Казваше, че приличам на Клеопатра.

— Знаеш ли, че Клеопатра е била гъркиня? — питаше ме.

— Не.

— Да, била е. От рода на Птолемеите. Голям род по онова време. Били гръцки египтяни. И аз имам малко египетска кръв. Може би с теб сме роднини.

Ако не стоеше върху счупения стол в очакване около него да се съберат хора, той си говореше с мен. Но ако имаше и други, беше твърде зает.

Мариус Викзевиксард Чалухличилцес Граймс бил кръстен на един етиопски националист, съвременник на Фард Мухамад, живял през 30-те години. Като дете боледувал от астма. Почти през цялото

време си стоял вкъщи и четял разни книги от библиотеката на майка си. В пубертета много го биели (носел очила и дишал през устата). Когато аз се запознах с него, Мариус Викзевиксард Чалухличилцес Граймс тъкмо възмъжаваше. Работеше в магазин за плочи и учеше право вечерно в Университета на Детройт. В цялата страна, и особено в черните квартали, се случваха неща, които водеха братя като Мариус към импровизираната трибуна на ъгъла. Знанието излезе на мода, онзи, който можеше да философства за каузите на испанската гражданска война, печелеше всеобщи симпатии. Освен това Че Гевара също имал астма. А Мариус носеше барета. Черна военна барета в комбинация с тъмни очила и набола брадичка. С баретата и очилата Мариус стоеше на ъгъла и отваряше очите на хората.

— „Зебра“ — сочеше с кокалестия си пръст, — собственост на бели. — След това пръстът се преместваше по-нататък на улицата. — Телевизионният магазин, собственост на бели. Зарзаватчийницата, собственост на бели, банката... — Чернокожите братя се оглеждаха... — Картинката ви е ясна. Няма банка. Никой не дава заем на чернокожи.

Мариус смяташе да стане обществен защитник. Канеше се, щом завърши право, да съди град Диърборн за жилищна дискриминация. В момента беше на трето място по успех в курса си. Но сега, когато се приближих към него на ролковите си кънки, времето беше влажно, астмата от детството му се обаждаше и Мариус се чувстваше нещастен и болен.

— Здравей, Мариус.

Той не ми отговори — знак, че не е в настроение. Но кимна, което ми даде куража да продължа.

— Защо не си вземеш по-хубав стол, на който да стъпваш?

— Столът ми не ти ли харесва?

— Очукан е.

— Този стол е антика.

— Това значи, че сигурно е счупен.

— Не чак толкова.

Но Мариус присви очи към „Зебра“ на отсрещния тротоар.

— Нека те попитам нещо, малка ми Клео.

— Какво?

— Как така в заведението на баща ти винаги седят поне трима дебели полицаи?

— Дава им безплатно кафе.

— И защо го прави според теб?

— Не знам.

— Не знаеш ли? Добре, аз ще ти кажа. Плаща си за закрилата. Татко ти обича ченгетата да се навъртат наоколо, защото се страхува от нас, чернокожите.

— Не се страхува — минах набързо в отбрана.

— Така ли мислиш?

— Точно така.

— Добре тогава, кралице. Ти знаеш най-добре.

Но обвинението на Мариус не ми даваше мира. След това започнах да наблюдавам баща си по-внимателно. Забелязах как винаги заключваше вратите на колата, когато минавахме през квартал на чернокожи. Чувах го да казва в дневната в неделя:

— Те не се грижат за имота си. Оставят всичко да отиде по дяволите.

Следващата седмица, когато Лефти ме заведе в ресторанта, не можех да откъсна поглед от широките гърбове на полицаите, седнали на бара. Чувах ги да се шегуват с баща ми:

— Ей, Милт, що не сложиш в менюто нещо за братята?

— Сериозно ли говориш? — смее се баща ми. — Може би зеле?

Измъкнах се навън да потърся Мариус. Той беше на обичайното си място, но не стоеше върху стола, а седеше и четеше книга.

— Утре имам изпит — осведоми ме. — Трябва да уча.

— А аз съм във втори клас — казах.

— Само във втори! Аз пък мислех, че си поне в гимназията.

Дарих го с най-чаровната си усмивка.

— Сигурно е заради кръвта на Птолемиите. Само стой надалеч от римляните, чуваш ли?

— Какво?

— Нищо, малка кралице. Шегувам се.

Ето че се смееше, нещо, което не се случваше често, откритото му лице сияеше.

— Кали! — чух гласа на баща ми.

— Какво?

— Ела тук веднага!

Мариус стана неловко от стола.

— Само си говорехме — каза той. — Имате много умно момиченце.

— Да стоиш далеч от нея, чу ли?

— Тате! — възпротивих се аз, възмутена и засрамена пред приятеля си.

Но гласът на Мариус беше благ.

— Няма нищо, малка Клео. Така и така имам да уча. Иди при баща си.

До края на деня Милтън не спря да повтаря:

— Никога, ама никога не бива да говориш с непознати. Какво те прихваща?

— Той не е непознат. Казва се Мариус Викзевиксард Чалухличилцес Граймс.

— Ти чу ли какво ти казах? Стой далеч от хора като него. След този случай Милтън забрани на дядо ми да ме води на обяд в ресторанта. Но само след няколко месеца пак щях да отида там, вече самостоятелно.

---

[1] Наречен на едноименната планина внушителен скален монумент в Северна Дакота, който представлява 18-метрови скулптурни изображения на главите на четирима президенти на САЩ — Уошингтън, Джеферсън, Рузвелт и Линкълн. Б.пр. ↑

ОПА!

Жените винаги си мислят, че това е маниер на кавалера от старата школа. Бавното темпо на опитите ми за сближаване. Мудността на попълзновенията ми. (Вече се научих да правя първата крачка, но не и втората.)

Поканих Джули Кичуци да заминем заедно за уикенда. В Померания. Предложих ѝ да отидем с колата до Узедом, остров в Балтийско море, и да отседнем в един стар курорт, обичан някога от Вилхелм II. Специално подчертах, че ще имаме отделни стаи.

Тъй като заминавахме за почивните дни, опитах да се облека по-небрежно. За мен това не е лесна работа. Сложих си поло от камилска вълна, спортно сако от туид и джинси. Както и обувки от кордован, ръчно изработени от Едуард Грийн. Моделът се казва „Дъндий“. Изглеждат шик, ако не обръщаш внимание на изкуствените стелки. Кожата е с двойна дебелина. „Дъндий“ са обувки, направени, за да обикаляш с тях провинциалното си имение, да газшиш в калта с кокершпаньолите, без да сменяш вечерното си облекло. Трябваше да чакам четири месеца за тези обувки. На кутията пише: „Едуард Грийн: майстор-обущар за отбрани“. Точно към тях принадлежа и аз.

Взех Джули с мерцедес под наем с шумен дизелов двигател. Тя беше записала цял куп касети за из път и се беше запасила с четива — „Гардиън“, последните два броя на „Паркет“^[1]. Поехме на североизток по тесни пътища с дървета от двете страни. Минавахме покрай селца със сламени покриви, земята ставаше все по-мочурлива, появяваха се протоци и не след дълго бяхме на моста към острова.

Какво, да мина направо към това? Не, по-добре е бавно, спокойно. Нека първо да спомена, че сега тук, в Германия, е октомври. Макар че времето беше хладно, плажът на Херингсдорф беше осеян с доста заклетни нудисти, предимно мъже, които лежаха като моржове върху хавлиените кърпи или се събираха на весели компании под заслона на раираните тенти.

Гледах тези нудисти от елегантната крайбрежна алея, залесена с борове и брези, и си задавах обичайния въпрос: какво ли е да се

чувстваш така свободен? Та моето тяло е много по-хубаво от техните, имам чудесно очертани бицепси, добре развити гръдни мускули, стегнато седалище, но никога не бих могъл да се размотавам така сред хората.

— Не е съвсем като корицата на „Слънце и здраве“ — каза Джули.

— След определена възраст хората не бива да си свалят дрехите — казах аз, е, може би не дословно същото, но нещо подобно. Когато се двоумя, прибягвам към леко консервативни или типично британски фрази. Но всъщност не мислех за това, което казвам. Изведнъж забравих за нудистите и се загледах в Джули. Тя беше вдигнала като диадема очилата си със сребърни рамки от епохата на ГДР, за да снима плажуващите в далечината. Вятърът откъм Балтийско море развяваше косата ѝ.

— Веждите ти са като малки черни гъсенички — казах ѝ.

— Ласкател — отвърна ми Джули, без да спре да снима.

Не казах нищо повече. Стоях неподвижен като човек, който се радва на слънцето в края на зимата и се къпех в топлите лъчи на онова, което изглеждаше възможно, чувствах се щастлив в компанията на тази дребничка, странно пламенна жена с мастиленочерна коса и прекрасно дребно тяло.

И все пак тази и следващата нощ спяхме в отделни стаи.

Баща ми ми забрани да говоря с Мариус Граймс през април — влажен и хладен месец в Мичиган. Към май времето се пооправи; юни беше топъл, а юли — горещ. В задния двор на къщата на „Семинол“ прескачах пръскачката по бански костюм в две части, а Чапър Илевън береше глухарчета, за да прави вино.

През това лято, докато температурите се качваха, Милтън се мъчеше да се измъкне от затрудненото положение. Навремето бе мечтал да отвори не един ресторант, а цяла верига, а сега осъзнаваше, че „Зебра“, първата брънка във веригата, е слаба, и това го хвърляше в съмнения и смут. За пръв път в живота си Милтън Стефанидис бе изправен пред възможност, за която никога не беше мислил — провал. Какво да прави с ресторанта? Да го продаде за жълти стотинки? А

после какво? (Засега реши да държи ресторанта затворен в понеделник и вторник, за да намали разходите за заплати.)

Баща ми и майка ми не обсъждаха положението пред нас и минаваха на гръцки, когато говореха с баба и дядо. Ние с Чапър Илевън можехме само да се досещаме какво става по тона на непонятните думи, но честно казано, не им обръцахме голямо внимание. Знаехме само, че най-ненадейно Милтън бе започнал да се мотае из къщи по цял ден. Бащата, когото дотогава рядко виждахме денем, седеше в задния двор и четеше вестник. Разбрахме как изглеждат краката му по къси панталони и на какво заприличва, когато не се бръсне. През първите два дни лицето му ставаше като шкурка, както преди в събота и неделя. Но сега вместо да ми хваща ръката и да я търка в бузата си докато се разпищя, Милтън вече нямаше настроение да се закача с мен. Той само седеше в двора, а брадата му растеше като гъба.

Без да го съзнава, Милтън се придържаше към гръцкия обичай мъжете да не се бръснат, след като някой умре в семейството. Само че в този случай беше свършил не човешки живот, а начинът му за препитание. Брадата правеше закръгленото му лице още по-дебело. Той нито я подстригваше, нито я поддържаше. И понеже не отронваше и дума за тревогите си, брадата му започна да изразява безмълвно всичко онова, което той премълчаваше. Заплетените сплъстени косми бяха знак за все по-обърканите му мисли. Киселата й миризма излъчваше кетоните на стреса. С напредването на лятото брадата ставаше рошава, *неокосена* и беше очевидно, че Милтън мисли за улица „Пингрий“; той се занемаряваше по същия начин, по който западаше улицата.

Лефти се опитваше да утеша сина си:

— „Бъди силен“ — написа той и после преписа с усмивка епитафията за воините при Термопилите: „О, страннико, върви на вси спартанци разкажи, че тук, покорни на законите им, ний лежим“. Но Милтън едва хвърли поглед на цитата. След удара той беше убеден, че на Лефти вече не може да се разчита. Ням, разнасящ насам-натам жалката си дъска, погълнат от работата си върху Сафо, Лефти съвсем заприлича на старец в очите на сина си. Милтън се улавяше, че едва го издържа или че изобщо не му обръща внимание. *Усещане, че всички сме тленни, на което ни навеждат остаряващи роднини*, обземаше

Милтън, като гледаше как баща му се прегърбва над бюрото да изследва един мъртъв език, издал напред наслюнчената си устна.

Въпреки потайността в стила на Студената война, към нас, децата, все пак изтичаха известни сведения. Все по-нарастващата заплаха за финансовото ни състояние се проявяваше като назъбена бръчка с формата на светкавица, която проблясваше между веждите на майка ми винаги когато поисках нещо скъпо в магазина за играчки. Месото се появяваше все по-рядко на масата за вечеря. Милтън въведе режим на електричеството. Ако Чапър Илевън излезеше от стаята за повече от минута и оставеше лампата да свети, като се върне го чакаше пълен мрак и един глас в него: „Какво казах за киловатите!“. Известно време живеехме само с една електрическа крушка, която Милтън носеше от стая в стая.

— Така мога да следя колко енергия изразходваме — казваше, завинтвайки крушката в трапезарията, за да можем да седнем да вечеряме.

— Не си виждам храната — оплакваше се Теси.

— Как така не я виждаш? — казваше Милтън. — На това му викат *приглушено осветление*.

След десерта Милтън вадеше от задния си джоб носна кърпичка, отвинтаваше горещата крушка и я носеше в дневната, подмятайки я от ръка в ръка като несръчен жонгльор. Ние чакахме в тъмното, докато той се промъкваше между мебелите. Накрая в далечината светваше и Милтън извикваше бодро:

— Готово!

Поне външно не се предаваше. Редовно преминаваше тротоара пред ресторанта и поддържаше витрините ослепително чисти. Продължаваше да посреща клиентите със сърдечното „Как вървят нещата?“ или „Ясу, патриоте!“. Но суингът и едновременните бейзболисти не можеха да спрат времето. Вече не бяха 40-те години, беше 1967 година. И по-конкретно — нощта на 23 юли 1967-ма, неделя. А под възглавницата на баща ми се криеше нещо.

Да разгледаме спалнята на родителите ми: обзаведена изцяло с копия на мебели от ранната американска история, те ги свързват — на намалена цена — с основополагащите митове на страната. Обърнете внимание, например, на фурнира на таблата на леглото, изработен от „чисто черешово дърво“, като онова, както обичаше да казва Милтън,

което Джордж Вашингтон отсякъл. Вижте също тапета с мотив от Войната за независимост. Повтаряща се шарка, изобразяваща прочутото трио — малкият барабанчик, тръбачът и куцийт старец. През най-ранното ми детство тези окървавени фигури маршируваха из спалнята на моите родители: на едно място се скриваха зад имитация на тоалетка от „Монтичело“^[2], на друга се появяваха иззад копие на огледало от „Маунт Върнън“^[3], а на трето не успяваха да продължат, срязани надве от някой гардероб.

Вече четирийсет и три годишни, моите родители спят дълбоко и в тази историческа нощ. Леглото се тресе от хъркането на Милтън; вибрира и стената, която дели спалнята им от моята стая, където и аз спя в легло за големи. И още нещо се тресе под възглавницата на Милтън, създавайки потенциално опасна ситуация, като се има предвид какъв е този предмет. Понеже под възглавницата на баща ми се крие неговият автоматичен пистолет, калибър 45, донесен от войната.

Първият закон на Чехов за драматургията гласи приблизително следното: „Ако в първо действие, първа сцена, на стената има пушка, тази пушка трябва да гръмне до трето действие, втора сцена“. Не мога да спра да мисля за това правило, докато размишлявам за пистолета под възглавницата на баща ми. Той е там. Сега, след като го споменах, вече не мога да го махна. (Той наистина беше там тази нощ.) В него има патрони и предпазителят е свален...

През душното лято на 1967-ма Детройт се готви за расови бунтове. Преди две лета е избухнал Уотс^[4]. Неотдавна са станали безредици в Нюарк. В отговор на размириците в цялата страна детройтската полиция, в която има само бели, нахлува в нощните барове в черните квартали на града. Идеята е евентуалните огнища да се удрят предварително. Обикновено полицаите паркират фургоните си в уличките зад заведенията и подкарват клиентите към тях, без никой да ги види. Но тази вечер, поради причини, които никога няма да бъдат изяснени, три полицейски коли пристигат при „Иконъми Принтинг“ на Дванайсета улица, номер 9125 — на три пресечки от „Пингрий“ — и паркират до тротоара. Може да си помислите, че това няма значение в пет часа сутринта, но ще сбъркате. Защото през 1967-ма на Дванайсета улица в Детройт през цялата нощ кипи живот.

Например, когато пристигат, полицаите виждат наредените на тротоара момичета — с миниполи, найлонови чорапи над коляното и блузи с презрамки и дълбоки деколтета. (Сред боклуците, изхвърлени на брега, които Милтън всяка сутрин счита на тротоара, са мъртвите медузи на презервативите и някой и друг рак-отшелник — изгубено токче от обувка.) Край момичетата минават коли — яркожълти кадилаци, огненочервени коронадо, плъзгащи се линкълни със зинали предници, всички в отлична форма. Хромът хвърля отблясъци. Джантите лъщят. Никъде няма и едно ръждиво петънце. (Това е нещо, което винаги изумява Милтън: контрастът между перфектното състояние, в което чернокожите поддържат автомобилите си и окаения вид на къщите им.)... Но ето че лъскавите коли намаляват скорост. Страничните прозорци се свалят и момичетата се навеждат, за да поговорят с шофьорите. Чуват се подвиквания, миниатюрните поли се вдигат още по-високо, понякога се показват гърди или нецензурен жест, момичетата се смеят, вече твърде пияни в пет сутринта, за да усещат смъденето между краката си и мъжката миризма, от която не могат да се отърват с никакъв парфюм. Не е лесно да се поддържа чистота на улицата и в този час всички тези момичета миришат на презряло френско сирене... Освен това вече нищо не усещат, не могат да мислят за бебетата, оставени у дома, шестмесечните пеленачета с тежка настилка, които лежат в креватчета втора употреба, смучат биберони и се давят без въздух... Не усещат в устите си вкуса на сперма, смесен с вкуса на ментова дъвка. Повечето от тези момичета са на не повече от осемнайсет години и тротоарът на Дванайсета улица е първото им работно място, страната не може да им предложи друга работа. Какво ще стане с тях утре? Не мислят и за това, с изключение на едно-две, които си мечтаят да станат беквокалистки или да отворят фризьорски салон... Но всичко това е само част от случилото се през тази нощ, от онова, което ще се случи — в този момент полицаите слизат от колите си, разбиват вратата на незаконната кръчма... Отваря се прозорец и някой извиква: „Ченгетата! Излизайте отзад“. Момичетата на тротоара познават ченгетата, понеже трябва да ги обслужват безплатно. Но в тази нощ се случва нещо друго... Когато полицаите се появяват, момичетата не бягат както обикновено. Те стоят и ги гледат как извеждат с белезници клиентите на незаконното заведение, а няколко от тях дори започват да роптаят... После се

отварят и други врати, спират автомобили и внезапно улицата се изпълва с народ... Хората извират от другите незаконни заведения, от къщите, иззад ъглите на улиците и се усеща нещо във въздуха, усеща се как всичко се е натрупвало и в този миг през юли 1967-ма неправдите са стигнали своя предел и повелята долита от Уотс и Нюарк до Дванайсета улица:

— Я ги пускайте веднага, мръсни ченгета! — провиква се едно момиче.

... После се чуват и други викове, настава блъсканица, някаква бутилка се разминава на косъм с един полицай и разбива стъклото на полицейската кола зад него... А на „Семинол“ баща ми спи с глава върху пистолета, който току-що отново е зачислен на въоръжение, защото бунтовете са започнали.

В шест и двацет и три сутринта телефонът модел „Принцеса“ в моята стая звънна и аз го вдигнах. Беше Джими Фиоретос, който в паниката си ме обърка с майка ми.

— Теси, кажи на Милтън да дойде в ресторанта. Черните са се разбунтували.

— Дом Стефанидис — отвърнах аз любезно, както ме бяха учили. — Кали е на телефона.

— Кали? Господи! Миличка, дай да говоря с баща ти.

— Един момент, моля.

Оставих розовата слушалка, отидох в спалнята на родителите ми и разтърсих баща си.

— Обажда се господин Фиоретос.

— Джими ли? Боже, какво иска? — Той се надигна и на бузата му се откри отпечатъкът от пистолетно дуло.

— Казва, че някой се разбунтувал.

Баща ми скочи от леглото, сякаш все още беше 65 килограма, а не 87, и се приземи с гимнастически подскок, без да помисли, че е гол и има сутрешна ерекция. (Ето защо в съзнанието ми детройтските бунтове винаги ще бъдат свързани с първия път, когато видях възбуден мъжки член. При това членът беше на баща ми, и още по-лошо — той посягаше да вземе пистолет. Понякога пурата не е просто пура.^[5]) Теси вече също беше станала и викаше на Милтън да не отива, а Милтън подскачаше на един крак, като се мъчеше да си обуе панталоните. Скоро всички се намесиха.

— Казах ли ти, че ще стане така! — пищеше Дездемона, докато Милтън тичаше надолу по стълбите. — Поправи ли църквата за Свети Христофор? Не!

— Остави нещата на полицията, Милт — умоляваше го Теси.

— Кога ще се върнеш, тате? — попита Чапър Илевън. — Нали обеща днес да ме заведеш в „Рейдио Шак“.

И аз, все още стиснала очи, за да изтрия видяното:

— Мисля да си легна обратно.

Единственият човек, който не каза нищо, беше Лефти, защото в суматохата не можа да си намери черната дъска.

Полуоблечен, с обувки, но без чорапи, с панталони, но без бельо, Милтън Стефанидис се носеше в ранното утро със своя олдсмобил „Делта '88“. По пътя до „Удуърд авеню“ всичко изглеждаше както обикновено. Пътищата бяха празни, всички още спяха. Но когато сви по булевард „Уест Гранд“, видя във въздуха да се издига стълб от дим. За разлика от другите стълбове, излизащи от комините, този не се разсейваше в общия смог. Висеше ниско над земята като отмъстително торнадо. Кълбеше се и запазваше страховитата си форма, захранван от това, което поглъщаше. Олдсмобилът вървеше право към него. Внезапно се появиха хора. Хора, които тичаха. Носеха разни неща. Смееха се през рамо, докато други им махаха, молеха ги да спрат. Раздаде се вой на сирени. Покрай него профуча полицейска кола. Полицаят зад волана му направи знак да обърне, но Милтън не се подчини.

Всичко му изглеждаше странно, защото това бяха неговите улици. Милтън ги знаеше откакто се помнеше. Ей там, на „Линкълн“, навремето имаше сергия с плодове. Лефти обичаше да се отбива там с Милтън и го учеше как да познава сладките пъпешки по малките дупчици, оставени от пчелите. А на „Тръмбъл“ живееше госпожа Цацаракис. *Все ме молеше да ѝ кача джинджифилова бира от мазето* — помисли си Милтън. — *Вече не можеше да слиза по стълбите.* На ъгъла на „Стърлинг“ и „Комънуелт“ беше старият Масонски храм, където в един съботен следобед преди трийсет и пет години Милтън зае второ място в състезание по правопис! Две дузини деца, издокарани в официални дрехи, се мъчеха да произнесат буква по

буква „илюзионизъм“. Такива неща се случваха в този квартал. Състезание по правопис! А сега десетгодишните тичаха по улиците с тухли в ръка. Мятаха ги във витрините, смееха се и подскачаха, като че това е някаква игра, някакъв празник.

Милтън отмести поглед от подскачащите деца и видя точно пред себе си дима, погълнал улицата. Имаше секунда-две, за да реши дали да обърне колата, но не го направи. Продължи право напред. Първа изчезна емблемата на капака на олдсмобила, последваха я предните калници и покривът. Габаритните светлини проблеснаха в червено за миг и след това угаснаха.

Във всяка сцена с преследване героят винаги се качва на покрива. И ние, семейство на строги реалисти, винаги протестирахме: „Защо все се качват най-горе?“, „Гледай, сега ще се качи на върха на кулата. Видя ли? Казах ли ти?“. Но както се оказа, Холивуд разбира човешката природа по-добре, отколкото сме си представяли. Защото, изправена пред тази извънредна ситуация, Теси ни хвана за ръка с Чапър Илевън и ни заведе на тавана. Може би желанието да се качим колкото може по-високо, далеч от опасността, е някакъв рудиментарен остатък от миналото ни, когато сме живели по дърветата. Или пък майка ми се чувстваше в по-голяма безопасност там, защото вратата беше маскирана зад тапет. Така или иначе, занесохме на тавана един куфар, пълен с храна, и стояхме там три дни, гледайки по малкия черно-бял телевизор на баба ми и дядо ми как градът гори. Дездемона, с домашна дреха и сандали, притискаше картоненото ветрило до гърдите си като щит срещу картината на живота, която се повтаряше.

— О, Господи! Също като в Смирна! Погледнете ги! *Маврос!* Също като турците, горят всичко!

Трудно беше да се оспорва това сравнение. Бежанците в Смирна носели мебелите си до брега на морето; и сега, по телевизията, хората също мъкнеха мебели. Мъже изнасяха от магазините чисто нови дивани. Хладилници, печки и миялни машини плуваха по улиците. И също като в Смирна, хората сякаш бяха навлекли всичките си дрехи. Жените носеха кожени палта въпреки юлската жега. Мъжете обличаха на бегот нови костюми.

— Смирна! Смирна! Смирна! — продължаваше да вие Дездемона, а аз за своите седем години вече бях слушала толкова много за Смирна, че гледах внимателно екрана, за да разбере какво е било. Но не разбрах. Наистина, къщите горяха, на улицата се излежаваха хора, но нямаше отчаяние. Никога в живота си не ги бях виждала толкова щастливи. Някои свиреха на инструменти, задигнати от музикалните магазини. Други раздаваха бутилки с уиски през разбитите витрини. Приличаше повече на уличен карнавал, отколкото на бунт.

До тази нощ основните чувства на нашия квартал към съгражданите ни негри можеха да се обобщят с думите, които Теси каза, след като гледа изпълнението на Сидни Поатие в „На учителя с любов“, който излезе по кината един месец преди бунтовете. Тя каза:

— Виждате ли, могат да говорят съвсем нормално, стига да искат.

И точно така смятахме. (Няма да отричам, тогава и аз мислех така, понеже всички сме деца на родителите си.) Бяхме готови да приемем негрите. Нямахме предразсъдъци спрямо тях. Искрахме да станат част от нашето общество, *стига само да се държат нормално!*

С подкрепата си за Великото общество^[6] на Джонсън, с ръкоплясканията си след „На учителя с любов“ нашите съседни и роднини недвусмислено показаха добронамерената си вяра, че негрите могат да бъдат съвсем като белите хора. Но какво беше всичко това? — питаха се те, докато гледаха картините по телевизията. Защо тези младежи влачеха диван на улицата? Дали Сидни Поатие би взел от магазина диван, или домакински уред, без да плати? Би ли танцувал така пред горяща къща?

— Никакво уважение към частната собственост — извика господин Бенц, който живееше в съседната къща. А жена му Филис добави:

— Къде ще живеят, ако изгорят до основи собствения си квартал?

Само леля Зо изглежда им симпатизираше:

— Не знам. Ако аз си вървах по улицата и видех палто от норка, може би щях да го взема.

— Зоуи! — възкликна потресен отец Майк. — Това е кражба!

— О, какво не е кражба, ако се замисли човек? Цялата ни страна е крадена.

В продължение на три дни и две нощи очаквахме вести от Милтън. Заради пожарите телефоните не работеха и когато майка ми се опита да позвъни в ресторанта, чу телефонния секретар. Три дни никой не мръдна от тавана с изключение на Теси, която набързо изтичваше до долу да донесе храна от килера, който бързо се изпразваше. Гледахме как броят на жертвите нараства.

Първи ден: жертви — 15. Ранени — 500. Ограбени магазини — 1 000. Пожари — 800.

Втори ден: жертви — 27. Ранени — 700. Ограбени магазини — 1 500. Пожари — 1000.

Трети ден: жертви — 36. Ранени — 1 000. Разграбени магазини — 1 700. Пожари — 1 163.

В продължение на три дни гледахме снимките на жертвите по телевизията. Госпожа Шарън Стоун, убитата от снайперист, когато спряла колата си на светофар. Карл Е. Смит, пожарникар, убит от снайперист, докато се борел с огнената стихия.

В продължение на три дни гледахме как политиците се колебаят и спорят: губернаторът републиканец Джордж Ромни искаше президентът Джонсън да изпрати федерални части, а демократът Джонсън отговаряше, че е „в невъзможност“ да направи такова нещо. (През есента предстояха избори. Колкото повече се разрастваха бунтовете, толкова по-малки ставаха шансовете на Ромни да го изберат отново. И затова, преди да изпрати десантчиците-парашутисти, президентът Джонсън изпрати Сайръс Ванс да оцени положението. Минаха почти 24 часа, преди да дойдат федералните части, а през това време неопитната Национална гвардия стреляше напосоки из града.)

Три дни не се бяхме нито мили, нито къпали. Три дни всички нормални дейности в живота ни бяха преустановени, а се съживиха полузабравени ритуали като моленето. Скупчвахме се около леглото на Дездемона и тя се молеше, а Теси се мъчеше, както обикновено, да пропъди съмненията си и да вярва от сърце. В кандилото вече гореше не масло, а електрическа крушка.

Три дни не знаехме нищо за Милтън. Когато Теси си идваше от долния етаж, освен следи от сълзи започнах да откривам по лицето ѝ и слаба вина. Смъртта винаги прави хората практични. Ето защо, докато слизаше долу да търси храна, Теси беше претършувала бюрото на Милтън. Беше прочела условията в неговата застраховка „Живот“ и беше проверила остатъка в пенсионната им сметка. Беше огледала критично външния си вид в огледалото в банята, питайки се дали би могла на тази възраст да си хване нов съпруг.

— Трябваше да мисля за вас — призна ми години по-късно. — Чудех се какво ще правим, ако баща ви не се върне.

До неотдавна да живееш в Америка означаваше да бъдеш далеч от войната. Войните се водеха в джунглите на Югоизточна Азия, в пустините на Близкия Изток. *Някъде там*, както се пее в старата песен. Но защо тогава, докато надничах през прозореца на сутринта след втората нощ, прекарана на тавана, видях танк да минава покрай градинката пред къщата? Зелен армейски танк, сам-самичък на зазоряване, с огромните вериги, които тракаха по асфалта. Бронираната военна машина, която не срещаше по-сериозно препятствие от забравена тротинетка. Танкът продължи покрай богатските домове, покрай фронтоните, еркерните прозорци и колонадите. Спря за миг пред един знак „стоп“. Оръдейният купол се завъртя в двете посоки, след което танкът продължи напред.

Ето какво се беше случило: късно в понеделник вечерта президентът Джонсън отстъпи най-накрая пред молбата на губернатора Ромни и разпореди навлизането на федералните части. Генерал Джон Л. Трокмортън установи щаба на 101-ва въздушна дивизия в гимназия „Саут Истърн“, където навремето бяха учили родителите ми. Въпреки че най-ожесточените битки се водеха в Уест Сайд, генерал Трокмортън реши да разгърне десантните си части в Ист Сайд, наричайки това решение „целесъобразно от оперативна гледна точка“. В ранната утрин на вторника десантчиците вече настъпваха, за да потушат безредиците.

Никой друг не видя как танкът се движи с грохот. Баба и дядо спяха. Теси и Чапър Илевън се бяха сгушили върху надуваеми дюшеци на пода. Дори папагалите не издаваха звук. Спомням си, че гледах лицето на брат ми, което се подаваше от спалния чувал. На памучния хастар на чувала бяха изобразени ловци, стрелящи по

патици. Този мъжествен фон само подчертаваше липсата на героизъм у Чапър Илевън. Кой щеше да се притече на помощ на баща ми? На кого можеше да разчита? На Чапър Илевън с неговите очила като лупи ли? На шейсет и кусур годишния Лефти с неговата дъска ли? Убеден съм, че онова, което направих тогава, няма нищо общо с хромозомния ми статус. То не беше резултат от високите нива на тестостерон в кръвта ми. Аз постъпих така, както би постъпила всяка изпълнена с любов и преданост дъщеря, отгледана с филми за Херакъл. В този миг реших да намеря баща си и, ако е нужно, да го спася или поне да му кажа да се прибере вкъщи.

След като се прекръстих по православен маниер, слязох на пръсти по таванското стълбище и затворих вратата след себе си. Отидох в стаята си, обух си гуменките и си сложих пилотския шлем в стил Амелия Ерхард. Измъкнах се от предния вход без да събудя никого, изтичах до колелото, подпряно отстрани на къщата, яхнах го и отпраших. След две пресечки видях танк, който беше спрял на червено. Войниците в него разглеждаха съсредоточено някакви карти, опитвайки се да намерят най-добрия маршрут до мястото на бунтовете. Те не забелязаха момиченцето с пилотски шлем, което препускаше с колело. Все още беше тъмно. Птиците тъкмо започваха да пеят. Пролетни ухания на трева и тор изпълваха въздуха и ето че аз се изплаших. Колкото повече приближавах танка, толкова по-голям ми изглеждаше той. Беше ме страх и исках да поема обратно към къщи. Но светна зелено и танкът потегли. Изправих се на педалите и набрах скорост след него.

В другия край на града, в тъмния ресторант баща ми се мъчеше да стои буден. Барикадиран зад касата, с пистолет в едната ръка и сандвич с шунка в другата, Милтън надникна през витрината, за да види какво става на улицата. През последните две безсънни нощи тъмните кръгове под очите му бяха потъмнели още повече от изпитите чаши кафе. Клепачите му се притваряха, но по челото му се стичаше пот от тревогата и будуването. Коремът го болеше. Страшно му се ходеше до тоалетната, но не смееше да излезе.

Навън снайперистите пак започнаха да стрелят. Беше почти пет. Всяка нощ залязващото слънце, като халка на щора, спускаше нощта

над квартала и тогава снайперистите, които се изпокриваха денем заради жегата, се появяваха отново и заемаха своите позиции. Насочваха дулата на всевъзможни оръжия от прозорците на превзети хотели, от пожарните стълби и балконите, иззад автомобили, вдигнати с крик пред къщите. Ако човек беше достатъчно смел или безразсъден да си покаже главата през прозореца по това време на нощта, можеше да види под лунната светлина — другата халка за щори, която се вдигаше — стотици проблясващи дула, насочени към улицата, по която сега настъпваха войниците.

Единствената светлина в закувалнята беше червеното сияние на джубокса: „Диско-Матик“, изработен от хром, пластмаса и цветно стъкло, той стоеше до входа. През малко прозорче можеше да се види как автоматът сменя плочите, как по тръбите, украсяващи периферията му, се издигат тъмносини мехурчета, символизиращи кипежа на американския живот, на следвоенния оптимизъм, на нашите великолепни газирани напитки. Мехурчетата, пълни с горещия въздух на американската демокрация, изригващи от наредените вътре винилови плочи. „Мама не позволява“ на Бъни Бериган или „Звезден прах“ на Томи Дорси и неговия оркестър. Но не и тази нощ. Тази нощ Милтън беше изключил джубокса, за да чуе, ако някой се опита да влезе.

Персонажите по стените на ресторанта не обръщаха никакво внимание на размириците. Ал Кейлин продължаваше да се усмихва широко от своята рамка. Пол Бъниан и Синият вол Бейб все така крачеха под специалитета на деня. Дъската с менюто продължаваше да предлага яйца, пържени картофи и седем вида пай. Досега нищо не беше се случило. Като по чудо. Предния ден, приклепнал до витрината, Милтън беше видял как мародери разбиват околните магазини. Разграбиха еврейския пазар, изнесоха всичко, с изключение на маца^[7] и свещите за йорцайт^[8]. С изтънчено чувство за стил бяха задигнали от магазина на Джоел Москович най-скъпите и най-модни обувки, оставяйки само ортопедичните и няколко чифта, произведени от „Флоршейм“. Доколкото Милтън можеше да види, в магазина за електроуреди на Дайър бяха останали само торбички за прахосмукачка. Но какво можеха да откраднат, ако стигнат до ресторанта? Дали щяха да отнесат цветния стъклопис, донесен от Милтън? Дали щяха да проявят интерес към снимката на Тай Коб,

полетял към втора база? Може би щяха да отпорят зебрата от столчетата на бара, нали им харесваше всичко африканско? Не беше ли това новата мода, или по-скоро старата мода, станала отново актуална? По дяволите, халал да им е кожата от зебра. Той сам би им предложил столчетата, само и само да сключат мир.

Но ето че Милтън чу нещо. Не беше ли дръжката на вратата? Наостри слух. През последните часове на няколко пъти му се причуваха разни неща. Очите също му играеха номера. Той се наведе зад бара и присви очи в мрака. Ушите му бучаха като морски раковини. Чуваше в далечината стрелба и вой на сирени. Чуваше бръмченето на хладилника и тиктакането на часовника. Към всичко това се добавяше бушуването на кръвта, пулсираща в главата му. Но откъм вратата не се чуваше нищо.

Милтън си отдъхна. Отхапа от сандвича. Предпазливо отпусна глава върху бара. *Само за минутка.* Щом затвори очи, веднага изпита блаженство. И тогава дръжката на вратата отново изтрака и Милтън подскочи. Тръсна глава, за да се разсъни. Остави сандвича и излезе на пръсти иззад бара, с пистолет в ръка.

Нямаше намерение да го използва. Искаше само да уплаши мародера. Ако не успееше, Милтън беше готов да избяга. Олдсмобилът го чакаше паркиран отзад. За десет минути щеше да стигне до вкъщи. Дръжката пак изтрака. И без да мисли, Милтън направи крачка към стъклената врата и извика:

— Имам пистолет!

Само че не бе взел пистолета. Беше сандвичът с шунка! Милтън заплашваше мародера с парче месо и люта горчица между две филии препечен хляб. Но понеже беше тъмно, номерът се получи. Грабителят отвън вдигна ръце.

Оказа се Морисън от отсрещната къща.

Милтън гледаше Морисън. Морисън гледаше Милтън. И после баща ми каза онова, което казват белите в подобна ситуация:

— Какво обичаш?

Морисън го гледаше изумен.

— Абе, ти какво правиш тук? Да не си луд? Тука белите не са в безопасност. — Изтреця изстрел. Морисън се прилепи към стъклото. — Никой не е в безопасност.

— Трябва да защитя имота си.

— А животът не ти ли е ценен? — повдигна вежди Морисън, за да покаже неоспоримата логика на това твърдение. После заряза високомерното изражение и се покашля. — Виж, шефе, така и така си тука, може да ми помогнеш. — Подаде му няколко дребни монети. — Дойдох за цигари.

Милтън наведе глава и на свой ред вдигна вежди изумен.

— Сега е моментът да ги откажеш — каза с пресъхнало гърло.

Пак се чу изстрел, този път по-наблизо. Морисън подскочи, а сетне се усмихна.

— Така си е, вредят на здравето. И става все по-опасно — ухили се широко. — Това ще ми е последната кутия, кълна се в Бога. — Той пусна парите през процепа за пощата. — „Парламент“. — Милтън погледна надолу към монетите за миг, после отиде да донесе цигарите.

— Да ти се намира кибрит? — попита Морисън.

Милтън му пъкна и един кибрит. И в този момент усети, че вече не издържа всичко това — размириците, опънатите нерви, миризмата на огън във въздуха и дързостта на Морисън, който беше рискувал живота си за една кутия цигари. Внезапно размаха ръце към всичко наоколо и извика през вратата:

— Абе, хора, какво има, какво толкова ви пречи?

На Морисън му трябваше само миг.

— Вие ни пречите — каза той и си тръгна.

„Вие ни пречите“. Колко пъти чувах това в детството си! Казваше го Милтън, имитирайки така наречения негърски акцент, винаги когато някой либерален многознайко говореше за „културно онеправданите“, „подкласата“ или „зони за подпомагане“. Той беше убеден, че тази фраза, чута от него докато самите чернокожи опожаряваха огромна част от прекрасния ни град, доказваше собствената си абсурдност. С течение на годините Милтън я използваше като щит срещу всички противоположни мнения и накрая тя се превърна в своеобразна мантра, обяснение защо светът отива по дяволите, което се отнасяше не само за афроамериканците, но и за феминистките, и за хомосексуалистите. Разбира се, той обичаше да го използва и по отношение на нас, независимо дали закъснявахме за вечеря, или носехме дрехи, които Теси не одобряваше.

— Вие ни пречите!

Думите на Морисън отекнаха из улицата, но Милтън нямаше време да се съсредоточи върху тях. Точно в този момент бавно се появи първият танк, като скърцаща Годзила от японски филм. От двете му страни вървяха не полицаи, а войници от Националната гвардия с маскировъчни униформи и каски, които нервно стискаха пушките си с извадени щикове. Прицелваха се нагоре, към дулата, които сочеха надолу към тях. Настъпи миг на относително затишие, колкото Милтън да чуе как Морисън затръшва вратата отсреща. После сякаш изпука детска пушка и внезапно улицата бе озарена от хиляди изстрели...

На петстотин метра оттам аз също ги чух. Следвайки танка на прилично разстояние, стигнах с колелото си от Индиан Вилидж в Ист Сайд чак до Уест Сайд. Мъчех се да се ориентирам, но бях само на седем и половина и не знаех много от имената на улиците. Докато минавахме през центъра, познах „Духът на Детройт“, статуята на маршал Фредерикс пред кметството. Няколко години преди това някакъв шегаджия беше нарисувал с червена боя следи от стъпки, съразмерни с големината на статуята, които пресичаха „Удуърд“ и стигаха до статуята на гола жена пред Националната банка. Макар и избледнели, следите още личаха, докато минавах с колелото край тях. Танкът зави по улица „Буш“ и аз продължих след него покрай „Мънро“ и светлините на Грийктаун. При нормални обстоятелства старите гърци от поколението на дядо ми щяха вече да се събират по кафенетата, за да прекарат деня в игра на табла, но в утринта на 25 юли 1967-ма улицата беше пуста. В един момент моят танк се срещна с други и всички в колона се отправиха на северозапад. Скоро центърът свърши и вече не знаех къде съм. Наведох се над кормилото, за да придобия аеродинамична форма и бясно завъртях педалите в гъстия петролен пушек на движещата се колона...

... А през това време на улица „Пингрий“ Милтън клечи зад тенекиите от зехтин. Куршуми летят от всички тъмни прозорци на улицата, от билиардната зала на Франк и бар „Кроу“, от камбанарията на Африканската епископална църква — толкова много, че се сливат във въздуха като дъжд и единствената улична лампа сякаш примигва. Удрят се в щитове, рикошират в тухлите, татуират паркираните коли. Надупчват краката на пощенската кутия и тя се килва като пияница. Сриват витрината на ветеринарната служба и продължават през

стените до клетките на животните отзад. Немската овчарка, която е лаяла без да спре три дни и две нощи, най-накрая млъква. Една котка скача с писък във въздуха, пламтящите ѝ зелени очи угасват като лампи. Вече се води истинска битка, престрелка, късче от Виетнам, донесено къщи. Но в този случай виетконгците лежат върху надуваеми дюшеци или седят на сгъваеми столчета и пият малцово уиски — армия от доброволци, притаени в засада срещу редовните войници по улиците.

Никой не знаеше какви са тези снайперисти. Но е лесно да разберем защо полицията ги нарича така. Обяснимо е защо кметът Джероум Кавано и губернаторът Джордж Ромни ги нарекоха снайперисти. Снайперистът по дефиниция действа сам. Снайперистът е страхливец, той дебне; убива от разстояние, без да го видят. Беше удобно да ги нарекат снайперисти, защото ако не бяха снайперисти, какви бяха? Нито губернаторът, нито вестниците отговориха на този въпрос; книгите по история мълчат и до ден-днешен, но аз, свидетел на всичко това от колелото си, мога да кажа категорично: в Детройт през юли 1967-ма се водеше партизанска война.

Втората американска революция.

И ето че войниците от гвардията отвръщат на огъня. При избухването на бунта полицията като цяло е гледала да го ограничава; вместо да настъпват, те са се опитвали да овладеят безредиците. Така са действали и федералните части, десантчиците от 82-ра и 101-ва въздушни дивизии, закалени в битките ветерани, които знаят как да използват адекватна сила. Но войниците от Националната гвардия са друго нещо. Съботно-неделни воители, направо от домовете те са хвърлени във внезапна битка. Те са неопитни, уплашени. Вървят по улицата и помитат с куршуми всичко, което виждат. Понякога направо газят с танковете градинките пред къщите. Минават през огради, блъскат се в стени. За миг танкът спира пред „Зебра“. Десетина войници го обкръжават, прицелвайки се в снайперист на четвъртия етаж на хотел „Боумонт“. Снайперистът стреля; войниците отвръщат и мъжът пада, увисва за краката на пожарната стълба. Веднага след това от другата страна на улицата нещо проблясва. Милтън поглежда нагоре и вижда как Морисън в своята дневна пали цигара „Парламент“ с кибрит от кутийка с шарки на зебра.

— Не! — вика Милтън — Не!

... но Морисън, ако го чува, си мисли, че е поредната реч срещу пушенето. Ала нека си признаем: той не чува Милтън. Едва дръпва от цигарата и две секунди по-късно един куршум го улучва право в челото и той се свлича. А войниците продължават нататък. Улицата отново опустява и притихва. Автоматите и танковете раздират съседната улица, после улицата след нея. Милтън стои до входа и гледа към празния прозорец, където е стоял Морисън. После осъзнава, че ресторантът е в безопасност. Войниците са дошли и са си отишли. Бунтът е потушен...

... Само че сега по улицата се задава някой друг. Докато танковете изчезват нататък по „Пингрий“, от другата страна идва нова фигура. Един обитател на квартала се показва иззад ъгъла и се отправя към „Зебра“...

... Следвайки пътя на танковете, аз забравям за намерението си да покажа на брат ми как се постъпва мъжки. Избухналата престрелка ми изкарва акъла. Много пъти съм разглеждала тетрадката на баща ми с изрезки за Втората световна война; виждала съм Виетнам по телевизията; изгледала съм безчет филми за древния Рим или за битките през Средновековието. Но нищо не ме е подготвило за война в родния ми град. От двете страни на улицата се издигат разлистени брястове. До тротоара са паркирани коли. Минавам покрай морави с градински мебели, хранилки и ванички за птици. Когато вдигам поглед към свода от брястове, небето тъкмо започва да просветлява. Птици и катерички подскочат из клоните. В едно дърво се е заплело хвърчило. От един клон, закачена за връзките, се поклаща обувка за тенис. Точно под нея виждам табелата на улицата. Цялата е надупчена, но успявам да прочета: „Пингрий“. И изведнъж осъзнавам къде съм. Ето го „Валю Мийт“! И „Нюйоркър Клоутс“. От щастие, че ги виждам, в първия миг не забелязвам, че и двата магазина горят. Оставям танковете да се отдалечат, поемам по някаква алея и спирам зад едно дърво. Слизам от колелото и надничам към ресторанта на отсрещния тротоар. Главата на зебрата е непокътната, ресторантът не гори. В този миг обаче виждам човек, който върви към „Зебра“, От трийсетина метра го виждам как вдига в ръката си бутилка, запалва парцала, който се показва от гърлото ѝ и с несръчно движение хвърля коктейла „Молотов“ през витрината на „Зебра“. И докато пламъците избухват вътре, подпалвачът крещи възторжено:

— *Она*, мръсно копеле!

Виждам го само в гръб. Все още не е съвсем просветляло, а от съседните горящи сгради се издига пушек. Но под светлината от пламъците, преди фигурата да побегне, ми се струва, че разпознавам черната барета на моя приятел Мариус Викзевиксард Чалухличилцес Граймс.

— *Она!*

Баща ми чува отвътре добре познатото подвикване на гръцките сервитьори и преди да осъзнае какво става, заведението избухва в пламъци. „Зебра“ е станала *саганаки*! Когато сепаретата се запалват, Милтън се втурва зад бара да вземе пожарогасителя, вдига към пламъците маркуча и се приготвя да стисне ръчката...

... но внезапно спира. И в този миг аз виждам на лицето на баща си познато изражение, което той често добива на масата — отнесенният поглед на човек, който нито за миг не престава да мисли за работа. Успехът зависи от адаптирането към нови ситуации. А каква по-нова ситуация от тази? Пламъците пълзят по стените; снимката на Джими Дорси се сгърчва. А Милтън си задава някои логични въпроси. Как би могъл да върти ресторант в подобен квартал? Колко ще струват утре сутрин така или иначе вече обезценените имоти? И най-важният от всички — как може да е престъпление? Да не би той да беше започнал бунта? Той ли беше хвърлил коктейла „Молотов“? Също като Теси Милтън надниква мислено в най-долното чекмедже на бюрото си, и по-конкретно — в един дебел плик с трите застрахователни полици в различни компании. Прочита наум обезщетенията за пожар и ги събира. Крайната сума — 500 000 долара — го заслепява. Половин милион! Милтън се оглежда с безумни, жадни очи. Рекламата на пържени филийки гори. Тапицираните с кожа от зебра столове на бара приличат на редица факли. Той се обръща и като луд изтичва навън към олдсмобила...

И там вижда мен.

— Кали! Какво правиш тук, по дяволите?

— Дойдох да ти помогна.

— Да не си се побъркала! — вика Милтън.

Но въпреки гнева в гласа си пада на колене и ме прегръща. Аз увивам ръце около врата му.

— Тате, ресторантът гори.

— Знам.

Аз се разплаквам.

— Всичко е наред — казва баща ми, докато ме носи към колата.

— Хайде сега да си вървим вкъщи. Всичко свърши.

И така, бунт ли беше това, или партизанска война? Нека отговоря на този въпрос с други въпроси. След като бунтът свърши, бяха ли открити в целия квартал складирани оръжия? И дали тези оръжия бяха АК-47 и автомати? Защо генерал Трокмортън изпрати танковете в Ист Сайд, на километри от бунтовете? Така ли се усмирява неорганизирана шайка снайперисти? Или това беше по-скоро военна стратегия? Нещо като установяване на фронтова линия по време на война? Вярвайте в каквото щете. Аз бях на седем години, следвах един танк до мястото на битката и видях това, което видях. Оказа се, че когато най-накрая избухна революция, никой не я снима. По телевизията я нарекоха само бунт.

На следващата сутрин, когато димът се разнесе, знамето на града пак се виждаше. Помните ли символа върху него? Феникс, който се издига от пепелта. А думите отдолу? *Speramus meliora; resurget cineribus*. „Надяваме се на по-добро; то ще се вдигне от пепелищата“.

---

[1] Списание за изобразително изкуство. Б.пр. ↑

[2] Имението на президента Томас Джеферсън в щата Вирджиния. Б.пр. ↑

[3] Имението на президента Джордж Вашингтон, недалеч от Вашингтон. Б.пр. ↑

[4] Квартал на Лос Анджелис, Калифорния. Б.пр. ↑

[5] Авторът наемква за приписвания на Фройд цитат: „Понякога пурата е просто пура“ — а не, например, фалически символ, както би се очаквало в психоанализата. Б.пр. ↑

[6] Набор от програми за социална реформа на президента Линдън Джонсън, чиято цел е ликвидирането на бедността и расовото неравенство. Б.пр. ↑

[7] Ритуален хляб, приготвен без мая, който се яде през осемте дни на Песах. Б.пр. ↑

[8] Годишнина от смъртта на роднина, на която се прави помен и се четат религиозни текстове. Б.пр. ↑

МИДЪЛСЕКС

Колкото и срамно да звучи, бунтовете бяха най-доброто нещо, което ни се случи. Само за една нощ ние се превърнахме от семейство, което с все сили се мъчи да се закрепим в средната класа, в семейство, хранещо надеждата, че един ден ще се промъкне във висшата. Парите от застраховката се оказаха по-малко, отколкото Милтън очакваше. Две от застрахователните компании отказаха да платят пълната сума, позовавайки се на извънредни обстоятелства, и изплатиха само една четвърт. И все пак общата сума беше много по-голяма от тази, за която можеше да се продаде „Зебра“ и родителите ми можеха да направят някои промени в нашия живот.

Най-вълшебният от всички мои детски спомени е споменът за онази вечер, когато чухме клаксон, погледнахме през прозореца и видяхме, че на алеята пред къщата ни се е приземил космически кораб.

Беше кацнал безшумно до комбито на майка ми. Предните фарове примигваха, а отзад светеше червено сияние. В продължение на трийсет секунди не се случи нищо друго, а след това прозорецът на кораба се смъкна лека-лека и вътре вместо марсианец седеше Милтън. Беше си обръснал брадата.

— Повикайте майка си — извика с усмивка. — Ще отидем да се поразходим.

Не беше точно космически кораб, но почти — кадилак „Флийтуд“ от 1967-ма, най-междугалактическият автомобил, произвеждан някога в Детройт. (До снимката от Луната оставаше една година.) Беше черен като космическото пространство и с формата на ракета, легнала на една страна. Издължената предница завършваше със заострен връх, почти като носа на ракетата, а назад върху алеята се проточваше дългият, красив, застрашително съвършен корпус. Имаше сребриста решетка на квадратчета, сякаш за филтриране на звездния прах. Хромиран кант, като онези, през които се прокарват електрически кабели, водеше от коничните жълти мигачи по заобления отстрани корпус чак до задната част, където силуетът се разширяваше и завършваше с вертикални стабилизатори и ракетни сопла.

Вътре имаше мек килим и приглушено осветление като в бара на хотел „Риц“. В облегалките бяха вградени пепелници и запалки. Беше тапициран с миришеща на ново черна кожа. Все едно си влязъл в портфейл.

Не тръгнахме веднага. Постояхме малко, сякаш ни стигаше просто да си седим в колата, сякаш, след като вече я притежавахме, можехме да забравим за гостната и всяка вечер да си прекарваме на алеята пред къщата. Накрая Милтън запали двигателя и като остави лоста на позиция за паркиране, ни показа разни чудеса. Отвори и затвори прозорците само с едно копче. Заклучи вратите с друго. С жужене премести предната седалка напред, след това я разгъна толкова назад, че видях пърхота по раменете му. Когато най-накрая включи на скорост и потегли, всички бяхме леко замаяни. Тръгнахме по „Семинол“ покрай къщите на съседите, вече сбогувайки се с Индиан Вилидж. На ъгъла Милтън включи мигача и той зацъка, отброявайки секундите до окончателното ни заминаване.

„Флийтуд“ от шейсет и седма година беше първият, но далеч не последният кадилак на баща ми. През следващите седем години Милтън сменяше колата си почти всяка година и днес аз мога да проследя своя живот, ориентирайки се по дизайнерските елементи на дългата поредица автомобили. Когато изчезнаха вертикалните стабилизатори, бях на девет; когато се появиха антените — на единайсет. Емоционалният ми живот също е в тон с различните модели. През шейсетте, когато кадилаците бяха футуристично самоуверени, аз също бях уверена и оптимистично настроена. Но през седемдесетте, когато заради недостига на бензин производителят извади на пазара злощастния „Севил“ — с повдигната задница, — аз също се чувствах като обезформена. Назовете година и аз ще ви кажа какъв модел имахме. 1970: „Елдорадо“ с цвят на кока-кола. 1971: червеният седан „Девил“. 1972: златистият „Флийтуд“, чийто сенник на мястото до шофьора криеше огледало като извадено от гримьорната на старлетка (в него Теси оглеждаше своя грим, а аз — първите си черни точки). 1973: дългият черен „Флийтуд“ с покрив като купол, заради който другите коли спираха, мислейки, че минава погребална процесия. 1974: жълтият като канарче „Флорида Спешъл“ с две врати, покрив от бял винил с подвижен капак и седалки от кафява кожа —

същата кола, която майка ми кара и до днес, почти трийсет години по-късно.

Но през 1967-ма беше космическият „Флийтуд“. След като набрахме необходимата скорост, Милтън каза:

— Добре. А сега вижте това.

Врътна някакъв ключ под таблото. Чу се свистене, все едно се надуваха балони, и бавно, като на вълшебно килимче, четиримата се издигаме към тавана.

— Викат му „въздушна възглавница“. Чисто нова екстра. Меко е, нали?

— Това някаква нова хидравлична система на окачването ли е?
— поинтересува се Чапър Илевън.

— Да, така мисля.

— Може би тогава няма да се налага да си слагам възглавница, когато карам — каза Теси.

След това всички се умълчахме. Пътувахме на изток, вън от Детройт, буквално летяхме във въздуха.

И така стигам до втората част от нашето изкачване по социалната стълбица. Подобно на много други бели жители на Детройт, скоро след бунтовете моите родители започнаха да търсят къща в предградията. Бяха хвърлили поглед на заможния крайезерен квартал, където живееха автомобилните магнати — Грос Пойнт.

Оказа се по-трудно, отколкото очаквах. Докато обикалях с кадилака петте части на Грос Пойнт (Парк, Сити, Фармс, Удс и Шорс), родителите ми виждаха табели „Продава се“ пред много къщи. Но когато отивах в канторите за продажба на недвижими имоти, за да попълнят заявление, откривах, че къщите неочаквано вече са продадени или цената им се е качила двойно.

След два месеца търсене Милтън стигна до последния агент на недвижими имоти, някоя си госпожица Джейн Марш от Агенция „Грейт Лейкс“. Общуването с нея все повече засилваше у него някои подозрения.

— Този имот е доста екстравагантен — каза госпожица Марш на Милтън в един септемврийски следобед, докато вървеше пред него по алеята пред къщата. — Искате ли да купувате с въображение. — Тя отвори вратата и го покани да влезе. — Но пък какво родословие има. Бил е

проектиран от Хъдсън Кларк. — Очакваше, че името му е познато. — От Прерийната школа.

Милтън кимна с известно подозрение. Завъртя глава, огледа цялата къща. Когато госпожица Марш му я беше показала на снимка в агенцията, той не се беше впечатлил. Твърде много приличаше на кутия. Прекалено модерна.

— Не съм убеден, че жена ми ще хареса подобно нещо, госпожице Марш.

— Боя се, че в момента не мога да ви предложа нищо *по-традиционно*.

Тя вървеше пред него през празния бял вестибюл и тръгна надолу по тясно стълбище. Влязоха в дневната на долното ниво и госпожица Марш също обърна глава. С любезна усмивка, която оголи заешкия ѝ горен венец, тя огледа цвета на кожата на Милтън, косата му, обувките. Отново хвърли поглед на заявлението, което е попълнил.

— Стефанидис. Какво име е това?

— Гръцко.

— Гръцко ли? Колко интересно.

Повторно оголване на горния венец, докато госпожица Марш пишеше нещо в бележника си. После продължи с огледа:

— Дневната на долното ниво. Зимна градина, свързана с трапезарията. И, както виждате, къщата разполага с доста прозорци.

— Ами че тя е като витрина, госпожице Марш.

Милтън пристъпи към стъклото и разгледа задния двор.

А през това време на няколко крачки зад него госпожица Марш разглеждаше самия Милтън.

— Мога ли да попитам с какво се занимавате, господин Стефанидис?

— С ресторантьорство.

Още една бележка.

— Да ви осведомя ли какви църкви има в околността? Каква е религиозната ви принадлежност?

— Аз не си падам по тези неща. Жена ми води децата в гръцката църква.

— Значи тя също е гъркиня?

— От Детройт е. И двамата сме родени в Ист Сайд.

— И ви трябва място за две деца, нали така?

— Да, госпожо. Освен това с нас живеят и моите родители.

— А, разбирам.

И така розовият венец изчезна, докато госпожица Марш започна да сумира всичко. *Нека да видим. Южно Средиземноморие. 1 точка. Не е в някоя уважавана професия. 1 точка. Религия? Гръцката църква. Това е някакъв вид католицизъм, нали? Значи тук още 1 точка. И родителите му ще живеят с него! Още 2 точки! Което прави — 5. О, това не е достатъчно. Изобщо не е достатъчно.*

Нека обясним аритметиката на госпожицата Марш: по онова време агентите на недвижими имоти в Грос Пойнт оценяваха евентуалните купувачи с помощта на нещо, което наричаха точкова система. (Не само Милтън се тревожеше, че кварталът му отива по дяволите.) Никой не говореше за това открито. Агентите само споменаваха „критериите на общността“ и продажби на „правилния тип хора“. Сега, след като беше започнало изселването на белите от чернокожите квартали, точковата система придобиваше още по-голямо значение. Хората не искаха събитията от центъра на града да им се случат и на тях.

Госпожица Марш изписа дискретно „5“ до „Стефанидис“ и го ограда, но в този миг изпита някакво съжаление. В крайна сметка друг беше измислил точковата система, влязла в сила много преди самата тя да дойде в Грос Пойнт от Уичита, където баща ѝ работеше като касапин. Но тя не можеше да направи нищо. Да, госпожица Марш изпитваше съжаление. Ама наистина. *Погледнете я само тази къща! Кой ще я купи? Само италианец или грък. Никога няма да я продам, никога!*

Клиентът ѝ продължаваше да стои до прозореца, загледан навън.

— Наистина разбирам предпочитанието ви към нещо повече в стила на стария свят, господин Стефанидис. От време на време се появяват такива къщи. Просто трябва да проявите търпение. Имам телефонния ви номер. Ще ви уведомя, ако нещо излезе на пазара.

Милтън не я чу. Той беше погълнат от гледката. Къщата имаше тераса на покрива и заден двор, а по-нататък се виждаха още две по-малки постройките.

— Кажете ми повече за този Хъдсън Кларк — помоли той.

— Кларк ли? Е, честно казано, не е голямо име.

— Прерийната школа, така ли казахте?

— Хъдсън Кларк не е Франк Лойд Райт, ако имате предвид това.

— А какви са онези постройки ей там?

— Аз не бих ги нарекла точно постройките, господин Стефанидис. Твърде са незначителни за това име. Едната е баня. Доста порутена, опасявам се. Дори не знам дали работи. А зад нея е къщата за гости. Тя също се нуждае от ремонт.

— Баня! Това е нещо различно.

Милтън обърна гръб на прозореца. Тръгна из къщата, като я разглеждаше в нова светлина — стените в стил „Стоунхендж“, облицовките с репродукции на Климт, просторните стаи. Всичко беше геометрично, като в разчертана мрежа. Светлината падаше на лъчи през множеството прозорци на покрива.

— Сега тук на място май започвам да оценявам тази къща — каза Милтън. — Снимката не я показва в най-добра светлина.

— Всъщност, господин Стефанидис, за семейство като вашето, с малки деца, не мисля, че това е най-доброто...

Но преди тя да завърши изречението, Милтън вдигна ръце в знак, че се предава.

— Няма нужда да ми показвате нищо повече. Независимо от състоянието на външните постройките, ще я купя.

Настъпи пауза. Госпожица Марш се усмихна с два реда венци.

— Чудесно, господин Стефанидис — каза без особен ентузиазъм. — Разбира се, всичко зависи от това дали ще одобрят заема.

И сега вече беше ред на Милтън да се усмихне. Макар че всички отричаха съществуването ѝ, точковата система не беше тайна. Предната година Хари Карас се беше мъчил безуспешно да си купи къща в Грос Пойнт. Същото се бе случило и с Пийт Савидис. Но на Милтън Стефанидис никой нямаше да му казва къде да живее. Нито госпожица Марш, нито разни агенти за недвижими имоти от Кънтри клуба.

— Не е нужно да се безпокоите за това — каза баща ми, наслаждавайки се на този миг. — Ще платя в брой.

И така, прескачайки бариерата на точковата система, баща ми успя да купи къща в Грос Пойнт. Това беше първият случай в живота му, когато плати за нещо в аванс. Но какво да кажем за другите бариери? За факта, че агентите му бяха показали само нежеланите

къщи в районите, най-близко до Детройт? Къщите, които никой друг не искаше? Какво да кажем за неспособността му да види друго, освен грандоманския си жест, какво да кажем за факта, че купи къщата, без да се посъветва с майка ми? Е, тези проблеми нищо не можеше да ги реши.

В деня на преместването потеглихме с две коли. Теси, която едва преглъщаше сълзите си, закара Лефти и Дездемона със семейното комби. Милтън качи Чапър Илевън и мен в новия „Флийтуд“. По „Джеферсън“ още личаха следите от бунтовете, а аз имах въпроси, които не бяха получили отговор.

— А какво ще кажеш за Бостънското чаено парти? — попитах баща ми от задната седалка. — Заселниците откраднаха всички чай и го изхвърлиха в пристанището. Било е същински бунт.

— Изобщо не е било — отвърна Милтън. — Какво ви учат в това училище, по дяволите? С Бостънското чаено парти американците са въстанали срещу друга страна, която ги е потискала.

— Но това не е била друга страна, тате. Била е същата страна. Тогавя дори не е имало Съединени щати.

— Нека те попитам нещо. Къде е бил крал Джордж, когато са изхвърлили чая? Бил ли е в Бостън? Бил ли е изобщо в Америка? Не. Похапвал си е препечени филийки на майната си в Англия.

С неумолимия черен кадилак, който се движеше мощно, баща ми, брат ми и аз напуснахме раздирания от войната град. Минахме над тесен канал, който подобно на крепостен ров отделяше Детройт от Грос Пойнт. И изведнъж, едва смогнали да забележим промените, се озовахме пред къщата на булевард „Мидълсекс“.

Най-напред видях дърветата. Две огромни плачещи върби, като космати мамути от двете страни на къщата. Клоните им бяха надвиснали над алеята като дунапренените ресни в автомивка. Под есенното слънце листата им фосфоресцираха. Сякаш наред хладната сенчеста улица гореше фар; и това впечатление само се подсилваше от къщата, пред която бяхме спрели. Мидълсекс! Дали някой друг е живял в толкова странна къща? Толкова научнофантастична? Толкова футуристична и демодирана едновременно? Къща в духа на комунизма — по-добра на теория, отколкото на практика? Стените бяха бледожълти, изградени от правоъгълни каменни блокчета, оброчени с облицовка от секвоя по протежението на покрива. Прозорци покриваха

цялата фасада. Хъдсън Кларк (чието име Милтън щеше неуморно да подхвърля през следващите години, въпреки че никой не беше чувал за него) бе проектирал къщата Мидълсекс така, че да бъде в хармония с естествената околна среда — с двете плачещи върби и черницата отпред. Забравил къде се намира (в консервативно предградие) и какво има от другата страна на тези дървета (къщите на семейства Търнбул и Пикет), Кларк беше следвал принципите на Франк Лойд Райт — беше се отказал от викторианските вертикали за сметка на хоризонталите на Средния Запад, беше отворил вътрешните пространства и беше внесъл известно японско влияние. Мидълсекс беше едно верую на теорията, неопорочено от каквато и да било практичност. Изглежда Хъдсън Кларк не е вярвал във вратите. Идеята за врата, която се отваря в едната или другата посока, беше остаряла. Затова в къщата Мидълсекс нямаше врати. Вместо тях имаше дълги, подобни на хармоника прегради, изработени от агава, които се задвижваха от пневматична помпа в мазето. Според архитекта нямало нужда и от стълби в традиционния смисъл. Те символизират един телеологичен възглед за вселената, идеята, че едно нещо води към друго, докато вече всички знаят, че едно нещо не води към друго, а често — абсолютно никъде. Както и нашите стълбища. Вярно, в крайна сметка те стигаха до горе. Ако човек проявеше настойчивост, той се озоваваше на втория етаж, но пътьом попадеше и на доста други места. Над една площадка например висеше мобайл^[1]. По стената на стълбището зееха дупки и издълбани полици. Докато се качваш, можеше да видиш краката на човек, минаващ по коридора на горния етаж. Или да шпионираш седящите долу в дневната.

— Къде са гардеробите? — попита Теси, щом влязохме.

— Гардеробите ли?

— Милт, кухнята е на огромно разстояние от дневната. Всеки път, щом ти се прииска да хапнеш нещо, ще трябва да прекосиш цялата къща.

— Тъкмо ще се движим повече.

— И откъде да намеря завеси за тези прозорци? Не ги произвеждат толкова големи. Да не говорим, че всички могат да надничат вътре!

— Погледни го другояче, че ние ще можем да виждаме всичко навън.

Но в този миг се чу вик от другия край на къщата:

— *Мана!*

Макар да знаеше, че не бива да го прави, Дездемона беше натиснала едно копче в стената.

— Що за врата е това? — извика тя, като дотичахме. — Движи се сама!

— Я, страхотно! — възкликна Чапър Илевън. — Кал, изпробвай я. Сложи си главата тук. Да, точно така...

— Деца, не си играйте с вратата.

— Само пробвам налягането.

— Оооу!

— Какво ти казах! Глупчо. А сега измъкни сестра си оттам.

— Мъча се, ама не става. Копчето не работи.

— Как така не работи?

— Великолепно, Милт. Няма гардероби, а сега трябва да се обаждаме в пожарната да измъкнат Кали от вратата.

— Не е проектирана да си пъхаш врата в нея.

— *Мана!*

— Миличка, можеш ли да дишаш?

— Да, но ме боли.

— Също като оня тип в пещерата „Карлсбад“^[2] — каза Чапър Илевън. — Заклеци се и въпреки че го храниха четирийсет, накрая пак умря.

— Кали, стига се въртя като шугава. Така още повече...

— *Не се въртя...*

— Виждам гащите на Кали! Виждам гащите на Кали!

— Престани веднага!

— Теси, хайде, хвани крака на Кали.

— Добре, на три. Едно, две, три.

И така, ние се настанихме в къщата Мидълсекс на булевард „Мидълсекс“, всеки със своите опасения. След инцидента с пневматичната врата Дездемона си внуши, че тази къща с всички модерни удобства (която всъщност беше почти на нейните години) ще бъде последният ѝ дом. Тя пренесе в къщата за гости онова, което беше останало от вещите им — месинговата масичка, кутията,

портретът на патриарх Атинагорас, — но така и не можа да свикне с прозореца на тавана, който ѝ приличаше на дупка в покрива, нито с крана в банята, който се задействаше с педал, нито с кутията, която ѝ говореше от стената. (Всички стаи в Мидълсекс бяха оборудвани с вътрешни телефони. Навярно бяха работили при инсталирането си през 1940-а, повече от трийсет години след построяването на къщата през 1909-а. Но през 1967-ма думите, предназначени за кухнята, най-неочаквано се чуваха, например, в спалнята. Високоговорителите така изкривяваха гласовете, че трябваше да се напрягаме, за да дешифрираме неразбираемите думи като на дете, което се учи да говори.)

Чапър Илевън успя да проникне в пневматичната система в мазето и часове наред се забавляваше да търкаля топче за пинг-понг из цялата къща през мрежата от маркучи. Теси продължи да се оплаква от липсата на гардероби и неудобното разположение на стаите, но заради леката си клаустрофобия с течение на времето започна да харесва стъклените стени на Мидълсекс.

Лефти, който искаше да бъде полезен, се нагърби със сизифовската задача да лъска всички модернистични повърхности до блясък. Със същата съсредоточеност, с която някога бе упражнявал аориста на древногръцките глаголи — скучно време, обозначаващо действие, което може никога да не бъде завършено, — сега Лефти миеше огромните панорамни прозорци, запотените стъкла на зимната градина, плъзгащите се врати към вътрешния двор и дори прозорчетата на покрива. Докато той жулеше новата къща, ние с Чапър Илевън я изследвахме. В меланхоличния пастелножълт куб, който гледаше към улицата, се намираха главните жилищни помещения. Зад него беше вътрешният двор с празен басейн и деликатен кучешки дрян, който напразно се навеждаше над него, за да види отражението си. По западния край на този двор, тръгвайки от задния вход на кухнята, минаваше бял прозрачен тунел като онези, през които футболистите излизат на игрището. Този тунел водеше до постройка с купол — подобна на огромно иглу, — опасана с покрита тераса от всички страни. Вътре имаше басейн (той щеше да изиграе определена роля в моя живот, но засега водата в него само се загряваше). Зад тази баня се намираше втори двор, покрит с гладки черни камъни. По източната му страна, за да е в хармония с тунела, се

простираше малка галерия с колони — тънки кафяви стоманени подпори. По нея се стигаше до къщата за гости, където гости така и не влязоха — там живя само Дездемона, за кратко със съпруга си и много по-дълго сама.

А за нас, децата, най-важното беше, че Мидълсекс имаше много корнизи, на които може да се стъпва и широки бетонни первази на прозорците, идеални за укрепления. Имаше тераси за слънчеви бани и мостчета. Двамата с Чапър Илевън се катерехме навсякъде. Тъкмо Лефти измиеше прозорците, и пет минути след това ние с брат ми се облягахме на стъклото и пръстите ни оставяха отпечатащи. Като ги видеше, високият ни ням дядо, който в друг живот можеше да стане професор, но в този държеше мокър парцал и кофа, само се усмихваше и отново измиваше прозореца.

Макар че никога не чух от него и една дума, аз обичах чаплиновския си *papa*. Неговото безмълвие навяваше мисълта за изисканост. Отиваше на елегантните му дрехи, мокасините му, помадата в косата му. Но той изобщо не беше строг и скован, обичаше да прави шеги и дори шутовщини. Когато ме водеше на разходка с колата, Лефти често се преструваше, че задрямва зад волана. Очите му внезапно се затваряха и главата му клюмваше на една страна. Колата продължаваше да върви, без никой да я управлява, и кривваше към тротоара. Аз се смеех, пицях, скубех си косата и ритях. В последния момент Лефти уж се сепваше, стисваше волана и избягваше сблъсъка.

Не беше нужно да си говорим. Разбирахме се без думи. Но един ден се случи нещо ужасно.

Събота сутрин е, няколко седмици след преместването ни на „Мидълсекс“. Лефти ме извежда на разходка в новия квартал. Смятаме да отидем до езерото. Хванати за ръка, прекосяваме моравата пред новата ни къща. В джоба на панталоните му, горе-долу на нивото на моите рамене, дрънчат монети. Погалвам леко палеца му, запленена от липсващия нокът, който по думите му някаква маймуна отхапала в зоопарка.

Стигаме до тротоара, където майсторът е гравирал в цимента името си: Дж. П. Стайгър. В една пукнатина се води мравешка война. Ето че минаваме по тревата между тротоара и улицата. Вече сме на ръба.

Аз слизам от тротоара. Лефти — не. Той прави следващата крачка без да сгъне крак, все едно върви по равно, и сякаш пропада на платното. Все така хванала ръката му, аз му се присмивам, че е толкова непохватен. Лефти също се смее. Но не ме поглежда, загледан е някъде в празното. И като вдигам очи към него, неочаквано виждам някои неща, за които съм твърде малка. Виждам страха и объркването в очите на дядо ми, а най-много ме изненадва фактът, че някаква грижа от света на възрастните е по-важна от нашата разходка. Слънцето блести в очите му и зениците му се свиват. Стоим до бордюра в праха и листата. Пет секунди. Десет секунди. Достатъчно дълго, за да може Лефти да се изправи лице в лице с факта, че губи сили, а аз да усетя, че се сдобивам с нови сили.

Нещо, което никой не знаеше: предната седмица Лефти беше получил нов удар. След говора си, започваше да губи и чувството си за ориентация. Мебелите ту настъпваха към него, ту се отдалечаваха като в къща на изненадите в увеселителен парк. Също като някой майтапчия столовете му предлагаха да седне, а после се дръпваха в последния момент. Пуловете на дъската за табла хлътваха като клавиши на пианола. Лефти не беше казал на никого.

Тъй като вече не смееше да шофира, започнахме да се разхождаме пеш. (И така стигнахме до този тротоар, но него дядо ми не можеше да избегне, уж сепвайки се от дрямката.) Вървахме по „Мидълсекс“ — немият възрастен чужденец и неговата кльощава внучка, която говореше за двама; дърдореше безспирно и баща й, бивш кларнетист, обичаше да се шегува, че владее циркулаторно дишане^[3]. Вече започнах да свиквам с Грос Пойнт, с елегантните майки с шалове от шифон и мрачната, забулена от кипариси къща (също платена в брой), където живееше единственото еврейско семейство. През това време дядо ми свикваше с много по-ужасяваща реалност. Хванал ръката ми, за да пази равновесие, понеже дърветата и храстите покрай тротоара се движеха странно, Лефти посрещаше смело възможността, че съзнанието е биологична случайност. Макар да не беше религиозен, в този миг той осъзна, че винаги е вярвал в душата, в някаква енергия на човека, която надживява смъртта. И докато умът му продължаваше да се колебае, да дава на късо, той стигна накрая до трезвото, така противоречащо на младежката му ведрост заключение, че мозъкът е

просто един орган като всички останали и когато престане да работи, него вече няма да го има.

Едно седемгодишно момиченце не може все да се разхожда с дядо си. Аз бях новодошла на улицата и исках да си намеря приятели. От терасата на покрива виждах понякога едно момиченце приблизително на моята възраст, което живееше в къщата зад нас. Вечер то излизаше на балкона и скубеше листенцата на цветята в сандъчето на прозореца. Когато беше в настроение, лениво изпълняваше пируети сякаш под акомпанимента на моята музикална кутия, която винаги вземах на покрива. Момичето имаше дълга, руса до бяло коса с бретон и понеже никога не го виждах през деня, реших, че е албинос. Но се оказа, че греша — един следобед то се появи на дневна светлина, за да си вземе топката, прелетяла в нашия двор. Казваше се Клементайн Старк. Не беше албинос, оказа се само много бледа заради алергията си към трудни за избягване неща като трева и домашен прах. По-късно баща ѝ щеше да получи инфаркт и днес спомените ми за нея носят бледосиния оттенък на нещастиято, което тогава все още не я беше сполетяло. Тя стоеше босонога сред джунглата от плевели между нашите къщи. Кожата ѝ вече започваше да се обрива от стръкчетата трева, полепнали по топката, чиято мокрота неочаквано получи обяснение, когато отнякъде докуцука дебел лабрадор.

В стаята на Клементайн Старк имаше легло с балдахин, доплавало като императорски кораб в единия край на морскосиния килим. Тя притежаваше и колекция отровни на вид насекоми, сложени в рамки. Беше една година по-голяма от мен, тоест познаваше живота, и дори веднъж беше ходила в Краков, някакъв град в Полша. Заради алергиите Клементайн трябваше почти непрекъснато да си стои вкъщи. Ето защо ние се виждахме най-вече на закрито и тя ме научи да се целувам.

Когато разказвах на доктор Лус историята на живота си, той винаги се оживяваше, щом стигнех до Клементайн Старк. Лус пет пари не даваше за греховете на баби и дядовци, за кутии с копринени буби или серенади на кларнет. До известна степен аз го разбирам. Дори съм съгласен с него.

И така, Клементайн Старк ме покани в тяхната къща, която бе съвсем различна от Мидълсекс — постройка с почти изцяло средновековен облик, грозновата сивокаменна крепост с единствен красив елемент в чест на принцесата — островърха кула, на която се вееше лилаво знаменце. По стените висяха гоблени, имаше рицарски доспехи с надписи на френски над забралото. А на пода стройната майка на Клементайн, облечена с черно трико, правеше упражнения за краката.

— Това е Кали — каза Клементайн. — Дошла е да си поиграем.

Аз се усмигнах сияйно и опитах да направя реверанс. (В края на краищата, това беше дебютът ми в доброто общество.) Но майката на Клементайн дори не погледна към нас.

— Тъкмо се нанесохме — казах аз. — Живеем в къщата зад вашата.

Тя се навъси. Помислих си, че съм казала нещо не на място — първото ми нарушение на етикета в Грос Пойнт.

— Защо не се качите горе? — предложи госпожа Старк.

И ние се качихме. В стаята си Клементайн възседна едно кончелюлка и три минути се люля на него, без дума да обели. После стана внезапно.

— Преди имах костенурка, но тя избяга.

— Така ли?

— Майка ми казва, че може и да е жива, ако е намерила какво да яде.

— Едва ли — рекох аз.

Клементайн прие храбро думите ми. Приблужи се и вдигна ръката си, за да я сравни с моята:

— Виж, имам лунички като Голямата мечка.

Стояхме една до друга пред голямото огледало и правехме физиономии. Очите на Клементайн бяха възпалени по края. Тя се прозина, разтърка носа си и попита:

— Искаш ли да се упражняваме да се целуваме?

Не знаех какво да отговоря. Нали вече знаех да се целувам? Какво повече можеше да се научи? Но докато през ума ми минаваха тези въпроси, Клементайн започна урока. Застана лице в лице с мен и обви ръце около шията ми със сериозно изражение.

Не разполагам с необходимите специални ефекти, но искам да си представите как бледото лице на Клементайн се приближава към моето, сънените ѝ очи се притварят, устните ѝ, сладки от лекарствата, се издават напред и всички останали звуци в света замират — шумоленето на дрехите ни, гласът на майка ѝ, която брои вдиганията на всеки крак, самолетът, който изписва удивителна в небето — всичко заглъхва, когато опитните устни на осемгодишната Клементайн срещат моите.

А някъде дълбоко сърцето ми реагира.

Не точно разтуптяване. Дори не тръпка, а по-скоро подрипване, като жаба, която се оттласква от калния бряг. Сърцето ми, това земноводно, се мята в този миг между две стихии: възбуда и страх. Опитвам се да внимавам, да се покажа на ниво. Но Клементайн е много по-напреднала. Тя накланя глава, както правят актрисите по филмите. Понечвам да направя същото, но тя ме смъмря насмешливо:

— Ти си мъжът.

И аз преставам. Стоя скована, с ръце, отпуснати до тялото. Накрая Клементайн прекъсва целувката. Поглежда ме безизразно за миг и казва:

— Като за първи път, не е зле.

— Мамо! — извиках, като се прибрах вечерта. — Намерих си приятелка!

Разказах на Теси за Клементайн, за старите килими по стените, за красивата майка, която играе гимнастика и изпуснах единствено уроците по целуване. От самото начало осъзнавах, че в чувствата ми към Клементайн Старк има нещо нередно, нещо, за което не бива да разказвам на майка ми, но не можех да формулирам какво точно. Не свързвах тези чувства със секса. Дори не знаех, че съществува секс.

— Може ли да я поканя у нас?

— Разбира се — отвърна Теси, зарадвана, че вече няма да съм сама в квартала.

— Бас ловя, че никога не е виждала къща като нашата.

Хладен, сив октомврийски ден, около седмица след това.

От задната част на жълтата къща се появяват две момиченца, които играят на гейши. Вдигнали сме си косите на кок със забучени

китайски пръчици. Носим сандали и копринени шалове. Държим чадъри, уж слънчобрани. Докато пресичаме вътрешния двор и се качваме по стъпалата на банята, аз пея „Песента на барабана, изрисуван с цветя“^[4]. Влизаме, без да забележим тъмния силует в ъгъла. Банята е светла, бълбукащо тюркоозна. Копринените роби падат на пода. Две кискаци се фламинги, едното с бледа кожа, а другото — със светломаслинен, изпробват с пръстче водата в малкия басейн.

— Прекалено е гореща.

— Такава трябва да бъде.

— Първо ти.

— Не, ти.

— Добре.

И после влизаме заедно. Уханието на секвоя и евкалипт. Уханието на сапун със сандалово дърво. Косата на Клементайн, прилепнала към главата ѝ. Кракът ѝ, който се появява от време на време над водата като перка на акула. Смеем се, плискаме се, не жалим перличките за вана на майка ми. От повърхността на водата се издига толкова гъста пара, че не се виждат нито стените, нито тавана, нито тъмната фигура в ъгъла. Тъкмо разглеждам сводовете на стъпалата си, като се мъча да разбера какво означава да бъдат „смъкнати“, когато Клементайн се приближава към мен. Лицето ѝ изниква сред парата. Мисля, че пак ще се целуваме, но вместо това тя увива краката си около кръста ми. Смее се истерично, криейки с длан устата си. Отваря широко очи и ми прошепва на ухо:

— Отпусни се.

Пици като маймунка и ме дърпа към себе си. Оказвам се между краката ѝ, падам върху нея, потъваме... Въртим се шеметно във водата, ту аз отгоре, ту тя, после пак аз, кикотим се, писукаме. Парата ни обгръща, забулва ни; вълничките хвърлят отблясъци; а ние продължаваме да се въртим и в един миг вече не съм наясно кои крайници са мои и кои нейни. Не се целуваме. Тази игра е много по-несериозна, по-шеговита, в свободен стил, но ние сме вкопчени една в друга, мъчим се да не изпуснем хлъзгавите си тела, коленете ни се удрят, коремите ни шляпат, бедрата ни се плъзгат нагоре-надолу. Меки части от тялото на Клементайн, потопени под водата, ми разкриват изключително важна информация — информация, която запечатвам в паметта си, но ще разбера едва години по-късно. Колко дълго е

продължило това ли? Нямам представа. Но в един момент се изморяваме. Клементайн сяда на едно подводно стъпало. Аз се изправям на колене; за да се ориентирам — и тогава замръзвам, нищо, че водата е гореща. Защото там, в ъгъла на помещението, стои дядо ми! Зървам го за секунда, наведен, в полупрофил — смее ли се? сърдит ли е?, — а после парата отново се вдига и го скрива.

Толкова съм смаяна, че не мога да помръдна, не мога да продумам. Колко време е бил там? Какво е видял?

— Само изпълнявахме воден балет — казва неубедително Клементайн.

Парата отново се разкъсва. Лефти не е помръднал. Седи точно както преди, с клюмнала настрани глава. Изглежда блед като Клементайн. За миг ми минава безумната мисъл, че той играе познатата игра с колата, преструва се на заспал, но след това разбирам, че никога повече няма да играем на нищо...

А после от всички вътрешни телефони в къщата проехтяват вопли. Аз се обаждам на Теси в кухнята, тя — на Милтън в дневната, а той — на Дездемона в къщата за гости.

— Елате бързо! Нещо е станало с *nanu*!

Следват викове и мигащите светлини на линейката, а после майка ми казва на Клементайн, че е време да се прибира.

По-късно същата вечер: прожекторът осветява две стаи в новата ни къща на „Мидълсекс“. В единия кръг от светлина се кръсти стара жена, а в другия седемгодишно момиченце моли за опрощение. Убедена съм, че вината е моя. Стана заради онова, което аз направих... онова, което Лефти видя... Обещавам никога повече да не правя нищо толкова, моля се: *Не позволявай nanu да умре*; кълна се: *Клементайн беше виновна. Тя ме накара да го направя.*

(Сега е време и за господин Старк. Артериите му са покрити с нещо като гъши пастет и един ден сърцето му спира. Бащата на Клементайн се свлича под душа. На долния етаж госпожа Старк усеща, че се е случило нещо и прекъсва упражненията си. Три седмици по-късно тя продава къщата и заминава надалеч с дъщеря си. Никога повече няма да видя Клементайн...)

Лефти се възстанови и се прибра вкъщи от болницата. Но това беше само отсрочка в бавната и неизбежна гибел на неговия ум. През следващите три години твърдят хард на паметта му започна бавно да се изтрива, отначало изчезваше най-скорошната информация, после — и случилото се все по-отдавна. Първо Лефти забравяше къде си е сложил писалката или очилата, скоро след това вече не можеше да каже кой ден е, а накрая не помнеше и годината. Изчезваха цели масиви от живота му и докато ние вървахме напред във времето, той се връщаше назад. През 1969 година ни стана ясно, че той все още живее през 1968-ма, защото все клатеше глава над покушенията срещу Мартин Лутър Кинг младши и Робърт Кенеди. Когато ние минахме в седемдесетте години, Лефти се върна в петдесетте. Пак се вълнуваше от завършването на плавателния канал „Сейнт Лорънс“^[5] и изобщо престана да говори за мен, защото аз още не бях родена. Отново изживя комарджийската си треска и чувството, че е безполезен след пенсионирането, но скоро това отмина, защото вече бяха четирийсетте години и той пак въртеше бара. Ставаше всяка сутрин, готов да тръгне за работа. Налагаше се Дездемона да измисля всевъзможни лъжи, за да го заблуди, че кухнята ни е самата „Зебра“, но така изглеждала след направения ремонт, и дори се оплакваше, че бизнесът не върви. Понякога канеше жените от църквата, които поръчваха кафе и оставяха пари на барплота.

В представата за себе си Лефти Стефанидис ставаше все по-млад, но в действителност продължаваше да остарява и затова често се опитваше да вдига предмети, които не му бяха по силите или да изкачва стълби, когато краката не го държаха. И падаше. Предметите се чупеха. В тези мигове, когато се навеждаше, за да му помогне да се изправи, Дездемона виждаше за миг как очите на мъжа ѝ се проясняват — сякаш той също се преструваше, правеше се, че повторно изживява миналото, за да не трябва да се изправя срещу настоящето. А след това се разплакваше и Дездемона лягаше до него и го прегръщаше, докато пристъпът отmine.

Но скоро той се върна чак в трийсетте и въртеше копчето на радиото, за да търси речите на Франклин Рузвелт. Вземаше чернокожия млекар за Джими Зизмо и понякога се качваше в неговата камионетка, като си мислеше, че отиват за алкохол. С помощта на дъската завързваше с млекаря разговор за контрабандно уиски, но дори

написаното да имаше някакъв смисъл, млекарят не би могъл да го разбере, защото по това време английският на Лефти отново се беше развалил. Допускаше отдавна преодолени правописни и граматически грешки, докато един ден изобщо престана да използва английски. Започна да споменава Бурса и тогава Дездемона се разтревожи. Тя знаеше, че поел назад в миналото, мъжът ѝ неизбежно ще стигне до времето, когато бяха не съпрузи, а брат и сестра, и нощем лежеше и очакваше този миг с тревога. В някакъв смисъл тя също заживя на обратно, защото я спохождаше сърцебиенето от младостта ѝ. *Боже — молеше се, — нека да умра сега, преди Лефти да стигне до лодката.* А една сутрин, като стана, видя, че Лефти вече седи на масата, зализал косата си а ла Валентино с вазелин от аптеката. Около врата му вместо шалче беше увита кухненска кърпа. На масата стоеше дъската с надпис на гръцки: „Добро утро, сестричке“.

В продължение на три дни той се задяваше с нея както навремето. Дърпаше ѝ косата и разиграваше нецензурни сюжети от театъра на сенките. Дездемона скри дъската, но това не помогна. По време на неделния обяд той извади една писалка от джоба на чичо Пийт и написа на покривката: „Кажми на сестра ми, че е взела да напълнява“. Дездемона пребледня като платно. Скри лицето си в шепи и зачака да я поразии гърмът, от който се страхуваше цял живот. Но Питър Татакис само взе писалката и каза:

— Явно Лефти си въобразява, че си му сестра.

Всички се засмяха. Какво друго да направят? *Здравей, сестричке* — цял следобед ѝ повтаряха всички и всеки път тя подскачаше; всеки път мислеше, че сърцето ѝ ще спре.

Но този етап не продължи дълго. Умът на дядо ми, тръгнал по спиралата към гроба, все по-бързо вървеше към своята гибел и три дни по-късно започна да гука като бебе, а след това да се подмокря. И в това състояние, когато от него вече не беше останало почти нищо, Господ остави Лефти Стефанидис на земята още три месеца, до зимата на 1970-а. Постепенно умът му стана също толкова фрагментарен, колкото поемите на Сафо, които така и не успя да възстанови, и накрая погледна една сутрин лицето на жената, която беше обичал повече от всичко, и не я позна. В този миг преживя трети удар; кръвта нахлу в мозъка му за последен път, отмивайки и последните фрагменти от неговата личност.

От самото начало между дядо ми и мен съществуваше странно равновесие. Когато аз изплаках за пръв път, Лефти онемя; докато той постепенно губеше сетивата си, аз започвах да виждам, да усещам, да чувам и да помня всичко. У мен вече се криеше — като бъдещия сервис със скорост 195 километра в час на детето-чудо — латентната способност да осъществявам връзка между половете, да виждам със стереоскопичния поглед, съчетаващ и двата. И затова на *макария* след погребението, докато оглеждах хората около масата в „Грийк гардънс“, знаех какво чувства всеки от тях. Милтън бе връхлетян от буря от чувства, които се опитваше да скрие. Тревожеше се, че ако заговори, ще се разплаче и затова по време на обяда не каза нищо и само тъпчеше устата си с хляб. Теси беше обзета от огромна любов към Чапър Илевън и мен и непрекъснато ни прегръщаше и ни галеше по главите, защото децата са единствената утеха срещу смъртта. Сурмелина си спомняше онзи ден на Гранд Трънк, когато каза на Лефти, че би познала носа му навсякъде. Питър Татакис скърбеше от факта, че вдовица няма да оплаква неговата смърт. Отец Майк със задоволство прехвърляше наум надгробното слово, което беше държал сутринта, а леля Зо съжالياваше, че не се е омъжила за човек като баща си. Не успях да проникна само в чувствата на Дездемона. Заела почетното място начело на масата, полагащо се на вдовицата, тя мълчаливо хапваше от бялата риба и отпиваше мавродафне^[6], но мислите ѝ бяха също толкова скрити за мен, както и лицето ѝ зад черния воал.

И така, понеже не можех да прозра чувствата и мислите на баба ми в онзи ден, просто ще ви разкажа какво стана след това. След помена родителите ми, баба ми, брат ми и аз се качихме в кадилака на баща ми, на чиято антена имаше пурпурно погребално знаменце. Излязохме от Грийктаун и потеглихме по „Джеферсън“. Автомобилът беше вече на три години, Милтън нямаше да кара толкова дълго никой от купените след това модели. Докато минавахме покрай стария циментов завод, чух продължително свистене и си помислих, че баба ми, седнала до мен, въздиша над злочестините си. Но после забелязах, че седалката хлътва от едната страна и Дездемона потъва надолу. Тя, която винаги се беше страхувала от автомобили, беше погълната от задната седалка.

Оказа се въздушната възглавница. Не биваше да се включва при по-малко от петдесет километра в час. Унесен в скръбта си, Милтън караше само с четирийсет. Хидравличната система се беше повредила. Дясната половина на колата се наклони и си остана така. (А баща ми започна да си купува нова кола всяка година.)

Така, килнати на една страна, се добрахме до къщи. Майка ми помогна на Дездемона да слезе от колата и тръгна с нея към къщата за гости. Това отне доста време. Дездемона непрекъснато се облягаше на бастуна, за да си почива. Накрая, когато стигна до вратата, заяви:

— Теси, аз ще си легна.

— Добре, яя — каза майка ми. — Почини си.

— Лягам си — повтори Дездемона.

Обърна се и влезе. До леглото стоеше отворена кутията. Сутринта беше извадила от нея венчалната корона на Лефти и бе срязала лентата между двете корони, за да го погребее с нея. Тя се загледа в кутията за миг, преди да я затвори. После се съблече. Свали си черната рокля и я прибра в калъф за дрехи, пълен с нафталин. Върна обувките в кутията от „Пени“. Облече си нощницата, а после си изпра чорапогащника в банята и го сложи на пръчката за сушене. Накрая си легна, въпреки че беше едва три следобед.

През следващите десет години така и не стана от леглото, с изключение на петъците, когато се къпеше.

---

[1] Вид скулптура, направена от пръчици и пластини, които биват задвижвани от въздушни течения. Б.пр. ↑

[2] Национален парк в Ню Мексико. Б.пр. ↑

[3] Техника, при която, за да не се прекъсва свиреният тон, музикантът вдишва през носа, като същевременно издишва въздух, който е задържал в бузите си. Б.пр. ↑

[4] Мюзикъл на известния тандем Роджърс и Хамърстайн. Б.пр. ↑

[5] Изградена между 1954 и 1959 г. система от канали и шлюзове, по която плавателните съдове могат да стигат от океана до Големите северноамерикански езера. Наречен е на реката Сейнт Лорънс (Сен Лоран за френскоезичното население на Канада), която тече от ез. Онтарио до Атлантическия океан. Б.пр. ↑

[6] Вид червено вино. Б.пр. ↑

СРЕДИЗЕМНОМОРСКАТА ДИЕТА

Отцяло ѝ се да бъде на тая земя. Отцяло ѝ се да бъде в Америка. Уморила се да живее. Ставало ѝ все по-трудно да се качва по стълбите. Животът на жената свършвал, щом съпругът ѝ умре. Някой я бил урочасал.

С тези думи се върна отец Майк, когато майка ми го помоли да поговори с Дездемона на третия ден, след като тя отказа да стане от леглото. Беше сбърчил раздразнено веждите си в стил Фра Анджелико.

— Не се безпокойте, ще ѝ мине — каза той. — Често се случва с вдовиците.

Ние му повярвахме. Но седмиците минаваха, а Дездемона ставаше все по-потисната и отнесена. Привикнала да става рано, тя започна да се успива. Когато майка ми ѝ носеше подноса със закуската, Дездемона отваряше едно око и ѝ правеше знак да го остави. Яйцата изстиваха. Кафето хващаше ципа. Единственото, което я разбуждаше, бяха всекидневните сапунени сериали. Тя гледаше все така ревностно неверните съпрузи и коварните съпруги, но вече не ги укоряваше, сякаш се беше отказала да поправя неправдите в света. Облегната на таблата на леглото, с мрежичката за коса, пристегната на челото ѝ като диадема, Дездемона изглеждаше също толкова стара и несломима като кралица Виктория. Кралица на суверенен остров, състоящ се само от една пълна с птици спалня. Кралица в изгнание, на която са останали само две прислужници — ние с Теси.

— Моли се да умра — заръчваше ми тя. — Моли се *яя* да умре и да отиде при *папу*.

... Но преди да продължа с историята на Дездемона, нека ви осведомя за последните събития около Джули Кикучи. Що се отнася до най-главния въпрос: нищо не се случваше. През последния ден в Померания двамата с Джули доста се сближихме. Преди 1989 г. Померания била част от Източна Германия. Крайбрежните вили на Херингсдорф били оставени да се рушат в продължение на петдесет

години. Сега, след обединението, имаше раздвижване в продажбите на недвижими имоти. Като американци ние с Джули не можехме да забележим това. Докато вървахме хванати за ръка по широката крайбрежна алея, ние си говорехме какво би било, ако купим тази или онази стара, порутена вила и я стегнем.

— Може да свикнем с нудистите — каза Джули.

— Може да си вземем померански шпиц — добавих аз.

Не знам какво ни прихвана с това „ние“. Изричахме го разточително, без страх от всичко онова, което предполагаше. Творците имат добра интуиция за недвижимите имоти, а Херингсдорф изпълваше Джули с енергия. Разпитахме за няколко кооперативни собственици, които бяха нещо ново по тези места. Разгледахме две-три къщи. Съвсем като истинско семейство. Повлияни от този стар аристократичен летен курорт от ХІХ век, ние с Джули също се държахме старомодно. Обсъждахме купуването на обща къща, без дори двамата да сме спали заедно. Но, разбира се, нито веднъж не споменахме любов или брак. Говорехме само за първоначалните вноски.

Ала по обратния път към Берлин ме връхлетя един познат страх. Докато карах, надникнах малко по-напред в бъдещето. Размислих се за следващата стъпка и за това, което щеше да ми се наложи да правя. Подготовката, обясненията, съвсем реалната възможност да срещна шок, ужас, отдръпване, отказ. Обичайните реакции.

— Какво има? — попита ме Джули.

— Нищо.

— Виждаш ми се мълчалив.

— Просто съм уморен.

В Берлин я оставих пред тях. Прегръдката ми беше хладна, безапелационна. Оттогава не съм ѝ се обаждал. Беше оставила едно съобщение на телефонния ми секретар, но аз не отговорих. И ето че престана да звъни. Така че с Джули всичко свърши. Свърши, преди да е започвало. И вместо да споделям бъдещето си с някого, отново съм в миналото, с Дездемона, която не желаше никакво бъдеще...

Носех ѝ обяд, понякога и вечеря. Вървах с подносите през галерията с кафяви метални подпори под терасата за слънчеви бани,

която почти не използвахме и секвоята гниеше. Отдясно беше гладката постройка на банята. Къщата за гости повтаряше изчистените, прави линии на главната къща. Архитектурата на Мидълсекс беше опит да се преоткрият чистите начала. По онова време не разбирах нищо от тези неща. Но когато отворях вратата на осветяваната през прозореца на тавана къща за гости, съзнавах несъответствията. Стая, подобна на кутия, лишена от каквато и да било декорация или салонна претрупаност, аисторична стая, която искаше да бъде извън времето — а наред нея се разполагаше моята баба, преживяла една цяла история, носеща белезите на времето. Всичко в Мидълсекс говореше за забравя, а всичко у Дездемона показваше с болезнена яснота неизбежността на помненето. Тя лежеше облегната на куп възглавници и излъчваше скръб, но примесена с благост. Това беше типично за баба ми, и изобщо за гъркините от нейното поколение: добротата на тяхното отчаяние. Как се вайкаха, черпейки те с нещо сладко! Как се оплакваха от разни болестки и те галеха нежно по коляното! Моите посещения винаги ободряваха Дездемона.

— Здравей, кукло — казваше тя с усмивка.

Аз сядах на леглото и тя ме милваше по косата и говореше нежности на гръцки. Когато брат ми идваше при нея, Дездемона се правеше на щастлива. Но с мен след десетина минути веселите ѝ очи помътняваха и тя споделяше как се чувства наистина.

— Вече съм прекалено стара. Много съм стара, миличка.

Хипохондрията, която имаше открай време, никога не беше срещала по-плодородна почва. По времето, когато сама се обрече на затвор в стаята с легло от махагон, Дездемона се оплакваше само от обичайното сърцебиене. Но седмица по-късно започна да страда от умора, световъртеж и лошо кръвообращение.

— Болят ме краката. Кръвта не се движи вече.

— Нищо ѝ няма — каза на родителите ми доктор Филобосян след половинчасов преглед. — Вече не е млада, но не виждам нищо сериозно.

— Не мога да дишам! — възрази Дездемона.

— Дробовете ти са наред.

— В крака си все едно имам иглички.

— Опитай се да го масажираш. Да стимулираш кръвообращението.

— И той е остарял — каза Дездемона, след като доктор Фил си тръгна. — Доведете ми друг лекар, дето не е с единия крак в гроба.

Родителите ми се съгласиха. Престъпвайки семейната вяроност към доктор Фил, те повикаха зад гърба му нови лекари. Някой си доктор Тътълсуърт, после доктор Кац и накрая трети, с неподходящата фамилия Колд^[1]. И тримата поставиха на Дездемона една и съща страшна диагноза — нищо ѝ няма. Оглеждаха повехналите сливи на очите ѝ; надничаха в сушените кайсии на ушите ѝ; слушаха несломимата помпа на сърцето ѝ и я обявяваха за здрава.

Опитвахме се да я подмамим да напусне леглото. Канехме я да гледа „Никога в неделя“^[2] на големия телевизор. Обадохме се на леля Лина в Ню Мексико и допряхме слушалката до микрофона, така че да се чува през вътрешния телефон. „Слушай, Дез, я ми ела на гости! Толкова е горещо, че все едно се връщаш у дома, на село.“

— Не те чувам, Лина! — извика Дездемона въпреки болните си бели дробове. — Тоя апарат не работи!

И накрая, апелирайки към страха на Дездемона от Бога, Теси ѝ каза, че е грехота да не ходиш на църква, когато нямаш никакъв здравословен проблем. Но Дездемона потупа дюшека.

— Следващия път ще вляза в църква в ковчег.

Тя започна да прави последните си приготовления. От леглото даваше указания на майка ми да разчисти гардеробите.

— Дрехите на *papa* можеш да дариш на „Гудуил“. Хубавите ми рокли — също. Трябва ми само една дреха, с която да ме погребете.

Необходимостта да се грижи за съпруга си през последните години от живота му беше давала сили на Дездемона. Само преди няколко месеца тя белеше и задушаваше зеленчуци, за да му прави кашички, сменяше му памперсите, переше чаршафите и пижамите му и го торможеше с разтривки и клечки за уши. Но сега, на седемдесет години, тежкото усилие да няма за кого да се грижи, освен за себе си, я състари за една нощ. Прошарената ѝ коса побеля напълно, налятата ѝ фигура започна да се топи, сякаш издишаше ден след ден. Стана побледа. Вените ѝ изпъкнаха. По гърдния ѝ кош избиха малки слънчеви петна. Тя престана да гледа лицето си в огледалото. Заради некачествените протези като че изобщо нямаше устни, но сега престана да слага червило дори на мястото, където някога са били.

— Милти, нали купи за мен мястото до *papu*? — попита тя баща ми един ден.

— Не се тревожи, мамо. Парцелът е двоен.

— Никой няма да го вземе, нали?

— На твое име е, мамо.

— Не, Милти, името ми *го няма там!* Затова се тревожа. От едната страна е името на *papu*, а от другата — само трева. Искам да сложиш там табела, на която да пише: „Това е мястото на баба“. Може някоя друга жена да умре и да се намърда до мъжа ми.

Но приготовленията за погребението не се ограничиха с това. Дездемона си избра не само гроб, но и погребален агент. Джорджи Папас, братът на Софи Сасун, който работеше в погребално бюро „Г. Дж. Томас“, дойде в Мидълсекс през април (когато възпаление на белите дробове ѝ бе вдъхнало известни надежди). Той донесе в къщата за гости кутии с мостри за ковчези, урни и цветни украси и седна до леглото на Дездемона, докато тя разглеждаше снимките с възбудата на човек, прелистващ туристически брошури. Накрая тя попита Милтън колко пари може да даде.

— Мамо, не искам да говоря за това. Ти не умираш.

— Не те моля за императорския ковчег. Джорджи казва, че е най-люксоznият. Но за *яя* и президентският става.

— Като дойде времето, ще имаш каквото искаш. Но...

— И със сатен отвътре. Моля те. И възглавничка като тази тук. На осма страница, номер пет. Виж я хубаво! И кажи на Джорджи да ми остави очилата.

Дездемона възприемаше смъртта просто като друг вид емиграция. Вместо презокеанско пътешествие от Турция до Америка, този път ѝ предстоеше пътуване от земята до небето, където Лефти вече беше получил гражданство и я чакаше.

Постепенно ние свикнахме с оттеглянето на Дездемона от семейния кръг. По това време, пролетта на 1971-ва, Милтън беше зает с ново „бизнес начинание“. След бедствието на улица „Пингрий“ той се зарече да не допуска повторно същата грешка. Но как да избегнеш диктата на закона, че при недвижимите имоти най-важно е местоположението? Просто: да бъдеш едновременно навсякъде.

— Сергии за продажба на хотдог — обяви Милтън на вечеря. — Ще започна с три-четири и постепенно ще ги увеличавам.

С парите, останали от застраховката, Милтън взе под наем площ в три търговски центъра в предградията на Детройт. В тефтер с жълти листа той нарисова запазенния знак.

— Макдоналдс са известни със златните си арки, нали? — каза той. — А ние ще имаме Херкулесови колони.

Ако ви се е случвало между 1971 и 1978 г. да пътувате по малки пътища от Мичиган до Флорида, сигурно сте виждали яркочелестите неонов колони от двете страни на входа на заведенията за хотдог на баща ми. Те съчетаваха неговото гръцко наследство с колониалната архитектура на любимия му роден край. Напомнях и за Партедона, и за сградата на Върховния съд; за Херакъл от мита, но и за Херкулес от холивудските филми. И определено привличаха вниманието на хората.

Милтън започна „Хотдог Херкулес“ с три закусални, но бързо добавяше нови, когато печалбите позволяваха. Започна от Мичиган и не след дълго стигна чак до Охайо, а оттам потегли на юг по междущатската магистрала. Заведенията работеха по-скоро по модела на „Деъри Куин“, отколкото на „Макдоналдс“. Местата за сядане бяха малко на брой или изобщо липсваха (най-много да имаше една-две маси за пикник).

Нямаше детски площадки, нямаше лотарии или меню с играчка, безплатна или намалена храна. Имаше само хотдог в стил „Кони Айланд“, както го знаеха в Детройт — със сос чили и лук. Заведенията „Хорнинг Херкулес“ бяха крайпътни, при това обикновено не на първокласните пътища. Близо до боулинг зали и железопътни гари, в малки градчета, но близо до големи градове, навсякъде, където недвижимите имоти бяха евтини и минаваха много коли или много хора.

Аз не харесвах закусалните. Възприемах ги като падение в сравнение с романтичните дни на „Зебра“. Къде бяха украшенията по стените, джубокът, осветената лавица с пайове, тъмночервените сепарета? Къде бяха редовните клиенти? Не разбирах как тези заведения могат да изкарват толкова много пари, много повече, отколкото бяхме печелили от ресторанта. Но те наистина носеха пари. След първата рискована година веригата започна да превръща баща ми в доста заможен човек. Освен намирането на добри места, за успеха му допринесе и още нещо. Един ефектен трик или, на днешния жаргон, „създаване на бранд“^[3]. Кренвиршите в хотдога „Бол Парк“ набъбнаха

при сваряване, но с Херкулесовите се случваше нещо още по-добро. Те излизаха от опаковката като нормални розови кренвирши, но при термичната обработка се преобразяваха по фантастичен начин. Цвъртяха на скарата и се издуваха, набъбваха и най-важното — *огъваха се*.

Това беше приносът на Чапър Илевън. Една нощ брат ми, тогава седемнайсетгодишен, слязъл в кухнята за среднощна закуска и видял в хладилника няколко кренвирша. Понеже не му се чакало водата да заври, извадил един тиган. След това решил да среже кренвиршите наполовина.

— Исках да увелича площта — обясни ми по-късно.

Но вместо да среже кренвиршите по дължина, Чапър Илевън опитал за забавление различни други комбинации. Резнал тук, клъцнал там, а после сложил всичките кренвирши в тигана и зачакал да види какво ще се случи.

Първия път не се случило кой знае какво. Но заради разрезите на определени места някои кренвирши добили странна форми. От този момент нататък всичко се превърна за брат ми в един вид игра. Той набра опит в манипулирането на формите им и за забавление измисли цяла поредица смешни кренвирши. Кренвирш, който от топлината клюмваше на една страна като кулата в Пиза. В чест на кацането на Луната се появи „Аполо 11“, винервурст, чиято обвивка се разтягаше постепенно, докато накрая се пръсваше и кренвиршът изскачаше като ракета. Едни от кренвиршите му танцуваха на изпълнението на „Боджънгълс“ от Сами Дейвис, други образуваха буквите „L“ и „S“; така и не успя да докара прилично „Z“. (Когато беше с приятелите си, караше кренвиршите да правят други неща. Късно нощем откъм кухнята избухваше смях. Чуваше се как Чапър Илевън казва: „Този ще го наречем Хари Риймс^[4]“, а другите момчета викаха: „Няма начин, Стефанидис!“). И като заговорихме за това, само аз ли се шокирах от онези стари реклами на „Бол Парк“, на които зачервените кренвирши набъбваха и се удължаваха? Къде бяха цензорите? Никой ли не забелязваше израженията по лицата на жените, когато вървяха тези реклами, и как веднага след това те често обсъждаха какви точно „симиди“ предпочитат? Аз забелязах всичко това, понеже по това време бях момиче, а тези реклами бяха направени така, че да привлекат вниманието ми.)

Хапнеше ли човек веднъж хотдог „Херкулес“, никога не го забравяше. Те станаха популярни много бързо. Една голяма фирма за хранителни стоки предложи да откупи правата и да ги продава по магазините, но Милтън, който погрешно си мислеше, че популярността е вечна, отказа.

Ако не се брои изобретяването на кренвиршите „Херкулес“, брат ми почти не проявяваше интерес към семейния бизнес.

— Аз съм изобретател — казваше той. — Не продавам хотдог.

В Грос Пойнт той се сприятели с група момчета, сплотявани най-вече от факта, че никой друг не ги харесваше. За тях забавно прекарване в събота вечер беше да седят в стаята на брат ми и да разглеждат репродукции на Ешер. Часове наред проследяваха фигури, изкачващи се по стълби, като в същото време слизаха надолу, или гледаха как гъски се превръщат в риби, а след това пак в гъски. Ядяха бисквити с фъстъчено масло, което полепваше по предните им зъби и се препитваха един друг върху периодичната таблица. Стив Мънгър, най-добрият приятел на брат ми, имаше навика да вбесява баща ми с философски спорове („Но как можете да докажете, че съществувате, господин Стефанидис?“). Винаги когато вземахме брат ми от училище, аз го виждах сякаш отстрани, през очите на непознатите. Чапър Илевън изглеждаше като особняк, като грозен зубрач. Тялото му беше като стебло, крепящо лалето на неговия мозък. Докато вървеше към колата, той често отмяташе глава, загледан в нещо, което става сред дърветата. Не се водеше по моди или тенденции. Все още Теси му купуваше дрехите. Понеже беше по-голям от мен, аз му се възхищавах; но като негова сестра изпитвах превъзходство. При разпределянето на дарбите между нас Господ беше дал всички важни неща на мен. Математически умения — на Чапър Илевън. Словесни умения — на мен. Сръчност на ръцете — на Чапър Илевън. Въображение — на мен. Музикален талант — на Чапър Илевън. Красива външност — на мен.

Красивото бебе се бе превърнало в още по-красиво момиченце. Нищо чудно, че Клементайн Старк искаше да се целува с мен. Всички искаха. Възрастните сервитьорки се навеждаха по-ниско, когато вземаха моята поръчка. Изчервени хлапаци пелтечеа до чина ми: „И... изпусна си гумичката“. Дори Теси забравяше яда си, като погледнеше очите ми на Клеопатра. Нима въздухът не се изпълваше с

неясно напрежение, когато влизах да занеса напитките по време на неделните дебати? Чичо Пийт, Джими Фиоретос, Гюс Панос, мъже на петдесет, шейсет, седемдесет години, вдигаха очи и през ума им минаваха неща, които не си признаваха. У дома, в Битиниос, където няма пределна възраст за женене, мъже на техните години бяха получавали ръката на деvojчeта като мен. Дали, докато седяха на диваните вкъщи, те си спомняха онези времена? Дали си мислеха: „Ако не беше Америка, можеше пък...“? Не знам. Сега, като гледам назад, си спомням само онова време, когато светът сякаш имаше милиони очи, които безмълвно се отваряха, щом аз минавах. Обикновено те бяха маскирани, като притворените очи на зелените гущери, сливащи се с цвета на дървото. Но изведнъж се отваряха — в автобуса, в аптеката — и аз усещах интензивността на всички тези погледи, желанието и отчаянието.

Часове наред се възхищавах от външността си, като се въртях пред огледалото или се отпусках в небрежна поза, за да видя как изглеждам в истинския живот. Разглеждах профила си, тогава все още хармоничен, с помощта на джобно огледалце. Решех дългата си коса и понякога вземах туша на майка ми, за да си гримирам очите. Но грозното състояние на езерото, в което се оглеждах, все по-често разваляше удоволствието от нарцисизма.

— Той пак си изстиска пъпките! — оплаквах се на майка ми.

— Кали, недей да си толкова гнуслива.

— Гадост!

— Почакай и на теб да ти излязат! — викаше от коридора Чапър Илевън, засрамен и ядосан.

— Няма да ми излязат.

— Ще ти излязат! У всички хора мастните жлези секретират повече, когато влязат в пубертета!

— Млъкнете и двамата — кресваше Теси, но това беше напълно излишно.

Аз вече мълчах заради онази дума — *пубертет*. По онова време тя ме навеждаше на доста тревожни размисли. Една дума, която лежеше в засада и чакаше, като от време на време изскачаше и ме стряскаше, защото не знаех какво точно означава. Но сега поне едно ми беше ясно: Чапър Илевън беше замесен в това. Може би то

обясняваше не само пъпките, но и другото нещо, което бях забелязала напоследък.

Скоро след като Дездемона се оттегли в леглото си, аз започнах да забелязвам — с очите на сестра, която винаги тайно следи брат си, — че Чапър Илевън си е намерил ново самотно занимание. Едва доловими звуци иззад заключената врата на банята. И известно напрежение в отговора „Един момент“, когато почуквах. Но аз бях помалка от него и не подозирах за неотложните нужди на момчетата в пубертета.

Нека за малко се върна по-назад. Три години преди това, когато Чапър Илевън беше на четиринайсет, а аз — на осем, той веднъж ми скрои номер. Случи се една вечер, когато родителите ни бяха излезли на вечеря. Навън валеше като из ведро. Аз гледах телевизия, когато Чапър Илевън се появи неочаквано с чиния лимонова торта.

— Виж какво имам!

Великодушно ми отрязва едно парче и се загледа в мен, докато ям. А после каза:

— Ще те обадя! Тази торта беше за неделя.

— Не е честно!

Хвърлих се към него и замахнах да го ударя, но той ми хвана ръцете. Боричкахме се известно време и накрая Чапър Илевън ми предложи сделка.

Както вече казах, по онова време светът винаги ме следеше с широко отворени очи. И сега срещу мен бяха още две. Те принадлежаха на брат ми, който, застанал в банята за гости сред луксозните кърпи за ръце, гледаше как аз си смъквам гащите и си вдигам полата. (Обеща да не ме обади, ако му покажа.) Като хипнотизиран той стоеше на известно разстояние. Адамовата му ябълка се местеше нагоре-надолу. Изглеждаше смаян и изплашен. Нямаше кой знае с какво да ме сравни, но това, което видя, не му създаде грешна представа: розови гънки, цепка. В продължение на десет секунди, докато небето трещеше отгоре, Чапър Илевън разглеждаше моите документи, без да открие фалшификация, а след това го накарах да ми обещае още едно парче торта.

Явно любопитството на Чапър Илевън не беше удовлетворено от гледката на осемгодишната му сестра. Сега, както подозирах, той разглеждаше снимки на истинския обект.

През 1971-ва всички мъже в живота ни се бяха оттеглили: Лефти умря, Милтън се посвети на хотдозите, а Чапър Илевън се затваряше в банята. Ние с Теси трябваше сами да се оправяме с Дездемона.

Трябваше да ѝ режем ноктите и да гоним мухите, които се промъкваха в стаята ѝ. Трябваше да местим кафезите насам-натам в зависимост от светлината. Трябваше да включваме телевизора за дневната доза сапунени опери и после да го изключваме преди убийствата по вечерните новини. Обаче Дездемона искаше да запази достойнството си. Когато имаше естествени нужди, тя ни викаше по вътрешния телефон, за да ѝ помогнем да стане от леглото и да отиде до банята.

С две думи, годините минаваха. Сезоните отвън се сменяха, плачещите върби ронеха милиони листенца, сняг се трупаше върху равния покрив и тъгълът на слънчевата светлина ставаше все по-остър, а Дездемона не помръдваше от леглото. Там беше и когато снегът се топеше и по върбовите клони покарваха нови филизи. Там беше, когато слънцето, изкачило се по-високо, изпращаше лъч направо през прозореца на тавана, като стълба към небето, която тя гореше от нетърпение да изкачи.

Какво се случи, докато Дездемона не излизаше от леглото?

Почина приятелката на Лина госпожа Уотсън и с типичното за скръбта заслепение Сурмелина реши да продаде къщата им и да се върне на север, по-близо до роднините си. Тя пристигна в Детройт през февруари 1972-ра и зимата ѝ се стори по-студена, отколкото я помнеше. Но още по-лошо бе това, че годините, прекарани на югозапад, я бяха променили. Незнайно как с течение на времето Сурмелина се бе превърнала в американка. В нея вече нямаше почти нищо от родното село. От друга страна, самопогребалата се нейна братовчедка сякаш изобщо не го беше напускала. И двете бяха седемдесет и няколко годишни, но Дездемона беше стара, белокоса вдовица, очакваща смъртта, а Лина, в известен смисъл също вдовица, си боядисваше косата в червено, караше „Файърбърд“ и носеше джинсови поли и колани с тюркоазна тока. След живота ѝ в хомосексуална среда, хетеросексуалността на моите родители ѝ се виждаше старомодна като плетена дантелена покривка. Акнето на Чапър Илевън я притесни и тя не искаше да използва една и съща баня с него. Докато Сурмелина живееше при нас, в къщата цареше

напрежение. В дневната ни тя изглеждаше ярка и неуместна като пенсионирана вриететна танцърка от Лас Вегас, а понеже винаги я наблюдавахме крадешком, все ни се струваше, че вдига твърде много шум, че прекалява с виното на обед и че димът от цигарите ѝ умирисва всичко.

Опознахме новите си съседи. Сред тях бяха семейство Пикет: Нелсън, който бил полузащитник като студент в Техническият университет на Джорджия, а сега работеше във фармацевтичната компания „Парк-Дейвис“, и неговата жена Бони, която все четеше разказите за чудеса в списание „Гайд Постс“. Срещу нас живееха търговецът на промишлени стоки Стю Фидлър, който си падаше по бърбъна и барманките, и жена му Мици, която менеше цвета на косата си по-често от настроенията си. На ъгъла беше къщата на Сам и Хети Гросингър, първите ортодоксални евреи, с които се запознахме, и единственото им дете Максин — срамежливо дете-чудо, което свиреше на цигулка. Сам обаче беше забавен, а Хети говореше твърде високо и приказваха за пари, без да смятат, че това е признак за лошо възпитание, поради което не ни беше неловко с тях. Милт и Теси често канеха семейство Гросингър на вечеря, макар че ограниченията в храната им непрекъснато ни объркваха. Случваше се например майка ми цял ден да обикаля града, за да купи кашерно месо, а след това правеше грешката да го сервира със сметанов сос. Или пък избягваше риска с месото и сметаната, но приготвяше панирани раци. Макар и верни на своята религия, семейство Гросингър бяха евреи от Средния запад, които не се набиваха на очи и гледаха да се приобщят. Те се криеха зад стената от кипариси и за Коледа украсяваха къщата с Дядо Коледа и лампички.

През 1971 година съдията Стивън Дж. Рот от областния съд постанови, че в училищната система на Детройт съществува законова сегрегация и нареди тя да бъде премахната незабавно. Имаше само един проблем. По това време 80% от учениците в Детройт бяха чернокожи.

— Този съдия може да смесва учениците колкото си иска — злорадстваше Милтън, когато прочете за решението във вестника. — Вече няма никакво значение. Виждаш ли, Теси? Сега става ли ти ясно защо добрият ти стар мъж искаше да измъкне децата от градската

училищна система? Защото ако не го беше направил, проклетият Рот щеше да ги вози до някое училище в центъра на Найроби.

През 1972 г. С. Миамото, висок метър и петдесет и пет, който кандидатствал за работа в Детройтската полиция, но бил отхвърлен, понеже не отговарял на изискването за височина от поне метър и шейсет (сложил си обувки с висок ток и така нататък), се появи във „Вечерното шоу“. Дори и аз написах писмо до полицейския комисар в подкрепа на Миамото, но така и не получих отговор, а Миамото не беше взет на работа. Няколко месеца по-късно кон хвърли полицейския комисар Никълс по време на един парад.

— Така ти се пада! — казах аз.

През 1972 г. Х. Д. Джаксън и Л. Д. Мур, които бяха повдигнали обвинение за полицейска бруталност и искаха обезщетение от 4 милиона долара, но им бяха присъдени само 25 долара, отвякоха самолет за Куба на „Садърн Еърлайнс“.

През 1972 г. кметът Роман Грибс заяви, че Детройт се е променил основно. Според него градът бе преодолял травмата от размириците през 1967-ма и затова не възнамеряваше да се кандидатира за още един мандат. Появи се нов кандидат, човекът, който щеше да стане първият афроамериканец кмет на града — Колман А. Йънг.

А аз навърших дванайсет години.

Няколко месеца преди това, в първия ден на шести клас, Каръл Хорнинг влезе в класната стая с лека, но безспорно самодоволна усмивка. А малко по-надолу, като изложени на полица трофеи, се пъчеха гърдите, с които се беше сдобила през лятото. И не само тя. През изминалите месеци доста от моите съученички се бяха „развили“, както обичат да казват възрастните.

Аз не бях съвсем неподготвена за това. Предното лято бях прекарала един месец в лагера „Поншуанг“ близо до Порт Хюрън. С напредването на летните дни забелязах — както се забелязват непрекъснатите удари на барабан на отсрещния бряг на езерото, — че нещо се разгръща в телата на моите сълагернички. Момичетата ставаха свенливи и се обръщаха с гръб, когато се преобличаха. Някои бродираха имена си не само върху шортите и чорапите, но и върху спортните си сутиени. Общо взето това беше личен въпрос, за който не

се говореше. Но имаше и случаи, когато всички забелязваха промяната. Един следобед в часа за плуване ламаринената врата на съблекалнята изтрака. Звукът рикошира в боровите дънери и прелетя над голия бряг до водата, където аз се носех върху вътрешна автомобилна гума и четях „Любовна история“. (Часът за плуване беше единственото време, в което можех да чета, и въпреки че отговорниците в лагера ме подтикваха да усъвършенствам своя кроул, всеки ден аз поглъщах с постоянство новия бестселър, който бях намерила върху нощното шкафче на майка ми.) Но сега вдигнах глава. По прашната пътека, покрита с борови иглички, вървеше Джени Симънсън, облечена с бански костюм в червено, бяло и синьо. Като я видя, цялата природа притихна. Птичките млъкнаха. Лебедите в езерото проточиха дългите си шии, за да я зърнат. Дори моторната резачка някъде в далечината спря да бръмчи. И аз съзерцавах великолепието на Джени С. Около нея златистата светлина на късния следобед още повече се съгъстваше. Тялото ѝ под патриотичния бански костюм беше по-закръглено на някои места от телата на всички други момичета. Мускулите на дългите ѝ бедра играеха. Тя изтича до края на трамплина, гмурна се в езерото и мигом към нея заплуваха наядите (приятелките ѝ от Сидър Рапидс).

Свалих книгата и погледнах своето тяло. Същото, както винаги — плоски гърди, несъществуващи бедра, кльощава, изпохапани от комари крака. От езерната вода и слънцето кожата ми се белеше. Пръстите ми бяха гъбясали от кисненето във водата.

Благодарение на грохналия доктор Фил и превзето моралната Теси аз стигнах до пубертета без да знам какво да очаквам. Доктор Филобосян продължаваше да държи кабинета близо до Родилния дом, който беше вече закрит. Кръгът на пациентите му беше претърпял значителни промени. Имаше няколко възрастни пациенти, които, след като бяха оцелели толкова години под неговите грижи, се страхуваха да отидат при нов лекар. Останалите бяха семейства на социални помощи. Сестра Розали вършеше административната работа. Тя и доктор Фил се бяха оженили една година след запознанството си при моето раждане. Сега тя попълваше графика и правеше инжекции. От детството си в Апалачите познаваше държавната помощ, а освен това беше магьосница с формулярите на „Медикейд“^[5].

След като навърши осемдесет години, доктор Фил се захвана с рисуване. По стените в кабинета му бяха изложени маслени платна, наплескани с дебел слой боя. Той почти не прибъгваше до четки, използваше най-вече мастихин. Но какво рисуваше? Може би Смирна? Пристанището на зазоряване? Кошмарния пожар? Не. Подобно на много любители, доктор Фил беше убеден, че единственият обект, подходящ за изобразяване, е живописен пейзаж, който няма нищо общо с истинския му живот. Той рисуваше морски гледки, които никога не беше виждал, горски къщурки, в които не беше стъпвал, като допълваше картината с фигура, пушеща лула, подпряна на някой дънер. Доктор Философия никога не споменаваше Смирна, а щом някой заговореше за нея, той излизаше от стаята. Никога не каза и дума за първата си жена и избитите си синове и дъщери. Може би именно затова беше оцелял.

Но независимо от всичко, доктор Фил се превръщаше в изкопаемо. На годишния ми профилактичен преглед през 1972-ра той използва диагностични методи, популярни в медицината през 1910-а. Престори се, че ще ме плесне по лицето, за да провери рефлексите ми. Последва преслушване с помощта на чаша за вино. А когато наведе глава, за да чуе сърцето ми, имах удоволствието да видя отблизо Галапагоса от струпеи по голото му теме. (Архипелагът променяше положението си всяка година, движейки се подобно на континент по глобуса на неговия череп, но така и не заздравяваше.) Доктор Философия миришеше на стара кушетка, на помада за коса, на разлята супа и сънливост. Медицинската му диплома сякаш беше написана върху пергамент. Нямах да се учудя, ако при треска предпишеше пиявици. Винаги се държеше с мен професионално, без да фамилиарничи, и отправяше повечето от репликите си към Теси, която седеше на един стол в ъгъла. От какви ли спомени, питам се аз, се боеше доктор Фил, като избъгваше да ме гледа? Дали по време на тези повърхностни прегледи пред него не се явяваха духовете на левантинските момичета, извикани от крехката ми ключица или от птичия свист на малките ми дробове? Дали се стараеше да не мисли за водни дворци и разгърнати пенъоари, или просто беше уморен, стар, полусляп и твърде горд, за да го признае?

Какъвто и да бе отговорът, години наред Теси вярно ме водеше при него като отплата за едно милосърдно дело, извършено по време

на бедствие, чието съществуване той се мъчеше да отрече. При всяко посещение виждах в чакалнята му все същото опърпано списание „Хайлайтс“. „Можете ли да ги откриете?“ — питаше се в една загадка. В гъстата корона на един кестен бяха скрити нож, куче, риба, старица и свещник — всичките оградени преди много, много години от собствената ми ръка, трепереца заради болката в ухото.

Майка ми също избягваше въпросите, свързани с тялото. Тя никога не говореше открито за секс. Никога не се събличаше пред мен. Не харесваше мръсните шеги, нито голотата във филмите. Милтън също не беше в състояние да обсъжда птичките и пчеличките с малката си дъщеря и затова в онези години ме бяха оставили сама да си изяснявам нещата.

От разни намеци, които леля Зо пускаше в кухнята, бях наясно, че от време на време с жените се случва нещо, което не им е приятно и с което мъжете не трябвало да се примиряват (като с всичко останало). Но каквото и да беше то, мислех, че е на безопасно разстояние от мен, като женитбата или раждането. Ала един ден в лагера „Поншуанг“ се случи нещо, когато Ребека Ърбанъс се качи на един стол. Тя беше потомка на робовладелци от Южна Каролина и имаше школуван глас. По време на танците с момчетата от съседния лагер размахваше ръка пред лицето си, сякаш държеше ветрило. Защо се качи на стола ли? Имахме вечер на талантите. Може би Ребека Ърбанъс трябваше да изпее нещо или да изрецитира стихотворение от Уолтър де ла Мар. Слънцето все още беше високо, а тя носеше бели шорти. И изведнъж, както пееше (или рецитираше), белите ѝ шорти потъмняха отзад. Отначало петното приличаше на сянка, хвърлена от околните дървета или от ръката на някое дете. Но не. Както си седяхме, група от дванайсетгодишни деца с лагерни тениски и индиански украшения на главата, ние видяхме нещо, което Ребека Ърбанъс не виждаше. Докато горната ѝ половина изпълняваше своя номер, долната напълно я засенчи. Петното растеше и се оказа червено. Отговорниците не знаеха как да постъпят. Ребека пееше с широко разтворени ръце. По едно време се обърна, за да види и зрителите зад гърба си — втренчени, озадачени и ужасени. Някои „развити“ момичета разбираха. Други като мен си мислеха: рана от нож, нападение на мечка. И тогава Ребека Ърбанъс усети, че я зяпаме. И също погледна надолу. После изпищя и побягна.

Върнах се от лагера почерняла и отслабнала, закичена само с една значка (за ориентиране, колкото и невероятно да звучи). Но все още не притежавах другата значка, която Каръл Хорнинг показваше толкова гордо в първия учебен ден. Бях раздвоена в чувствата си. От една страна, ако се съдеше по злополуката на Ребека Ърбанъс, може би беше по-безопасно да остана в състоянието, в което бях. Ами ако и с мен станеше нещо подобно? Прерових гардероба и изхвърлих всички бели дрехи. Изобщо престанах да пея. И все пак знаех, че човек няма власт над това. Никога не се знае. Можеше да се случи по всяко време.

Обаче в моя случай не се случваше. Повечето момичета в класа започнаха постепенно да се преобразяват, а аз се тревожех все по-малко за евентуалните злополуки и все повече за това, че изоставам, че не съм като другите.

Ето ме в час по математика през зимата на шести клас. Младата ни учителка госпожица Гротовски пише на дъската уравнение. Зад гърба ѝ, седнали на дървените чинове, учениците следят изчисленията, дремят или ритат седящия отпред. Сив зимен ден. Тревата прилича на калай. Флуоресцентните лампи на тавана се мъчат да пропъдят зимния сумрак. На стената виси снимка на великия математик Рамануджан (когото ние помислихме отначало за чуждестранния приятел на госпожица Гротовски). Въздухът е застоял, както може да бъде само в училище.

Зад гърба на учителката, на своите чинове, ние летим във времето. Трийсет деца в шест реда се носят с шеметна скорост. Докато госпожица Гротовски пише уравнения на дъската, съучениците ми наоколо започват да се променят. Бедрата на Джейн Блънт, например, сякаш с всяка седмица стават все по-дълги. Пуловерът ѝ се издува отпред. А един ден Бевърли Маас, която седи до мен, вдига ръка и аз виждам под мишницата ѝ да тъмнеят кафеникави косми. Кога се е случило? Вчера? Онзи ден? С напредването на годината уравненията стават все по-дълги и все по-сложни — може би всичко се дължи на числата или на таблицата за умножение. Ние се учим да боравим с големи числа, а през това време по силата на нова математика телата стигат до неочаквани отговори. Гласът на Питър Куейл е с две октави по-нисък, отколкото предния месец, а той не забелязва. Защо? Лети твърде бързо. Прасковен мъх пониква върху горните устни на момчетата. Челата и носовете изпъкват. А най-поразително е

превръщането на момчетата в жени. Не духовно, нито дори емоционално, а физически. Природата извършва своята подготовка. Следва сроковете, закодирани във вида.

Не помръдва единствено Калиопа на втория ред, нейният чин сякаш е блокирал и затова само тя забелязва истинския мащаб на околните метаморфози. Докато извежда доказателства, тя мисли за чантичката на Триша Лам на пода до чина, в която сутринта е зърнала тампон. Но всъщност как се използва той? Кого би могла да попита? Все още красива, скоро Калиопа се оказва най-ниското момиче в класната стая. Когато си изпусне гумичката, никое от момчетата не я вдига. На коледното тържество ѝ дават ролята не на Дева Мария, както предните години, а на елф... Но все още има надежда, нали?... Понеже чиновите летят ден след ден; строени в ескадрон, учениците препускат през времето и един следобед Кали вдига очи от мастиленото петно на листа и вижда, че е пролет, цветята са напъпили, форзицията цъфти, брястовете се раззеленяват; в междучасието момчетата и момичетата си държат ръцете и се целуват зад дърветата, а Калиопа се чувства измамена, излъгана. „Помниш ли ме? — казва тя на природата. — Аз чакам. Още съм тук.“

Чакаше и Дездемона. Вече беше април 1972-ра, а нейната молба да отиде при съпруга си на небето още си пробиваше път през огромната небесна бюрокрация. И макар че когато се заточи в стаята си, Дездемона беше напълно здрава, седмиците, месеците, а накрая и годините бездействие, съчетани със забележителната сила на волята ѝ да се самоунищожи, ѝ донесоха в отплата цял списък от болести. В годините, които прекара на легло, Дездемона се сдоби с течност в дробовете, лумбаго, бурсит, пристъп на еклампсия, появила се половин век по-късно от нормалното и за голямо съжаление на Дездемона изчезнала също така мистериозно; тежка форма на херпес зостер, от която ребрата и гърбът ѝ се зачервиха като зрели ягоди и боляха, все едно някой я бодеше с остен; деветнайсет настинки; една чисто фигуративна пневмония, изкарана „на крак“ за седмица; язви; психосоматични катаракти, когато зрението ѝ се замъгляваше на годишнините от смъртта на мъжа ѝ и после ѝ минаваше само от плач; освен това и контрактура на Дюпюитрен, при която заради възпалена

фасция палецът ѝ и още три пръста се забиха болезнено в дланта и само средният пръст остана да стърчи в неприличен жест.

Един от лекарите включи Дездемона в някакво проучване на дълголетието. Той пишеше статия на тема „Средиземноморската диета“ за някакво медицинско списание и за тази цел засипа Дездемона с въпроси за кухнята на родната ѝ страна. Колко кисело мляко е консумирала като дете? Колко зехтин? А чесън? Тя отговаряше чинно на всичките въпроси, защото тълкуваше интереса му като признание, че най-накрая са ѝ открили нещо, някакво органично заболяване, а освен това никога не пропускаше възможността да се върне в детството си. Докторът се казваше Мюлер. Немец по произход, той се отричаше от своя народ, когато ставаше дума за готвене. Със следвоенно чувство за вина заклеждаше като едва ли не отровни братвурста, осоленото месо и къонигсбергските кюфтенца. Те бяха Хитлер сред храните. А нашата гръцка диета, патладжаните в доматен сос, салатата от краставица и тарама хайверът, нашите пилафи, стафиди и смокини, бяха според него чудодейни лекарства, които дават живот, прочистват артериите, изглаждат кожата. И твърденията му изглеждаха верни: въпреки че беше едва на 42 години, неговото лице беше покрито с бръчки и обременено с двойна брадичка, а прошарената му глава оплешивяваше. Докато моят четирийсет и осем годишен баща, въпреки тъмните кръгове под очите си, все още имаше гладка маслинена кожа и гъста, блестяща, черна, буйна коса. Ненапразно се говореше за „гръцката формула“. Причината беше храната ни! Сармите и тарама хайверът, та дори и нашата баклава, която се правеше не с греховната рафинирана захар, а само с мед, бяха същински извор на младостта. Доктор Мюлер ни показваше изготвени от него таблици с имената и рождените дати на италианци, гърци и един българин, живеещи в околностите на Детройт, и в тях видяхме на челно място нашата представителка — Дездемона Стефанидис, 91-годишна. На фона на поляците, убивани от наденичките, белгийците, жертви на пържените картофи, англосаксонците, унищожавани от пудинга, или испанците, умиращи заради чоризото, нашата гръцка пунктирана линия продължаваше да се издига там, където техните слизаха надолу. Кой знае? През последните няколко хилядолетия ние нямахме кой знае с какво да се гордеем като народ. Може би затова е обяснимо, че при домашните посещения на доктор Мюлер

пропуснахме да споменем обезпокоителната аномалия, която представляваха многократните инсулти на Лефти. Не искахме да разваляме графиката с нови данни и затова не му казахме, че Дездемона всъщност е не на деветдесет и една, а на седемдесет и една и че открай време бърка седмицата и деветката. Не споменахме и нейните лели Талия и Виктория, умрели като млади от рак на гърдата; нищо не казахме и за високото кръвно, подлагащо на изпитание вените под гладката младежка кожа на Милтън. Не можехме. Не искахме да ни победят италианците или дори онзи един-единствен българин. А доктор Мюлер, погълнат от изследването си, не забеляза изложението на погребални принадлежности до леглото на Дездемона, фотографията на покойния ѝ съпруг до снимката на гроба му, безбройните джунджурии, обградили една вдовица, изоставена на земята — не член на група безсмъртни богове от планината Олимп. Просто единствената, останала жива.

А междувременно между майка ми и мен положението ставаше все по-напрегнато.

— Не се смей!

— Съжалявам, миличка. Но това е просто... ти нямаш на какво да го... да го...

— Мамо!

— ... да го закачиш.

Почти истеричен вик. Дванайсетгодишната тича нагоре по стълбите, а Теси се провиква:

— Недей да драматизираш нещата, Кали. Ще ти вземем сутиен, щом толкова искаш.

Вече бях горе в стаята си и след като заключих вратата, вдигнах нагоре ризата пред огледалото, за да видя... че майка ми е права. Нищо! Нищо, за което да се задържи. И се разревах от безсилие и ярост.

По-късно, когато най-накрая слязох за вечеря, аз си отмъстих по единствения възможен начин.

— Какво има? Не си ли гладна?

— Искам нормална храна.

— Как така нормална храна?

— Американска храна.

— Трябва да готвя това, което баба ти харесва.

— Ами онова, което аз харесвам?

— Ти обичаш спанакопита. Винаги си я обичала.

— Но вече не.

— Добре. Не я яж. Умирай от глад, ако щеш. Щом не харесваш това, което ти даваме, може само да седиш на масата, докато приключим.

Изправена пред доказателството от огледалото, подложена на присмех от собствената си майка, обградена от наедряващи съученички, аз бях стигнала до потресавач извод. Бях започнала да вярвам, че средиземноморската диета, която държеше баба ми жива пряко нейната воля, по някакъв зловещ начин забавяше моето съзряване. Беше напълно логично да се мисли, че зехтинът, с който Теси заливаше всичко, има тайнствената сила да спира биологичния часовник, докато умът, неподвластен на мазнините за готвене, продължаваше да се развива. Точно затова Дездемона изпитваше отчаянието и умората на деветдесетгодишна жена, а имаше артериите на петдесетгодишна. Дали пък, питах се аз, мастните киселини омега-3 и ястията с по три вида зеленчуци, с които се хранех, не бяха виновни за забавеното ми сексуалното съзряване? Дали киселото мляко за закуска не спираше развитието на гърдите ми? Беше напълно възможно.

— Какво има, Кал? — попита Милтън, който четеше вечерния вестник, докато се хранеше. — Не искаш ли да доживееш сто години?

— Ако трябва през цялото време да ям такива неща, не искам.

И в този миг Теси не издържа. Теси, която вече почти две години се грижеше за прикована на легло старица. Теси, чийто съпруг обичаше повече хотдога, отколкото нея. Теси, която тайно следеше дали стомасите на децата ѝ са редовни и, разбира се, отлично знаеше как могат да навредят на храносмилането мазните американски храни.

— Ти не ходиш на пазар — почти изплака тя. — Не виждаш това, което виждам аз. Я ми кажи, малка госпожичке, кога за последен път си влизала в дрогерия? Нормална храна! Знаеш ли с какво са пълни рафтовете? С разхлабителни! Всеки път, когато вляза в дрогерията, някой пред мен купува „Екс-Лакс“. И не само една кутийка, вземат ги на едро.

— Само старците.

— Не са само старците. Купуват ги и млади майки. И младежи. Искаш ли да знаеш истината? Цялата страна има проблем с ходенето по голяма нужда!

— Е, сега вече наистина ми се прияде.

— Заради сутиена ли го правиш, Кали? Понеже ако е така, аз ти казах...

— Мамо!

Но е твърде късно.

— Какъв сутиен? — попита Чапър Илевън и се ухили. — Да не би Голямото солено езеро да си мисли, че ѝ трябва сутиен?

— Млъкни!

— Сигурно очилата ми са се изцапали. Я да ги лъсна. Да, така е по-добре. Я, да видим сега...

— *Млъкни!*

— Не, не бих казал, че Голямото солено езеро е претърпяло някакви геологични...

— За разлика от твоята мутра, грознико!

— Съвършено гладко, както винаги. Идеално за състезание.

Но тогава Милтън извика: „По дяволите!“, заглушавайки и двамата ни.

Помислихме, че му е омръзнало нашето дърлене.

— Тоя проклет съдия!

Не гледаше нас. Зяпаше първата страница на „Детройт Нюз“. Първо почервеня, а след това — заради вече споменатото кръвно налягане — стана почти морав.

Същата сутрин в областния съд съдия Рот беше измислил коварен начин да премахне сегрегацията в училищата. Щом в града не бяха останали достатъчно бели ученици, за да ги преместят в училищата с чернокожи, той щеше да ги доведе от другаде. Съдия Рот предявяваше правото си на юрисдикция над целия „Район на предградията“. Юрисдикция не само над град Детройт, но и над петдесет и трите предградия около него. Сред тях беше и Грос Пойнт.

— Тъкмо измъкнеш децата си от ада — извика Милтън, — и проклетият Рот иска пак да ги върне обратно!

---

[1] В превод „студен, изстинал“. Б.пр. ↑

[2] Популярен гръцки черно-бял филм с Мелина Меркури и Жул Дасен. Б.пр. ↑

[3] Термин в рекламата, обозначаващ изграждане на благоприятен образ на стока или фирма, който да ги отличава от конкуренцията в съзнанието на потребителите. Б.пр. ↑

[4] Известен американски порноактьор от 70-те години. Б.пр. ↑

[5] Една от големите медицински застрахователни компании в САЩ. Б.пр. ↑

РОСОМАХАТА

— Драги слушатели, ако се включвате току-що, попадате на страхотен мач! Последните секунди от последната за сезона среща по хокей на трева между вечните съперници — „Стършелите“ и „Росомахите“. Резултатът е равен, четири на четири. Играта отново започва от центъра и... „Стършелите“ владеят шайбата! Чембърлейн подава на О’Рурк към крилото. О’Рурк прави лъжлива маневра наляво, но всъщност тръгва вдясно... преодолява една... втора... ето че подава по диагонал на Амилято! Беки Амилято тича покрай страничната линия! Остават десет секунди, девет секунди... На вратата на „Росомахите“ е Стефанидис и... Боже, господи, нима не вижда Амилято? Какво става, по дяволите?... Драги слушатели, тя разглежда някакво листо! Кали Стефанидис се възхищава на огненочервено есенно листо — но сега ли му е времето? Амилято е точно пред нея. Пет секунди! Четири секунди! Това е решаващ момент, драги слушатели, кой ще вземе купата в младежкия шампионат на прогимназиите — но почакайте... Стефанидис чува приближаващите се стъпки. Поглежда нагоре... и Амилято отправя страхотен удар! Шайбата лети като куршум! Вижда се дори тук горе, на трибуните. Лети право към главата на Стефанидис! Тя пуска листото! Гледа я... гледа я... Господи, трябва да видите това, драги слушатели...

Дали е вярно, че точно преди смъртта (била тя причинена от шайба за хокей на трева, или от нещо друго) животът на човек минава пред очите му като на кинолента? Може би не целият живот, а само части от него. В онзи есенен ден, в мига, в който Беки Амилято запрати шайбата с все сили в лицето ми, през моето съзнание, което

скоро щеше да се изключи, стремително преминаха събитията от последната половин година.

Най-напред видях как нашият кадилак — по това време златист „Флийтуд“ — завива (това беше предишното лято) в дългата алея пред девическото училище „Бейкър енд Инглис“. На задната седалка седя аз, крайно недоволна, защото трябва да се явя на събеседване.

— Не искам да ходя в девическо училище — роптая. — По-добре да ме карат с автобус в града.

През септември друго превозно средство ме взема за първия учебен ден в седми клас. Преди това винаги съм вървяла пеш до основното училище „Тромбли“; но частната гимназия е донесла доста промени — например новата ми училищна униформа от шотландско каре с емблема. Както и светлозеления училищен микробус, шофиран от госпожа Дрексъл. Нейната коса е мазна и рядка, а над горната ѝ устна никне мустак, пример за предзнаменованията, които ще се науча да съзирам в часовете по литература през идващата година.

Същият училищен микробус, но няколко седмици по-късно. Аз гледам през прозореца, от цигарата на госпожа Дрексъл се извива струйка дим. Пътуваме към центъра на Грос Пойнт. Минаваме покрай дълги алеи, до които се стига през големи порти — от онези, които открай време изпълват моето семейство с почуда и възхищение. Но сега госпожа Дрексъл завива по тези алеи.

В къщите в края на тези алеи живеят новите ми съученички. Минаваме покрай живи плетове от лигуструм, под арки от листа и стигаме до уединени къщи на брега на езерото, където момичетата седят мирно и чакат със своите раници. Те носят същата униформа като моята, но незнайно защо на тях им стои по различен начин, по-спретнато, по-елегантно. От време на време в картината влиза и майка със сложна фризура, която тъкмо отрязва роза в градината.

Следващият момент е два месеца по-късно, почти в края на първия срок, микробусът пърпори нагоре по хълма към вече не чак толкова новото училище. Пълен е с момичета. Госпожа Дрексъл запалва поредната цигара, спира до тротоара и отваря уста да ни поучава. Поклаща глава пред гледката — зелен вълнист двор и езерото малко по-нататък — и казва:

— От мен да знаете, момичета, радвайте се на всичко това сега. Най-хубавото време е младостта.

(На дванайсет години мразех да чувам това, струваше ми се най-лошото нещо, което можеш да кажеш на едно дете. Но поради някои други промени, които започнаха тази година, в същото време започвах да подозирам, че щастливият период на моето детство приближава към края си.)

Какво друго пробягна пред очите ми, докато шайбата летеше към мен? Всичко онова, което тя можеше да символизира. Хокееят на трева, тази типична за Нова Англия игра, дошла от *стара* Англия, както и всичко останало в тази гимназия. Сградата с дългите кънтящи коридори и миризмата на църква, прозорците с ромбовидни витражи, готическият полумрак. Учебниците по латински с цвят на овесена каша. Следобедният чай. Реверансите на отбора по тенис. Превзетите маниери на преподавателите и самият учебен план, който започваше, по елински или по байроновски, с Омир, а след това скачаше право на Чосър и продължаваше към Шекспир, Дън, Суифт, Уърдсуърт, Дикенс, Тенисън и Е. М. Форстър. Само обединявай!^[1]

Госпожица Бейкър и госпожица Инглис основали гимназията още през 1911 г., с цел, както пишеше в устава, „да дават на девойките образование по хуманитарните и научните дисциплини и да култивират у тях любов към знанието, скромно държание, приветливост и благородство, и най-вече вяност към гражданския дълг“. Двете жени бяха живели заедно в далечния край на двора, във „Вилата“ — малка къща, облицована с дъски, която заемаше в училищната митология място, подобно на мястото на Линкълновата колиба в националната легенда. Всяка пролет петокласничките отиваха там като на посещение в музей. Разглеждаха двете единични спални (и може би се полъгваха по тях), писалищата на основателките, все още с писалки и лакрицови бонбони отгоре, и грамофона, на който бяха слушали маршовете на Соуса. Духовете на госпожица Бейкър и госпожица Инглис витаеха в училището между действителните им бюстове и портрети. На двора една статуя ги изобразяваше в закачливо пролетно настроение — госпожица Бейкър сякаш благославяше въздуха с жест, подобен на папския, а госпожица Инглис (винаги в леко подчинена роля) се бе обърнала, за да види какво ѝ показва нейната колежка. Широкополата шапка на госпожица Инглис засенчваше обикновеното ѝ лице. Единственият авангарден щрих в

тази творба беше дебела жица, която излизаше от главата на госпожица Бейкър и в края ѝ кръжеше обектът на тяхната възхита: едно колибри.

... И всичко това бе извикано в съзнанието ми от въртящата се хоккейна шайба. Но имаше и нещо друго, нещо по-лично, което обясняваше защо тя летеше към мен. Защо именно Калиопа беше на вратата? Защо носеше маска и подплънки? Защо трениорката Сторк ѝ викаше да спаси шайбата?

С няколко думи: никак не ме биваше в спортовете. Софтбол, баскетбол, тенис — пълен провал. А най-зле се представях в хокея на трева. Не можех да свикна нито със смешните малки стикове, нито с мъглявите европейски стратегии. Но тъй като нямаше достатъчно играчи, трениорката Сторк ме слагаше на вратата и се надяваше на чудо, което рядко се случваше. Лишени от отборен дух, някои „росомахи“ твърдяха, че ми липсва всякаква координация. Беше ли основателно това обвинение? Има ли някаква връзка между днешната ми работа на бюро и физическата непохватност? Няма да отговоря. Но в своя защита ще кажа, че никоя от по-атлетичните ми съотборнички не притежаваше толкова проблемно тяло. За разлика от мен те нямаша два тестиса, настанили се незаконно в ингвиналните им канали. Без да подозирам, тези анархисти си живееха в коремната ми кухня и дори се бяха закачили към електричеството и водопровода. Ако скръстех крака не както трябва или направех твърде рязко движение, спазъм пронизваше слабините ми. На хоккейното игрище често се превивах със сълзи в очите, а трениорката Сторк ме тупваше отзад. „Това е най-обикновен спазъм, Стефанидис. Потичай и ще ти мине“. (И в този момент, когато направих крачка, за да отбия удара, ме връхлетя същата болка. Вътрешностите ми се усукаха и болката изригна като лава. Залитнах напред, препънах се във вратарския стик и паднах...)

Но остава малко време, за да се регистрират още няколко физически промени. В началото на седми клас ми сложиха пълен комплект скоби. Гумени ленти събираха горните и долните ми зъби и челюстта сякаш беше на пружина, все едно бях кукла на вентрилок. Всяка вечер преди да си легна аз прилежно надявах този средновековен оглавник. Но в тъмното, докато зъбите ми бавно се изправяха, останалата част от лицето ми започваше да се поддава на едно силно генетично предразположение към разкривеност. Ако перифразираме Ницше, има два вида гърци: аполониеви и дионисиеви.

От рождение аз бях под знака на Аполон, смугло момиченце с лице, обрамчено от къдрици. Но малко преди да стана на тринайсет години дионисиевият елемент превзе чертите на лицето ми. Носът ми започна да се прегърбва, отначало деликатно, след това не чак толкова. Веждите ми, които се сгъстяваха, също се извиха в дъги. В изражението ми се промъкна нещо злоещо, лукаво, буквално „сатировско“.

И така, последното нещо, което хокейната шайба (която идва все по-близо и не желае да търпи повече никакви обяснения) символизираше, беше самото Време, невъзможността то да бъде спряно, начина, по който сме приковани към телата си, които пък са приковани към Времето.

Хокейната шайба летеше. Тя удари маската ми отстрани и отскочи право в средата на мрежата. Изгубихме мача. „Стършелите“ празнуваха.

Посрамена както обикновено, поех обратно към гимнастическия салон. С маската в ръка излязох от зеления бокал на хокейното игрище, което приличаше на открит амфитеатър, и тръгнах със ситни стъпки по чакълена пътека към училището. В далечината, в подножието на хълма отвъд пътя се простираше езерото Сейнт Клеър, където моят дядо Джими Зизмо беше импровизирал смъртта си. През зимата езерото все така замръзваше, но по него вече не минаваха контрабандисти на алкохол. То бе изгубило престъпния си чар и бе станало скучно и буржоазно. По канала за превози продължаваха да се движат товарни кораби, но най-често човек можеше да види лодки за забавление, моторници и яхти — „Крис-Крафт“, „Сантана“, „Летящият холандец“, „470“. При слънчево време езерото все още съумяваше да изглежда синьо, но в повечето дни имаше цвят на студена грахова супа.

В този момент обаче аз не мислех за това. Мъчех се да вървя колкото може по-бавно. Гледах към вратите на гимнастическия салон с опасение и тревога.

Именно сега, когато за всички останали играта бе свършила, тя започваше за мен. Докато съотборничките ми си отдъхваха, аз мислено събирах сили. Трябваше да действам елегантно, с безпогрешно спортно темпо. Трябваше да викам на себе си: „Давай, Стефанидис!“.

Трябваше да бъде всичко закуп — треньор, звезда на отбора и мажоретка.

Защото въпреки дионисиевия пир, развихрил се в тялото ми (изхвъркналите напред зъби, буйната необузданост на носа ми), не всичко в мен се беше променило. Година и половина след като Каръл Хорнинг дойде в училище с чисто нови гърди, моите продължаваха да липсват. Сутиенът, който най-накрая извърнах от Теси, подобно на висшата физика все още ми беше от полза само на теория. Нямах гърди. Нямах и цикъл. Чаках целия шести клас, после и лятото след него. Вече бях в седми и продължавах да чакам. Имаше обнадеждаващи признаци. От време на време зърната на гърдите ме боляха. Когато ги докосвах предпазливо, напипвах нещо твърдо под розовата мека плът. Все си мислех, че това е началото на нещо. Мислех, че моят разцвет започва. Но всеки път набъбването и смъденето отминаваха, без да се случи нищо друго.

Ето защо от всички неща в новото училище най-трудно свиквах със съблекалнята. Дори и сега, след края на сезона, треньорката Сторк стоеше до вратата и лаеше:

— Хайде, госпожици, към душовете! По-бързо!

Като ме видя да влизам, успя да се усмихне.

— Браво за усилията — каза и ми подаде хавлиена кърпа.

Навсякъде има йерархия, но особено в съблекалните. Влагата и голотата връщат хората към естественото им състояние. Нека направя набързо йерархична класация на нашата съблекалня. Най-близо до душовете бяха „Гривничките с талисмани“. Докато минавах, хвърлих поглед към обвития в пара коридор и ги видях, заети със своите сериозни, женствени движения. Една се наведе напред и обгърна мократа си коса с кърпа. После се изправи рязко и я зави като тюрбан. Друга до нея, вторачила празния си поглед в някаква точка, се мажеше с овлажняващ крем. Трета вдигаше към устата си шише вода, излагайки на показ дългата колона на шията си. Тъй като не исках да ги зяпам, отместих очи, но продължавах да чувам шума, който вдигаха, докато се обличаха. Издигайки се над плискането на водата и шляпането на крака по плочките, до ушите ми достигаше тънък пронизителен звън като от почукване по висока чаша за шампанско, когато някой се готви да вдигне наздравица. Какво беше това? Не можете ли да познаете? Звъняха миниатюрните сребърни украшения

на гривните около тънките китки на момичетата. Това беше звънът при срещата на малки тенис ракети и миниатюрни ски, на айфелови кулички и балерини колкото нокът, които правеха пирует. Звъняха жабки и китове от „Тифани“; малки кученца и котки, тюленчета, жонглиращи с топки и маймунки с латерни, резенчета сирене, клоунски маски, ягоди, мастилнички, сърчица и миниатюрни швейцарски крави със звънци на врата. И наред цялото това нежно звънтене едно момиче протягаше китката си към своите приятелки, сякаш препоръчваше парфюм. Баща ѝ тъкмо се беше върнал от командировка и ѝ бе донесъл поредния подарък.

Гривничките бяха господарките в моето ново училище. Бяха дошли в „Бейкър енд Инглис“ веднага след детската градина. Живееха близо до езерото и като всички жители на Грос Пойнт се преструваха, че плиткото ни езеро всъщност е океан. Атлантическият океан. Да, това беше тайното желание на Гривничките и техните родители — да бъдат жители не на Средния запад, а на Източното крайбрежие, да парадират със своите рокли и изисканото си произношение, да прекарват лятото на Мартас Винярд, да казват „вкъщи на Изток“ вместо просто „на Изток“, сякаш живеят в Мичиган само временно и това не е техният дом.

Какво мога да кажа за своите съученички от добри семейства с малки нослета и състояния в попечителски фондове? Дали те, потомки на работливи, преуспяващи индустриалци (в класа ми имаше две момичета, чиито фамилии бяха същите като имената на големи автомобилни заводи), показваха някакви заложби в математиката и в науката? Дали бяха сръчни и изобретателни в техниката? Бяха ли верни на протестантското трудолюбие? С една дума — не. Няма убедително доказателство, опровергаващо генетичния детерминизъм, от децата на богатите. Гривничките не учеха. Те никога не вдигаха ръка в час. Седяха отзад прегърбени и всеки ден си тръгваха към къщи, понесли своите учебници и тетрадки като театрален реквизит. (Но навярно знаеха за живота повече от мен. Още от ранна възраст бяха наясно колко безполезни са книгите и затова не си губеха времето с тях. Докато аз и до днес упорито вярвам, че тези черни знаци на белия лист са по-важни от всичко, че ако продължа да пиша, може би ще успея да затворя в буркан дъгата на съзнанието. Единственият попечителски фонд, с който разполагам, е този разказ и за разлика от

благоразумните бели протестантски момичета от англосаксонски произход, аз не пестя основния си капитал, изгребвам го до дъно...)

Но в седми клас, докато минавах покрай техните шкафчета, аз не съзнавах всичко това. Сега поглеждам назад (както ме караше да правя доктор Лус), за да видя какво всъщност изпитваше дванайсетгодишната Калиопа, докато гледаше как Гривничките се събличат, обвити в пара. Дали през нея минаваше тръпка на възбуда? Реагираше ли плътта под вратарския екип? Мъча се да си спомня, но до мен достига само хаос от чувства: несъмнено завист, но и презрение. Смесица от чувство за малоценност и за превъзходство. А най-силен от всичко беше страхът.

Момичетата влизаха и излизаха от душовете. Голотата проблясваше оглушително. Близко година преди това в обществения басейн тези момичета ми приличаха на порцеланови фигурки, когато предпазливо топваха пръстчетата си в легена с дезинфектант. А сега бяха великолепни създания. Докато вървах сред парата, имах чувство, че плувам с шнорхел под водата. Тътрех се с тежките си кори на краката и през вратарската маска не можех да откъсна очи от фантастичния подводен живот наоколо. Между краката на моите съученички никнеха морски анемони с най-различни цветове — черни, кафяви, електриковожълти, яркочервени. Гърдите им се люлееха и пулсираха като медузи с връхчета в настръхнало-розово. Всичко се поклащаше от течението, хранеше се с микроскопичен планктон, ставаше все по-голямо с всяка минута. Срамежливите пълнички момичета приличаха на тюлени, притаени в дълбините.

Повърхността на морето е огледало, отразяващо разклонените еволюционни пътища. Отгоре — създанията на въздуха; отдолу — тези на водата. Една планета, побираща два свята. За тези момичета необичайните им черти бяха нещо съвсем нормално, както са бодлите за рибата-балон. Сякаш принадлежахме към различни видове. Все едно те имаха жлези, изпускащи ароматно вещество, или торбички като двуутробните — органи, пригодени за плодородие, за размножаване сред дивата природа; все едно те нямаха нищо общо с мен — кльоцава, неокосмена, питомна. И аз бързах да ги отмина в своята безутешност, а в ушите ми кънтяха звуците на това място.

След това навлизах в зоната на Безопасните. Най-многобройния тип в нашата съблекалня, те заемаха три реда шкафчета. Дебели и

слаби, с бяла кожа и луничави, те непохватно си обуваха чорапите, обличаха бикини и сутиени, които не бяха в комплект. Приличаха на безопасните, с които закопчавахме карираните си шотландски полички — обикновени, скучни, но посвоему необходими. Не помня името на нито една от тях.

А Калиопа куцукаше покрай Гривничките, през зоната на Безопасните все по-навътре в съблекалнята. Там, където ми беше мястото, в моята ниша от местния хабитат, където плочките бяха напукани и мазилката жълтееше, под примигващите лампи, до чешмичката с онази праисторическа дъвка, лепната върху решетката на канала.

Същата година обстоятелствата се бяха променили не само в моя живот. Пред опасността децата им да бъдат преместени съгласно новите разпоредби, и други родители бяха проявили интерес към частните училища. Гимназия „Бейкър енд Инглис“, която разполагаше с внушителна инфраструктура, но с ограничени средства, беше склонна да увеличи приема на ученички. И така, през есента на 1972-ра пристигнахме ние (тук, толкова далеч от душовете, парата се разсейва и аз добре виждам старите си приятелки): Рийтика Чорасвами с огромните жълти очи и тънък кръст; Джоан Мария Барбара Перачио с опериран от недъг по рождение крак и (трябва да се признае) симпатии към дружеството „Джон Бърч“^[2]; Норма Абдоу, чийто баща беше заминал на хаджилък и така и не се беше върнал; Тина Кубек, чехкиня по произход, и Линда Рамирес, наполовина испанка, наполовина филипинка, която седеше неподвижна и чакаше очилата ѝ да престанат да се потят. Викаха ни „етническите“ момичета, но ако трябва да сме обективни, нима всички те не бяха такива? Нима и Гривничките не носеха белезите на своя етнос? Нима нямаха свои странни ритуали и храни? Нима не говореха на свой племенен език? Казваха „отврат“ на нещо противно или пък „шантав“ вместо странен. Ядяха малки сандвичи от бял хляб без кора — сандвичи с кисела краставичка, майонеза и нещо, което се наричаше кресон. Преди да постъпим в „Бейкър енд Инглис“, моите приятелки и аз винаги сме се чувствали американки до мозъка на костите. Но сега вирнатите носове на Гривничките говореха, че има и друга Америка, в която никога нямаше да ни допуснат. Внезапно се оказа, че Америка не е хамбургери и форсирани автомобилни двигатели, а „Мейфлауър“ и

Плимутската скала^[3]. Тоест онова, което се е случило за две минути преди 400 години, беше по-важно от всичко, станало оттогава насам. От всичко, което се случваше в момента!

Но нека да кажем само, че в седми клас Калиопа съвсем естествено намери място като равна сред новодошлите ученички и се сприятели с тях. И в този миг, докато си отварях шкафчето, моите приятелки не казаха нищо за уменията ми на вратар. Вместо това Рийтика имаше добрината да заговори за предстоящия тест по математика. Джоан Мария Барбара Перачио бавно смъкваше дълъг чорап. След операцията десният ѝ глезен беше тънък като дръжка на метла. Като го видех, преставах да се чувствам потисната от собствените си недостатъци. Норма Абдоу отвори шкафчето си, погледна вътре и възкликна:

— Гадост!

Аз бавно развързвах подплънките си. От двете ми страни моите приятелки се съблякоха бързо и се увиха в хавлиените кърпи.

— Ей, момичета, някоя ще ми даде ли малко шампоан? — попита Линда Рамирес.

— Само ако ще ми прислужваш утре на обяд.

— За нищо на света!

— Тогава няма шампоан.

— Добре де, добре.

— Добре, какво?

— Добре, ваше височество.

Изваках ги да излязат, преди да започна да се събличам. Първо си свалих три четвъртите чорапи, бръкнах под туниката и смъкнах надолу шортите. След това си увих кърпата около кръста, разкопчах презрамките на туниката и я съблякох през главата. Така останах по кърпа около кръста и фланелка. Сега идваше трудната част. Сутиенът ми беше размер 30 АА. Имаше мъничка розетка между чашките и етикет, на който пишеше: „Млада госпожица, модел на «Олга»“. (Теси ме убеждаваше да си взема старомоден спортен сутиен, но аз исках нещо, което да прилича повече на сутиените на моите приятелки, и за предпочитане с подплънки.) И така, сега аз закопчах въпросния сутиен около кръста си със закопчалката отпред, а след това го завъртях. После пъхнах ръцете си една след друга във фланелката, така че тя скри тялото ми като наметало. Плъзнах сутиена нагоре по тялото си,

докато напъхам ръце в презрамките. След като свърших с тази задача, си сложих полата под хавлиената кърпа, магнах фланелката, облякох си блузата и хвърлих кърпата. Не бях останала гола нито за секунда.

Единственият свидетел на хитрите ми маневри беше училищният талисман. На стената зад мен избелял платнен лозунг оповестяваше: „Щатски шампиони по хоккей на трева, 1955 година“. Под него в обичайната си небрежна поза стоеше росомахата на „Бейкър енд Инглис“ с очички като маниста, остри зъби и източена муцуна. Облегната на хоккейния стик, скръстила десния си крак пред левия. Носеше синя туника с червен пояс. Между косматите ѝ уши имаше червена панделка. Трудно беше да се прецени дали се усмихва, или се зъби. В нашата росомаха се долавяше нещо от неотстъпчивостта на булдога на Йейл, но имаше и известна елегантност. Тя не играеше само за да спечели, а за да поддържа фигурата си.

Затиснах с един пръст отвора на близката чешма, от която бликаше вода, и щом започна да пръска нависоко, подложих главата си под капките. Преди да ни пусне, треньорката Сторк винаги пипаше косите ни, проверяваше дали са мокри.

Същата година, когато ме изпратиха в частната гимназия, Чапър Илевън постъпи в колеж. Макар че нямаше как да го стигне дългата ръка на съдията Рот, към него се протягаха други ръце. Година преди това, в един горещ юлски ден, докато минавах по коридора на горния етаж, чух от стаята на Чапър Илевън странен мъжки глас. Четеше цифри и дати.

— Четвърти февруари — тридесет и две. Пети февруари — триста двадесет и едно. Шести февруари...

Вратата-хармоника не беше затворена и аз надникнах вътре.

Брат ми си лежеше в леглото, завит със старото одеяло, плетено от Теси. От единия край се показваше главата му с изцъклени очи, а от другия — краката му. В отсрещния край на стаята работеше стереоусилвателят и стрелката на радиото подскачаше.

Същата пролет Чапър Илевън получи две писма — едното от университета на Мичиган, с което му съобщаваха, че е приет, а другото от правителството на САЩ, с което го осведомяваха, че е годен за

военна служба. От този момент нататък моят аполитичен брат започна да проявява необичаен интерес към събитията в страната. Всяка вечер гледаше новините с Милтън, следеше развитието на военните действия и обръщаше особено внимание на сдържаните изявления на Хенри Кисинджър по време на Парижките мирни преговори. „Властта е най-големият афродизиак“ — гласеше прочутата фраза на Кисинджър и сигурно беше вярно: защото вечер след вечер Чапър Илевън стоеше като залепен за телевизора, следейки дипломатическите машинации. Същевременно Милтън се поддаде на странното желание на родителите, и особено на бащите, да видят как децата им повтарят техните собствени мъки.

— Може да ти подейства добре да отидеш войник — каза той, а Чапър Илевън отговори:

— Ще замина за Канада.

— Няма да заминеш. Ако те призоват, ще служиш на страната си също като мен.

— Не се тревожи. Всичко ще свърши, преди да стигнат до теб — каза Теси.

Но през лятото на 1972-ра, когато гледах брат си, хипнотизиран от числата, войната все още се водеше. „Коледните бомбардировки“ на Никсън тепърва предстояха. Кисинджър продължаваше да снове между Париж и Вашингтон, за да поддържа сексапила си. Всъщност Парижкото мирно споразумение щеше да бъде подписано през следващия януари, а последните американски части щяха да се изтеглят от Виетнам през март. Но докато аз гледах през пролуката инертното тяло на брат ми, все още никой не знаеше това. Знаех само едно — колко е странно да бъдеш мъж. Няма съмнение, че обществото дискриминира жените. Но какво да кажем за дискриминацията да те изпратят на фронта? Кой от половете смятаха всъщност за заменим? Обзе ме съчувствие към брат ми и за пръв път изпитах желание да го закрилям. Представях си Чапър Илевън във военна униформа, притаен в джунглата. Видях го ранен на носилка и се разплаках. Гласът по радиото продължаваше монотонно:

— Двайсет и първи февруари — сто четиридесет и едно. Двайсет и втори февруари — седемдесет и четири. Двайсет и трети февруари — двеста и шест.

Изчаках до 20 март, рождения ден на Чапър Илевън. Когато гласът обяви номера за този ден, 290 — тоест той никога нямаше да отиде на фронта, — аз се втурнах в стаята. Чапър Илевън скочи от леглото. Спогледахме се и се прегърнахме — нещо почти нечувано между нас двамата.

На следващата есен брат ми замина не за Канада, а за Ан Арбър^[4]. За пореден път, както когато яйцето на Чапър Илевън беше паднало, аз останах сама. В самотата си забелязвах как баща ми все повече се ядосва, докато гледа вечерните новини, колко е объркан от „левашкия“ начин, по който водим войната (въпреки напалма) и как изпитва все по-голяма симпатия към президента Никсън. В самотата си забелязах чувството за безполезност, започнало да терзае майка ми. Чапър Илевън вече не живееше у дома, а аз бях пораснала и Теси се оказа с твърде много свободно време. Започна да запълва дните си с уроци във Военния мемориален общински център. Научи се да прави колажи от хартия и плат. Плетеше мрежички за окачване на саксии. Къщата ни започна да се пълни с нейните приложни проекти — боядисани кошници и завеси от маниста, преспапиета, сушени цветя, оцветени житни или бобени зърна. Тя започна да издирва антикварни вещи и окачи на стената стара дъска за жулене на дрехи. Захвана се и с йога.

Омразата на Милтън към антивоенното движение и чувството на Теси за безполезност ги подтикнаха да започнат да четат поредицата „Велики книги“, състоящата се от сто и петнайсет тома. Чичо Пийт ги хвалеше от доста време, а освен това и цитираше по памет от тях, за да трупа точки в неделните дебати. И ето че сега, в атмосфера на всеобщо просвещение — Чапър Илевън учеше за инженер, а аз зубрех латински за първа година под ръководството на госпожица Силбър, която носеше слънчеви очила в час — Милтън и Теси решиха, че е време да обогатят своето образование. „Великите книги“ пристигнаха в десет кашона, върху които беше отпечатано съдържанието. Аристотел, Платон и Сократ в един, Цицерон, Марк Аврелий и Вергилий в друг. Докато подреждахме книгите на вградените лавици, ние четяхме имената, повечето познати (Шекспир), други — не (Боеций). Критиката срещу канона все още не беше дошла на мода, а и великите книги започваха с имена, които не се различаваха много от нашето (Тукидид), затова някак ни бяха близки.

— Ето един, който си го бива — каза Милтън, вдигайки Милтън.

Единственото, което го разочарова, беше липсата в поредицата на книга от Айн Ранд. Въпреки това още същия ден след вечеря Милтън се захвана да чете на Теси на глас.

Започнаха в хронологичен ред, от първия том към сто и петнайсетия. Докато си пишех домашното в кухнята, чух звучния пронизителен глас на Милтън:

— Сократ: Помисли дали това нещо вреди така на другите, които са полезни за народа, та да станат лоши? Адамант: Кое е това нещо? Сократ: Богатството и бедността, отговорих аз.^[5]

Оказа се, че Платон им е малко труден и Милтън предложи да прескочат на Макиавели. След няколко дни с него Теси помоли за Томас Харди, но един час по-късно Милтън остави книгата разочарован.

— Прекалено много равнини — оплака се. — Тази равнина, онази равнина.

После прочетоха „Старецът и морето“ на Ърнест Хемингуей, която им хареса, но след това зарязаха цялото начинание. Ненапразно споменавам неуспешната атака на родителите ми срещу „Великите книги“. През годините, в които растях, поредицата остана на лавиците вкъщи, тежка, великолепа, с позлатени гръбчета. Още по онова време „Великите книги“ ми въздействаха, безмълвно ме подтикваха да преследвам най-безплодната човешка мечта, мечтата да напишеш книга, достойна да застане сред тях, да бъде сто и шестнайсетата велика книга с още едно дълго гръцко име на корицата: Стефанидис. В младостта си хранех велики мечти. Днес вече съм се отказал от всякаква надежда за дълготрайна слава или литературно съвършенство. Вече нямам амбицията да напиша велика книга, стига ми такава, която, независимо от недостатъците си, да остави описание на моя невъзможен живот.

А този живот се разбулваше постепенно, докато подреждах книгите на полиците. Ето я Калиопа, отваря поредния кашон. Изважда номер 45 (Лок, Русо). Протяга ръка и без да се изправя на пръсти, го слага на най-горната полица. А Теси поглежда нагоре и казва:

— Кал, ти май растеш.

Меко казано. От януари до август застиналото ми дотогава тяло претърпя буен растеж с непознат мащаб и непредвидими последици.

Макар че у дома продължаваха да ме държат на средиземноморската диета, храната в новото ми училище — пайове с пиле, пържени картофи и желе за десерт — обезсилваше нейната сила на извор на младостта и аз започнах да наддавам във всички отношения, с изключение на едно. Растях със скоростта на зърната зелен нахут, които наблюдавахме в часовете по естествознание. Когато учехме за фотосинтеза, държахме едната табличка на тъмно, а другата — на светло и всеки ден измервахме поникналите кълнове. Също като зърно нахут тялото ми се протягаше към голямата лампа в небето, а моят случай беше дори още по-значим, защото продължавах да раста и на тъмно. Нощно време ставите ми боляха, пречеа ми да спя. Аз си увивах краката с електрически възглавници и се усмихвах въпреки болката. Защото се случваше още нещо. На определените за това места започнаха да се появяват косми. Всяка нощ се заключвах в стаята си, насочвах настолната лампа и преброявах космите. Първо бяха 3; на следващата седмица — 6; две седмици по-късно — 17. В пристъп на прекрасно настроение дори веднъж прекарах през тях гребен.

— Крайно време беше — казах си и дори това беше различно; гласът ми започваше да се променя.

Не стана за една нощ, не си спомням да е мутирал. Просто започна да става все по-нисък през следващите една-две години. Изчезна пронизителната му острота, която използвах като оръжие срещу брат ми. Вече не можех да изпея най-високата нота в националния химн. Майка ми все мислеше, че съм настинала. Продавачките търсеха зад гърба ми жената, която смятаха, че се е обърнала към тях. Новият ми глас не беше неприятен, съчетаваше звученето на флейта и фагот, с леко замазани съгласни, с устрем и задъханост в повечето изречения. А имаше и следи, които само лингвист би доловил: елизиите, типични за средната класа и фиоритури, дошли в наследство от гръцките ми предци, смесени с носовия изговор на Средния запад.

Израснах на ръст. Гласът ми спадна. Но нищо не изглеждаше неестествено. Деликатното ми телосложение, тънката талия, малките глава, ръце и крака не караха никого да си задава въпроси. Повечето генетични мъже, отгледани като момичета, бият на очи. Още от ранна възраст те изглеждат различни, движат се по друг начин, не могат да си намерят обувки или ръкавици по мярка. Другите деца им викат

мъжкарани, или още по-лошо — горили. А моето прикритие беше кльощавото ми тяло. Началото на седемдесетте години беше много добро време за плоскогърдите. На мода бяха андрогините. Висока и кльощава, с крака като на жребче, аз спокойно можех да бъда модел. Дрехите ми не бяха подходящи, лицето ми също не ставаше, но ъгловатото ми тяло пасваше идеално. Приличах на персийска хрътка. Освен това, откъдето и да идвах, мечтателният ми характер и увлечението по книгите бяха съвсем типични за момичетата.

Но се случваше някои невинни, лесновъзбудими девойчета да откликнат несъзнателно на моето присъствие. Сещам се за Лили Паркър, която обичаше да ляга на някой диван във фойето и да слага главата си в скута ми, като гледаше нагоре и казваше:

— Имаш абсолютно свършена брадичка.

Или пък за Джун Джеймс, която покриваше с косата ми и своята глава и двете сякаш се скривахме в палатка. Навярно тялото ми е отделяло феромони, които са въздействали на моите съученички. Как иначе да обясня начина, по който се притискаха към мен? В този ранен етап, преди да се появят мъжките ми вторични полови белези, преди всички по коридорите да започнат да шушукат по мой адрес и момичетата да изгубят всякакво желание да слагат главата си в скута ми — в седми клас, когато косата ми беше лъскава, а не ситно къдрава, бузите ми — още гладки, мускулите ми — неразвити, невидимо, ала несъмнено започнах да излъчвам някаква мъжественост. Тя си личеше, когато подхвърлях и улавях гумичката си, когато нападах с лъжицата си чуждите десерти, проявяваше се в напрегнатите ми сбърчени вежди или готовността да споря в час с всекиго и на всяка тема. Но преди да настъпят тези промени, когато все още бях подменено дете, в новото училище всички ме харесваха.

Ала този период беше кратък. Не след дълго оглавникът на скобите изгуби нощната битка срещу изхвъркналите зъби. Аполон отстъпи място на Дионисий. В красотата винаги има капка чудатост, но когато навърших тринайсет години, аз станах по-странна от всякога.

Вижте годишния албум. На снимката на отбора по хокей на трева, направена през есента, аз стоя на едно коляно на първия ред. На снимката на класа, направена през пролетта, се прегърбвам някъде отзад. (Години наред моето вечно недоумяващо изражение докарваше фотографите до лудост. То съсипваше снимките на класа и коледните

картички, а накрая, на онези мои снимки, които получиха най-широка известност, проблемът най-сетне беше решен, като изобщо ми закриха лицето.)

Ако на Милтън му липсваше неговата красива дъщеря, той с нищо не го показваше. По сватби продължаваше да ме кани на танц, независимо колко нелепо изглеждахме заедно.

— Хайде, кукло — казваше, — да им покажем как се танцува.

И ние излизахме на дансинга — niskият пълен баща, който водеше с уверени старомодни стъпки в ритъма на фокстрота, и дъщерята, подобна на насекомо, на богомолка, която непохватно се мъчеше да го следва. Независимо как изглеждах, родителите ми продължаваха да ме обичат. Но трябва да призная, че с промяната на външността ми през онези години тази любов се примеси с известна тъга. Те се тревожеха, че момчетата няма да ме харесват, че ще си остана дама без кавалер, като леля Зо. Понякога, докато танцувахме, Милтън се изпъчваше и оглеждаше дансинга, сякаш предизвикваше хората да подхвърлят някоя подигравка.

А аз, в отговор на този растеж, си пуснах дълга коса. За разлика от всичко останало, което явно бе решило да прави каквото си иска, косата ми оставаше под мой контрол. И така, също като Дездемона след катастрофалното ѝ преобразяване от Организацията на младите християнки, и аз не давах на никого да я отреже. През целия седми клас не отстъпих. Докато студентите организираха походи срещу войната, Калиопа протестираше срещу фризьорските ножици. Бомбите падаха тайно над Камбоджа, а Кали се стараяше да опази своите тайни. През пролетта на 1973 г. войната свърши официално. От август следващата година Никсън вече нямаше да е президент. Рокмузиката отстъпваше пред диското. В цялата страна идваха на мода нови прически. Но главата на Калиопа, като истински жител на Средния запад, изоставаше от модата и все още си въобразяваше, че това са шейсетте години.

Косата ми! Невероятно гъстата ми тринайсетгодишна коса! Дали някой друг е имал такава коса? Дали е живяло момиче, пред чиято къща непрекъснато да спират колите на водопроводчици? Всеки месец, всяка седмица, два пъти в седмицата мивките в къщата се запушваха.

— Боже господи! — оплакваше се Милтън, докато попълваше поредния чек, — та това е по-голяма напаст и от корените на

дърветата.

Валма коса се търкаляха из стаите на Мидълсекс като сухи топки амарант. Като черно торнадо в любителско филмче. Косата ми беше толкова дълга, че сякаш притежаваше собствена климатична система, защото сухите цъфнали краища пукаха от статично електричество, а по-нагоре, близо до скалпа, атмосферата ставаше топла и влажна като тропическа гора. Косата на Дездемона беше дълга и копринено нежна, но аз бях наследила острата грива на Джими Зизмо. Никой балсам не можеше да я укроти. Нито една президентша не би си я купила. Такава коса би могла да превърне в камък самата Медуза Горгона, по-змийска и от змийско гнездо в някой филм за Минотавър.

Роднините ми страдаха. Косата ми изникваше във всеки ъгъл, във всяко чекмедже, във всяко *ядене*. Когато правеше оризови пудинги, Теси покриваше всяка купичка с намаслена хартия, преди да я прибере в хладилника — но косата ми успяваше да се промъкне дори в тези профилактично обезопасявани десерти! Мастиленочерни косми се увиваха около сапуните. Стояха притиснати като цветни стебла между страниците на книгите. Появяваха се в кальфите за очила, в картичките за рожден ден, а веднъж — честна дума! — дори в едно яйце, което Теси току-що беше счупила. Един ден котката на съседите изкашля топка косми, които не бяха нейни.

— Отвратително! — извика Беки Търнбул. — Ще се обадя в Дружеството за защита на животните!

Напразно Милтън ме убеждаваше да си слагам хартиена шапки като онези, които служителите в неговите заведения бяха задължени да носят по закон. Теси започна да ме сресва, все едно още бях на шест години.

— Не разбирам защо не искаш Софи да направи нещо с косата ти?

— Понеже виждам какво прави със своята.

— Софи има прекрасна прическа.

— Ох!

— Добре де, какво очакваш? Главата ти е като разплетена кошница.

— Остави ме на мира.

— Мирувай.

Тя продължи да ме вчесва, като ме скубеше. Всяко движение на четката дърпаше главата ми надолу.

— Кали, сега са модерни късите прически.

— Свърши ли?

Няколко последни разресвания. След това жаловито:

— Поне я връзвай на опашка. Да не ти скрива лицето.

Какво можех да ѝ кажа? Че именно в това беше смисълът на дългата коса? Да ми скрива лицето. Може и да не изглеждах като Дороти Хамил^[6]. По-скоро дори заприличвах на плачещите върби пред къщата. Но косата ми си имаше и достойнства. Скриваше изхвъркналите ми зъби. Скриваше сатировския ми нос. Прикриваше не само моите недостатъци, но и мен цялата. Да си отрежа косата ли? Никога! Смятах да я пусна още по-дълга. Мечтаех някой ден да живея, загърната с нея.

Представете си как изглеждах на нещастната тринайсетгодишна възраст, когато постъпвах в осми клас. Метър и седемдесет и седем, петдесет и девет килограма. Черната коса падаше като завеса от двете страни на носа ми. Хората се правеха, че чукат на невидима врата и викаха:

— Има ли някой вътре?

Разбира се, че бях вътре. Къде другаде можех да бъда?

---

[1] Добила известност фраза от романа на Форстър „Хауардс Енд“. Б.пр. ↑

[2] Ултратраксервативна антикомунистическа организация. Б.пр. ↑

[3] Местността, където през 1620 г. акостира корабът на английските пилигрими „Мейфлауър“, символ на ранната европейска колонизация на Северна Америка. Б.пр. ↑

[4] Градът, в който се намира Университетът на Мичиган. Б.пр. ↑

[5] Платон, Държавата, т.3, изд. „Наука и изкуство“, 1981 г. Превод от старогръцки Александър Милев. ↑

[6] Американска фигуристка от средата на 70-те години, носила косата си късо подстригана. Б.пр. ↑

РОМАНТИКА И РАЗДОРИ

Върнах се към старите си навици. Към самотните разходки през парка Виктория. Към моите „Ромео и Жулиета“ и „Давидоф Гран Крю“^[1]. Към приемите в посолството, концертите на филхармонията, нощните обиколки до ресторант „Фелзенкелер“. Есента е любимият ми сезон. Леко се захлажда, от което мозъкът започва да работи по-бързо и в главата ми нахлуват всички училищни спомени от детството, свързани с есента. Тук, в Европа, листата не са с толкова ярки цветове както в Нова Англия. Те тлеят, но така и не изгарят. Все още е достатъчно топло за колоездене. Миналата нощ карах от Шьонеберг до Ораниенбургщрасе в Мите. Видях се с един приятел на чашка. След като си тръгнах, докато карах по улиците ми подвикваха междугалактичните проститутки. Със своите сякаш космически костюми, с ботушите като за разходка на Луната, те отмятаха тупираните си кукленски коси и викаха: „Хало, хало“. Може би именно те ми бяха нужни. Плащаше им се, за да търпят почти всичко. Да не се шокират от нищо. Но докато въртях педалите край тяхната редица, техния *Strich*, не изпитвах към тях чувства на мъж. Усещах неодобрение и презрение, които се очакват от едно прилично момиче, но заедно с това и осезаемо физическо съпричастие. Докато те поклащаха бедра и ме гледаха с гримираните си в черно очи, си представях не това, което бих могъл да правя с тях, а всичко онова, което те са принудени да вършат нощ след нощ, часове наред. Но *Huren*^[2] не ме гледаха внимателно. Те виждаха копринения ми шал, панталоните на „Зеня“, лъснатите обувки. Виждаха парите в портфейла ми. Хало, викаха. Хало. Хало.

Тогава също беше есен, есента на 1973-та. Оставаха само няколко месеца до четиринайсетия ми рожден ден. И една неделя, след църковната служба, Софи Сасун ми прошепна на ухо:

— Моето момиче, поникнали са ти мустачки. Кажи на майка ти да те доведе в салона, ще ти ги махна.

Мустаци ли? Сериозно? Като на госпожа Дрексъл? Изтичах в тоалетната да проверя. Госпожа Цилукас си слагаше червило, но щом излезе, приближих лицето си към огледалото. Не бяха истински мустаци: само няколко по-тъмни косъмчета над горната ми устна. Това не беше чак толкова изненадващо, колкото може да изглежда. Всъщност дори го очаквах.

Също като Слънчевия пояс^[3] или Библейският пояс^[4] в този шарен свят съществува и Пояс на окосмяването. Той тръгва от Южна Испания, свързан с мавърското влияние, и обхваща тъмнооките региони на Италия, по-голямата част от Гърция и цяла Турция. Спуска се на юг, към Мароко, Тунис, Алжир и Египет. После продължава по-нататък и потъмнява, като цвета на географските карти, който обозначава океанските дълбочини, покривайки Сирия, Иран и Афганистан, а после леко изсветлява в Индия. Там Поясът на окосмяването свършва, ако не смятаме една черна точка за айну^[5] в Япония.

О, Музо, възпей гъркините и тяхната битка срещу грозното окосмяване! Възпей депилаторите и пинцетите, кислородната вода и пчелния восък! Пей за това, как противният черен мъх връхлита земята на ахейците като персийските легиони на Дарий и напада девойки, които едва са навлезли в пубертета! Не, Калиопа не беше изненадана от появата на тъмен мъх над горната си устна. И при леля Зо, майка ми, Сурмелина и дори братовчедка ми Клео космите растяха там, където никой не ги искаше. И какво си спомням, когато затворях очи и призова любимите миризми на детството си? Може би току-що опечен джинджифилов хляб или свежата миризма на борови иглички от елхата? Не. Най-често усещам вонята на косми, миризма на сира и разлагащ се белтък.

Виждам как майка ми чака с крака във ваната стипчивата пяна да подейства. Виждам как Сурмелина загрява на печката метален съд с коламаска. Какви болки изгърпяваха, за да направят кожата си гладка! Обривите от кремове депилатори! Безполезността на цялото начинание! Врагът беше неуязвим. Това беше самият живот.

И така, аз казах на майка ми да ми запише час в козметичния салон на Софи Сасун в търговския център „Истланд“.

Притиснат между киносалон и закусвалня, салонът „Златното руно“ правеше всичко възможно да се дистанцира социално от своите

съседни. Над входа имаше изискан сенник с изрисован силует на парижка грандама. На бюрото в приемната стоеше ваза с цветя. Самата Софи Сасун бе не по-малко ярка от цветята. Облечена с дълга лилава рокля, отрупана с гривни и бижута, тя минаваше плавно от стол на стол.

— Как вървят нещата? О, изглеждате великолепно! Този цвят ви подмладява с десет години.

А после към следващата клиентка:

— Не се тревожете. Доверете ми се, сега това е най-модната прическа. Рейналдо, кажи на госпожата.

И Рейналдо, с панталони, впити в бедрата и клош надолу, потвърждава:

— Като Мия Фароу в „Бебето на Розмари“. Филмът беше ужасен, но тя изглеждаше страхотно.

А Софи вече е преминала към следващата клиентка:

— Миличка, нека те посъветвам нещо. Не си суши косата със сешоар, оставяй я естествено да си изсъхне. Имам за теб такъв балсам, че няма да повярваш. Аз съм му официален разпространител.

Жените идваха тук именно заради личното внимание, което им оказваше Софи Сасун, заради сигурността, която им вдъхваше салонът, увереността, че тук могат да покажат недостатъците си без срам и притеснение, а Софи ще се погрижи за тях. Вероятно идваха заради любовта. Иначе щяха да забележат, че самата Софи Сасун има нужда от съвети. Щяха да видят, че веждите ѝ са като изрисувани с флумастер, че лицето ѝ има тухлен цвят заради грима „Принцеса Боргезе“, който продаваше на комисионна. Но виждах ли аз тогава всичко това? Като останалите, вместо да оценя крайния резултат от гримьорските усилия на Софи Сасун, аз бях поразена от сложното му постигане. Знаех както майка ми и всички останали жени, че за да „си оправи лицето“, сутрин Софи Сасун отделя поне час и четирийсет и пет минути. Трябваше да намаже с крем клепачите и сенките под очите. Следваше полагането на няколко слоя грим, все едно се лакираше цигулка „Страдивари“. След последния слой с тухлен цвят се правеха корекции — леки мазки в зелено за туширане на червенината, розово, за да се добави руменина, синьо над очите. Тя използваше молив за очна линия, течен туш, молив за устни, балсам за устни, блестящи сенки за очи и крем за свиване на порите. Лицето на

Софи Сасун биваше сътворявано с прецизността, с която тибетските монаси рисуват с пясък зрънце по зрънце. Сътвореното съществуваше само един ден и след това изчезваше.

И сега това лице ни каза: „Насам, заповядайте“.

Софи беше сърдечна и мила както винаги. Ръцете, които всяка вечер мажеше с крем за омекотяване, пърхаха около нас, галеха ни. Обиците ѝ приличаха на скъпоценностите, изкопани от Шлиман при Троя. Тя ни преведе покрай редица жени, които си правеха фризури, през душното гето на каските-сешоари и влязохме зад една синя завеса. В предната част на „Златното руно“ Софи подреждаше всяко косъмче по главите на жените; а в задната обезкосмяваше телата им. Зад синята завеса полуголи жени излагаха за коламаска една или друга част от тялото си. Едра жена лежеше по гръб с блуза, вдигната над пъпа. Друга четеше списание по корем, докато коламаската съхнеше на бедрата ѝ. Трета жена седеше на стол, а бакенбардите и брадичката ѝ бяха намазани с тъмnozлатист восък, а до нея лежаха две красавици, голи от кръста надолу, дошли за обезкосмяване на бикини-линията. Силната миризма на пчелен восък беше приятна. Атмосферата навяваше мисълта за турска баня, но без горещината, цареше усещане за леност, отпуснатост, пара се виеше от паничките с восък.

— При мен ще оправяте само лицето — каза на Софи.

— Нарежда така, все едно тя плаща — пошегува се Софи с майка ми.

Майка ми се засмя и другите жени я последваха. Всички гледаха към нас и се усмихваха. Бяхме отишли след училище и аз още носех униформата си.

— Радвай се, че е само лицето — каза една от жените, които си оправяха бикини-линията.

— След някоя и друга година може да слезе надолу — добави другата.

Смях. Намигания. И за мое изумление, срамежлива усмивка на лицето на майка ми. Сякаш зад синята завеса Теси беше се преоборила. Сякаш сега, след като заедно ходехме на коламаска, тя можеше да се отнася с мен като с голям човек.

— Софи, може би ще убедиш Кали да си подстриже косата — каза Теси.

— Ама наистина е прекалено гъста, моето момиче — каза откровено Софи. — Не ти отива на формата на лицето.

— Само коламаска, моля — казах аз.

— Не иска да слуша — рече Теси.

Честта се падна на една унгарка (от покрайнините на Пояса на окосмяването). С ефикасността, с която Джими Папаниколас приготвяше бързи закуски, тя настаняваше жените, както се слагат продукти на скарата: в единия ъгъл едрата жена, розова като парче канадски бекон; в дъното — ние с Теси, сбутани една до друга като резени пържени картофи, вляво от нас — жените с бикини-линията, легнали като яйца на очи. Хелга поддържаше цвъртенето. Тя вървеше от тяло на тяло с алуминиевата паничка в ръка, мажеше на нужните места восъка с цвят на кленов сироп с помощта на плоска дървена лъжица и притискаше върху него ленти от тензух, преди да се е втвърдил. Когато свърши с едната страна на едрата жена, Хелга я обърна на другата. С Теси лежахме на кушетките и слушахме отскубването на восъка.

— Ох! — извика едрата жена.

— Нищо няма — успокояваше я Хелга. — Правя го идеално.

— Ооо! — простена едната жена с обезкосмяване на бикини-линия.

— Виждате ли какво правите заради мъжете? — отвърна Хелга в необичайно феминистки дух. — Страдате, а не си струва.

Накрая стигна и до мен. Хвана ми брадичката и завъртя главата ми наляво и надясно, за да ме разгледа. Намаза с восък горната ми устна. После премина към майка ми и направи същото. Маската се втвърди за половин минута.

— Имам изненада за теб — каза Теси.

— Каква? — попитах и в същия миг Хелга отскубна восъка.

Бях сигурна, че напъпващите мустаци ги няма заедно цялата ми горна устна.

— Брат ти си идва у дома за Коледа.

Течаха ми сълзи. Мълчах и мигах зашеметена. Хелга премина към майка ми.

— Голяма изненада, няма що — казах накрая.

— Ще доведе приятелката си.

— Има приятелка? Че коя е тръгнала с него?

— Казва се... — Хелга дръпна лентата и след миг майка ми продължи: — Мег.

От този момент нататък Софи Сасун се грижеше за окосмяването по лицето ми. Ходех при нея два пъти месечно, като добавих депилацията към все по-големия списък с процедури, необходими за поддържане на тялото ми. Започнах да си бръсна краката и подмишниците. Скубех си веждите. Правилата в училището забраняваха използването на козметика, но в събота и неделя можех да експериментирам, макар и в известни граници. С Рийтика се затваряхме в нейната стая и си мацахме лицата, като се редувахме пред джобно огледалце. Аз имах особена слабост към драматичната очна линия. Копирах Мария Калас или Барбара Стрейзънд в „Забавно момиче“. Триумфиращите дългоноси диви. У дома се промъквах на разузнаване в банята на Теси. Обичах стъклениците, които приличаха на амулети, ухаещите на сладко кремове, които сякаш ставаха за ядене. Изпробвах апарата за парна баня. Сложих си лицето в пластмасовата фуния и горещата пара го обгърна. Но мазните кремове за овлажняване не пипах, тревожех се да не ми излязат пъпки.

След като Чапър Илевън — който по това време вече беше второкурсник — отиде в колеж, разполагах с банята само за себе си. Личеше си по шкафчето. Две розови самобръсначки „Дейзи“ стояха в малка чаша до флакон сапун на пяна. Шишенце „Балсам за устни на доктор Пепър“, на вкус като безалкохолната напитка, се целуваше с флакон „Косата ти мирише фантастично“. Шампоанът с балсам „Брек“ обещавахе да ме направи „момичето с фантастичната коса“ (но нима вече не бях?). По-нататък преминаваме към козметиката за лице: комплектът против акне „Епи“; машата „Буйни къдрици“; шишенце с таблетки железен фумарат, които се надявах някой ден да пия; и една кутийка „Бebешки мека“ пудра за тяло. После идваше аерозолният флакон дезодорант против изпотяване и двете шишенца с парфюм — „Удхю“, леко притеснителен подарък за Коледа от брат ми, който си остана неизползван, и „L’Air du Temps“ на Нина Ричи („само за романтични натура“). Освен това имах и крем за изрусяване „Жолен“, с който да се мажа между посещенията в „Златното руно“. Сред тези тотемни предмети бяха пръснати клечки за уши, памук, моливи за устни, грим „Макс Фактор“, спирала, руж и всичко останало, което използвах в изгубената битка да изглеждам красива. А в дъното на

шкафа бе скрита кутия с дамски превръзки, която майка ми ми даде един ден.

— Не е зле да ги имаш под ръка — каза тя, с което ме изуми напълно.

Не последва допълнително обяснение.

Онази прегръдка между мен и Чапър Илевън през лятото на 1972-ра се оказа прощална, защото когато се прибра у дома от колежа след първата си година, брат ми беше друг човек. Беше си пуснал дълга коса (не чак колкото моята, но достатъчно). Учеше се да свири на китара. На носа му се мъдреха малки кръгли очила и вместо панталон носеше избелели джинси, впити в бедрата и клоширани под коляното. Членовете на нашето семейство винаги са имали склонност да се преобразяват. Докато аз в края на първата и началото на втората си година в „Бейкър енд Инглис“ се превръщах от дребосък във върлина, далеч от нас, в колежа, Чапър Илевън от зубрач беше станал двойник на Джон Ленън.

Караше мотоциклет. Медитираше. Твърдеше, че разбира „2001: Една космическа одисея“, та дори и финала. Но чак като слезе в мазето да поиграе пинг-понг с Милтън, разбрах какво се крие зад всичко това. От години имахме маса за пинг-понг, но независимо колко тренирахме, до този момент нито веднъж не бяхме успели да победим Милтън. Нито моите вече по-дълги ръце, нито навъсената съсредоточеност на Чапър Илевън можеха да се преборят с коварния фалц на баща ни или неговия „удар трепач“, от който ни оставаха синини по гърдите *през дрехите*. Но през онова лято нещо се беше променило. Когато Милтън изстрелваше убийствения си сервис, Чапър Илевън връщаше топчето почти без усилие. Щом Милтън прибегнеше към „английския удар“, който беше научил във флота, Чапър Илевън използваше обратен фалц. Дори когато Милтън пращаше спасяема топка по диагонала, Чапър Илевън реагираше с изумителни рефлексии. Баща ни започна да се поти. Лицето му почервеня. А Чапър Илевън си оставаше спокоен, със странно отнесена физиономия. Зениците му бяха разширени.

— Давай! — подкрепях го. — Бий татко!

12–12. 12–14. 14–15. 17–18. 18–21! Чапър Илевън успя! Той победи Милтън.

— Бях на синя мъгла — обясни ми по-късно.

— Какво?

— Захар на бучки. Три дози.

Заради наркотика виждам всичко като на забавен каданс. Дори при най-бързите сервиси на Милтън, най-майсторските удари и забивки, топчето се носело бавно във въздуха.

ЛСД? Три дози? През цялото време е бил дрогиран! Дори по време на обяда!

— Това беше най-трудното — каза той. — Докато татко режеше пилето, то взе да пляска с крила и отлетя!

— Какво му има на това момче? — чух баща ми да пита мама от другата страна на стената. — Сега приказва, че искал да изостави инженерството. Било прекалено скучно.

— Това е временно състояние. Ще му мине.

— Дано.

Скоро след това Чапър Илевън се върна в колежа. Не си дойде за Деня на благодарността. И така, Коледа на 1973-та приближаваше и всички се чудехме какъв ли ще бъде, като го видим отново.

Разбрахме съвсем скоро. Както баща ми се опасяваше, Чапър Илевън се беше отказал да става инженер. Осведоми ни, че сега учи антропология.

През по-голямата част от ваканцията провеждаше „проучвания на терен“ във връзка с курсовата си работа по един от предметите. Навсякъде носеше касетофон и записваше всяка наша дума. Водеше си бележки върху нашите „системи на мислене“ и „обредите за семейно сплотяване“. Сам той не казваше почти нищо, понеже не искал да влияе на констатациите. Но от време на време, докато гледаше как близки и далечни роднини ядат, шегуват се и спорят, Чапър Илевън се засмиваше на някакво свое откритие, като се облягаше на стола и вдигаше крака от пода. А после пак се навеждаше напред и започваше да драска като луд в бележника си.

Както вече споменах, докато растяхме моят брат не ми обръщаше голямо внимание. Но през онзи уикенд, под влияние на новата си мания да наблюдава, Чапър Илевън прояви към мен нов интерес. В петък следобед, докато прилежно си пишех домашните на масата в кухнята, той влезе и седна до мен. Гледа ме замислен доста време.

— Латински, а? На това ли те учат в онова училище?

— Харесва ми.

— Да не си некрофилка?

— Какво?

— Некрофилите се възбуждат от мъртви. Латинският е мъртъв език, нали?

— Не знам.

— Аз знам малко латински.

— Така ли?

— Кунилингус.

— Не ставай вулгарен.

— Фелацио.

— Ха-ха.

— Монс Венерис.

— Направо умирам от смях. Гледай, мъртва съм.

Чаптър Илевън млъкна за малко. Аз се опитах да продължа с домашното, но усещах как ме зяпа и накрая затворих учебника с раздразнение.

— Какво гледаш? — попитах го.

Настъпи пауза, типична за брат ми. Очите му зад кръглите очила изглеждаха невъзмутими, но зад тях умът му работеше на пълни обороти.

— Гледам малката си сестричка — каза той.

— Добре. Видя я. А сега се махай.

— Гледам малката си сестричка и си мисля, че тя вече не изглежда като преди.

— Това пък какво означава? — попитах.

Нова пауза.

— Не знам — каза брат ми. — Опитвам се да разбера.

— Е, щом разбереш, осведоми ме. А сега ме остави да уча.

В събота сутринта пристигна приятелката на Чаптър Илевън. Мег Земка се оказа дребна като майка ми и плоскогърда като мен. Косата ѝ беше мишокафява на цвят, а зъбите — занемарени заради детството, прекарано в бедност. Тя беше безпризорно дете, сирак, дребосък, но шест пъти по-силна от брат ми.

— Мег, какво учиш в колежа? — попита баща ми на вечеря.

— Политология.

— Звучи интересно.

— Съмнявам се, че ще харесате възгледите ми. Аз съм марксистка.

— Така ли?

— Вие имате цял куп ресторанти, нали?

— Точно така — „Хотдог Херкулес“. Не си ли ги пробвала? Ще трябва да те заведем до някое от заведенията.

— Мег не яде месо — напомни му майка ми.

— А, да, забравих — каза Милтън. — Е, може да си вземеш пържени картофи. Продаваме и пържени картофи.

— Колко плащате на работниците? — попита Мег.

— На тези, които продават ли? Вземат минималната заплата.

— А вие живеете тука, в тази огромна къща в Грос Пойнт.

— Понеже аз ръководя целия бизнес и нося риска.

— На мен това ми звучи като експлоатация.

— Така ли? — усмихна се Милтън. — Е, ако да дадеш на някого работа, означава да го експлоатираш, значи аз съм експлоататор. Тези работни места не съществуваха, преди да започна бизнеса си.

— Това е все едно да казвате, че робите не са имали работа, преди да се направят плантациите.

— Ама твоята приятелка е направо опасна — обърна се Милтън към брат ми. — Къде я намери?

— Аз го намерих — каза Мег. — Върху асансьора.

Така научихме как Чапър Илевън си прекарвал времето в колежа. Любимото му занимание било да отвинтва капака на тавана на асансьора в общежитието и да се качва отгоре. Седял там с часове и се возел нагоре-надолу в тъмното.

— Първия път, когато го направих, асансьорът тръгна нагоре към последния етаж и си помислих, че ще ме смачка — призна Чапър Илевън. — Но горе имаше оставено малко празно място.

— Значи за това ти плащаме обучението? — попита Милтън.

— За това експлоатирате работниците си — каза Мег.

Теси настани Чапър Илевън и Мег да спят в различни спални, но посред нощ се чуваше промъкване насам-натам и кикот. Мег, която се опита да играе ролята на по-голямата сестра, ми даде „Нашите тела“^[6].

Чапър Илевън, понесен от вълната на сексуалната революция, също се опита да ме образова.

— Кал, ти мастурбираш ли?

— Какво?!

— Няма от какво да се смущаваш. Това е нещо естествено. Един приятел ми каза, че може да го правиш с ръка. И затова отидох в банята...

— Не искам да слушам за...

— ... и опитах. Неочаквано всички мускули на penisа ми се свиха...

— В нашата баня?

— ... и накрая еякулирах. Беше фантастично. Кал, трябва да опиташ, ако не си го правила. При момичетата е малко по-различно, но от физиологична гледна точка е горе-долу същото. Нали penisът и клиторът са аналогични по своята структура. Трябва да експериментираш, за да видиш как се получава.

Аз си запуших ушите с пръсти и започнах да си тананикам.

— Няма от какво да се притесняваш пред мен — извика Чапър Илевън. — Нали съм ти брат.

Рокмузиката, обожанието към Махариши Махеш Йоги, костилките от авокадо, пускащи кълнове на перваза на прозореца, шарените хартийки за свиване на цигари. И какво още? А, да: брат ми беше спрял да използва дезодорант.

— Смърдиш! — казах му неодобрително, докато седяхме и гледахме телевизия.

Чапър Илевън сви рамене почти незабележимо.

— Аз съм човек — каза той. — Така миришат хората.

— Значи смърдят.

— Мег, ти как мислиш, дали смърдя?

— Нищо подобно — сгуши се тя под мишницата му. — Това ме възбужда.

— Ей, я се махайте отгук! Аз се опитвам да гледам телевизия.

— Сладурче, сестричката ми не ни иска. Какво ще кажеш да се погушкаме?

— Супер.

— Чао, сестричке. Ние ще бъдем горе *in flagrante delicto*.

До какво можеше да доведе всичко това? Единствено до раздор в семейството. Скандали и разбити сърца. На Нова година, докато Милтън и Теси вдигаха наздравица с шампанско „Колд Дък“, Чапър

Илевън и Мег смучеха от бутилките високоалкохолна бира „Елефант“ и излизаха навън от време на време, за да пушат тайно трева.

— Знаете ли, мислех си, че е крайно време да направим онова пътешествие до старата родина — каза Милтън. — Можем да отидем да видим селото на *папу* и *яя*.

— И да стегнем църквата, както си обещах — допълни Теси.

— Ти как мислиш? — обърна се Милтън към Чапър Илевън. — Може през лятото цялото семейство да отидем там на почивка.

— Без мен — каза Чапър Илевън.

— Защо?

— Туризмът е просто разновидност на колониализма.

И така нататък, и така нататък. Не след дълго Чапър Илевън заяви, че не споделя ценностите на Милтън и Теси. Милтън попита какво толкова не им е наред на техните ценности. Чапър Илевън отговори, че е против материализма.

— Ти се интересуваш само от пари — каза той на Милтън. — Аз не искам да живея така.

И той обгърна с жест стаята. Чапър Илевън беше против нашата дневна, против всичко, което имахме, всичко, за което Милтън беше работил. Той беше против Мидълсекс! Чуха се крясъци; Чапър Илевън напсува Милтън, още викове и крясъци, и накрая мотоциклетът на Чапър Илевън потегли с рев, а Мег седеше зад него.

Какво беше станало с Чапър Илевън? Защо така се беше променил? Понеже е далеч от вкъщи, каза Теси. Заради времето, в което живеем. Заради проблемите с войната. Но аз имах друг отговор. Аз подозирах, че преобразяването на Чапър Илевън се дължеше в немалка степен на онзи ден, когато той лежеше в леглото, а животът му се решаваше от една лотария. А може би само си въобразявам. Не обременявам ли брат си със своята обсебеност от случайността и съдбата? Може би. Но докато планирахме пътуването, обещано още когато Милтън бил спасен от друга война, Чапър Илевън, който се отправяше на други пътешествия с помощта на наркотиците, сякаш се опитваше да избяга от онова, което смътно беше осъзнал, докато лежеше под одеялото: възможността не само военният му номер, но и всичко останало да е било решено на лотария. Чапър Илевън се криеше от това свое откритие — зад ЛСД, върху асансьора, в леглото

на Мег Земка с нейните безбройни възклицания и развалените ѝ зъби, Мег Земка, която просъскваше в ухото му, докато правеха любов:

— *Забрави семейството си, човече! Те са буржоазни свини! Баща ти е експлоататор! Забрави ги. Те са мъртви. Мъртви. Това тук е истинско. Тук и сега. Хайде, вземи го!*

---

[1] Марки пури. Б.пр. ↑

[2] Проститутки (нем.). Б.пр. ↑

[3] Популярното название на регион в Съединените щати, обхващащ южните щати, където климатът е по-топъл. Б.пр. ↑

[4] Неофициалното название на обхващащия предимно югоизточните щати район на САЩ, в който консервативните протестантски ценности господстват в културата и начина на живот. Б.пр. ↑

[5] Малцинствена народност, вероятно от сибирски произход, която живее на Курилските острови, на остров Сахалин и остров Хокайдо. Б.пр. ↑

[6] Книга с информация за здравето и сексуалността на жената със силна феминистка насоченост. Б.пр. ↑

НЕЯСНИЯ ОБЕКТ

Днес ми дойде наум, че не съм отишъл чак толкова далеч, колкото си мислех. Писането на тази история не е безстрашният акт на освобождение, на който се надявах. Писането е нещо самотно, потайно, а това са неща, от които разбирам много добре. Аз съм специалист в задкулисният живот. Дали наистина аполитичният ми характер не е причината да страня от движението за права на интерсексуалните? Или е страхът? Страхът да се изправя в защита на нещо. Страхът да не се превърна в един от тях.

Но все пак човек може да направи само онова, на което е способен. Ако тази история се окаже написана само за мен самия, така да бъде. Но аз усещам, че не е така. Усещам, че ти си някъде там, читателю. Това е единственият вид интимност, която мога да понеса. Само ние двамата, тук, в тъмното.

Нещата невинаги са стояли по този начин. В колежа имах приятелка. Казваше се Оливия. Събра ни това, че и двамата бяхме наранени. Когато била само на тринайсет години, Оливия станала жертва на жестоко нападение, почти била изнасилена. Полицията хванала извършителя и Оливия трябвало безброй пъти да дава показания в съда. Това прекежиде забавило развитието ѝ. Вместо да върши всички онези нормални неща, които вършат гимназистките, тя си беше останала тринайсетгодишното момиче на свидетелската скамейка. И въпреки че и Оливия, и аз бяхме на интелектуално равнище, което ни позволяваше да се справяме дори и по-добре от другите с учението в колежа, в много, и то съществени отношения, ние си оставахме емоционално незрели. Често плачехме в леглото. Спомням си първия път, когато се съблякохме един пред друг. Все едно сваляхме бинтове. На този етап Оливия не би понесла нещо повече от мен като мъж. Аз бях нейното помагало за начинаещи.

След колежа направих околосветско пътешествие. Опитвах се да забравя тялото си, като го поддържах в движение. Девет месеца покъсно, когато се прибрах у дома, взех изпита за постъпване на работа във Форин Сървис и след една година започнах да работя за

Държавния департамент. Идеалната работа за мен. Три години на едно място, две — на друго. Никога не оставаш достатъчно дълго, за да се обвържеш сериозно с някого. В Брюксел се влюбих в една барманка, която твърдеше, че необичайната ми анатомия не я притеснява. Изпитах такава благодарност, че я помолих да се омъжи за мен, макар че беше скучна, лишена от амбиции и си падаше скандалджийка. За щастие ми отказа и избяга с друг. С кого бях след нея? Имаше няколко жени тук и там, съвсем за кратко. И така, без постоянство в живота си, свикнах със своите половинчати прелъстявания. Много ме бива да заговарям жените. По време на вечеря, както и на чашка. Специалист съм по прегръдките и целувките за сбогом. Но след това изчезвам. „Трябва да се видя с посланика утре сутрин“ — казвам. И те ми вярват. Вярват, че посланикът иска да получи информация за предстоящия концерт в чест на Аарон Копланд.

Става все по-трудно. С Оливия и всяка жена след нея го имаше вече познанието, с което трябваше да се справям — фактът какво представлявам. Но с Неясния обект се срещнах ненадейно, в блажено неведение.

След всичките викове, които се бяха разнасяли в къщата, през зимата на „Мидълсекс“ отново се възцари тишината. Тя бе толкова дълбока, че като левия крак на секретарката на президента изтриваше части от официалния запис^[1]. През целия този сезон с влажно и променливо време Милтън, който отказваше да си признае, че ожесточението на Чапър Илевън срещу него му е разбило сърцето, започна видимо да набира ярост и почти всичко го ядосваше — продължителната червена светлина на светофара, млечен вместо сметанов сладолед за десерт. (Неговото мълчание беше гръмогласно, но все пак мълчание.) През тази зима Теси толкова се тревожеше за децата си, че изпадна в ступор и вместо да върне в магазините коледните подаръци, които не ѝ ставаха, тя просто ги прибра в гардероба. В края на този болезнен, лъжлив сезон, когато се появиха първите минзухари след зимата, прекарана под земята, Калиопа Стефанидис, която също усещаше, че нещо шава в недрата ѝ, започна да чете древните класици.

През пролетния срок на осми клас влязох в класа по английски на господин Да Силва. Бяхме само пет ученички и се събирахме в зимната градина на втория етаж. Растения като паяци спускаха

пипалата си от стъкления покрив, а близо до главите ни се бяха скупчили мушката, които миришеха на женско биле и алуминий. Освен мен в класа бяха Рийтика, Тина, Джоан и Максин Гросингър. Въпреки че родителите ни бяха приятели, аз почти не познавах Максин. Тя не общуваше с другите деца на улицата. Все свиреше на цигулка. Беше единственото еврейско момиче в училището. Обядваше сама — кашерна храна от пластмасова кутия. Предполагах, че е бледа, понеже все стои на закрито, а синята вена, пулсираща на слепоочието ѝ, беше като своеобразен вътрешен метроном.

Господин Да Силва беше родом от Бразилия, но това не си личеше. Той не приличаше на мъжете, които се срещат по карнавалите. Латиноамериканските подробности от детството му (хамакът, ваната на открито) бяха заличени от образованието, получено в Северна Америка и от любовта му към европейския роман. Сега той беше либерал-демократ и слагаше на ръката си ленти в подкрепа на радикални каузи. Преподаваше в неделното училище към една местна епископална църква. Имаше розово фино лице и тъмноруса коса, която падаше в очите му, когато рецитираше поезия. Понякога откъсваше магарешки бодили или диви цветя и ги слагаше на ревера на самото си. Беше нисък и набит и често правеше изометрични упражнения^[2] между часовете. Освен това свиреше на флажолет. На един статив в класната стая имаше партитури, най-вече ранна барокова музика.

Господин Да Силва беше страхотен учител. Отнасяше се с нас напълно сериозно, сякаш ние, осмокласничките, можехме през петия час да разрешим въпрос, над който учените бяха спорили столетия наред. Слушаше търпеливо нашето чуруликане, с бретон над очите. Когато говореше, правеше го в напълно завършени абзаци. Ако се заслушахме, можехме да чуем тиретата и запетайте в речта му, та дори и къде слагаше двоеточие или точка и запетая. Господин Да Силва разполагаше с цитат, подходящ за всичко, което му се случваше, и по този начин избягваше реалния живот. Вместо да обядва, той разказваше какво са обядвали Облонски и Левин в „Ана Каренина“. Или пък, докато описваше някой залез от „Даниел Деронда“, не забелязваше, че в този миг слънцето се скрива навън.

Преди шест години господин Да Силва беше прекарал едно лято в Гърция и все още се вълнуваше от спомена за това. Като разказваше как посетил полуостров Мани, гласът му ставаше по-топъл, а очите му

заблестяваха. Една нощ, понеже не успял да намери хотел, той спал на голата земя, а когато се събудил на следващата сутрин, видял, че лежи под една маслина. Господин Да Силва още помнеше това дръвче, с което провели изключително съдържателна беседа. Маслинените дръвчета са проникновени творения, красноречиви в своята ексцентричност. Лесно е да разберем защо древните са вярвали, че в тях се крият човешки души. Господин Да Силва беше усетил това, когато се събудил в спалния си чувал.

Разбира се, и аз се интересувах от Гърция. Нямах търпение да я посетя. Господин Да Силва ме насърчаваше да се чувствам гъркия.

— Госпожице Стефанидис — обърна се към мен един ден, — тъй като произлизате от родната земя на Омир, ще бъдете ли така любезна да ни почетете на глас? — Той се покашля. — Осемдесет и девета страница.

През този срок нашите сестри с не толкова задълбочени академични интереси четяха „Светлината в гората“^[3]. А в зимната градина ние си проправяхме път през „Илиада“. Преводът беше в проза, съкратено издание с меки корици, текстът беше освободен от цифрите, лишен от музиката на древногръцкия, но все пак го смятах за страхотен. Господи, как обичах тази книга! От сърдития Ахил в неговата шатра (който ми приличаше на президента, отказващ да предаде записите) до влачения за краката на Хектор през града (при което се разплаквах) аз четях като омагьосана. „Любовна история“ направо бледнееше. Като място на действие Харвард не можеше да се мери с Троя, а и в целия роман на Сигъл умираше само един човек. (Може би това беше поредният сигнал на хормоните, които мълчаливо се проявяваха в мен. Докато съученичките ми смятаха „Илиада“ за твърде кървава книга, в която разни мъже се избивали веднага след като се запознаят, аз се вълнувах от намушкванията и обезглавяванията, от избождането на очи и колоритните изкормвания.) Разтворих книгата и наведох глава. Косата ми падна напред и закри всичко — Максин, господин Да Силва, мушкатата в зимната градина, — освен страницата. И иззад тази кадифена завеса занареждах с глас на певица от пиано бар:

— И свали Афродита прочутия си пояс, в който са вплетени всички вълшебства на любовта — копнежи, красив шепот и думи льстиви, дето заслепяват ума и на най-разумните хора.

Беше един часът. Над стаята се стелеше следобедна летаргия. Навън се канеше да вали. Някой почука на вратата.

— Извинявай, Кали, би ли спряла за момент? — господин Да Силва се обърна към вратата: — Влезте.

Вдигнах глава и погледнах, както и всички останали. На прага стоеше едно червенокосо момиче. Някъде горе в този миг се разминаха два облака и пропуснаха към нас един слънчев лъч. Той мина през стъкления покрив на зимната градина, промуши се между листата на мушкатото и взе от него розовото зарево, което обгърна момичето като ореол. А от друга страна, може би слънцето нямаше нищо общо с това, може би то беше плод на моя напрегнат поглед, лъчът на душата ми.

— Мила, имаме урок.

— Би трябвало да съм в този клас — каза момичето не особено щастливо. Държеше лист хартия.

Господин Да Силва прочете написаното.

— Сигурна ли си, че госпожица Дъръл иска да те премести именно в *този клас*? — каза той.

— Госпожа Ламп не ме иска повече в нейния — отвърна момичето.

— Седни. Ще трябва да четеш заедно с някой друг. Госпожица Стефанидис тъкмо ни четеше откъс от трета книга на „Илиада“.

Аз продължих. Очите ми наново започнаха да следят редовете и устата ми изричаше думите. Но умът ми вече не обръщаше внимание на тяхното значение. Когато свърших, не отметнах косата си назад. Оставих я да пада над лицето ми. И надникнах през една пролука.

Тя седеше срещу мен. Беше се навела към Рийтика, уж за да чете от нейната книга, но очите ѝ блуждаеха из зимната градина. Носът ѝ се сбърчи от миризмата на тор.

Донякъде интересът ми беше научен, зоологичен. Никога дотогава не бях виждала същество с толкова много лунички. На гърбицата на носа ѝ явно беше настъпил Голям взрив и запокитени от неговата сила, галактики от лунички бяха стигнали до всяко кътче на неговата дъговидна топлокръвна вселена. Звездни купища от лунички имаше по целите ѝ ръце, цял Млечен път се простираше на челото ѝ, а няколко квазара бяха стигнали чак до ушните ѝ миди.

И тъй като сме в час по английски, нека цитирам едно стихотворение — „Пъстра красота“ на Джералд Манли Хопкинс, което

започва така: „Хвала на Господ за всички шарени неща“. Когато се опитвам да се сетя каква беше първата ми реакция към червенокосото момиче, като че ли в основата ѝ беше възхищението от естествената красота. Говоря за радостта в сърцето, когато гледаш пъстри листа или палимпсеста по кората на провансалски чинари. Имаше нещо изключително привлекателно в съчетанието на цветовете при нея — рижите точици, плуващи по млечнобялата кожа, златните отблясъци, яagodовочервената коса. Да я гледаш, беше все едно да съзерцаваш есента. Все едно караш на север, за да видиш цветовете.

Тя седеше на чина леко извита настрана, така че краката ѝ със сини три четвърти чорапи се подаваха навън и се виждаха изтърканите токове на обувките ѝ. Тя ѝ като не беше чела книгата, тя беше освободена от участие в час, но от време на време господин Да Силва я поглеждаше загрижено. Тя обаче не забелязваше това. Изтягаше се в оранжевото си сияние и примижаваше сънено. По едно време се прозина, но прекъсна прозявката си по средата, сякаш не се беше получила както трябва. Преглътна с усилие и потупа с юмрук гръдната си кост. След това се оригна тихичко и прошепна на себе си: „Ай, карамба“. Тръгна си веднага след края на часа.

Коя беше? Откъде се появи? Защо я видях за пръв път чак сега? Явно не беше нова ученичка в „Бейкър енд Инглис“. Обувките ѝ бяха подпетени, за да може да ги обува като сабо. Така правеха Гривничките. Освен това носеше старинен пръстен с истински рубини. Устните ѝ бяха тънки, аскетични, протестантски. Нослето ѝ беше миниатюрно.

Всеки ден идваше в час с отнесено, отегчено изражение. Тътреше подпетените си обувки, сякаш се пързеляше с кънки, като свиваше колене и навеждаше тялото си напред. Това като че ли засилваше цялостното впечатление за хаотичност. Обикновено, когато тя влизаше, аз поливах цветята на господин Де Силва. Той ме беше помолил да правя това преди урока. Затова всеки ден започваше по този начин — аз в единия край на оранжерията, потънала сред цветовете на мушкатото, а на другия край — взривът в червено, който влизаше през вратата. По това, как си влачи краката, ставаше ясно какво мисли за странната стара мъртва поема, която четяхме. Не я

интересуваше. Тя никога не пишеше домашни. В час се опитваше да блъфира и винаги получаваше слаба оценка на контролните. Ако имаше за компания друга Гривничка, можеше да образуват клика на незаинтересованите и да си предават бележки през цялото време. Но понеже беше сама, ѝ оставаше само да седи с унил вид. Господин Да Силва се отказа да я учи на каквото и да било и рядко я изпитваше.

Гледах я по време на час, гледах я и извън часовете. Щом пристигнех в училище, заемах наблюдателния си пост. Сядах на някое от жълтите кресла във фоайето и се преструвах, че пиша домашно, докато чаках тя да мине. Мимолетните ѝ появявания ме поразяваха като гръм. Приличах на анимационен герой, около чиято глава се въртят звезди. Тя изникваше иззад ъгъла, като дъвчеше флумастер и влачеше крака, сякаш носеше чехли. В походката ѝ винаги имаше някакъв устрем. Ако краката ѝ все не напиреха напред, подпетените обувки щяха да отлетят. При това движение мускулите на прасците ѝ изпъкваха. И те бяха обсипани с лунички. Почти като слънчев тен. Тя отминаваше, тътрейки крака, увлечена в разговор с някоя друга Гривничка, като вървяха с типичната за всички тях ленива уверена надменност. Понякога ме поглеждаше, но с нищо не показваше, че ме е познала. Сякаш над очите ѝ се спускаше мигателна ципа.

Позволете ми един анахронизъм. Филмът на Луис Бунюел „Този неясен обект на желанието“ излезе по кината чак през 1977-ма. Дотогава с червенокосото момиче вече бяхме изгубили връзка. Съмнявам се, че изобщо го е гледала някога. И въпреки това, когато мисля за нея, се сещам именно за този филм. Аз го гледах по телевизията в един испански бар, докато работех в Мадрид. Не успях да разбера по-голямата част от диалога. Но сюжетът беше достатъчно ясен. Възрастен господин, чиято роля се изпълняваше от Фернандо Рей, се влюбва лудо в младо и красиво момиче, в ролята Карол Буке и Анхела Молина. Всичко това не ме интересуваше. Но ме завладя сюрреалистичната нотка. В много сцени виждаме Фернандо Рей да носи през рамо тежък чувал. Така и не се споменава причината. (А ако се споменава, не съм забелязал.) Той върви, нарамил чувала, влиза в ресторанти, минава през градски паркове. Точно така се чувствах и аз в този момент, следвайки своя Неясен обект. Сякаш носех тайнствен необясним товар или бreme. Затова ще я наричам така, ако не

възразявате. Ще я наричам Неясния обект. По сантиментални причини. (А също и за да запазя нейната анонимност.)

Гледах я в часа по гимнастика да се преструва на болна. И по време на обяд, налегната от пристъп на смях. Превита надве над масата, тя се опитваше да удари приятелката, която я беше развеселила. От устата ѝ забълбука мляко. Дори от носа ѝ капнаха няколко капки и всички се разсмяха още по-силно. А след часовете я видях на колело, с едно непознато момче. Беше седнала на седалката, а той въртеше изправен педалите. Тя не го държеше през кръста. Пазеше равновесие благодарение на собствените си усилия. Това ми даде надежда.

А един ден господин Да Силва помоли Обекта да почете на глас.

Седеше излегната на чина както обикновено. В девическото училище не е нужно непрекъснато да си държиш коленете събрани или да внимаваш полата ти да не се вдигне нагоре. Ето защо Обекта седеше разкراчена, а пълничките ѝ бедра бяха разголени до средата. Без да помръдва, тя каза:

— Забравила съм си книгата.

Господин Да Силва сви устни.

— Можеш да четеш от тази на Кали.

Единственият знак за съгласие от нейна страна беше да си отметне косата от лицето. Дланта ѝ тръгна от челото и мина като рало през цялата коса, като пръстите оставяха бразди. Накрая леко отметна глава. Появи се бузата ѝ, която ми разрешаваше да се приближа. Примъкнах се към нея и плъзнах книгата върху пролуката между нашите чинове. Обекта се наведе над нея.

— Откъде?

— От началото на сто и дванайсета страница. Описанието на щита на Ахил.

Никога дотогава не бях стояла толкова близо до Неясния обект. Организмът ми беше подложен на изпитание. Нервната ми система засвири „Полетът на бръмбара“. Цигулки стържеха по гръбнака ми. Тимпани думкаха в гърдите ми. И в същото време, мъчейки се да скрия всичко това, аз не помръдвах. Почти не дишах. Като цяло в това беше номерът: отвън — кататония; вътре — лудост.

Усещах миризмата на канелената ѝ дъвка, която продължаваше да държи в устата си. Не я гледах, погледът ми беше насочен към

книгата. На чина между нас лежеше златисточервен кичур и на мястото, където слънцето го огряваше, се получаваше призматичен ефект. Но докато аз съзерцавах миниатюрната дъга, тя започна да чете.

Очаквах монотонен носов изговор и погрешно произнесени думи. Очаквах запъване, мънкане, катастрофа. Но Неясния обект имаше прекрасен глас — ясен, силен, с гъвкав ритъм. Беше се научила да чете у дома, от своите вуйчовци, любители на алкохола, рецитиращи поезия. Изражението ѝ също се промени. Изведнъж на лицето ѝ се появи съсредоточено достойнство, липсващо дотогава. Главата ѝ се изправи гордо. Брадичката ѝ се вирна. Звучеше така, сякаш е на двадесет и четири години, а не на четиринайсет. Чудя се кое беше по-странно — гласът на Ърта Кит, който излизаше от моята уста, или гласът на Катрин Хепбърн, който излизаше от нейната.

Когато свърши, всички мълчаха.

— Благодаря ти — каза господин Де Силва, по-изненадан от всички нас, — беше много хубаво.

Чу се звънецът и Обекта веднага се дръпна от мен. Отново прекара ръка през косата си, сякаш я миеше под душа. Измъкна се иззад чина и излезе от стаята.

Дали в някои дни, когато светлината в зимната градина падаше по определен начин и двете най-горни копчета на блузата на Неясния обект бяха разкопчани, така че лъчът осветяваше чашките на сутиена ѝ — дали тогава Калиопа не изпитваше леко подозрение за истинската си биологична природа? Дали не си мислеше, докато гледаше Неясния обект в коридора, че това, което изпитва, е греховно? И да, и не. Нека ви припомня къде се случваше всичко това.

В „Бейкър енд Инглис“ увлечението по съученичка беше напълно приемливо нещо. В девическите училища определено количество емоционална енергия, която обикновено се прахосва по момчета, се пренасочва в приятелствата. Ето защо в „Бейкър енд Инглис“ момичетата ходеха хванати под ръка като францужойки. Конкурираха се помежду си за нечие внимание. Проявяваха ревност. Извършваха предателства. Често се случваше, като влезеш в тоалетната, да чуеш плач от някоя кабинка. Момичетата плачеха, защото еди-коя си не иска да седне до тях на обяд или защото най-

добрата им приятелка си има ново гадже и обръща внимание само на него. А училищните ритуали само засилваха тази атмосфера на близост. На традиционния Ден на пръстените Големите сестри празнуваха навлизането в зрелостта на Малките сестри, като им подаряваха цветя и златни халки. През пролетта се повеждаха и Танци около хурката, нещо като Мейпуол^[4] без мъже. А на всеки два месеца имаше „Откровение“ — изповедни срещи, които се водеха от училищния свещеник и неизменно свършваха с бурни прегръдки и сълзи. Въпреки това духът в гимназията си оставаше войнствено хетеросексуален. Може съученичките ми да се прегръщаха през деня, но след училище посвещаваха цялото си внимание на момчетата. Всяко момиче, заподозряно, че харесва своя пол, биваше одумвано, гонено и отбягвано. Аз знаех всичко това. И то ме плашеше.

Не знаех дали чувствата ми към Неясния обект са нормални, или не. Моите приятелки изпитваха увлечение, примесено със завист, към други момичета. Рийтика изпаднаше в екстаз, когато Алуин Брайър свиреше на пиано „Финландия“. Линда Рамирес си паднаше по София Грачиоло, защото тя говореше три езика. Това ли беше? Дали се влюбих в Обекта, понеже четеше изразително? Надали. Влюбването ми беше физическо. То не беше оценка на качествата ѝ, а вихър във вените ми. Ето защо аз не говорех за него. Криех се в сутерена, за да си мисля за това. Всеки ден, когато можех, слизах по стълбите в безлюдната тоалетна и се затварях поне за половин час. Има ли някъде място, което да носи по-голямо успокоение от стара обществена тоалетна още отпреди войната? Направена по времето, когато страната е била в подем. Тоалетната в сутерена на „Бейкър енд Инглис“ беше декорирана като ложа в опера. На тавана светеха лампи в стил „Крал Едуард“. Мивките представляваха дълбоки бели купи, вдълбани в син каменен плот. Като се наведеш, за да си измиеш лицето, виждаш мъничките пукнатини в порцелана, като по ваза от династията Мин. Запушалките бяха закачени на златни верижки. Под крановете капещата вода беше издълбала зелени улеи в порцелана.

Над всяка мивка висеше овално огледало. Но аз не исках да имам нищо общо с никое от тях. (При мен „омразата към огледалата, идваща със средната възраст“, се появи рано.) Избягвайки своето отражение, аз се отправях директно към тоалетните кабинки. Те бяха три и аз избирах средната. Като останалите, и тя беше мраморна. Сив мрамор

от Нова Англия, дебел пет сантиметра, изсечен през деветнайсети век и осеян с изкопаеми отпреди милиони години. Затварях вратата и пусках резето. Вземах от кутията на стената покривало за еднократно ползване и го слагах върху седалката на тоалетната чиния. Предпазена от бактериите, си свалях бикините, вдигах си полата и сядах. И веднага усещах как тялото ми се отпуска. Отмятах косата от лицето си, за да мога да виждам. Някои изкопаеми приличаха на папратови листа, други изглеждаха като скорпиони, които сами се ужилват до смърт. Понадолу между краката ми върху тоалетната чиния имаше древно ръждиво петно.

Тоалетната в сутерена се намиреше срещу съблекалнята. Кабинките бяха високи два и десет и стигаха чак до пода. Мраморът, осеян с изкопаеми, ме скриваше още по-добре от косата. Там времето течеше с много по-уютен за мен ритъм — не безогледната надпревара на горния етаж, а бавният, еволюционен ход на Земята, на нейния растителен и животински свят, които се пораждат от плодородната праисторическа кал. Крановете капеха с бавния, непреклонен вървеж на времето, а освен това бях сама и защитена. Защитена от обърканите си чувства към Неясния обект. Защитена и от откъслечните изречения, които чувах откъм спалнята на родителите ми. Тъкмо предната вечер до ушите ми беше стигнал раздразненият глас на Милтън:

— Още ли те боли главата? Ами вземи си аспирин.

— Вече изпих няколко — отговори майка ми. — Нищо не помага.

После се чу името на брат ми и баща ми измърмори нещо, което не разбрах. След това пак Теси:

— Освен това се тревожа за Кали. Още няма цикъл.

— Че тя е само на тринайсет.

— На *четиринайсет* е. И виж колко е висока. Мисля, че нещо не е както трябва.

Кратко мълчание и след това баща ми попита:

— Какво казва доктор Фил?

— Доктор Фил! Нищо не казва. Искам да я заведа при друг лекар.

Докато бях малка, боботещите гласове на родителите ми иззад стената ми вдъхваха чувство за сигурност, а сега ми носеха само безпокойство и страх. И затова ги смених с мраморните стени, между

които ехтеше само капещата вода, шумът от казанчето или моят глас, докато тихо четях „Илиада“.

А когато Омир ми омръзваше, започвах да чета написаното по стените.

Това беше още едно предимство на тоалетната в сутерена — беше покрита с графити. На горния етаж на снимките на класовете по коридорите се виждаха десетки редици с лица. Долу имаше най-вече тела. Скицирани със синьо мастило малки мъже с гигантски полови органи. Жени с огромни гърди. Както и всевъзможни пермутации: мъже с миниатюрни пениси; а също и жени с пениси. Стените даваха информация както за това, което беше, така и за това, което можеше да бъде. На грубите офорти върху сивия мрамор се виждаха тела, които вършеха различни неща, сдобиваха се с нови органи, съвкупяваха се, променяха формата си. Имаше и вицове, съвети, изповеди. На едно място: „Обичам секса“, на друго: „Пати К. е уличица“. Къде другаде момиче като мен, което крие от света нещо, не съвсем понятно и за самото него, би могло да се почувства така уютно, както в подземните селения, където хората пишат това, което не могат да кажат, където признават най-срамните си копнежи и мисли?

Защото тази пролет, докато минзухарите разцъфваха и директорката наглеждаше луковиците на нарцисите в лехите, Калиопа усещаше, че и в нея напъпва нещо. Един вече само неин неясен обект, който, освен потребността от уединение, я караше да слиза в тоалетната в сутерена. Той също приличаше на минзухар, тъкмо преди да разцъфне. Розово стъбълце, което се надигаше през новопоникналия тъмен мъх. Ала този минзухар беше доста странно цвете, защото, изглежда, минаваше през няколко сезона само в рамките на един ден. Имаше своята летаргична зима, когато спеше под земята. Пет минути по-късно се събуждаше през пролетта, дошла само за него. Както си седях в час с учебник в скута или пътувах към къщи в училищния автобус, между краката ми сякаш започваха да се топят ледове, земята се овлажняваше, издаваше силна миризма на тор и както се преструвах, че зубря латински глаголи, внезапно нещо живо започваше да шава в топлата земя под полата ми. Понякога минзухарът беше мек и хлъзгав на пипане като червей, а друг път ставаше твърд като корен.

Как се отнасяше Калиопа към своя минзухар ли? Да се обясни това, е и най-лесно, и най-трудно. От една страна, тя го харесваше. Ако

притиснеше към него гръбчето на учебника, усещането беше приятно. Но това не беше нещо ново, от много отдавна притискането към него носеше приятни усещания. В края на краищата минзухарът беше част от тялото ѝ. Нямаше защо да си задава въпроси.

Но имаше моменти, когато усещах, че съм устроена не като другите. През влажните нощи в спалните помещения на лагера „Поншуанг“ научих за велосипедните седалки и стълбовете на огради, които бяха съблазнявали моите сълагернички в по-ранна възраст. Веднъж, докато печеше бонбон на клечка, Лизи Бартън ни разказа как се пристрастила към едно кожено седло. Маргарет Томпсън беше първото момиче в града, чиито родители имаха масажирац накрайник за душ. Аз добавих моята собствена сетивна информация към тези клинични случаи (това беше годината, през която се влюбих във въжетата за катерене в гимнастичния салон), но въпреки това продължаваше да съществува една смътна, неопределима разлика между трепетите, за които разказвах моите приятелки и завладяващият екстаз на моите сухи спазми. Понякога, надвесена от горното легло под светлината на нечие фенерче, аз завършвах малкото си откровение с: „Нали знаете?“. И в полумрака три-четири дългокоси момичета кимаха, прехапваха устни и отместваха очи. Не знаеха.

Понякога се тревожех, че моят минзухар е от твърде сложен вид, не обикновено многогодишно цвете, а оранжерийно, хибрид, който като роза носи името на своя създател. Дъгоцветна Хелена. Блед Олимп. Гръцки пламък. Но не — това не беше редно. Моят минзухар не беше за показване. Той просто все още се развиваше и можеше да се превърне в прекрасно цвете, ако чаках търпеливо. Може би същото ставаше с всички. А междуременно най-добре беше да си мълча.

Друга традиция в „Бейкър енд Инглис“ беше ежегодната постановка на старогръцка пиеса от осмокласничките. Отначало представленията били изнасяни в аудиторията. Но след като посетил Гърция, господин Да Силва превърнал хоккейното игрище в театър. С пейките, подредени на склона, и естествената акустика, то беше идеален мини-Епидавър. Помощният персонал изнасяше подвижни подиуми и върху тревата се появяваше сцена.

В годината, когато се влюбих в Неясния обект, пиесата, избрана от господин Да Силва, беше „Антигона“. Нямаше прослушвания. Господин Да Силва разпредели в главните роли своите любимки от

класа по английски за напреднали, а всички останали натика в хора. И така, списъкът на изпълнителките включваше: Джоан Мария Барбара Перачио в ролята на Креон; Тина Кубек в ролята на Евридика; Максин Гросингър в ролята на Исмена. А в ролята на самата Антигона — единствената мислима възможност дори от гледна точка на външността — беше Неясния обект. Нейната оценка по средата на срока беше едва четири минус. Но господин Да Силва имаше око за звездите.

— И трябва да научим всичките тези реплики? — попита Джоан Мария Барбара Перачио на първата ни репетиция. — За две седмици?

— Научете колкото можете — каза господин Да Силва. — Всички ще носят дълги туники и можете да скриете текста под тях. Освен това госпожица Фейгълс ще бъде нашият суфльор. Тя ще стои в оркестрината.

— Значи ще има оркестър? — поинтересува се Максин Гросингър.

— Оркестърът съм аз — каза господин Да Силва, сочейки към своя флажолет.

— Дано да не вали — каза Обекта.

— Ще вали ли в по-следващия петък? — каза господин Да Силва. — Защо не попитаме нашият Тирезий?

И тогава той се обърна към мен. Нима сте очаквали да е някой друг? Ако Неясния обект беше идеална за ролята на сестрата-отмъстителка, аз бях безспорният избор за ролята на стария сляп прорицател. Буйната ми коса говореше за ясновидство. Прегърбената стойка ми придаваше вид на немощен старец. Полумутираният ми глас бе сякаш безпльтен, вдъхновен. Разбира се, Тирезий е бил и жена за известно време. Но тогава аз не знаех това. И в текста не го пишеше.

Все едно ми беше каква роля ще играя. Единственото, което имаше значение, единственото, за което можех да мисля, беше, че сега ще съм близо до Неясния обект. Не като в час, когато не можехме да говорим. Не като по време на обяд, когато тя плюеше мляко на друга маса. А близо до нея по време на репетициите за училищната пиеса, с цялото чакане, цялата близост зад кулисите, цялата наситена, напрегната, шеметна, емоционална необузданост, идваща с приемането на самоличност, която не е твоя.

— Според мен не трябва да използваме текстовете — заяви Неясния обект. Тя беше дошла на репетиция като професионална актриса, всичките ѝ реплики бяха подчертани с жълто. Пуловерът ѝ беше вързан на раменете като наметало. — Аз мисля, че всички трябва да си научим репликите. — Тя огледа поред лицата на присъстващите. — Иначе няма да е истинско.

Господин Да Силва се усмихваше. Ученето на реплики щеше да изисква усилия от страна на Обекта. Нещо съвсем ново за нея.

— Антигона има най-много реплики — каза той. — Затова, щом тя иска репликите да се знаят наизуст, всички трябва да се съгласим.

Другите момичета изпъшкаха. Но Тирезий, който вече беше получил видение за бъдещето, се обърна към Обекта.

— Аз ще ти помагам да си учиш репликите. Ако искаш.

Бъдещето. То вече се случваше. Обекта ме погледна, мигателните ципи се вдигнаха.

— Добре — отвърна тя сдържано.

Разбрахме се да се видим на следващия ден, вторник вечерта. Неясния обект написа своя адрес на едно листче и Теси ме закара с колата до тяхната къща. Когато влязох в библиотеката, Неясния обект седеше на един зелен кадифен диван. Беше си свалила обувките, но още носеше училищната униформа. Дългата ѝ червена коса беше вързана отзад, за да не пречи на това, което вършеше — паленето на цигара. Седнала по турски с цигара в устата, Обекта се бе навела над зелена керамична запалка във формата на артишок. Явно газта в нея беше на свършване. Разклати я и продължи да щрака, докато накрая се появи пламъче.

— Вашите ти позволяват да пушиш, така ли? — попитах аз.

Тя вдигна поглед учудено, а после се върна към заниманието си. Разпали цигарата, вдиша дълбоко и издуха дима бавно, с удоволствие.

— Те самите пушат — каза тя. — Щяха да бъдат големи лицемери, ако не ми позволяваха.

— Но те са възрастни.

— Мама и татко знаят, че ако искам, ще пуша. И да не ми позволяват, ще го правя тайно.

По всичко личеше, че това позволение беше в сила от доста време. Обекта не пушеше като начинаеща, имаше вид на опитна пушачка. Тя ме изгледа от горе до долу с присвити очи и увиснала

между устните ѝ цигара. Димът обгръщаше лицето ѝ. Получи се странно противоречие: изражението на печен частен детектив върху лицето на момиче с униформа на частно училище. Накрая тя вдигна ръка, извади цигарата от устата си и я изтръска, без да гледа към пепелника. Но пепелта попадна вътре.

— Съмнявам се, че момиче като теб пуши — каза тя.

— И правилно.

— А искаш ли да започнеш? — протегна към мен пакета „Таритън“.

— Не искам да се разболея от рак.

Тя хвърли пакета и сви рамене.

— Докато аз се разболея, сигурно вече ще го лекуват.

— Дано.

Тя отново всмукна от цигарата, още по-дълбоко. Задържа дима известно време, след това обърна към мен кинематографичния си профил и го издуха.

— Бас лоя, че ти нямаш никакви лоши навици — каза.

— Имам цял куп.

— Например?

— Дъвча си косата.

— А аз си гриза ноктите — включи се тя в състезанието. Протегна ръката си, за да ми покаже. — Мама ми купи едно нещо, с което да ги мажа. Има гаден вкус, за да ти помогне да се откажеш.

— Върши ли работа?

— Отначало вършеше. Но вече май свикнах с него.

Тя се усмихна. Аз също. След това се засмяхме заедно, сякаш за да изпробваме как ще се получи.

— Това не е толкова лошо, колкото дъвченето на косата — подхванах наново.

— Защо?

— Понеже, когато си дъвчеш косата, тя започва да мирише на това, което си яла на обяд.

— Отвратително — намръщи се тя.

Ако разговаряхме в училище, щяхме да се чувстваме неловко, но тук никой не ни виждаше. Погледнато от една по-широка перспектива, между нас имаше повече прилики, отколкото разлики. И двете бяхме тийнейджърки. И двете живеехме извън града. Аз оставих чантата си

на пода и се приближих към дивана. Обекта захапа цигарата, подпря се на длани от двете страни на скръстените си крака, вдигна се като левитиращ йога и се отмести, за да ми направи място.

— Утре имам контролно по история — каза.

— Кой ви преподава по история?

— Госпожица Скайлър.

— Госпожица Скайлър държи в бюрото си вибратор.

— Какво!

— Вибратор. Лиз Кларк го е виждала. В най-долното чекмедже.

— Не може да бъде! — Обекта бе потресена. Но после примигна смутено, замисли се и попита почти шепнешком:

— А те всъщност за какво служат?

— Вибраторите ли?

— Да.

Разбираше, че би трябвало да знае. Но вярваше, че няма да ѝ се присмее. И тогава ние сякаш се споразумяхме: аз ще се оправям с интелектуални въпроси като вибраторите, а тя ще поеме социалната сфера.

— Повечето жени не могат да изпитат оргазъм при нормален полов акт — цитирах онова, което бях чела в подарената от Мег Земка „Нашите тела“. — Те имат нужда от клиторна стимулация.

Луничавото лице на Обекта поруменя. Разбира се, тази информация я порази. Шепнех в лявото ѝ ухо и оттам руменината плъзна по цялото ѝ лице, като видима следа от моите думи.

— Не мога да повярвам, че знаеш всичко това.

— Ще ти кажа кой го знае. Госпожица Скайлър, ето кой.

Смехът изригна от устата ѝ като гейзер и тя се тръшна по гръб на дивана. Кикотеше се с удоволствие и с отвращение. Риташе с крака и събори цигарите на пода. Отново беше на четиринайсет, а не на двайсет и четири и въпреки всички пречки бяхме на път да станем приятелки.

— „Без плач на свои, без другар, безбрачна клетница — вървя в този път отреден...“^[5]

— „... определен! Няма да мога...“.

— „... все да гледам свещения слънчев зрак, злочеста аз!“. Мразя го! „И за участта ми няма... няма...“

— „... няма никой близък да скърби...“.

— „... няма никой близък да скърби...“.

Пак бяхме в къщата на Обекта, за да учим репликите си. Изтягахме се на плетените кушетки на остъклената веранда. Докато Обекта рецитираше със затворени очи, зад главата ѝ се скупчваха папагали. Седяхме там вече два часа. Обекта успя да изпуши цял пакет цигари. Прислужницата Бюла влезе със сандвичи и две бутилки „Таб“^[6] на един поднос. Сандвичите бяха от мек бял хляб без коричка, но не с краставица или кресон, а с пастет с цвят на съомга.

Почивахме си често. Обекта непрекъснато трябваше да се подкрепя с храни и напитки. Аз продължавах да не се чувствам уютно в тази къща. Не можех да свикна някой да ми прислужва и все скачах да си сервирам сама. Освен това Бюла беше чернокожа, което още повече усложняваше нещата.

— Много се радвам, че участваме заедно в пиесата — каза Обекта, дъвчейки. — Иначе никога не бих си говорила с момиче като теб. — Тя млъкна, понеже осъзна как е прозвучало. — Искам да кажа, нямаше да разбера, че си толкова готина.

Готина? Калиопа готина? Това надминаваше и най-дръзките ми мечти, но щом тя казваше така, сигурно имаше право.

— Но може ли да ти кажа нещо? — попита тя. — За ролята ти...

— Разбира се.

— Ами, нали трябва да си сляпа? На Бермудските острови, където ходим, има един сляп мъж, който управлява хотел. Но интересното е, че той използва ушите си като очи. Например, ако някой влезе в стаята, той обръща към него ухото си. А ти го правиш иначе... — тя млъкна внезапно и хвана ръката ми. — Нали не ми се сърдиш?

— Не.

— Кали, защо гледаш така страшно?

— Как?

Тя държеше ръката ми и не я пускаше.

— Наистина ли не ми се сърдиш?

— Не ти се сърдя.

— Когато се преструваш на сляпа, ти се препъваш като вървиш. А слепият, когото видяхме на Бермудските острови, никога не се спъва. Върви уверено, понеже знае кое къде е. Но насочва към хората ушите си.

Аз извърнах глава.

— Ето на, сърдиш ми се!

— Не ти се сърдя.

— *Сърдиш ми се.*

— Нали съм сляпа — казах. — Гледам те с ухото си.

— Точно като него! Браво, страхотно.

Без да пуска ръката ми, тя се наведе по-близо и аз чух, усетих горещия ѝ дъх.

— Здравей, Тирезий — каза тя, като се кискаше. — Това съм аз. Антигона.

Дойде денят на представлението (щеше да бъде само едно, но въпреки това го наричахме „премиера“). Ние, изпълнителките на главните роли, седяхме на съгъваеми столове в импровизирана гримьорна зад сцената. Останалите осмокласнички бяха вече наредени в голям полукръг отпред. Представлението трябваше да започне в седем часа и да завърши преди залез. Беше седем без пет. Чувахме как хокейното игрище се изпълва с народ. Глъчката се засилваше — гласове, стъпки, скърцане на пейки и затръшване на врати на коли на паркинга. Всички бяхме облечени с дълги до земята туники в черно, сиво и бяло. Неясния обект носеше чисто бяла. Концепцията на господин Да Силва беше минималистична — без грим, без маски.

— Колко хора има отвън? — попита Тина Кубек.

Максин Гросингър надникна през една пролука.

— Хиляди.

— Максин, ти сигурно си свикнала с това — казах аз. — След всичките ти концерти.

— Когато свиря на цигулка, не се притеснявам. Но това е много по-страшно.

— Толкова съм нервна — каза Обекта. Тя държеше в скута си шишенце с „Ролейдс“ и лапаше хапчетата като бонбони. Сега разбрах защо се беше тупала по гърдите в деня, когато за пръв път дойде при

нас. Страдаше от постоянни киселини, а когато беше под стрес, състоянието ѝ още повече се влошаваше. Малко преди това отиде настрана, за да изпуши една последна цигара преди излизането на сцената. Сега дъвчеше антиацидни таблетки. Явно наследниците на богато семейство усвояваха старешките навици, противните нужди и отчаяните палиативни средства на възрастните. Обекта беше още твърде млада, за да ѝ личат последиците от този начин на живот. Нямаше торбички под очите, пръстите ѝ още не бяха пожълтели от тютюна. Но тя вече бе развила вкус към изтънченото самоунищожение. Отблизо миришеше на цигари. Стомахът ѝ беше съсипан. Но лицето ѝ продължаваше да хвърля есенни отблясъци. Котешките очи над чипия нос примигваха бдително, насочени към платформата, зад която шумът се засилваше.

— Ето ги мама и татко! — извика Максин Гросингър, обърна се към нас и се усмихна широко. Никога дотогава не бях виждала усмивка на лицето на Максин. Зъбите ѝ бяха неравни и редки, като на чудовище, нарисувано от Сендак^[7]. И тя носеше скоби. Тази явна радост ми помогна да я почувствам по-близка. Максин живееше съвсем различен живот извън училище. Беше щастлива в къщата зад кипарисите. От деликатната ѝ глава на музикантка се сипеха буйни къдрици.

— Божичко! — възкликна Максин, след като надникна отново. — Седят на първия ред. Ще гледат право в мен.

Всички надзърнахме една след друга. Само Неясния обект остана на мястото си. Аз видях как идват моите родители. Милтън спря най-горе и огледа цялото игрище. По изражението му личеше, че гледката му харесва — смарагдовозелената трева, белите дървени пейки, сградата на училището в далечината, със сини плочи на покрива и бръшлян по стените. В Америка, когато човек иска да се отърве от своите етнически особености, прибегва до помощта на Англия. Милтън носеше синьо сако и кремави панталони. Приличаше на капитан на туристическо корабче. Нежно прегърнал Теси, той я водеше надолу, за да потърсят добри места.

Чухме, че публиката притихва. Разнесе се звук на пан флейта — господин Да Силва свиреше на флажолета.

Отидох при Обекта и ѝ казах:

— Не се тревожи, всичко ще мине добре.

Тя повтаряше репликите си беззвучно и след думите ми спря.

— Ти си наистина много добра актриса — продължих аз.

Тя се обърна настрани и наведе глава, а устните ѝ отново зашепнаха.

— Няма да си забравиш репликите. Минахме ги сто пъти. Вчера ги знаеше идеал...

— Ще спреш ли да ме тормозиш поне за малко? — сопна се Обекта. — Опитвам се да се настроя.

Изгледа ме втренчено, въртна се и отиде настрани.

Стоях и я гледах обезсърчена, мигом намразила себе си. Готина? Всичко друго, но не и това. На Неясния обект вече ѝ се повдигаше от мен. Чувствах, че ще се разплача, затова сграбчих една от черните завеси и се увих в нея. Стоях в тъмното и ми се искаше да съм мъртва.

Комплиментите ми бяха искрени. Тя наистина имаше дарба. На сцената Обекта преставаше да нервничи. Гърбът ѝ се изправяше. И разбира се, да не забравяме външността ѝ — като обагрено в кръв острие ярките цветове приковаваха вниманието на всички. Флейтата замлъкна. Хокейното игрище отново притихна. Няколко души се покашляха. Аз надникнах от скривалището си в завесата и видях Обекта, която чакаше да излезе на сцената. Беше само на три метра от мен. За пръв път я виждах толкова сериозна, толкова съсредоточена. Талантът е един вид интелигентност. И докато чакаше своя ред, Неясния обект усещаше в себе си проявлението на тази интелигентност. Сякаш беззвучно изричаше своите реплики пред самия Софокъл и въпреки ниските си оценки в училище, разбираше защо тази пиеса е велико литературно произведение, запазило силата си през вековете. И така, Обекта чакаше да излезе на сцената и като че ли нямаше нищо общо с цигарите и снобизма, с приятелските клики и ужасния правопис. Това беше нейната дарба: да излиза пред публика, да играе на сцена. И точно в този миг тя започваше да осъзнава това. Пред очите ми едно човешко същество осъзнаваше какво би могло да бъде.

След подадената реплика Антигона пое дълбоко дъх и излезе на сцената. Лента от сребърна сърма пристягаше бялата ѝ туника в кръста. Когато пристъпи на сцената, дрехата се люшна от топлия вятър.

— Ще погребеш задружно с мене мъртвия.

— Да го погребваш... въпреки забраната? — отговори Максина-Исмена.

— Да, аз, щом ти не си съгласна — моя брат и твоя! Та това не е предателство!

Имаше доста време до моето излизане. Ролята на Тирезий не е голяма. Затова аз отново се увих в завесата. Държах единствения си реквизит — тояга от пластмаса, боядисана така, че да прилича на дърво.

И тогава някой изхърка, сякаш се задушаваше.

— Та това не е предателство! — повтори Обекта.

Последва тишина. Надникнах между диплите на завесата. Виждах ги през централната арка: Обекта с гръб към мен, а до нея — Максина Гросингър, която изглеждаше объркана. Отваряше си устата, но не се чуваха думи. Малко по-нататък, в края на сцената, госпожа Фейгълс със зачервено лице подсказваше шепнешком на Максина следващата реплика.

Не беше сценична треска. В мозъка на Максина Гросингър се бе пръснала аневризма. Отначало зрителите помислиха, че олюляването и стреснатото ѝ изражение са част от ролята. Явно Исмена преиграваше, което породило сподавени хихикания. Но майката на Максина, която безпогрешно различи болката на лицето на своето дете, скочи от мястото си.

— Не! — извика тя. — Не!

На шест метра от нея, под залязващото слънце Максина Гросингър продължаваше да мълчи. От гърлото ѝ излезе хриптене и лицето ѝ внезапно посиня, като под цветен лъч на прожектор. Дори зрителите от задните редове можеха да видят, че кръвта ѝ остава без кислород. Розовината се отцеждаше от челото, бузите, врата ѝ. По-късно Неясния обект щеше да се къдне, че Максина я е гледала умолително, че тя е видяла как очите ѝ угасват. Но според лекарите това не бе възможно. В черната си туника Максина Гросингър продължаваше да стои изправена, но вече беше мъртва. Секунди по-късно рухна на земята.

Госпожа Гросингър вече се беше качила на сцената. Не издаваше нито звук. Всички мълчаха. В пълната тишина тя се хвърли към Максина, разкъса туниката ѝ и започна да ѝ прави изкуствено дишане. Аз се вцепених. Оставих завесата да се развие и пристъпих напред, без

да мога да откъсна очи от тях. Неочаквано едно бяло петно изпълни арката — Неясния обект бягаше от сцената. За миг ми хрумна безумна мисъл. Реших, че господин Да Силва ни е заблудил — оказваше се, че поставя пиесата в традиционен дух. Защото Неясния обект носеше маска. Маската на трагедията — с очи като разрези на нож, със скръбна уста във формата на бумеранг. И с това ужасно лице тя се хвърли на врата ми.

— Господи! — хлипаше. — Господи, Кали.

Трепереше, имаше нужда от мен.

И тук трябва да направя едно ужасно признание. Докато госпожа Гросингър се мъчеше да вдъхне живот в тялото на Максин, докато слънцето залязваше мелодраматично над една смърт, която липсваше в текста, прилив на щастие заля цялото ми тяло, до последния нерв, до последната клетка. Неясния обект беше в прегръдките ми.

---

[1] Секретарката на президента Никсън, която свидетелства при разследването на скандала „Уотъргейт“, казва, че без да иска е натиснала с крак педала на записващото устройство и на това се дължи паузата от осемнайсет и половина минути в станалия прочут запис. Б.пр. ↑

[2] Упражнения, при които мускулът не се свива или удължава. Б.пр. ↑

[3] Приключенски исторически роман от американския писател Конрад Рихтер. Б.пр. ↑

[4] Старинен народен танц, традиционен на първи май в Англия. Б.пр. ↑

[5] Тук и по-нататък цитатите от „Антигона“ са в превод от старогръцки на Александър Ничев. Б.пр. ↑

[6] Диетична напитка на компанията „Кока-Кола“. Б.пр. ↑

[7] Американски писател и илюстратор на детски книжки. Б.пр. ↑

ВЛЮБЕНИЯТ ТИРЕЗИЙ

— Записах ти час за лекар.

— Нали ходих скоро?

— Не при доктор Фил, а при доктор Бауър.

— Кой е този доктор Бауър?

— Той е... женски лекар.

Нещо ме парна в гърдите. Но запазих хладнокръвие и погледнах към езерото.

— Кой казва, че съм жена?

— Много смешно.

— Мами, нали съвсем скоро ходих на лекар.

— Това ти беше годишният преглед.

— А този за какво е?

— Кали, когато момичетата достигнат определена възраст, трябва да ги прегледат.

— Защо?

— За да се потвърди, че всичко е наред.

— Кое всичко?

— Ами просто... всичко.

Пътувахме в колата. Вторият най-добър кадилак. Когато си купуваше нова кола, Милтън даваше старата на Теси. Неясния обект ме беше поканила да прекараме деня в нейния клуб и с майка ми отивахме към тяхната къща.

Беше лято, две седмици след като Максин Гросингър умря на сцената. Бях във ваканция. В Мидълсекс се готвехме за пътуването до Турция. Решен да не позволи осъдителното отношение на Чапър Илевън към туризма да ни съсипе плановете за почивката, Милтън купуваше самолетни билети и се пазареше с агенции за коли под наем. Всяка сутрин преглеждаше вестника и даваше сводка за времето в Истанбул.

— Трийсет градуса, слънчево. Е, Кал, какво ще кажеш?

В отговор обикновено поклащах глава отрицателно. Вече не горях от желание да посетя родната земя. Не исках да си прахосвам

лятото в боядисване на църкви. Гърция, Мала Азия, планината Олимп — какво общо имаха с мен? Та аз току-що бях открила цял континент само на няколко километра разстояние.

През лятото на 1974-та Турция и Гърция пак щяха да влязат в новините. Но аз не обръщах никакво внимание на растящото напрежение. Имах си свои грижи. Нещо повече, бях влюбена. Тайно, срамно, не съм осъзнато, но въпреки това влюбена до уши.

Брегът на красивото ни езеро беше замърсен. Обичайната юнска напаст на папатаците. Имаше и нов парапет и докато го гледах, ми стана тъжно. Максин Гросингър не беше единственото момиче от училище, умряло тази година. Каръл Хенкъл от по-долния клас загина при автомобилна катастрофа. Една събота вечер пияният ѝ приятел, тип на име Рекс Рийс излязъл от пътя и колата паднала в езерото. Той успял да се измъкне и доплувал до брега, но Каръл останала заклещена в колата.

Минахме покрай „Бейкър енд Инглис“, затворено за през ваканцията, недействително, като всички училища през лятото. Завихме по „Кърби Роуд“. Обекта живееше на „Тонакор“, в къща от сив камък и дърво с ветропоказател на покрива. На алеята, покрита с чакъл, беше паркиран невзрачен форд седан. Аз се почувствах неловко в семейния кадилак и излязох бързо; искаше ми се майка ми да си тръгне колкото може по-скоро.

Звъннах и Бюла ми отвори. Заведе ме до стълбището и посочи нагоре. За пръв път се качвах на втория етаж. Беше по-мръсно, отколкото у нас, килимите не бяха нови. Таванът не беше боядисван с години. Но мебелите — внушително старите масивни мебели — говореха за дълготрайност и установен вкус.

Надникнах в три стаи, преди да открия Обекта. Завесите в стаята ѝ бяха пуснати. Навсякъде по мъхнатия килим бяха разхвърляни дрехи и аз трябваше да ги прескоча, за да стигна до леглото. Тя спеше, облечена в тениска с лика на Лестър Ланин^[1]. Извиках я. Разтърсих я леко. Най-накрая тя се надигна и се облегна сънена на възглавниците.

— Сигурно изглеждам кошмарно — каза след миг.

Нито потвърдих, нито отрекох. Когато тя не беше сигурна, аз бях по-силна.

Седнахме до една малка масичка, която се използваше само за закуска. Бюла сервираше без церемонии, носеше и прибираще

чиниите. Беше облечена с истинска униформа на прислужничка — черна, с малка бяла престилка. Очилата ѝ говореха, че има и друг, по-стилен живот. Името ѝ беше написано със златни букви по края на лявото стъкло.

Пристигна госпожа Обект, тракайки с високите си токчета:

— Добро утро, Бюла. Аз отивам до ветеринаря. На Шеба ще ѝ вадят зъб. Ще я върна тук, но след това имам среща за обяд. Казаха, че ще бъде замаяна. А, да не забравя... днес ще идват хората за щорите. Пусни ги и им дай чека, който е на кухненския плот. Здравейте, момичета! Не ви видях. Кали, ти явно ѝ влияеш добре. Девет и половина, а вече е на крак — тя разроши косата на Обекта. — Миличка, днес ще ходите в Малкия клуб, нали? Добре. Довечера с баща ти ще излизаме със семейство Питърс. Бюла ще ти остави нещо в хладилника. Довиждане на всички!

През цялото време, докато тя говореше, Бюла миеше чашите. Придържаше се към своята стратегия. Изразяваше неодобрението си със сдържано мълчание.

Обекта завъртя подноса на масата. Френски конфитюри, английски мармалади, изцапан съд с масло, шишета с кетчуп и сосове се въртяха в кръг, преди да се появи това, което Обекта искаше: двойно бурканче „Ролейдс“. Тя изтръска три таблетки.

— Всъщност какво представляват киселините? — попитах аз.

— Никога ли не си имала киселини? — изуми се Обекта.

„Малкия клуб“ беше прякор. Официално клубът се наричаше „Грос Пойнт“. Макар да се намираше на брега на езерото, не се виждаха нито кей, нито яхти, само сграда, която приличаше на имение, два мини тенис корта и басейн. Именно до този басейн се излежавахме ние всеки ден през юни и юли.

Неясния обект предпочиташе бански костюм от две части. С него изглеждаше добре, но далеч не идеално. Не само бедрата, а и хълбоците ѝ бяха леко пълни. Тя твърдеше, че ми завижда за слабите дълги крака, но аз мислех, че го казва само от приятелски чувства. В онзи първи ден, както и във всички останали, Калиопа се яви край басейна със старомоден цял бански костюм с поличка. Беше го носила Сурмелина през петдесетте години. Намерих го в един стар сандък.

Претендираше да е опит за оригиналност, но всъщност скриваше цялото ми тяло. Освен това носех плажна хавлия около врата си или слагах тениска над банския. Горната му част също ми помагаше — чашките бяха подпълнени с гума, заострени, и под хавлията или тениската подсказваха наличието на бюст, какъвто всъщност няхах.

Зад нас жени с пеликански гуши и плувни шапки се придвижваха с помощта на надуваеми възглавници от единия до другия край на басейна. Банските им костюми доста приличаха на моя. В плиткия край на басейна малки деца газеха и се плискаха във водата. Много малко от луничавите момичета могат да хващат тен, но Обекта беше от тях. Докато се припичахме върху хавлиите през онова лято, луничките на Обекта потъмняха, от златисти станаха кафеникави. Кожата ѝ също потъмня и сякаш всичко се сля в една изпъстрена с лунички маска на Арлекин. Само връхчето на носа ѝ оставаше розово. Дори кожата на главата ѝ изгоря от слънцето.

Сервираха ни клуб-сандвичи върху чинии с вълнист ръб. Ако се чувствахме изтънчени, си поръчвахме „френски сандвич“ — говеждо във франзела. Вземахме си също млечни шейкове, сладолед, пържени картопки. На всички сметки Обекта пишеше името на баща си.

Разказа ми за Петоски, където семейството ѝ имаше вила.

— Ще ходим там през август. Може и ти да дойдеш.

— Ние ще ходим в Турция — казах унило.

— А, да. Забравих. — А после: — Защо трябва да боядисвате църква?

— Баща ми е обещал.

— Как така?

Недалеч от нас семейни двойки играеха мини тенис. Знаменца се вееха на покрива на клуба. Тук ли му беше мястото да говоря за Свети Христофор? Да разправам за военните истории на баща ми? За суеверията на баба ми?

— Знаеш ли какво си мисля? — казах.

— Какво?

— Продължавам да си мисля за Максин. Не мога да повярвам, че е мъртва.

— Знам. Сякаш не е умряла наистина. Сякаш съм го сънувала.

— Знаем, че е истина, само защото и двете сме го сънували. Това е действителността. Сън, който всички сънуват заедно.

— Колко дълбокомислено — каза Обекта.

Аз я пернах.

— Оу!

— Така ти се пада.

Кокосовото масло, с което се бяхме намазали, привличаше насекомите. Ние ги избивахме безмилостно. Обекта четеше бавно, шокирайки се, „Самотната дама“ на Харолд Робинс. На всеки няколко страници клатеше глава и заявяваше:

— Тази книга е тооолкова мръснишка.

Аз четях „Оливър Туист“, една от препоръчаните книги за лятото.

Неочаквано слънцето се скри. Водна капка падна върху страницата. Но това беше нищо в сравнение с водопада, насочен срещу Неясния обект. Едно по-голямо момче се беше надвесило над нас и разтърсваше мократа си коса.

— Престани, по дяволите! — каза тя.

— Какво има? Просто те охлаждам.

— Стига! Престани!

Най-накрая той престана и се изправи. Банските му гащета се бяха смъкнали на кльощавите му хълбоци, разкривайки окосмяване като мравешка върволица, което се спускаше надолу от пъпа. Мравешката върволица беше червеникава. Но косата му беше чисто черна.

— Коя е последната жертва на твоето гостоприемство? — попита момчето.

— Това е Кали — отвърна Обекта. После се обърна към мен:

— Това е брат ми Джеръм.

Приликата беше явна. Лицето на Джеръм беше създадено със същата палитра (най-вече нюанси на оранжевото и бледосиньото), но в цялостния рисунок имаше известна примитивност — подпухнал нос, очи, присвити от светлината. Това, което ме порази най-напред, беше черната коса без блясък, явно боядисана.

— Ти участваше в пиесата, нали?

— Да.

Джеръм кимна. Присвитите му очи проблеснаха и той каза:

— Театралка, а? Също като теб. Нали, сестричке?

— Брат ми има много проблеми — каза Обекта.

— Ей, след като вече сте професионалисти, няма ли да се снимате в следващия ми филм? — Той ме погледна. — Ще правя филм за вампири. От теб ще излезе страхотен вампир.

— Така ли?

— Дай да ти видя зъбите.

По държанието на Обекта разбих, че не бива да съм твърде дружелюбна, затова не реагирах.

— Джеръм си пада по филми за чудовища — каза тя.

— Не филми за чудовища, а филми на ужасите — поправи я той, все така обърнат към мен. — Сестра ми, както обикновено, омаловажава любимото ми изкуство. Интересува ли ви заглавието?

— Не — отвърна Обекта.

— „Вампири в подготвителното училище“. Разказва се за едно момче — в ролята моя милост, — което е пратено в подготвително училище, защото неговите богати, но страшно нещастни родители се развеждат. Обаче в пансиона не го приемат добре. Не носи дрехите, които трябва. Прическата му също не е както трябва. И веднъж след един купон, докато прекосява двора, го напада един вампир. И този вампир — ето ви го неочаквания обрат, — този вампир пуши лула и е облечен с костюм от туид. Защото това е шибаният директор! И на следващата сутрин веднага след като се събужда, нашият герой отива да си купи синьо сако и модерни обувки и — фокус-мокус — става най-готиният в училището!

— Мръдни се, хвърляш ми сянка.

— Това е метафора за цялата система на училищата-пансиони — каза Джеръм. — Всяко поколение захваща следващото за врата и го превръща в зомби.

— Джеръм вече го изритаха от две училища.

— И как само ще им го върна! — обяви Джеръм със старчески глас, размахвайки юмрук във въздуха. После, без да каже нищо повече, изтича до басейна и скочи. Както беше във въздуха, се обърна с лице към нас — кльоцав, с хлътнал гръден кош, бял като солена бисквитка, намръщен, сграбчил в шепа слабините си. Запази позата, докато не потъна във водата.

Бях твърде малка, за да се питам какво стои зад нашата неочаквана интимност. В дните и седмиците, които последваха, нито веднъж не помислих за мотивацията на Обекта, за пълната липса на любов в живота ѝ. Майка ѝ беше заета по цял ден. Баща ѝ тръгваше за работа в седем без петнайсет. Джеръм беше брат и следователно — безполезен. Обекта не обичаше да стои сама. Така и не беше се научила да се забавлява в своята компания. И една вечер, когато аз се канех да се кача на колелото и да потегля към къщи, тя предложи да преспя у тях.

— Не си нося четката за зъби.

— Можеш да ги измиеш с моята.

— Отврат.

— Ще ти дам нова четка. Имаме цяла кутия. Боже, толкова си спечена.

Само се правех на гнуслива. Всъщност на драго сърце бих използвала четката на Обекта. На драго сърце бих се *превърнала* в четката на Обекта, понеже знаех вече колко е великолепна устата ѝ. Пушенето много помага в това отношение. Добиваш отлична представа за издаването на устните напред и всмукването. И езикът се появява често, облизвайки устните, за да не залепва филтърът. Понякога късчета хартия остават на долната устна и когато ги маха, пушачката разкрива захарните долни зъби и месестия венец. А ако този, който пуши, има навик да издухва кръгчета от дим, можете да зърнете дори тъмното кадифе отвътре на бузите.

Така вървеше с Неясния обект. Цигарата в леглото беше надгробният камък на края на всеки ден и тръстикова сламка, през която тя поемаше въздух и отново оживяваше на следващата сутрин. Обекта беше творец в издухването на дима. Имаше цял репертоар: „страничен вятър“ — когато любезно издухваше дима настрани от събеседника си през тъглчето на устатата си, „гейзер“, щом беше ядосана, или „жената-дракон“, издишваща струйка дим през ноздрите си. А при „двойното вдишване“ изкарваше дима от устата си, но го вдишваше пак през носа. И накрая „гълтането“ — то се пазеше за критични ситуации. Веднъж в тоалетната на научното крило Обекта тъкмо беше дръпнала дълбоко, когато нахълта една учителка. Приятелката ми имаше време само колкото да хвърли цигарата в

тоалетната чиния и да пусне водата. Но какво да прави с дима? Къде да го дене?

— Кой пуши тук? — попита учителката.

Обекта сви рамене със затворена уста. Учителката се наведе към нея и подуши. И тогава Обекта преглътна. Не се процеди нито струйка. Дори и помен. Леко навлажняване на очите беше единственият признак за Чернобила в дробовете ѝ.

И така, аз приех поканата на Обекта да преспя у тях. Госпожа Обект се обади на Теси, за да поиска разрешение и още нямаше осем часа, когато с приятелката ми се пригответихме за сън. Тя ми даде назаем една тениска с надпис „Фесенден“. Облякох я и Обекта захихика.

— Какво?

— На Джеръм е. Смърди ли?

— Защо си ми дала негова тениска? — вцепених се аз и се сгърчих, за да не се допира до тялото ми.

— Моите са прекалено малки. Искаш ли някоя на татко? Те миришат на одеколон.

— Баща ти си слага одеколон?

— Живял е в Париж след войната и там е прихванал всякакви смахнати навици. — Тя си легна. — А освен това е спал с един милион френски проститутки.

— Той ли ти го каза?

— Не съвсем. Но винаги, когато говори за Франция, явно се възбужда. Бил е там в армията. Отговарял е за управлението на Париж след войната. А мама направо подивява, като го чуе да говори за това. — Тя имитира гласа на майка си: — „Скъпи, стига ни толкова франкофонство за една вечер“.

Както обикновено, когато показваше актьорските си умения, коефициентът ѝ на интелигентност рязко се повишаваше. После се обърна по корем.

— Освен това е убивал хора.

— Така ли?

— Да, нацисти — обясни тя.

И аз легнах в голямото легло. У дома имах една възглавница, а тук бяха шест.

— Масаж на гърба — провикна се весело Обекта.

— Добре, но и ти ще ми направиш после.

— Добре.

Яхнах хълбоците ѝ като седло и започнах от раменете. Косата ѝ ми пречеше, затова я отметнах. Помълчахме известно време, докато я разтривах, а после попитах:

— Ходила ли си някога на гинеколог?

Обекта кимна с глава във възглавницата.

— И как е?

— Истинско мъчение. Мразя го.

— Какво правят?

— Първо те карат да се съблечеш и да си облечеш една къса нощница. Направена е от нещо като хартия и умираш от студ. После те карат да легнеш на една маса с разтворени крака.

— С разтворени ли?

— Да. Трябва да си сложиш краката на едни метални неща. А после гинекологът ти прави тазов преглед, *който адски боли*.

— Какво е това тазов преглед?

— Нали уж беше специалистка по секса.

— Хайде.

— Тазовият преглед е... нали се сещаш... *вътре*. Пъхат ти едно нещо, за да те разширят и така нататък.

— Не мога да повярвам.

— Страшно боли. И умираш от студ. А на всичкото отгоре лекарят пуска тъпи шегги, докато се пъха там. Но най-лошото е това, което прави с ръцете си.

— Какво?

— Бърка вътре, докато ти стигне до сливиците.

Онемях. Бях абсолютно парализирана от шок и ужас.

— При кого ще ходиш? — попита Обекта.

— Някой си доктор Бауър.

— Доктор Бауър! Той е бащата на Рене. Пълен перверзник!

— Какво искаш да кажеш?

— Веднъж ходих да плувам у Рене. Те имат басейн. Доктор Бауър излезе и застана отстрани да зяпа. А после ми вика: „Краката ти имат идеални пропорции. Абсолютно идеални пропорции“. Какъв перверзник! Доктор Бауър. Горката ти.

Тя повдигна леко корема си, за да набере нагоре ризата. Масажирах кръста ѝ, пъгнах ръце под ризата, за да намачкам лопатките на гърба ѝ.

След това Обекта млъкна. Аз също. Опитвах се да не мисля за гинекологичния преглед, като се съсредоточих изцяло върху масажа. Не беше трудно. Нейният гръб с цвят на мед или кайсия се стесняваше в талията за разлика от моя. Тук-таме имаше бели петна, антилунички. Там, където я разтривах, кожата ѝ поруменяваше. Сякаш виждах кръвта под нея, на приливи и отливи. Подмишниците ѝ бяха грапави като котешки език. Под тях бяха издутините на гърдите ѝ, притиснати към дюшека.

— Добре — казах след доста време, — сега е мой ред.

Но тази нощ беше като всички останали. Тя беше заспала.

Никога не идваше моят ред с Обекта.

Те се връщат при мен, разпокъсаните дни от онова лято с Обекта, всеки от тях сякаш затворен в стъкло преспание със снежинки. Нека ги разлюлея отново. Вижете как снегът се стеле.

Лежим заедно в леглото една събота сутрин. Обекта е по гръб. Аз се облягам на лакът, за да погледам лицето ѝ.

— Знаеш ли какво е сънят? — питам.

— Какво?

— Слуз.

— Не е.

— Напротив, слуз е. Гурели, които излизат от очите ти.

— Пълна отврат!

— Мила моя, имаш по малко сън в очите си — казвам с престорено дебел глас. Махам с пръста си засъхналия гурел от миглите на Обекта.

— Не мога да повярвам, че ти давам да правиш това — казва тя.
— Ти докосваш моите гурели.

Споглеждаме се за миг.

— Аз докосвам твоите гурели! — викам. И започваме да се търкаляме по леглото, да се замеряме с възглавници и да пищим.

В друг ден Обекта се къпе. Тя има собствена баня. Аз лежа на леглото и чета клюкарско списание.

— Личи си, че Джейн Фонда всъщност не е гола в онзи филм — казвам.

— По какво?

— Цялото ѝ тяло е покрито с трико. Вижда се.

Влизам в банята, за да ѝ покажа. Излегната във ваната върху крачета с формата на лапи, под дебел слой пяна като разбита сметана, Обекта търка с пемза едната си пета.

Поглежда снимката и казва:

— Ти също никога не си гола.

Аз застивам, онемяла.

— Да нямаш някакъв комплекс?

— Не, нямам комплекс.

— Тогава от какво се страхуваш?

— Не се страхувам.

Обекта знае, че това не е вярно. Но няма лоши намерения. Не се опитва да ме уличи в нищо, иска само да ми помогне да се отпусна. Моята свенливост я обърква.

— Не знам за какво толкова се тревожиш — казва. — Ти си най-добрата ми приятелка.

Преструвам се на погълната от списанието, все едно не мога да вдигна поглед от него. Но имам чувство, че ще се пръсна от щастие. Кипя от радост, но продължавам да зяпам списанието, уж съм ѝ сърдита.

Една вечер сме останали до късно да гледаме телевизия. Обекта си мие зъбите, когато влизам в банята. Аз си смъквам бикините и сядам на тоалетната чиния. Правя го понякога като компенсаторна тактика. Тениската е достатъчно дълга, за да ми покрива скута. Пишкам, докато Обекта си мие зъбите. И изведнъж подушвам дим. Когато вдигам глава, виждам цигара редом с четката за зъби в устата на Обекта.

— Ти пушиш дори като си миеш зъбите?

Тя ме поглежда косо и казва:

— Ментолови са.

Има обаче един проблем при тези спомени — варакът се изтрива бързо.

Бележка, залепена върху хладилника, ме върна към реалността: „Доктор Бауър, 22 юли, 14 ч“.

Изпитвах ужас. Ужас от гинеколога-перверзник и неговите инструменти за инквизиция. Ужас от металните неща, които щяха да разчекнат краката ми и от нещото, което щеше да се пъхне вътре. Ужас от това, което би могло да се разкрие. Именно в това състояние, в този емоционален капан, започнах отново да ходя на църква. Една неделя в началото на юли с майка ми си облякохме официални дрехи (Теси на токчета, аз — с ниски обувки) и отидохме с колата до „Успение Богородично“. Теси също страдаше. Бяха минали шест месеца, откакто Чапър Илевън отпраши с мотора си и повече не се върна. И още по-лошо, през април ни сервира новината, че се отказва от колежа. Планираше да се премести да живее в Ъпър Пенинсюла с няколко приятели и, по неговите думи, да си изкарва прехраната като фермер.

— Нали не мислиш, че ще направи някоя глупост, например да избяга и да се ожени за онази Мег? — попита Теси Милтън.

— Да се надяваме, че няма — отвърна той.

Освен това Теси се безпокоеше, че Чапър Илевън не се грижи за себе си. Не ходеше редовно на зъболекар. Заради вегетарианството беше станал блед. Освен това оплешивяваше, а беше само на двайсет години. Теси внезапно се почувства стара.

Обединени от тревогата, търсеци утеха за различни неща (Теси искаше да се отърве от болките си, докато аз исках моите да започнат), влязохме в църквата. Доколкото можех да преценя, всяка неделя в гръцката православна църква „Успение Богородично“ свещениците се събираха и четяха Библията на глас. Започваха с Битие и продължаваха с Числа и Второзаконие. После минаваха към Псалми и Притчи, Еклесиаст, Исая, Еремия и Йезекиил, чак до Новия завет. Накрая четяха и него. Като се има предвид продължителността на службите, няма как да е било иначе.

Разнасяха се песнопения, докато църквата се изпълваше бавно. Най-накрая централният полилей светна и отец Майк изскочи иззад олтара като марионетка в естествен ръст. Преображението, което вуйчо

ми претърпяваше всяка неделя, винаги ме изумяваше. В църквата отец Майк се появяваше и изчезваше с непостоянството на божество. В един момент беше на балкона, където пееше фалшиво с нежния си глас, а в следващия изникваше пак долу и люлееше кадилницата. Проблясващ, с натруфени одежди, отрупан със скъпоценности като яйце на Фаберже, той ходеше из църквата и ни даваше Божията богословия. Понякога от кадилницата излизаше толкова много дим, че сякаш го обгръщаше мъгла. Но по-късно следобед в нашата гостна, когато мъглата се разсейваше, той отново ставаше нисичък стеснителен мъж с черни дрехи от полиестер и пластмасова яка.

А при леля Зоуи се случваше обратното. В църквата тя беше смирена. Кръглата ѝ сива шапка върху главата приличаше на пирон, който я приковаваше към пейката. Тя непрекъснато щипеше синовете си, за да не заспят. Трудно ми беше да свържа угрижената жена, която всяка седмица свеждаше глава пред нас, с веселячката, която, вдъхновена от виното, разиграваше смешни сценки в нашата кухня.

— Ей, мъжете, стойте надалеч! — викаше, докато танцуваше с майка ми. — Тук има ножове.

Контрастът между Зоуи в църквата и Зоуи с чаша в ръка беше толкова поразителен, че аз винаги нарочно я наблюдавах внимателно по време на литургията. В повечето недели, когато майка ми я потупваше по рамото за поздрав, леля Зо отвърщаше само с лека усмивка. Големият ѝ нос изглеждаше подпухнал от скръб. После се обръщаше напред, прекръстваше се и стоеше неподвижно до края на службата.

И така: църквата „Успение Богородично“ през онази юлска утрин. Тамян, който се издига нагоре, силен като ирационалната надежда. Отблизо — миризмата на мокра вълна (навън ръми). Водата от чадърите, пъхнати под пейките, която се оттича по неравния под на некачествено построената църква и се събира в малки локви. Миризмата на спрей за коса и парфюм, на евтини пури, бавното тиктакане на часовници. Куркането на все повече стомаси. И прозяването. Клюмането на глави, похъркването и сепването след лакът в ребрата.

Литургията ни беше безкрайна; а моето тяло — неподвластно на законите на времето. И пред мен седеше Зоуи Антониу, на която времето също беше погостило номер.

Животът на попадия се беше оказал още по-лош, отколкото леля Зо очаквала. През годините, прекарани на полуостров Пелопонес, тя се чувствала ужасно. Живеели в малка каменна къща без отопление. Отвън селянките разпъвали одеяла под маслиновите дръвчета и брутели маслините, като удряли по стволите. „Не може ли да спрат тази ужасна шумотевица!“ — оплаквала се Зоуи. За пет години, под непрестанния грохот на сопите, тя родила четири деца. Изпращаше на майка ми писма, в които подробно описваше неволите си: нямат перална машина, нямат кола, нямат телевизор, а задният им двор е пълен с камъни и кози. Писмата си подписваше: „Света Зоуи, мъченица на църквата“.

Отец Майк харесваше Гърция много повече. Годините там били най-доброто му време като свещеник. Старите суеверия още били живи в малкото селце в Пелопонес. Хората вярвали в урочасването. Никой не го съжалявал, че е свещеник. А по-късно, в Америка, енорияшите винаги се отнасяха към него с леко, но безспорно снизхождение, все едно беше смахнат, на когото не бива да се противоречи. Унижението да бъде свещеник в една пазарна икономика не тормозело отец Майк, докато бил в Гърция. Там той можел да забрави за майка ми, която го зарязала и не бил принуден да се сравнява с баща ми, който печелел много повече от него. Още било далеч времето, когато заради натякванията на жена си отец Майк щеше да се пита дали да не се откаже от свещеническия занаят и да извърши нещо безразсъдно...

През 1956-а отец Майк бил прехвърлен в една църква в Кливланд, а през 1958-ма станал свещеник в „Успение Богородично“. Зоуи била щастлива да се прибере у дома, но така и не успяла да свикне с положението си на *презвитера*. Не ѝ харесвало да бъде за пример. Трудно ѝ било да се грижи децата винаги да са спретнати и добре облечени.

— С какви пари? — викала на мъжа си. — Може би, ако получаваше добра заплата, децата щяха да изглеждат прилично.

Братовчедите ми — Аристотел, Сократ, Клеопатра и Платон — имаха потиснатия, зализан вид на свещенически деца. Момчетата носеха евтини, безвкусни двуредни костюми. Имаха гъсти къдриви коси. Клео, красавица с бадемови очи като своята съименничка, се

примиряваше с рокли от „Монтгомъри Уорд“. Тя рядко говореше и по време на службата си играеше на „котешка люлка“ с Платон.

Аз открай време харесвах леля Зо. Харесвах силния ѝ, сякаш театрален глас. Харесвах нейното чувство за хумор. Тя беше погръмогласна от повечето мъже и можеше да разсмее майка ми както никой друг.

Тази неделя например по време на една от множеството заупокойни молитви леля Зо се обърна и дръзна да пусне шега:

— Теси, аз съм *длъжна* да бъда тук. А твоето оправдание какво е?

— С Кали просто ни се ходеше на църква — отвърна майка ми.

Платон, който беше нисичък като баща си, ме порица на шега:

— Засрами се, Кали. Какво си направила?

— Нищо — казах.

— Ей, Сок — прошепна Платон на брат си. — Братовчедката Кали да не би да се изчервява?

— Сигурно е направила нещо, за което не иска да си признае.

— Млъквайте и двамата — каза леля Зо, защото отец Майк се приближаваше с кадилницата. Братовчедите ми се обърнаха напред. Майка ми сведе глава за молитва. Аз също. Теси се молеше Чапър Илевън да се вразуми. А аз? Много просто — молах се да ми дойде цикълът. Молех се за женската стигма.

Лятото минаваше бързо. Милтън извади куфарите от мазето и ни каза да се стягаме за пътуването. Правех слънчеви бани с Обекта в Малкия клуб. Но все си представях как доктор Бауър оценява пропорциите на краката ми. До прегледа оставаше една седмица, после четири дни, два дни...

И така, стигаме до предишната вечер — събота, двацети юли 1974-та. Нощ, изпълнена със заминавания и тайни планове. В ранните часове на неделния ден (все още събота вечер в Мичиган) турски самолети бяха излетели от базите на континента, поемайки курс на югоизток над Средиземно море към остров Кипър. В древните митове боговете, които покровителствали простосмъртни, често ги криели. Афродита покрила с мъгла Парис, за да го спаси от сигурна смърт от ръката на Менелай, а върху Еней наметнала козя кожа и го извела

тайно от бойното поле. Скрити били и турските самолети, които бръмчали над морето. Същата нощ кипърските военни докладвали за тайнствена повреда на радарите. Екраните им се изпълнили с бели мигащи точки — електромагнитен облак. Невидими, турските самолети достигнали острова и започнали да го бомбардират.

А през това време в Грос Пойнт Фред и Филис Муни също напуснаха дома си, тръгнаха към Чикаго. От верандата им махаха за сбогом техните деца Уди и Джейн, които имаха свои тайни планове. В този момент към къщата на семейство Муни като сребристи бомбардировачи летяха сребристи бъчонки и кутии бира, приближаваха се автомобили, пълни с тийнейджъри. Сред тях бяхме и ние с Обекта. Напудрени и издокарани, накъдрени на маша, двете също отивахме на купона. С тънки кадифени поли и сабо на краката, ние се появихме на моравата пред къщата. Но преди да влезем, Обекта ме спря. Хапеше си устната.

— Ти си най-добрата ми приятелка, нали?

— Да.

— Добре. Понякога си мисля, че имам лош дъх — тя млъкна. — Но проблемът е, че сам човек никога не може да разбере дали това е така, или не. Затова... — тя пак се запъна — искам ти да провериш.

Не знаех какво да кажа, затова замълчах.

— Нали не е прекалено отвратително?

— Не — казах накрая.

— Добре, ето.

Тя се наведе и дъхна в лицето ми.

— Наред е — казах.

— Добре. Сега ти.

Аз се наведох и издишах в нейното лице.

— Добре е — отсече тя. — Хубаво. Сега вече можем да влезем.

Никога дотогава не бях ходила на купон. Дожаля ми за родителите. Докато си пробивахме път през блъсканицата в претъпканата къща, тръпки ме побиха при погрома, който се извършваше. Пепел от цигари се ръсеше върху тапицериия „Пиер Дьо“. Бира се лееше върху килими, предавани от поколение на поколение. В кабинета видях две момчета, които пикаеха в трофейна купа от тенис турнир. Повечето от присъстващите бяха по-големи от нас. Няколко двойки се качиха на горния етаж и се заключиха в спалните.

И Обекта се опитваше да се държи като по-голяма. Подражаваше на надменните, отегчени изражения на гимназистките от горните класове. Тръгна пред мен, излезе на задната веранда и застана на опашка пред бурето с бира.

— Какво правиш? — попитах я.

— Вземам си бира. Ти какво мислиш?

Навън беше почти тъмно. Както в повечето случаи, когато излизах сред хора, бях оставила косата си да скрие лицето ми. Стоях зад Обекта, приличайки на Братовчеда То, когато някой закри очите ми с длани.

— Познай кой е?

— Джеръм.

Свалих му ръцете и се обърнах.

— Как позна, че съм аз?

— По странната миризма.

— Брей! — каза някакъв глас зад гърба му. Надникнах и се втрещих. С Джеръм беше Рекс Рийс, виновникът за смъртта на Каръл Хенкъл в езерото, нашият местен Теди Кенеди. И в момента не изглеждаше особено трезвен.

Тъмната му коса покриваше ушите, на кожена каишка на врата му висеше късче син корал. Потърсих по лицето му признаци на угризение или разкаяние. Но Рекс не гледаше към мен — с перчем над очите, той не откъсваше поглед от Обекта и се усмихваше леко.

Момчетата пъргаво се вмъкнаха между нас, с гръб един към друг. Хвърлих за последно поглед към Неясния обект — беше си пъкнала ръцете в задните джобове на кадифената пола. Жестът изглеждаше небрежен, но така бюстът ѝ изпъкваше повече. Гледаше нагоре към Рекс и се усмихваше.

— Утре започвам филма — каза Джеръм.

Изгледах го с недоумение.

— Моят филм, за вампирите. Сигурна ли си, че не искаш да се снимаш в него?

— Тази седмица заминаваме на почивка.

— Гадост! — каза Джеръм. — Ще излезе гениален филм.

Замълчахме, а след миг аз казах:

— Истинските гении никога не се мислят за гении.

— Кой го е казал?

— Аз.

— И защо?

— Защото гениалността е девет десети труд. Не си ли чувал? А щом се *мислиш* за гений, ти се отпускаш. Мислиш, че всичко, което правиш, е гениално.

— Аз просто искам да снимам филми на ужасите — отговори Джеръм. — С по малко голота тук-там.

— Просто не се мъчи да бъдеш гений и може би в крайна сметка, без да искаш, ще станеш — казах.

Той ме гледаше странно, напрегнато, но и с широка усмивка.

— Какво?

— Нищо.

— Защо ме гледаш така?

— Как те гледам?

В тъмното приликата на Джеръм с Неясния обект беше още по-голяма. Светлокестенявите вежди, тенът като карамел — ето ги отново, във форма, която ми бе позволена.

— Ти си много по-умна от другите приятелки на сестра ми.

— Ти пък си много по-умен от братята на приятелките ми.

Той се наведе към мен. Беше по-висок и в това беше голямата разлика между него и сестра му. Достатъчно, за да ме извади от унеса. Изплъзнах се, заобиколих го и се изправих до Обекта. Тя продължаваше да зяпа Рекс с блеснали очи.

— Хайде — подканих я. — Трябва да отидем там, където се разбрахме.

— Къде?

— Знаеш. Там.

Най-накрая успях да я откъсна от него, но си тръгна, като хвърляше назад усмивки и многозначителни погледи. Щом излязохме на покрития вход, ми се навъси.

— Къде ме водиш? — попита сърдито.

— По-далеч от онова влечуго.

— Не можеш ли да ме оставиш на мира поне за минута?

— Искаш да те оставя на мира ли? Добре, ще те оставя на мира.

Не помръднах.

— Не мога ли дори да си поговоря с едно момче на купон? — попита Обекта.

— Отведох те настрани, преди да е станало твърде късно.

— Какво искаш да кажеш?

— Имаш лош дъх.

Това я накара да спре. Уцелих я право в сърцето. Тя помръкна.

— Така ли? — попита.

— Съвсем лекичко, на лук — казах.

Вече бяхме на тревата зад къщата. На каменния парапет на верандата седяха някакви момчета, цигарите им проблясваха в мрака.

— Какво мислиш за Рекс? — прошепна Обекта.

— Моля? Не ми казвай, че го харесваш.

— Не съм казала, че го харесвам.

Вгледах се в лицето ѝ, за да разбере истината. Тя забеляза това и се отдалечи. Последвах я. Както вече казах, повечето ми чувства са хибридни. Но не всички. Някои са чисти, без примеси. Ревността например.

— Нищо му няма на Рекс — казах, когато пак заставах до нея. — Ако харесваш убийци.

— Било е нещастен случай — каза Обекта.

Луната беше в трета четвърт. Посребряваше гъстите корони на дърветата. Тревата беше мокра. И двете изритахме сабото си, за да стъпим боси. След миг Обекта въздъхна и отпусна главата си на рамото ми.

— Добре е, че заминаваш — каза.

— Защо?

— Защото това е прекалено странно.

Огледах се назад, за да проверя дали някой може да ни види. Бяхме скрити. Затова я прегърнах.

Стояхме няколко минути под посребрените от луната дървета, заслушани в музиката, която гърмеше откъм къщата. Скоро щяха да се появят полицаите. Винаги идваха. На това можеше да се разчита в Грос Пойнт.

На следващата сутрин отидох на църква с Теси. Както обикновено, леля Зо седеше отпред, давайки личен пример. Аристотел, Сократ и Платон носеха своите гангстерски костюми. Клео се беше сгушила в черната си грива, готова да задреме.

В дъното и покрай стените църквата тънеше в сумрак. В нишите и проблясващите странични олтари иконите се белееха, вдигнали сковани пръсти за благословия. От купола падаше светлина като парче тебешир. Въздухът вече беше наситен с мирис на тамян. Свещениците, които крачеха напред-назад, приличаха на теляци в хамам.

Дойде време за представлението. Един от свещениците щракна електрически ключ и най-долният ред на огромния полилей засия. Иззад иконостаса се появи отец Майк. Беше облечен с яркосиньо расо с червено сърце, избродирано на гърба. Той слезе по стълбите сред енорияшите. Димът от кадилницата му се виеше нагоре с уханието на древност.

— *Кирие, елейсон* — пееше отец Майк. — *Кирие, елейсон.*

И макар че тези думи не означаваха за мен почти нищо, усещах тяхната тежест, дълбоката бразда, която оставяха във въздуха на времето. Теси се прекръсти, като мислеше за Чапър Илевън.

Отец Майк кадеше лявата страна на църквата. Тамянът се кълбеше над главите на енорияшите на синкави облаци. Забулваше светлия кръг на полилея. Душеше вдовиците с белодробни проблеми. Притъпяваше светлите костюми на моите братовчеди. Обгърна ме в своето ледено одеяло, аз го вдишах и също започнах да се моля. *Моля те, Господи, нека доктор Бауър да не ми открие нищо нередно. И нека да бъдем само приятелки с Обекта. И ней позволявай да ме забрави, докато сме в Турция. Освен това помогни на майка ми да не се тревожи толкова за брат ми. И накарай Чапър Илевън да се върне в колежа.*

В православната църква тамянът служи за различни цели. Като символ той е приношение пред Бога. Подобно дима от жертвените клади в езически времена, благоуханието се издига право към небето. А преди да измислят съвременното балсамиране, тамянът е имал съвсем практическо приложение. Прикривал е миризмата на труповете по време на погребение. Освен това, когато се вдиша в достатъчни количества, той може да причини световъртеж и усещането, че си в религиозен унес. А ако прекалиш, може дори да ти стане зле.

— Какво има? — прошепна Теси в ухото ми. — Виждаш ми се бледа.

Престанах да се моля и отворих очи.

— Така ли?

— Добре ли си?

Понечих да отговоря утвърдително, но се спрях.

— Кали, наистина изглеждаш бледа — повтори Теси и притисна длан към челото ми.

Гадене, унес, отдаденост, измама — всичко се сля в едно. Ако Господ не ти помага, трябва сам да си помогнеш.

— Има ми нещо на корема — казах.

— Какво си яла?

— Не точно на корема. Малко по-надолу.

— Вие ли ти се свят?

Отец Майк отново мина покрай нас. Разлюля кадилницата толкова високо, че едва не докосна върха на носа ми. Разширих ноздрите си и вдишах колкото може повече, за да стана още по-бледа.

— Все едно нещо се усуква вътре в мен — опитах се да отгатна.

Явно улучих горе-долу, защото Теси вече се усмихваше.

— О, миличка — каза. — Благодаря ти, Господи.

— Радваш се, че ми е зле? Много благодаря.

— Не ти е зле, миличка.

— А какво ми е? Не ми е добре. *Боли ме.*

Майка ми ме хвана за ръка, все така сияеща.

— По-бързо, по-бързо. Да не стане някоя беля.

В момента, в който се затворих в тоалетната на църквата, новината за турското нашествие в Кипър вече беше стигнала до Съединените щати. Когато с Теси се върнахме вкъщи, дневната беше пълна с мъже, които се надвикваха.

— Нашите бойни кораби са на котва край бреговете, за да сплашват гърците — крещеше Джими Фиоретос.

— Разбира се, че стоят на котва — отговори Милтън, — ти какво очакваш? Хунтата свали от власт Макариос. Затова турците се тревожат. Положението е опасно.

— Да, но да помагат на турците...

— Съединените щати не помагат на турците — продължи Милтън. — Те просто не искат Хунтата да стане неконтролируема.

През 1922-ра, докато Смирна горяла, американските бойни кораби стояли без да се намесват. Петдесет и две години по-късно край

бреговете на Кипър те пак не правеха нищо. Поне на пръв поглед.

— Не бъди толкова наивен, Милт — викна отново Джими Фиоретос. — Кой, мислиш, заглуши радара? Американците, Милт. Ние.

— Откъде знаеш? — отвърна баща ми.

Гюс Панос се обади през дупката в гърлото си:

— Това е работа на проклетия... с-с-с-с... Кисинджър. Сигурно... с-с-с-с... се е споразумял с турците.

— Ама, разбира се — кимна Питър Татакис, отпивайки от пепси-колата. — След като виетнамската криза отмина, хер доктор Кисинджър може отново да си поиграе на Бисмарк. Нали иска да види бази на НАТО в Турция? Точно така ще го постигне.

Отговаряха ли на истината тези обвинения? Не знам със сигурност. Знаем само следното: в онази сутрин някой беше заглушил кипърския радар, осигурявайки успеха на турското нападение. Разполагаха ли турците с подобна технология? Не. Имаше ли я на бойните кораби на САЩ? Да. Но такова нещо не може да се докаже...

А и всичко това така или иначе нямаше значение за мен. Мъжете ругаеха, размахваха пръсти към телевизора и удряха радиото, докато накрая леля Зо не го изключи. За съжаление нямаше как да изключи мъжете. През цялото време на обяда продължиха да се надвикват. Вилици и ножове се размахваха във въздуха. Споровете за Кипър продължиха няколко седмици и веднъж завинаги сложиха край на неделните ни обеда. Но за мен това нападение означаваше само едно.

При първа възможност станах от масата и изтичах да се обадя на Обекта.

— Познай какво е станало? — извиках развълнувана. — Няма да ходим на почивка. Избухнала е война!

А след това ѝ казах, че имам спазми и тръгвам към нея веднага.

---

[1] Американски джаз и поп музикант. Б.пр. ↑

ОТ ПЛЪТ И КРЪВ

Приближавам се бързо към мига на разкритието: аз ще открия за себе си нещо, за което знаех през цялото време и все пак не знаех; горкият полусляп доктор Филобосян ще открие онова, което не бе успял да забележи при моето раждане и беше продължил да пропуска след това при всеки ежегоден профилактичен преглед; родителите ми ще открият какво точно дете им се е родило (отговор: същото дете, само че различно); ще бъде открит мутиралият ген, стаен в родословното ни дърво в продължение на 250 години в очакване на своя час, в очакване Ататюрк да атакува, краката на Хаджинестис да станат на стъкло, един кларнет да засвири прелъстително от задния прозорец и накрая, след като се събере със своя рецесивен близък, да даде началото на поредица от събития, които водят до мен, пишещия тук в Берлин.

В онова лято — докато лъжите на президента също ставах все по-сложни — аз започнах да имитирам менструалния си цикъл. С никсъновско лукавство Калиопа разопаковаше и пускаше в тоалетната цяла флотилия неизползвани тампони. Симулирах всички симптоми — от главоболие до изтощение. Имитирах спазми така, както Мерил Стрийп имитираше акценти. Превивах се в леглото от леко пробождане, тъпа болка или остър спазъм. Цикълът ми, бил той и въображаем, биваше най-прилежно отбелязван в календара на бюрото. Използвах символа на риба от катакомбите, за да отбелязвам дните. Планирах ги чак до декември, бях сигурна, че дотогава истинският ми цикъл най-сетне ще се появи.

Измамата даде резултат. Тя уталожил тревогата на майка ми, а донякъде и моята собствена. Бях взела нещата в свои ръце. Вече не разчитах на милостта на природата. И още по-добре — след като пътуването ни до Бурса беше отменено, както и моето посещение при доктор Бауър, вече можех да приема поканата на Обекта да гостувам в тяхната вила. Приготвих се, като си купих шапка против слънце, сандали и един гащеризон в селски стил.

Не бях напълно в курса на политическите събития, които се развиваха в страната през онова лято. Но нямаше как да пропусна ставащото. Докато неприятностите на президента се множаха, отъждествяването на баща ми с Никсън само се засилваше. В дългокосите младежи, които протестираха срещу войната, Милтън виждаше своя рошав, осъдително настроен син, а в скандала „Уотъргейт“ съзираше собственото си колебливо поведение по време на размириците. Той признаваше, че проникването с взлом в комплекса „Уотъргейт“ е грешка, но не особено сериозна.

— Да не мислите, че демократите не правят същото? — питаше по време на неделните дебати. — Либералите просто искат да го злепоставят. Само се правят на света вода ненапита.

Докато гледаше вечерните новини, Милтън не спираше да ги коментира.

Казваше например: „нима?“, „дрънканици“ или „този Проксмайър е кръгла нула“. А също: „Това, за което трябва да се тревожат интелектуалците, е външната политика: какво да правим с проклетите руснаци и червените китайци. А не да се палят и да се вайкат за някаква кражба в мизерен предизборен офис.“ Прегърбен над сгъваемата масичка пред телевизора, Милтън се мръщеше на лявата преса и не можеше да не се забележи все по-голямата му прилика с президента.

През седмицата спореше с телевизора, но в неделя се изправяше срещу публика на живо. Чичо Пийт, който обикновено, докато храносмилаше, беше сънлив като змия, сега ставаше оживен и общителен.

— Дори от гледна точка на хиропрактиката Никсън е съмнителен тип. Той има скелет на шимпанзе.

Отец Майк също взимаше участие в дразненето.

— Е, Милт, какво мислиш сега за своя приятел Хитреца Дики?

— Мисля, че се вдига излишен шум.

Нещата още повече се влошаваха, когато заговореха за Кипър. По вътрешните въпроси Милтън имаше на своя страна Джими Фиоретос. Но когато станеше дума за положението в Кипър, възгледите им се разминаваха. Един месец след нападението, точно когато ООН се канеше да приключи мирните преговори, турската армия предприе нова атака. Този път турците предявиха претенции

към по-голяма част от острова. Издигаше се ограда от бодлива тел. Строяха се охранителни вишки. Кипър беше разделен на две също като Берлин, като Корея, като всички останали места по света, които вече не бяха едно или друго.

— Вълкът козината си мени, но не и нрава — каза Джими Фиоретос. — Турците открай време искаха да нахлуят там. Разните дрънканици за „защита на конституцията“ бяха просто претекст.

— Удрят ни... с-с-с... когато сме с гръб — прохриптя Гюс Панос. Милтън изсумтя.

— Какво искаш да кажеш с това „ни“? Ти къде си роден, Гюс, в Кипър ли?

— Знаеш... с-с-с... какво имам предвид.

— Америка предаде гърците! — размаха пръст във въздуха Джими Фиоретос. — Заради онова двулично копеле Кисинджър. Докато ти стиска ръката, ти пикае в джоба!

Милтън поклати глава, наведе се напред агресивно и издаде отривист гърлен звук, нещо като неодобрително излайване.

— Трябва да направим това, което ни диктува националният интерес.

Тогава Милтън вдигна глава и изплю камъчето:

— По дяволите гърците!

Така през 1974-та, вместо да припознае своите корени, като посети Бурса, баща ми се отрече от тях. Принуден да избира между родната земя и земята на предците, той не се поколеба. А през това време ние чувахме всичко от кухнята: виковете, чупенето на чаши, ругатните на английски и на гръцки, тропота на крака, които напускаха къщата.

— Вземи си палтото, Филис, тръгваме си — каза Джими Фиоретос.

— Че сега е лято — отговори Филис. — Нямам палто.

— Тогава взимай с каквото там си дошла, по дяволите!

— Ние ще си... с-с-с-с... нещо си изгубих... с-с-с-с... апетита.

Дори чичо Пийт, самообразовалият се любител на операта, не можа да понесе това.

— Милтън, може Гюс да не е израснал в Гърция — каза той, — но ти много добре знаеш, че аз съм роден там. Говориш за родната ми земя. За истинския дом на своите собствени родители.

Гостите си тръгнаха и повече не се върнаха. Джими и Филис Фиоретос. Гюс и Хелън Панос. Питър Татакис. Буиците си заминаха от „Мидълсекс“, оставяйки зад себе си тягостната атмосфера в нашата дневна. Това беше краят на неделните обеда. Престанаха да идват мъжете с големи носове, които се секнеха като тромпети под сурдинка и жените, приличащи на Мелина Меркури на стари години, които ме щипеха по бузите. И най-вече, нямаше повече дебати в дневната. Нямаше вече спорове, привеждане на примери, цитиране на прочути покойници и порицаване на позорни съвременници. Никой вече не управляваше страната от нашите дивани. Не преработваше данъчния кодекс, не водеше философски битки за ролята на държавата, за социалната държава, за шведската система на здравеопазване (разработена от някой си доктор Фиоретос, но не роднина на нашия). Краят на една епоха. Никога повече. Никога в неделя.

Останаха само леля Зо, чичо Майк и нашите братовчеди, понеже ни бяха роднини. Теси се сърдеше на Милтън за това, че предизвика скандала. Когато му го каза, той избухна, а тя престана да му говори. Отец Майк се възползва от това, за да изведе Теси на терасата. Милтън се качи в колата си и отпраши нанякъде. По-късно ние с леля Зо занесохме на терасата разхладителни напитки. Щом стъпих на чакъла между дебелите перила от секвоя, видях Теси и отец Майк, седнали на мебелите от черно ковано желязо. Отец Майк държеше ръката на майка ми, свел брадатото си лице близо до нея, вгледан в очите ѝ, и говореше тихо. Майка ми явно беше плакала. Държеше в ръката си смачкана носна кърпичка.

— Кали ви донесе студен чай — обяви леля Зо, когато се появихме, — а аз — нещо за пиене.

Но след това тя забеляза как отец Майк гледеше майка ми и млъкна. Майка ми се изправи цялата пламнала.

— Аз избирам пиенето, Зо.

Всички се засмяха нервно. Леля Зо напълни чашите.

— Ти не гледай, Майк — каза. — Твоята *презвитера* ще се напие в неделя.

Следващия петък бащата на Обекта ме закара до тяхната вила близо до Петоски. Оказа се внушителна постройка във викториански

стил, с безвкусни орнаменти, боядисана в цвета на лакта карамел с шамфъстък. Гледката на къщата, докато карахме към нея, ме смая. Беше разположена на малко възвишение над залива Литъл Травърс, обградена от високи борове, а всичките ѝ прозорци пламтяха.

Много ме биваше с родителите. Те ми бяха специалност. По пътя водих оживен разговор с бащата на Обекта на най-различни теми. Именно от него тя беше наследила цвета на косата и кожата си. Господин Обект явно имаше келтски предци. Но тъй като приближаваше шейсетте, червеникавата му коса сивееше, приличаше на избледняло глухарче. Луничките на лицето му също изглеждаха белезникави. Беше облечен със сиво-кафеникав костюм от поплин и носеше папийонка. След като ме взе, спряхме до едно магазинче край магистралата, където господин Обект купи опаковка с шест коктейла „Смирноф“.

— „Мартини“ в кутийка, Кали. Живеем в епохата на чудесата.

Пет часа по-късно, далеч не трезвен, той сви по чакълестата пътека, която водеше към вилата. Вече беше десет часа. На лунна светлина занесохме чантите си до задната веранда. Гъби осейваха като бели точки пътеката, покрита с иглички, между източените сиви борове. До къщата, сред камъни, обрасли с мъх, се чуваше артезиански кладенец.

Щом влязохме в кухнята, видяхме Джеръм. Той седеше до масата и четеше „Уикли Уърлд Нюз“. Бледото му лице подсказваше, че е седял там почти целия месец. Лишената му от блясък черна коса изглеждаше съвсем лишена от жизненост. Носеше тениска с Франкенщайн, памучни шорти и платнени гуменки на бос крак.

— Представям ти госпожица Стефанидис — каза господин Обект.

— Добре дошла на морския бряг.

Джеръм се изправи и стисна ръката на баща си. Прегърнаха се неловко.

— Къде е майка ти?

— Горе, облича се за партито, за което ти си невероятно закъснял. Настроението ѝ е съответно.

— Защо не заведеш Кали до нейната стая? Покажи ѝ къщата.

— Дадено — отвърна Джеръм.

Качихме се на горния етаж по задното стълбище, което тръгваше от кухнята.

— В момента боядисват стаята за гости — осведоми ме Джеръм.
— Затова ще се настаниш в стаята на сестра ми.

— Тя къде е?

— Отзад на верандата с Рекс.

Кръвта ми се смръзна.

— Рекс *Рийс*?

— Техните също са взели под наем една съседна вила.

След това Джеръм ми показа кърпите за гости, банята, как да включвам лампите. Но добрите му обноски не ме интересуваха. Питам се защо Обекта не беше споменала нищо за Рекс по телефона. Беше тук вече от три седмици, а нищо не беше казала.

Върнахме се в нейната спалня. По леглото бяха разхвърляни намачкани дрехи. На едната възглавница имаше мръсен пепелник.

— Сестра ми е малко мърлява — каза Джеръм, като се огледа. — Ти подредена ли си?

Кимнах.

— Аз също. Само така се живее. Ей — той се обърна и застана лице в лице с мен, — какво стана с пътешествието до Турция?

— Отмени се.

— Прекрасно. Сега можеш да участваш в моя филм. Снимам го тук. Съгласна ли си?

— Мислех, че действието се развива в пансион.

— Реших да бъде пансион в провинцията.

Джеръм стоеше съвсем близо до мен. Ръцете му шаваха неспокойно в джобовете, докато примижаваше срещу мен и се люлееше на пети.

— Не трябва ли да слизаме? — попитах накрая.

— Какво? А... да. Добре. Да вървим.

Джеръм се обърна и се втурна надолу. Тръгнах след него, минахме през кухнята, а когато влязохме в дневната, чух гласове отвън на верандата.

— И Селфридж, това хилаво човече, се издрайфа — казваше Рекс Рийс. — Дори не успя да стигне до тоалетната. Издрайфа се направо на бара.

— Не мога да повярвам! Селфридж! — Обекта се заливаше от смях.

— Драйфаше цели парчета направо в коктейла. Не можех да повярвам. Все едно беше Ниагарският водопад. Та значи, Селфридж драйфа на бара, всички скачат от столовете. А той се захлупва по мутра в това, което е избълвал. И всички млъкват. Но после едно момиче започва да се дави... и стана нещо като верижна реакция. Всичко живо се дави, издрайфано хвърчи навсякъде и барманът побеснява. Освен това е едър мъжага. Грамаден. Та значи, излиза той иззад бара и поглежда към Селфридж. А аз се правя, че не го познавам, че го виждам за първи път. И тогава познай какво става?

— Какво?

— Барманът хваща здраво Селфридж за яката и за колана, вдига го във въздуха и помита с него целия бар!

— Стига бе!

— Не се майтапя. Избърсва с него каквото е повърнал!

В този момент ние излязохме на верандата. Обекта и Рекс Рийс седяха един до друг на плетена кушетка. Беше тъмно и хладно, но Обекта още стоеше по бански, от две части, на детелини. Краката ѝ бяха завити с плажна кърпа.

— Здравей — извиках аз.

Обекта се обърна. Погледна ме равнодушно и отговори:

— Здравей.

— Тя е тук — рече Джеръм. — Жива и невредима. Татко е успял да не излети от пътя.

— Татко не е лош шофьор — каза Обекта.

— Да, когато не е пил. Но бас ловя, че тази вечер до него стоеше старият термос с мартини.

— Вашият старец обича да купонясва! — извика дрезгаво Рекс.

— Кажи, случи ли се баща ми да си утолява жаждата, докато пътувахте насам? — попита Джеръм.

— Неведнъж — отвърнах.

И тогава Джеръм се засмя, тялото му се отпусна и той плесна с ръце.

А през това време Рекс казваше на Обекта:

— Добре, тя вече е тук. Хайде да се повеселим.

— Къде ще ходим? — попита Обекта.

— Ей, Джеръм, ти не каза ли, че в гората имало някаква стара ловджийска хижа?

— Да. На няма и километър навътре.

— Ще можеш ли да я намериш в тъмното?

— Може би, ако взема фенерче.

— Да вървим — изправи се Рекс. — Ще си вземем бира и ще отидем дотам.

Обекта също стана.

— Само да си обуя панталона.

Тя прекоси верандата по бански. Рекс я гледаше.

— Хайде, Кали — подкани ме тя. — Настанена си в моята стая.

Тръгнах след нея. Тя вървеше бързо, почти тичаше и не се обърна, за да ме погледне. Докато се качваше по стълбите, аз я плеснах по дупето.

— Мразя те — казах.

— Какво?

— Толкова си почерняла!

Тя ми се усмихна през рамо.

Докато Обекта се обличаше, аз огледах стаята. И тук беше обзаведено с плетени мебели от ракиа. По стените имаше любителски литографии с лодки, а на полиците — камъчета от Петоски, борови шишарки, разръфани романчета.

— Какво ще правим в гората? — попитах с нотка на недоволство.

Обекта не отговори.

— Какво ще правим в гората? — повторих.

— Ще се разходим.

— Ти само искаш Рекс да те сваля.

— Ама че мръсно подсъзнание имаш, Кали.

— Няма смисъл да отричаш.

Тя се обърна и се усмихна.

— Аз пък знам кой иска да сваля *теб* — каза.

За миг ме заля неудържимо щастие.

— Джеръм — завърши тя.

— Не искам да ходя в гората — казах аз. — Там има буболечки и какво ли не.

— О, недей да си такава глезла — каза тя. Никога дотогава не бях чувала тази дума от нейната уста, тя беше типична за момчета като Рекс. След като се облече, Обекта застана пред огледалото и зачопли кожата на бузата си, която се белеше. Среса се и си сложи балсам за устни. А след това пристъпи към мен. Застана съвсем близко, отвори уста и дъхна в лицето ми.

— Добре е — казах и отстъпих назад.

— Не искаш ли да проверя твоя?

— Няма защо — отговорих.

Реших, че щом Обекта ме пренебрегва и флиртува с Рекс, аз също ще я пренебрегна и ще флиртувам с Джеръм. След като тя излезе, аз се сресах. Избрах един парфюм с помпичка от колекцията на тоалетката и го стиснах, но нищо не излезе. Отидох в банята и разкопчах презрамките на гащеризона. Вдигнах ризата си и натъпках няколко кърпички в сутиена. После си отметнах косата назад, закопчах гащеризона и бързо излязох, готова за разходката в гората.

Чакаха ме под една жълта лампа до входа. Джеръм държеше сребристо фенерче. Рекс беше праметнал през рамо военна раница, пълна с бира. Слязохме по стълбите към моравата. Земята беше неравна, осеяна с коварни коренища, но боровите иглички я застилаха като мек килим. И за миг, въпреки лошото си настроение, аз усетих наслада от свежестта на Северен Мичиган. Дори през август във въздуха имаше лек хлад, напомнящ за Русия. Мастиленосиньото небе над Черния залив. Уханието на кедър и бор.

Там, където започваше гората, Обекта спря.

— Дали ще е влажно? Аз съм само по гуменки.

— Хайде — дръпна я за ръката Рекс Рийс. — Понамокри се.

Тя изписка престорено и се наклони назад, все едно теглеше въже, но накрая той успя да я издърпа и тя влезе залитайки сред дърветата. Аз също застанах на място и надникнах в гъсталака, очаквах и Джеръм да спре. Но вместо това той нагази право в мочурливата почва и сякаш краката му под коленете бавно омекнаха.

— Плаващи пясъци! — извика той. — Помощ! Потъвам! Някой да ми помогне... бълбук, бълбук, бълбук.

Някъде напред Рекс и Обекта, които вече не можехме да видим, се разсмяха. Кедровото мочурище беше древно място. Горите тук не бяха никога изсичани, тъй като земята не беше подходяща да се строят къщи. Дърветата живееха стотици години и накрая рухваха. Тук вертикалното положение не беше най-същественото качество на стволовете. Много от тях растяха право нагоре, но също толкова полягаха встрани. А трети бяха паднали върху съседните дървета или лежаха на земята с изскубнати корени. Усецането беше като в гробище: навред се виждаха сиви скелети на дървета. Лунната светлина, която се процеждаше между тях, огряваше сребреещите локви и паяжините, обсипани със ситни капки. Червеникавата коса на Обекта хвърляше отблясъци.

Газехме мъчително през мочурището. Рекс имитираше животински звуци, каквито всъщност не издава никое животно. Кутийките бира почукваха в раницата му. Краката ни без корени затъваха в калта.

След двайсет минути открихме хижата, скована от небоядисани дъски. Беше само една стая. Главата ми стигаше почти до покрива. Кръглият лъч на фенерчето разкри насмолен брезент, който покриваше тясната врата.

— Мамка му, заключено е — каза Рекс.

— Да опитаме през прозореца — предложи Джеръм.

И те изчезнаха, като ни оставиха сами с Обекта. Аз я погледнах. И за пръв път, откакто бях пристигнала, тя ме погледна в очите. Лунната светлина стигаше точно колкото за тази мълчалива размяна на погледи.

— Тъмно е — казах.

— Знам — каза Обекта.

Зад хижата се чу трясък, последван от смях. Обекта пристъпи поблизо.

— Какво ли правят там?

— Не знам.

Неочаквано прозорчето на хижата светна. Момчетата бяха запалили намерена вътре газена лампа. След това вратата се отвори и Рекс излезе ухилен до уши.

— Тук има някой, който иска да се запознае с вас.

И вдигна капан, от който се полюляваше желирана мишка.

Обекта изпищя.

— Рекс!

Тя отскочи назад и се вкопчи в мен.

— Махни я!

Рекс я разклати още няколко пъти през смях, а после я хвърли сред дърветата.

— Добре де, добре. Сега да не вземеш да припаднеш.

И влезе обратно вътре.

Обекта продължаваше да ме стиска.

— Може би трябва да се върнем — предложих.

— Мислиш ли, че знаеш пътя? Аз съм съвсем изгубена.

— Мога да го намеря.

Тя се обърна и огледа черната гора, като обмисляше думите ми. Но тогава Рекс отново се появи на прага.

— Хайде, влизайте — подкани ни. — Хвърлете му по едно око.

Вече беше късно. Обекта ме пусна. След като наметна червения шал, който свали от косата си, тя наведе глава и влезе в колибата.

Вътре до двете стени имаше два нара със стари вълнени одеяла, а помежду им походна кухня с туристически котлон. На перваза на прозореца бяха наредени празни бутилки от бърбън. Стените бяха облепени с пожълтели изрезки от местния вестник, материали за въдичарски състезания и ралита с безмоторни колички. Имаше и една зинала препарирана щука. Газта свършваше и лампата започна да пращи. Светлината беше с цвят на масло, пушекът се виеше и омазняваше въздуха. Такава е светлината в пушалните за опиум — съвсем на място, защото Рекс вече беше извадил цигара с ганджа от джоба си и я палеше с кибрит.

Рекс седна на единия нар, Джеръм — на другия. Обекта се настани небрежно до Рекс. Аз стоях прегърбена по средата на стаята. Усецах, че Джеръм ме наблюдава. Правех се, че разглеждам хижата, но накрая се обърнах в очакване да срещна погледа му. Това обаче не стана. Очите на Джеръм фиксираха бюста ми. Фалшивите ми гърди. Той ме харесваше, но те представляваха допълнителен чар, нещо като награда за добрите намерения.

Вероятно това, че се беше захласнал по мен, трябваше да ми достави удоволствие. Но фантазията ми за отмъщение бе напълно съсипана. Липсваше ми всякакъв ентузиазъм. Въпреки това, понеже

нямах друг избор, седнах до Джеръм. Срещу нас Рекс Рийс беше захапал цигарата.

Той носеше шорти и риза с монограм и дупка на рамото, през която се виждаше почернялата му кожа. Върху врата му на танцър на фламенко имаше червено петно: ухапване от насекомо, подобно на вече избледняващата смучка. Той затвори очи и вдиша дима дълбоко, като притвори клепачите си с дълги мигли. Косата му беше гъста и мазна като козината на видра. Накрая отвори очи и подаде цигарата на Обекта.

За моя изненада тя я взе. Дръпна, все едно беше от любимата ѝ марка „Таритън“.

— Няма ли да те направи параноична? — казах аз.

— Не.

— Нали ми каза, че от ганджата винаги получаваш параноя?

— Не и когато съм сред природата — отговори Обекта. Погледна ме строго и всмука отново.

— Ей, не си само ти — каза Джеръм. Стана и ѝ взе цигарата. Дръпна си полуизправен, обърна се и ми я подаде. Аз я погледнах. Единият ѝ край гореше; другият беше влажен и разкашкан. Подозирах, че всичко това беше част от някакъв план на момчетата — гората, хижата, наровеите, ганджата, чуждата слюнка. И ето един въпрос, на който все още не мога да отговоря: дали прозрях мъжките им номера, защото съдбата ми беше отредила да ги прилагам на свой ред? Или момчетата също виждат хитруванията, но се преструват, че не ги забелязват?

За миг си помислих за Чапър Илевън. И той живееше в горска колиба като тази. Запитах се дали ми липсва. Не можех да преценя. Никога не разбирах какво чувствам, докато не станеше твърде късно. Чапър Илевън беше пушил марихуана за пръв път в колежа. Аз го бях изпреварила с четири години.

— Задръж дима — каза Рекс наставнически.

— Трябва да оставиш ТХК^[1] да се натрупа в кръвта ти — каза Джеръм.

Откъм гората изпукаха клони. Обекта стисна ръката на Рекс.

— Какво беше това?

— Може би мечка — каза Джеръм.

— Надявам се, че никоя от вас не е в цикъл — каза Рекс.

— Рекс! — възмути се Обекта.

— Ей, говоря сериозно. Мечките могат да го подушат. Веднъж бях на палатка в Йелоустоун и една жена така загина. Мечката гризли подушва кръвта.

— Не е вярно!

— Честна дума. Каза ми го един мой познат. Беше водач в „Аутуърд Баунд“^[2].

— Е, не знам за Кали, но аз не съм — каза Обекта.

Всички ме погледнаха.

— И аз не съм.

— Е, в такъв случай няма страшно — каза Рекс и се засмя.

Обекта продължаваше да стиска ръката му от страх.

— Искаш ли да направим „пушка“? — попита я той.

— Какво е това?

— Ето — той се обърна с лице към нея. — Единият си отваря устата, а другият духа в нея цигарен дим. Направо се размазваш. Страхотно е.

Рекс лапна запаления край на цигарата. Наведе се към Обекта. Тя също се наведе към него, отвори уста и Рекс започна да духа. Устните на Неясния обект оформиха идеален овал и именно в тази цел, в тази мишена, Рекс Рийс насочи струята мускусен дим. Виждах как влиза в устата на Обекта и как изчезва надолу в гърлото ѝ като разпенен водопад. Накрая тя се закашля и той престана.

— Право в целта. Хайде сега ти на мен.

Зелените очи на Обекта взеха да сълзят, но тя взе цигарата, ухапа я и се наведе към Рекс Рийс, който отвори широко уста.

Като свършиха, Джеръм взе цигарата от сестра си.

— Дай да видим дали мога да преодоля някои технически проблеми — каза той. И докато се усетя, лицето му се оказа близо до моето. Затова накрая и аз го направих. Наведох се, затворих очи, разтворих устни и оставих Джеръм да изстреля в устата ми дълга струя мръсен дим.

Димът изпълни дробовете ми и те пламнаха. Закашлях се и издишах. Когато отворих очи, Рекс беше прегърнал Обекта през рамо. Тя се правеше, че нищо не е станало. Рекс допи бирата си и отвори още две — една за него и една за нея. Обърна се към Обекта. Усмихна

се и каза нещо, което не чух. А след това залепи върху устните на Обекта своята противна, красива, миришеща на канабис уста.

Насреща им, под примигващата светлина, ние с Джеръм се преструвахме, че не ги забелязваме. Сега цигарата беше само за нас, не трябваше да я делим с тях. Подавахме си я мълчаливо и отпивахме от бирата.

— Шантава работа — каза Джеръм след малко. — Имам чувството, че краката ми са много далече. На тебе не ти ли се струва, че краката ти са много далече?

— Изобщо не си виждам краката — отговорих му. — Тук е тъмно.

Той пак ми подаде цигарата. Взех я, дръпнах и задържах дима. Оставих го да прогори дробовете ми, защото исках да отклоня вниманието си от болката в сърцето. Рекс и Обекта продължаваха да се целуват. Погледнах встрани през тъмния мръсен прозорец.

— Всичко изглежда невероятно синьо — казах. — Забелязваш ли?

— И още как — каза Джеръм. — Всевъзможни странни явления.

Делфийският оракул била приблизително на моята възраст по онова време. По цял ден седяла над една дупка в земята, *омфалос*, пътят на света, и дишала нефтени пари, процеждащи се от недрата. Девица, жрицата предсказвала бъдещето, като първа в историята заговорила в мерена реч. Защо споменавам това ли? Защото в онази нощ Калиопа също беше девица, макар и не задълго. И тя също вдишваше халюциногенни вещества. Кедровото мочурище около колибата изпускате етилен. Калиопа, която бе облечена не с прозрачна туника, а с гащеризон, започна да се чувства много странно.

— Искаш ли още една бира? — попита Джеръм.

— Добре.

Той ми подаде златиста кутия „Стро“. Допрях запотения метал до устните си и отпих. После още малко. Двамата с Джеръм усещахме тежестта на задължението. Разменихме си нервни усмивки. Погледнах надолу и разтрих коляното си през гащеризона, а когато вдигнах очи, лицето на Джеръм беше съвсем до моето. Очите му бяха затворени, сякаш се канеше да скочи с краката напред от най-високия трамплин. Преди да се усетя какво става, той започна да ме целува. Целуваше момиче, което никога дотогава никой не беше целувал. (Е, не и след

Клементайн Старк.) Аз не се възпротивих. Останах напълно неподвижна. Въпреки че бях замаяна, усещах всичко. Поразителната влажност на устата му. Боцкането от наболата му брада. Нахалния език. А също вкуса на бира, на канабис, на мента и най-вече — животинския дъх на момчешката уста. Усещах острия вкус на хормоните на Джеръм и метала на пломбите му. Отворих едно око. Ето я прекрасната коса, на която толкова дълго се бях възхищавала, на друга глава. Ето ги луничките по челото, по гърбицата на носа, по ушите. Но това не беше лицето, което трябваше да бъде; луничките бяха други и косата беше боядисана в черно. Зад безчувственото ми лице душата ми се сви в очакване цялото това неприятно усещане да свърши.

С Джеръм продължавахме да седим, докато той притискаше лицето си към моето. Но аз се извих леко и надникнах в другия край на стаята, където бяха Рекс и Обекта. Бяха легнали. Краят на синята риза на Рекс сякаш пърхаше под трепкащата светлина. Под него единият крак на Обекта, с изкалян крачол, висеше от ръба на леглото. Чувах ги да си шепнат и да се смеят, а после отново настъпи тишина. Гледах как калният крак на Обекта затанцува. Така се съсредоточих върху него, че почти не забелязах, когато Джеръм започна да ме дърпа надолу, към нашия нар. Не му попречих, отпуснах се и бавно се смъкнах, като през цялото време не изпусках от очи Рекс Рийс и Обекта. Ръцете на Рекс вече се движеха по тялото на Обекта. Вдигаха полата ѝ, вмъкваха се под нея. След това телата им се извъртяха и видях лицата им в профил. Лицето на Обекта, която лежеше със затворени очи, бе неподвижно като смъртна маска. Профилът на Рекс беше настървен, разпален. А през това време ръцете на Джеръм опипваха тялото ми. Галеше ме през гащеризона, но аз не бях там — бях абсолютно погълната от Обекта.

Екстаз. От гръцката дума *екстазис*, която означава не това, което си мислите. Не означава еуфория, кулминация на сексуалния акт или дори щастие. Означава буквално: състояние на изместване, когато излизаш извън сетивата си. Преди три хиляди години в Делфи пророчицата изпадаше в екстаз всеки миг, докато правела предсказанията си. Онази нощ, в ловната хижа в Северен Мичиган, в екстаз изпадна и Калиопа. За първи път опиянена от наркотици и алкохол, усетих, че се разтварям, превръщам се в пара. Също като

тамяна в църквата, душата ми се издигна към купола на главата ми и излезе навън. Полетях над дюшемето, над малкия туристически котлон. Минах край бутилките от бърбън и увиснах над другия нар, загледана надолу към Обекта. А след това, понеже неочаквано разбрах, че мога, аз се вмъкнах в тялото на Рекс Рийс. Влязох в него като божество и вече я целувах аз, а не Рекс.

Обади се бухал. Насекоми се блъскаха в прозорците, привлечени от светлината. В своето делфийско състояние аз осъзнавах едновременно и двата любовни акта. Чрез тялото на Рекс прегръщах Неясния обект, целувах ухото й... и в същото време усещах как ръцете на Джеръм бродят по тялото ми, тялото, което бях оставила на другия нар. Той беше върху мен, натискаше единия ми крак и затова аз се размърдах, разтворих краката си и той пропадна между тях. Стенеше тихо. Прегърнах го, едновременно ужасена и разнежена от кльошавото му тяло. Беше по-слаб и от мен. Той започна да целува шията ми. След това, вероятно по съвета на някоя статия в списание, обърна внимание на ушната ми мида. Ръцете му поеха нагоре, към гърдите ми.

— Недей — казах, изплашена, че ще намери кърпичките. И Джеръм се подчини...

... а на другия нар Рекс не срещаше подобна съпротива. С обиграна ръка той беше разкопчал сутиена на Обекта. Тъй като имаше по-голям опит от мен, аз го оставих да се оправя с копчетата на ризата, но не неговите, а моите ръце махнаха сутиена и пушнаха в стаята бледата светлина на гърдите й. Видях ги; докосвах ги; и понеже не аз правех това, а Рекс Рийс, нямаше защо да чувствам вина, нямаше защо да се питам дали изпитвам неестествени желания. Как можеше да съм аз, след като бях на другия нар с Джеръм?

... и така, просто за всеки случай, аз отново насочих вниманието си към него. Той сякаш бе в агония. Търкаше тялото си в моето, а после спря и протегна ръка надолу, за да се намести. Чу се отваряне на цип. Хвърлих му един поглед с крайчеца на окото си. Видях, че си блъска главата как да се справи с гащеризона.

Явно не беше стигнал доникъде, затова отново прелетях до другия край на стаята и влязох в тялото на Рекс Рийс. В продължение на минута усещах как Обекта отвръща на моите докосвания, усещах стреснатата, пламенна напрегнатост на нейната кожа и мускули. А

после усетих нещо друго, как Рекс или аз се удължава и набъбва. Усетих го само за секунда и след това нещо ме дръпна обратно...

Джеръм беше сложил ръката си върху голия ми корем. Докато аз обитавах тялото на Рекс, той беше използвал възможността да разкопчае презрамките ми. Беше се справил и със сребристите копчета на кръста. И сега смъкваше надолу гащеризона ми, а аз се опитвах да се събудя. Смъкваше ми бикините и тогава осъзнах колко съм пияна. След миг той се озова между краката ми, а след още малко... *вътре в мен!*

И тогава — болка. Болка като от нож, като от огън. Разкъсваше ме. Плъзна нагоре по корема чак до зърната на гърдите ми. Изохках, отворих очи, погледнах нагоре и видях Джеръм, който ме гледаше. Не отделяхме очи един от друг и аз разбрах, че той знае. Джеръм знаеше това, което и аз осъзнах ясно за пръв път — че не съм момиче, а нещо по средата. Разбрах го по това колко естествено се почувствах, когато влязох в тялото на Рекс Рийс, *колко нормално се почувствах*, разбрах го по шокираното изражение на лицето на Джеръм. Всичко стана само за миг. След това аз го блъснах. Той се отдръпна и се смъкна от леглото на пода.

Тишина. Чуваше се само задъханото ни дишане. Аз лежах по гръб върху нара. Под вестникарските изрезки. Само щуката на стената виждаше какво става. Облякох си гащеризона и изтрезнях напълно.

Всичко беше свършено, вече нямаше какво да направя. Джеръм щеше да каже на Рекс, Рекс — на Обекта. Тя вече нямаше да ми е приятелка. До началото на учебната година всички в „Бейкър енд Инглис“ щяха да знаят, че Калиопа Стефанидис е урод. Чаках Джеръм да скочи и да побегне. Изпитвах паника и в същото време странно спокойствие. В главата ми всичко се наместваше. Клементайн Старк и уроците по целуване; танца ни в горещата вана; земноводното сърце и разцъфването на минзухара; кръвта и гърдите, които не се появяваха; влюбването в Обекта, което сякаш никога нямаше да премине.

Няколко мига на прояснение и след това паниката отново забуча в ушите ми. Исках да избягам. Преди Джеръм да успее да каже каквото и да било. Докато никой още не знаеше. Можех да си тръгна същата вечер. Можех да намеря пътя обратно до къщата през мочурището. Можех да открадна колата на родителите на Обекта. Можех да карам на север, през Тъпър Пенинсюла до Канада, където Чапър Илевън се

канеше да избяга от военната комисия. И докато мислех за живота си на бегълка, надникнах зад ръба на нара, за да видя какво прави Джеръм.

Той лежеше по гръб със затворени очи. И се усмихваше.

Усмихваше се? Как се усмихваше? Подигравателно? Не. Изумено? Отново не. А как? *Самодоволно*. Джеръм се усмихваше като момче, на което в една лятна нощ му се е отворил парашутът. Това беше усмивката на момче, което няма търпение да разкаже на приятелите си.

Читателю, повярвай, ако можеш: той не беше забелязал нищо.

---

[1] Тетрахидроканабинол — главното психоактивно вещество в канабиса. Б.пр. ↑

[2] Международна организация, в която хората се учат да живеят на открито сред природата. Б.пр. ↑

ПУШКАТА НА СТЕНАТА

Събудих се в къщата. Смътно си спомнях как се върнахме, как се влачихме през мочурицето. Гащеризонът още беше на мен. Усещах парене и влага между краката. Обекта или вече беше станала, или беше спала другаде. Бръкнах под гащеризона и отлепих бикините от кожата си. Нещо в това действие, лекият въздушен полъх, издигащата се миризма, потвърди факта, който бях научила за себе си. Но всъщност не можеше да се нарече факт, тогава му липсваше плътност. Беше просто интуитивно усещане за себе си, което не стана по-ясно с идването на утринта. То беше просто една идея, която вече започваше да избледнява, да се превръща в част от пианската замаяност на предната нощ.

Вероятно когато пророчицата се пробуждала след своите безумни нощни видения, тя не помнела какво е говорила. Каквито и истини да е разкривала, те са били засенчвани от непосредствените усещания: главоболието, пламналото гърло. Същото се случваше и с Калиопа. Имах чувството, че съм била омърсена, посветена в някакво тайно знание. Имах чувството, че изведнъж съм пораснала. Но най-вече ми се гадеше и не исках да мисля за това, което се беше случило.

Опитах се да отмия преживяното под душа, търках се методично, като вдигах лице към водата. Пара изпълни банята. По огледалата и прозорците се стичаха вадички. Хавлиените кърпи се навлажниха. Използвах всички сапуни, които ми бяха под ръка — „Лайфбой“, „Айвъри“, както и един местен, селски, който беше като шкурка. Облякох се и тихо слязох по стълбите. Като минавах през дневната, забелязах на стената над камината стара ловджийска пушка. Още една пушка на стената. Минах на пръсти покрай нея. В кухнята Обекта ядеше зърнена закуска и четеше списание. Не вдигна поглед, когато влязох. Аз също си сипах една купа и седнах срещу нея. Вероятно при това лицето ми се е изкривило.

— Какво има? — озъби ми се Обекта. — Да не те боли?

Беше подпряла в ръка саркастичното си лице. Самата тя не изглеждаше особено привлекателна. Кожата под очите ѝ беше

подпухнала, а луничките ѝ приличаха не на слънца, а на ръжда.

— Би трябвало теб да те боли — отговорих.

— Ако искаш да знаеш, изобщо не ме боли — каза Обекта.

— Забравих — подхвърлих аз, — ти си свикнала.

Внезапно лицето ѝ се изкриви от гняв, разтрепери се. Жилите под кожата ѝ се опънаха.

— Снощи се държа като истинска уличница — обвини ме тя.

— Аз ли? Ами ти? През цялото време се натискаше на Рекс.

— Нищо подобно. Дори и не направихме кой знае какво.

— Да бе, още малко и ще ти повярвам.

— Поне той не ти е брат.

Тя стана, като ме изгледа свирепо. Имаше вид като че ли всеки момент ще заплаче. Не беше си избърсала устните и по тях бяха полепнали мармалад и трохи. Онемях при вида на любимото лице, изкривено от маската на омразата. Сигурно и моето лице отвърщаше със същото. Усещах как очите ми се разширяват от страх. Обекта очакваше да кажа нещо, но нищо не ми идваше наум. Накрая тя блъсна стола си назад и каза:

— Джеръм е горе. Защо не отидеш в леглото му?

После изфуча навън.

Чувствах се ужасно. Обзе ме съжаление — краката ми натежаха, сърцето ми щеше да се пръсне. Освен паниката, че съм изгубила приятелката си, внезапно се разтревожих и за доброто си име. Наистина ли бях уличница? Дори не ми беше харесало. Но го бях направила, нали? Бях му позволила да го направи. А след това дойде страхът от възмездие. Ами ако бях забременяла? Какво щях да правя? Както седях на масата, лицето ми се изопна като лицата на всички момичета, които пресмятат и броят дните. Измина най-малко минута, преди да си спомня, че не мога да забременея. В забавеното ми развитие имаше поне едно хубаво нещо. Но въпреки това се тревожех. Сигурна бях, че Обекта няма да ми проговори никога вече.

Качих се горе и пак си легнах, като покрих лицето си с възглавница, за да се скрия от ярката лятна светлина. Но нямаше как да се скрия от реалността на тази сутрин. След по-малко от пет минути пружините на леглото хлътнаха под тежестта на друго тяло. Надникнах и видях, че е Джеръм.

Лежеше по гръб, удобно настанен, съвсем като у дома си. Вместо с риза беше облечен с ловно яке, а под него се виждаха краищата на орфаните му къси гащета. Държеше в ръка чаша кафе и забелязах, че ноктите му са лакирани с черен лак. Утринната светлина, идваща от прозореца, разкриваше наболите косми по брадичката и над горната му устна. На фона на гладката, изхабена боядисана коса, тези оранжеви наченки приличаха на живот, който се завръща в опожарена местност.

— Добро утро, скъпа — каза той.

— Здравсти.

— Нещо не сме във форма, а?

— Да. Снощи бях доста пияна.

— На мен не ми се видя чак толкова пияна, скъпа.

— Да, но бях.

Джеръм се отказа да спори. Надигна се, облегна се на възглавниците, отпи от кафето и въздъхна. Известно време почукваше с пръст по челото си, а след това каза:

— В случай че изпитваш обичайните банални притеснения, трябва да ти кажа, че продължавам да те уважавам и тъй нататък.

Замълчах. Да му отговоря, би означавало само да потвърдя, че нещо наистина се е случило, а аз исках да всея смут. След малко Джеръм остави чашата и се обърна на една страна. Примъкна се към мен и отпусна глава на рамото ми. Лежеше и дишаше. А после със затворени очи вдигна глава и се вмъкна при мен под възглавницата. Косата му гъделичкаше кожата на врата ми. Миглите му целуваха брадичката ми като пеперудени криле. Носът му сумтеше във вдлъбнатината на гърлото ми. А после дойдоха и неговите устни — жадни, несръчни. Исках да се махне от мен. А в същото време се чудех дали съм си измила зъбите. Джеръм отново легна върху мен и аз изпитах същото като предната нощ — смазваща тежест. Така момчетата и мъжете обявяват своите намерения. Захлупват те като капак на саркофаг. И наричат това любов.

В продължение на минута се търпеше. Но скоро якето се вдигна нагоре и Джеръм притисна към мен възбудения си член. Отново се мъчеше да пхне ръце под ризата ми, но този път нямах сутиен. След като взех душ, не го сложих, а кърпичките пуснах в тоалетната. Свършена бях без тях. Ръцете на Джеръм се плъзнаха още по-нагоре, но ми беше все едно. Оставих го да ме опипа. Каквото — такова. Но

ако се надявах да го разочаровам, не се получи. Той ме галеше и стискаше, а долната половина на тялото му се мятеше като опашка на крокодил. После без всякаква ирония прошепна пламенно:

— Страшно си падам по теб.

Устните му се затвориха, търсейки моите. Езикът му проникна в устата ми. Първото проникване, което предвещаваше следващото. Но не сега, не и този път.

— Спри — казах.

— Какво?

— Спри.

— Защо да спра?

— Така.

— Какво така?

— Защото не ми харесваш такъв.

Той седна. А после се изправи рязко, като в онази водевилна пародия с походното легло, което все не иска да се сгъне, и скочи на крака.

— Не ми се сърди — казах аз.

— Кой казва, че ти се сърдя? — отвърна Джеръм и излезе.

Останалата част от деня вървеше бавно. Аз си останах в стаята, докато не видях, че Джеръм излиза от къщата с камерата в ръце. Предположих, че вече не съм сред актьорите в неговия филм. Родителите на Обекта се върнаха от сутрешното каре за тенис. Госпожа Обект се качи по стълбите и влезе в тяхната спалня. Видях от прозореца как господин Обект се настани с книга в ръка на хамака в задния двор. Почаках да се включи душът, слязох по задното стълбище и излязох през кухненската врата. Отидох до залива, обзета от меланхолия.

От едната страна на къщата беше кедровото мочурище. От другата страна черен път минаваше през открито поле без дървета, само с висока жълта трева. Както се разхождах, попаднах на паметна плоча, почти скрита от бурените. Бележеше мястото на някакъв форт или масово клане, не си спомням какво точно. Мъх беше превзел издадените букви и не можех да разчета целия надпис. Постоях известно време, като си мислех за първите заселници, които се

избивали един друг за боброви и лисичи кожи. Стъпих върху плочата и взех да подритвам мъха с гуменката си, докато не се изморих. Беше почти обяд. Заливът синееше. Усещах миризмата на град Петоски зад хълма — дима от пещите и комините в низината. Близо до водата тревата ставаше мочурлива. Покатерих се на вълнолома и се разходих напред-назад, като пазех равновесие. Държах ръцете си широко разтворени и подскачах като Олга Корбут. Но ми липсваше ентузиазъм. А и бях прекалено висока, за да стана Олга Корбут. Малко след това дочух бръмченето на двигател. Засенчих очите си с длан и се възрях в блещукащата водна повърхност. По нея се носеше моторница. Зад кормилото беше Рекс Рийс. Гол до кръста и с тъмни очила, той пиеше бира и даваше газ, като влачеше след себе си някого на водни ски. Разбира се, това беше Обекта по бански на детелини. Изглеждаше почти гола сред водната шир, само с двете тънки ленти, една горе и една долу, които я деляха от рая. Червената ѝ коса се вееше като знаме, предупреждаващо за ураган. Не караше добре. Навеждаше се много ниско напред, краката ѝ се кривяха върху ските. Но не падаше. Докато отпиваше от бирата, Рекс все се обръщаше назад, за да провери как е. Накрая моторницата направи рязък завой, Обекта мина през нейната следа и профуча покрай брега.

Като караш водни ски, се случва нещо ужасно. След като пуснеш въжетото, продължаваш още малко да се плъзгаш свободно по водата. Но после идва неизбежният миг, когато скоростта вече не е достатъчна, за да поддържа движението. Повърхността на водата сякаш се строшава като стъкло. Дълбините се разтварят, за да те погълнат. Точно така се чувствах аз на сушата, докато гледах как Обекта минава край мен. Същото потъване, безнадеждност, физиката на емоциите.

Когато се прибрах за вечеря, Обекта все още я нямаше. Майка ѝ беше ядосана, тъй като според нея беше нелюбезно да ме оставя сама. Джеръм също беше навън с приятелите си. Затова седнах да вечерям с родителите на Обекта. През онази вечер бях прекалено тъжна, за да очаровам възрастните. Нахраних се мълчаливо, а след това седнах в дневната и се престорих, че чета. Часовникът тиктакаше. Вечерта се влачеше мъчително. Когато вече ми се струваше, че ще рухна, отидох в банята и си наплисках лицето. Покрих очите си с топла хавлиена кърпа и притиснах длани до слепоочията. Питам се какво ли правят Обекта и

Рекс. Представях си нейните чорапи във въздуха, късите ѝ чорапи за тенис със заоблени пети, белите кървавочервени пети, които ритаха.

Беше явно, че господин и госпожа Обект не си лягат само за да ми правят компания. Затова накрая им пожелах лека нощ и се качих горе. Разплаках се веднага щом влязох в стаята. Плаках беззвучно и дълго време шепнех: „Защо не ме харесваш?“ и „Съжалявам, толкова съжалявам“. Пет пари не давах как звучи. Във вените ми течеше отрова и трябваше да я изхвърля. По някое време чух да се затваря вратата против насекоми на долния етаж. Избърсах си носа в чаршафите, заслушах се и се опитах да се успокоя. Някой се качваше по стълбите и след миг вратата на спалнята се отвори и се затвори. Обекта стоеше неподвижна в тъмното. Вероятно чакаше очите ѝ да привикнат. Аз лежах на една страна, преструвах се, че спя. Дъските заскърцаха, когато тя пристъпи към моята половина на леглото. Усетих как стои до мен и гледа надолу. После заобиколи отгатык, събу си обувките и късите гащета, сложи си тениската и легна.

Обекта винаги спеше по гръб. Веднъж ми каза, че хората, които спят по гръб, са лидерите в живота, родените актьори и екхибиционистите. А спящите по корем като мен се опитват да се скрият от реалността, имат силна интуиция и склонност към изкуствата, свързани със съзерцание. Ние двете отлично доказвахме тази теория. Аз лежах по корем, със зачервени от плач нос и очи. А Обекта, легнала на гръб, се прозина и (може би като родена актриса) заспа скоро.

Изчаках десетина минути за всеки случай. После, все едно се въртях насън, се обърнах на другата страна, с лице към Обекта. Луната, приближаваща пълнолуние, изпълваше стаята със синя светлина. И така, Неясния обект спеше в плетеното легло от ракета. Виждаше се предницата на тениската ѝ — всъщност стара тениска на баща ѝ, с няколко дупки. Тя беше отпуснала едната си ръка през лицето, като диагонална линия върху знак, означаваща: „Не пипай“. И затова аз само гледах. Косата ѝ се стелеше върху възглавницата. Устните ѝ бяха полуотворени. В ухото ѝ блещукаше нещо, може би песъчинки от плажа. Зад нея върху тоалетката светеха шишетата парфюм с пулверизатори. Таванът беше надвиснал над нас. Чувах как паяците предат по ъглите. Чаршафите бяха хладни. От дебелия юрган, намотан в краката ни, стърчаха перца. Аз бях израснала с миризмата на

нови килими, на ризи от полиестер, топли-топли от сушилнята. А тук египетските чаршафи миришеха на жив плет, възглавниците — на водна патица. Обекта, която лежеше на трийсет сантиметра от мен, беше част от всичко това. Косата ѝ с цвят на тиква, кожата ѝ, напомняща ябълков сайдер, хармонираха с багрите на американския пейзаж. Тя издаде някакъв звук, после пак притихна.

Отвих я предпазливо. В полумрака се появи силуетът ѝ, възвишението на гърдите ѝ под тениската, мекото хълмче на корема и белеещият триъгълник на пликчетата ѝ. Тя дори не помръдна, само гърдният ѝ кош се движеше. Като се мъчех да не издам нито звук, аз започнах да се примъквам бавно към нея. Неочаквано в слабините ми се събудиха мускулчета, за чието съществуване не подозирах. С тяхна помощ тялото ми пълзеше милиметър по милиметър. Старите пружини ми създаваха главоболия — докато се придвижвах уж равнодушно, те ме насърчаваха с цинични проскърцвания. Скандираха, пееха. Непрекъснато спирах и пак започвах. Искаше се огромно усилие. Дишах през устата, за да е по-тихо.

В продължение на десет минути се приближавах все по-близо и по-близо към нея и накрая усетих топлината ѝ по протежение на цялото си тяло. Все още не се докосвахме, само излъчвахме телесна топлина една към друга. Тя дишаше дълбоко. Аз също. Дишахме заедно. Накрая, след като събрах смелост, аз прехвърлих ръка през корема ѝ.

Дълго време не се случи нищо повече. След като бях постигнала толкова много, аз се страхувах да отида по-нататък. Останах като вцепенена в тази половинчата прегръдка. Ръката ми започна да изтръпва, да пулсира и накрая престанах да я усещам. Обекта беше като упоена или в кома. Но въпреки това усещах как кожата ѝ, мускулите ѝ са напрегнати. Мина още доста време, докато направя решителната крачка. Хванах тениската ѝ и я вдигнах нагоре. Дълго време гледах голия ѝ корем и накрая с някаква печал сведох глава. Сведох глава пред божеството на отчаяния си копнеж. Целунах корема на Обекта, а след това бавно, събирайки увереност, започнах да се придвижвам нагоре.

Помните ли моето сърце-жаба? В стаята на Клементайн Старк то беше скочило от калния бряг, намирайки се между две стихии. А сега направи нещо още по-изумително — полази на сушата. Побирайки

цели хилядолетия в трийсет секунди, то разви интелигентност. Докато целувах корема на Обекта, аз не просто реагирах на приятен стимул, както се беше случило с Клементайн. Аз не излязох извън тялото си, както бях направила с Джеръм. Сега напълно съзнавах това, което ставаше. Аз мислех за него.

Мислех, че точно това бях искала винаги. Осъзнавах, че не само аз се бях преструвала. Питях се какво ще стане, ако някой открие какво правим. Мислех, че всичко това е много объркано, а щеше да става и по-объркано.

Плъзнах ръка надолу и докоснах хълбоците ѝ. Закачих с пръсти ластика на бикините и започнах да ги смъквам. И тогава Обекта съвсем леко вдигна таза си, за да ми помогне. Това беше единственото ѝ движение.

На следващия ден не разменихме дори и една дума за това. Когато се събудих, Обекта беше вече станала. Намерих я да седи в кухнята и да гледа как баща ѝ пържи наденица. Това беше неделният сутрешен ритуал на господин Обект. Той наглеждаше къкрещата мас и сланина, а Обекта надничаше в тигана от време на време и казваше:

— Ама че отвратително.

Но след малко се наведе над пълната чиния с пържена наденица и ме накара също да си сипя.

— Ще имам кошмарни киселини — каза.

Веднага разбрах неизреченото послание. Обекта не искаше никакъв драматизъм, никаква вина. Както и никаква демонстрация на нежни чувства. Тя плямпаше за наденицата, за да раздели нощта от деня, за да се разбере, че случилото се през нощта, това, което ние правихме през нощта, няма нищо общо със събитията през деня. Освен това беше добра актриса и понякога аз се питах дали пък наистина не беше спала през цялото време. Или пък аз бях сънувала всичко.

През този ден тя само на два пъти показа, че нещо се е променило между нас. Следобед пристигна филмовият екип на Джеръм — двама негови приятели, които носеха сандъци, кабели и дълъг рошав микрофон, който приличаше на мръсно килимче за баня, навито на руло. Джеръм подчертано не ми говореше. Те се настаниха в малка барака недалеч от къщата и ние с Обекта решихме да видим

какво правят. Не можехме да устоим, защото Джеръм ни беше казал да не им се пречкаме. Промъкнахме се дотам, като притичвахме от дърво до дърво. Така се заливахме от смях, че се налагаше често да спираме да се тупаме взаимно по гърба, като избягвахме да се гледаме в очите. Накрая стигнахме до бараката и надникнахме през задното прозорче. Не се случваше кой знае какво, единият от приятелите на Джеръм прикрепяше някаква лампа на стената. Трудно ни беше да надничаем през прозорчето едновременно, затова Обекта застана пред мен. После хвана ръцете ми за китките и ги сложи на корема си. Но официално вниманието ѝ бе погълнато от това, което ставаше в бараката.

Появи се Джеръм, облечен като гимназиста-вампира. Вместо традиционната жилетка на Дракула, той носеше розова риза „Лакост“. Вместо папийонка имаше шалче. Черната му коса лъщеше от някаква помада, лицето му беше избелено с грим, а в ръката си държеше шейкър за коктейли. Единият му приятел вдигна във въздуха метла, на която се люлееше гумен прилеп. Другият снимаше.

— Камера! — извика Джеръм.

След това вдигна шейкъра и го разклати с две ръце. През това време прилепът се спускаше и пърхаше над главата му. Джеръм махна капачето и наля кръв в две чаши за мартини. Вдигна едната към своя приятел прилепа, който послушно цопна в нея. Джеръм отпи от своя кървав коктейл и каза на прилепа:

— Точно както го харесваш, Мъфи. *Съвсем сух.*

Обекта се смееше и коремът ѝ подскачаше под ръцете ми. Тя се облегна на гърдите ми и цялото ѝ тяло се затресе в прегръдката ми. Притиснах таза си към нея. Всичко ставаше тайно, зад бараката, като докосване на крака под масата. Но след това операторът свали камерата, посочи ни и Джеръм се обърна. Очите му се втренчиха в моите ръце, а след това се вдигнаха към очите ми. Той оголи зъби, изгаряйки ме с поглед, а след това извика с нормалния си глас:

— Ей, я се махайте се оттук! Снимаме.

Приближи се към прозореца и чукна по него, но ние вече бягахме.

По-късно вечерта телефонът звънна. Майката на Обекта вдигна и каза: „Рекс е“. Обекта стана от дивана, където играехме табла. За да се намирам на работа, аз започнах да трупам пуловете на купчинки. Подреждах ги отново и отново, докато Обекта говореше с Рекс. Беше с

гръб към мен и пристъпваше насам-натам, като си играеше с жицата. Продължавах да гледам пуловете и да ги местя. Но в същото време зорко следях разговора.

— Нищо кой знае какво, просто играем табла... с Кали... Той снима тъпия си филм... Не мога, скоро ще вечеряме... Не знам, може би по-късно... Всъщност съм малко уморена.

Внезапно тя се обърна с лице към мен. Насилих се да вдигна очи. Обекта посочи телефонната слушалка, а след това, като отвори широко уста, имитира с пръст, че ѝ се повдига. Сърцето ми преля от щастие.

Отново дойде нощ. Щом си легнахме, минахме през всички обичайни ритуали: разбухване на възглавниците, прозевки, въртене насам и натам, докато си намерим място. А после, след съответното мълчание, Обекта издаде някакъв звук. Нещо като сподавено промърморване, сякаш говореше насън. След това дишането ѝ стана по-дълбоко. А Калиопа, която прие това като знак за съгласие, започна дългото си пътешествие към другата половина на леглото.

Такава беше любовната ни история. Безмълвна, ограничена, принадлежаща на нощта, на съня. Аз също имах причини да искам да е така. Каквото и да представлявах, най-добре беше то да се разкрива бавно, в разкрасена светлина. Тоест в пълен мрак. А и това е типично за юношеството — опитваш разни нови неща в тъмното. Напиваш се, вземаш наркотици и импровизираш. Спомнете си задните седалки на колите, палатките, лагерните огънове край морето. Не ви ли се е случвало да се окажете, без да си признаете, в прегръдките на най-добрия си приятел? Или пък в стаята в общежитието с двама души, вместо с един, докато касетофонът върти fuga на Бах? Всъщност първите сексуални преживявания са своеобразен транс. Преди да дойде навикът или любовта. Анонимно опипване. Нещо като секс на пясъчника. Започва в тийнейджърските години и продължава до двайсет-двайсет и една. Учиш се да даваш на другите, да делиш с тях играчките си.

Понякога, когато легнех върху нея, Обекта сякаш се събуждаше. Размърдваше се, за да се наместя по-удобно, разтваряше краката си или ме прегръщаше през гърба. Като че ли изплуваше от съня, а после отново се гмуркаше. Клепачите ѝ потрепваха. В тялото ѝ се появяваше някаква отзивчивост, тя свиваше коремните си мускули в един ритъм с моите, отмяташе главата си назад и предлагаше шията си. Но аз чаках

повече. Исках тя да признае това, което правим, но и се страхувах. И така, лъскавият делфин изскачаше, минаваше през обръча на моите крака и отново изчезваше, като ме оставяше разлюляна, мъчейки се да запазя равновесие. Там долу всичко беше влажно. Заради мен, или заради нея — не знаех. Слагах главата си на гърдите ѝ под набраната нагоре тениска. Подмишниците ѝ миришеха на презрели плодове. Почти нямаше окосмяване.

— Каква си късметлийка — казвах ѝ, когато отново водехме дневния си живот. — Дори не се налага да се бръснеш.

Но през нощта Калиопа само галеше космите или ги опитваше на вкус. Една нощ, докато правех това и други неща, забелязах сянка на стената. Помислих, че е нощна пеперуда. Но когато се вгледах по-внимателно, видях, че е ръката на Обекта, вдигната над главата ми. Ръката ѝ беше напълно будна. Пръстите се свиваха и разтваряха, засмуквайки целия екстаз на тялото ѝ в тайното си разцъфтяване.

Това, което вършехме с Обекта, се подчиняваше на тези свободни правила. Не бяхме особено придирчиви по отношение на подробностите. Най-важното за нас беше, че това се случва, че сексът се случва. Това беше големият факт. А как точно ставаше, кое къде отиваше, беше второстепенно. Освен това няхмахме с кой знае какво да го сравним. Нищо, освен онази нощ в хижата с Рекс и Джеръм.

Що се отнася до моя минзухар, той беше не толкова част от моето тяло, колкото нещо, което откривахме заедно и от което заедно изпитвахме удоволствие. Доктор Лус ще ви каже, че когато им се инжектират мъжки хормони, женските маймуни се опитват да възсядат други женски. Сграбчват ги, искат да ги обладават. Не и аз. Поне не отначало. Напълването на минзухара беше явление, отделно от мен. Той беше нещо като ченгел, който ни свързваше и по-скоро стимулираше външните полови органи на Обекта, отколкото проникваше във вътрешните. Но явно достатъчно ефективно. След първите ни няколко нощи тя гореше от желание. Тоест гореше от желание, оставайки привидно заспала. Когато я прегръщах и се притискахме премалели, макар че беше безчувствена, тя наместваше тялото си към моето. Нищо не биваше възбудено или галено. Нищо не биваше насочвано. Но опитът внесе отмерени движения в нашето сънено съвкупление. Очите на Обекта оставаха затворени през цялото време; често главата ѝ се отмяташе встрани. Тя мърдаше под мен като

спящо момиче, обладавано в съня си от демон. Все едно сънуваше сексуален сън и мислеше, че възглавницата е нейният любовник.

Понякога преди или след това аз запалвах нощната лампа. Набирах тениската ѝ колкото може по-високо и смъквах бикините под коленете. И само лежах, като оставях очите ми да се напълнят. С какво може да се сравни? Златни стружки ограждаха магнита на нейния пъп. Ребрата ѝ бяха тънки като захарни бастунчета. Широките ѝ бедра, толкова различни от моите, приличаха на купа, предлагаща ален плод. Ето го и любимото ми местенце — гладката бяла дюна, където гръдният кош омекваше и преминаваше в гръд.

Угасвах лампата. Притисках се към Обекта, обхващах с длани задната част на бедрата ѝ, нагласявах краката ѝ около кръста си. Подхващах я отдолу и я притисках към себе си. И тогава тялото ми зазвъняваше като камбана на катедрала. Гърбушкото в камбанарията подскачаше и се люлееше на въжето като луд.

Докато се случваше всичко това, аз не правех никакви генерални заключения за себе си. Знам, че е трудно да се повярва, но беше точно така. Съзнанието се редактира. Лустросва събитията. Когато си вътре в тялото, е едно, а отвън — друго. Отвън можеш да гледаш, да проверяваш, да сравняваш. Като си вътре обаче, не можеш да сравняваш. През изминалата година минзухарът доста се беше удължил и в най-изявеното си състояние вече беше около пет сантиметра. По-голямата част от него обаче се криеше сред гънките на кожата, от която надничаше. А освен това имаше и окосмяване. В спокойно състояние минзухарът почти не се забелязваше. Когато погледнех надолу, виждах само тъмния триъгълен символ на пубертета. Щом докоснех минзухара, той веднага се уголемяваше, набъбваше и накрая сякаш изскачаше от торбичката си. Вирваше глава във въздуха. Е, не много надалеч, само на два сантиметра и нещо. Какво значеше това? От личен опит знаех, че Обекта също си има минзухар, който също набъбваше при докосване. Просто моят беше по-голям, по-неприкрит. Моят минзухар несдържано показваше чувствата си.

Най-важната подробност беше тази: моят минзухар нямаше дупка на върха. Момчетата имаха съвсем друго нещо. Читателю, постави се на мое място и се запитай какъв извод щеше да си направиш за своя пол, ако имаше това, което имах аз, ако изглеждаше

така, както изглеждах аз. За да пишкам, трябваше да сядам. Струята излизаше отдолу. А отвътре беше като на момиче — меко, почти болезнено, като пъхнех пръст. Вярно, гърдите ми бяха съвсем плоски. Но в училището имаше и други „дъски за гладене“. А и Теси твърдеше, че в това отношение приличам на нея. Мускули? Почти несъществуващи. Никакви бедра, никаква талия. Кльоцава върлина.

Защо да си мисля, че съм нещо друго, а не момиче? Защото ме *привличаше* момиче ли? Та това се случваше непрекъснато. Всъщност през 1974-та се случваше по-често от всякога. Беше се превърнало в национално развлечение. Екстатичното прозрение, което ме беше осенило, остана дълбоко потиснато. Колко време щях да успея да го държа в това състояние, никой не можеше да каже. Но в крайна сметка се оказа, че нищо не зависи от мен. Така е с големите неща. Раждането и смъртта. И любовта. А също и онова, което любовта ни завещава, преди да се родим.

Следващият четвъртък се случи горещ. Един от онези влажни дни, когато атмосферата се обърква. Както си седи на верандата, човек изведнъж усеща, че въздухът всъщност иска да е вода. Обекта винаги униваше в жегата. Казваше, че глезените ѝ се подуват. Цялата сутрин беше почти непоносима — все нещо искаше, на всичко се цупеше. Докато се обличах, надникна от банята, застанала на прага, и ме обвини:

— Какво си направила с шампоана?

— Нищо не съм направила.

— Аз го оставих на перваза на прозореца. Освен мен само ти го използваш.

Промуших се край нея и влязох банята.

— Тук си е, във ваната — казах.

Обекта го взе от ръцете ми.

— Чувствам се отвратително, цялата лепна! — това ѝ беше извинението. После влезе под душа, докато аз си миех зъбите. След минута овалното ѝ лице се появи, обрамчено от завесата. Изглеждаше плешива и с големи очи като извънземна.

— Извинявай, че днес съм такава кучка — каза.

Продължих да си мия зъбите, оставих я да се мъчи известно време. Челото на Обекта се сбърчи и погледът ѝ омекна умолително.

— Мразиш ли ме?

— Още не съм решила.

— Толкова си гадна! — каза тя, нацупи се наужким и рязко пусна завесата.

След закуска се излегнахме в люлката на верандата, пиехме лимонада и се люлеехме, за да ни подухва ветреца. Аз опирах краката си в парапета и се отблъсках. Обекта лежеше настрани, с крака в скута ми, а главата ѝ почиваше на облегалката на люлката. Беше с горнището на банския и изрязани джинси, толкова къси, че отдолу се подаваше бялата подплата на джобовете. Аз носех къси зелени панталони и бяла тениска.

Пред нас заливът хвърляше сребристи отблясъци, сякаш водата имаше рибешки люспи.

— Понякога наистина ми писва от това тяло — каза Обекта.

— И на мен.

— Наистина ли?

— Особено в такава жегата. Цяло мъчение е дори само да се движи човек.

— Освен това мразя да се потя.

— И аз не мога да понасям, когато се потя — казах аз. — По-добре да дишам с изплезен език като куче.

Обекта се засмя и ме погледна удивена.

— Ти разбираш всичко, което казвам — рече и поклати глава. — Защо не беше мъж?

Свих рамене, не знаех какво да кажа. В думите ѝ нямаше никаква ирония и аз го разбирах.

Тя ме гледаше с притворени клепачи. В яркия ден, в маранята, която се издигаше над изсъхналата трева, очите ѝ изглеждаха много зелени, макар че бяха само цепки, полумесеци. Главата ѝ, подпряна на облегалката на люлката, беше клюмнала надолу и трябваше да вдигне поглед, за да ме види. От този ъгъл имаше лукаво изражение. Без да откъсва очи от моите, намести краката си, като леко ги разтвори.

— Имаш абсолютно невероятни очи — каза.

— А твоите са толкова зелени, че изглеждат почти неестествени.

— Наистина са изкуствени.

— Имаш стъклени очи?

— Да, сляпа съм. Аз съм Тирезий.

Така открихме нов начин да го правим. Като се вглеждахме в очите си, сякаш ги държахме затворени или поне не обръщяхме внимание на подробностите. Не откъсвахме поглед една от друга. През това време Обекта съвсем леко сви мускулите на краката си и хълмчето под изрязаните ѝ джинси се надигна към мен, като че ли ми се предлагаше. Сложих длан върху бедрото на Обекта. И докато все така се люлеехме, като се гледахме очите, а щурците свиреха на цигулка в тревата, аз плъзнах ръката си нагоре, между краката ѝ. Палецът ми се вмъкна под изрязаните джинси. Лицето ѝ оставаше безизразно. Зелените очи под тежките клепачи продължаваха да не се откъсват от моите. Напипах меките ѝ бикини и се пъгнах под ластика. Очите ни бяха все така широко отворени, сякаш заключени. И тогава плъзнах палеца си в нея. Тя примигна, очите ѝ се затвориха, хълбоците ѝ се вдигнаха още по-нагоре. Направих го още веднъж. И още веднъж. Всичко се сля в едно — лодките на пристана, струнният оркестър на щурците в изгорялата трева и ледът, който се топеше в нашите шишета с лимонада. Люлката скърцаше напред-назад на ръждясалата си верига и това ми напомни за детската песничка за малкия Джак Хорнър, който седнал в ъгъла да яде коледния пай. Пъгнал палец и извадил една слива... Обекта отново ме фиксираше и онова, което чувстваше, се виждаше само там, в зелените дълбини на очите ѝ. Иначе беше напълно неподвижна. Движеше се само моята ръка и краката ми, които се оттласкваха от парапета. Това продължи три минути, пет, петнайсет. Нямам представа. Времето изчезна. Незнайно как ние все още не съзнавахме напълно какво вършим. Усещанията се преливаха направо в забрава.

Когато зад нас изскърцаха дъските на верандата, подскочих. Бързо извадих ръката си от бикините на Обекта и седнах с изправен гръб. А после видях нещо с крайчеца на окото си и се обърнах. На перилата вдясно от нас седеше Джеръм. Беше в своя вампирски костюм въпреки жегата. На места пудрата върху лицето му се беше изтрила, но въпреки това изглеждаше много блед. Гледаше ни с истинско призрачно изражение. Изражението от „Примката на призрака“. Младият господар, покварен от градинаря. Момъкът в смокинг, удавен в кладенеца. Всичко в него беше мъртво с изключение

на очите. Очите му бяха втрещени в нас — в голите крака на Обекта, които лежаха в скута ми, — а лицето му оставаше като балсамирано. И изведнъж призракът проговори:

— Лизачки.

— Не му обръщай внимание — каза Обекта.

— Лизачки — изграчи Джеръм.

— *Млъкни!*

Джеръм продължаваше да стои неподвижен, като призрак върху перилата. Косата му не беше зализана назад, а висеше от двете страни на лицето му. Владееше се напълно, все едно следваше стара процедура.

— Лизачка — повтори. — Лизачка, лизачка.

Този път в единствено число, само към сестра си.

— Джеръм, казах да млъкнеш.

Обекта се опита да стане. Свали краката си от скута ми и понечи да се обърне настрани. Но Джеръм я изпревари. Той разтвори полите на сакото си като криле, скочи от парапета и се хвърли към Обекта. И въпреки това лицето му беше съвсем безстрастно. Нито едно мускулче не потрепваше по него, с изключение на устата. И той продължи да съска и грачи в лицето на Обекта, в ушите ѝ.

— Лизачка, лизачка, лизачка, лизачка.

— Престани!

Тя се опита да го удари, но той ѝ хвана ръцете. Улови двете ѝ китки с една ръка, а с другата направи с пръсти буквата V. Той притисна това V към устата си и зашава с език между навяващия неприлични асоциации триъгълник. При този циничен жест спокойствието на Обекта започна да се пропуква. Едва се съдържаше да не заплаче и Джеръм усети това. Повече от десетилетие той беше докарвал сестра си до сълзи и знаеше как да го постигне; приличаше на дете, което се опитва да запали мравка с лупа, фокусирайки върху нея все по-горещ и по-горещ слънчев лъч.

— Лизачка, лизачка, лизачка...

И изведнъж Обекта се предаде. Разрева се като малко дете. Лицето ѝ почервения, бясно размаха към него юмруци и изтича в къщата.

Тогавя Джеръм се успокои. Оправи си сакото, приглади косата си и, след като се облегна на перилата, се загледа безметежно към водата.

— Не се тревожи. Няма да кажа на никого.

— Какво да кажеш?

— Имаш късмет, че съм либерален и свободомислещ — продължи той. — Повечето момчета няма да се зарадват, като разберат, че една лесбийка им е сложила рога със собствената им сестра. Не мислиш ли, че е малко неловко? Но аз съм толкова свободомислещ, че съм готов да си затворя очите за наклонностите ти.

— Джеръм, защо не млъкнеш?

— Ще млъкна, когато си искам — изрепчи ми се.

След това обърна глава и ме погледна.

— Знаеш ли сега какво следва? Дим да те няма, Стефанидис. Чупката отгук и повече да не съм те видял. И долу ръцете от сестра ми.

Скочих. Кръвта ми кипна, устреми се нагоре по гръбнака ми и сякаш в главата ми заби камбана. Хвърлих се срещу Джеръм, обезумяла от ярост. Той беше по-едър от мен, но не го очакваше. Ударих го в лицето. Опита да се изплъзне, но аз го блъснах и го съборих на земята. Седнах върху гърдите му, като натисках с крака ръцете му. Най-накрая Джеръм престана да се съпротивлява. Лежеше по гръб и се правеше, че му е забавно.

— Обади ми се, като свършиш — каза.

Чувството да съм отгоре му беше приятно. Цял живот Чапър Илевън ме беше приковавал към земята. За пръв път аз успявах да взема връх, при това с по-голямо от мен момче. Дългата ми коса падаше върху лицето на Джеръм и за да го подразня, аз разлюлях глава. А после си спомних още нещо, което брат ми обичаше да прави.

— Не — извика Джеръм. — Недей. Недей!

Оставих я да падне. Като дъждовна капка. Като сълза. Но беше плюнка, която го уцели точно между очите. И тогава земята под нас сякаш се разтвори, когато Джеръм се надигна с вик и аз полетях назад. Превъзходството ми бе траяло съвсем кратко. Сега трябваше да бягам.

За миг прекосих верандата. Изтичах надолу по стъпалата и хукнах на бос крак през ливадата зад къщата. Джеръм ме подгони в костюма си на Дракула, но спря за малко, колкото да си свали сакото, и аз успях да набера преднина. Тичах през задните дворове на съседните къщи, свеждайки глава под клоните на боровете. Заобикалях храсти и скари за барбекю. Боровите иглички осигуряваха добро триене под

краката ми. Най-накрая стигнах до откритата поляна и се втурнах през нея. Но когато погледнах назад, видях, че Джеръм вече ме настига.

Тичахме през високата жълта трева край брега. Когато прескочих паметната плоча, си ожулих крака и заподскачах от болка, но не спрях да тичам. Джеръм я прескочи, без да я докосне. От другата страна на поляната минаваше път, който стигаше обратно до къщата. Ако успеех да прехвърля възвишението, можех, без Джеръм да ме види, да дотичам там и с Обекта да се барикадираме в нейната стая. Стигнах до хълма и хукнах нагоре. Джеръм продължаваше да ме преследва и разстоянието помежду ни се скъсяваше все повече.

Приличахме на бягащи фигури върху фриз. В профил, с мускулести гъвкави бедра и порещи ръце, ние цепехме тревата, която шибаше пищялите ни. Когато стигнах до подножието на хълма, Джеръм като че ли намали темпото. Размахваше ръце в знак за поражение. Махаше и викаше нещо, което не можех да чуя...

Тракторът току-що беше завил и вече излизаше на пътя. Седнал високо, фермерът не ме виждаше. Аз гледах назад, за да проверя дали Джеръм ме настига. Когато най-накрая се обърнах, беше твърде късно. Гумата на трактора беше точно пред мен и аз се ударих в нея. Полетях във въздуха сред червеникавия прах. Във връхната точка на полета си видях остриетата на вдигнатия отзад плуг, метала във формата на тирбушон, покрит с кал — и след това гонитбата свърши.

Свестих се на задната седалка на непознат автомобил — таратайка, чиито седалки бяха покрити с одеяла. На задния прозорец имаше ваденка с уловена на въдица пъстърва, която се мяташе. Шофьорът носеше червена шапка с козирка. През малката пролука над закопчалката се виждаше късо подстриганата коса над набръчкания му врат.

На главата ми имаше нещо меко, подобно на бинт. Бяха ме завили със старо одеяло, кораво, със стърчащи от него сламки. Вдигнах поглед и съзрях прекрасна гледка. Лицето на Обекта. Главата ми лежеше в скута ѝ. Дясната ми буза беше потънала в топлия ѝ корем. Още беше с горнището на банския и изрязаните джинси. Коленете ѝ бяха разтворени, а червеникавата ѝ коса падаше върху мен, забулвайки всичко. Взрях се в това закътано пространство и видях фрагменти от нея — тъмната презрамка на горнището на банския, изпъкналите

ключици. Тя дъвчеше кожичката си на един нокът. Щеше да го разкървави, ако не спре.

— По-бързо! — каза от другата страна на надвисналата си коса.
— По-бързо, господин Бърт.

Караше ни фермерът, в чийто трактор се бях блъснала. Надявах се да не я послуша. Не исках да бърза. Исках това пътуване да продължи колкото може по-дълго. Обекта ме галеше по косата. Никога не беше правила това на дневна светлина.

— Ударих брат ти — казах ѝ ни в клин, ни в ръкав.

Обекта отметна косата си с ръка. Светлината прониза въздуха като нож.

— Кали! Добре ли си?

Усмихнах ѝ се.

— Добре го подредих.

— О, боже! — каза тя. — Толкова се уплаших. Помислих, че си мъртва. Ти просто ле... ле... — гласът ѝ се накъса — лежеше на пътя!

Потекоха сълзи, но вече от благодарност, не от гняв като преди. Обекта хлипаше. Съзерцавах с благоговение емоционалната буря, която я разтърсваше. Тя сведе глава. Притисна мокрото си лице към моето и за пръв и за последен път се целунахме. Бяхме скрити от облегалката, от стената на косата ѝ, пък и на кого можеше да каже фермерът? Изтерзаните устни на Обекта срещнаха моите и вкусът им беше сладък и солен.

— Цялата съм разсополивена — каза тя, като отново вдигна главата си и успя да се засмее.

Но колата спря. Фермерът изскочи навън, извика нещо и бързо отвори задната врата. Появиха се двама санитарни, сложиха ме на една количка и я насочиха към входа на болницата. Обекта продължаваше да стои до мен. Хвана ми ръката. За миг сякаш осъзна, че е полугола. Погледна тялото си, когато босите ѝ крака стъпиха на студения линолеум. Но не обърна внимание на това. По целия коридор държеше ръката ми, докато санитарите не ѝ казаха да ме пусне. Сякаш беше вълнена нишка от Пирея.

— Госпожице, не можете да влезете тук — казаха санитарите. — Трябва да изчакате отвън.

И тя спря, но поддържа ръката ми още малко. Те продължиха да ме бутат по коридора и ръката ми се протегна към Обекта. Вече бях

поела към своето пътешествие. Плавах през морето към друга страна. Ръката ми ставаше все по-дълга — пет метра, десет метра, петнайсет, двайсет, двайсет и пет. Вдигнах глава, за да съзерцавам Неясния обект. За пореден път тя се превръщаше в загадка за мен. Какво се беше случило с нея след това? Къде е сега? Стоеше в края на коридора, хванала моята удължаваща се ръка. Изглеждаше измръзнала, слабичка, изгубена. Сякаш знаеше, че никога повече няма да се видим. Бутаха ме все по-бързо. Ръката ми вече беше изтъняла като нишка, която се вие във въздуха. Накрая дойде неизбежният миг. Обекта я пусна и ръката ми полетя нагоре, свободна, празна.

Лампи над главата ми, ярки, кръгли, както при моето раждане. Същото скърцане на бели обувки. Но доктор Филобосян го нямаше. Лекарят, който ми се усмихваше отгоре, беше млад, със светлоруса коса. Говореше с провинциален акцент.

— Сега ще ти задам няколко въпроса, нали може?

— Добре.

— Най-напред — как се казваш?

— Кали.

— На колко години си, Кали?

— На четиринайсет.

— Колко пръста ти показвам?

— Два.

— А сега искам да преброиш от десет до едно в обратен ред.

— Десет, девет, осем...

И през цялото време натискаше тялото ми на определени места, търсейки счупвания.

— Така боли ли?

— Не.

— А така?

— Не.

— Ами тук?

И внезапно ме заболя. Остра болка, като ухапване от кобра, точно под пъпа. Викът ми беше достатъчен отговор.

— Добре, добре, ще бъда много внимателен. Само трябва да погледна. Сега не мърдай.

Лекарят направи знак на сестрата с поглед. Започнаха да ме събличат от двете страни. Сестрата измъкна тениската през главата ми.

Появиха се гърдите ми, зеленикави и плоски. Те не обърнаха внимание. Аз също. През това време лекарят разкопча колана. Продължи с копчетата на панталона ми. И той беше свален. Наблюдавах всичко сякаш отдалеч. Мислех си за нещо друго. Спомних си как Обекта повдигаше бедра, за да ми помогне да сваля бикините ѝ. Дребният знак за съучастие, за желание. И колко приятно ми беше това. А сега сестрата протягаше ръка и аз леко повдигнах таза си.

Дръпнаха надолу бикините ми. Ластикът се запъна, но после се освободи.

Лекарят се наведе по-близо, мърмореше нещо. Сестрата доста непрофесионално се хвана за гърлото от изненада, а после се престори, че си оправя якичката.

Чехов беше прав. Ако на стената има пушка, тя трябва да гръмне. Но в истинския живот никога не знаеш къде виси пушката. Пистолетът, който баща ми държеше под възглавницата си, не даде и един изстрел. Както и ловджийската пушка над камината в къщата на Обекта. Но в кабинета на спешното отделение нещата стояха другояче. Нямаше пушек, миризма на барут, не се чу нищо. Само по реакцията на лекаря и сестрата си пролича, че моето тяло се оказа на висотата на повествователните изисквания.

Остана да бъде описана само една сцена от онзи период от живота ми. Тя се разигра седмица по-късно, вкъщи на „Мидълсекс“, и действащите лица бяхме аз, един куфар и едно дърво. Намирах се в стаята си, седях на сандъка под прозореца. Наближаваше пладне. Носех дрехи за път, сив костюм с панталон и бяла блуза. Протягах ръка през прозореца и берях черници от дървото, което растеше отвън. Почти цял час се тъпчех с тези черници, за да не мисля за звука откъм спалнята на родителите ми.

Черниците бяха узрели предната седмица. Едри и сочни. Изцапаха ръцете ми. Тротоарът отвън, тревата и камъните в цветните лехи бяха осеяни с лилави петна. Откъм спалнята на родителите ми се чуваше плачът на майка ми.

Станах. Отидох до отворения куфар и за пореден път проверих дали всичко е вътре. С родителите ми заминавахме след един час. Отивахме в Ню Йорк на преглед при един прочут лекар. Не знаех

колко дълго ще отсъстваме, не знаех какво ми имаше. Не обръщах голямо внимание на подробностите. Знаех единствено, че вече не съм момиче като всички останали момичета.

Православни монаси изнесли нелегално коприна от Китай през VI век и я занесли в Мала Азия. Оттам тя се разпространила, стигнала до Европа, а накрая изминала пътя през морето до Северна Америка. Бенджамин Франклин насърчил производството на коприна в Пенсилвания преди Американската революция. Навсякъде из Съединените щати били засадени черничевы дървета. Но докато берях плодовете през прозореца на спалнята си, не подозирах, че нашата черница има нещо общо с копринарството и че същите дървета са растели зад къщата на баба ми в Турция. Тази черница се издигаше открай време пред прозореца на стаята ми на „Мидълсекс“, без да разкрие своето значение за мен. Но сега нещата са различни. Сега всички безмълвни предмети в живота ми сякаш разказват моята история, сякаш стигат далеч назад във времето, ако се вгледам в тях внимателно. Затова не мога да завърша тази част от живота си, без да спомена следния факт.

Най-широко разпространеният вид копринена буба, ларвата на *Bombyx mori*, вече не съществува никъде в природата. Както отбелязва тъжно моята енциклопедия: „Краката на ларвите са се изродили и възрастните насекоми вече не летят“.

ЧЕТВЪРТА КНИГА

ВУЛВАТА-ОРАКУЛ

От раждането ми, когато останали незабелязани, през кръщенето, когато изпълнили роля, не по-малко важна от тази на свещеника, до неспокойното ми юношество, когато общо взето кротуваха, но после изведнъж станаха център на внимание, моите гениталии бяха най-важната ми особеност. Някои хора наследяват къщи; други — картини или застраховани за огромни суми лъкове за цигулка. Трети получават японски тансу^[1] или прочуто име. А на мен се падна един рецесивен ген в петата хромозома и всички последници, до които той водеше.

Отначало родителите ми не искаха да повярват на безумните твърдения на лекаря от спешното отделение за анатомичното ми устройство. Диагнозата, която Милтън чу по телефона без да разбере почти нищо, а след това я предаде на Теси в цензуриран вид, се свеждаше до смътни опасения, свързани с формирането на пикочния ми канал, както и с евентуален хормонален дефицит. Лекарят в Петоски не беше изследвал кариотипа. Работата му беше да лекува сътресението и раните ми, а след като приключи с тях, ме пусна да си вървя.

Родителите ми искаха второ мнение. По настояване на Милтън ме заведоха за последен път на преглед при доктор Фил.

През 1974-та доктор Нишан Филобосян беше на осемдесет и осем години. Продължаваше да носи папийонка, но вратът му вече не опъваше яката на ризата. Всичко у него се беше смалило, като при дълбоко замразяване. Въпреки това под ръба на бялата му престилка се подаваха зелени панталони за голф, а в косата му бяха втъкнати тъмни очила в авиаторски стил.

— Здравей, Кали, как си?

— Добре, доктор Фил.

— Ще почваш училище, а? В кой клас си?

— Тази година влизам в девети. В гимназията.

— Вече в гимназията? Явно остарявам.

Беше учтив както всякога. Чуждестранният акцент в говора му, свидетелство за Стария свят, ми помагаше да се отпусна. Цял живот ме

бяха галили и глезили чужденци с достолепен вид. Обичах меките им ръце и левантинската им нежност. Като малко момиченце седях на коляното на доктор Филобосян, докато пръстите му отброяваха прешлените по гръбначния ми стълб. Сега го надвишавах на ръст, имах странна прическа. Седях по престилка, сутиен и бикини на ръба на старовремска медицинска маса със стълбичка от вулканизирана гума и скрити в нея чекмеджета. Докато ми преслушваше сърцето и дробовете, плешивата му глава на края на дългия врат се навеждаше като главата на бронтозавър, хрупашц листа.

— Как е баща ти, Кали?

— Добре.

— Как върви бизнесът с хотдог?

— Успешно.

— Колко станаха заведенията?

— Към петдесет.

— Едно от тях е близо до Помпано Бийч, курорта, където със сестра Розали ходим през зимата.

Той ми прегледа очите и ушите, а след това любезно ме помоли да стана и да си сваля бикините. Преди петдесет години доктор Филобосян си беше изкарвал прехраната, лекувайки мюсюлманките в Смирна. Благоприличието му беше стар навик.

Сега вече нямах сътресение както в Петоски. Отлично съзнавах какво се случва и коя е точката, в която се съсредоточаваше медицинският преглед. След като си свалих бикините до коленете, ме обля гореща вълна на смущение и чисто инстинктивно се покрих с ръка. Доктор Филобосян я отмести не особено деликатно. В жеста му си пролича старческо нетърпение. За миг той забрави за себе си и очите му блеснаха зад авиаторските лупи. Но въпреки това не погледна надолу. Впери галантно поглед в далечната стена, докато търсеше информация с ръцете си. Бяхме съвсем близо един до друг, като партньори в танц. Доктор Фил дишаше шумно; ръцете му трепереха. Аз погледнах надолу само веднъж. От притеснение всичко в мен се беше свило. От този ъгъл отново бях момиче — бял корем, тъмен триъгълник, гладко обръснати крака, които изглеждаха неестествено къси, гледани отгоре. Сутиенът ми стоеше като патронташ на гръдния кош.

Отне само минута. Превил гърба си като гущер, старият арменец прокара пожълтелите си пръсти по моите гениталии. Нищо чудно, че никога не беше забелязал каквото и да било. Дори сега, когато знаеше какво търси, той сякаш не искаше да го напипа.

— Можеш да се облечеш — каза лаконично. Обърна се и бавно отиде до мивката. Пусна водата и подложи под струята ръцете си, които сякаш трепереха повече от всякога. Сложи си доста от течния антибактериален сапун.

— Много поздрави на баща ти — каза, преди да изляза от стаята.

Доктор Фил ме насочи към ендокринолог в болницата „Хенри Форд“. Ендокринологът потупа една вена на ръката ми и напълни с кръвта ми тревожно количество епруветки. Защо му беше нужна толкова кръв, не каза. А аз не смеех да попитам от страх. Вечерта обаче допрях ухо до стената на стаята с надеждата да разбере какво става.

— Какво каза лекарят? — попита Милтън.

— Каза, че доктор Фил е трябвало да го забележи още когато Кали се роди — отвърна Теси. — Можело е да се оправи още тогава.

И после пак Милтън:

— Не мога да повярвам, че ще пропусне такава нещo.

(„Такова нещo?“ — попитах безмълвно стената, но тя не ми даде отговор.)

Три дни по-късно пристигнахме в Ню Йорк.

Милтън беше запазил стая в хотел „Лохмур“ на Източна трийсет и някоя улица, където отсядал преди двайсет и три години като мичман втори ранг. А освен това, като човек, който винаги пестеше на път, го беше привлякла и цената. Не се знаеше докога ще останем в Ню Йорк. Докторът, с когото Милтън беше говорил, отказа да обсъжда подробностите преди да ме е прегледал.

— Ще ви хареса — увери ни Милтън. — Много е шикозно, доколкото си спомням.

Но се оказа, че греша. Когато пристигнахме с такси, стана ясно, че „Лохмур“ е западнал. Служителят на рецепцията и касиерът работеха зад бронирано стъкло. Виенските килими бяха прогизнали под капещите радиатори, огледалата ги нямаше, след тях бяха останали само призрачни парчета мазилка и орнаментални винтове. Асансьорът отпреди войната приличаше на кафез с позлатена сгъваща се решетка.

Навремето го беше управлявал човек, но сега гостите пътуваха сами. Натъпкахме куфарите си в тясното пространство и плъзнахме решетката. Тя все излизаше от релсата и се наложи да я отворя и затворя три пъти, докато най-последно потече ток. Накрая кафезът тръгна нагоре и през боядисаните решетки пред очите ни преминаха полутъмните етажи, съвсем еднакви, ако не се смяташе камериерка в униформа на един, количка или чифт обувки пред някоя врата на друг. И въпреки това тази стара клетка носеше някакво усещане за възнесение, за излизане от яма, а ние се почувствахме измамани като стигнахме до осмия етаж и видяхме, че е също толкова сив, колкото фойето.

Стаята ни представляваше преградена част от някогашен голям апартамент. Стените бяха криви. Дори дребната на ръст Теси се чувстваше натясно. По неизвестна причина банята беше почти толкова голяма, колкото спалнята. Тоалетната чиния се клатеше върху разместените плочки и непрекъснато течеше. Във ваната се виждаше ръждива следа под крана за вода.

Имаше двойно легло за родителите ми, а в ъгъла — разтегателно легло за мен. Хвърлих куфара си на него. Този куфар се беше превърнал в камъка на раздора между Теси и мен. Беше го избрала, когато се готвехме за пътуването до Турция. Беше на яркосини и зелени цветя, които ми се виждаха кошмарни. След като влязох в частното училище и започнах да общувам с Обекта, вкусът ми, поне така си мисля, беше станал по-изискан. Горката Теси вече не знаеше какво да ми купува. Всичко, което избере, се посрещаше с ужасен вой. Бях твърдо против каквито и да било дрехи от синтетичен плат или с външен шев. Родителите ми смятаха за забавен моя нов стремеж към чистота. Често баща ми попипваше някоя риза и питаше: „Това става ли за снобското ти училище?“

Теси беше купила куфара без да се посъветва с мен и затова щампата му приличаше на покривка за маса. След като го отворих и отметнах капака, се почувствах по-добре. Всички дрехи в него бяха избирани лично от мен: пуловерите с кръгло деколте в основните цветове, ризите „Лакост“, кадифените джинси. Палтото ми беше от „Папагало“, лимоненозелено с кокалени копчета във формата на рогчета.

— Трябва ли да разопаковаме, или можем да оставим всичко в куфарите? — попитах.

— По-добре да разопаковаме и да приберем куфарите в дрешника — отвърна Милтън. — Така ще се освободи малко повече място.

Прибрах пуловерите, чорапите и бельото грижливо сгънати в чекмеджетата и сложих на закачалки панталоните. Занесох тоалетната си чантичка в банята и я оставих на една полица. Вътре имаше червило и парфюм. Не подозирах, че ще ми бъдат излишни.

Затворих отвътре вратата на банята, заключих я и се приближих към огледалото, за да разгледам лицето си. Над горната ми устна се виждаха две все още къси черни косъмчета. Извадих пинсетите от тоалетната чантичка и ги отскубнах. Очите ми се насълзиха. Имах чувството, че дрехите са ми отеснели. Ръкавите на пуловера ми бяха твърде къси. Сресях си косата и с отчаян оптимизъм се усмихнах на отражението си.

Знаех, че преживявам някаква криза. Личеше си по неестествено бодрото държание на родителите ми и по скоростта, с която бяхме заминали. Но все още никой не ми казваше нищо. Милтън и Теси се отнасяха с мен както винаги — като със своя дъщеря. Държаха се така, сякаш проблемът ми беше чисто медицински и следователно можеше да се оправи. Затова и аз започнах да се надявам. Също като неизлечимо болен, аз с готовност си затварях очите за непосредствените симптоми, надявайки се на изцеление в последния момент. Люшках се между надеждата и отчаянието, все по-убедена, че ми има нещо ужасно. Но нищо не ме хвърляше в по-голямо отчаяние от това, да се гледам в огледалото.

Отворих вратата и се върнах в стаята.

— Не мога да понасям този хотел — казах. — Отвратителен е.

— Да, не е особено хубав — съгласи се Теси.

— Преди беше по-хубав — каза Милтън. — Не разбирам какво се е случило.

— Килимът вони.

— Да отворим прозореца.

— Може би няма да се наложи да останем дълго — каза Теси с надежда, но някак вяло.

Вечерта излязохме, за да потърсим нещо за ядене, а после се върнахме в стаята да гледаме телевизия. По-късно, след като угасихме лампите, аз попитах:

— Какво ще правим утре?

— Сутринта трябва да отидем при лекаря — каза Теси.

— А след това ще потърсим някакви билети на Бродуей — добави Милтън. — Кал, какво ти се гледа?

— Все ми е едно — отговорих мрачно.

— Според мен трябва да е мюзикъл — каза Теси.

— Веднъж гледах Етел Мърман в „Здравей, Доли“ — спомни си Милтън. — Пееше, докато слизаше по едно голямо, дълго стълбище. Когато свърши, публиката обезумя. И тя спря представлението. Качи се обратно и изпя песента повторно.

— Кали, гледа ли ти се мюзикъл?

— Както кажете.

— Не съм виждал по-фантастично нещо — каза Милтън. — Етел Мърман имаше не глас, а гласище.

Повече никой не каза нищо. Лежахме в тъмното, в непознатите легла, и накрая заспахме.

На следващата сутрин след закуска тръгнахме към специалиста. Родителите ми се преструваха на весели и безгрижни, сочеха си разни туристически забележителности през прозореца на таксито. Милтън излъчваше енергичността, която пазеше за особено тежки ситуации.

— Гледайте какво място само — каза, докато се приближавахме към Нюйоркската болница. — С изглед към реката! И аз бих влязъл тук на драго сърце.

Като всеки юноша, аз общо взето не осъзнавах непохватната си фигура. Походката на щъркел, махащите ръце, дългите крака с твърде малки за ръста ми ходила в бежови кларкове — цялата тази машинария дрънкаше под наблюдателната кула на главата ми, но аз бях твърде близо, за да я видя. Но не и моите родители. Те с болка ме наблюдаваха, докато вървах към входа на болницата. Ужасяващо е да видиш детето си в плен на незнайни сили. В продължение на година те си бяха затваряли очите за промените в мен, отдавайки ги на трудната възраст. „Тя ще го израсте“ — все повтаряше Милтън на майка ми. Но

сега ги бе обхванал страх, че моето израстване е излязло извън контрол.

Намерихме асансьора и се качихме до четвъртия етаж, а после тръгнахме, насочвани от стрелките, към психохормоналното отделение. Милтън носеше листче с номера на кабинета. Накрая го открихме. На синята врата имаше само една малка, дискретна табелка с надпис:

КЛИНИКА ПО ЗАБОЛЯВАНИЯ, СВЪРЗАНИ С ПОЛА И

ПОЛОВАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Родителите ми се престориха, че не са я видели. Милтън наведе глава като бик, който се готви да атакува, и със замах отвори вратата.

Посрещнаха ни и ни казаха да седнем. Чакалната беше съвсем обикновена. Покрай стените бяха наредени столове, разделени на равни разстояния от масички за списания, в ъгъла изнемогваше дежурният фикус. Мокетът беше типичен за обществените сгради, шарен, за да не си личат петната. Дори във въздуха се носеше успокояваща болнична миризма. След като майка ми попълни застрахователните формуляри, ни въведеха в кабинета на лекаря. Той също вдъхваше доверие. Зад бюрото имаше стол „Иймс“, а под прозореца — шезлонг „Льо Корбюзие“ от хром и телешка кожа. Лавиците бяха пълни с медицински книги и списания, на стените висяха подредени с вкус картини. Изискаността на големия град, нагодена към европейска чувствителност. Обкръжението на един триумфиращ психоаналитичен светоглед. Да не споменаваме за гледката към Ист Ривър. Бяхме на светлинни години от кабинета на доктор Фил с неговите любителски маслени платна и шкафовете „Медикейд“.

Минаха две-три минути, преди да забележим някои необичайни неща. Отначало антикварните вещи и офортите се бяха слели с фона на академичен безпорядък в кабинета. Но докато седяхме и чакахме лекаря, осъзнахме, че около нас цари безшумно вълнение. Все едно се вираш в земята и внезапно виждаш, че тя гъмжи от мравки. Спокойният лекарски кабинет кипеше от дейност. Преспапието на бюрото например не беше обикновен инертен къс, а миниатюрен фалос, изсечен от камък. Разгледани по-отблизо, миниатюрите по

стените разкриваха сюжетите си. В шатри от жълта коприна върху шарени възглавници моголски принцове се сношаваха акробатично с разнообразни партньори, като при това тюрбаните си оставаха на главите им. Докато ги разглеждаше, Теси се изчерви; а Милтън присви очи; аз се скрих в косата си, както обикновено. Опитахме да гледаме в друга посока и така погледите ни попаднаха върху лавиците с книги. Но и там не беше безопасно. В скучното обкръжение от броеве на „Списанието на Американската медицинска асоциация“ и „Нюингландско списание по медицина“ имаше някои поразителни заглавия. Едно от тях, с преплетени змии на гръбчето, се казваше „Еротосексуално обвързване“. Имаше и лилава подвързана брошура със заглавие „Ритуализираната хомосексуалност: три полеви изследвания“. А на самото бюро, с лента, отбелязваща докъде е стигнал читателят, стоеше учебникът „Хирургически методи за промяна на пола от женски в мъжки“. Ако табелата на входа не беше успяла докрай, то кабинетът на Лус показваше съвсем ясно какъв специалист ми предстоеше да видя. (И по-лошо — той да ме види.) Имаше и скулптури. Копия на статуи от храма в Куджарахо заемаха ъглите на стаята заедно с огромни растения с цвят на нефрит. На фона на восъчнозелените листа индийска жена с гърди като пъпеши се беше навела и в молитвена поза предлагаше всевъзможните си отвори на добре надарени мъже. Претоварено телефонно табло, мръсна игра на „туистър“ накъдето и да се обърнеш.

— Хубаво огледай това място — прошепна Теси.

— Декорацията е малко необичайна — каза Милтън.

А аз:

— Какво правим тук?

Точно тогава вратата се отвори и се появи самият доктор Лус.

На този етап аз не знаех, че той е светило в своята област. Нямах представа колко често името на Лус се появява в съответните списания и доклади. Но веднага забелязах, че не изглежда като обикновените лекари. Вместо медицинска престилка носеше велурено елече с ресни. Прошарената му коса стигаше до яката на бежовото поло. Панталоните му бяха с разкромени крачоли, носеше боти с цип. Освен това имаше очила с тънка сребърна рамка и сиви мустаци.

— Добре дошли в Ню Йорк — каза той. — Аз съм доктор Лус. — Стисна ръката на баща ми, след това на майка ми и накрая пристъпи

към мен. — Ти сигурно си Калиопа — усмихна се приятелски. — Да видим дали добре помня митологията. Калиопа беше една от музите, нали?

— Точно така.

— И за какво отговаряше тя?

— За епическата поезия.

— По-добро от това няма — каза Лус.

Опитваше се да се държи непринудено, но виждах, че се вълнува. В края на краищата аз бях необикновен случай. И той не бързаше, наслаждаваше се на срещата с мен. За учен като Лус аз бях явление, равняващо се на Каспар Хаузер в областта на пола или генетиката. Неочаквано при прочутия сексолог с редовна рубрика в списание „Плейбой“, гостувал в шоуто на Дик Кавет, бе пристигнала от детройтските гори, подобно на дивото момче от Авейрон, четиринайсетгодишната Калиопа Стефанидис. Аз бях експеримент от плът и кръв, с бели панталони и пуловер с надпис „Феър Айл“. Този пуловер, бледожълт, с флорален орнамент около врата, говореше на Лус, че аз опровергавам природата точно както предсказваше неговата теория. Сигурно е горял от нетърпение при срещата си с мен. Той беше изключително интелигентен, чаровен, обсебен от работата си мъж, който ме наблюдаваше иззад бюрото си с пронизателни очи. Когато говореше, се обръщаше най-вече към моите родители, за да спечели доверието им, но в същото време мислено си отбелязваше някои неща. Регистрира, че тембърът ми е тенор. Забеляза, че седя с подвит под себе си крак. Наблюдаваше как си гледам ноктите, свивайки ръка в юмрук. Обърна внимание на начина, по който се смее, кашлям, чеша си главата, говоря; накратко казано — на всички външни проявления на това, което наричаше моята полова идентичност.

Продължаваше да бъде все така спокоен, сякаш идвах в клиниката по дребен повод, заради навехнат глезен например.

— Най-напред бих искал да направя един кратък преглед на Калиопа. Бихте ли изчакали тук, господин и госпожо Стефанидис? — Той се изправи. — Калиопа, би ли дошла с мен, ако обичаш?

Станах от стола. Лус гледаше как тялото ми се разгъва като дърводелски метър до пълния ми ръст, който се оказа с два-три сантиметра повече от неговия.

— Миличка, ние ще те чакаме тук — каза Теси.

— Никъде няма да ходим — добави Милтън.

Питър Лус беше смятан за най-изявения в света специалист по хермафродитизма при хората. Клиниката по заболявания, свързани с пола и половата идентичност, която беше основал през 1968-ма, се бе превърнала в най-изтъкнатото медицинско заведение за изследване и лечение на случаите с неопределен пол. Той беше автор на капиталния труд по сексология „Вулвата-оракул“, класическо помагало в различни дисциплини — от генетика и педиатрия до психология. От август 1972-ра до декември 1973-та водеше едноименна рубрика в списание „Плейбой“, в която персонифицирани и всезнаещи женски гениталии даваха на читателските въпроси остроумни, а понякога и пророчески отговори. Хил Хефнър попаднал на името на Питър Лус в пресата във връзка с някаква демонстрация за сексуална свобода. Шестима студенти от Колумбийския университет направили оргия в една палатка в централния двор и били арестувани от полицията, а на въпроса какво мисли за подобно поведение на територията на университета, професор Питър Лус, четирийсет и шест годишен, заявил: „Аз подкрепям оргиите, където и да се случват“. Това привлякло вниманието на Хефнър. Тъй като не искал да копира рубриката в „Пентхаус“ на Ксавиера Холандер, озаглавена „Наричайте ме мадам“, Хефнър си представял журналистическия принос на Лус по-скоро като съсредоточен върху научната и историческата страна на секса. Ето защо в първите три издания Вулвата-оракул изнесла беседи за еротичното изкуство на японския художник Хироши Ямамото, за епидемиологията на сифилиса и за половия живот на свети Августин. Рубриката спечелила популярност, въпреки че винаги било трудно да се попадне на интелегентни въпроси, понеже читателите се интересували повече от съветите на „Плейбой“ за оралната любов или за преждевременната еякулация. Накрая Хефнър казал на Лус сам да си пише въпросите, което той сторил с най-голямо удоволствие.

Освен това Питър Лус се появил в шоуто на Фил Донахю заедно с двама хермафродити и един транссексуален, за да говори за медицинските и психологическите страни на тези състояния. В това предаване Фил Донахю казал: „Лин Харис се ражда и израства като момиче. Печели конкурса за красота «Мис Нюпорт Бийч» през 1964

година в добрия стар Ориндж Каунти, Калифорния. Чуйте само! Живее като жена до двайсет и девет годишна възраст, а след това заживява като мъж. Има анатомичните характеристики както на мъж, така и на жена. Да пукна, ако лъжа.“

После добавил: „А ето и нещо не чак толкова забавно. Тези синове и дъщери на Бога са живи, уникални човешки същества и биха искали да знаете, че преди всичко са именно човешки същества.“

Поради някои генетични и хормонални условия понякога е много трудно да се определи полът на новороденото. При вида на такова дете, спартанците го оставяли да умре на някое скалисто възвишение. Предците на Лус, англичаните, избягвали тази тема, но понякога били принудени да я обсъждат, когато досаден проблем с тайнствени гениталии пречел на гладкото функциониране на закона за наследството. Великият британски юрист от XVII век лорд Коук се опитал да внесе яснота по въпроса кой трябва да наследява поземлените имоти, обявявайки, че един човек трябва да бъде „или мъж, или жена, и ще унаследява в зависимост от това кой пол преобладава“. Разбира се, той не уточнил метод за определяне на това кой пол *наистина* преобладава. През по-голямата част от XX век медицината продължила да използва примитивния диагностичен критерий за пола, формулиран от Клебс още през 1876-а. Според Клебс, полът се определя от гонадите на индивида. В случай на неясен пол тъканта на гонадите се разглежда под микроскоп. Ако се окажат тестиси, индивидът е мъж; ако са яйчници — жена. Предположението в случая е, че гонадите на индивида ще диктуват половото развитие, особено в пубертета. Но нещата се оказали по-сложни. Клебс започнал решаването на задачата, но трябвало светът да почака още стотина години, за да се появи Питър Лус, който да го завърши.

През 1955 г. Лус публикувал статия със заглавие „Много пътища водят към Рим: понятието за пола в случаи на хермафродитизъм при хората“. В директния, превъзходно написан текст от двайсет и пет страници, Лус твърдял, че полът се определя от най-различни влияния: хромозомите, гонадите, хормоните, вътрешни генитални структури, външните гениталии и най-важно — полът на отглеждане. След изследване на пациенти в Клиниката по педиатрична ендокринология в Нюйоркската болница, Лус успял да състави диаграми, които показват как си взаимодействат тези разнообразни фактори и демонстрирал, че

най-често гонадният пол на пациента не е определящ за неговата полова идентичност. Тази статия предизвикала сензация. Само в рамките на няколко месеца почти всички се отказали от критерия на Клебс и възприели комплексния критерий на Лус.

Заради големия си успех Лус получил възможност да основе психохормоналното отделение в Нюйоркската болница. По онова време той срещал предимно деца с адреногенитален синдром, най-често срещаната форма на женски хермафродитизъм. Било открито, че хормонът кортизол, синтезиран неотдавна в лабораторни условия, спира маскулинизирането, което иначе претърпяват тези момичета, и им позволява да се развият като нормални жени. Ендокринолозите инжектирали кортизол, а Лус наблюдавал психосексуалното развитие на момичетата. Той научил много. За едно десетилетие солидна първопроходническа изследователска работа Лус направил второто си голямо откритие: половата идентичност се формира много рано, на около двегодишна възраст. Той твърдял, че полът прилича на родния език; той не съществува преди раждането, а се усвоява по време на детството и никога вече не може да изчезне. Децата се учат да говорят мъжки или женски, така както се учат да говорят английски или френски.

Той публикувал тази теория през 1967 г. в статия в „Нюинглендско медицинско списание“, озаглавена „Ранно формиране на половата идентичност:“. След това репутацията му литнала до небесата. Потекло финансиране — от фондация „Рокфелер“, от фондация „Форд“. Това било фантастично време за всеки сексолог. Сексуалната революция разкривала нови възможности за предприемчивите изследователи на секса. В продължение на няколко години било въпрос на национален интерес да се изследва механизмът на женския оргазъм или да се разкрият психологическите причини за ексхибиционизма на някои мъже. През 1968-ма доктор Лус открил Клиниката по заболявания, свързани с пола и половата идентичност. Той лекувал всички — момичета със синдрома на Търнър, с къс врат и криловидни гънки на шията, които имали само една полова хромозома, едно самотно X; красавици с дълги крака — момчета със синдром на андрогенна резистентност; или момчета с ХУУ, които били мечтатели и самотници. Когато в болницата се раждали бебета с неопределени гениталии, викали доктор Лус да обсъди нещата с обърканите

родители. При него ходели и транссексуални. Всички посещавали клиниката му и в резултат на това Лус имал на разположение изследователски материал — живи екземпляри от плът и кръв, — с какъвто никой учен преди него не бил разполагал.

А сега имаше мен. Когато отидохме в кабинета за прегледи, той ми каза да се съблека и да си сложа хартиена нощница. След като ми взе кръв (слава богу, само една епруветка), ме помоли да легна и да си вдигна краката на скобите. По средата на масата имаше завеса в бледозелено, същия цвят като моята нощница, която можеше да се дръпне и да раздели тялото ми на две. При онзи първи преглед Лус не я пусна. Само по-късно, когато имаше публика.

— Би трябвало да не те боли, но може да се почувстваш особено.

Вторачих се в кръглата лампа на тавана. Лус имаше друга, на стойка, която насочваше в зависимост от нуждите. Усещах топлината ѝ между краката си, докато той ме натискаше.

През първите няколко минути се съсредоточих върху кръглата лампа, но накрая надигнах глава, погледнах надолу и видях, че Лус държи минзухара ми между палеца и показалеца си. Изтегли го с една ръка и го измери с другата. След това остави сантиметъра и отбеляза нещо в една тетрадка. Не изглеждаше шокиран, нито ужасен. Всъщност ме преглеждаше с огромно любопитство, почти с изражението на познавач-ценител. На лицето му грееше нещо като възхищение и дори благоговение. По време на прегледа си вземаше бележки, но не говореше с мен, за да ме разсейва. Беше силно съсредоточен.

След малко, все така наведен между краката ми, Лус се обърна настрани, за да потърси друг инструмент. Между коленете ми се появи ухото му — изумителен орган сам по себе си, с всичките си извивки и ръбчета, прозрачен под ярката светлина от лампата. Ухото му беше съвсем близо до мен. За миг сякаш Лус се вслушваше в недрата ми, все едно чуваше някаква загадка, излизаща между краката ми. Но след това намери търсения инструмент и отново се обърна напред.

Започна да пъха нещо в мен.

— Отпусни се — каза.

Сложи някакъв лубрикант и се наведе още по-близо.

— *Отпусни се.*

В гласа му имаше нотка на раздразнение, заповедна нотка. Поех дълбоко въздух и направих всичко възможно да се отпусна. Лус бръкна вътре. За миг усещането беше само особено, както той беше казал. Но след това ме прониза остра болка. Извиках и рязко се дръпнах.

— Извинявай.

Но въпреки това не спря. Сложи едната си ръка на таза ми, за да не мърдам. Бръкна още по-дълбоко, въпреки че избягваше болезнената област. Очите ми се напълниха със сълзи.

— Почти свърших — каза.

Но всъщност едва беше започнал.

Най-важното нещо в случаи като моя беше да не се показва никакво съмнение относно пола на детето. На родителите на новородено не се съобщаваше: „Вашето бебе е хермафродит“. Вместо това лекарят казваше: „Дъщеря ви е родена с клитор, малко по-голям от нормалния размер. Трябва да направим една операция, за да го коригираме“. Лус смяташе, че родителите не биха могли да се справят с неопределен пол. Трябва да им кажеш дали имат момче, или момиче. Което означаваше, че най-напред трябва да си сигурен какъв е доминиращият пол.

А в моя случай Лус все още не можеше да реши да направи това. Той беше получил резултатите от ендокринологичните изследвания, извършени в болницата „Хенри Форд“, и следователно знаеше за моя ХУ кариотип, с високите нива на плазмен тестостерон и с липсата в кръвта ми на дихидротестостерон. С други думи, още преди да ме види, Лус можеше да направи предположение, че съм мъжки псевдохермафродит със синдром на дефицит на 5-алфа-редуктаза — генетично от мъжки пол, но по външни белези — жена. Това обаче според възгледите на Лус не означаваше, че имам мъжка полова идентичност.

Възрастта ми усложняваше нещата. Освен хромозомните и хормоналните фактори Лус трябваше да вземе предвид и пола, с който ме бяха възпитали — *женски*. Той подозираше, че тъканната маса, която напипа в мен, беше тестис. Но не можеше да е сигурен, докато не погледнеше образец под микроскоп.

Вероятно всичко това минаваше през ума му, докато ме водеше обратно към чакалнята. Каза ми, че иска да говори за малко с родителите ми, а аз да ги почакам навън. Вече не изглеждаше толкова напрегнато съсредоточен, беше по-дружелюбен, усмихваше се и ме тупаше по гърба.

В своя кабинет Лус седна на стола, погледна Милтън и Теси и си намести очилата.

— Господин Стефанидис, госпожо Стефанидис, ще бъда откровен. Става дума за сложен случай. Сложен не означава нелечим. Разполагаме с различни ефективни методи при подобни случаи. Но за да мога да препоръчам лечение, трябва да си отговоря на някои въпроси.

Докато слушаха това, майка ми и баща ми седяха само на трийсетина сантиметра един от друг, но всеки от тях чуваше различни неща. Милтън чуваше изречените думи. Чуваше „лечение“ и „ефективно“. Теси от друга страна обръщаше внимание на премълчаните думи. Докторът не беше казал моето име — нямаше „Калиопа“ или „Кали“. Освен това не беше казал, „дъщеря ви“. Не беше използвал никакви местоимения.

— Трябва да направя още някои изследвания — продължаваше Лус. — Да извърша пълна психологическа оценка. След като събера цялата необходима информация, можем да обсъдим в подробности правилния курс на лечение.

Милтън вече кимаше.

— За какъв период от време говорим, докторе?

Лус се замисли и издаде напред долната си устна.

— Искам да повтора лабораторните изследвания, за да сме сигурни. Тези резултати ще бъдат готови утре. Но психологическата оценка ще отнеме по-дълго време. Трябва да се срещам с детето ви всеки ден в продължение поне на една седмица, а може би и две. Освен това ще бъде полезно да ми предоставите детски снимки или домашни филми.

Милтън се обърна към Теси.

— Кали кога започва училище?

Теси не го чу. Умът ѝ беше зает с фразата на доктор Лус „детето ви“.

— Каква информация търсите, докторе? — попита Теси.

— Изследванията на кръвта ще ни кажат какви са хормоналните равнища. Психологическата оценка е рутинна в подобни случаи.

— Мислите, че е нещо, свързано с хормоните ли? — попита Милтън. — Хормонален дисбаланс?

— Ще знаем, след като свърша всичко необходимо — каза Лус.

Милтън се изправи и стисна ръката на доктора. Консултацията беше свършила.

Не забравяйте, че нито Милтън, нито Теси ме бяха виждали без дрехи в продължение на години. Откъде можеха да знаят? А след като не знаеха, как биха могли да си представят? Информацията, с която разполагаха, беше от втора ръка — дрезгавият ми глас, липсата на гърди, — но тези неща не бяха достатъчно убедителни. Нещо с хормоните. Нямах как да е по-сериозно. В това вярваше, или поне искаше да вярва, баща ми, и се опита да убеди Теси.

Аз имах своите възражения.

— Защо трябва да прави психологическа оценка? — попитах. — Нали не съм луда.

— Лекарят каза, че било рутинно.

— Но защо?

С въпроса си направо уцелих десетката. По-късно майка ми каза, че още тогава подозирала истинската причина за психологическата оценка, но предпочела да не мисли за това. Или по-точно, не поискала да мисли и оставила Милтън да решава вместо нея. А Милтън решил да подходи към проблема прагматично. Нямало смисъл да се тревожи за психологическа оценка, която можела единствено да потвърди очевидното: че аз съм нормално, психическо здраво момиче.

— Сигурно ще поиска от застрахователите допълнителни пари за психологическата оценка — каза Милтън. — Съжалявам, Кал, но ще трябва да се примириш. Може пък той да успее да излекува неврозите ти. Имаш ли някакви неврози? Сега му е времето да ги пуснеш на воля.

Той ме прегърна, стисна ме здраво и непохватно ме целуна по косата.

Милтън беше така убеден в благополучния завършек, че във вторник сутринта замина за Флорида по работа.

— Няма смисъл да си клатя краката тук.

— Просто искаш да се махнеш от тая дупка — казах аз.

— Ще ти се компенсирам. Искаш ли с майка ти да отидете довечера в някой шикозен ресторант? Където кажете. Спестихме това-онова покрай хотела, та може да разпуснете. Тес, заведи Кал в „Делмонико“.

— Какво е „Делмонико“? — попитах аз.

— Там правят страхотна скара.

— Аз искам омар. И „Печена Аляска“^[2] — казах аз.

— „Печена Аляска“!... Може и това да имат.

И така Милтън замина, а ние с майка ми се опитахме да пръснем малко от неговите пари. Пазарувахме в „Блумингдейл“, пихме чай в „Плаза“. Не отидохме в „Делмонико“, понеже предпочетохме един италиански ресторант с по-умерени цени, недалеч от „Лохмур“, където се чувствахме по-уютно. Хранехме се там всяка вечер и усилено се преструвахме, че сме на истинско пътешествие, във ваканция. Теси пиеше повече вино от обикновено и главата ѝ се замайваше, а като отиваше до тоалетната, и аз си сръбвах от чашата ѝ.

Най-изразителната черта в лицето на майка ми бяха раздалечените ѝ предни зъби. Когато ме слушаше, езикът ѝ често се притискаше към тази пролука и това беше знак, че внимава. Майка ми винаги ме слушаше много съсредоточено. А ако кажех нещо смешно, езикът ѝ се отдръпваше, главата ѝ се отмяташе назад, устата ѝ се отваряше широко и се показваха зъбите с процепа между тях.

Всяка вечер в италианския ресторант аз се опитвах да постигна това. А сутрин Теси ме водеше в клиниката за уговорените часове.

— Кали, какви са твоите хобита?

— Хобита ли?

— Има ли нещо, което много обичаш да правиш?

— Ами, аз не съм от хората, които си падат по хобита.

— А някакъв спорт? Харесваш ли някакъв спорт?

— Пинг-понг брой ли се?

— Ще го запиша — Лус се усмихна зад бюрото си. Аз бях на лежанката „Ле Корбюзие“ срещу него, изтегната върху телешката кожа.

— Ами момчетата?

— Какво момчетата?

— Харесва ли ти някое момче в училище?

— Докторе, личи си, че не сте стъпвали в моето училище.

Той погледна в досието.

— А, това е девическо училище, нали?

— Да.

— Момичетата привличат ли те сексуално?

Изстреля го бързо, като почукване с гумено чукче, но аз успях да обуздая рефлекс.

Той остави химикалката и преплете пръсти. Наведе се напред и заговори по-тихо.

— Кали, трябва да знаеш, че всичко това си остава между нас. Няма да кажа на родителите ти нищо от споделеното с мен.

Разкъсвах се. Лус, седнал на тапицирания си с кожа стол, с дългата за мъж коса и ботите до глезена, беше точно типа възрастен човек, пред когото едно дете да разкрие душата си. Беше на възрастта на баща ми, но в крак с младото поколение. Копнеех да му разкажа за Обекта. Копнеех да разкажа на някого, на когото и да е. Чувствата ми към нея бяха толкова силни, че ме задушаваша. Но аз се сдържах, проявих предпазливост. Не вярвах, че всичко това ще си остане между нас.

— Майка ти каза, че си много близка с една приятелка — започна отново Лус и каза името на Обекта. — Изпитваш ли сексуално привличане към нея? Имала ли си някога сексуални отношения с нея?

— Ние сме само приятелки — отсякох, може би прекалено силно. Опитах още веднъж, малко по-тихо. — Тя е най-добрата ми приятелка.

В отговор дясната вежда на Лус се надигна над очилата. Излезе от скривалището си, сякаш и тя искаше да ме погледне. И тогава аз намерих спасителния изход:

— Правих секс с нейния брат — признах си. — Той е в единайсети клас.

И отново Лус не показа нито изненада, нито неодобрение, нито интерес. Само написа нещо в бележника си, като кимна веднъж.

— Хареса ли ти?

Тук можех да кажа истината.

— Болеше ме. Освен това ме беше страх да не забременея.

Лус се усмихна на себе си, докато си записваше нещо.

— За това не се тревожи.

Така минаваха тези срещи. Всеки ден в продължение на един час седях в кабинета на Лус и говорех за живота си, за чувствата си, за това какво обичам и какво не обичам. Лус задаваше всевъзможни въпроси. Понякога начинът, по който отговарях, беше по-важен от самите отговори. Той наблюдаваше изражението на лицето ми, отбелязваше си как вода спор. Жените имат склонност да се усмихват на събеседниците си по-често, отколкото мъжете. Жените правят паузи и търсят знаци на одобрение, преди да продължат, докато мъжете просто гледат някъде пред себе си и говорят надълго и нашироко. Жените обичат конкретните истории, мъжете — логическите умозаклучения. Невъзможно беше човек от бранша на Лус да не прибягва до подобни стереотипи. Той знаеше колко са ограничени, но бяха полезни при клиничните изследвания.

Когато не ме разпитваха за живота и чувствата ми, трябваше да ги описвам на хартия. През повечето дни седях и пишех на машина своето така наречено от Лус „психологическо повествование“. Тази ранна автобиография не започваше с думите: „Родих се два пъти“. Тепърва щях да усвоявам ефектните първи изречения. Тогавашното ми повествование имаше просто начало: „Казвам се Калиопа Стефанидис. На четиринайсет години съм. Карам петнайсата“. Излагах фактите и ги следвах, доколкото можех.

О, музо, възпей как лукавата Калиопа тракаше на очуканата „Смит Корона“! Възпей как пишещата машина трепереше под психиатричните ѝ разкрития! Възпей двете ленти — едната за печатане, а другата за коригиране, — които така красноречиво символизираха сложното ѝ положение между щампата на генетиката и коректора на хирургията. Възпей странната миризма на пишещата машина, на „УД-40“^[3] и пикантен салам, възпей лепенката с цвете, сложена от последния човек, който я беше използвал, и счупения клавиш на „Ф“, който заяждаше. На тази ултрамодерна пишеща машина, която скоро щеше да се превърне в отживелица, аз пишех не като момиче от Средния Запад, а по-скоро в стила на дъщеря на свещеник от Шропшир. Все още пазя някъде екземпляр от своето психологическо повествование. Лус го публикува в събраното съчинение на своите трудове, пропускайки името ми. „Бих искала да разкажа за живота си — пише в един момент — и за преживяванията, породили у мен безчет радости и скърби на тази планета, която

наричаме Земя“. Майка си описвах така: „Тя притежава особена красота, която засиява най-ярко в скръбта“. Няколко страници по-нататък се появява и подзаглавието: „Клюки кални и коварни от Кали“. Половината от текста беше лошо подражание на Джордж Елиът, а другата половина — лошо подражание на Селинджър. „Едно нещо мразя и това е телевизията“. Не беше вярно: обичах телевизията! Но докато траках на пишещата машина, аз бързо открих, че да казваш истината далеч не е толкова забавно, колкото да си измисляш. Знаех също, че текстът ми е предназначен за определена публика — доктор Лус — и ако написаното изглежда достатъчно нормално, има надежда да ме върне вкъщи. Това обяснява абзаците за любовта ми към котките, рецептите за пай и дълбоките ми чувства към природата.

Лус ми вярваше. Наистина, трябва да му отдам дължимото — той беше първият човек, който ме насърчи да пиша. Всяка вечер прочиташе напечатаното от мен. Разбира се, той не знаеше, че повечето неща са измислица, че се преструвам на типичната американска дъщеря, която родителите ми искаха да бъда. Съчиних си „сексуални игри“ в ранното детство и по-късни влюбвания в момчета, прехвърлих чувствата си към Обекта върху Джеръм и направо не е за вярване колко добре се получи: само капчица истина правеше достоверни и най-големите ми лъжи.

Разбира се, Лус се интересуваше от маркерите на пола в моята проза. Преценяваше доколко в нея има *jouissance*^[4] и доколко — линеарност. Впечатляваше се от цветистия ми викториански стил, от речника ми с думи от латински и старогръцки, от благоприличието ми на питомка на девическо училище. Всички тези неща натежаха изключително много в крайното му заключение.

Той разполагаше и с порнографията като диагностично средство. Един следобед, когато пристигнах за сеанса, в кабинета му имаше прожекционен апарат. Пред библиотеката висеше екран, щорите бяха спуснати. На тази приглушена светлина Лус нагласяваше целулоидната лента върху зъбците на колелото.

— Значи пак ще показвате филма на татко? От времето, когато съм била малка?

— Днес имам нещо малко по-различно — отвърна Лус.

Аз заех обичайната си поза в шезлонга, с ръце, скръстени зад гърба ми върху телешката кожа. Лус угаси лампите и скоро филмът

започна.

Появи се разносвачка на пици. Заглавието беше: „Ани доставя по домовете“. В първата сцена Ани, с къси панталони от изрязани джинси и блузка до над пъпа, слиза от колата пред една къща на брега на океана. Позвънява, но никой не отваря. Тъй като не иска пицата да отиде на вятъра, тя сяда до басейна и започва да яде.

Качеството беше много лошо. Когато се появи чистачът на басейна, си пролича слабото осветление. Трудно беше да се разбере какво казва. Но съвсем скоро млъкна, защото Ани започна да се съблича, а после застана на колене. Младежът също остана гол, а след това започнаха да се сношават на стълбите, в басейна, върху трамплина. Затворих очи. Не ми харесваха цветовете на филма — като сурово месо. Нямаха нищо общо с красивите миниатюри в кабинета на Лус.

Изведнъж доктор Лус попита директно от тъмното:

— Кой те възбужда?

— Моля?

— Кой от двамата те възбужда? Жената или мъжът?

Истината беше: нито един от двамата. Но тя нямаше да свърши работа. Придържайки се към съчинената история, успях да прошепна:

— Момчето.

— Чистачът на басейни? Добре. Аз лично си падам по разносвачката на пици. Има страхотно тяло. — Израснал в атмосфера на благоприличие, в целомъдрено презвитерианско семейство, сега Лус беше съвсем разкрепостен. — Има невероятни цици — продължи той. — Харесваш ли ги? Възбуждат ли те?

— Не.

— А пенисът на момчето възбужда ли те?

Кимнах едва-едва, като исках всичко да се свърши час по-скоро. Но то продължи още доста време. Ани имаше да доставя и други пици. Лус искаше да изгледа всичките сцени.

Понякога водеше и други лекари да ме видят. Обикновено разбулването протичаше по следния начин: както седях и пишех в стаичка в дъното на клиниката, доктор Лус пращаше да ме повикат и в

кабинета му ме чакаха мъже с костюми. Веднъж например бяха двама и се изправиха, когато влязох. Лус ни запозна.

— Кали, запознай се с доктор Крейг и доктор Уинтърс.

Ръкувахме се. Това беше първата информация, която получавах: ръкостискането ми. Доктор Крейг стискаше здраво, доктор Уинтърс — малко по-леко. И двамата се опитваха да прикрият нетърпението си. Също като мъже, които се запознават с модел, те отклоняваха поглед от тялото ми и се преструваха, че се интересуват от мен като личност.

— Кали е в клиниката точно от около седмица — каза Лус.

— Харесва ли ти Ню Йорк? — попита доктор Крейг.

— Не съм видяла почти нищо.

Препоръчаха ми някои туристически забележителности. Атмосферата беше лека, приятелска. Лус сложи ръка на кръста ми. Мъжете имат този неприятен навик. Докосват те по гърба, все едно там има някаква дръжка, и те насочват накъдето искат да тръгнеш. Или пък бащински слагат ръка на главата ти. Мъжете и техните ръце. Не трябва нито за миг да ги изпускаш от поглед. В този момент ръката на Лус оповестяваше: ето я. Моята главна атракция. Ужасното бе, че аз откликвах. Харесваше ми, когато Лус слагаше длан на гърба ми. Обичах вниманието. Толкова много хора искаха да се запознаят с мен.

Скоро ръката на Лус ме насочи по коридора към кабинета за прегледи. Знаех процедурата. Съблякох се зад паравана, докато лекарите чакаха. Зелената хартиена нощница беше сгъната на стола.

— Откъде идва семейството, Питър?

— От Турция. Преди време.

— Аз съм запознат само с изследванията за Папуа — Нова Гвинея — каза Крейг.

— А, имаш предвид племето самбия, нали? — попита Уинтърс.

— Точно така — отвърна Лус. — Там тази мутация е широко разпространена. Това племе е интересно и от сексологична гледна точка. Те практикуват ритуализиран хомосексуализъм. Мъжете смятат контакта с жени за изключително оскверняващ и затова са организирали социалните си структури така, че да ограничат максимално досега с тях. Мъжете и момчетата спят в единия край на селището, жените и момичетата — в другия. Мъжете влизат в женската колиба само с цел размножаване. Вътре — и после пак вън.

Всъщност думата на племето самбия, която означава „вагина“, се превежда буквално като „онова, което не е никак добро“.

От другата страна на паравана се чу тихо хихикане.

Аз излязох, чувствах се неловко. Бях най-високата от всички в стаята, въпреки че тежах много по-малко. Докато вървах към масата за прегледи, подът студенееше под босите ми крака. Качих се.

Легнах по гръб. Без да ми казват, си вдигнах краката и нагласих петите. Стаята потъна в зловеща тишина. Тримата пристъпиха, вирайки се надолу. Главите им се допряха като на светата троица. Лус дръпна завесата през средата на масата. Наведоха се над мен, разглеждайки гениталиите ми, а Лус им обясняваше като екскурзовод. Не знаех какво значат повечето от думите, но след третия или четвъртия път можех да ги рецитирам наизуст.

— Мускулен хабитус... няма гинекомастия... хипоспадия... урогенитална кухина... сляп вагинален джоб...

Всичко това ми отреждаше слава. Но аз не се чувствах прочута. Всъщност зад завесата имах чувство, че вече не съм в стаята.

— На колко години е? — попита доктор Уинтърс.

— На четиринайсет — отвърна Лус. — Ще стане на петнайсет през януари.

— Значи, вие твърдите, че възпитанието е напълно надделяло над хромозомния статус?

— Смятам, че това е очевидно.

Докато лежах, а Лус, сложил латексови ръкавици, правеше каквото трябва, някои неща ми се изясняваха. Той искаше да впечатли мъжете със значимостта на своята работа. Трябваше му финансиране, за да издържа клиниката. Операциите, които извършваше върху транссексуални, не печелеха кой знае каква подкрепа от „Марч ъф даймс“. За да ги заинтересува, лекарят трябваше да засвири на тънката струна, да даде човешко лице на болестта. И Лус ме използваше точно за това. Аз бях идеална, толкова възпитана, толкова типична за Средния Запад. У мен нямаше нищо непристойно, няхах нищо общо с баровете за травестити или рекламите на последните страници на порно списания.

Доктор Крейг не беше убеден.

— Забележителен случай, Питър. Спор няма. Но моите хора ще искат да знаят какви са конкретните приложения.

— Това е много рядко заболяване — призна Лус. — Крайно рядко. Но от гледна точка на научната работа то е от изключителна важност. Поради причините, които очертах докато бяхме в кабинета.

Лус говореше с недомлъвки заради мен, но продължаваше да бъде достатъчно убедителен. Не беше постигнал настоящото си положение без известна дарба да убеждава. А през това време аз присъствах там и същевременно ме нямаше, свивах се под докосването на Лус, кожата ми настръхваше и се тревожех, че не съм се измила достатъчно добре.

Помня и това. Дълга, тясна стая на друг етаж в болницата. Триножник, сложен в единия край пред лампата. Фотографът зареждаше филм в апарата си.

— Добре, аз съм готов — каза.

Аз смъкнах нощницата. Вече почти свикнала с това, се качих на подиума пред скалата с ръста.

— Разтворете си ръцете малко.

— Така ли?

— Така е добре. Не искам да има сянка.

Не ми каза да се усмихна. Издателите на учебника щяха задължително да ми скрият лицето. Черната лента: обратното на смокиновото листо, която скрива самоличността, а оставя срама на показ.

Всяка вечер Милтън ни се обаждаше в стаята. Теси се стараяше да звучи жизнерадостно. Когато аз вземах слушалката, Милтън се преструваше на щастлив, но аз използвах възможността да мрънкам и да се оплаквам.

— Писна ми от този хотел. Кога ще можем да се приберем вкъщи?

— Щом се оправиш — казваше Милтън.

Когато дойдох време за сън, спускахме завесите и угасвахме лампите.

— Лека нощ, скъпа. До утре сутрин.

— Лека нощ.

Но аз не можех да спя. Продължавах да мисля за думата „оправиш“. Какво имаше предвид баща ми? Какво щяха да ми правят?

Звучите от улицата достигаха стаята странно отчетливи, отекващи в каменната постройка насреща. Слушах полицейските сирени, сърдитите клаксони. Възглавницата ми беше ниска и миришеше на цигари. От другата страна на килима, който ни разделяше, майка ми вече спеше. Преди да ме заченат, тя се беше съгласила с чудатия план на баща ми за определяне на моя пол. Беше го направила, за да не е сама. За да си има приятелка вкъщи. И аз наистина бях нейна приятелка. Винаги усещах близост с майка си. Темпераментите ни бяха сходни. Най-много обичахме да седим в парка на някоя пейка и да гледаме минувачите. А сега гледах лицето на Теси на съседното легло. То изглеждаше бяло, безизразно, сякаш кремът беше махнал не само грима, но и характера ѝ. Ала очите на Теси се движеха, шаваха зад клепачите. Тогава Кали не можеше да си представи какво сънува Теси, но аз мога. Присънваше ѝ се едно семейство, вариант на кошмарите, които спохождаха Дездемона, след като беше слушала проповедите на Фард. *Сънища, в които зародиши бълбукали, делели се. Страховити създания, изникващи от бяла пяна.* Теси не си позволяваше да мисли за подобни неща през деня, затова те се появяваха нощем. Беше ли виновна? Дали не трябваше да се противопостави на Милтън, когато се беше опитал да подчини природата на своята воля? Дали в края на краищата наистина имаше Бог и дали той наказваше хората? Тези суеверия от Стария свят бяха пропъдени от съзнанието на майка ми, но продължаваха да се явяват в сънищата ѝ. От другото легло аз наблюдавах играта на тези тъмни сили върху спящото ѝ лице.

---

[1] Античен дървен шкаф или ракла. Б.пр. ↑

[2] Сладкиш, покрит с целувки, запечени до кафяво във фурна, и със сладолед. Б.пр. ↑

[3] Спрей за почистване на метала от корозия и смазване. Б.пр. ↑

[4] Наслаждение (фр.), психоаналитичен термин на Лакан. Б.пр.

↑

НАМИРАМ СЕБЕ СИ В „УЕБСТЪР“

Всяка нощ се въртях в леглото, не можех да заспя чак до сутринта. Бях като принцесата и граховото зърно. Зрънце тревога продължаваше да не ми дава мира. Понякога се будех с усещането, че по време на сън към мен е бил насочен прожектор. Сякаш ефирното ми тяло беше разговаряло с ангелите някъде високо, близо до тавана. Когато отварях очи, се разбягвах. Но аз чувах следите от разговора, чезнещото ехо на кристалната камбана. От дълбините на съществуването ми се надигаше някаква важна информация, която беше на върха на езика ми, но така и не излизаше на бял свят. В едно нещо бях сигурна: всичко това по някакъв начин беше свързано с Обекта. Лежах будна и мислех за нея, питах се как е, линеех, тъгувах.

Мислех и за Детройт, за празните парцели с пожълтяла трева на Озирис, поникнала между къщите, обречени на разрушаване и онези, в които все още имаше хора; за реката с оттичащите се в нея железни води; за мъртвите шарани, носещи се на повърхността с проблясващи бели кореми. Мислех за рибарите, изправени на бетонните товарни докове с кофи стръв и кутийки бира, за бейзболния мач по радиото. Често се казва, че травматични преживявания в ранното детство бележат човека завинаги, изваждат го от строя, като казват: „Стой там. Не мърдай“. Моят престой в клиниката оказа същото въздействие върху мен. Аз усещам пряка връзка, сякаш връв между онова момиче с колене, сгънати като кула под хотелските одеяла, и мъжа, който пише в момента, седнал на стола си „Аерон“. Нейният дълг беше да живее митичен живот в реалния свят, моят сега е да разкажа за това. На четиринайсет години не разполагах с възможности, не знаех достатъчно, кракът ми не беше стъпвал в планината Анатолия, която гърците наричат Олимп, а турците — Улудаг, също като безалкохолната напитка. Нямах зад гърба си достатъчно години, за да осъзная, че животът пренася човек не в бъдещето, а обратно в миналото, към детството и времето преди раждането, за да беседва накрая с умрелите. Остаряваш, задъхваш се по стълбите, влизаш в тялото на своя баща. Оттам е само една крачка до баба ти и дядо ти и

докато се усетиш, пътуваш във времето. В този живот ние се връщаме назад. Сивокосите туристи в италианските автобуси могат да ви разкрият много за етруските.

В крайна сметка на Лус му бяха необходими две седмици, за да стигне до категоричното си мнение за мен. Той извика родителите ми на среща следващия понеделник.

По време на тези две седмици Милтън беше летял насам-натам, наглеждайки заведенията си, но в петъка преди насрочената среща той се върна в Ню Йорк. Прекарахме уикенда в апатично обикаляне на туристически забележителности, обзети от неизговорени тревоги. В понеделник сутринта родителите ми ме оставиха в Нюйоркската обществена библиотека и отидоха да се срещнат с доктор Лус.

Тази сутрин баща ми се облече особено грижливо. Макар че външно показваше спокойствие, Милтън беше обхванат от непривичен страх и затова се бронира с най-внушителното облекло: върху закръгленото тяло — тъмносив костюм на тънки райета; около жабешкия врат — вратовръзка „Каунтес Мара“; а в илиците на ръкавелите — „късметлийските“ копчета с древногръцки маски. Подобно на нощната лампа „Акрополис“, копчетата за ръкавели бяха дошли от магазина за сувенири в Грийктаун на Джаки Халас. Милтън ги слагаше винаги когато отиваше в банката да иска заем или при срещите с данъчните. Но този понеделник му беше трудно да ги закопчае; ръцете му трепереха. Раздразнен, той помоли Теси да му помогне.

— Какво има? — попита тя благо.

Но Милтън й се сопна:

— Просто ги сложи!

Той протегна ръце и отмести поглед настрани, засрамен от слабостта на тялото си.

Теси мълчаливо сложи копчетата: маската на трагедията на единия ръкав, маската на комедията на другия. Когато излязохме от хотела, те проблясваха под утринните лъчи и под влиянието на тези двулики аксесоари онова, което се случи по-късно, доби контрастиращи нотки. Несъмнено имаше трагичност в изражението на Милтън, когато ме оставиха пред библиотеката. През изминалите две седмици, докато беше далеч от нас, Милтън отново бе започнал да си ме представя такава, каквато бях преди една година. А сега се

сблъскваше с истината. Той забеляза непохватните ми движения, докато се качвах по стъпалата на библиотеката, широките ми рамене под палтото. Гледайки от таксито, Милтън се изправи лице в лице със същността на трагедията — нещо, предопределено преди да се родиш, от което не можеш да избягаш, което не можеш да промениш, независимо колко се мъчиш. Теси, така свикнала да възприема света през очите на мъжа си, видя, че положението ми става все по-тежко и по-сериозно. Техните сърца се гърчеха от болка, болката да имаш деца, също толкова изумителна, колкото и способността да обичаш, която придобиваш когато станеш родител, още една двойка противоположни чувства...

Но после таксито потегли, Милтън попи челото си с кърпичка и се видя усмихнатото лице на десния му ръкав; защото събитията през онзи ден имаха и смешна страна. Имаше нещо комично в начина, по който Милтън, все още разтревожен за мен, държеше под око бързо нарастващата сума на брояча. Смешно бе и това как Теси, след като взе напосоки някакво списание в чакалнята на клиниката, откри, че четете за подготвителните сексуални игри при малките на маймуните резус. А и в цялото начинание на родителите ми имаше остра сатирична нотка, понеже то олицетворяваше американската вяра, че лекарите могат да оправят всичко. Всички тези комични елементи обаче се виждат само в ретроспектива. Докато Милтън и Теси се готвеха за срещата с доктор Лус, гореща пяна се надигаше в стомасите им. Милтън си спомняше ранните дни във флота, когато бе служил на десантния кораб. Сега се чувстваше по същия начин. Всеки момент люкът щеше да се отвори и те щяха изчезнат в кипящия нощен прибор...

Като влязоха в кабинета му, Лус заговори без заобикалки.

— Нека да прегледаме фактите в случая с дъщеря ви — каза той. Теси веднага забеляза промяната. Дъщеря ви. Той беше казал „дъщеря ви“.

Тази сутрин сексологът имаше успокоително медицински вид. Над кашмиреното поло носеше истинска бяла престилка. Държеше в ръка бележник. На химикалката му беше отпечатано името на фармацевтична компания. Щорите бяха спуснати, светлината — оскъдна. Копията на моголски миниатюри бяха свенливо обгърнати в сянка. Седнал на дизайнерския си стол, с купищата книги и списания

пред себе си, доктор Лус изглеждаше сериозен, ерудиран като думите, които изричаше.

— Това, което чертая — започна той, — е структурата на гениталиите при зародиша. С други думи, така изглеждат половите органи на бебето през първите няколко седмици след зачатие. Независимо дали е от мъжки, или от женски пол, те са едни и същи. Тези две кръгчета са това, което ние наричаме универсалните гонади, или полови жлези. Тази малка завъртулка тука е волфов канал, а другата завъртулка е мюлеров канал. Разбирате ли? Важното е да помните, че всичко започва по този начин. Всички се раждаме с гениталии, които могат да бъдат и мъжки, и женски. Вие, господин Стефанидис, вие, госпожо Стефанидис, аз — всички. И така — той отново започна да рисува, — когато зародишът се развива в утробата, се произвеждат хормони и ензими — нека да ги представим като стрели. Какво правят тези хормони и ензими? Ами те просто превръщат тези кръгчета и завъртулки в гениталии на момче или на момиче. Виждате ли това кръгче, универсалната полова жлеза? Тя може да се превърне както в яйчник, така и в тестис. Тази завъртулка, мюлеровият канал, може или да закърнее — той я задраска, — или да прерасне в матка, фалопиеви тръби и вътрешността на вагина. А този волфов канал може или да закърнее, или да прерасне в семенна везикула, епидидим и семенен канал. И това зависи единствено от въздействието на хормоните и ензимите — Лус вдигна поглед от листа и се усмихна. — Не бива да се тревожите за терминологията. Най-главното е да запомните това: всяко бебе има мюлеров канал, т.е. потенциални женски гениталии, и волфов канал — потенциални мъжки гениталии. Това са вътрешните полови органи. Но същото важи и за *външните*. Пенисът е просто много голям клитор. Те израстват от един и същ корен.

Лус отново спря. Сключи длани. Родителите ми, приведени напред, чакаха.

— Както ви обясних, определянето на половата идентичност трябва да вземе предвид множество фактори. Най-важният в случая с дъщеря ви — ето я отново думата, изречена с пълна убеденост — е това, че до четиринайсетгодишна възраст тя е била отгледана като момиче и действително се смята за момиче. Нейните интереси,

жестове, психосексуален характер — всички те са характерни за женския пол. Следите ли мисълта ми?

Милтън и Теси кимнаха.

— Поради това, че Кали има дефицит на 5-алфа-редуктаза, тялото ѝ не произвежда дихидротестостерон. Това означава, че в утробата тя е следвала най-вече женската линия на развитие. И особено по отношение на външните гениталии. Това, съчетано с факта, че е отгледана като момиче, води до мислене, поведение и външен вид на момиче. Проблемът е възникнал, когато тя е започнала да навлиза в пубертета. В пубертета започва да оказва силно влияние другият андроген — тестостерон. Най-лесно мога да ви го обясня по следния начин: Кали е момиче, което има прекалено много мъжки хормони. Ние искаме да поправим това.

Милтън и Теси не казаха и дума. Те не можеха да разберат всичко, но както обикновено става при разговор с лекар, за да разберат колко са сериозни нещата, обръщаха особено внимание на тона и поведението му. Лус излъчваше оптимизъм и увереност и Теси и Милтън започнаха да се изпълват с надежда.

— Такава е биологията. Впрочем, това е много рядко генетично заболяване. Единствените други популации, при които е известна проявата на тази мутация, са в Доминиканската република, Папуа — Нова Гвинея и Югоизточна Турция. Недалеч от селото, откъдето идват вашите родители. Всъщност на около триста мили. — Лус свали очилата. — Известно ли ви е за други членове на семейството, които имат подобни гениталии като тези на дъщеря ви?

— Не, не сме чували — каза Милтън.

— Кога са емигрирали родителите ви?

— През хиляда деветстотин двацет и втора.

— Имате ли роднини, които все още живеят в Турция?

— Вече не.

Лус изглеждаше разочарован. Беше пхнал в уста едната дръжка на очилата си и я дъвчеше. Вероятно си представяше какво би било да открие цяла нова популация с носители на мутацията на 5-алфа-редуктаза. Но трябваше да се задоволи с това, че беше открил мен.

Той отново си сложи очилата.

— Лечението, което препоръчвам за дъщеря ви, е двустранно. Първо, инжектиране на хормони. Второ, козметична операция.

Хормоналното лечение ще предизвика развитието на гърди и ще подсили нейните женски вторични полови белези. Операцията ще направи така, че Кали да изглежда както се чувства, като момиче. Всъщност тя не само ще изглежда, но и ще бъде момиче. Външният ѝ вид и нейните вътрешности ще бъдат в хармония. Ще изглежда като нормално момиче. Никой няма да може да познае нищо. След това Кали може да продължи да се радва на живота си.

Милтън продължаваше да бърчи чело съсредоточено, но от очите му струеше светлина, лъчи на облекчение. Той се обърна към Теси и я потупа по коляното.

Но тя попита с плах, пресеклив глас:

— Ще може ли да има деца?

Лус замълча само за секунда.

— Опасявам се, че не, госпожо Стефанидис. Кали никога няма да получи менструация.

— Но нали вече има от няколко месеца — възрази Теси.

— Боя се, че това е невъзможно. Вероятно кървенето е имало друга причина.

Очите на Теси се напълниха със сълзи. Тя отмести поглед настрани.

— Тъкмо получих пощенска картичка от друга пациентка — каза утешително Лус. — Тя имаше заболяване, подобно на това на дъщеря ви. Вече е омъжена. Със съпруга ѝ са осиновили две деца и са от щастливи по-щастливи. Тя свири в Кливландския оркестър. На фагот.

Настъпи мълчание и накрая Милтън попита:

— И това ли е всичко, докторе? Ще направите само една операция и после можем да си я вземем вкъщи?

— Възможно е по-нататък да се наложи още една операция. Но засега отговорът на въпроса ви е „да“. След процедурата тя може да си отиде вкъщи.

— Колко време ще остане в болницата?

— Само една нощ.

Решението не беше трудно, особено след като Лус го бе обяснил по този начин. Една-единствена операция и няколко инжекции щяха да сложат край на кошмара и да върнат на родителите ми тяхната дъщеря, тяхната Калиопа, жива и невредима. Същата съблазън, която беше подтикнала баба ми и дядо ми да направят немислимото, сега се

предлагаше на Милтън и Теси. Никой няма да разбере. Никой никога нищо няма да разбере.

Докато родителите ми минаваха ускорен курс по формиране на полови жлези, аз — все още официално Калиопа — изпълнявах самостоятелна задача. Търсех една дума в речника в читалнята на Нюйоркската обществена библиотека. Доктор Лус бе прав, като мислеше, че неговите разговори с колегите му и студентите по медицина бяха непонятни за мен. Аз не знаех какво означава „5-алфа-редуктаза“, „гинекомастия“ или „ингвинален канал“. Но все пак той бе подценил моите способности. Не беше взел предвид подробната учебна програма в моето училище. Пропуснал бе отличните ми умения да проучвам и изследвам. И най-вече, дори не подозираше колко бяха добри моите учителки по латински госпожица Бари и госпожица Силбър. И затова сега, докато подметките ми скърцаха между масите и неколцина мъже вдигаха поглед от книгите, за да видят кой минава, а после отново ги свеждаха надолу (светът вече не беше пълен с очи), аз чух в ушите си гласът на госпожица Бари: „Момичета, дефинирайте тази дума: *hypospadias*. Използвайте гръцки или латински корени.“

Една ученичка заподскача на чина с високо вдигната ръка.

— Да, Калиопа? — откликна госпожица Бари.

— *Нуро*. Отдолу или под. Като „хиподермичен“.

— Отлично. А *spadias*?

— Тъъ...

— Ще се притече ли някой на помощ на нашата клета муза?

Но във въображаемата класна стая никой не можеше. И затова бях тук. Защото знаех, че нещо в мен беше *под* или *отдолу*, но не знаех какво беше това нещо.

За пръв път виждах толкова голям речник. Редом с другите речници, които бях виждала, „Уебстър“ в Нюйоркската обществена библиотека приличаше на Емпайър Стейт Билдинг на фона на останалите сгради. Имаше старинен, средновековен вид, с кафява кожена подвързия, която извикваше в съзнанието ръкавица на соколар. Страниците бяха със златен варак като тези на Библията.

Запрелиствах азбуката, минах през *ерингиум* и *кантабиле*, през *хипертония* и *хипосензитивност* и ето, стигнах до търсената дума:

хипоспадия — (от гр. през новолат. мъж с хипоспадия от *huro* + вероятно *spadon*, „евнух“, и от *span*, „късам“, „отскубвам“, „дърпам“.) Аномалия на пениса, при която уретрата се отваря под него. (Вж. синоними на ЕВНУХ.)

Направих както казваха и стигнах до:

евнух 1. Скопен мъж; най-вече мъже, които биват пазачи или служители в хареми в някои ориенталски султански дворове. 2. Мъж, чиито тестиси не са се развили. (Вж. синоними на ХЕРМАФРОДИТ).

И така, вървейки по следата, най-накрая стигнах до:

ХЕРМАФРОДИТ 1. Човек, който притежава половите органи и много от вторичните полови белези както на мъжкия, така и на женския пол. 2. Всичко, което представлява съчетание на различни или противоречащи си елементи. (Вж. синоними на ЧУДОВИЩЕ).

И тук спрях. Вдигнах очи, за да видя дали някой ме гледа. Просторната читалня вибрираше от безмълвна енергия: хората мислеха, пишеха. Изрисуваният таван се опъваше над главите ни като платно, а под него зелените настолни лампи осветяваха лицата, наведени над книгите. Аз също се наведох над моята, косата ми падна върху страниците и покри определението за това, което бях. Лимоненозеленото ми палто беше разкопчано. Имах уговорен час при доктор Лус по-късно през деня и косата ми беше измита, бельото ми — току-що сменено. Пикочният ми мехур беше пълен и аз скръстих крака, отлагайки отиването до тоалетната. Пронизваше ме страх. Копнеех някой да ме прегърне, да ме погали, а това беше невъзможно. Сложих длан върху речника и я погледнах. Слаба, с формата на листо,

на единия пръст имаше пръстен, изплетен от коноп, подарък от Обекта. Конопът се беше изцапал. Погледах още известно време красивата си ръка, а след това я дръпнах и отново се оказах лице в лице със света.

Ето я пред мен, черно на бяло, думата „чудовище“, написана в овехтелия речник в библиотеката на един огромен град. Достолепна стара книга с формата и размера на надгробен камък, с пожълтели страници, носещи следите от хилядите хора, търсили нещо в нея преди мен. Имаше драскулки с молив, мастилени петна, засъхнала кръв, трохи; а самата кожена подвързия беше закачена за поставката с верига. Пред мен беше една книга, която пазеше събраното знание от миналото и в същото време свидетелстваше за съвременното състояние на обществото. Веригата подсказваше, че някои читатели са опитвали да изнесат речника. Този речник съдържаеше всички думи в английския език, но веригата ги ограничаваше само до няколко — „крадец“ и „крада“, и може би „задигам“. Веригата говореше за „недоверие“, „неравенство“ и „упадък“. В този миг и Кали държеше тази верига. Втръчена в думата — „чудовище“, — тя я уви около ръката си и пръстите ѝ побеляха. Думата продължаваше да стои на листа. Не беше помръднала. И не беше написана на стената в старата тоалетна. В „Уебстър“ имаше графити, но този синоним не бе от тях. Синонимът беше официален, авторитетен; той беше присъдата, която културата даваше на човек като нея. *Чудовище*. Точно това беше тя. Ето какво бяха казвали доктор Лус и колегите му. И наистина, то обясняваше толкова много. Обясняваше плача на майка ѝ в съседната стая. Обясняваше фалшивата бодрост в гласа на Милтън. Обясняваше защо родителите ѝ я бяха довели в Ню Йорк, за да може лекарите да работят тайно. Обясняваше и снимките. Какво правеха хората, когато попаднеха на Снежния човек или чудовището от Лох Нес? Опитваха се да ги снимат. За миг Кали видя себе си по този начин. Като косматото тромаво чудовище, спряло на края на гората. Като гърбат гущер, подаващ драконовската си глава от ледено езеро. Очите ѝ се насълзиха, печатните букви заплуваха, тя се обърна и бързо тръгна към изхода.

Но думата я преследваше. По целия път до вратата, надолу по стълбите между каменните львове. Речникът „Уебстър“ продължаваше да вика след нея: *чудовище, чудовище!* Ярките транспаранти, които висяха от арката, я повтаряха. Надничаше от плакатите и рекламите

върху минаващите автобуси. В този момент на Пето авеню спря едно такси. Отвътре изскочи усмихнат баща ѝ и ѝ махна. Когато Кали го видя, в нея се събуди надежда. Гласът на „Уебстър“ спря да говори в главата ѝ. Баща ѝ нямаше да се усмихва така, ако новините от лекаря не бяха добри. Кали се засмя и се затича надолу по стълбите, като почти прескачаше стъпалата. За няколко секунди, докато стигне улицата, тя беше почти щастлива. Но щом се приближи към Милтън, разбра какво е казал лекарят. Колкото по-широко се усмихват хората, толкова по-лоши са новините. Милтън сияеше насреща ѝ, изпотен в костюма си на райета. И копчето с трагедията отново блестеше под слънцето.

Те знаеха. Родителите ѝ знаеха, че е чудовище. И въпреки това Милтън ѝ отвори вратата на колата; а Теси седеше вътре и се усмихваше. Таксито ги откара до един ресторант и не след дълго тримата разглеждаха менюто и си поръчваха.

Милтън изчака да им сервират напитките и поде някак официално:

— Както знаеш, тази сутрин майка ти и аз си поговорихме с лекаря. Добрата новина е, че ще се прибереш вкъщи още тази седмица. Няма да изпуснеш много от училище. А сега — лошата новина. Готова ли си за лошата новина, Кал?

Очите на Милтън казваха, че лошата новина изобщо не беше лоша.

— Лошата новина е, че ще трябва да ти направят една малка операция. Съвсем незначителна. Дори не може да се нарече „операция“. Май че докторът спомена думата „процедура“. Ще трябва да те упоят и да останеш в болницата за една нощ. И това е всичко. Ще те боли малко, но могат да ти дадат болкоуспокояващи.

След като каза това, Милтън млъкна. Теси потупа ръката на Кали.

— Всичко ще е наред, миличка — каза с изтънял глас. Очите ѝ бяха насълзени, зачервени.

— Каква операция? — Кали попита баща си.

— Просто една дребна козметична процедура. Все едно ти махат бенка.

Той протегна ръка и шеговито заципа носа на Кали между пръстите си.

— Или пък ти оправят носа.

Кали дръпна глава ядосана.

— Не прави така!

— Извинявай — каза Милтън и се покашля.

— Какво ми има? — попита Калиопа и гласът ѝ секна. По бузите ѝ вече течаха сълзи. — Какво ми има, татко?

Лицето на Милтън помръкна. Той преглътна с усилие. Кали го чакаше да каже думата, да цитира „Уебстър“, но той не го направи. Само я гледаше над масата, леко привел глава, очите му бяха тъмни, топли, тъжни, пълни с любов. В очите на Милтън имаше толкова много любов, че беше невъзможно да се потърси истината.

— Нещо хормонално, това ти има — каза той. — Винаги съм мислил, че мъжете имат мъжки хормони, а жените имат женски хормони. Но се оказа, че всички имаме и от двата вида.

Кали продължаваше да чака.

— И ти просто имаш малко повече мъжки хормони и недостатъчно женски хормони. Затова докторът иска да ти правят инжекции от време на време, за да може всичко да работи както трябва.

Той не каза думата. А аз не го принудих.

— Нещо хормонално — повтори Милтън. — Погледнато най-общо, не е кой знае каква работа.

Лус вярваше, че пациент на моята възраст е способен да разбере най-важното. И затова същия следобед заговори без заобикалки. Погледна ме право в очите и заяви със своя мек, приятен, ерудитски глас, че аз съм момиче, чийто клитор просто е малко по-голям от този на останалите момичета. Начерта ми същите рисунки, които беше правил за моите родители. Когато го притиснах да ми даде подробности за операцията, той каза единствено това:

— Ще направим една операция, за да завършим твоите гениталии. Те не са все още напълно завършени, а ние искаме да ги завършим.

Не спомена нищо за хипоспадия и аз започнах да се надявам, че тази дума не се отнася до мен. Може би я бях извадила от контекста. Може доктор Лус да беше говорил за друг пациент. В „Уебстър“

пишеше, че хипоспадия е аномалия на пениса, а доктор Лус ми казваше, че аз имам клитор. Разбирах, че и двете се развиват от една и съща зародишна полова жлеза, но това нямаше значение. Ако имах клитор — а специалист твърдеше така, — как можех да бъда нещо друго, а не момиче?

Азът на юношата е нещо мъгляво, аморфно, подобно на облак. Не беше трудно моята идентичност да се прелее в различен съд. В известен смисъл бях готова да приема всяка форма, каквато се наложеше да приема. Исках единствено да знам измеренията. И Лус ми ги даваше. А моите родители го подкрепяха. Освен това перспективата всичко да се оправи силно ме привличаше и докато лежах на шезлонга, аз не се питах къде се вписват чувствата ми към Обекта. Исках само всичко да свърши. Исках да се прибера вкъщи и да забравя, че изобщо се е случвало. И така, слушах мълчаливо Лус и не направих никакви възражения.

Той ми обясни, че от инжекциите с естроген гърдите ми ще започнат да растат.

— Е, няма да станеш Раquel Уелч, но няма да си и Туиги.

Окосмяването по лицето ми щяло да намалее. Гласът ми щял да спадне от тенор до алт. Но когато попитах дали най-накрая ще ми дойде цикълът, доктор Лус беше откровен.

— Не, няма да ти дойде. Никога. Кали, няма да можеш да имаш деца. Ако искаш дете, ще трябва да си осиновиш.

Аз приех тази новина спокойно. На четиринайсетгодишна възраст раждането на деца не ми се струваше важно.

На вратата се почука и служителката от приемната подаде глава.

— Съжалявам, доктор Лус. Може ли за минутка?

— Зависи от Кали — той ми се усмихна. — Нали може да направим малка почивка? Веднага се връщам.

— Може.

— Постой тук няколко минути и виж дали няма да ти хрумнат други въпроси.

И излезе от стаята.

Докато го нямаше, не се сетих за никакви други въпроси. Седях в шезлонга без да мисля за абсолютно нищо. Главата ми беше странно празна. Това беше празнотата на покорството. С непогрешимия инстинкт на децата аз усещах какво искат от мен родителите ми. Те

искаха да остана такава, каквато бях. И точно това сега ми обещавахе доктор Лус.

От състоянието на разсеяност ме извади облак с цвят на съомга, който минаваше ниско в небето. Станах, отидох до прозореца и погледнах към реката. Притиснах бузата си към стъклото, за да видя колкото може по на юг, където се издигаха небостъргачите. Казах си, че когато порасна, ще дойда да живея в Ню Йорк. „Това е градът за мен“ — помислих. Бях започнала отново да плача. Опитах да спра. Търкайки очи, тръгнах из кабинета и накрая се озовах пред една от моголските миниатюри. В малката абаносова рамка две фигурки се любеха. Въпреки напрежението, което предполагаше тяхното занимание, лицата им изглеждаха спокойни. В израженията им не се четеше нито усилие, нито екстаз. Но разбира се, не лицата бяха в центъра на картината. Геометрията на любещите се тела, грациозната калиграфия на техните крайници насочваше погледа към половите им органи. Пубисното окосмяване на жената приличаше на късче вечнозелена растителност сред бял сняг, а от него като секвоя никнеше членът на мъжа. Аз гледах и се опитвах за пореден път да видя как са устроени другите хора. Не заставах на мястото нито на единия, нито на другия. Разбирах както страстта на мъжа, така и насладата на жената. Умът ми вече не беше празен. Той се изпълваше с тъмно познание.

Завъртях се. Погледнах към бюрото на доктор Лус. Видях отворена папка, оставена от него, когато набързо излезе навън.

ПРЕДВАРИТЕЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ:
ГЕНЕТИЧЕСКИ 2Y (МЪЖ), ВЪЗПИТАН КАТО
ЖЕНА

Следният показателен случай сочи, че не съществува предварително установена връзка между генетичната и гениталната структура или между мъжкото и женското поведение и хромозомния статус.

ПАЦИЕНТ: Калиопа Стефанидис
ИЗСЛЕДОВАТЕЛ: д-р Питър Лус

ВСТЪПИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ: Пациентката е на четиринайсет години. През целия си живот се е възприемала като момиче. При раждането пенисът е бил толкова малък, че е бил приет за клитор. Кариотипът XY на субекта бива открит едва през пубертета, когато тя започва да се маскулинизира. Родителите на момичето отказват да повярват на лекаря, който им съобщава новината, и впоследствие търсят още две лекарски мнения, преди да отидат в Клиниката по полова идентичност и Клиниката в Нюйоркската болница.

При прегледа можеха да се напипат неспуснали се тестиси. Пенисът беше леко хипоспадиален, с отвор на уретрата от долната страна. Момичето винаги е сядало, за да уринира, подобно на другите момичета. Кръвните изследвания потвърдиха ZY хромозомен статус. В допълнение към това те разкриха, че субектът има синдром на дефицит на 5-алфа-редуктаза. Не беше извършена проучвателна лапаротомия.

На семейна фотография (вж. досието) се вижда пациентката на възраст дванайсет години. Тя има вид на щастливо, здраво момиче, без видими белези на мъжественост въпреки нейния XY кариотип.

ПЪРВИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ: Изражението на лицето на пациентката, макар и донякъде строго понякога, като цяло е приветливо и открито, тя често се усмихва. Често свежда поглед надолу с маниер, който подсказва свенливост или лукавство. Движението и жестовете и са женствени, а леката грубоватост в походката и е характерна за момичетата от нейното поколение. Въпреки че заради височината и някои не биха могли на пръв поглед да определят пола ѝ, при по-продължително наблюдение те биха стигнали до заключението, че тя наистина е момиче. Гласът и е мек и гърлен. Тя навежда настрани глава, когато слуша събеседника си, и не защитава или отстоява мнението си с типичния за мъжете нападателен маниер. Често прави шеговити забележки.

СЕМЕЙСТВО: Родителите на момичето са типични жители на Средния Запад от следвоенното поколение. Бащата се самоопределя като републиканец. Майката е дружелюбно настроена, интелигентна и грижовна, може би леко склонна към депресия или невроза. Тя приема подчинената роля на съпруга, типична за жените от нейното поколение. Бащата дойде в клиниката само два пъти, позовавайки се на делови ангажменти, но от тези две срещи стана ясно, че той е властна фигура, мъж, който е постигнал всичко сам, бивш военноморски офицер. Освен това пациентката е била възпитана в традициите на гръцкото православие, с характерните за него строго определени роли на половете. Като цяло родителите изглеждат асимилирани и „типично американски“ на вид, но наличието на тази дълбинна етническа идентичност не бива да се пренебрегва.

СЕКСУАЛНА ФУНКЦИЯ: Пациентката съобщава за сексуални игри в детството с други деца, като във всички случаи тя е приемала ролята на женския партньор, обикновено вдигайки роклята си и оставяйки момче да симулира коитус. Изпитвала е приятни еротосексуални усещания, подлагайки се под водната струя в басейна на съседи. Мастурбира често от ранна възраст.

Не е имала сериозни приятели, но това може да се дължи на факта, че посещава девическо училище, или на чувството за срам относно тялото ѝ. Тя е наясно с аномалния външен вид на своите гениталии и е полагала изключителни усилия в съблекалнята и в други общи зони за преобличане да не се показва гола. Въпреки това съобщава за един единичен сексуален акт с брата на най-добрата ѝ приятелка, преживяване, което е било болезнено за нея, но успешно от гледна точка на юношеските романтични експерименти.

ИНТЕРВЮ: Макар и на пресекулки, пациентката говореше ясно и членоразделно, но от време на време се задъхваше от вълнение. Речевите ѝ модели и характеристики изглеждаха женствени от гледна точка на

колебанията във височината на тона и прекия зрителен контакт. Проявява сексуален интерес главно към лица от мъжки пол.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: В своята реч, маниери и облекло пациентката демонстрира женска полова идентичност и роля, въпреки противоположния хромозомен статус.

От това става ясно, че полът на възпитанието играе по-важна роля при формирането на половата идентичност от генетичните детерминанти.

След като половата идентичност на момичето беше твърдо установена като женски пол по времето, когато заболяването и бе открито, правилният ход, изглежда, диктува извършването на феминизираща хирургична операция, съпътствана от съответното хормонално лечение. Да се оставят гениталиите в състоянието, в което са днес, би означавало тя да бъде подложена на всевъзможни унижения. Въпреки че е възможно операцията да предизвика частична или пълна липса на еротосексуални усещания, сексуалното удоволствие е само един от факторите за щастлив живот. Способността да се омъжиш и да бъдеш приемана в обществото като нормална жена също е важна цел, която не би била осъществима без феминизираща операция и хормонално лечение. Освен това има надежда, че новите хирургични методи ще намалят последиците от еротосексуалната дисфункция, причинявана от операциите в миналото, когато феминизиращата хирургия е правела първите си стъпки.

Същата вечер, когато с майка ми се прибрахме в хотела, Милтън ни беше подготвил изненада. Билети за мюзикъл на Бродуей. Аз се зарадвах наужким, но след вечеря, в леглото на родителите ми, заявих, че съм прекалено уморена, за да отида.

— Прекалено уморена ли? — учуди се Милтън. — Как така си прекалено уморена?

— Няма нищо, миличка — каза Теси. — Не е нужно да идваш.

— Кал, казват, че представлението е чудесно.

— Етел Мърман играе ли в него? — попитах аз.

— Не, многознайке — засмя се Милтън. — Етел Мърман не играе в него. В момента тя не играе на Бродуей. Затова ще гледаме нещо с Каръл Чанинг. Тя също е много добра. Защо не дойдеш?

— Не, благодаря — казах аз.

— Добре тогава. Само ти губиш.

Те бяха готови за тръгване.

— Довиждане, миличка — каза майка ми.

Внезапно скочих от леглото, изтичах до Теси и я прегърнах.

— Това пък защо? — попита тя.

Очите ми се насълзиха. Теси помисли, че са сълзи на облекчение след всичко, което трябваше да преживеем. Двете стояхме прегърнати и плачехме в тясното антре, отрязано от някогашния апартамент, с криви стени и мъждиво осветление.

След като излязоха, извадих куфара си от дрешника. Но след като погледнах тюркоазносините цветя, го смених с куфара на баща ми — сив „Самсонайт“. Оставих в чекмеджетата полите и пуловера „Феър Айл“, както и сутиена. Сложих в куфара само тъмните дрехи, синя блуза по врата, ризите „Лакост“ и панталоните. Задържах чорапите и бельото и хвърлих в куфара тоалетната чантичка, без да изваждам нищо от нея. След като свърших, претърсих пътната чанта на Милтън, за да намеря скритите пари. Пачката беше доста дебела, съдържаше почти триста долара.

Вината не беше изцяло на доктор Лус. Аз го бях излъгала за много неща. Решението му се основаваше върху невярна информация. Но и той от своя страна не беше казал истината.

Написах бележка до родителите ми върху лист с емблемата на хотела.

Скъпи мамо и татко,

Знам, че се опитвате да направите това, което е най-добро за мен, но надали някой знае със сигурност какво е най-доброто. Обичам ви и не искам да ви създавам грижи, затова реших да замина. Знам, ще кажете, че не ви създавам грижи, но аз знам, че е така. Ако искате да знаете защо правя това, попитайте доктор Лус, *който е голям*

лъжец! Аз не съм момиче. Аз съм момче. Разбрах го днес. Затова ще отида някъде, където никой не ме познава. В Грос Пойнт всички ще започнат да клюкарстват като разберат.

Татко, извинявай, че взех парите ти, но обещавам някой ден да ти ги върна с лихвата.

Моля ви, не се тревожете за мен.

Въпреки написаното, аз подписах това послание до родителите ми с: „Кали“.

Тогава за последен път бях тяхната дъщеря.

ТРЪГНИ НА ЗАПАД, МЛАДИ МОМКО!^[1]

Отново, този път в Берлин, член на рода Стефанидис живее сред турци. Тук, в Шьонеберг, аз се чувствам уютно. Турските магазини на „Хауптщрасе“ приличат на онези, в които ме водеше баща ми. Храните са същите — сушени смокини, халва, сарми с лозови листа. И лицата са същите — сбръчкани, с тъмни очи и изпъкнали скули. Въпреки фамилната история, Турция ме привлича. Иска ми се да работя в посолството в Истанбул. Дори подадох молба за прехвърляне. Така кръгът ще се затвори.

А дотогава изпълнявам своята роля. Гледам хлебаря в дюнер-ресторанта на долния етаж. Той пече хляб в каменна пещ като онези в Смирна. Обръща и вади самуните с лопата с дълга дръжка. Работи цял ден, по четиринайсет, шестнайсет часа, с неотслабваща концентрация, сандалите му оставят следи в брашнения прах на пода. Той е майстор в занаята си. Американецът Стефанидис, внук на гърци, се възхищава на този турски емигрант в Германия, този гастарбайтер, който пече хляб на „Хауптщрасе“ през 2001 година. Всички сме многолики, съдържахме в себе си други половици. Не само аз.

Звънецът над вратата в „Бръснарницата на Ед“ на автогарата в Скрантън иззвъня весело. Ед остави вестника, който четеше, за да приветства новия клиент.

Първо мълчание, а после Ед попита:

— Какво е станало? Да не си изгубил бас?

Младежът, който прекрачи прага, но сякаш готов всеки момент да побегне, беше висок и жилест, най-странната птица, която Ед беше срещал. Косата му, дълга като на хипитата, падаше до под раменете, но иначе беше облечен с тъмен костюм — с прекалено широко сако и твърде къси панталони, свършващи доста над жълто-кафявите му кларкове. Дори от другия край на бръснарницата Ед долови миризмата

на мухъл и вехтошарски магазин. Куфарът на момчето обаче беше голям и сив, куфар на бизнесмен.

— Омръзна ми тая прическа — отговори момчето.

— И на мен, и на теб — каза бръснарят.

Посочи ми къде да седна и аз, тийнейджърът-беглец с новото име Кал Стефанидис, оставих на пода куфара и сложих сакото си на закачалката. Отидох до стола, като много внимавах да вървя като момче. Налагаше ми се да усвоя наново и най-простите двигателни умения, като човек, прекарал инсулт. С ходенето не беше чак толкова трудно. Отдавна вече не караха момичетата в „Бейкър енд Инглис“ да се учат на елегантност, като ходят с книга върху главата си. Леко грубоватата ми походка, забелязана от доктор Лус, помагаше да се вляя в редиците на лишения от грация пол. Скелетът ми беше мъжки, с по-висок център на тежестта, което по естествен път ме караше да се привеждам напред. Но коленете ми създаваха проблем. Имах склонността да ги изнасям напред, при което бедрата ми се полюшваха. А сега се опитвах да държа таза си неподвижен. Когато вървиш като момче, трябва да поклащаш раменете, а не бедрата. Освен това стъпалата трябва да са леко разтворени. Всичко това научих за ден и половина, прекарани на път.

Седнах, успокоен от мисълта, че известно време няма да се движа. Бръснарят Ед завърза на врата ми кърпа и ме заметна с някаква престилка. През цялото време ме оглеждаше и клатеше глава.

— Така и не разбрах каква е тая работа с младежите и дългата коса. За малко да ми съсипете бизнеса. Сега идват предимно пенсионери. Уж идват да ги подстригвам, пък всъщност нямат никаква коса. — Той се позасмя. — Та значи, сега вече се носят малко по-късо. Викам си, хубаво, май ще успеем да си изкараме хляба. Ама не. Днеска всички искат да ходят „унисекс“. Искат да им мия косата с шампоан. — Той се наведе и ме погледна подозрително. — Ти не искаш шампоан, нали?

— Само подстригване.

Той кимна доволен.

— Как да те подстрижа?

— Късо — рискувах.

— Късо или много късо? — попита той.

— Късо — отвърнах, — но не прекалено.

— Добре. Късо, но не прекалено. Хубава идея. Да видиш как живее другата половина на света.

Вцепених се, понеже си помислих, че е разбрал нещо. Но той просто се шегуваше.

По главата на самия Ед нямаше много коса. Малкото останали кичури зализваше назад. Имаше груба, свадлива физиономия. Гледах раздразнително разширените му ноздри, докато се суетеше около мен, наместваше стола и точеше бръснача си.

— Значи баща ти е разрешил да си пускаш толкова дълга коса?

— Досега.

— Но най-накрая е решил да те вкара в правия път. От мен да знаеш, няма да съжаляваш. Момичетата не харесват такива, които приличат на женчовци. Не вярвай на приказките, дето ги говорят, че искали чувствителен мъж. Дрън-дрън!

Псувните, бръсначите, четките за бръснене — всички тези неща ме приветстваха в мъжкия свят. Бръснарят беше пуснал по телевизора футболен мач. На календара се виждаше бутилка водка и красиво момиче с бял мъхнат бански. Сложих си краката на поставката и той ме завъртя насам-натам пред проблясващите огледала.

— Господи боже, кога за последен път изобщо си се подстригвал?

— Помниш ли кацането на Луната?

— Да, и аз така си помислих.

Обърна ме с лице към огледалото; за последен път в сребристото стъкло се появи Калиопа. Все още не беше си отишла. Приличаше на пленен дух, надничаш от чуждо тяло.

Бръснарят Ед прокара гребен през дългата ми коса. Вдигна я, за да я огледа, като щракаше с ножиците без да я докосва. Щракането беше своеобразно подстригване наум, репетиция. Така имах време да размисля. Какво правех? Ами ако доктор Лус беше прав? Ако *наистина* бях момичето в огледалото? Защо си въобразявах, че мога толкова лесно да мина от другата страна? Какво знаех за момчетата, за мъжете? Та аз дори не ги харесвах.

— Все едно сечеш дърво — взе да философства Ед. — Най-напред трябва да отрежеш клоните, а след това минаваш към ствола.

Затворих очи. Не исках повече да гледам Калиопа в очите. Вкопчих се в подлакътниците и зачаках бръснарят да си свърши

работата. Но в следващия миг ножиците изтракаха на полицата. Забръмча електрическа машинка за подстригване. Взе да кръжи около главата ми като пчелен рояк. Бръснарят Ед отново подхвана косата ми с гребена и бръмченето се приближи към главата ми.

— Почваме — каза той.

Очите ми все още бяха затворени. Но знаех, че вече няма връщане назад. Машинката загреба косата ми. Не трепнах. Започнаха да падат кичури.

— Трябва да ти взема повече — каза Ед.

И тогава отворих очи тревожно.

— Колко повече?

— Спокойно, все толкова ще бъде. Това ще ми е днешното патриотично дело. Така допринасям за сигурността и демокрацията.

Баба ми и дядо ми бяха побягнали от своя дом заради война. Сега, петдесет и две години по-късно, аз бягах от себе си. И имах чувството, че също си спасявам живота. Бягах с малко пари в джоба и под фалшивото име на новия си пол. Вместо кораб да ме пренесе през океана, поредица от автомобили ме откараха от единия до другия край на един континент. Също като Лефти и Дездемона, аз се превръщах в нов човек и не знаех какво ще се случи с мен в новия свят.

Освен това се страхувах. За пръв път имах самостоятелност. Не знаех как е устроен този свят, колко струва едно или друго. От хотел „Лохмур“ взех такси до автогарата, без да знам пътя. В Порт Оторити се полутах край магазините за вратовръзки и сергиите със закуски, докато намеря билетните каси. Когато ги намерих, си взех билет за нощен автобус до Чикаго, като платих пътуването до Скрантън, Пенсилвания, понеже смятах, че за повече парите няма да ми стигнат. Скитниците и наркоманите по пейките ме оглеждаха от главата до петите и понякога ми свиркаха или ми пращаха въздушни целувки. Те също ме плашеха. За малко да се откажа от идеята да избягам. Все още имах време да се върна в хотела, преди Милтън и Теси да се приберат от представлението. Размишлявайки над това, седнах в чакалнята и стиснах куфара между коленете си, все едно всеки момент някой можеше да се опита да го открадне. Представях си как съобщавам на родителите си, че искам да живея като момче, как отначало те се противопоставят, но след това склоняват и ме приемат. Появи се един полицаи. След като отмина, се преместих до една жена на средна

възраст с надеждата, че хората ще ме вземат за нейна дъщеря. От високоговорителя поканиха пътниците за моя автобус да заемат местата си. Огледах останалите — бедняци, които пътуваха нощем. Застаряващ каубой, който носеше брезентов сак и сувенирна статуетка на Луис Армстронг; двама католически свещеници от Шри Ланка; най-малко три възпълни жени, натоварени с деца и завивки, и един дребен мъж с кафяви зъби и сбръчкано, потъмняло от цигарите лице, който се оказа жокей. Те се подредиха на опашка до автобуса, а през това време въображаемото действие продължаваше да върви в главата ми по своя воля, пренебрегвайки режисьорските ми указания. Милтън вече клатеше глава в знак на отрицание, доктор Лус си слагаше хирургическа маска, а съученичките ми в Грос Пойнт ме сочеха и се смееха, с лица, озарени от злорадство.

Бях вече в транс от страх, виеше ми се свят и треперех, когато станах и се качих в тъмния автобус. За закрила седнах до жената на средна възраст. Останалите пътници, свикнали с нощните пътувания, вече изваждаха термоси и разопаковаха сандвичи. От задните седалки се разнесе миризмата на пържено пиле. Неочаквано ми прималя от глад. Искаше ми се да съм в хотела, да си поръчам храна в стаята. Щеше да се наложи да си търся и нови дрехи. Трябваше да заприличам на по-голям човек, да нямам толкова уязвим и беззащитен вид. Трябваше да започна да се обличам като момче. Автобусът потегли и докато излизахме от Порт Оторити и навлизахме в дългия мъждиво осветен с жълти крушки тунел, който водеше към Ню Джърси, аз наблюдавах с ужас това, което правех, но не можех да се спра. Спуснахме се под земята, а над нас беше тинестото речно дъно и рибите, които плуваха в черната вода.

Недалеч от автогарата в Скрантън влязох да си потърся костюм в един магазин на „Армията на спасението“. Никой не ме попита нищо, но аз се престорих, че го купувам за брат си. Мъжките номера ме объркваха. Вземах саката едно по едно и дискретно ги доближавах до тялото си, за да видя дали биха ми станали. Накрая намерих един костюм горе-долу в моя размер, който изглеждаше здрав и подходящ за всякакво време. На етикета пишеше: „Мъжко облекло Дюренмат, Питсбърг“. Съблякох палтото си и след като се уверих, че никой не ме гледа, пробвах сакото. Но не се почувствах момче. Не беше все едно обличаш сакото на баща си и се превръщаш в мъж. По-скоро имах

чувството, че гаджето ме е наметнало със сако си. То обгръщаше раменете ми — широко, топло, уютно, чуждо. (И кое беше гаджето, отстъпило това сако? Капитанът на футболния отбор? Не. Гаджето ми беше ветеран от Втората световна война, умрял от болно сърце. Или пък член на ложата „Елкс“^[2], преместил се в Тексас.)

Костюмът беше само част от новата ми самоличност. Прическата означаваше най-много. И ето че сега, в бръснарницата, Ед ми четкаше врата. Във въздуха се разлетяха косъмчета и аз затворих очи. Усетих как столът се завъртя и бръснарят каза:

— Е, добре, готово.

Отворих очи. И не видях себе си в огледалото. Нямах я Мона Лиза с тайнствената усмивка. Нямах го срамежливото момиче с гъста черна коса, закрила лицето му — отсреща ме гледаше нейният брат-близък. След като завесата на косата вече я нямаше, неотдавнашните промени в лицето ми си личаха много повече. Брадичката ми изглеждаше по-квадратна, по-широка, вратът ми се беше поналял и адамовата ми ябълка стърчеше. Несъмнено това беше лицето на момче, но чувствата, които то изпитваше, бяха все още женски. Да си отрежеш косата, след като скъсаш с някого, беше женска реакция. Това беше начин да започнеш отначало, да се отречеш от суетата, да направиш напук на любовта. Знаех, че никога повече няма да видя Обекта. Въпреки по-големите проблеми и по-големите тревоги, именно тази сърдечна болка бе първото ми чувство, когато за пръв път видях мъжкото си лице в огледалото. Помислих си: „Свършено е“. Отрязвайки косата си, аз се наказвах за това, че обичах някого толкова много. Опитвах се да добия по-голяма сила.

Когато излязох от бръснарницата на Ед, вече бях нов човек. Ако изобщо ме забелязваха, минавачите, с които се разминавах на автогарата ме вземаха за ученик в близкото училище. Най-обикновен гимназист, взел куфара на баща си, човек малко претенциозно артистичен и несъмнено читател на Камю или Керуак. В моя костюм от „Дюренмат“ имаше нещо битническо. Панталоните лъщяха като змийска кожа. Заради ръста си можех да мина за седемнайсет или дори осемнайсетгодишен. Под костюма носех пуловер с деколте по врата върху риза „Лакост“ — защитавах ме два ката дрехи, купени с парите на родителите ми. На краката ми бяха жълтите обувки. Ако някой

спреше погледа си на мен, щеше да си помисли, че си играя на маскарад, както обичат да правят тийнейджърите.

Под всичките тези дрехи сърцето ми продължаваше да бие лудо. Не знаех какво да правя отгук нататък. Внезапно се налагаше да се занимавам с неща, за които винаги някой друг се беше грижил. Разписанията на автобусите, цените на билетите, това, да си правиш сметката, да се *тревожиш* за пари, да четеш менюто в търсене на най-евтиното ядене, което ще те засити. Тогава, в Скрантън, това се оказа чили. Изядох една купа с няколко пакета солени бисквити и прегледах маршрутите на автобусите. Понеже беше есен, най-добре беше да се отправа на юг или на запад за през зимата, а тъй като не исках да ходя на юг, реших да тръгна на запад. Към Калифорния. Защо не? Проверих колко ще струва билетът. Както се опасявах, беше твърде скъп.

През цялата сутрин ръмеше, но сега облаците се разкъсваха. Гледах навън през мокрите от дъжда прозорци, където от другата страна на малкия път, който граничеше с ивица осеяна с боклуци трева, минаваше междуцатската магистрала. Гледах автомобилите, фучащи по нея и вече изпитвах не толкова глад, колкото самота и страх. Сервитьорката дойде и попита дали искам кафе. Щеше да ми е за пръв път да пия кафе, но отговорих, че искам. Сложих в него две сметани и четири пакетчета захар, за да стане на вкус горе-долу като айскафе.

Автобусите тръгнаха един след друг от терминала сред облаци пушек. Колите летяха по магистралата. Исках да се окъпя. Исках да легна в чисти чаршафи и да заспя. Можех да си взема стая в мотел за девет долара и деветдесет и пет цента, но исках преди това да избягам по-надалеч. Дълго време седях в сепарето. Не знаех каква ще бъде следващата ми крачка. И накрая ми хрумна нещо. Платих сметката и излязох от автогарата. Пресякох пътя и се спуснах надолу по тревистия склон. Оставих куфара си на банкета и, пристъпвайки малко по-навътре срещу идващите коли, колебливо вдигнах палец.

Нашите все ме бяха предупреждавали, че е опасно човек да пътува на стоп. Понякога Милтън ми показваше статии във вестника, описващи в подробности ужасния край на ученички, които бяха направили тази грешка. Затова палецът ми не беше вдигнат много високо. Част от мен беше против тази идея. Колите летяха и никой не спираше. Палецът ми трепереше неволно.

Сгреших в очакванията си за Лус. Мислех, че след като поговори с мен, ще реши, че всичко ми е нормално и ще ме остави на мира. Но вече започвах да разбирам някои работи за нормалността. Тя не беше в реда на нещата. Не можеше да бъде. Ако нормалността беше в реда на нещата, никой нямаше да се занимава с нея. Щяха да си седят и да я оставят да се проявява. Но хората — и особено лекарите — хранеха съмнения в нормалността. Не бяха съвсем сигурни, че ще си свърши работата. И затова искаха да ѝ помагат, да ѝ дадат известен тласък.

А родителите си не обвинявах в нищо. Те само се опитваха да ме спасят от унижение, от живот без любов, та дори от смърт. По-късно научих, че доктор Лус е преувеличил медицинския риск, в случай че заболяването ми не бъде лекувано. Казал им, че „гонадната тъкан“, както той наричаше моите неспуснали се тестиси, често развива тумори с течение на времето. (Но вече съм на четирийсет и една и нищо ми няма.)

Изад завоя се появи камион с ремарке; черен дим излизаше от ауспуха му, издигнат във въздуха като комин. Зад прозореца на боядисаната в червено кабина главата на шофьора се клатеше като кукла на пружина. Докато огромният камион ме отминаваше с рев, шофьорът се обърна към мен и след миг натисна спирачките. Задните колела изпушиха, изскърцаха и тирът спря да ме изчака на двайсетина метра по-нататък.

Вдигнах куфара с разтуптяно сърце и се затичах към него. Но когато го стигнах, спрях. Вратата ми се виждаше много нависоко. Огромният камион боботеше и се тресеше. Отдолу не виждах шофьора и се вцепених от нерешителност. Но ето че той надникна през прозореца и отвори вратата.

— Е, качваш ли се?

— Качвам се.

Кабината беше мръсна. Явно беше пътувал от доста време и навсякъде бяха разпилени кутии от храна и бутилки.

— Работата ти е да ме държиш буден — каза шофьорът.

Аз не отговорих веднага и той ме огледа. Очите му бяха зачервени. Червеникави бяха и мустаците му тип „Фу Манчу“, както и дългите бакенбарди.

— Просто не спирай да говориш — каза той.

— За какво да говоря?

— Все ми е едно, мамка му! — сопна се, но след това добави също толкова неочаквано:

— За индианците! Знаеш ли нещо за индианците?

— За индианците ли?

— Да. Качвам доста от тях, като пътувам на Запад. Не съм срещал по-шантави копелета от тях. Развиват какви ли не теории.

— Например?

— Някои казват, че не са дошли по моста при Берингова земя. Чувал ли си за тоя мост? Той е на север, в Аляска. Сега му викат Берингов проток, понеже е само вода. Сребриста ивица вода между Аляска и Русия. Но преди много, много години било суша и индианците дошли по нея. Вероятно от Китай или от Монголия. Всъщност индианците са ориенталци.

— Не знаех това — казах аз.

Вече не ме беше толкова страх. Явно шофьорът не изпитваше никакви съмнения по отношение на мен.

— Но някои от индианците, които качвам, казват, че народът им дошъл не оттам, а от някакъв изчезнал остров, нещо като Атлантида.

— Е, само те да бяха.

— И знаеш ли какво още казват?

— Какво?

— Казват, че именно те написали Конституцията на Съединените щати!

Както се оказа, през повечето време говореше той. Аз вмъквах само по някое изречение. Но компанията ми беше достатъчна, за да го държи буден. Приказките за индианците му напомниха за метеорите; имало някакъв метеор в Монтана, който индианците смятали за свещен. Не след дълго вече ми разправяше за разни небесни явления, които човек среща на път — падащи звезди, комети, зелени лъчи.

— Ти виждал ли си зелен лъч? — попита.

— Не.

— Казват, че не можеш да снимаш зелен лъч, обаче аз успях. Винаги държа фотоапарат в кабината, в случай че попадна на нещо сензационно. И веднъж, като видях зелен лъч, грабнах апарата и го снимах. Снимката е вкъщи.

— Какво всъщност представлява?

— Това е цветът на слънцето, когато изгрява и залязва. Само за две секунди. Вижда се най-добре в планините.

Закара ме чак до Охайо и ме остави пред един мотел. Благодарих му и занесох куфара си до рецепцията. И тук костюмът и скъпият куфар свършиха добра работа — не приличах на беглец. Може служителят на рецепцията да имаше някакви съмнения за възрастта ми, но аз веднага сложих няколко банкноти пред него и ключът се появи.

След Охайо дойдоха Индиана, Илинойс, Айова и Небраска. Пътувах в тирове, спортни коли, микробуси под наем. Никога не ме взимаха самотни жени, само мъже или семейни двойки. Веднъж спряха двама холандски туристи, които се оплакваха колко била ледена американската бира. Понякога ме качваха мъже и жени, които се караха или съвсем си бяха омръзнали. Но всички ме мислеха за момче и с всеки миг аз все по-убедително се превръщах в момче. Нямаше я Софи Сасун да ми скубе мустаците и косъмчетата започнаха да покарват като изцапано над горната ми устна. Гласът ми продължи да става все по-нисък. С всяко друсане по пътя адамовата ми ябълка се смъкваше все по-ниско.

Когато някой питаше, казвах, че пътувам към Калифорния за първата си година в колежа. Не познавах добре света, но знаех поне малко за колежа и затова твърдях, че отивам в Станфорд, където ще живея в общежитие. Всъщност, честно казано, хората, които ме качваха, не проявяваха подозрение. Общо взето, аз не ги интересувах, тъй като си имаха свои грижи. Беше им скучно или бяха самотни и се нуждаеха от спътник, с когото да си говорят.

Като всеки новопокръстен в нова религия, в началото аз се престаравах. Някъде към Гари, Индиана, усвоих наперена походка. Рядко се усмихвах. През цялото пътуване през Илинойс гледах накриво като Клинт Истууд. Всичко това беше поза, но така стоят нещата и с повечето мъже. Всички ходехме насам-натам и се гледахме накриво. Наперената ми походка не беше чак толкова различна от походката на безброй юноши, които се опитват да си придадат мъжествен вид. И именно затова беше убедителна. Самият ѝ фалш я правеше достоверна. От време на време излизах от ролята. Веднъж

усетих, че нещо е залепнало за подметката ми, вдигнах пета зад гърба си и погледнах през рамо, вместо да кръстосам крака си отпред и да обърна нагоре обувката. Броях в дланта си дребните пари, с които плащах, вместо да ги вадя от джоба на панталона. При подобни гафове изпитвах паника, но се оказа, че няма за какво. Никой не забелязваше. По принцип хората забелязват малко неща и това работеше в моя полза.

Ще излъжа, ако кажа, че разбирах всичко, което изпитвам. Няма как, все пак бях на четиринайсет години. Някакъв инстинкт за самосъхранение ми казваше да бягам и аз бягах. Преследваше ме ужас. Тъгувах за родителите си. Изпитвах вина, че им причинявам тревоги. Непрекъснато си спомнях доклада на доктор Лус. Нощем плачех до изтощение, докато заспя. Бягството не ми помагаше да не се чувствам чудовище. Пред себе си виждах единствено унижение и отритване и оплаквах живота си.

Но сутрин ми беше по-добре. Напусках мотелската стая, излизах навън, на воля. Бях млад и въпреки страха — пълен с жизненост; невъзможно бе да се отдам задълго на черногледство. Незнайно как за продължителни периоди от време успявах да забравя за себе си. Закусвах понички. Продължих да пия кафе, много сладко и с много мляко. За да си повдигам духа, правех неща, които родителите ми биха ми забранили. Затова никога не ядох салата и си поръчвах по два-три десерта. Вече имах свободата да оставя зъбите си да се развалят или да си качвам краката върху облегалките. Докато пътувах на стоп, понякога виждах и други бегълци. Те се скупчваха под надлезите, в канавките, пушеха, загърнати в качулките на анцузите. Бяха по-жилави от мен, по-дрипави и мърляви. Стоях настрана от техните банди. Те идваха от разбити семейства, бяха малтретирани и сега малтретираха другите. Аз нямах нищо общо с тях. Дори и на пътя продължавах да нося по-високото социално положение на своето семейство. Не се присламчвах към никоя група, пътувах самостоятелно.

И ето че сред прерията се появява камионът-каравана на Майрън и Силвия Бресник от Пелъм, щата Ню Йорк. Изниква между полюшващите се треви като съвременен фургон без коне и спира. Отваря се врата и сякаш на прага на къща се показва весела близо седемдесетгодишна жена.

— Май имаме място за теб — казва тя.

Миг преди това стоя на магистрала осемдесет в Западна Айова. Но ето че качвам куфара си в този прериен кораб и внезапно се озовавам в дневната на семейство Бресник. На стените редом с репродукции на Шагал висят фотографии в рамки на техните деца. Историята на Уинстън Чърчил, която Майрън чете нощем, когато спрат в някой къмпинг, стои на масичката за кафе.

Майрън е пенсиониран продавач на резервни части, Силвия — бивша социална работничка. В профил тя прилича на симпатичен Пънчинело^[3] с изразителните си румени бузи и комичната гърбица на носа. Майрън пуши пурата и устните му оставят слюнчена следа — противна интимна гледка.

Докато Майрън шофира, Силвия ми показва леглата, душа, дневната. Обсипва ме с въпроси. В каква гимназия ходя? Какъв искам да стана?

Майрън се обръща и избоботва:

— Станфорд! Добър университет!

И точно тогава става нещо. В един миг на магистрала осемдесет нещо прещраква в главата ми и внезапно аз усещам, че мога да го формулирам. Майрън и Силвия се отнасят с мен като със син. И под влиянието на тази колективна заблуда аз наистина се превръщам в техен син поне за кратко. Ставам индивид с мъжка самоличност.

Но сигурно в мен си остава и нещо от дъщерята, защото не след дълго Силвия ме дръпва настрана, за да се оплаче от мъжа си.

— Знам, че цялото това пътуване с караваната говори за липса на стил. Трябва да видиш с какви хора се срещаме по къмпингите. Наричат го „живот на колела“. Да, приятни хора са, но толкова скучни. Липсва ми културният живот. Майрън казва, че от обикаляне насамнатам из страната цял живот не е намерил време да я види. Затова сега го прави отново — но бавно. И познай кого е помъкнал да му прави компания?

— Съкровище! — вика Майрън. — Би ли донесла на мъжа си малко студен чай, ако обичаш? Умирам от жажда.

Оставиха ме в Небраска. Преброих си парите и установих, че ми остават двеста и трийсет долара. Намерих евтина стая в нещо като пансион и платих за една нощ. Беше ме страх да пътувам на стоп нощем.

Докато пътувах, можех да направя някои дребни корекции. Повечето от чорапите, които носех, бяха неподходящи на цвят — розови, бели или с щампи. Бельото ми също не беше мъжко. В „Улуърт“ в Небраска си купих три чифта боксерки. Като момиче носех бельо с голям размер, а като момче — със среден. Минах и през щанда за тоалетни принадлежности. Вместо безкрайни рафтове с продукти за разкрасяване там имаше само една полица с хигиенни стоки от първа необходимост. Все още не беше настъпил взривът в мъжката козметика. Нямаше омекотяващи кремове, дегизирани с уж мъжествени имена — „Кожен мехлем за честа употреба“, „Успокояващ гел за бръснене“. Избрах си дезодорант, самобръсначки за еднократна употреба и крем за бръснене. Цветните бутилки с одеколон ме привличаха, но нямаше приятни спомени от срещите с него. Одеколонът ми напомняше за учители по пеене, главни сервитьори, старци с техните нежелани прегръдки. Взех си и мъжки портфейл. Не смеех да погледна в лицето момичето на касата, беше ме срам, все едно купувам презервативи. Тя беше малко по-голяма от мен, с руса бухнала коса, от типа, който се среща често в централните щати.

В ресторантите започнах да използвам мъжката тоалетна. Може би това беше най-трудната промяна. Шокираше ме мръсотията, вонята и свинските звуци, грухтенето и пъхтенето, които идваха от кабинките. Навсякъде имаше локви от урина. По тоалетните чинии беше полепнала използвана тоалетна хартия. В кабинките най-често те посрещаше запушена тоалетна — преливаща кафеникава маса, супа от мъртви жаби. А до неотдавна убежището ми беше кабинка в тоалетна! Сега всичко това беше в миналото. От пръв поглед се виждаше, че, за разлика от женските, мъжките тоалетни не предоставят никакви удобства. Често нямаше дори огледало или течен сапун. И докато затворените в кабинките изпускащи газове мъже не показваха никакъв срам, онези на писоарите се държаха невротично. Гледаха право напред като коне с наочници.

Именно тогава осъзнах всичко онова, което оставям зад себе си: солидарността на общата биология. Жените знаят какво значи да имаш тяло. Те разбират недостатъците му и неговите слабости, великолепието му и удоволствието, което носи. Мъжете мислят, че телата им са само техни. И се грижат за тях скрито, дори когато са пред хора.

Няколко думи за penisите. Каква беше официалната позиция на Кал по въпроса за penisите? Докато беше обграден от тях, той изпитваше същото, което беше изпитвал и като момиче: беше в еднаква степен запленил и ужасен от тях. За мен penisите никога не бяха имали голямо значение. С приятелките ми ги третирахме като нещо смешно. Криехме гузният си интерес, като се кикотехме или се правехме на отвратени. Като всички и аз се изчервявах на екскурзии пред статуите от римско време и надничах крадешком зад гърба на учителката — нали това бе първият ни урок по изобразително изкуство като деца. Голите всъщност са облечени. Облечени са във възвишеност. Тъй като брат ми беше шест години по-голям, никога не бяхме влизали във ваната заедно. През годините бях зървала гениталиите му само за миг и винаги извърщах поглед. Дори Джеръм беше проникнал в мен без да видя какво става. Нещо, крило толкова дълго, не можеше да не ме заинтригува. Но онова, което зърнах в мъжките тоалетни, като цяло ме разочарова. Нямахме го гордият фалос, виждаше се единствено семенната торбичка, сухата грудка, охлюв без черупка.

Освен това умирах от страх да не ме хванат как гледам. Въпреки костюма, прическата и ръста ми всеки път на влизане в главата ми кънтеше вик: „Ти си в мъжката тоалетна!“. Но точно там ми беше мястото. Никой не казваше и дума. Никой не възразяваше срещу присъствието ми. Търсех празна кабинка, която да изглежда що-годе чиста. Трябваше да седна, за да уринирам. Така е и до днес.

Нощем правех упражнения, опори и коремни преси на мухлясалите килими в мотелските стаи. Само по боксерки, разглеждах тялото си в огледалото. До неотдавна ме бе тормозил фактът, че то не се развива. Тази тревога вече я нямаше. Вече не беше нужно да се съизмервам с онези критерии. Невъзможните изисквания бяха отменени и изпитвах огромно облекчение. Но докато съзерцавах своето променящо се тяло, имаше и мигове на объркване. Понякога имах чувство, че не е мое. Беше твърдо, бяло, кокалесто. Да, може би посвоему красиво, но спартанско. Не беше никак отзивчиво или податливо. Все едно стока с надпис: съдържанието е под налягане.

Именно в онези мотелски стаи опознах новото си тяло, разбрах какво обичаше и какво не. С Обекта бяхме действали на тъмно. Тя така и не изследва подробно физиологията ми. В клиниката превърнаха половите ми органи в предмет на медицинско изследване. По време на

престоя ми там те бяха безчувствени или леко болезнени от непрестанните прегледи. Тялото ми се беше капсулирало, за да мине през изпитанието. Но пътуването го разбуди. На заключена врата и сложена верига експериментирах със себе си. Слагях възглавници между краката си. Лягах върху тях. Докато гледах разсеяно шоуто на Джони Карсън, ръката ми тръгваше на изследователска мисия. Открай време изпитвах тревога относно своето устройство и тя ме беше възпирала да изследвам тялото си, както правят повечето деца. И едва сега, на скрито от света и от всички, които познавах, събрах смелост да експериментирам. Не мога да омаловажа значението на това. Дори да хранех съмнения дали решението ми е правилно, дори да си мислех понякога да се върна, да хукна обратно към родителите си и към клиниката и да се предам, това, което ме възпря, беше тайният екстаз между краката ми. Знаех, че ще ми го отнемат. Не искам да надценявам сексуалното. Но за мен то беше могъща сила, особено на четиринайсет години, с опънати като струна нерви, готови да се впуснат в симфония при най-малкия подтик. Така Кал откриваше себе си в сладострастна, влажна, стерилна кулминация, легнал върху две-три деформирани възглавници, със спуснати щори, с празния басейн отвън и колите, които не спираха цяла нощ.

Докато чаках на стоп в покрайнините на град Небраска, спря сребриста „Нова“^[4] с две врати. Изтичах с куфара и отворих вратата. Зад волана седеше хубав мъж на трийсет и няколко години, облечен с палто от туид и жълт пуловер с шпиц-деколте. Карираната му риза беше разкопчана, но яката беше твърдо колосана. Официалното му облекло контрастираше на неговата дружелюбност.

— Здравсти — каза с бруклински акцент.

— Благодаря, че спряхте.

Той запали цигара и се представи, протягайки ръка:

— Бен Шиър.

— Аз се казвам Кал.

Той не зададе обичайните въпроси откъде идвам и накъде отивам. Вместо това попита, докато потегляше:

— Откъде си взел този костюм?

— От „Армията на спасението“.

— Много е готин.

— Сериозно? — попитах и миг след това се усъмних. — Шегуваш се.

— Не, не се шегувам — каза Шиър. — Прилича на костюм, в който някой е умрял. Много е екзистенциален.

— Какво е това?

— Кое?

— Екзистенциален.

Той се обърна, за да ме погледне.

— Екзистенциалист е човек, който живее за мига.

Дотогава никой не беше говорил с мен по този начин.

Харесваше ми. Докато минавахме през жълтите поля Шиър ми разказа и други интересни неща. Научих за Йонеско и театъра на абсурда. За Анди Уорхол и „Велвет Ъндърграунд“^[5]. Трудно е да се опише какво вълнение събуждаха подобни фрази у едно хлапе от затътената провинция. Гривничките, моите съученички от висшата класа, се преструваха, че са от Източното крайбрежие и вероятно и тяхното желание бе заразilo и мен.

— Живял ли си в Ню Йорк? — попитах.

— Да.

— А аз ходих съвсем наскоро. Искам някой ден да живея там.

— Аз живях десет години.

— А защо замина?

Пак се обърна, за да ме погледне.

— Събудих се една сутрин и осъзнах, че ако не си тръгна, след година ще съм мъртъв.

Това също ми се стори чудесно.

Лицето на Шиър беше красиво, бледо, с леко дръпнати като на азиатец сиви очи. Светлокестенявата му къдрава коса беше безупречно сресана, с път по средата. След известно време забелязах и други изискани подробности в облеклото му — копчетата за ръкавели с монограм, италианските обувки. Харесах го от пръв поглед. Шиър беше от онзи тип мъже, какъвто аз исках да бъда.

Неочаквано от задната част на колата се разнесе великолепна, отегчена, идваща от дъното на душата въздишка.

— Как си, Франклин? — подвикна Шиър.

Чул името си, Франклин надигна рошавата си царствена глава и аз видях черно-бялата петниста окраска на английски сетер. Старото куче ме изгледа със сълзящите си очи и пак си легна, скривайки се от погледа ми.

Шиър тръгна да отбива от магистралата. Дотогава караше леко, небрежно, но щом дойде време за маневра, сякаш започна да действа с военна точност и бързина, сграбчил волана със силните си ръце. Спря на паркинга пред един универсален магазин.

— Ей сега се връщам.

Влезе в магазина почти на бегом, държейки цигарата до бедрото си като камшик за езда. Докато го нямаше, огледах колата. Беше безупречно чиста, постелките на пода бяха прани съвсем наскоро. В жабката имаше подредена купчина карти и касети на Мейбъл Мърсър. Шиър се появи с две пълни торби.

— Редно е да си вземем някакво пиене за из път — каза.

Беше купил дванайсет кутии бира, две бутилки „Блуън“ и едно розе „Лансърс“ в имитация на глинена бутилка. Остави всичко на задната седалка.

Това също беше част от изискаността. Другите пиеха евтино „Либфраумилх“ в пластмасови чаши, което наричаха коктейл, и режиха сирене чедър с швейцарско ножче. При оскъдни възможности Шиър приготви хубаво плато с ордъоври. Имаше и маслини. Потеглихме обратно към магистралата от другата страна на ничията земя и Шиър ми каза да отворя виното и да му сервирам мезе. Вече бях негов паж. Помоли ме да пусна касетата на Мейбъл Мърсър и след това ме осветли за особената ѝ фразировка.

Неочаквано повиши глас:

— Ченгета. Скрый чашата.

Бързо се подчиних и най-невъзмутимо се разминахме с колата на щатския патрул. Шиър вече разиграваше въображаемия им разговор.

— Само като ги видя градските мошеници и ми стават ясни, а пък тия двамата си бяха направо за панделата. Бас ловя, че крояха някой удар.

Засмях се, щастлив, че имам съюзник срещу света на лицемерите и робуващите на правилата.

Като взе да се стъмва, Шиър избра един ресторант. Аз се тревожех, че може да е твърде скъп, но той каза:

— Тази вечер аз черпя.

Заведението се оказа препълнено, свободна беше само една малка маса близо до бара.

Шиър поръча на сервитьорката:

— За мен водка-мартини, много сухо, с две маслини, а синът ми ще пие бира.

Сервитьорката ме погледна.

— Има ли документ за самоличност?

— Не го нося — отговорих аз.

— В такъв случай не мога да ви сервирам.

— Бях там, когато се раждаше, мога да гарантирам за него — каза Шиър.

— Съжалявам, няма ли документи, няма и алкохол.

— Добре — каза Шиър, — в такъв случай размислих. Ще си поръчам водка-мартини, много сухо, с две маслини, и освен това една бира.

Сервитьорката процеди през зъби:

— Не мога да ви донеса бира, ще я дадете на приятеля си.

— И двете са за мен — увери я Шиър. Думите му прозвучаха малко по-басово, с авторитета на източния говор или на реномиран университет, който си казваше думата дори тук, в затънтения ресторант. Макар и с неохота, сервитьорката отстъпи.

Щом се отдалечи, Шиър се наведе към мен и отново започна да имитира провинциален говор:

— Бива си я, трябва й само някой да я катурне в сламата. А ти, жребецо, ставаш за тая работа. — Не изглеждаше пиан, но тази грубост беше нещо ново; движенията му вече не бяха толкова отмерени, говореше по-високо. — Да — продължи Шиър, — мисля, че ще си паснете. Можете да бъдете много щастливи.

И мен виното започна да ме хваща, усещах главата си като кълбо от огледала, които хвърляха отблясъци.

Сервитьорката донесе питиетата и ги сложи демонстративно пред Шиър. Но щом изчезна, той побутна бирата към мен и каза:

— Ето ти я.

— Благодаря.

Отпивах от време на време, а когато сервитьорката минаваше покрай нас, местех чашата пред него. Тази игра на котка и мишка беше

много забавна.

Но не останах незабелязан. Един мъж на бара с хавайска риза и слънчеви очила ме наблюдаваше сякаш неодобрително. Но ето че на лицето му цъфна широка многозначителна усмивка. Почувствах се неудобно и отместих поглед.

Беше съвсем тъмно, когато излязохме от ресторанта. Преди да потеглим, Шиър отвори вратата, за да пусне Франклин навън. Стариият пес не можеше вече да върви и Шиър трябваше да го изнесе на ръце.

— Хайде, Франкс — подкани го с грубовата нежност, захапал накриво цигарата. Самият той напомняше малко на Франклин Рузвелт, с обувките „Гучи“, жълтеникавото сако от туид с две цепки и силните бедра на играч на поло, напрегнати под тежестта на престарелия пес, който занесе в храстите.

Преди да се върнем на магистралата, спряхме при един универсален магазин, за да вземем още бира.

Пътувахме към час и нещо. Шиър изпи доста бири; аз — една-две. Алкохолът ме хвана и ми се доспа. Облегнах се на вратата и погледнах вяло през прозореца. С нас се изравни дълга бяла кола. Шофьорът ме погледна и се усмихна, но аз вече заспивах.

По някое време Шиър ме разтърси.

— Прекалено съм капнал, за да карам. Ще отбия.

Нищо не отговорих.

— Ще намеря мотел. Ще взема стая и за теб. Аз ще платя.

Не възразих. Скоро видяхме неясни светлини. Шиър излезе от колата и след малко се върна с ключ за стаята ми. Поведо ме към нея, като носеше куфара ми, отключи вратата. Аз отидох до леглото и паднах на него.

Виеше ми се свят. Едва успях да отметна завивката и да отпусна глава на възглавниците.

— С дрехи ли ще спиш? — попита Шиър уж развеселен.

Ръката му ме галеше по гърба.

— Не бива да спиш с дрехи — каза. Започна да ме съблича, но аз се размърдах.

— Остави ме да спя — казах.

Шиър се наведе по-близо.

— Значи вашите те изритаха? Кажи, Кал, така ли е? — попита хрипливо. Изведнъж прозвуча така, сякаш беше съвсем пьян, като че

ли цялото наливане най-накрая му се беше отразило.

— Аз смятам да спя — казах.

— Хайде — прошепна Шиър. — Нека се погрижа за теб.

Без да отварям очи, се свих на кълбо, за да се защита.

Шиър се опита да ме целуне, но след като не отвърнах, престана.

Чух го как отваря вратата и я затваря след себе си.

На следващия ден се събудих рано. През прозорците влизаше светлина. Шиър лежеше до мен със затворени очи и ме прегръщаше непохватно.

— Искам само да спя — каза завалено. — Само да спя.

Ризата ми беше разкопчана. Шиър беше само по гащи.

Телевизорът работеше и върху него имаше празни кутии от бира.

Шиър ме сграбчи, притискаше лицето си към моето, издаваше разни звуци. Аз търпях, струваше ми се, че му дължа това. Но когато пиянските му щения станаха по-жадни и по-целенасочени, го отблъснах. Той не възропта. Сви се на кълбо и сякаш мигом изпадна в несвяст.

Станах и отидох в банята. Седнах, обгръщайки колене, на спуснатия капак на тоалетната чиния и останах така доста време. Когато надникнах в стаята, Шиър продължаваше да спи дълбоко. Вратата на банята не се заключваше, но умирах за един душ. Изкъпах се набързо, като не спуснах завесата и постоянно държах под око вратата. После си облякох нова риза и костюма и излязох от стаята.

Беше много рано. По пътя не минаваха никакви коли. Отдалечих се малко от мотела, седнах върху куфара и зачаках. Огромно открито небе. Само няколко птици. Пак огладнях. Главата ме болеше. Извадих портфейла и преброих топящите се пари. За стотен път се зачудих дали да не се обадя вкъщи. В очите ми нахлуха сълзи, но не си позволих да заплача. И изведнъж чух приближаването на кола. Откъм паркинга на мотела се зададе бял линкълн „Континентал“. Вдигнах палец. Колата спря до мен и прозорецът се смъкна бавно. Зад волана седеше мъжът от предната вечер в ресторанта.

— Накъде отиваш?

— Калифорния.

Пак същата усмивка. Сякаш нещо избликваше.

— Е, днес извади късмет. И аз съм натам.

Поколебах се за миг. После отворих задната врата на голямата кола и пъгнах вътре куфара. На този етап нямах кой знае какъв избор.

---

[1] Тази фраза, превърнала се в своеобразно мото на Америка през XIX в., е част от прочута статия на Хорас Грийли, публикувана в „Ню Йорк Трибюн“ през 1865 г., в която се казва: „Във Вашингтон не може да се живее. Наемите са високи, храната е лоша, прахолякът е ужасен, нравите са за окайване. Тръгни на Запад, млади момко, на Запад, където страната се разраства, порасни и ти с нея.“ Б.пр. ↑

[2] Американско братство и социален клуб, основан през 1868 г. Б.пр. ↑

[3] Нисък и дебел клоун, герой от италианския куклен театър. Б.пр. ↑

[4] Модел на шевролет. Б.пр. ↑

[5] Рокгрупа от Ню Йорк, съществувала от 1965 до 1973 г., на която Анди Уорхол е бил за кратко мениджър. Б.пр. ↑

ПОЛОВА ДИСФОРИЯ^[1] В САН ФРАНЦИСКО

Казваше се Боб Престо. Имаше меки, бели, пухкави ръце и охранено лице, беше облечен с бяла памучна риза с нишки златисто ламе и големи джобове отпред. Изпитваше суетна гордост от гласа си, каза, че бил работил като радиоговорител в продължение на много години, преди да се захване със сегашния си бизнес. Не уточни какъв беше този бизнес, но доходният му характер си личеше по белия „Континентал“ с червени кожени седалки, златния часовник, пръстените със скъпоценни камъни, модната прическа. Ала въпреки тези детайли, типични за зрял мъж, у Престо имаше много от маминото синче. Тялото му беше на малък дебеланко, макар че беше огромен, почти сто килограма. Заприлича ми на Голямото момче от веригата ресторанти „Елайъс Брадърс“, само че пораснал, загрубял и затлъстял заради пороците на големите.

Разговорът започна по обичайния начин — Престо ме попита какъв съм и аз му отвърнах с обичайните лъжи.

— И къде по-точно в Калифорния отиваш?

— В колеж.

— Къде?

— В Станфорд.

— Брей. Моят зет учеше в Станфорд. Мисли се за голяма работа.

Та къде, казваш, се намира?

— Станфорд ли?

— Да, в кой град е?

— Забравих.

— Забравил си? А уж студентите в Станфорд били умни. И как смяташ да стигнеш дотам, като не знаеш къде е?

— Имам среща с един приятел. Той знае всички подробности.

— Хубаво е да имаш приятели — каза Престо.

Обърна се и ми намигна. Не знаех как да тълкувам това. Загледах се в пътя пред нас и замълчах.

Между нас на предната седалка, която приличаше на шведска маса, имаше куп провизии — безалкохолно, чипс и бисквити. Престо ми предложи да си взема каквото искам. Стомахът ми стържеше, затова не можах да откажа и взех няколко бисквити, като се опитах да не ги налапам наведнъж.

— Странна работа — поде Престо. — Колкото повече остарявам, толкова по-млади ми изглеждат колежанчетата. Мен ако ме питаш, ти още си в гимназията. В кой курс си?

— В първи.

На лицето на Престо отново цъфна усмивка.

— Де да можех да съм на твое място. Студентството е най-хубавото време в живота. Дано си готов за мадамите.

Той се захили и аз също трябваше да се усмихна.

— Да знаеш, Кал, аз имах много приятелки в колежа — продължи Престо. — Работех в радиостанцията и получавах какви ли не безплатни плочи. И ако харесвах някое момиче, обикновено ѝ посвещавах песни. — Той ми демонстрира стила си: — Тази песен е за Дженифър, кралицата на курса по антропология. Скъпа, умирам да изследвам твоите особености.

Престо сведе главата си с увиснали бузи и вдигна вежди като скромно признание за гласовите си дарби.

— Нека ти дам един съвет, Кал. За жените най-възбуждащ е гласът. Никога не го пренебрегвай. — Гласът на Престо наистина беше басов, диморфично мъжествен. Двойната гуша му придаваше допълнителен резонанс, докато обясняваше: — Вземи например бившата ми жена. Когато се запознахме, каквото и да ѝ кажех, коленете ѝ се разтреперваха. Като се чукахме, дори да кажех „Кифла с масло“ — и тя свършваше.

Тъй като не отговорих, Престо попита:

— Нали не се засягаш нещо? Да не си от мормончетата, тръгнали на мисия? С този костюм...

— Не.

— Добре, щото за малко да се разтревожа. Я пак да ти чуя гласа — подкани ме Престо. — Хайде, покажи най-доброто на което си способен.

— Какво да кажа?

— Кажу: „Кифла с масло“.

— Кифла с масло.

— Знаеш ли, Кал, аз вече не работя в радиото и не съм професионален говорител. Но по моето скромно мнение от тебе диджей не става. Разполагаш с тъничък тенор. Ако искаш да ти се отваря парашута, най-добре се научи да пееш.

Той се засмя широко. Очите му обаче не бяха весели, а напрегнати, оглеждаха ме внимателно. Караше с една ръка, а с другата си вземаше от чипса.

— Всъщност твоят глас е доста необичаен. Трудно е да се определи.

Усещах, че е най-добре да си мълча.

— На колко си години, Кал?

— Нали ви казах.

— Не, не ми каза.

— Тъкмо станах на осемнайсет.

— А според теб аз на колко съм?

— Не знам. На шейсет?

— Я веднага слизай от колата! На шейсет! За бога, само на петдесет и две съм.

— Искях да кажа на петдесет.

— Килограмите са виновни — поклати глава той. — Не изглеждах стар, докато не натрупах всичките тия килограми. Но хърба като теб няма как да го разбира това, нали? Отначало те взех за момиче, като те видях да стоиш край пътя. Не обърнах внимание на костюма, забелязах само силуета ти. И си помислих: боже, тая, малката, къде е тръгнала на стоп?

Вече не можех да погледна Престо в очите. Отново ме беше страх и се чувствах неловко.

— И тогава те познах. Бях те видял преди това в ресторанта. Седеше с оня педал. — Той замълча. — Така, като го гледах, май си пада по малки момченца. Я ми кажи, Кал, ти гей ли си?

— Какво?

— Кажи ми, ако искаш. Аз не съм гей, но нямам нищо против.

— Искам да сляза. Може ли да спрете, за да сляза?

Престо пусна волана и вдигна ръце във въздуха.

— Прощавай. Моите извинения. Спирам с инквизициите. Повече и дума няма да обеля.

— Само ме оставете да слеза.

— Добре, щом искаш. Но няма смисъл, Кал. Нали отиваме на едно и също място. Ще те закарам до Сан Франциско.

Той не намали и аз повече не го помолих. Остана верен на обещанието си и от този момент нататък не каза почти нищо, само тананикаше с радиото. На всеки час отбиваше, за да отиде до тоалетната и да купи нови огромни бутилки „Пепси“, шоколадови бисквити, лакрицови бонбони и царевичен чипс. Щом отново тръгнем, започваше да се тъпче. Докато дъвчеше, вирваше нагоре брадичка, като се опитваше да не ръси трохи по ризата си. Безалкохолните бълбукаха в гърлото му. Разменените между нас реплики бяха на общи теми. Прекосихме Сиера, напуснахме Невада и влязохме в Калифорния. Обядвахме в един крайпътен ресторант. Престо плати хамбургерите и млечните шейкове и аз реших, че е сравнително безопасен, приятелски настроен и тялото ми не го интересува.

— Време е да си взема хапчетата — каза той, след като отново потеглихме. — Кал, ще ми подадеш ли шишенцата? Те са в жабката.

Имаше пет-шест различни шишенца. Подадох му ги и той се опита да прочете етикетите, като присвиваше очи.

— Я подръж за малко волана — каза накрая. Наведох се към него, за да хвана кормилото, по-близо, отколкото ми се искаше, а той разви капчетата и изтърси няколко таблетки.

— Черният ми дроб за нищо не става. Заради един хепатит, който хванах в Тайланд. Шибаната страна за малко да ми види сметката. — Той вдигна между пръстите си синьо хапче. — Това е за черния дроб. Пия едно и за съсирване на кръвта. И друго за кръвното. И кръвта ми е прецакана. Не бива да ям толкова много.

Така пътувахме цял ден и вечерта стигнахме в Сан Франциско. Като видях града в розово и бяло, като сватбена торта на хълмовете, ме обзе ново безпокойство. През целия път, докато прекосяхме страната, мислех само за крайната цел. Сега вече бях тук и не знаех какво ще правя, как ще преживявам.

— Ще те оставя където поискаш — каза Престо. — Имаш ли къде да отседнеш? Може би при твоя приятел?

— Където и да е.

— Ще те закарам до Хайт. Там е най-добре за теб, ще можеш да се окопитиш.

След като кара известно време през града, Боб Престо най-накрая спря и отвори вратата от моята страна.

— Благодаря, че ме докарахте — казах аз.

— Няма защо — отговори Престо и ми протегна ръка. — Впрочем, градът е Пало Алто.

— Моля?

— Станфорд се намира в Пало Алто. Трябва да си наясно с това, ако искаш хората да ти вярват, че учиш в колеж.

Той мълчеше и чакаше да кажа нещо. Накрая попита с неочаквано блага интонация, несъмнено също професионален трик, но въпреки това въздействащ:

— Слушай, момче, имаш ли изобщо къде да пренощуваш?

— Не се тревожете за мен.

— Кал, може ли да те питам нещо? Ти какъв си всъщност?

Без да отговоря, излязох от колата и отворих задната врата, за да си взема куфара. Престо се извърна назад, както си седеше, трудна маневра за него. Гласът му продължаваше да бъде мек, дълбок, бащински.

— Хайде. Аз съм в този бизнес. Мога да ти помогна. Да не си транс?

— Тръгвам си.

— Не се засягай. Съвсем наясно съм с разните процедури преди и след операцията и с всичко останало.

— Не разбирам за какво говорите.

Извадих си куфара.

— Ей, не бързай толкова. Ето, поне вземи телефонния ми номер. Момче като теб може да ми свърши работа. Какъвто и да си. Нали ти трябва пари? Ако искаш да изкараш лесни пари, звъни на стария си приятел Боб Престо.

Взех телефонния номер, за да се отърва от него. После му обърнах гръб и тръгнах уверено, сякаш знаех къде отивам.

— Внимавай в парка нощно време — извика след мен Престо с басовия си глас. — Има какви ли не отрепки.

Майка ми често казваше, че пъпната връв между нея и нас, децата ѝ, никога не е била прекъсвана. Веднага след като доктор Филобосян кръцнал връвта от плът и кръв, на нейно място се появила друга, духовна. След моето бягство Теси бе още по-убедена в истинността на тази чудновата идея. Нощем, докато лежеше и чакаше приспивателните да подействат, тя често докосваше пъпа си като рибар, който проверява кордата на въдицата. Струваше ѝ се, че усеща нещо, едва доловими вибрации. По тях разбираше, че детето ѝ е живо, въпреки че беше надалеч и може би гладуваше или беше болно. Това стигаше до нея като особена песен, подобна на песента на китовете, които надават викове един към друг в дълбините.

Почти седмица след моето изчезване родителите ми останаха в хотел „Лохмур“ с надеждата, че може да се върна. Накрая следователят от полицията на Ню Йорк, на когото беше възложен случаят, ги посъветва да се приберат вкъщи.

— Възможно е дъщеря ви да се обади или направо да се появи у дома. Обикновено децата правят така. Ако я намерим, ще ви съобщим. Повярвайте ми, сега е най-добре да се приберете и да стоите до телефона.

Родителите ми го послушаха с неохота.

Но преди да тръгнат, се срещнаха още веднъж с доктор Лус.

— Ограниченото знание е опасно нещо — предложи той своето обяснение за изчезването ми. — Може Кали да е погледнала скришом историята на заболяването си, докато аз бях извън кабинета. Но не е разбрала това, което е прочела.

— Но какво би могло да я накара да избяга? — попита Теси с широко отворени, умоляващи очи.

— Разбрала е фактите погрешно — отвърна доктор Лус. — Опростила ги е твърде много.

— Ще бъда честен с вас, доктор Лус — каза Милтън. — Дъщеря ни ви нарича лъжец в бележката, която ни е оставила. Бих искал да ми обясните защо е казала подобно нещо.

Лус се усмихна снизходително.

— Тя е на четиринайсет години. Не вярва на възрастните.

— Може ли и ние да погледнем историята на заболяването?

— От това няма да има никаква полза. Половата идентичност е много сложно нещо. Тук не става дума само за генетика или за

фактори, свързани със средата. В един жизненоважен момент гените и средата действат заедно. Дори става дума не за два фактора, а за три.

— Дайте да си изясним едно нещо — прекъсна го Милтън. — Все още ли твърдите, като лекар, че Кали трябва да остане такава, каквата е?

— От психологическата оценка, която успях да направя през краткия период, в който лекувах Кали, бих отговорил утвърдително — аз съм на мнение, че тя има женска полова идентичност.

Теси, която вече не успяваше да запази спокойствие, попита отчаяно:

— Тогава защо казва, че е момче?

— На мен никога не ми е казвала подобно нещо — продължи Лус. — Това е ново парченце в пъзела.

— Искам да видя историята на заболяването — настоя Милтън.

— Опасявам се, че това е невъзможно. Тя е съставена за целите на моето лично проучване. Имате пълно право да видите кръвните изследвания на Кали и резултатите от всички други прегледи.

И тогава Милтън избухна и започна да ругае доктор Лус.

— Отговорността е изцяло ваша. Чувате ли? Дъщеря ни не е от децата, които ще избягат ей така. Сигурно сте й направили нещо. Изплашили сте я.

— Собственото ѝ положение я е изплашило, господин Стефанидис — каза Лус. — И нека да наблегна на нещо. — Той потропа с кокалчетата на пръстите си по бюрото. — Изключително важно е да я намерите колкото може по-скоро. Последниците биха могли да са тежки.

— Какво имате предвид?

— Депресия. Дисфория. Тя е в много деликатно психическо състояние.

— Теси — обърна се Милтън към жена си, — искаш ли да погледнеш историята на заболяването, или да се махаме оттук и да пратим тоя негодник да върви по дяволите.

— Искам да я видя. — Тя вече подсмърчаше. — И ако обичаш, недей да ругаеш. Да не нарушаваме добрия тон.

Накрая Лус се предаде. След като те прочетоха историята на заболяването, той им предложи в бъдеще да оцени наново моя случая и изрази надежда, че ще ме намерят скоро.

— За нищо на света няма да заведе Кали при него за втори път — каза майка ми, след като си тръгнаха.

— Не знам какво е направил, за да разстрои Кали — каза баща ми, — но все нещо трябва да е направил.

Те се завърнаха на „Мидълсекс“ в края на септември. Листата на брястовете падаха, лишавайки улицата от своето укритие. Времето застудя и докато лежеше нощем, Теси слушаше вятъра и шумолящите листа, като се чудеше къде спя и дали съм в безопасност. Успокоителните не премахваха страха ѝ, а само го отместваха, потискаха. Упоена от тях, Теси се скриваше дълбоко в себе си като в наблюдателна кула, от която виждаше отстрани своята тревога. Тогава страхът сякаш намаляваше. От хапчетата устата ѝ пресъхваше. Имаше чувство, че главата ѝ е обвита в памук, а с периферното си зрение виждаше звезди. Трябваше да пие само по едно хапче, но често вземаше по две.

Има едно състояние между яснотата и забравата, в което Теси мислеше най-добре. Денем си намираще работа — вкъщи постоянно идваха хора, носеха храна и тя трябваше да слага масата и да чисти след гостите, — но през нощта, с притъпяването на сетивата, събираше смелост да се изправи очи в очи с бележката, оставена от мен.

Майка ми не можеше да мисли за мен другояче, освен като за своя дъщеря. Мислите ѝ се въртяха в омагьосан кръг. С полуотворени очи Теси се вираше в тъмната спалня, в чиито ъгли нещо проблясваше, и виждаше пред себе си моите дрехи и вещи. Сякаш всичките бяха натрупани в долната част на леглото ѝ — чорапите с къдрички, куклите, шнолите, пълната поредица книжки за Мадлин^[2], официалните рокли, червените обувчици с каишка, сукманчетата, фурната-играчка, обръчът. Всички тези предмети бяха следата, която водеше към мен. Как би могла подобна следа да води към момче?

Но явно се случваше точно това. Теси се връщаше мислено към събитията от последната година и половина, търсейки знаците, които вероятно беше пропуснала. Всъщност същото би направила всяка майка, след като се сблъска с шокиращо разкритие за своята дъщеря-тийнейджърка. При смърт от свръхдоза, например, или влизане в секта, мислите на майка ми щяха да приемат по същество същата форма. Пак щеше да прави преоценка, само въпросите щяха да са други. На какво се дължеше високият ми ръст? Дали това обясняваше

липсата на цикъл? Мислеше за това как си махахме космите в „Златното руно“ и за дрезгавия ми алт... за всичко: как роклите никога не ми стояха както трябва, как женските ръкавици вече не ми бяха по мярка. Всички онези неща, които беше приемала като част от трудната възраст, вече ѝ се струваха зловещи. Как така не беше разбрала! Та тя ми беше майка, беше ме родила, познаваше ме по-добре, отколкото аз се познавах. Моята болка беше нейна болка, радостта ми — нейна радост. Но нима на лицето на Кали понякога не се появяваше странен израз? Толкова напрегнат, толкова... мъжествен. Освен това по тялото ѝ нямаше грам тлъстинка, само кокали, никакви бедра. Но това не беше възможно... нали доктор Лус бе казал, че Кали е... но защо не спомена нищо за хромозомите... и как можеше това да е истина? Такива бяха мислите на майка ми, докато съзнанието ѝ лека-полека се замъгляваше и блещукането секваше. И след това Теси мислеше за Обекта, за близкото ми приятелство с нея. Спомняше си деня, когато съученичката ми умря по време на представлението, спомняше си как се втурна зад кулисите и ме откри да прегръщам Обекта, да я утешавам, да я галя по косата. Спомняше си неистовото изражение на лицето ми, което изобщо не беше мъка...

След тази последна мисъл съзнанието на Теси изключваше.

Милтън, от друга страна, не си губеше времето да преценява наново доказателствата. На лист хартия с емблемата на хотела Кали беше заявила: „Аз не съм момиче“. Но тя беше още дете. Какво разбираше? Децата дрънкат какви ли не дивотии. Баща ми не разбираше какво ме бе накарало да избягам от операцията. Не можеше да проумее защо не искам да ме излекуват. И беше убеден, че няма смисъл да си блъска главата над причините за бягството ми. Най-напред трябваше да ме намерят. Трябваше да ме върнат у дома жива и здрава. После щяха да се оправят с медицинския проблем.

И така Милтън се посвети на тази цел. От сутрин до вечер беше на телефона, звънеше на полицейските управления в цялата страна. Не оставяше на мира следователя от Ню Йорк, разпитваше го дали има напредък по случая. Отиде в обществената библиотека и преписа от телефонните указатели номерата и адресите на полицейските управления и приютите за бегълци. След това методично започна да ги отмята един по един, като се обаждаше и питаше дали са видели момиче с моето описание. Изпрати снимката ми на всички управления

и написа съобщение до всички свои ресторанти, в което помоли да окачат снимката ми във всяко от заведенията. Много преди голото ми тяло да се появи в учебниците по медицина, лицето ми цъфна по таблата за обяви и на витрините в цялата страна. Една от тези снимки бе получена в Полицейското управление на Сан Франциско, но вече нямаше голям шанс да ме разпознаят. Също като истински беглец от закона аз вече изглеждах различно. А биологията допринасяше с всеки изминал ден за все по-добрата ми дегизировка.

Къщата на „Мидълсекс“ отново започна да се пълни с приятели и роднини. Леля Зо и братовчедите наминаваха често, за да оказват морална подкрепа на родителите ми. Един ден Питър Татакис затвори кабинета си по-рано и дойде от Бърмингхам с колата, за да вечеря с Милт и Теси. Джими и Филис Фиоретос донесоха кулурия и сладолед. Все едно нашествието в Кипър никога не се беше случвало. Жените се събираха в кухнята да готвят, а мъжете седяха в дневната и разговаряха приглушено. Милтън вадеше прашни бутилки от барчето с напитките. Веднъж поднесе на гостите бутилка „Краун Ройъл“^[3], която извади от лилава кадифена торбичка. Старата табла излезе изпод купчината игри, а няколко от по-възрастните жени започнаха да прехвърлят броеници. Всички знаеха, че съм избягала, но не подозираха причината. Насама се питаха един друг: „Дали е бременна?“, „Може би има гадже?“ и коментираха: „Винаги е изглеждала добро момиче. Никой не би помислил, че ще направи такъв номер“ или „Все се хвалеха, че момиченцето им било пълна отличничка в онова снобско училище. Сега си мълчат“.

Теси лежеше и страдаше в леглото на горния етаж, а отец Майк ѝ държеше ръката. Свалил сакото, само по черната си риза с къси ръкави, той ѝ казваше, че ще се моли за моето завръщане. Посъветва я да отиде на църква и да запали свещ за мен. Сега се питам как ли е изглеждало лицето на отец Майк, докато е държал ръката на майка ми в спалнята. Дали в изражението му не е прозирало мъничко *Schadenfreude*^[4]? Радост от нещастията на бившата му годеница? Удовлетворение от факта, че парите на неговия баджанак не са успели да го спасят от тази беда? Или пък облекчение, че поне веднъж по пътя към къщи жена му няма да може да му натяква, че не е като Милтън? Аз не мога да отговоря на тези въпроси. А майка ми заради успокоителните си спомня само, че от високото ѝ очно налягане

лицето на отец Майк изглеждало странно издължено, като на свещеник в картина на Ел Греко.

Нощем Теси спеше неспокойно. Страхът я будеше непрекъснато. Сутрин тя си оправяше леглото, но понякога отново си лягаше след закуска, като оставяше на килима спретнато подредени белите си гуменки и пускаше щорите. Орбитите на очите ѝ потъмняха, сините вени на слепоочията ѝ пулсираха. Когато звънна телефонът, имаше чувство, че главата ѝ ще се пръсне.

— Ало?

— Нещо ново? — питаше леля Зо. Сърцето на Теси се свиваше.

— Не.

— Не се тревожи. Тя ще се появи.

Говориха около минута и накрая Теси каза, че трябва да затваря.

— Линията трябва да е свободна.

Всяка сутрин над Сан Франциско се спуска мъгла. Тя се образува над островите Фаралон, обгръща тюлените по скалите, а после се разстила над Оушън Бийч, изпълвайки продълговатата зелена купа на парка „Голдън Гейт“. Мъглата скрива от погледа ранобудните бегачи и самотните фигури, практикуващи „тай чи“. Спуска воал над прозорците на „Глас павилиън“. Плъзва над целия град, над паметниците и кинотеатрите, над свърталищата на наркомани в парка „Панхендъл“ и мизерните хотелчета в Тендърлойн. Мъглата скрива викторианските имения в пастелни цветове в Пасифик Хайтс и сякаш хвърля було над шарените къщи в Хайт. Стеле се из криволичещите улици на Чайнатаун; качва се в трамваите и звънците задрънчават като сигнални шамандури; полазва до върха на кулата Койт, и накрая я скрива напълно; настъпва към квартала Мишън, където мариачите още спят; тормози туристите. Мъглата на Сан Франциско, хладната, заличаваща самоличността мъгла, която пада над града всеки ден, обяснява най-добре защо този град е това, което е. След Втората световна война моряците, които се връщали от Тихия океан, са пристигали именно в Сан Франциско. Мнозина от тях усвоили в морето любовни навици, на които на сушата не се гледало с добро око. И затова те оставали в Сан Франциско, постепенно ставали все повече и привличали и други, докато накрая градът се превърнал в столица на

гейовете, *Hauptstadt* на хомосексуалните. (Още едно доказателство за непредсказуемостта на живота: кварталът Кастро е пряк резултат от военнопromишления комплекс.) Тези моряци били привлечени именно от мъглата, която придавала на града чувството за движение и анонимност, характерни за морето, а в подобна анонимност промяната на личността е неимоверно по-лесна. Понякога било трудно да се каже дали мъглата се спуска над града, или градът се люшка като кораб насреща ѝ. През четирийсетте години мъглата скрила моряците и онова, което правели, от техните съграждани. Но с това работата ѝ не свършила. През петдесетте пълнела главите на битниците, подобно пяната в капучиното, което пиели. През шейсетте замъглявала ума на хипитата като дима от лулите им, пълни с марихуана. А през седемдесетте, когато Кал Стефанидис пристигна в града, мъглата криеше в парка него и новите му приятели.

На третия ден в Хайт седях в едно кафене и ядях бананов сладолед. Втори поред. Вече започвах да отрезвявам от опиянението на новопридобитата свобода. За разлика от седмица преди това, тъпченето със сладки неща вече не прогонваше депресията.

— Да ти се намират дребни?

Вдигнах поглед. До масичката с мраморен плот стоеше в нехайна поза представител на добре познатия ми вид. Едно от хлапетата под мостовете, мърлявите скитници и бегълци, от които гледах да стоя на разстояние. Лицето му, което се подаваше от качулката на блузата, беше зачервено и покрито с гнойни пъпки.

— Не, съжалявам — отговорих.

Момчето се наведе, доближи лицето си към моето и повтори:

— Да ти се намират дребни?

Упорството му ме подразни и казах навъсено:

— И аз мога да те питам същото.

— Да, ама не аз набивам мелба.

— Казах ти, че нямам никакви пари.

Той хвърли поглед зад мен и попита по-дружелюбно:

— А защо се разкарваш с тоя огромен куфар?

— Моя си работа.

— И вчера те видях с него.

— Имам пари само колкото за един сладолед.

— Нямах къде да спиш, нали?

— Имам, и още как.

— Ако ми купиш един бургер, ще ти покажа едно хубаво местенце.

— Казах ти, че имам.

— Знам едно хубаво място в парка.

— И сам мога да отида в парка. *Всеки* може.

— Може, ама ще го опандизят. Пич, нямаш си представа кое как е. В Гейт има места, които са сигурни и места, които не са. Ние с моите приятели си имаме хубава бърлога. Съвсем закътана. Ченгетата хич и не подозират за нея, а ние постоянно купонясваме. Може и ти да дойдеш, но само ако ми вземеш двоен сандвич със сирене.

— Нали преди малко беше хамбургер?

— Който дреме, губи време. Цената върви нагоре. Всъщност ти на колко години си?

— На осемнайсет.

— Да бе, полека да не ти повярвам. Не си на осемнайсет. Аз съм на шестнайсет, а ти не си по-голям от мене. От Марин ли си?

Поклатих глава. За пръв път от доста време разговарях със свой връстник. Беше приятно. Вече не изпитвах такава самота. Но все още бях нащрек.

— Ти си богаташче, нали? Господин Алигатор^[5]?

Замълчах. И изведнъж той ме погледна страшно умолително, като прегладняло хлапе, и коленете му затрепериха.

— Айде бе, човече. Гладен съм. Добре, хубаво, майната му на двойния със сирене. Само един бургер.

— Добре.

— Страхотно. Значи един бургер. И пържени картофки. Нали така каза? Няма да повярваш, но и нашите са богати.

Така започна животът ми в парка „Голдън Гейт“. Оказа се, че новият ми приятел Мат не е излъгал за родителите си. Идваше от заможен квартал в предградията на Филадельфия, син на адвокат по бракоразводни дела. Мат бил четвъртото дете, най-малкият. Беше нисък и набит, с дрезгав, пресипнал от цигарите глас. Избягал от къщи, за да пътува по концертите на рокгрупата „Грейтфул Дед“ по време на лятното им турне, но така и не се върнал. Сега продаваше на концертите им боядисани на ръка тениски или марихуана и ЛСД, ако

се намираха. Заведе ме в най-затънтената част на парка, където намерихме компанията му.

— Това е Кал — каза на приятелите си Мат. — Ще спи при нас известно време.

— Супер дрешка.

— Ей, брато, да не си погребален агент?

— Отначало го взех за Ейбрахам Линкълн.

— Не, тия дрехи са му за път — каза Мат. — Има си и други в куфара. Нали?

Аз кимнах.

— Искаш ли да си купиш риза? Аз имам няколко.

— Става.

Лагерът им се намирал в малка горичка. Мъхнатите червени — цветове по клоните на мимозите приличаха на четки за миене на бутилки. Хълмчетата бяха осеяни с огромни вечнозелени храсти, чиито клони образуваха естествени укрития — празни и сухи. Храстите спираха вятъра, а през повечето време и дъжда. Бяха достатъчно високи, за да се изправи човек. Във всеки от тях имаше по няколко спални чувала; доспи ли ти се, пъхаш се в някой празен. Важаха моралните правила на комуната. Хората идваха и си отиваха. Служехме си с вещите, изоставени от другите: туристически котлон, тенджерка за спагети, различни прибори, буркани, завивки и едно фосфоресциращо фризби, с което момчетата играеха, като понякога ме включваха в единия отбор, за да изравнят силите. („Ей, Алигатор, ти хвърляш като момиче бе, човек!“) Бяха добре запасени с ядки, наргилета, лули, стъкленици с амил нитрат, но почти нямаха хавлиени кърпи, бельо, паста за зъби. На трийсетина метра течеше канавка, която използвахме за отходна яма. Фонтанът до аквариума ставаше да се измие човек, но трябваше да го правим нощем, заради полицаите.

Ако някое от момчетата си хванеше гадже, и то идваше в лагера за кратко. Аз отбягвах момчетата, понеже се опасявах, че ще отгатнат тайната ми. Приличах на емигрант, който си придава важност при случайна среща със свой сънародник. Не исках да ме разкрият и си държах устата затворена. Но и иначе нямаше какво да кажа в тази компания. Всички бяха фенове на „Грейтфул Дед“ и приказваха само за групата. Кой кога видял Джери. Кой какво пил на някой концерт. Мат бил изключен от гимназията заради слаб успех, но паметта му беше

впечатляваща, когато ставаше дума за факти, свързани с „Грейтфул Дед“. Той помнеше всички градове, където бяха пели, както и датите на концертите. Знаеше текстовете на всички песни, помнеше кога и къде са ги свирили, по колко пъти и коя от тях са изпълнявали само веднъж. Живееше в очакване да чуе определени песни, така както вярващите очакват Месията. Някой ден „Грейтфул Дед“ щяха да свирят „Космическият Чарли“ и Мат Ларсън искаше да бъде там и да види изкуплението на греховете. Веднъж беше срещнал Маунтин Гърл, жената на Джери.

— Толкова е готина — разказваше. — Мамка му, и аз мога да обичам жена като нея. Ако намеря толкова готино момиче, ще се ожена за нея и ще си родим деца.

— И работа ли ще си намериш?

— Можем да вървим с групата. Ще носим бебетата на гръб като папуасите. И ще продаваме ганджа.

Не само ние живеехме в парка. На хълмчетата от другата страна на поляната лагеруваха бездомниците с дълги бради и лица, почернели от слънцето и от мръсотия. Всички знаеха, че те крадат от другите лагери, затова никога не оставяхме нашия без пазачи. Това беше общо взето единственото правило — винаги трябваше някой да стои на пост.

Влачех се с феновете на „Грейтфул Дед“, защото ме беше страх. Докато пътувах, осъзнах колко е полезно да се движиш в глутница. Всички ние бяхме напуснали домовете си по различни причини. При нормални обстоятелства никога нямаше да се сприятеля с подобни деца, но за краткото време, което прекарах там, се примирих, защото нямаше къде другаде да отида. Постоянно бях нащрек, въпреки че те не бяха агресивни. Когато пиеха, избухваха кавги и побоища, но общо взето цареше дух на разбирателство. Всички четяха „Сидхарта“. Един стар екземпляр от книгата се предаваше от ръка на ръка из лагера. И аз го прочетох. Това е едно от нещата от онова време, които си спомням най-ярко: Кал, седнал на един камък, чете Херман Хесе и трупа знания за Буда.

— Чух, че Буда вземал ЛСД — каза един от феновете. — Оттам му дошло просветлението.

— Абе, брато, тогава не са имали ЛСД.

— Не, били са някакви гъби.

— Аз мисля, че Джери е Буда, човече.

— Аха!

— Мамка му, помниш ли онова четирийсет и пет минутно соло на „Тръкин“ в Санта Фе, тогава направо *знаех*, че той е Буда.

Аз не участвах в тези разговори. Докато феновете се унасяха, Кал стоеше настрана.

Когато избягах, не мислех как ще живея, нямах план да отида на определено място. Сега тънех в мръсотия, парите ми свършваха. Рано или късно щеше да се наложи да се обадя на родителите си. Но за пръв път в живота си знаех, че те с нищо не могат да ми помогнат. Никой нищо не можеше да направи.

Всеки ден водех тайфата в „Али Баба“ и купувах на всички по един вегетариански бургер за седемдесет и пет цента. Не участвах в просията и продажбата на наркотици. През повечето време седях в горичката и изпадах във все по-дълбоко отчаяние. Няколко пъти ходих до брега, за да поседя край морето, но след известно време престанах да правя и това. Природата не ми носеше никаква утеха. Околният свят беше свършил. Където и да идех, не можех да избягам от себе си.

С родителите ми беше точно обратното. Където и да отидеях, каквото и да правех, навсякъде се сблъскваха с моето отсъствие. След като от изчезването ми минаха три седмици, приятелите и роднините престанаха да се отбиват на тълпи в къщата на „Мидълсекс“. Домът им притихна. Телефонът мълчеше. Тогава Милтън се обади на Чапър Илевън, който живееше в Ъпър Пенинсюла:

— Все още не знаем къде е сестра ти и майка ти преживява тежък момент. Сигурен съм, че ще се почувства малко по-добре, ако може да те види. Защо не си дойдеш за уикенда?

Милтън не спомена нищо за моята бележка. Докато бях в клиниката, той осведомяваше брат ми за състоянието ми възможно най-лаконично. Но сега Чапър Илевън беше разбрал по тона му колко сериозно е положението и се съгласи да си идва за уикендите и да преспива в старата си стая. Полека-лека той научи подробностите около заболяването ми и реагира много по-спокойно, отколкото родителите ми. Така им помогна — или поне на Теси — да започнат да приемат новата действителност. Именно през тези уикенди Милтън, в

опит да заздравя възстановените си отношения със своя син, пак започна да го убеждава да влезе в семейния бизнес.

— Нали вече не ходиш с онази Мег?

— Не.

— Но и за инженер не учиш. Е, кажи какво правиш. С майка ти не сме съвсем наясно как живееш в Маркет.

— Работя в един бар.

— Работиш в бар? И какво по-точно?

— Приготвям бързи закуски.

Милтън замълча само за миг.

— Кажи какво предпочиташ — да висиш до грила или някой ден да ръководиш „Херкулес хотдог“? Та нали именно ти ги измисли.

Чапър Илевън не прие предложението. Но и не отказа. В гимназията беше зубрач, но шейсетте години бяха променили и това. Верен на повелите на десетилетието, Чапър Илевън беше станал вегетарианец, последовател на трансценденталната медитация, дъвчеше мескалин. Преди много години брат ми разполовяваше топки за голф, за да види какво има в тях; но в един момент от живота му го заплени онова, което може да се открие в главата на човек. Убеден, че официалното образование е по същество безполезно, той се оттегли от цивилизацията. И двамата преживяхме своите периоди на завръщане към природата — Чапър Илевън в Ъпър Пенинсюла, а аз в храсталците в парка „Голдън гейт“. Но когато баща ми му предложи да поеме бизнеса, Чапър Илевън вече беше започнал да се отегчава от горите тилилейски.

— Хайде — каза Милтън, — да идем да хапнем по един хотдог.

— Аз не ям месо — отвърна Чапър Илевън. — Как мога да ръководя подобно заведение, ако не ям месо?

— Мислех да откроя щандове за салати — каза Милтън. — В днешно време много хора са на диета с ниско съдържание на мазнини.

— Добра идея.

— Наистина ли мислиш така? Е, това може да е твоят отдел. — Милтън смушка шеговито Чапър Илевън в ребрата. — Ще те назначим за вицепрезидент, който отговаря за щандовете със салати.

Отидоха до заведението в центъра. Беше пълно. Милтън поздрави управителя Гюс Зарас.

— Ясу!

Гюс вдигна глава и се усмихна широко.

— Ей, Милт. Как е?

— Добре, добре. Доведох бъдещия шеф да види заведението.

Той посочи Чапър Илевън.

— Добре дошъл в династията — пошегува се Гюс, като разтвори ръце за прегръдка. Смееше се прекалено гръмко и изведнъж млъкна, като го осъзна. Настъпи неловко мълчание. След това Гюс попита:

— Е, Милт, какво да бъде?

— Два с всичко. Какво вегетарианско имаме?

— Бобена чорба.

— Добре. Дай на момчето ми една бобена чорба.

— Идва.

Милтън и Чапър Илевън седнаха до бара и зачакаха поръчката. След като помълчаха още известно време, Милтън попита:

— Знаеш ли колко подобни заведения има татко ти?

— Колко?

— Шейсет и шест. Във Флорида са осем.

Нямаше нужда повече да го убеждава. Милтън изяде двата си хотдога в мълчание. Той отлично знаеше защо Гюс се държи толкова сърдечно. Понеже си мислеше това, което всички си мислят, когато изчезне някое момиче. Мислеше си най-лошото. Понякога и Милтън си го мислеше, но не признаваше пред никого. Не признаваше дори пред себе си. Но винаги щом Теси заговореше за пъпната си връв, щом кажеше, че продължава да усеща връзката с мен, Милтън се улавяше, че иска да ѝ вярва.

Една неделя, когато Теси тръгваше за църквата, Милтън ѝ подаде едра банкнота.

— Запали една свещ за Кали. Всъщност не една, нека да са повече. — Той сви рамене. — Няма да навреди.

Но след като тя тръгна, той поклати глава.

— Какво ми става? Да паля свещи! Господи!

Той много се ядоса на себе си, че се поддава на подобни суеверия. И отново се закле, че ще ме намери, ще ме върне вкъщи. Все едно как. Щеше да се появи някаква възможност и Милтън Стефанидис нямаше да я пропусне.

„Грейтфул Дед“ пристигнаха в Бъркли и Мат се замъкна на концерта с цялата тайфа. Аз получих задачата да пазя лагера.

Среднощ. Събуди ме някакъв шум. Между храстите шаваха светлини. Някакви хора разговаряха шепнешком. Листата над главата ми побеляха и видях скелето на клоните. Лъчи от фенерче осветиха земята, тялото ми, лицето ми. В следващия миг през входа на леговището нахлу светлина.

Мъжете веднага се нахвърлиха върху мен. Единият освети лицето ми с фенерче, а другият скочи на гърдите ми и изви ръцете ми.

— Време е за ставане — каза онзи с фенерчето.

Двама бездомници от отсрещните хълмове. Докато единият седеше върху мен, другият започна да претърсва лагера.

— Я да видим какви съкровища крият малките копелета.

— Виж го, бе — каза другият, — копелето ще се насере от страх.

Аз стисках здраво колене, понеже моминските страхове все още ме владееха.

Тършуваха най-вече за наркотици. Онзи с фенерчето изтърси спалните чували и прерови куфара ми. След малко се върна и коленичи на земята до мен.

— Ей, къде са приятелчетата ти? Омели са се и са те оставили сам, а?

Започна да бърка по джобовете ми. Скоро откри портфейла и го изтърси. Отвътре изпадна училищната ми карта и той я освети с фенерчето.

— Коя е тая? Гаджето, а?

Зяпаше снимката ухилен.

— Я кажи, гаджето обича ли да прави свирки? Бас ловя, че обича. — Той допря личната карта на ципа на панталона си и направи неприлично движение. — Обича, и още как!

— Дай да видя — каза този, който седеше върху мен.

Мъжът с фенерчето хвърли личната карта на гърдите ми.

Другият се наведе към мен и избоботи:

— Копеле, да не си мръднал.

Пусна ми ръцете и взе личната карта.

Сега можех да видя лицето му. Прошарена брада, развалени зъби, изкривен нос, чийто хрущял се виждаше. Той се вторачи в снимката.

— Кльоцава кучка.

Но после започна да мести поглед ту към мен, ту към личната карта и изражението му се промени.

— Това е момиче!

— Много бързо чаткаш, брато. Винаги съм ти го признавал.

— Не бе, говоря за него — посочи ме той. — Това е тя! Той е тя.

Подаде личната карта на другия. Лъчът от фенерчето отново освети Калиопа в училищната ѝ униформа.

Накрая коленичилият мъж се захили.

— Майтап си правиш с нас, а? Я да видим какво криеш в панталона! Дръж я — нареди на другаря си. Мъжът, който ме беше възседнал, отново натисна ръцете ми към земята, а първият започна да разкопчава колана на панталона ми.

Борех се с тях. Гърчех се и ритях. Но те бяха твърде силни. Смъкнаха ми панталона до коленете. Единият насочи фенерчето и рязко отскочи назад.

— Боже господи!

— Какво?

— Мамка му!

— Какво?

— Това е шибан урод.

— Какво?

— Ще повърна. Виж!

Другият погледна и веднага след това ме пусна, като че ли имах заразна болест. Изправи се, побеснял от яд. Сякаш по даден знак започнаха да ме ритат и да псуват. Онзи, който преди това беше седнал върху мен, заби обувка в ребрата ми. Вкопчих се в крака му.

— Пусни ме, шибан урод!

Другият ме риташе в главата. Уцели ме три-четири пъти, преди да ми притъмнее.

Когато се свестих, беше тихо. Помислих, че са си тръгнали. И тогава някой се изхили и чух:

— Кръстосани мечове.

Две жълти струи проблеснаха и се кръстосаха, докато ме мокреха.

— Ей, урод, марш обратно в дупката, от която си изпълзял.

И после ме оставиха.

Беше още тъмно, когато стигнах до фонтана при аквариума и се изкъпах в него. Не виждах открити рани. Дясното ми око беше толкова подуто, че не можеше да се отвори. Ребрата ме боляха, когато поемах дълбоко въздух. Носех куфара на баща ми. Имах седемдесет и пет цента. Повече от всичко исках да се обадя вкъщи. Но вместо това звъннах на Боб Престо, който каза, че веднага идва да ме вземе.

---

[1] Известна още с наименованието „разстройство на половата идентичност“ — медицински термин, обозначаващ психичното състояние на недоволство от биологическия пол, с който човек е роден и желание той да бъде сменен. Б.пр. ↑

[2] Детски книжки с автор Лудвиг Бемелманс. Б.пр. ↑

[3] Марка канадско уиски. Б.пр. ↑

[4] Злорадство (нем.). Б.пр. ↑

[5] Прякорът идва от ризата „Лакост“, която героят носи и чиято емблема е зелен алигатор. Б.пр. ↑

ХЕРМАФРОДИТ

Не е чудно, че теорията на Лус за половата идентичност беше популярна в началото на седемдесетте години. По това време, както се изрази моят първи бръснар, всички искаха да бъдат унисекс. Преобладаваше мнението, че личността се формира най-вече от средата, че всяко дете е бял лист, на който може да се пише. Моята медицинска история беше само отражение на всеобщите психологически преживявания през онзи период. Жените все повече заприличаха на мъже, мъжете все повече заприличаха на жени. За кратко време през седемдесетте на всички им се струваше, че разликата между половете може да изчезне. Но после се случи нещо друго.

То се наричаше еволюционна биология. Под нейно влияние половете отново бяха разделени, мъжете — ловци и жените — събирачи. Вече не се смяташе, че ни формира възпитанието; формираше ни природата. Все още ни контролираха импулсите на хоминидите от 2000 г. пр.Хр. Ето защо и до днес по телевизията и в списанията срещаме съвременните опростявания. Защо мъжете не ги бива да общуват? (Защото е трябвало да пазят тишина по време на лов.) Защо жените общуват толкова добре? (Защото е трябвало да си подвикват една на друга къде има плодове.) Защо мъжете никога не могат да намерят нищо из къщи? (Защото имат ограничено зрительно поле, полезно, когато се проследява дивеч.) Защо жените толкова лесно намират всичко? (Защото при защитаването на леговището са свикнали да обхождат с поглед по-широка зона.) Защо жените не могат да паркират успоредно? (Защото ниското ниво на тестостерон пречи на пространственото мислене.) Защо мъжете никога не искат да питат за посоката? (Защото да питаш за посоката е признак за слабост, а ловците никога не проявяват слабост.) Ето къде сме днес. Мъжете и жените, на които им е омръзнало да са едни и същи, искат отново да бъдат различни.

Ето защо няма нищо чудно и в това, че теорията на доктор Лус беше атакувана през деветдесетте години. Детето вече не се приемаше

като бял лист; върху всяко новородено вече бяха оставили отпечатък генетиката и еволюцията. Моят живот съществува в центъра на този дебат. В известен смисъл аз съм неговото разрешение. Когато изчезнах, най-напред доктор Лус изпадна в отчаяние, понеже му се струваше, че е изгубил най-великото си откритие. Но по-късно, вероятно осъзнавайки причината за моето бягство, той стигна до извода, че аз не съм доказателство в подкрепа на неговата теория, а напротив — опровергавам я. Той се надяваше да продължа да си кротувам. Публикува своите статии и се молеше аз никога да не се появя, за да ги оборя.

Но не е чак толкова просто. Аз не пасвам на нито една от тези теории. Нито на теорията на еволюционните биолози, нито на теорията на доктор Лус. Моят психологически профил не е в хармония и с есенциализма, популярен в движението на интерсексуалните. За разлика от другите така наречени мъжки псевдохермафродити, за които са писали по вестниците, като момиче аз никога не се чувствах не на мястото си. И до ден-днешен не ми е напълно уютно сред мъжете. Желанието ме накара да премина от другата страна, желанието и фактическото състояние на моето тяло. През двайсети век генетиката пренесе древногръцката идея за съдба в самите ни клетки. А този нов век, в който тъкмо влязохме, откри нещо различно. За жалост, противно на всички очаквания, кодът, който стои в основата на нашето съществуване, е незадоволителен. Вместо очакваните двеста хиляди гени, ние имаме само трийсет хиляди. Малко повече от една мишка.

И така, появява се една странна нова възможност. Частична, неопределена, непълна, но не изцяло зачеркната: завръща се свободната воля. Биологията ти дава мозък. Животът го превръща в ум.

Така или иначе, в Сан Франциско през 1974 година животът полагаше огромни усилия да превърне моя мозък в ум.

Ето я отново: миризмата на хлор. Под доминиращата миризма на момичето, което го е възседнало, отчетлива дори на фона на вонята на пуканки с масло, просмукала се в старите седалки, господин Го долавя миризмата на басейн, която не може да се сбърка с никоя друга. Тук? В

„Клуб «Шейсет и девет»“? Той разширява ноздри. Момичето в скута му, което се казва Флора, пита:

— Харесва ли ти парфюмът ми?

Но господин Го не отговаря. Господин Го е свикнал да игнорира момичетата, на които плаща да се гърчат в скута му. Най-много обича някоя да го възседне, докато той наблюдава друга, която танцува около лъскавия пилон на сцената. Господин Го обича да върши по няколко неща едновременно. Но тази вечер не успява да се съсредоточи. Разсейва го миризмата на плувен басейн. Така е вече цяла седмица. Господин Го извива главата си, която се поклаща леко благодарение на усилията на Флора, и поглежда опашката пред кадифеното въже. Петдесетте места в „Залата“ са почти празни. Под синкавата светлина се виждат главите само на няколко мъже, които зяпат сцената — някои от тях са сами, неколцина като господин Го имат за компания перхидролени ездачки.

Зад кадифеното въже тръгва стълбище с мигащи лампички от двете страни. За да се качи горе, човек трябва да плати още пет долара. Както обясниха на господин Го, на втория етаж има само кабинки, където се пускат жетони от по четвърт долар, които могат да се купят на долния етаж. И тогава за кратко може да се види нещо — но какво е то, господин Го не успя да разбере. Английският му е съвсем приличен, той живее в Америка от петдесет и две години. Но табелата, която рекламира атракциите на горния етаж, не му говори много. Ето защо той изпитва любопитство. А миризмата на хлор само засилва това любопитство.

Въпреки все по-големия брой хора, които се качват на горния етаж в последните седмици, господин Го все още не е отишъл. Той остава верен на първия етаж, където срещу билет само от десет долара може да избере няколко неща. Ако иска, господин Го може да излезе от „Залата“ и да влезе в „Тъмната стая“ в края на коридора. Там има прожектори, чиито лъчи се насочват от мъжете. В дъното на стаята, на малък подиум, тапициран с дунапрен, лежат едно-две момичета. Разбира се, да приемеш, че тези момичета наистина съществуват, е в известен смисъл проява на вяра. В „Тъмната стая“ никога не виждаш момичето изцяло. Зърваш само фрагменти, онова, което твоят прожектор осветява. Коляно или зърно на гърдата, например. Или онази част, която особено вълнува господин Го и неговите събрата —

изворът на живота, началото на всички начала, сякаш пречистено, лишено от останалата част от тялото.

Освен там господин Го може да отиде и в „Балната зала“. В нея са момичета, които горят от желание да потанцуват сладно с господин Го. Той обаче не харесва дискомузика, а и на тази възраст се изморява лесно. Твърде голямо усилие се иска, за да притискаш момичетата до тапицираните стени на „Балната зала“. Все по-често господин Го предпочита да седи в „Залата“, на лекьосаните театрални седалки в стил Ар деко, взети от вече съборено кино в Оукланд.

Господин Го е на седемдесет и три години. За да запази мъжествеността си, всяка сутрин той пие чай със стрит рог от носорог. Освен това яде жлъчни мехури от мечка, които намира от време на време в китайската аптека недалеч от апартамента му. Изглежда тези афродизиаци действат. Господин Го идва в „Шейсет и девет“ почти всяка нощ. Има си шега — „Господин Го е винаги го-го-готов“ — която обича да казва на момичетата в скута си и само тогава се усмихва.

Ако в клуба няма много хора — което напоследък често се случва на долния етаж, — понякога Флора остава в скута на господин Го в продължение на три-четири песни. Срещу един долар би трябвало да го язди една песен, но тя остава безплатно още няколко. Именно затова той я предпочита. Тя не е млада, но има хубава, чиста кожа. Господин Го усеща, че е здрава.

Но тази вечер Флора се смъква от скута му само след две песни, като мърмори: „Нали знаеш, че не давам на кредит?“, и се отдалечава. Господин Го става, закопчава си панталона и точно тогава миризмата на плувен басейн отново го удря в носа. Той се поддава на любопитството. Излиза от „Залата“, като влачи крака и гледа нагоре по стълбите към нарисуваната табела:

КЛУБ „ШЕЙСЕТ И ДЕВЕТ“ ПРЕДСТАВЯ

„ПОДВОДНАТА ГРАДИНА“

РУСАЛКАТА МЕЛАНИ

ЕЛИ И НЕЙНАТА ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЗМИОРКА

И СПЕЦИАЛНАТА АТРАКЦИЯ

БОГА ХЕРМАФРОДИТ —

НАПОЛОВИНА МЪЖ, НАПОЛОВИНА ЖЕНА

НЯМА ИЗМАМА! ЧИСТАТА ИСТИНА!

В този миг любопитството на господин Го надделява. Той си купува билет и шепа жетони и застава на опашката. След малко охранителят го пуска и той тръгва нагоре по мигащите стълби. На кабинките на втория етаж няма номера, само светлини, от които се разбира дали са заети. Той намира свободна, затваря вратата и пуска в прореза един жетон. Преградата пада и зад нея се вижда прозорче към подводни дълбини. От тонколоната на тавана се чува музика и басов глас започва да разказва:

— Имало едно време в Древна Гърция вълшебен извор. Това бил свещеният извор на водната нимфа Салмакида. Един ден там отишло да поплува едно красиво момче на име Хермафродит.

Гласът продължава да говори, но господин Го вече не го слуша. Той гледа аквариума, който е син и празен. Чуди се къде са момичетата. Започва да съжالياва, че си е купил билет за „Подводната градина“. Но точно тогава гласът продължава напевно:

— Дами и господа, вижте бог Хермафродит! Наполовина жена, наполовина мъж!

Плисък. Водата в басейна става бяла, след това розова. Само на сантиметри от него, от другата страна на прозорчето, плува тяло, живо тяло. Господин Го гледа. Присвива очи. Притиска лицето си към стъклото. Никога не е виждал нищо подобно. Никога, през всичките години, в които е ходил в „Тъмната стая“. Не е сигурен дали му харесва. Но докато го гледа, се чувства странно, изпитва замайване, лекота, подмладява се. Внезапно преградата пада. Без колебание господин Го пуска в прореза нов жетон.

„Шейсет и шест“ в Сан Франциско, клубът на Боб Престо, се намираше в квартала Норт Бийч, недалеч от небостъргачите в центъра. Кварталът на италианските кафенета, пицариите и баровете със стриптийз. В Норт Бийч човек можеше да влезе в луксозни стриптийз дворци като този, над чийто вход е нарисуван прочутият бюст на Каръл Дода. Викачи по тротоарите спираха минувачите: „Господа! Влезте да видите шоуто! Само погледнете! Безплатно е да се хвърли един поглед“. Съседът му се мъчеше да го надвика: „Нашите момичета са най-добрите, влезте — оттук, зад завесата!“. До него друг: „Еротично шоу на живо, господа! При нас можете да гледате и футболен мач!“. Всички те бяха интересни типове, повечето неуспели поети, които прекарваха свободното си време в книжарница „Сити Лайтс“, където прелистваха книгите на „Ню Дайрекшънс“^[1]. Носеха раирани панталони и ярки вратовръзки, обикновено имаха бакенбарди и кози брадички. Повечето приличаха на Том Уейтс, а може и да е било обратното. Също като героите на Мамет, те населяваха една Америка, която никога не бе съществувала, една детска представа за света на картоиграчи-мошеници, амбулантни търговци и престъпници.

Казват, че Сан Франциско е градът, където младите хора отиват, за да се отдадат на безделие. И макар че едно слизане в отвратителните криминални подземия несъмнено би придало колорит на моя разказ, трябва да спомена, че Норт Бийч обхваща само няколко улици. Географията на Сан Франциско е прекалено красива, за да позволи на грозотата да завземе твърде голяма територия — ето защо сред тези викачи вървяха и много туристи, които носеха хляб от квасено тесто и шоколадови лакомства „Жирардели“. Денем в парковете се срещаха младежи, които караха летни кънки или играеха хек^[2]. Но най-накрая нощем светът погрозняваше и от девет до три мъжете се тълпяха в „Шейсет и девет“.

Както вече стана ясно, аз работех именно там. През следващите четири месеца пет нощи в седмицата по шест часа — за щастие за пръв и последен път — аз си изкарвах прехраната, като излагах на показ странното устройство на тялото си. Престоят в клиниката ме беше подготвил за това, като бе притъпил чувството ми за срам, а и отчаяно се нуждаех от пари. Освен това „Шейсет и девет“ беше идеалното място за мен. Работех с още две, условно казано, момичета: Кармен и Зора.

Престо беше експлоататор, порно гад, мръсен шопар, но можеше да попадна и на по-лошо място. Може би без него така и нямаше да открия себе си. След като ме прибра от парка почти пребит, Престо ме заведе в апартамента си. Приятелката му, намибийката Вилхелмина, ми превърза раните. По някое време пак припаднах и когато ме съблекли, за да ме сложат в леглото, Престо осъзнал на какво съкровище е попаднал.

Долових откъслечно техния разговор, докато идвах в съзнание от време на време.

— Знаех си. Разбрах още като го видях в ресторанта.

— Нищо не си знаел, Боб. Мислел си, че си сменя пола.

— Знаех си, че е златна мина.

След малко пак гласът на Вилхелмина:

— На колко години е?

— На осемнайсет.

— Не изглежда на осемнайсет.

— Той така казва.

— И ти на драго сърце му повярва, нали, Боб? Искаш да работи в клуба, така ли?

— Той *сам* ми се обади. Аз просто му направих предложение.

След малко:

— Боб, защо не звънеш на родителите му?

— Момчето е избягало от къщи. Не иска да звъни на родителите си.

„Подводната градина“ съществуваше още преди моето идване. Идеята хрумнала на Престо шест месеца по-рано. Кармен и Зора, в ролите на Ели и Мелани, работеха там от началото. Но Престо не спираше да търси все по-необичайни изпълнители и знаеше, че с мен ще излезе едни гърди пред конкуренцията в квартала. Наоколо нямаше нищо подобно.

Аквариумът не беше нищо особено. Малко по-голям от плувен басейн в задния двор. Дълъг четири и петдесет, широк около три метра. Спускахме се в топлата вода по стълбичка. От кабинките надничаха направо под водата; не се виждаше нищо отгоре. Затова, когато искахме, ние държахме главите си над повърхността и си

говорехме по време на работа. Стига да бяхме потопени от кръста надолу, клиентите бяха доволни. „Не идват тук да ви гледат красивите личица“ — казваше ни Престо. Всичко това много улесняваше нещата. Надали щях да мога да участвам в обикновено пийпшоу, лице в лице с воайорите. Техните втренчени погледи щяха да ми изпиват душата. Но в аквариума, когато потъвах под водата, стисках очи. Полношвах се сред тишината на морските дълбини. Докато се притисках към някое прозорче, вдигах лицето си над водата и така не виждах очите, втренчени в моята стрида. Как го казах преди? Повърхността на морето е огледало, отразяващо дивергентните еволюционни пътища. Отгоре — въздушните твари; отдолу — водните. Една планета, на която живеят два свята. Клиентите бяха морските твари; Зора, Кармен и аз оставахме на практика сухоземни. Зора в костюма си на русалка лежеше и чакаше реда си върху мократа постелка. Понякога доближаваше джойнт към устните ми, за да си дръпна, с ръце, вкопчени в ръба на басейна. Когато моите десет минути минеха, излизах и лягах на постелката, за да изсъхна. Боб Престо тътнеше от високоговорителя: „Аплодисменти за Хермафродит, госпожи и господа! Само тук, в «Подводната градина», където някой може да е гол и пак да не е ясен неговият пол! Само тук водата кипи от напрежение...“

Полегнала на хълбок, Зора със сините очи и златната коса ме питаше:

— Ципът вдигнат ли е до горе?

Аз проверявах.

— Като вляза вътре, винаги ми се събира кръв в краката.

— Искаш ли нещо от бара?

— Благодаря ти, Кал. Донеси ми едно „негрони“.

— Дами и господа, време е за следващата ни атракция в „Подводната градина“. Ето, тъкмо виждам как я внасят момчетата от аквариума „Стайнхарт“. Пускайте жетони, госпожи и господа, такова нещо не е за изпускане. Нека барабаните забият туш! Или още по-добре — да завият сирени!

Тръгваше музиката на Зора и нейната увертюра.

— Госпожи и господа, още от незапомнени времена моряците разказвали за срещи с невероятни създания, наполовина жени, наполовина риби, които плували из моретата. Ние в „Шейсет и девет“

не вярвахме в подобни истории. Но онзи ден един познат рибар ни донесе удивителен улов. И сега вече знаем, че всички разкази са верни. Госпожи и господа — продължаваше напевно Боб Престо, — дали е просто руса, или е русалка?

След тази реплика Зора се гмуркаше в аквариума, облечена в своя гумен костюм с проблясващи като люспи зелени пайети. Костюмът стигаше до кръста ѝ, гърдите и раменете бяха голи. Тя се носеше в синкавата вода и за разлика от мен отваряше очи, усмихваше се на мъжете и жените в кабинките, дългата руса коса се виеше зад гърба ѝ като сноп водорасли, миниатюрни въздушни мехурчета украсяваха гърдите ѝ като перлени наниз, докато махаше с проблясващата си смарагдовозелена рибя опашка. В нейното изпълнение нямаше никаква похот. Беше толкова красива, че на хората им стигаше само да я гледат — бялата кожа, красивата гръд, стегнатият корем, чието пъпче сякаш намигаше, великолепната извивка на хълбока, където кожата се преливаше в люспи. Тя плуваше с две ръце покрай тялото, олюляваше се чувствено. Лицето ѝ беше ведро и спокойно, очите — карибски светлосини. На долния етаж постоянно гърмеше дискомузика, но тук горе, в „Подводната градина“, музиката беше нежна, самата тя сякаш приличаше на мелодично бълбукане.

Погледнато от определен ъгъл, това криеше някаква артистичност. „Шейсет и девет“ беше мръсна клоака, но горе, в „Градината“, атмосферата беше по-скоро екзотична, отколкото похотлива. Това беше сексуалният еквивалент на „Трейдър Вик“^[3]. Зрителите имаха възможност да видят странни неща, необикновени тела, но привлекателността на зрелището се криеше най-вече в начина, по който те им се показваха. Надничайки през своите прозорчета, клиентите гледаха истински тела, които приличаха на тела от мечтите им. Сред зрителите имаше мъже, женени хетеросексуални мъже, които понякога мечтаеха да се любят с жени с пениси, но не мъжки пениси, а фини, изтънчени, женствени стъбълца, подобни на цветните тичинки, клитори, набъбнали от желание до огромен размер. Имаше и хомосексуални клиенти, които мечтаеха за почти женствени момчета с гладка кожа и без никакво окосмяване. Идваха и лесбийки, които мечтаеха за жени с пениси, не мъжки пениси, а женски ерекции, чувствителни и живи, каквото не може да бъде никое дилдо. Не може да се каже какъв процент от хората мечтаят за сексуално

преобразяване. Но те идваха всяка нощ в нашата подводна градина и изпълваха кабинките, за да ни гледат.

След русалката Мелани се появяваше Ели със своята електрическа змиорка. Отначало змиорката не се виждаше. Фигурата, която се гмурваше в акваариновите дълбини, на пръв поглед беше стройна хавайка, облечена с бикини на водни лилии. Докато плуваше, горницето ѝ се смъкваше, но тя си оставаше жена. Ала след това тя се обръщаше с главата надолу, изпълнявайки грациозно воден балет, издърпваше долницето на банския до коленете си — и тогава змиорката шокираше всички. Защото стърчеше от тялото на слабичкото момиче, там, където не би трябвало да я има — тънка, кафява, раздразнителна змиорка, застрашен вид — и докато Ели се търкаше в прозорчетата, змиорката ставаше все по-дълга и по-дълга; вираше се в клиентите с циклопското си око; а те на свой ред гледаха гърдите и тънката талия, местеха поглед от Ели към змиорката, от змиорката към Ели и съчетанието на противоположностите ги наелектризираше.

Кармен — транссексуален мъж, който щеше да се превърне в жена, се подготвяше за операцията. Тя беше от Бронкс. Дребничка, с деликатни кости, винаги гримирана с молив за очи и червило. Постоянно беше на диета. Стоеше далеч от бирата, понеже се страхуваше да не пусне коремче. Според мен се престараваше с женската роля. Твърде маниерно полюляваше бедрата си и развяваше коса. Имаше лице на красива наяда, момиче на повърхността, а под водата сякаш потопено момче съдржаше дъха си. Понякога кожата ѝ се цепеше от хормоните, които пиеше. Налагаше се нейният лекар (изключително търсеният доктор Мел от Сан Бруно) непрекъснато да коригира дозировката. Единственото, което издаваше Кармен, беше нейният глас, който си оставаше дрезгав въпреки естрогена и прогестина, както и ръцете ѝ. Но мъжете никога не ги забелязваха. Освен това те искаха Кармен да бъде развратна. Точно това ги възбуждаше.

Нейната история пасваше на традиционния разказ по-добре от моята. Още от съвсем малка Кармен имала чувство, че се е родила не в това тяло, в което трябвало. Един ден ми каза в гримьорната с характерния си акцент от южен Бронкс:

— Все едно си викаш: ама кой ми сложи тая патка? Ник’ва патка не ми трябва.

Тя обаче все още си стоеше там, поне засега. Именно това идваха да гледат мъжете. Зора, която беше склонна към аналитично мислене, смяташе, че почитателите на Кармен са движени от латентен хомосексуализъм. Но Кармен се противеше на тази идея.

— Всичките ми гаджета са нормални. Те искат жена.

— Явно не искат — възрази Зора.

— Веднага щом спестя достатъчно пари, ще си оперирам оная работа. Тогава ще видим. Ще бъда по-истинска жена от теб.

— Нямам нищо против — отвърна Зора. — Аз не искам да бъда нищо конкретно.

Тя имаше синдром на андрогенна резистентност. Тялото ѝ притежаваше имунитет към мъжки полови хормони. Макар да имаше хромозоми XY като мен, тя се беше развила като жена. Беше се справила обаче много по-добре от мен. Освен че беше руса, имаше съблазнителни извивки и пълни устни. Издадените скули разделяха лицето ѝ на арктически равнини. Когато говореше, кожата се опъваше над скулите ѝ, виждаха се вдлъбнатините между челюстите ѝ, сякаш носеше маска на банши, от която гледаха пронизващи сини очи. Да не забравяме и тялото ѝ — гърдите на дойка, коремът на шампионка по плуване, краката на лекоатлетка или на танцьорка от трупата на Марта Греъм. Дори и без дрехи Зора изглеждаше като истинска жена. По нищо не личеше, че няма матка и яйчници. Каза ми, че синдромът на андрогенна резистентност създава идеалната жена. Притежавали го няколко световноизвестни модела.

— Колко са кльоцавите мадами с огромни цици, високи сто осемдесет и пет? Не са много. А това е нормално за човек като мен.

Красива или не, Зора не искаше да бъде жена. Тя предпочиташе да се определя като хермафродит. Беше първата, която срещнах. Първото същество. Още през 1974-та, когато това беше рядкост, тя използваше термина „интерсексуален“. От събитията в „Стоунуол“^[4] бяха минали само пет години. Все още го нямаше Движението за правата на хомосексуалните. Тепърва се полагаха основите на всички онези битки за идентичност, които последваха, включително и нашите. Обществото на интерсексуалните в Северна Америка щеше да бъде основано чак през 1993 година. Затова аз мисля за Зора Кайбър като за

пионер, един вид Йоан Кръстител, който вика в пустинята. Мащабно погледнато, тази пустиня беше Америка, та дори и целият свят, но по-конкретно тя беше къщата от секвоя на Зора в Нои Вали, където в този момент живеех и аз. След като установи със задоволство подробностите около моето телосложение, Боб Престо се обади на Зора и уреди да остана при нея. Зора прибираще безпризорници като мен. Това беше част от нейното призвание. Мъглата на Сан Франциско скриваше и хермафродитите. Нищо чудно, че Обществото на интерсексуалните в Северна Америка беше основано именно в Сан Франциско, а не някъде другаде. В едно крайно хаотично време Зора беше част от всичко това. Преди да възникнат движения, съществуват центрове на енергия и Зора беше един от тях. Политиката ѝ се състоеше най-вече в четене и писане. През месеците, в които живях при нея, към това се прибави и задачата да ме образова, да ме извади от дълбоката тъма на Средния Запад, както тя я възприемаше.

— Ако не искаш, не е нужно да работиш за Боб — каза ми тя. — И аз скоро ще се откажа. Това е само временно.

— Трябват ми пари. Откраднаха ми всичко.

— А родителите ти?

— Не искам да ги моля за нищо — казах аз. Сведох очи и признах: — Не мога да им се обадя.

— Какво е станало, Кал? Нали не се сърдиш, че питам. Защо си тук всъщност?

— Те ме заведоха при един лекар в Ню Йорк, който искаше да ме оперира.

— И ти избяга.

Кимнах.

— Да знаеш, че си извадил голям късмет. Аз разбрах чак като станах на двайсет.

Този разговор се проведе през първия ми ден в къщата на Зора. Работата ми в клуба още не беше започнала. Най-напред трябваше синините и раните да заздравеят. Не се учудвах, че съм там. Когато пътуваш по този начин, с неясна цел и променлив маршрут, в характера ти взема превес една сякаш свята откритост. Именно затова първите философи са били перипатетици. И Христос също. Виждам се как седя по турски върху една възглавница на пода в онзи първи ден, пия зелен чай от керамична чаша с ефектно напукана глазура и гледам

Зора с големи, пълни с надежда, любопитство и внимание очи. Сега, след като съм с къса коса, очите ми изглеждат още по-големи, все едно са на изображение от византийска икона, една от онези фигури, които, отпразвили взор нагоре, се качват по стълба към небесата, докато събратята им пропадат надолу при дяволите в огнения ад. Нима след всичките перипетии нямах право да очаквам някаква награда под формата на знание или откровение? В къщата на Зора, облепена с оризова хартия, под приглушената светлина, влизаща през прозорците, аз приличах на чисто платно, което чакаше да бъде изпълнено с това, което тя ми разказваше.

— На земята винаги е имало хермафродити, Кал. Винаги. Платон казва, че първото човешко същество е било хермафродит. Знаеше ли това? Отначало човекът имал две половини — мъжка и женска. А после те били разделени. Именно затова всеки търси своята половина. С изключение на нас. Ние вече имаме в себе си и двете.

Не й казах нищо за Обекта.

— Така е, в някои култури ни смятат за уроди — продължи тя. — Но в други е точно обратното. При индианците навахо има отделен вид хора, които те наричат „бердаче“. „Бердаче“ всъщност е човек, който приема пол, различен от онзи, с който е роден. Запомни, Кал, полът е биологично понятие. Половата идентичност — културно. Навахо разбират това. Ако някой иска да смени своята полова идентичност, те му позволяват. И не го очернят — напротив, почитат го. Бердаче са шаманите на племето. Те са лечителите, големите майстори, творците.

Значи не бях само аз! Докато слушах Зора, осъзнавах най-вече това. Още тогава разбрах, че трябва да постоя известно време в Сан Франциско. Там ме бяха отвели провидението или късметът и трябваше да взема от този град онова, от което имах нужда. Нямах значение какво се налагаше да върша, за да изкарам пари. Исках единствено да остана при Зора, да се уча от нея и да не съм толкова сам на този свят. Вече прекривах омагьосания праг на опиянените, празнични дни на младостта. През първия следобед в онази къща ребрата вече не ме боляха толкова. Дори въздухът сякаш пламтеше, лумнал от енергия, както става, когато си млад — нервните импулси се стрелкат в тялото ти и смъртта е далеч.

Зора пишеше книга. Казваше, че някакво малко издателство в Бъркли ще я публикува. Показа ми каталога на издателството.

Подборката беше еkleктична — книги за будизма, за тайнствения култ към Митра и една още по-странна книга (самата тя хибрид), смесваща генетика, клетъчна биология и индуистки мистицизъм. Несъмнено това, върху което работеше Зора, би било тъкмо на място в този списък. Но така и не ми стана ясно дали наистина смята да го публикува. И до ден-днешен търся книгата на Зора, която се наричаше „Свещеният хермафродит“, но не мога да я открия. Ако не я е завършила, не е защото не е могла. Аз я прочетох почти цялата. На тогавашната ми възраст нямаше как да съдя за литературните или академичните ѝ достойнства, но Зора притежаваше истински знания. Тя познаваше в дълбочина онова, за което пишеше и се интересуваше живо от него. Библиотеката ѝ бе пълна с трудове по антропология, с произведения на френските структуралисти и деконструктивисти. Тя пишеше почти всеки ден. Отваряше на бюрото си ръкописи и книги, водеше си бележки и тракаше на машината.

— Имам един въпрос — казах ѝ един ден. — Защо изобщо си казала на някого?

— Какво да съм казала?

— Ами погледни се. Никой нищо нямаше да разбере.

— Кал, аз искам хората да знаят.

— Защо?

Зора подви под себе си дългите си крака. Погледна ме в очите със своите очи на фея, бадемови, сини, кристални, и каза:

— Защото ние сме това, което следва.

— Имало едно време в Древна Гърция вълшебен извор. Това бил свещеният извор на водната нимфа Салмакида. Един ден там отишло да поплува едно красиво момче на име Хермафродит.

При тези думи аз потапах в аквариума стъпалата си. Полюлявах ги напред-назад, докато разказът продължаваше.

— Салмакида погледнала красивия момък и страстта ѝ се разпалила. Доплувала по-близо, за да го види по-добре.

В този момент започвах да потапям малко по малко и останалата част: глезените, коленете, бедрата. Ако го вършех с предварително репетираното темпо, точно в този миг капациите пред прозорчетата

падаха. Някои клиенти си тръгваха, но мнозина пускаха още жетони в процепите. Капаците се вдигаха.

— Бодната нимфа се мъчела да се овладее. Но красотата на момчето била толкова голяма, че я надвила. Не било достатъчно да гледа. Салмакида се приближавала все повече и повече. И накрая, победена от желанието, се приближила зад гърба му и се вкопчила в него. — Тук започвах да ритам с крака и водата се разпенваше така, че клиентите не виждаха почти нищо. — Госпожи и господа, Хермафродит се борел с все сили да се отскубне от здравата прегръдка на водната нимфа. Но Салмакида била твърде силна. Похотта ѝ била толкова необузdana, че двамата станали едно. Телата им се слели, мъжкото се преляло в женското, женското — в мъжкото. И ето, вижте го — бог Хермафродит!

В този миг аз се гмурвах в аквариума и на показ излизаше цялото ми тяло.

Тогава капаците отново падаха.

Но никой не напускаше своята кабинка. Всички оставаха в „Градината“. Чувах под водата как жетоните падат със звън в кутиите. Все едно бях у дома, когато си потапях главата във ваната и слушах тракането на тръбите. Мъчех се да мисля за подобни неща. Така всичко изглеждаше много далечно. Представях си, че съм в банята на „Мидълсекс“. А през това време лицата се притискаха към прозорчетата, вираха се с изумление, любопитство, отвращение, желание.

По време на работа ние винаги прибъгвахме до наркотици и алкохол. Това беше необходимо условие. Още в началото на нощта, докато си обличахме костюмите, със Зора запалвахме джойнт. Тя носеше в термос „Аверна“^[5] с лед, който аз пиех като безалкохолно. Целта беше да изпаднеш в състояние на полузабравя, настроение за частен купон. Това правеше мъжете по-малко реални, не толкова видими. Не знам какво щях да правя, ако не беше Зора. Малката ни къща сред мъглата и дърветата, кокетно оградена от ниски храсти, езерцето, пълно със златни рибки, будисткият параклис под открито небе, направен от син гранит — всичко това беше за мен убежище, дом на средата на пътя, където живях, докато се готвех да се върна в света. Животът ми през тези месеци беше също толкова разполовен, както и моето тяло. Нощите прекарвахме в „Шейсет и девет“, чакахме до

аквариума да дойде нашият ред, кискахме се, отегчени, дрогирани, нещастни. Но човек свиква с това. Учиш се да го прогонваш от главата си с помощта на разни опиати.

Денем със Зора винаги бяхме трезви. Тя беше написала сто и осемнайсет страници от своята книга. Напечатан върху най-фината оризова хартия, която съм виждал, ръкописът беше нетраен. Трябваше да се пипа много внимателно. Зора ме слагаше да седна до кухненската маса и ми го носеше така както библиотекар носи първо издание на Шекспирови творби. Във всяко друго отношение Зора се отнасяше с мен като с възрастен. Оставяше ме да ставам и да си лягам когато искам. Настояваше да помагам с наема. Най-често се разхождахме из къщата по кимона. З. добиваше неумолимо изражение, когато работеше. Аз сядах отвън на терасата и четях книги от нейната библиотека — Кейт Чопин, Джейн Бауълс и поезията на Гари Снайдър. Макар че изобщо не си приличахме на външен вид, Зора винаги изтъкваше нашата солидарност. Бяхме изправени срещу едни и същи предразсъдъци и неразбиране. Това ме радваше, но така и не можех да изпитам сестрински чувства към Зора. Не изцяло. Не можех да отклоня мислите си от тялото ѝ под робата. Постоянно отмествах очи и се опитвах да не я зяпам. Хората на улицата ме вземаха за момче. А след Зора си обръщаха главите. Мъжете подсвиркваха подир нея. Тя обаче не харесваше мъже. Само лесбийки.

Имаше си и тъмна страна. Прекаляваше с пиенето и понякога се държеше грубо. Беснееше срещу футбола, мъжкото приятелство, бебетата, животните за разплод, политиците и мъжете като цяло. В подобни мигове у Зора се надигаше някаква ярост, която ме караше да бъда нащрек. Тя била красавицата на гимназията. Търпяла ласки, които не ѝ действали, и болезнени любовни сеанси. Подобно на много красавици, Зора привличала най-лошите типове. Марионетки от спортните отбори. Пъпчасали ръководители на секция в училищния оркестър. Нищо чудно, че имаше толкова лошо мнение за мъжете. Мен ме приемаше. Смяташе ме за безопасен. Не съвсем истински мъж. То си беше горе-долу така.

Родителите на Хермафродит били Хермес и Афродита. Овидий не ни разказва как се чувствали, след като детето им изчезнало. А

моите родители продължиха да стоят до телефона, като винаги гледаха единият да остава вкъщи. Но вече се страхуваха да вдигат слушалката, опасяваха се от лоши новини. Неведението им се виждаше за предпочитане пред скръбта. Винаги, когато телефонът звъннеше, те не бързаха да отговорят. Изчакваха третото, четвъртото иззвъняване.

Мъката им беше хармонична. През месеците, в които бях в неизвестност, Милтън и Теси изпитваха едни и същи пристъпи на паника, една и съща безумна надежда, едно и също безсъние. За пръв път от години емоционалният им живот бе така синхронизиран, че сякаш се върнаха към времето, когато се бяха влюбили за пръв път.

Започнаха да се любят толкова често, колкото не се беше случвало от години. Когато Чапър Илевън излизаше, нямаха търпение да се качат на горния етаж, започваха направо там, където се намираха. Изпробваха червения кожен диван в гостната; изтягаха се върху дивана във всекидневната с тапицерия на птички и червени боровинки; няколко пъти дори се любиха на кухненския мокет, чиито шарки имитираха тухли. Не го направиха само в мазето, защото там нямаше телефон. Любенето им не беше страстно, а бавно и елегично, подчинено на ритъма на страданието. Вече не бяха млади; телата им не бяха красиви. След това понякога Теси плачеше. Милтън лежеше със стиснати очи. Почти никога усилията им не водеха до разцъфването на някакво усещане, до освобождение.

Накрая един ден, три месеца след като изчезнах, сигналите, стигащи по пъпната връв до майка ми, секнаха. Както лежеше, Теси усети, че едва доловимото туптене в пъпа ѝ го няма. Тя седна в леглото. Сложи длан на корема си и извика:

— Вече не я усещам!

— Какво?

— Връвта е прерязана! Някой преряза връвта!

Безуспешно Милтън се опитваше да я вразуми. От този миг нататък майка ми беше сигурна, че с мен се е случило нещо ужасно.

И така, в хармонията на тяхното страдание нахлу дисонанс. Докато Милтън се стараеше да е настроен положително, Теси все повече се предаваше на отчаянието. Започнаха да се карат. От време на време оптимизмът на Милтън заразяваше майка ми и тя се ободряваше за ден-два. Казваше си, че в края на краищата нищо не се знае със сигурност. Но подобни настроения бяха временни. Когато оставаше

сама, Теси се мъчеше да усети някакъв знак по пъпната връв, но не долавяше нищо, дори знак за нещастие.

Бяха минали четири месеца, откакто избягах. Беше януари 1975-а. Петнайсетият ми рожден ден мина, а още бях в неизвестност. В една неделна сутрин, докато Теси беше на църква да се моли за завръщането ми, телефонът иззвъня. Милтън вдигна слушалката.

— Ало?

Отначало никой не отговори. Милтън чуваше в далечината някаква музика, може би радио в съседна стая. Сетне се обади глух глас.

— Е, Милтън, бас ловя, че дъщеря ти ти липсва.

— Кой се обажда?

— Татковците много обичат своите момиченца.

— Кой е? — отново попита Милтън и от другата страна затвориха.

Той не каза на Теси за обаждането. Подозираше, че е някой откачен. Или пък недоволен служител. През 1975-а икономиката беше в рецесия и Милтън се беше принудил да закрие няколко заведения. Но следващата неделя телефонът отново звънна. Този път Милтън вдигна още след първото позвъняване.

— Ало?

— Добро утро, Милтън. Тази сутрин искам да те питам нещо. Искаш ли да чуеш въпроса, Милтън?

— Кажете ми кой се обажда, или ще затворя.

— Съмнявам се, Милтън. Аз съм единственият ти шанс да си върнеш дъщерята.

И тогава Милтън направи нещо типично за него. Той преглътна, изправи рамене и с едва доловимо кимване се приготви да посрещне това, което се задаваше.

— Добре — каза, — слушам.

А другият затвори.

— Имало едно време в Древна Гърция вълшебен извор...

Вече и насън можех да го правя. То всъщност наистина беше като насън, ако се има предвид нашият пир зад кулисите, ликьорът, който се лееше, опияняващият дим. Хелюин дойде и си отиде. Денят

на благодарността също, а след това и Коледа. На Нова година Боб Престо направи голямо празненство и двете със Зора пихме шампанско. Когато дойде време за моя номер, аз се гмурнах в аквариума и под влияние на марихуаната и алкохола онази нощ направих нещо, което обикновено избягвах. Отворих очите си под водата. Видях лицата, които ме гледаха, видях, че не ги отвращавам. Онази нощ се забавлявах. По някакъв начин всичко това ми помогна. Беше *терапевтично*. Стари тревоги се надигнаха у Хермафродит и опитвах да се уталожат. Преодолявах се травмите от съблекалнята. Изчезваше срамът от това, че имаш тяло, което не прилича на другите. Стопяваше се усещането, че си чудовище. И както си отиваха срамът и отвращението от себе си, заздравяваше и друга рана. Хермафродит започваше да забравя за Неясния обект.

През последните седмици, които прекарах в Сан Франциско, в опит да се образувам четях всичко, което ми даваше Зора. Научих какви са различните видове хермафродити. Прочетох за хиперадренортицизма и за синдрома на тестикуларна феминизация, както и нещо, наречено крипторхизъм, което се отнасяше до мен. Прочетох за синдрома на Клайнфелтер, при който една допълнителна X-хромозома прави човека висок, подобен на евнух и с противен характер. Повече ме интересуваха историческите, отколкото медицинските сведения. От ръкописа на Зора научих за индийските хиджри, за *kwoliatmwols* в племето самбия в Папуа — Нова Гвинея, за *guevedoche* в Доминиканската република. Карл-Хайнрих Улрихс, който пише в Германия през 1860 г., говори за *das dritte Geschlecht*, третия пол. Той нарича себе си уранист и вярва, че има женска душа в мъжко тяло. В множество култури по света съществуват не два, а три пола. Третият винаги е бил специален, по-издигнат, надарен с мистични дарби.

През една студена дъждовна нощ аз направих опит. Зора я нямаше. Беше неделя, почивният ни ден. Седнах на пода в поза полулотос и затворих очи. Съсредоточих се молитвено и зачаках душата ми да напусне тялото. Опитах се да изпадна в транс или да се превърна в животно. Направих всичко възможно, но нищо не се получи. Изглежда няхах никакви особени способности. Не бях Тирезий.

И така стигаме до една петъчна вечер в края на януари. Минаваше полунощ. В аквариума Кармен изпълняваше номера си а ла Естър Уилямс^[6]. Ние със Зора бяхме в гримьорната, верни на традициите (с термоса и марихуаната). В своя костюм на русалка З. нямаше кой знае каква свобода на действие и се изтягаше на кушетката, същинска одалиска-риба. Опашката ѝ висеше над облегалката и от нея капеше вода. Беше си облякла тениска с щампа на Емили Дикинсън.

Звучите откъм басейна се чуваха през високоговорителя в гримьорната. Боб Престо започваше сладкодумния си разказ:

— Госпожи и господа, готови ли сте за едно наистина наелектризиращо преживяване?

Двете със Зора изрекохме беззвучно следващата реплика:

— Готови ли сте за високо напрежение?

— Писна ми от това място — каза Зора. — Наистина.

— Какво ще кажеш да напуснем?

— Добре.

— И какво ще правим?

— Ще се занимаваме с ипотечно банкиране.

Водата в аквариума се разплиска.

— Но къде е днес змиорката на Ели? Май се крие, госпожи и господа. Дали пък не е изчезнала? Може би някой рибар я е уловил? Може би змиорката на Ели се продава някъде на рибния пазар?

— Боб си въобразява, че е голям майтапчия — каза Зора.

— Не се тревожете, госпожи и господа. Ели няма да ни подведе. Ето, вижте я — електрическата змиорка на Ели!

От високоговорителя се разнесе странен шум. Трясък на врата. Боб Престо извика:

— Ей, какво правите, по дяволите? Не може да влизате тук.

И после високоговорителят замлъкна.

Осем години преди това полицията беше нахълтала в нелегално заведение на дванайсета улица в Детройт. Сега, в началото на 1975-а, полицаите нахлуха в „Шейсет и девет“. Това обаче не предизвика размирици. Клиентите мигом опразниха кабинките, хукнаха към улицата и бързо се разотидоха. А нас ни заведоха на долния етаж, при другите момичета.

— Я да видим кой бил тук — каза един полицаи, като пристъпи към мен. — Ти на колко си години?

В полицейския участък ми позволиха да звънна само на един телефон. И така най-накрая аз рухнах, предадох се и го направих — обадих се вкъщи.

Вдигна брат ми.

— Аз съм — казах. — Кал.

И преди Чапър Илевън да успее да отговори, от устата ми се изля всичко. Казах му къде съм и какво се е случило.

— Не казвай на мама и татко — добавих.

— Не мога — отвърна Чапър Илевън. — И без това не мога да кажа на татко.

А след това с въпросителен тон, от който ставаше ясно, че и сам почти не си вярва, брат ми каза, че е станала злополука и Милтън е мъртъв.

---

[1] Престижно издателство, основано през 1936 г., което публикува произведения на Езра Паунд, Уилям Сароян, Дилан Томас и много други автори на експериментална поезия и проза и представители на американския модернизъм. Б.пр. ↑

[2] Игра, при която играчите си подават топка, представляваща плетена торбичка, пълна с пластмасови топчета, камъчета, боб или леща. Б.пр. ↑

[3] Верига ресторанти, предлагащи екзотична полинезийска кухня. Б.пр. ↑

[4] Първият случай в американската история, когато представители на хомосексуалната общност се противопоставят на държавната система, която преследва сексуалните малцинства. Това са поредица от спонтанни бунтове и демонстрации срещу полицейско нападение в „Стоунуол Ин“ в нюйоркския квартал Гринич Вилидж. Б.пр. ↑

[5] Италиански билков ликьор. Б.пр. ↑

[6] Филмова звезда в САЩ, започнала кариерата си в прочуто водно шоу с музика, танци и плуване. Б.пр. ↑

ВЪВ ВЪЗДУХА

В официалното си качество на помощник културно аташе, но по неофициална работа, аз посетих откриването на изложбата на Уорхол в Нойе Националгалери. В тази прочута сграда, проектирана от Мис ван дер Рое, минавах покрай прочутите лица, получени чрез ситопечат от прочутия творец на попартата. Нойе Националгалери е чудесен музей със само един недостатък: няма къде да се окачат произведения на изкуството. Но това не ме интересуваше кой знае колко. Гледах Берлин през стъклените стени и се чувствах глупаво. Как може да си мисля, че на откриването на изложба ще отидат творци? Имаше само меценати, журналисти, критици и фигури от хайлайфа.

Взех чаша вино от минаващ сервитьор и седнах на една от табуретките от хром и кожа, наредени в редици в цялата зала. Те също са проектирани от Мис ван дер Рое. Навсякъде е пълно с имитации, но тук са оригиналите, вече поизтъркани, черната кожа е започнала да покафенява по ръбовете. Запалих пура, дръпнах от нея и се опитах да се почувствам по-добре.

Хората бърбеха, кръстосваха залата между маовци и мерилини. Високият таван влошаваше акустиката. Насам-натам се стрелкаха слаби мъже с бръснати глави. Жени с прошарени коси, увити в шалове от естествена материя, показваха жълтите си зъби. През прозорците се виждаше Щатс-библиотек. Новият „Потсдамер плац“ приличаше на търговски център във Ванкувър. Аварийни светлини осветяваха скелетите на крановете в далечината. По улицата течеше поток от автомобили. Дръпнах от пурата, присвивайки очи, и мярнах отражението си на прозореца.

Вече казах, че приличам на мускетар. Но освен това напомням на фавн (особено в огледалата и късно през нощта). Извитите вежди, дяволитата усмивка, пламъчетата в очите. Пурата, която стърчеше от устата ми само засилваше впечатлението.

Някой ме потупа по гърба.

— Май си вманиачен по пурите — каза женски глас.

Познах Джули Кикучи в черното стъкло.

— Ей, намираме се в Европа — възразих с усмивка. — Тук пурите не са мания.

— Аз си падах по пури в колежа.

— Нима? Ето, запали си — предизвиках я.

Тя седна на съседната табуретка и протегна ръка. Извадих от джоба на самото още една пура и ѝ я подадох заедно с ножчето и кибрита. Джули поднесе пурата към носа си и я помириса. Завъртя я между пръстите си, за да провери влажността. После клъцна края, захапа я, драсна една клечка и я разпали с няколко всмуквания.

— Мис ван дер Рое е пушил пури — опитах да покажа колко съм издигнат.

— Виждал ли си някога негова снимка? — каза Джули.

— Едно на нула за теб.

Седяхме един до друг с гръб към прозорците, без да говорим, само пушихме. Дясното коляно на Джули потрепваше. След малко се завъртях и заставах с лице към нея. Тя обърна лицето си към мен.

— Хубава пура — призна.

Наведох се към нея. И тя се наведе към мен. Лицата ни се приближиха и накрая почти докоснахме чела. Постояхме така десетина секунди и накрая аз казах:

— Нека ти обясня защо не ти звъннах.

Поех дълбоко въздух и започнах:

— Има нещо, което трябва да знаеш.

Историята ми започва през 1922-ра, когато имало проблеми с добива на петрол. През 1975-а, в нейния край, намаленият добив на петрол отново тревожеше хората. Две години преди това Организацията на арабските страни износителки на петрол беше наложила ембарго. В Щатите имаше ограничения, на бензиностанциите се виеха дълги опашки. Президентът обяви, че няма да се палят лампичките на коледната елха в Белия дом; роди се ключалката на резервоара.

По онова време дефицитът потискаше всички. Икономиката беше в рецесия. В цялата страна семействата вечеряха в полумрак, също както ние ядахме навремето на „Семинол“ под единствената електрическа крушка. Баща ми обаче не вярваше в политиката за

пестене на енергия. Времето, когато броеше киловатите, бе останало далеч зад гърба му. Ето защо вечерта, когато трябваше да плати откупа за мен, той потегли със своя огромен, смучещ бензин кадилак.

Последният кадилак на баща ми — модел „Елдорадо“ от 1975-а. Боядисан в тъмносиньо, което изглеждаше почти черно, той много приличаше на „Батмобил“. Милтън заключи всички врати. Минаваше два през нощта. По улиците в крайречния квартал зеяха дупки, бордюрите бяха покрити с плевели и боклуци. Под мощните фарове късчета стъкло на пътя хвърляха отблясъци, виждаха се пирони, парчета метал, капачки за джанти, консервни кутии и дори смачкани мъжки долни гащи. Под един надлез стоеше опоскана кола без гуми, със строшено предно стъкло, всички детайли от хром бяха откъртени и моторът липсваше. Милтън настъпи педала на газта, без да мисли за недостига не само на петрол, но и на много други неща. Имаше например недостиг на надежда в къщата на „Мидълсекс“, където жена му вече не усещаше подръпването на пъпната връв. Не достигаше храна в хладилника, изгладени ризи и чисти чорапи в неговия гардероб. Имаше недостиг на покани за гостуване и телефонни обаждания, понеже приятелите им започнаха да се страхуват да звънят в къща, която живееше в небитието между надеждата и скръбта. Притискан от всички тези липси, Милтън помпаше бензин в двигателя на кадилака, а когато това му се стори недостатъчно, отвори куфарчето на седалката до себе си и се загледа под слабото осветление в двайсет и петте хиляди долара в брой, натъпкани в него.

Близо час преди това, когато Милтън се измъкна от леглото, майка ми беше будна. Легнала по гръб, тя го чуваше как се облича в тъмното. Не го попита защо става посред нощ. В доброто старо време щеше да се обади, но сега мълчеше. След моето изчезване всекидневните навици бяха забравени. Често Милтън и Теси сядяха в кухнята да пият кафе в четири часа през нощта. Теси се разтревожи едва когато чу хлопването на външната врата. Малко след това колата запали и тръгна по алеята. Майка ми се заслушваше, докато шумът от двигателя заглъхна в далечината. „Може би си тръгва завинаги“ — помисли тя с учудващо спокойствие. Към списъка с избягал баща и избягала дъщеря, сега тя прибави още една възможност: съпруг-беглец.

Милтън не каза на Теси къде отива по няколко причини. Първо, страхуваше се, че ще го спре. Щеше да му каже да се обади в полицията, а той не искаше да го прави. Похитителят му нареди да не замесва органите на реда. Освен това Милтън си беше имал достатъчно вземане-даване с полицаите и познаваше пренебрежителното им отношение. Единственият начин нещо да се свърши, е да го свършиш сам. А отгоре на всичко можеше да се окаже и че някой го праща за зелен хайвер. Ако беше разказал на Теси, тя само щеше да се тревожи. Може би щеше да звънне на Зоуи и сестра му да ѝ наприказва куп небивалици. С две думи, Милтън постъпи както винаги, щом става дума за важни решения. И сега, както навремето, когато влезе във флота или премести цялото семейство в Грос Пойнт, Милтън направи това, което искаше, убеден, че най-добре знае какво е за доброто на всички.

След последното тайнствено телефонно обаждане Милтън очакваше ново. И то дойде следващата неделя.

— Ало?

— Добро утро, Милтън.

— Слушай, който и да си, искам отговор на някои въпроси.

— Не се обаждам, за да чуя какво искаш ти, Милтън. Важно е аз какво искам.

— Аз искам дъщеря си. Къде е тя?

— Тук е, с мен.

Пак се чуваше някаква музика или пеене на заден фон. Тя напомни на Милтън нещо отдавнашно.

— Откъде да знам, че е при теб?

— Ами попитай ме нещо. Тя много ми е разказвала за семейството си.

В този миг Милтън беше обзет от почти нетърпима ярост. Той едва се удържаше да не строши слушалката на телефона в бюрото. И в същото време обмисляше, планираше.

— Как се казва селото, откъдето са дошли баба ѝ и дядо ѝ?

— Почакай малко.

Слушалката беше заглушена. След това гласът каза:

— Битиниос.

Коленете на Милтън се подкосиха. Той седна до бюрото.

— Е, Милтън, вече ми вярваш, нали?

— Веднъж ходихме на екскурзия до едни пещери в Тенеси. Смъкваха по десет кожи от туристите. Как се казваха те?

Слушалката отново беше затулена. След миг гласът повтори:

— Мамутовите пещери.

Милтън скочи рязко от стола. Лицето му се зачерви и той разхлаби яката си, за да може да диша.

— А сега аз имам един въпрос, Милтън.

— Какъв?

— Колко си готов да дадеш, за да си върнеш дъщерята?

— Колко искаш?

— Охо, бизнес ли ще правим? Ще сключваме сделка, а?

— Аз съм готов да сключа сделка.

— Колко вълнуващо.

— Колко искаш?

— Двайсет и пет хиляди долара.

— Съгласен съм.

— Не, Милтън, не разбираш — възрази гласът. — Аз искам да се пазарим.

— Какво?

— Направи пазарлък, Милтън. Нали така се прави в бизнеса.

Милтън беше смаян. Той поклати глава, учуден от странната молба. Но накрая я изпълни.

— Добре. Двайсет и пет са прекалено много. Ще дам тринайсет хиляди.

— Става дума за дъщеря ти, Милтън. Не за хотдози.

— Нямам толкова пари.

— Може да се съглася на двайсет и две.

— Давам ти петнайсет.

— Двайсет, по-ниско от това не мога да падна.

— Давам седемнайсет, и толкова.

— Какво ще кажеш за деветнайсет?

— Осемнайсет.

— Осемнайсет и петстотин.

— Съгласен.

Човекът на другия край се засмя.

— Ей, Милт, много беше забавно. — И после добави сурово: — Но аз искам двайсет и пет.

И затвори.

През 1933 г. глас без тяло бе говорил на баба ми през решетката на отдушника. Сега, четирийсет и две години по-късно, един преправен глас се обръщаше към баща ми по телефона.

— Добро утро, Милтън.

Отново музиката, приглушеното пеене.

— Парите са в мен — каза Милтън. — А сега си искам детето.

— Утре вечер — отвърна похитителят. После каза на Милтън къде да остави парите и къде да ме чака, след като ме пуснат.

От другия край на крайречната низина пред кадилака на Милтън се издигаше гарата Гранд Трънк. През 1975-а вече почти не я използваха. Някога разкошният терминал се бе превърнал в празна черупка. Картонени фасади скриваха стените, чиято мазилка се ронеше. Повечето коридори бяха задръстени. Около централната, все още действаща част, величествената стара сграда продължаваше да се руши, теракотените плочки падаха и се разбиваха на пода, в огромната бръснарница бяха натрупани вехтории, остъклените тавани пропадаха под тежестта на боклуци и мръсотия. Кулата с офиси, която вървеше с терминала, сега беше тринайсететажен гълъбарник, всичките ѝ петстотин прозорци бяха разбити сякаш с прилежно усърдие. Именно на тази железопътна гара бяха пристигнали баба ми и дядо ми преди половин век. Тук Лефти и Дездемона за пръв и последен път бяха разкрили тайната си пред Сурмелина; а сега техният син, който така и не научи тази тайна, паркираше крадешком колата си зад гарата.

Подобна сцена за предаване на откуп изисква атмосфера, подходяща за криминале — сенки, зловещи силуети. Но небето не оказваше съдействие. Нощта беше розова. Случваха се такива нощи от време на време, под влияние на температурата и нивото на химически вещества във въздуха. Когато дадено вещество в атмосферата беше в достатъчно количество, светлината от земята се улавяше и отразяваше обратно и цялото небе над Детройт добиваше нежнорозовия оттенък на захарен памук. В розовите нощи не се стъмваше, но все пак не беше като ден. Нашите розови нощи грееха със суровата луминесцентна светлина на нощната смяна, на заводите, които работеха без почивка. Понякога цветът ставаше наситен и ярък като „Пепто-бисмол“^[1], а

друг път — убит, като на омекотител за пране. Никой не намираше това за странно. Никой не го обсъждаше. Всички бяхме израснали с розовите нощи. За нас те не бяха странно природно явление, а нещо съвсем естествено.

Под това необичайно нощно небе Милтън спря колата възможно най-близо до перона и загаси мотора. Взе куфарчето и излезе навън, в застиналия кристален зимен въздух. Целият свят беше замръзнал — далечните дървета, телефонните жици, тревата в дворовете на къщите край реката, самата земя. Откъм реката проехтя сирената на товарен кораб. Наоколо не се чуваше нищо, нощем гарата беше напълно безлюдна. Милтън носеше черните си мокасина с ресни. Докато се обличаше в тъмното, реши, че тях ще обуе най-лесно. Облече старото си късо бежово палто с кожена яка. За да се предпази от студа, си сложи шапка — сиво филцово борсалино с червено перо отзад. През 1975-а то вече беше демоде. Облечен по този начин, спокойно можеше да отива на работа. И походката му беше делова, забързана. Качи се по металното стълбище към перона. Тръгна по него, като търсеше кофата за боклук, където трябваше да пусне куфарчето. Похитителят беше казал, че на капака ѝ ще бъде нарисувана с тебешир буквата Х.

Милтън крачеше бързо по перона, пискюлите на мокасините му се подмятаха, перото на шапката се вееше под студения вятър. Няма съвсем да отговаря на истината, ако кажем, че се страхуваше. Милтън Стефанидис никога не би признал, че изпитва страх. Психологическите прояви на страха — учестеният пулс, изпотените подмишници — бяха факт, но той не ги признаваше официално. В това отношение приличаше на мнозина от своето поколение. Бащи, които крещяха, когато ги беше страх, или се караха на децата си, за да отклонят вината от себе си. Възможно е подобни качества да са били задължителни за поколението, което спечели войната. Липсата на самонаблюдение засилва смелостта, но през последните месеци и седмици тя навреди на Милтън. През цялото време, докато ме нямаше, той се правеше на смел, а го разяждаха невидими съмнения. Приличаше на статуя, дълбана отвътре, която ставаше все по-куха. Все повече и повече мисли му причиняваха болка и Милтън все повече ги избягваше. Съсредоточаваше се върху малкото на брой сред тях, от които се чувстваше по-добре, един вид чудодейни хапчета, с чиято помощ всичко щеше да се оправи. С две думи, Милтън престана да

обмисля нещата. Какво изобщо правеше на тъмния перон? Защо беше дошъл сам? Никога не би могъл да го обясни адекватно.

Не след дълго намери кофата за боклук, белязана с тебешир. Вдигна зеления триъгълен капак и пъкна вътре куфарчето. Но когато понечи да дръпне ръката си, нещо му попречи: собствената му длан. Тъй като Милтън вече не обмисляше нещата, тялото беше поело тази задача. Явно дланта се мъчеше да му каже нещо. Изтъкваше някакви възражения. „Ами ако похитителят не пусне Кали?“ — казваше дланта. А Милтън отвърна: „Сега нямам време да мисля за това“. Той отново се опита да дръпне ръка, но дланта му не се предаваше: „Ами ако похитителят вземе парите и после поиска още?“ — попита тя. „Ще трябва да поемем този риск“ — отсече в отговор Милтън и с всичка сила дръпна ръката си. Хватката на дланта му се отслаби; куфарчето падна на дъното. Милтън забърза обратно по перона и влезе в кадилака.

Запали двигателя. Включи отоплението, за да приготви колата за моето идване. Наведе се и се взря през предното стъкло, като очакваше аз да се появя всеки момент. Дланта му продължаваше да пулсира, сякаш си мърмореше нещо. Милтън помисли за куфарчето на дъното на кофата. Картината на парите в него изпълни цялото му съзнание. Двайсет и пет бона! Той видя отделните пачки със стодоларови банкноти; повтарящото се лице на Бенджамин Франклин в двойните огледала на всички тези пари. Гърлото му пресъхна; тревожен спазъм, познат на всички, родени по време на Депресията, обхвана тялото му; и в следващия миг той изскочи от колата и се затича обратно към перона.

Значи онзи тип искаше да върти бизнес? Милтън щеше да му покаже как се върти бизнес! Искаше да преговаря? А какво ще каже за това! (Милтън вече тичаше по стълбите, обувките му тропаха по метала, който къртеше.) Защо да не остави само дванайсет вместо дваайсет и пет хиляди? *Така ще имам някакъв коз. Сега половината, другата — след това.* Как не се беше сетил по-рано? Какво му ставаше, по дяволите! Напрежението му беше дошло твърде много... Но щом стигна до перона, баща ми застина на място. На по-малко от дваайсет метра тъмен силует с плетена скиорска шапка бъркаше в кофата. Кръвта на Милтън се смръзна. Той не знаеше назад ли да тръгне, или напред. Похитителят се опита да извади куфарчето, но то

се заклеци в подвижната вратичка. Той заобиколи зад кофата и вдигна целия метален капак. И тогава под ярката химическа светлина Милтън видя патриаршеската брада, възчнобледите бузи и... най-издайническото — дребната, висока само метър и шейсет фигура. Отец Майк.

Отец Майк? Отец Майк беше похитителят? Невъзможно. Невероятно! Но нямаше съмнение. На перона стоеше някогашният годеник на майка ми, от когото баща ми я беше откраднал. Човекът, който прибираще откупа, беше бившият семинарист, избрал в замяна сестрата на Милтън — избор, който го беше обрекъл на живот, пълен с обидни сравнения, с вечните въпроси на Зоуи защо не е инвестирал на борсата, не е купил злато и не е скътал пари на Каймановите острови като Милтън; избор, който беше обрекъл отец Майк на съществуването на беден роднина, принуден да търпи неуважението на Милтън, докато приемаше неговото гостоприемство, да си носи сам стол от трапезарията в гостната, ако иска да седне. Да, Милтън преживя огромна изненада, когато откри на перона своя зет. Но, от друга страна, всичко си идваше на мястото. Сега стана ясно защо похитителят беше искал да се пазари за цената, защо беше искал поне веднъж да се почувства като бизнесмен и, уви, откъде знаеше за Битиниос. Сега стана ясно защо се беше обаждал в неделя, докато Теси беше на църква. Това обясняваше и музиката на заден фон, в която Милтън най-накрая позна пеенето на свещениците по време на литургия. Преди много години баща ми беше отмъкнал годеницата на отец Майк и се беше оженил за нея. Детето от този съюз беше сипало сол в раната, правейки на свещеника своеобразно кръщение. И сега отец Майк се опитваше да си отмъсти.

Но нямаше да успее — ако зависеше от Милтън.

— Ей! — извика той с ръце на кръста. — Ей, Майк, какви номера въртиш?

Отец Майк не отговори, само вдигна глава и по свещенически навик се усмихна благо на Милтън, като зъбите му се бялнаха сред храсталака на черната брада. Но вече се оттегляше заднишком, като настъпваше смачкани пластмасови чаши и други боклуци, притиснал куфарчето към гърдите си като опакован парашут. Направи три-четири крачки, все така мило усмихнат, а след това се обърна и хукна. Беше дребен, но пъргав. Стрелна се като куршум надолу по стълбището в

другия край на перона. Под розовата светлина Милтън го видя да пресича релсите, затичан към колата си, светлозелен („гръцко зелено“ според каталога) пестящ гориво „Гремлин“. А Милтън се затича обратно към кадилака, за да тръгне след него.

Не приличаше на преследванията с коли от филмите. Нямаше свирене на гуми и избягване на сблъсъци на косъм. В края на краищата, републиканец на средна възраст гонеше гръцки православен свещеник. Докато фучаха (относително казано) от Гранд Трънк към реката, отец Майк и Милтън нито веднъж не превишиха ограничението на скоростта с повече от 15 километра в час. Отец Майк не искаше да привлича вниманието на полицията. Милтън, след като осъзна, че зет му няма къде да избяга, се задоволи с това да го следва по пътя към реката. Така продължи тази жалка гонитба, при която грозният гремлин спираше на светофарите, а малко след него спираше и кадилакът. Отец Майк правеше глупав опит да избяга по безименни улички, покрай изоставени къщи, през територия без изход, оградена от магистралите и реката. Все така ставаше — липсваше единствено леля Зо да се развика на отец Майк, че само някой идиот ще тръгне към реката вместо към магистралата. По която и улица да свиеше, нямаше да стигне до никъде.

— Сега вече те пипнах! — ликуваше Милтън. Гремлинът зави надясно, кадилакът го последва. Наляво — и пак същото. Резервоарът на Милтън беше пълен. Можеше цяла нощ да гони отец Майк, ако се наложеше.

Възвърнал увереността си, Милтън намали отоплението и включи радиото, като през това време преднината на отец Майк се увеличи. Когато отново вдигна глава, гремлинът пак завиваше надясно. Половин минута по-късно, когато свърна зад същия ъгъл, Милтън видя величествения мост „Амбасадор“ и увереността му се срива. Този път беше различно. За разлика от всеки друг път, тази нощ зет му, издокаран като Либераче, свещеникът, прекарал цял живот в приказния свят на църквата, нямаше да се провали. Паника обзе Милтън, когато видя моста, извит над реката като гигантска блещукаща арфа. Той с ужас проумя плана на отец Майк. Отиваше в Канада! Там, където се канеше да избяга Чапър Илевън, заплашен от мобилизация. Също като контрабандиста Джими Зизмо отец Майк пътуваше към

неподвластното на закона либерално убежище на север! Смяташе да изнесе парите във от страната. И вече не караше бавно.

Да, въпреки двигателя с размери на напръстник, който бръмчеше като шевна машина, гремлинът успя да набере скорост. Извън запустелите околности на гарата Гранд Трънк сега той влизаше в ярко осветената, контролирана от митниците оживена зона на границата между САЩ и Канада. Високи луминесцентни улични лампи осветяваха колата, чийто зелен цвят изглеждаше още по-ярък. Увеличавайки разстоянието между себе си и елдорадото (също както колата на Жокера се изплъзва от „Батмобила“), гремлинът се нареди сред камионите и автомобилите в началото на огромния висящ мост. Милтън настъпи педала на газта. Огромният двигател на кадилака изръмжа; бял пушек излезе на кълбета от ауспуха. В този момент двата автомобиля се бяха превърнали точно в това, което би трябвало да бъдат — своеобразно продължение на своите собственици. Гремлинът беше дребен и пъргав като отец Майк; той се губеше и отново се появяваше сред трафика, така както собственикът му изчезваше зад иконите в църквата. Кадилакът, солиден, голям като кораб — също като Милтън, — се оказа труден за маневриране на моста късно през нощта. Наоколо имаше огромни камиони, автомобили, тръгнали към казината и стриптийз клубовете в Уиндзор. Сред цялото това движение Милтън изгуби от поглед гремлина. Нареди се на една от опашките. И изведнъж видя как шест коли по-напред отец Майк се откъсва от редицата и, засичайки друга кола, се вмъква до едно гише. Милтън свали автоматичния прозорец. Подаде през него главата си в студения задимен въздух и извика: „Спрете онзи човек! Той ми взе парите!“. Но митничарят не го чу. Милтън видя как служителят попита нещо отец Майк, а после — Не! Спри! — му махна да продължи. И Милтън започна да натиска клаксона.

Звуците изпод капака на колата сякаш се изтръгваха от гърдите на самия Милтън. Кръвното му се качи, тялото му плувна в пот. Беше сигурен, че в който и да е съд в Щатите отец Майк ще си получи заслуженото. Но кой знае какво щеше да стане, щом минеше в Канада? Канада, с нейния пацифизъм и социално здравеопазване! Канада, с милионите френскоговорещи! Тя беше все едно... все едно... все едно чужда страна! Там отец Майк можеше да се превърне в беглец, да се засели в Квебек. Можеше да се запилее в Саскачеван, да скита из

земята на лосовете. Не само загубата на парите влудяваше Милтън. Не стига, че се опитваше да офейка с двайсет и пет хиляди долара и беше събудил у Милтън лъжливи надежди за моето завръщане, ами зарязваше собствената му сестра. В задъханата гръд на Милтън болката от финансовата загуба и бащинската мъка се смесиха с братските закрилнически чувства.

— Няма да позволя да причиниш това на сестра ми, чуваш ли? — извика напразно Милтън, седнал в огромната си обсадена отвсякъде кола. — Ей, тъпако, не си ли чувал, че има комисионни? Като обмениш парите, ще изгубиш пет процента!

Бесен зад волана, залостен между камионите и автомобилите на любителите на стриптийз, Милтън не можеше да си намери място, дереше си гърлото, извън себе си от ярост.

Но натискането на клаксона не остана незабелязано. Митничарите бяха свикнали с тръбенето на нетърпеливи шофьори и знаеха как да се оправят с тях. Щом Милтън потегли към гишето, служителят му направи знак да отбие.

— Един мъж, който мина току-що, ми открадна пари — извика Милтън през отворения прозорец. — Може ли да им кажете да го спрат от другата страна? Кара „Гремлин“.

— Господине, спрете тук, ако обичате.

— Той ми открадна двайсет и пет хиляди долара!

— Ще обсъдим това веднага щом спрете и излезете от колата.

— Опитва се да ги изнесе от страната! — опита Милтън за последен път. Но служителят продължи да сочи към зоната за проверка. И накрая Милтън се отказа. Махна главата си от прозореца, хвана здраво волана и покорно зави към празната лента. Но веднага щом отмина гишето, натисна докрай педала на газта и кадилакът полетя напред със свистене на гумите.

Ето това вече приличаше на гонитба. Отец Майк, който караше по моста, също беше настъпил педала на газта. Криволичейки между автомобилите и камионите, той препускаше към граничната зона, а Милтън го преследваше, като примигваше с фарове на другите шофьори да разчистят пътя. Мостът, чиито метални въжета бяха обсипани с червени лампички, се издигаше над реката в елегантна парабола. Гумите на кадилака издаваха равномерен звук при преминаването върху сглобките. Милтън превключи на най-високата

възможна скорост и натисна педала докрай. И тогава си пролича разликата между луксозната кола и автомобилчето с модерен дизайн, сякаш излязло от комикс. Двигателят на кадилака ръмжеше мощно. Осемте му цилиндъра трещяха, карбураторът смучеше огромни количества бензин. Буталата подскачаха и разпределителният вал се въртеше като луд, докато дългата кола на супергероя задминаваше останалите, все едно стояха на място. Виждайки, че кадилакът набира огромна скорост, другите шофьори се отместваха от пътя му. Милтън цепеше между колите, докато не забележа зеления гремлин.

— Видя ли се докъде стигна с твоя нисък разход на гориво? — извика Милтън. — Понякога е нужна малко мощ!

Ала отец Майк също видя кадилака. Той натисна педала докрай, но моторът вече работеше на предела на възможностите си. Колата се разтресе силно, но скоростта си остана същата. Кадилакът се приближаваше все повече и повече. Милтън не вдигна крак от педала, докато предната му броня почти докосна задницата на гремлина. Караха със сто и десет километра в час. Отец Майк вдигна поглед към огледалото за обратно виждане и видя в него очите на Милтън-отмъстителя. Втренчен към вътрешността на колата пред него, Милтън виждаше малка част от лицето на отец Майк. Като че ли свещеникът молеше за прошка или обясняваше действията си. В очите му се четеше странна тъга, слабост, която Милтън не можеше да разтълкува.

... А сега, опасявам се, трябва да вляза в главата на отец Майк. Усецам как нещо ме всмуква и не мога да се удържа. На повърхността неговият ум е смесица от страх, алчност и отчаяни мисли за бягство. Съвсем очаквано. Но с навлизането по-надълбоко откривам неща, за които не съм знаел. Например у него няма никакъв покой, нито близост до Бога. Благостта на отец Майк, мълчаливите му усмивки по време на семейните обеди, маниерът, с който се навеждаше, за да застане лице в лице с децата (вярно, не беше много по-висок от тях, но все пак) — всички тези качества съществуваха без какъвто и да е досег със сферата на трансцендентното. Те бяха чисто и просто пасивно-агресивен начин за оцеляване, последица от живота с жена с гръмовния глас на леля Зо. Да, в главата на отец Майк ехтят дългогодишните крясъци на леля Зо, още от времето на изкараните една след друга бременности в Гърция без миялна машина или сушилня. Чувам: „Ти на това живот ли му викаш?“, „Щом Господ те

чува, кажи му да ми прати пари за завеси“, „Може би католиците всъщност са на прав път. Свещениците не бива да имат жени и деца“. В църквата казват на Майкъл Антониу „отче“. Уважават го, почитат го. Там той има властта да опрощава греховете и да освещава нафората. Но щом прекрачи прага на къщата-близък в Харпър Удс, отец Майк рязко губи положението си. У дома той е никой. У дома го командват, мрънкат по негов адрес, държат се, все едно го няма. Става ясно защо отец Майк бе решил да избяга от своя брак и защо се нуждаеше от пари...

... но Милтън не можеше да разчете това в очите на своя зет. А в следващия миг изражението им се смени. Отец Майк пак погледна към пътя и видя ужасяваща гледка. Стоповете на колата пред него светеха, а той караше прекалено бързо, за да успее да спре навреме. Натисна рязко спирачка, но беше твърде късно: зеленият гремлин се удари в предната кола, а кадилакът все така летеше след него. Милтън се приготви за сблъсък. Но ето че се случи нещо удивително. Той чу трясък на метал и счупено стъкло, но те идваха от предните коли. А кадилакът продължи да се носи напред, като се качи върху колата на отец Майк. Необичайната полегата задница на гремлина изигра ролята на трамплин и в следващия миг Милтън осъзна, че лети. Тъмносиньото елдорадо се издигна над катастрофиралите коли, мина над парапетите, промуши се между въжетата и полетя от средната част на моста „Амбасадор“.

Предницата му се устреми към водата, набирайки все по-голяма скорост. През потъмненото предно стъкло Милтън видя под себе си река Детройт; но само за миг. В онези последни секунди, докато се канеше да напусне тялото му, животът отмени своите закони. Вместо да падне в реката, кадилакът пикира нагоре и застана хоризонтално. Милтън беше изненадан, но крайно доволен. Той не помнеше някой да е споменал функцията „летене“, когато купуваше колата. И още по-хубаво — не бяха поискали допълнителни пари за нея. Докато колата се отдалечаваше от моста, той се усмихваше. „Ето на *това* му викам аз полет на въздушна възглавница“ — каза си. Кадилакът летеше високо над реката, харчейки кой знае колко бензин. Небето беше розово, а светлинките на таблото — зелени. Светкаха всевъзможни копчета и измервателни уреди, повечето от които Милтън забелязваше за пръв път. Приличаше по-скоро на кабина на самолет, отколкото на

автомобил, а Милтън дължеше руля и летеше със своя последен кадилак над река Детройт. Нямаше значение какво видяха свидетелите, нямаха значение репортажите във вестниците на следващия ден, че кадилакът е бил една от десетте коли във верижна катастрофа на моста. Облегнат на удобната, тапицирана с кожа седалка, Милтън Стефанидис виждаше как се приближават небостъргачите в центъра на града. От радиото свиреше музика, стара мелодия на Арти Шоу, защо пък не, и Милтън видя примигващата червена сигнална лампа на Пенобскот Билдинг. След известно време, на принципа на пробите и грешките, той се научи да управлява летящата кола. Номерът беше не да се върти кормилото, а да се използва силата на волята, като в съняве. Направляван от Милтън, автомобилът вече летеше над сушата. Мина над Кобо Хол, направи едно кръгче над Понч, където навремето баща ми ме беше завел на обяд. Незнайно как Милтън вече не се страхуваше от високото. Предположи, че е заради предстоящата смърт. Вече нямаше от какво да се страхува. Без световъртеж и студена пот той се взря надолу към парка „Гранд Съркъс“ и видя онова, което бе останало от колелата на Детройт; а след това се отпрати към Уест Сайд, за да хвърли поглед на старата „Зебра“. На моста главата на баща ми бе разбита при удара с волана. На въпроса в какво състояние е тялото на Милтън, следователят, който съобщи на майка ми за катастрофата, отговори единствено: „Съответства на удар на превозно средство, движило се с над сто и десет километра в час“. Съвсем разбираемо е защо Милтън, който вече нямаше мозъчна дейност, забрави, както кръжеше с кадилака, че „Зебра“ е изгоряла много отдавна. Чудеше се защо не може да я намери. На мястото на стария квартал се ширеше пустош. Докато се взираше, на Милтън му се стори, че по-голямата част от града е изчезнала. Един след друг се редяха празни парцели. Но и тук той грешеше. На някои места растеше царевица, на други тревата отново настъпваше. Територията под него приличаше на земеделска земя. „Защо пък да не я върнем на индианците — помисли си Милтън. — Може би потауатомите ще си искат. Може да вдигнат на нея казино“. Небето се бе превърнало в захарен памук и градът отново бе станал равнина. Но ето че проблесна още една червена светлинка. Не върху Пенобскот билдинг, а вътре в колата. Лампичката на един от измервателните уреди, който Милтън виждаше за пръв път. Той знаеше какво показва.

И тогава Милтън заплака. Неочаквано по бузите му потекоха сълзи и той ги докосна, като подсмърчаше и ридаеше. Отпусна се назад и понеже нямаше кой да го види, отвори уста и отприщи скръбта, която го сломяваше. Не беше плакал от малък. Басовият рев, който излизаше от гърдите му, го изненада. Приличаше на рева на ранена или умираща мечка. Колата отново полетя надолу, а Милтън продължаваше да ридае. Плачеше не защото щеше да умре, а защото аз, Калиопа, още бях в неизвестност, защото не успя да ме спаси, защото направи всичко възможно да ме върне, а още ме нямаше.

Колата наведе предница и реката пак се появи. Някогашният моряк Милтън Стефанидис се приготви за срещата с нея. В самия край на живота си той вече не мислеше за мен. Трябва да проявя честност и да регистрирам мислите на Милтън такива, каквито се появиха в съзнанието му. Накрая той не мислеше за мен, за Теси или за някой друг от семейството. Нямаше време. Когато колата се гмурна с носа напред, Милтън имаше време само колкото да се изуми от развитието на събитията. Цял живот наставляваше всичко живо как се прави това или онова, а ето каква я свърши самият той — най-голямата глупост. Не беше за вярване, че така е оплескал нещата. Ето защо изрече последната си дума тихо, без яд или страх, само с изумление и капка смелост:

— Идиот — каза Милтън на себе си, седнал в своя последен кадилак. После водата го погълна.

Един истински грък би сложил точка на разказа в този трагичен момент. Но американецът е склонен да търси нотка на оптимизъм. Днес, винаги когато споменаваме Милтън, с майка ми стигаме до извода, че той се измъкна тъкмо навреме. Измъкна се преди Чапър Илевън да поеме семейния бизнес и да го срине със земята за по-малко от пет години. Преди Чапър Илевън, повтаряйки Дездемонините предсказания за пола, да окачи на шията си сребърна лъжичка. Измъкна се преди изпразването на банковите сметки и на кредитните карти. Преди момента, в който Теси беше принудена да продаде къщата на „Мидълсекс“ и да се премести във Флорида с леля Зо. Измъкна се три месеца преди „Кадилак“ да представи през април 1975-а година новия „Севил“ — икономичния модел, който

изглеждаше сякаш по бели гащи, модела, след който кадилаците вече не бяха същите. Милтън се измъкна преди много от събитията, които няма да включа в този разказ, защото те са трагедиите в американския живот, преживявани от всички, и следователно нямат място в тази единична и уникална история. Измъкна се преди края на Студената война, преди ракетните щитове и глобалното затопляне, преди единайсети септември и втория президент само с една гласна в името.

И най-важно от всичко — Милтън се измъкна без да ме види отново. Срещата ни нямаше да е лесна. Ще ми се да мисля, че баща ми ме обичаше достатъчно силно, за да ме приеме. Но в някои отношения стана по-добре, че така и не ни се наложи да минем през това. С уважение към своя баща, аз винаги ще си остана неговото момиче. Има известна чистота в това, чистотата на детството.

---

[1] Розово на цвят течено лекарство против лошо храносмилане.
Б.пр. ↑

ПОСЛЕДНА СПИРКА

— И в този случай важи — каза Джули Кикучи.

— Напротив — възразих.

— В същия дух е.

— Нещата, които ти разказах за себе си, нямат нищо общо с това да бъдеш открит или прикрит гей. Аз винаги съм харесвал момичета. Харесвах момичета, когато самият аз бях момиче.

— Значи няма да бъда за теб нещо като последна спирка?

— Ще си по-скоро нещо като първа спирка.

Джули се засмя. Все още не беше взела решение. Аз чаках. И накрая тя каза:

— Добре.

— Наистина ли? — попитах.

Тя кимна.

— Добре — казах аз.

И след това си тръгнахме от музея и отидохме в моя апартамент. Изпихме още по чашка; танцувахме блус в дневната. А после поведох Джули към спалнята, където от доста време не бях водил никого.

Тя угаси лампата.

— Почакай малко — казах. — Заради себе си ли гасиш светлината, или заради мен?

— Заради себе си.

— Защо?

— Защото съм срамежлива и стеснителна жена от Изтока. Недей да очакваш да те къпя.

— Значи никакво къпане, така ли?

— Освен ако не ми изтанцуваш танца на Зорба.

— Хм, къде ли си сложих бузукито?

Опитвах се да поддържам шеговития тон. А междувремето се събличах. Джули също. Все едно скачаш в студена вода — трябва да го направиш, без да мислиш много-много. Пъгнахме се под чаршафите и се прегърнахме, вцепенени от страх и от щастие.

— Може и аз да се окажа твоята последна спирка — казах, вкопчен в нея. — Мислила ли си за това?

— Минавало ми е през ума — отвърна Джули Кикучи.

Чапър Илевън дойде със самолет до Сан Франциско, за да ме прибере от затвора. Наложило се майка ми да подпише писмо до полицията да ме освободят под настойничеството на брат ми. Предстоеше скоро да се насрочи дата за съдебно дело, но като малолетно лице без други нарушения се очакваше да получи само условна присъда. (По-късно тази простъпка беше заличена от досието ми и впоследствие не попречи на перспективите ми за работа в Държавния департамент. Но по онова време аз не мислех за тези подробности. Бях в шок, приляваше ми от отровата на скръбта, исках да се прибера вкъщи.)

Когато излязох в чакалнята на полицейския участък, брат ми седеше сам на една дълга дървена пейка. Погледна ме безизразно. Това беше типично за Чапър Илевън. За него всичко се случваше вътре. Усещанията се преглеждаха и преценяваха в главата му, преди да прояви някаква официална реакция. Разбира се, аз познавах и очаквах това. Какво по-естествено има от тиковете и навиците на близките ни роднини? Преди много години Чапър Илевън ме накара да си сваля гащите, за да може да ме огледа. Сега очите му бяха вдигнати към лицето ми, но все така приковани. Осмисляше остриганата ми глава. Възприемаше погребалния ми костюм. Извадихме късмет, че брат ми беше вземал ЛСД. Още отрано бе започнал да разширява обхвата на съзнанието си. Беше размишлявал за булото на Мая, за съществуването на различни плоскости на битието. В известен смисъл човек, подготвен по подобен начин, по-лесно можеше да приеме факта, че сестра му се превръща в негов брат. Откакто свят светува е имало хермафродити. Но тогава, когато излязох от килията, може би никое поколение нямаше да ме приеме толкова безпроблемно, колкото поколението на брат ми. И все пак промяната беше поразителна. Чапър Илевън се беше ококорил.

Не бяхме се виждали повече от година. Той също беше променен. Косата му беше по-къса и още по-оредяла. Гаджето на някакъв приятел го беше накъдрило в домашни условия. Някога правата му коса сега

наподобяваше отзад лъвска грива, а челото се оголваше. Той вече не приличаше на Джон Ленън, нямаше ги клошираните панталони, очилата с телени рамки. Сега беше обут с кафяви тесни панталони. Ризата му с широк ревер лъщеше под флуоресцентните лампи. Шейсетте така и не бяха свършили. Те и в момента продължават да текат в Гоа^[1]. Но през 1975-а за моя брат шейсетте най-накрая бяха минало.

При други обстоятелства щяхме да се спрем по-дълго на тези подробности. Но тогава не можехме да си позволим този лукс. Приблжих се към него. Чапър Илевън стана и се прегърнахме, като пристъпвахме от крак на крак.

— Татко е мъртъв — повтори брат ми в ухото ми. — Мъртъв е.

Попитах го какво е станало и той ми разказа. Милтън атакувал поста на митницата. Отец Майк също бил на моста, а сега лежал в болница. В смачканата кола намерили старото куфарче на Милтън, пълно с пари. Отец Майк признал на полицията всичко — лъжата за отвличането, откупът.

След като осмислих историята, аз попитах:

— Как е мама?

— Добре е. Държи се. Ядосана е на Милт.

— Ядосана ли?

— Понеже е отишъл. Понеже не й е казал. Радва се, че се прибиращ вкъщи. Сега гледа да мисли само за това. Ти се прибиращ за погребението. Значи всичко е наред.

Предвиждаше се да пътуваме същата нощ. Погребението беше на следващата сутрин. Чапър Илевън се беше погрижил за бюрократичната страна на нещата — издаването на смъртния акт, поръчването на некролога. Той нито веднъж не ме попита как съм живял в Сан Франциско, какво съм правил в „Шейсет и девет“. Чак след като се качихме в самолета и той изпи няколко бири, Чапър Илевън засегна темата.

— Е, май вече не мога да ти казвам Кали.

— Казвай ми както искаш.

— Как ти се струва „брато“?

— Става.

Той замълча. Обичайната пауза, докато мислеше.

— Аз така и не разбрах какво всъщност е станало в онази клиника. Нали бях в Маркет, не си приказвах много с мама и татко.

— Избягах.

— Защо?

— Щяха да ме режат.

Усещах как ме изпива с онзи дистанциран поглед, който прикриваше активно мислене.

— Вижда ми се малко странно — каза накрая.

— За мен също е странно.

След миг той се засмя.

— Ха! Странно! Доста странно, мамка му.

Поклатих комично глава, имитирайки отчаяние.

— Странно и още как. Брато.

Изправени пред невъзможното, не ни оставаше нищо друго, освен да го възприемаме като нормално. Най-високият диапазон, тъй да се каже, липсваше в отношенията ни, разполагахме само със средния диапазон на общите преживявания и привичните реакции, със способността да се шегуваме с нещата. И с помощта на всичко това минахме през изпитанието.

— Впрочем, този ген в мен си има и хубава страна — казах аз.

— Каква?

— Никога няма да оплешивея.

— Защо?

— За това трябва да имаш дихидротестостерон.

— Хм — попипа се по темето Чапър Илевън. — Аз май имам в повече.

Пристигнахме в Детройт малко след шест сутринта. Бяха закарали смачканото „Елдорадо“ в някакъв полицейски двор. На паркинга на летището ни чакаше колата на майка ни, „Флорида Спешъл“. Само този лимоновожълт кадилак ни бе останал от Милтън. Беше заприличал на музеен експонат. Седалката на шофьора беше издънена, две полукълба се бяха отпечатали върху кожената тапицерия. Теси беше сложила в хлътнатината възглавници, за да може да вижда над волана. Чапър Илевън хвърли възглавниците на задната седалка.

И така, тръгнахме за къщи в нетипичната за сезона кола с изключен мощен климатик и свален подвижен покрив. Минахме покрай Гигантската гума на „Юниройъл“ и рехавите гори на Инкстър.

— В колко часа е погребението? — попитах.

— В единайсет.

Тъкмо се развиделяваше. Слънцето изгряваше в далечината, може би зад далечните фабрики или над сляпата река. Насищащата се светлина приличаше на теч или потоп, който се просмуква в земята.

— Мини през центъра — казах на брат ми.

— Ще ни отнеме твърде много време.

— Имаме време. Искам да го видя.

Чапър Илевън ме послуша. Тръгнахме по И-94 покрай река Руж и „Олимпия Стейдиъм“, а след това свихме към реката по магистрала „Лодж“ и влязохме в града от север.

Израснеш ли в Детройт, разбираш всичко. Още от ранна възраст си поставен в тясна връзка с ентропията. Щом излязохме от падината, видяхме обречените на разрушаване къщи, много от тях опожарени, и голата красота на празните парцели, сиви и вледенени. Някога елегантни блокове стояха редом с гробища за автомобили, а там, където навремето имаше кожарски цехове и кина, сега се виждаха кръвни банки, метадонови клиники и филиали на религиозни мисии. Завръщането в Детройт след пребиваване на места с по-ярък климат обикновено ме потискаше. Но сега го приветствах. Атмосферата на униние облекчаваше болката от смъртта на баща ми, сякаш така тя бе в хармония с всичко наоколо. Поне градът не беше блестящ и очарователен и по този начин не се подиграваше с моята скръб.

Центърът изглеждаше същият, само по-пуст. Когато наемателите напуснат небостъргачите, не можеш просто така да ги събориш; ето защо върху вратите и прозорците бяха заковани дъски и огромните коруби на търговията бяха сякаш замразени във фризер. На брега строяха Ренесансов център в очакване на Ренесанс, който така и не настъпи.

— Да минем през Грийктаун — казах и брат ми отново ме послуша. Скоро свихме в уличката с ресторантите и магазините със сувенири. Сред етническият кич все още се намираха няколко автентични кафенета, в които седяха само седемдесет-осемдесет годишни старци. Тази сутрин някои вече бяха станали, пиеха кафе, играеха табла и четяха гръцки вестници. След смъртта на тези старци кафенетата щяха да залинеят и накрая да бъдат закрити. Малко по малко и ресторантите щяха да западнат, сенниците им да станат на

парцали, големите жълти електрически крушки по навеса на кафене „Лаикон“ щяха да изгорят, йеменци от Диърборн щяха да купят гръцката пекарна на ъгъла. Но всичко това тепърва предстоеше. На улица „Мънро“ минахме покрай „Грийк Гардънс“, където бяхме направили *макария* за Лефти.

— Ще правим ли *макария* за татко? — попитах аз.

— Да. Всичко, както си му е редът.

— Къде? В „Грийк Гардънс“ ли?

Чапър Илевън се засмя.

— Да не се майтапиш? Никой не искаше да дойде тук.

— На мен ми харесва — казах. — Аз обичам Детройт.

— Нима? Е, добре дошъл у дома.

Свихме отново по „Джеферсън“, за да изминем дългия път през опустошения Ист Сайд. Перукер. Старият клуб „Ванити Дансинг“ се даваше под наем. Магазин за употребявани грамофонни плочи с ръчно нарисувана табела, на която хора танцуват сред взрив от музикални ноти. Старите евтини магазинчета и сладкарници бяха затворени — „Крезгис“, „Улуърт“, сладоледи „Сандърс“. Навън беше студено. По улиците нямаше много хора. На един ъгъл стоеше някакъв мъж — непроницаем изящен силует на фона на зимното небе. Коженото му палто стигаше до глезените. Футуристични авиаторски очила обхващаха достолепната му глава с издължена брадичка, на която стоеше, или по-право се носеше като испански галеон, шапка от лилаво кадифе. Тази фигура не беше част от моя свят, света на предградията; и следователно бе екзотична. И все пак ми се струваше позната, сякаш бе показателна за странните творчески енергии в родния ми град. Така или иначе, зарадвах се да го видя. Не можех да откъсна поглед от него.

В моето детство подобни типове, които висяха по ъглите, понякога си сваляха тъмните очила и намигаха, за да подразнят бялото момиченце на задната седалка на минаващата кола. Но сега този мъж ме изгледа по съвършено различен начин. Вместо да свали тъмните си очила, той наведе глава, разширените ноздри и позата говореха за предизвикателство и дори за омраза. Именно тогава аз осъзнах едно шокиращо нещо. Не можех да се превърна в мъж, без да стана Мъжът. Дори и да не исках.

Накарах Чапър Илевън да мине през Индиан Вилидж покрай старата ни къща. Искях да се потопя за малко в носталгията, да си успокоя нервите преди срещата с майка ми. Край улиците все още имаше много дървета, голи през зимата, и през клоните им се виждаше надалеч, чак до замръзналата река. Мислех си колко е удивително това, че на света има толкова много хора, всеки със своя живот. Навред наоколо хората се занимаваха с какво ли не — имаха парични проблеми, любовни терзания, тревоги в училище. Влюбвах се, женех се, постъпвах в наркоклиники, учеха се да карат зимни кънки, слагаха очила, учеха за изпити, пробвах дрехи, подстригнах се и се раждах. В някои къщи хората остаряваха, разболяваха се и умираха, като оставяха другите да скърбят. Случваше се незабелязано през цялото време и всъщност точно това имаше значение. Истински значимото нещо в живота, онова, което му придава тежест, е смъртта. Погледната от този ъгъл, метаморфозата на моето тяло беше незначително събитие. Само един сводник би се заинтересувал от нея.

Скоро стигнахме в Грос Пойнт. Брястовете от двете страни на улицата се навеждаха едни към други и сякаш докосваха върховете на пръстите си, снежна кора покриваше лехите пред топлите, потънали в зимен сън къщи. Тялото ми реагира при вида на моя дом. Пронизаха ме искри на щастие. Изпитвах кучешка бурна радост, сякаш сляп за трагедията. Ето го моят дом, Мидълсекс. Ей там седях на перваза и четях с часове, ядейки черници от дървото.

Снегът на алеята пред къщата не беше почистен. Никой не бе намерил време да мисли за това. Чапър Илевън зави по нея без да намали достатъчно и подскочихме на седалките, а ауспухът се удари в земята. Слязохме от колата, той отвори багажника и тръгна с куфара ми към къщата. Но на средата на пътя се спря и ми каза:

— Ей, брато, и сам можеш да си носиш багажа.

Усмиваше се дяволито. Личеше си какво удоволствие му доставя промяната на парадигмата. Той приемаше моята метаморфоза като логическа задача, подобна на онези от последната страница на любимите му научнофантастични списания.

— Хайде да не се увеличае — отвърнах аз. — Чувствай се свободен да ме отмениш винаги когато пожелаеш.

— Дръж! — извика Чапър Илевън и хвърли куфара към мен.

Улових го и залитнах назад. Точно тогава вратата на къщата се отвори и майка ми излезе по чехли в заскрежения въздух.

Теси Стефанидис, която в един друг живот, когато пътешествията в Космоса бяха нещо съвсем ново, се бе съгласила с идеята на мъжа си да зачене момиче чрез нечестиви средства, сега видя плода на тези кроежи на покритата със сняг алея. Но детето ѝ беше не дъщеря, а — поне по външност — син. Изморена и съкрушена, тя нямаше сили да се оправя с това ново събитие. Според нея не беше приемливо веднага да заживея като момче. И през ум не ѝ минаваше, че аз трябва да взема това решение. Тя ме беше родила, беше ме кърмила и отгледала. Познаваше ме по-добре, отколкото аз се познавах, а ето че нямаше право на глас. Животът беше започнал по един начин, но след внезапен обрат се бе превърнал в нещо съвършено различно. Теси не разбираше как е възможно да се случи подобно нещо. Макар че все още разпознаваше в лицето ми Калиопа, всяка моя черта сякаш се бе променила, бе задебеляла, по брадата и по горната ми устна бяха наболи косми. Поне в очите на Теси, във вида ми имаше нещо престъпно. Тя не можеше да прогони от главата си мисълта, че появяването ми е част от някакво разчистване на сметките, че Милтън вече бе получил своето наказание, а сега предстоеше нейното. Ето защо тя мълчеше неподвижна на прага със зачервени очи.

— Здравей, мамо — казах. — Прибрах се вкъщи.

Пристъпих към нея. Оставих куфара на земята и когато отново вдигнах поглед, лицето на Теси се беше променило. Месеци наред тя се готвеше за този миг. Веждите ѝ се вдигнаха плахо, на устните ѝ започна да се оформя усмивка, набръчквайки изморените бузи. Това беше изражението на майка, която гледа как лекарят сваля превръзките от тежко обгарялото ѝ дете. Престорено оптимистичното изражение на човек, който стои до леглото на болен. Но то ми каза всичко, което исках да знам. Теси щеше да се опита да приеме нещата. Случилото се я бе съкрушило, но щеше да го преживее заради мен.

Прегърнахме се. Въпреки високия си ръст, сложих глава на рамото на майка ми и заплаках, а тя ме галеше по косата.

— Защо? — простена тихо, като клатеше глава: — Защо?

Помислих си, че говори за Милтън, но после тя поясни:

— Защо избяга, миличка?

— Трябваше.

— Нямах ли да е по-лесно да останеш така, както си беше?
Вдигнах глава и погледнах майка си в очите. После й казах:
— Бях така, както съм сега.

Вие ще попитате: как свикнахме с нещата? Какво се случи със спомените ни? Дали Калиопа трябваше да умре, за да направи място за Кал? На всички тези въпроси аз отвърщам с една и съща банална фраза: изумително е с какво свиква човек.

След като се върнах от Сан Франциско и заживях като мъж, моите роднини откриха, че въпреки ширещото се мнение, полът не е чак толкова важен. Превръщането ми от момиче в момче далеч не беше толкова драстично колкото преходът от детството към зрялата възраст, който извършват всички хора. В повечето отношения аз не се промених. Дори и днес, макар да живея като мъж, аз си оставам по същество дъщерята на Теси. Не забравям да й звънна всяка неделя. Именно на мен тя се оплаква от своите непрестанно увеличаващи се болести. И като добра дъщеря точно аз ще я гледам на стари години. Ние все още обсъждаме какво не им е наред на мъжете; ходим заедно на фризьор. В духа на промените в „Златното руно“ вече подстригват не само жени, но и мъже. (И аз най-накрая позволих на добрата стара Софи да ми подстриже косата късо, както искаше открай време.)

Но всичко това се случи по-късно. А тогава времето ни притискаше. Беше почти десет часът. Катафалката щеше да дойде след трийсет и пет минути.

— Не е зле да се измиеш — каза ми Теси. Погребението си вършеше работата, не ни оставяше време да мислим за чувствата си. Теси ме хвана подръка и заедно влязохме в къщата. Мидълсек също беше в траур. Върху огледалото в гостната имаше черен креп, на вратите-хармоники — черни лентички. Всички щрихи, типични за старата емиграция. Ако не се смята това, къщата изглеждаше неестествено застинала и мрачна. Както винаги, огромните прозорци сякаш пренасяха в къщата външния пейзаж и затова в дневната беше зима; всичко наоколо беше покрито със сняг.

— Според мен можеш да си останеш с този костюм — каза Чапър Илевън. — Вижда ми се съвсем подходящ.

— Съмнявам се, че ти изобщо имаш костюм.

— Нямам. Не съм ходил в снобско частно училище. А ти откъде намери този? Да знаеш, че смърди.

— Поне е костюм.

Докато се закачахме с брат ми, Теси ни наблюдаваше внимателно. Неговото поведение говореше, че на случилото се с мен може да се погледне и шеговито. Надали самата тя щеше да успее, но с интерес наблюдаваше как се справя по-младото поколение.

Внезапно се чу странен звук, наподобяващ крясък на орел. Вътрешният телефон на стената в дневната изпука.

— Ехоооо! Теси, миличка! — провикна се един глас.

Разбира се, не Теси беше осеяла къщата с емигрантски щрихи. От телефона се чу гласът на Дездемона.

Търпеливи читателю, може би си се питал какво се е случило с баба ми през всичките тези години. Вероятно си забелязал, че скоро след като си легна и повече не пожела да стане от леглото, Дездемона започна да изчезва. Беше нарочно. Позволих на Дездемона да изпадне от разказа, защото, честно казано, в драматичните години на моето преобразяване тя изпаднаше от полезрението ми през по-голямата част от времето. През последните пет години винаги лежеше в къщата за гости. По времето, през което учех в „Бейкър енд Инглис“ и се влюбих в Обекта, нейното съществуване ми биваше напомняно само най-смътно. Виждах как Теси ѝ приготвя ядене и носи таблите в къщата за гости. Всяка вечер гледах как баща ми се запътва да навести като предан син вечната болна с грейки и лекарства. При тези посещения Милтън говореше с майка си на гръцки, но все по-трудно. По време на войната Дездемона не бе успяла да научи сина си да пише на гръцки. Сега, на стари години, тя с ужас осъзна, че той забравяше и да говори. Понякога аз носех и прибирах подносите с храна и за няколко минути отново влизах в досег с нейния живот, подобен на капсула на времето. Снимката на гробищния ѝ парцел, сложена в рамка, продължаваше да стои на нощното шкафче, за да ѝ вдъхва увереност.

Теси отиде до телефона.

— Да, *яя* — каза тя. — Имаш ли нужда от нещо?

— Краката ми днес са много зле. Взе ли ми солите „Епсъм“?^[2]

— Да. Ще ти ги донеса.

— Защо Господ не дава *яя* да умре, Теси? Всички са мъртви вече. Всички без *яя*! *Яя* е прекалено стара да живее. А какво прави Господ?

Нищо.

— Свърши ли със закуската?

— Да, миличка, благодаря ти. Но сливите днес не ги биваше.

— Същите са като тези, които ядеш винаги.

— Може нещо да им е станало. Моля те, Теси, вземи нова кутия.

„Сънкист“.

— Ще взема.

— Добре, миличка. Благодаря ти.

Майка ми прекъсна връзката и отново се обърна към мен.

— Яя вече не е никак добре. Умът ѝ си отива. Откакто те няма, става все по-зле и по-зле. Казахме ѝ за Милтън. — Гласът на Теси изтъня, тя едва не заплака. — За това, което стана. И тя плака толкова дълго, че се уплаших да не умре. А после, само няколко часа след това, ме попита къде е Милт. Всичко беше забравила. Може би така е по-добре.

— Ще дойде ли на погребението?

— Та тя едва върви! Госпожа Папаниколас ще дойде да я гледа. Горката, през повечето време дори не знае къде се намира. — Теси се засмя тъжно, като поклати глава. — Кой да предположи, че ще надживее Милтън? — Тя отново замълча и едва преглътна сълзите си.

— Мога ли да отида да я видя?

— Искаш ли?

— Да.

Теси доби неспокоен вид.

— Какво ще ѝ кажеш?

— Какво да ѝ казвам?

Майка ми помълча, замислена за няколко секунди. Накрая сви рамене.

— Няма значение. Каквото и да ѝ кажеш, ще го забрави. Занеси ѝ това. Иска да си накисне краката.

Със солите „Епсъм“ и парче баклава, увита в целофан, аз излязох от къщата и тръгнах към къщата за гости през галерията покрай двора и банята. Вратата не беше заключена. Отворих я и влязох. Единствената светлина в стаята идваше от гръмкия телевизор. Посрещна ме старият портрет на патриарх Атинагорас, който Дездемона беше спасила преди години от гаражна разпродажба. В един кафез до прозореца зелен папагал, последният оцелял от

птичарника на баба ми и дядо ми, ходеше напред-назад по своята пръчка от балсамово дърво. Все още се виждаха и други познати предмети и мебели — плочите на Лефти с ребетика, месинговата масичка, и разбира се, кутията на бубите. Толкова беше препълнена, че не можеше да се затвори. Вътре имаше снимки, стари писма, безценни копчета, броеници. Знаех, че някъде на дъното лежат две дълги плитки, завързани с разнищени черни панделки, и една венчална корона, изплетена от корабно въже. Искях да разгледам всички тези неща, но щом влязох по-навътре в стаята, вниманието ми бе привлечено от грандиозната гледка в леглото.

Дездемона се облягаше царствено на облечена с бежово рипсено кадифе възглавница, известна под името „съпруг“. „Ръцете“ на тази възглавница я обгръщаха. От еластичния джоб отстрани на едната „ръка“ се подаваха аспиратор и две-три шишенца хапчета. Облечена с бяла нощница, Дездемона лежеше завита до кръста, а в скута ѝ стоеше едно от ветрилата с турските зверства. Никое от тези неща не беше удивително, но ме шокира косата ѝ. Както разбрах, когато научила за смъртта на Милтън, тя свалила мрежичката и заскубала кичурите, които се разпилели. Косата ѝ беше напълно побеляла, но все още много красива и под светлината от телевизора изглеждаше почти руса. Падаше по раменете ѝ и обгръщаше цялото ѝ тяло като косата на Венера на Ботичели. Ала лицето, обрамчено от този удивителен водопад, принадлежеше не на млада красавица, а на стара вдовица, с остри черти и суха уста. В застоялия въздух и миризмата на лекарства и кожни мехлеми аз усетих товара на времето, което тя беше прекарала в леглото с очакване и надежда да умре. Съмнявам се, че с баба като моята човек изобщо може да стане истински американец, тоест да повярва, че животът е търсене на щастието. Поуката от нейното страдание и отричане от живота гласеше, че старостта е не продължение на различните удоволствия от младини, а продължително изпитание, което бавно лишава човешкия живот дори и от най-дребните, най-простите радости. Всички се борят с отчаянието, но накрая то винаги побеждава. Така трябва да бъде. Именно то ни позволява да се сбогуваме.

Докато стоях и наблюдавах баба си, тя внезапно обърна глава и ме забеляза. Ръката ѝ се стрелна към гърдите. С уплашено изражение тя се дръпна назад и извика:

— Лефти!

Ето че дойде и моят ред да се изненадам.

— Не, *яя*. Не е *папу*. Това съм аз. Кал.

— Кой?

— Кал.

И след миг добавих:

— Твоят внук.

Разбира се, това не беше честно. Паметта на Дездемона западаше, но и аз не ѝ помагах.

— Кал?

— Като дете ми викаха Калиопа.

— Приличаш на моя Лефти — каза тя.

— Така ли?

— Помислих, че си мъжът ми, който е дошъл да ме вземе на небето.

Тя се засмя за пръв път.

— Аз съм детето на Милтън и Теси.

Също така бързо както бе дошло, веселието изчезна от лицето на Дездемона и то доби тъжен и оправдателен израз.

— Съжалявам. Не те помня, миличък.

— Донесох ти тези неща.

Протегнах солите „Епсъм“ и баклавата.

— Защо Теси не дойде?

— Трябва да се облече.

— Защо?

— Заради погребението.

Дездемона изпищя и пак се хвана за гърдите.

— Кой е умрял?

Вместо да отговоря, намалих звука на телевизора. След това посочих кафеза:

— Помня времето, когато имаше двайсет птички.

Тя хвърли поглед към кафеза, но не каза нищо.

— Тогава живеехте на тавана, на „Семинол“. Помниш ли? Там започнахте да гледате птици. Казваше, че ти напомнят за Бурса.

Като чу това име, Дездемона отново се усмихна.

— В Бурса имаме всякакви птици. Зелени, жълти, червени. Всякакви. Малки птички, но много красиви. Като направени от стъкло.

— Аз искам да отида там. Помниш ли църквата? Искам да отида някой ден и да я ремонтирам.

— Милтън ще я ремонтира. Все му повтарям.

— Ако той не успее, аз ще го направя.

Дездемона ме изгледа за миг, сякаш преценяваше дали ще смогна да изпълня това обещание. Сетне каза:

— Не те помня, но моля те, пригответи солите на яя.

Взех таса и го напълних с топла вода от крана в банята. Поръсих вътре от солите и го занесох обратно в спалнята.

— Сложи го до стола.

Направих го.

— А сега помогни на яя да стане от леглото.

Пристъпих към нея и се наведох. Извадих един по един краката ѝ изпод завивката и я обърнах настрани. Увих едната ѝ ръка около врата си и я изправих на крака, за да измине краткото разстояние до стола.

— Вече нищо не мога да правя — оплака се тя, докато пристъпваше. — Прекалено съм стара.

— Справяш се добре.

— Не, вече нищо не помня. Имам всякакви болестки. Сърцето ми не е добре.

Стигнахме до стола. Минах зад нея, за да ѝ помогна да седне. После отново заобиколих отпред, вдигнах подутите ѝ крака със сини вени и ги сложих в разпенената вода. Дездемона изохка от удоволствие. Притвори очи.

През следващите няколко минути мълчеше и се наслаждаваше на топлата вода. Цветът се върна в глезените ѝ и плъзна нагоре по краката. Влезе под ноцницата и минута по-късно надникна изпод яката. Накрая руменината се разля по лицето ѝ и когато тя отвори очи, в тях имаше яснота, отсъствала преди. Втренчи се право в мен и извика:

— Калиопа!

Притисна длан към устата си.

— *Мана!* Какво е станало с теб?

— Пораснах.

Нямах намерение да ѝ го казвам, но ето че беше изречено. Мислех си, че няма да има никакво значение. Тя щеше да забрави този разговор.

Дездемона продължаваше да ме оглежда, лупите на очилата уголемяваха очите ѝ. Ако беше напълно с ума си, вероятно нямаше да проумее думите ми, но незнайно как, заради старческото оглупяване тя успя да осмисли тази информация. Вече живееше сред спомените и сънищата и в това състояние старите разкази от родното ѝ село отново се бяха приближили.

— Значи сега си момче, Калиопа?

— Повече или по-малко.

Тя се замисли.

— Моята майка разправяше странни работи — каза накрая. — Много отдавна в селото се раждали понякога бебета, които приличали на момичета. А после — на петнайсет-шестнайсет — ставали като момчета! Тя ми го казва това, пък аз не вярвам.

— Заради генетиката е. Лекарят, при когото ходих, казва, че се случвало в малки села, където всички се женят помежду си.

— И доктор Фил това говореше.

— Така ли?

— Аз съм виновна за всичко.

Тя поклати печално глава.

— За какво? За какво си виновна?

Не може да се каже, че плачеше. Сълзните ѝ канали бяха пресъхнали и бузите ѝ бяха сухи. Но лицето ѝ се гърчеше, раменете ѝ се тресяха.

— Поповете казват, че дори първи братовчеди не трябвало се женят — каза тя. — Втори братовчеди може, но първо трябва да питаш владиката. — Тя погледна настрана, сякаш се мъчеше да си спомни всичко. — Дори и ако искаш да се ожениш за сина на кръстниците ти, не може. Мислех, че е само заради църквата. Не знаех, че било, понеже може да стане това с бебетата. Бях едно глупаво селско момиче. — Тя продължи да се самобичува. За миг забрави, че аз съм там, че говори на глас. — А после доктор Фил каза ужасни неща. Така се уплаших, че си направих операция! Без повече бебета. А после на Милтън му се родиха деца и аз пак се уплаших. Но нищо не стана. И тогава си мислех, че след толкова време всичко е наред.

— Какво говориш, *яя*? *Папу* ти е бил братовчед?

— Трети братовчед.

— Няма страшно.

— Но не само трети братовчед. Също и брат.

Сърцето ми подскочи.

— *Папу* ти е бил брат?

— Да, миличка — каза Дездемона с безкрайно изтощение. —
Преди много време. В друга страна.

И точно тогава от вътрешния телефон се чу:

— Кали?

После Теси се покашля и се поправи:

— Кал?

— Да.

— Ела да се оправиш. Колата пристига след десет минути.

— Няма да дойда. — Пауза. — Ще остана при *яя*.

— Трябва да дойдеш — каза Теси.

Отидох до вътрешния телефон, приближих устни към микрофона и избоботих с престорен басов глас:

— Кракът ми няма да стъпи в църквата.

— Защо?

— Видяла ли си колко пари искат за проклетите свещи?

Теси се засмя. Имаше нужда от това. И затова аз продължих да имитирам гласа на баща ми.

— Два кинта за една свещ? Чисто обирджийство! Някой от старата родина може да се изръси за такова нещо, но не и тук, в Щатите!

Оказа се заразително. Теси също снижи глас от другата страна:

— Пладнешки обир! — каза и пак се засмя. Тогава разбрахме, че ще го правим така. Така щяхме да поддържаме Милтън жив.

— Наистина ли не искаш да дойдеш? — попита ме тя.

— Ще стане прекалено сложно, мамо. Не искам да обяснявам на всеки. Поне засега. А и така само мен ще гледат. По-добре да не идвам.

Дълбоко в себе си Теси мислеше същото и затова отстъпи.

— Ще кажа на госпожа Папаниколас, че няма нужда да стои при *яя*.

Дездемона продължаваше да ме гледа, но очите ѝ помътняха. Усмиваше се. А след това каза:

— Лъжицата беше права.

— Така излиза.

— Съжалявам. Съжалявам, че стана така с теб.

- Няма нищо.
- Съжалявам.
- Аз харесвам живота си — казах й. — Ще живея добре. Тя явно все още страдаше, затова взех ръката й.
- Не се тревожи, яя. Няма да кажа на никого.
- Че на кого можеш да кажеш? Вече всички са мъртви.
- Ти не си. Ще почакам, докато ти си отидеш.
- Добре. Когато умра, можеш да разкажеш всичко.
- Така и ще направя.
- Браво, детето ми. Браво.

Несъмнено против неговата воля, Милтън Стефанидис беше погребан с всички церемонии. Отец Грег го опя в църквата „Успение Богородично“. По-късно осъдиха отец Майкъл Антониу за опит за едра кражба и той лежа в затвора две години. Леля Зо се разведе с него и се премести във Флорида с Дездемона. Къде, мислите? В Ню Смирна Бийч, къде другаде! Няколко години след това, когато беше принудена да продаде къщата, майка ми също се премести във Флорида и трите живяха заедно, както навремето на „Хърлбът“, до смъртта на Дездемона през 1980 година. Днес Теси и Зоуи още са във Флорида, две жени, които живеят самостоятелно.

Ковчегът на Милтън остана затворен по време на опелото. Теси беше дала на погребалния агент Джорджи Папас венчалната корона на съпруга си, за да го погребат с нея. Когато дойде време за прощаване с покойника, опечалените минаваха покрай ковчега на Милтън и целуваха лакирания капак. На погребението на баща ми дойдоха по-малко хора от очакваното. Не се появи нито един собственик на филиал на „Херкулес“, никой от онези, с които Милтън беше общувал години наред; и тогава ние осъзнахме, че въпреки своята сърдечност той никога не беше имал приятели, всички му бяха само бизнес партньори. Вместо това се появиха роднини. Специалистът по хиропрактика Питър Татакис пристигна със своя тъмновинен буик, Барт Скиотис отдаде на баща ми последна почит в църквата, чиито основи беше изградил с некачествени материали. Дойдоха също Гюс и Хелън Панос, гласът на Гюс през тръбата още повече приличаше на

гласа на смъртта. Леля Зо и братовчедите ни не седнаха най-отпред. Тази скамейка беше запазена за брат ми и майка ми.

И така, именно аз останах на „Мидълсекс“, поддържайки старата гръцка традиция, която вече никой не помнеше — застанах на входа, за да не може духът на Милтън да се върне в къщата. Това беше мъжка работа, но сега и аз можех да я върша. Стоях с черния костюм и мръсните обувки пред вратата, през която нахлуваше зимният вятър. Плачещите върби, голи, но все така огромни, кършеха ръце като оплаквачки. Пастелножълтият куб на модерната ни къща стоеше чист върху белия сняг. Мидълсекс беше на почти седемдесет години. И макар че ние я бяхме развалили с колониалните си мебели, тя продължаваше да бъде пътеводната светлина, замислена от архитекта — сграда почти без вътрешни стени, лишена от официалностите на буржоазния живот, сграда, проектирана за нов тип човек, който щеше да живее в един нов свят. Разбира се, не можех да се отърся от усещането, че аз съм този човек, аз и останалите като мен.

След опелото всички се качиха по колите, за да отидат на гробището. На антените се вееха лилави знаменца, докато шествието пълпеше по улиците на стария Ист Сайд — там, където баща ми беше израснал, където навремето беше правил серенади на майка ми от прозореца на стаята си. Кавалкадата сви по „Мак авеню“ и когато минаваха покрай „Хърлбът“, Теси погледна през прозореца на лимузината, за да види старата къща. Но не можа да я намери. Навсякъде растяха храсти, боклуци пълнеха дворовете и порутените къщи й се виждаха еднакви. След малко катафалката и лимузините се срещнаха с върволица мотоциклети и майка ми забеляза, че всички мотоциклетисти носеха фесове. Шрайньри^[3]. Те почтително отбиха встрани, докато погребалната процесия отмине.

А на „Мидълсекс“ аз стоях на прага. Приемах задължението си сериозно и не помръдвах въпреки мразовития вятър. Вероятно Милтън, вероотстъпник още от детството си, бе намерил потвърждение на своя скептицизъм, защото духът му не се върна, не се опита да мине покрай мен. Черницата нямаше листа. Вятърът брулеше над вкоравения сняг моето византийско лице — лицето на дядо ми и на американското момиче, което бях преди. Стоях на прага час, може би два. Не след дълго изгубих представа за времето, изпитвах щастие, че

съм си вкъщи, плачех за баща си и се питах какво ще се случи по-нататък.

---

[1] Най-малкият щат в Индия. През 60-те г. по плажовете в Гоа се събират хипита от цял свят, привлечени най-вече от разрешените наркотични вещества. И до днес по тези места се провеждат транс — и рейв-партита. Б.пр. ↑

[2] Търговско наименование на магнезиевия сулфат. Б.пр. ↑

[3] Членове на Древния арабски орден на благородниците на мистичния храм — вид масонска организация в САЩ, основана през 1870 г. Б.пр. ↑

БЛАГОДАРНОСТИ

Авторът би искал да благодари за помощта и подкрепата на фондация „Уайтинг“, която връчва Наградата за млади писатели, на фондация „Джон Саймън Гугенхайм“, на Националната фондация за изкуство, на Deutscher Akademischer Austauschdienst, на Американската академия в Берлин, на Колонията „Магдауъл“, на „Ядо“, Хелън Папаниколас и Милтън Карафилис. Освен това авторът би искал да посочи следните произведения, от които е черпил информация, изключително необходима при писането на „Мидълсекс“: „Проблемът със Смирна“ от Марджъри Добкин, „Битка със смъртта. Погребалните обичаи на гръцките имигранти в Юта“ от Хелън З. Папаниколас, „Първият човек“ от Клод Андрюс Клег III, „Чернокожите мюсюлмани на Америка“ от Ч. Ерик Линкълн, „Венерите с пениси: сексология, сексософия и теория за крайната необходимост“ от д-р Джон Мънич, „Третият пол, третият джендър: отвъд сексуалния диморфизъм в културата и историята“ под редакцията на Гилбърт Херд, „Хермафродитите и изобретяването на пола от медицината“ от Алис Домюрат Дрегър, „Андрогените и еволюцията на мъжката полова идентичност при мъжките псевдохермафродити с дефицит на 5-алфа-редуктаза“ от д-р Джулиан Императо-Макгинли, д-р Ралф Е. Питърсън, д-р Теофило Готие и д-р Еразмо Стърла и „Хермафродити с характер“ — вестник, издаван от Обществото на интерсексуалните в Северна Америка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.